TELE

INSECTELE

ÎN LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIŬ FOLKLORISTIC

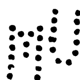
DE

SIM. FL. MARIAN
MEMBRU AL ACADEMIEĬ ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEĬ ROMÂNE.

BUCURESCI
INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL" S-SOR ION ST. RASIDESCU
16, STRADA DÓMNEĬ, 16
1903.

PREFAȚĂ.

În tómna anuluĭ 1883, fiind însărcinat de către direcțiunea liceuluĭ gr. or. din Sucéva a predà, pe lângă obiectul meŭ de religiune, și zoologia în cl. I a despărțiturilor românescĭ de la acest liceŭ, am luat cu plăcere asupra mea acéstă sarcină și, în decurs de 12 anĭ, am dus-o cu o deosebită tragere de inimă.

Un lucru însă mì-a fost din capul loculuĭ fórte bătător la ochĭ. Când venià adecă rândul să propun despre insecte și deschideam zoologia, pare că erà lucru pocit, nu dam maĭ peste nicĭ o singură numire românéscă de insecte, ci tot numaĭ peste numirĭ străine saŭ peste traducerĭ din limba latină saŭ cea germană.

Vĕḑênd eŭ acésta și sciind prea bine încă de pe când eram băiat mic că și Românii aŭ numirĭ de insecte, mĭ-am propus chiar în anul cel dintâiŭ să adun nu numaĭ numirile românescì ale insectelor, ci tot odată și cele ce le cred și istorisesc Românii despre dînsele, și apoĭ tot ce voiŭ fi adunat să daŭ publicitățiĭ spre întrebuințarea și folosul obștesc.

De la propusul meŭ însă și până la împlinirea luĭ aŭ trecut maĭ mulțĭ anĭ la mijloc, căcĭ multe alte lucrărì, tot pe terenul literaturiĭ poporane, pentru carĭ aveam maĭ mult material adunat, m'aŭ apucat pe dinainte.

Acuma însă, fiind cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ gata și cu acéstă lucrare, care cuprinde in sine tóte numirile, legendele, datinele și credințele Românilor de pretutindenĭ a peste o sută și opt-ḑecĭ de speciĭ de insecte, iată că o daŭ publicitățiĭ.

Meritul însă că lucrarea de față e ast-fel, după cum se presintă ea publicitățiĭ, nu este numaĭ al meŭ, ci și al celor

maĭ mulţĭ dintre elevii, carĭ ĭ-am instruat din istoria naturală, precum şi al altor domnĭ, carì mĭ-aŭ întins mână de ajutor la adunarea materialuluĭ cuprins într'însa.

Şi cine maĭ scie când ar fi vĕḑut lumina publicităţiĭ, dacă on. Academie Română *n'ar fi fost aşà de bună şi de prevenitóre de a luà asupra eĭ sarcina de a o tipărì pe spesele sale.*

Drept aceea mĕ simt dator de a aduce cele maĭ sincere şi maì cordiale mulţumirĭ atât acestĕĭ înalte corporaţiunì pentru binele ce mi l-a făcut şi de astă dată, cât şi tuturor domnilor, carĭ mĭ-aŭ întins mână de ajutor la compunerea acesteĭ lucrărĭ, şi în deosebĭ S. Sale părinteluĭ T. Bălăşel, *preot şi învĕţător în România, com. Ştefănescĭ, jud. Vâlcea, d-luĭ* Th. A. Bogdan, *învĕţător în Transilvania, oraşul Bistriţa, d-luĭ* Per. Papahagi, *Aromân din Macedonia şi în timpul de faţă profesor în Bucurescĭ, d-luĭ* S. Theodorescu-Chirilean, *învĕţător în România, com. Zorlenĭ, jud. Tutova, şi d-luĭ* El. Pop, *învĕţător pensionat în Ungaria, oraşul Şomcuta-mare, comitat. Satmaruluĭ, carĭ aŭ binevoit a mĭ trimite, pe lângă diferite numirĭ de insecte, şi cele maĭ multe şi maĭ interesante legende, datine şi credinţe.*

Şi acum, în interesul causeĭ, încă o rugăminte către on. public cetitor.

Sunt cuprinse în acéstă publicaţiune peste 900 numirĭ şi peste 180 de speciĭ de insecte. Nu încape însă nicĭ o îndoiélă că numĕrul acesta nu este complet, şi că se vor fi aflând la popor încă multe numirĭ peste carĭ încă n'am putut da şi prin urmare mĭ-aŭ rĕmas necunoscute.

Dorinţa mea pe de o parte şi datorinţa tuturor cetitorilor pe de altă parte ar fi decĭ ca să completeze aceste numirĭ de insecte prin cunoscinţele ce le vor fi cules în deosebitele localităţĭ locuite de Românĭ, şi să mi le aducă o direct orĭ pe calea publicităţiĭ la cunoscinţă, ca la timpul sĕŭ să pot completà acéstă scriere prin un apendice la publicaţiunea de faţă.

Sucéva, la 8 (21) Iulie 1903.

S. Fl. Marian

ÎNTRODUCERE.

Limba română are maĭ multe cuvinte cu înțelesul de *insect*, și anume: *bóngă, borză, gândac, gânganie, gângolie, gâză, gâzóbă, góngă, grângóșă* și *gujulie.*

Nu tóte cuvintele acestea însă aŭ una și aceeașĭ însemnare, nicĭ nu se înțeleg sub ele tóte insectele, ci prin unele se înțeleg numaĭ o parte de insecte, iar prin altele, pe lângă insecte, se maĭ înțeleg încă și alte vietățĭ.

a) Așà sub cuvîntul *bóngă*, pl. *bónge*, dim. *bonguță*, care, după cât sciŭ până acuma, e usitat numaĭ în *Transilvania*, se înțeleg un fel de insecte, carĭ se deosibesc de *musce*, ceea ce se póte vedé și din următórele versurĭ reproduse dintr'o poesie poporană tot din *Transilvania :*

Mĕ duc la împĕrat,
Că el m'a chemat
Să-ĭ arăt *bonguțele*
Si tóte *muscuțele* (1).

b) Sub cuvîntul *borză*, pl. *borze*, uniĭ Românĭ din *Bucovina* înțeleg tóte insectele, carĭ se țin de gândaciĭ cu mustățĭ lungĭ, lat. Longicornia, alțiĭ însă atât din *Bucovina*, cât și din *Maramureș*, înțeleg *muscele* și în deosebĭ *musca de casă* și *musca mare*, precum și unele dintre cele-lalte insecte, carĭ se arată prin casele omenescĭ.

c) Cuv. *gândac*, pl. *gândacĭ*, cu care uniĭ naturalișțĭ românĭ aŭ numit până acuma ordinea primă a insectelor, adecă *Coleopterele*, însémnă întâiŭ: insect, și cu deosebire o parte

(1) Iuliŭ Bugnariŭ, *Dicționar poporal,* publ. în *Gazeta Transilvanieĭ*, an. L, Brașov 1887. No 263.

dintre Coleoptere, precum: *Cărăbușul* saŭ *Găinușa*, (1) lat. Melolontha vulgaris Fabr. și *Gândăcelul* saŭ *Cățelul frasinilor*, lat. Lytta visicatoria L; apoĭ orĭ și ce vierme, care se nutresce cu frunze, precum e bună-óră *Viermele de mătase*, care se numesce și *Gândac de mătase* (2), lat. Bombyx mori L. și în urmă *șérpe* (3) și *șórece* (4).

Însă orĭ și cum cuv. *gândac* are maĭ mult înțelesul de *insect*, pentru că cu acest înțeles e cunoscut tuturor Românilor din tóte părțile, pe când cu înțelesul de *șérpe* și de *șórece* e cunoscut numaĭ în unele părțĭ din *Transilvania*.

Și cum că într'adevĕr însemnarea de insect e cea maĭ rĕspândită, se póte cunósce și din unele poesiĭ poporane, în carĭ provine acéstă numire.

Iată una și dintre aceste poesiĭ, și anume din *Bucovina:*

Cine iubesce și spune
Scóte-l, Dómne, la rușine.
Cine iubesce și lasă
Nu l-așĭ vedé făcênd casă,
Aibă casa raculuĭ
Și *hrana gândaculuĭ*
Pe vârful copaculuĭ.
Aibă casa cuculuĭ
Și masa vulturuluĭ
Și odihna vîntuluĭ! (5)

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel, paroch și învĕțător în Țéra-românéscă, com. Ștefănescĭ, jud. Vâlcea: «*Găinușa* se numesce și *Gândac de prun*;»—I. Pop-Reteganul, *Trandafirĭ și viorele, poesiĭ poporale*, Gherl? 1884, p. 192: «*Gândac*=Cărăbușul de Maiŭ, germ. Maikäfer, ung. Csere bogár, lat. Melolontha vulgaris.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. Pop-Reteganul, *Trandafirĭ și viorele*, p. 192: «Pe la Retég *Căr bușuluĭ de Maiŭ* ĭĭ ḑic *Bunzariŭ*, căcĭ eĭ ḑic *gândac* la șérpe»; — Buzilă, *Rĕspuns la cestionarul d-luĭ B. P. Hasdeŭ pentru «Etym. Ma Rom.»*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, Sibiiŭ 1891. No 155; — I. Dologa, *Do și hore din Ardél*, ținutul Bârgăuluĭ, publ. în *Familia*, an. XXII, Or? mare, 1886, p. 251.

(4) Al. Viciŭ, *Glosariŭ de cuvinte dialectale din graiul viŭ al ? ruluĭ român*, Blaj 1899, p. 32: «*Gândac*, șórece (Clopotiva), mâța a un *gândac* din cămară.» «S'o încuibat *gândaciĭ* în cămară.»

(5) S. Fl. Marian, *Poesiĭ pop. române*, t. II, Cernăuțĭ 1875, p. cf. I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*. publ. în *Familia*, cit., ?

Alta din *Transilvania*, ţinutul Năsĕudului:

Ardă-te focul *gândac*,
Că mâncaşĭ frunza din fag,
Şi-aĭ învĕţat şi-o *omidă*
De mâncă frunza de crudă,
N'aĭ lăsat să crêscă mare
Să facă umbră pe vale;
Când fu frunza cât pătacul
D'apucaĭ codrul săracul! (1)

A treia, tot din *Transilvania*:

Nu mi-ĭ ciudă de *gândac*,
C'a mâncat frunza de fag,
Cum mi-ĭ ciudă de hămeiŭ,
C'a mâncat frunza de teiŭ! (2)

A patra, din *Moldova*:

Nu mĭ-e ciudă de *gândac*,
C'a mâncat frunza de fag;
Dar mĭ-e ciudă de *omidă*,
C'a mâncat frunza de crudă;
N'a lăsat să odrăslêscă,
Voiniciĭ să se umbrêscă (3).

A cincia şi ultima, din *Ţêra-românêscă*, *jud. Vâlcea*:

Frunză verde de treĭ florĭ,
Nu te blestem ca să morĭ,
Te blestem ca să te'nsorĭ,
Să te'nsorĭ de nouĕ orĭ
Şi să-mĭ facĭ nouĕ feciorĭ.
Iar în anul de credinţă
Să-ţĭ deà Domnu de-o fetiţă,
Să te pórte pe uliţă.
Şi să-ţĭ deà Domnu, să-ţĭ deà,
Să-ţĭ deà mersul raculuĭ
Şi *pasul gândaculuĭ;*
Si să-ţĭ deà Domnu, să-ţĭ deà:
O căruţă cu doĭ juncĭ,

---

(1) I. Pop-Reteganul, *Trandafirĭ şi viorele*, p. 36.
(2) Com. de d-l B. B. Iosof.
(3) I. Creangă, *Opere complete*, Bucurescĭ 1902, p. 68.

Unul surd şi altul orb,
Cum sunt bunĭ de căpĕtat,
Să te plimbĭ p'în mahalà
Să-ţĭ deà toţĭ câte ce-và,
Să viĭ şi la pórta mea
Să-ţĭ daŭ şi eŭ d'o parà,
Să-ţĭ daŭ un blid de mălaiŭ
Şi douĕ de jărăgaiŭ,
Să-ţĭ daŭ un blid de făină
Şi la urmă o prăjină! (1)

Afară de poesia acésta, se maĭ află în *Ţéra-românéscă* încă şi următórele ḑicale şi locuţiunĭ, în carĭ provine cuv. *gândac:*

Cavaler *gândac*
Sacsana bricég, —

care se ḑice în batjocură celor ce se fudulesc peste măsură, însă sunt proştĭ şi săracĭ.

A avé gândacĭ în cap, —

a fi cam smintit, cam nerod.

A fi mâncat de gândacĭ, —

a avé haine rupte, ciuruite.

A fi gândăcos, —

adecă mic, nevoiaş, fără nicĭ un spor în lucrul sĕŭ.

Aĭ dracĭ,
Orĭ *gândacĭ*,
Orĭ te prefacĭ ?

adecă: eştĭ nebun în regulă, orĭ numaĭ aşà te prefacĭ? (2)

Gândacul nicĭ cum moşasce
Pe vultur când nasce —

se ḑice pentru cele din fire împrotivitóre (3).

d) Sub cuv. *gânganie*, pl. *gângăniĭ* şi *gângănĭ*, pre

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor,* Bucurescĭ 1895, p. 479

învĕţaţiĭ străinĭ îl traduc prin cuv. *insect* (1), uniĭ Românĭ înţeleg numaĭ o parte de insecte, şi anume pe cele veninóse, iar alţiĭ nu înţeleg niciĭ măcar atâta, ci eĭ sub acest cuvînt înţeleg cu totul alte vietăţĭ, şi anume: şerpiĭ, solomâsdrele saŭ salamâsdrele, şopârlele, bróscele şi unele dintre miriapode (2).

Eşiţĭ brósce şi *gângănĭ*,
Că v'ajuns Blagoveştenĭ.

e) Sub cuv. *gângolie*, pl. *gângolii*, care, după cât îmĭ este mie până acuma cunoscut, e usitat numaĭ la Româniĭ din *Banat*, se înţelege orĭ şi ce insect (3).

f) Sub cuv. *gâză*, pl. *gâze*, dim. *gâzuţă* şi *gâzuliţă*, se înţeleg maĭ cu sémă insectele cele micĭ cu aripĭ transparente ca *Dipterele*, *Semidipterele* şi *Aphidele* (4).

Pe valea Someşuluĭ în *Transilvania*, se inţeleg sub cuv. *gâză* deosebitele insecte micĭ, ale căror nume nu se scie (5).

---

(1) A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, t. II, Francfort s. M. 1879, p. 114; — Dr. Arthur Byhan, *Die alten Nasalvokale in den slavischen Elementen des Rumänischen*, publ. în *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar)* zu Leipzig, ed. de Dr. Gust. Weigand, Leipzig 1898, 312.—Cihac înşiră cuv. acesta în rând cu *găng*, *găngav-ă*, *găngăvesc*, *găngăesc*, *găngănesc*, *góngă* şi *gongonesc*, ca şi când tóte cuvintele acestea s'ar trage din una şi aceeaşĭ rădăcină, fără a luà în considerare că *gângav*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *gânguresc*, *gongonélă*, *gongonitură* şi *gongonesc* sunt cuvinte onomatopeice, carĭ s'aŭ format de la sunetele ce le produc copiiĭ când se învaţă a vorbì, pe când *gânganie*, *gângónă* şi *góngă* însemnéză diferite vietăţĭ, dintre carĭ unele nu produc nicĭ un fel de sunet.

(2) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a ţĕranuluĭ român*, Iaşĭ 1897, p. 7;—S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, Bucurescĭ 1899, p. 194 şi 195; — St. Buzilă, *Rĕspuns la cestionarul d-luĭ Hasdeŭ*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, No. 155: «Şerpiĭ (pop. Gândaciĭ) şi şopârlele se numesc cu un cuvînt *gângăniĭ*.»

(3) Com de Ios. Olariŭ, fost învĕţător în Maidan şi repausat în decursul anuluĭ acestuia;—Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, 1896, p 317; — Idem, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312.

(4) În Bucovina, apoĭ com. de S. Sa păr. T. Bălăşel;—cf. şi Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 515.

(5) Al. Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 33; — Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, pune cuv. *gâzuliţă* în rând cu *gujulie*, ca şi când amândouĕ aceste cuvinte s'ar trage din una şi aceeaşĭ rădăcină. Iar la p. 120, în rând cu cuv. *gâză*,

g) Sub cuv. *gâzóbă*, pl. *gâzóbe*, dim. *gâzobuţă*, şi *gâzobenie*, pl. *gâzobeniĭ*, înţeleg Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, precum bună-óră ceĭ de pe lângă apa Suceveĭ, distr. Rădăuţuluĭ, insectele de apă, în special însă pe cele lăbănate, adecă lungĭ în picióre. Alţĭ Românĭ însă, tot din *Bucovina*, înţeleg sub acest cuvînt pe cele maĭ multe insecte, carĭ nu sbóră nicĭ nu alérgă, ci numaĭ de abià se mişcă, ca şi când s'ar târâì, şi dintre acestea pe cele maĭ urîte.

h) Sub cuv. *góngă*, pl. *gónge*, dim. *gonguţă*, se înţeleg atât în unele părţĭ din *Ţéra-românéscă*, precum bună-óră în jud. Mehedinţĭ şi Vâlcea, cât şi în unele părţĭ din *Banat*, tot felul de insecte, carĭ nu aŭ un nume deosebit în graiul poporuluì (1), iar în *Biharia*, tot sub acest cuvînt, se înţeleg maĭ cu sémă insectele cele micĭ (2).

Góngă e decĭ nu numaĭ cel maĭ rĕspândit cuvînt, ci printr'însul se înţeleg tot de odată şi tóte insectele ce n'aŭ un nume deosebit, nu numaĭ cele maĭ arătóse, ci până chiar şi cele maĭ micĭ, după cum prea lesne se póte cunósce acésta şi din următórele ḑicale din *Ţéra-Românéscă*:

A fi góngă —

a fi slab, pipernicit în ultimul grad.

A fi ajuns ca o góngă, —

---

pe care singur îl traduce prin *insect* şi *taon*=tăun, pune şi cuv. *ghijógă*, care în limba Românilor din Bucovina însémnă o *épă bătrână, hitiónă şi slabă.* Va să ḑică face dintr'o *gâză* o *épă*, după cum fac uniĭ *dintr'un ţânţar* un *armăsar*, numaĭ şi numaĭ ca pe amândouĕ cuvintele acestea să le pótă deduce din cuv. pol. *gies* saŭ *giez:* sorte de taon, care la rândul sĕŭ s'ar trage din mhall. *bies-wurm* saŭ *bies-fliege*. Se vede că n'a sciut saŭ n'a voit să scie că, pe lângă cuv. *ghijógă*, maĭ există încă şi cuv. *ghijog*=cal bătrân, hition şi slab, şi că amândouĕ cuvintele acestea se maĭ rostesc şi *bghijog — bghijóga* şi *bijog-bijógă*.

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Sub numele *góngă* se înţeleg tot felul de insecte, carĭ nu aŭ un nume deosebit în graiul poporuluĭ. Aşà dar numele de *góngă* este un nume generic, ce poporul de pe aicĭ dă tuturor insectelor. Decĭ *góngă* —insectă; — Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312;— com. de Ios. Olariŭ.

(2) M. Pompiliŭ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XX, Bucurescĭ 1887, p. 1.010: «*Góngă*=insectă mică, gâză.»

se ḑice de cine-và, care din causă de bólă saŭ alte nevoĭ a slăbit peste fire (1).

Saŭ din următórea poesie poporală din *Banat:*

Săraca inimă 'ntrégă,
Cum o mânc'o *góngă négră.*
Las' s'o mânce că-ĭ de vină,
Că s'a tras în ţéră *strină,*
Unde nu-ĭ nicĭ dor nicĭ milă,
Numaĭ *jel* şi multă silă (2).

i) Sub cuv. *grângoşă* saŭ *gringóşă* şi *gârgóşă*, uniĭ Românĭ din *Banat*, unde e usitat cuvîntul acesta, înţeleg orĭ şi ce insect, alţiĭ însă înţeleg numaĭ gândaciĭ, carĭ se vĕd pe drumurĭ şi pe alte căĭ trăgênd câte o *bobolócă* saŭ *ghemuş* cât un oŭ de pasĕre de mare făcută din baligă de vite cornute (3), şi iarăşĭ alţiĭ pe insectele ale căror aripĭ de-asupra sunt scorţóse, adecă *Coleopterele* (4).

j) În fine sub cuv. *gujulie*, pl. *gujuliĭ* (5), atât Româniĭ din *Bucovina* cât şi ceĭ din *Transilvania* şi *Ungaria*, înţeleg numaĭ o parte dintre *Coleoptere*, şi anume pe acelea ce petrec maĭ mult numaĭ pe pămînt, din causă că, fiindu-le unora dintre dînsele aripile de-asupra crescute la un loc, iar altora fiindu-le aripile moĭ şi scurte, nu pot să sbóre (6).

Din cele expuse resultă că nicĭ unul din cele ḑece cuvinte, înşirate maĭ sus, nu însemnéză tóte insectele, ci numaĭ o parte

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) M. G. Crăciun, *Cântece poporale din Banat*, publ. în *Familia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 535.

(3) Com. de Ios. Olariŭ.

(4) Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, p. 316.

(5) Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, voind cu orĭ şi ce preţ a deduce cuvîntul acesta de la limba slavă, a inventat şi a pus în rând cu dînsul un noŭ cuvint, care nu există în popor, anume: *jujulie*. Eŭ cred însă că cuv. *gujulie*, care însemnéză un insect ce petrece maĭ mult pe faţa şi sub faţa pămîntuluĭ, stă în legătură cu cuv. *guz*, care la Româniĭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ şi Banatuluĭ însemnéză *cârtiţă*, precum şi cu cuv. *guzan* şi *guzgan*=cloţan. Decĭ nu de la vsl. *žuželĭ*= scarabaeus saŭ *žuželica* =insectum vermis, se derivă, ci cu totul de la alt cuvînt.

(6) Ales. Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 33: «*Gujulie*, gónge micĭ, insecte; «ce te scarpinĭ atâta, dóră n'aĭ *gujuliĭ*» (ca să nu ḑic păduchĭ); — com. de d-l El. Pop: «*Gujulia* e un fel de *gonguţă* négră.»

din ele, prin urmare că nu avem în limba nóstră un cuvînt, care să corespundă exact noţiunii *insect:* artropodar cu corpul împărţit în trei părţi: cap, torace şi abdomen, cu trei perechi de picióre şi cu o pereche de antene.

Cuv. *borză,* care e cunoscut mai cu sémă Românilor din *Bucovina,* corespunde mai mult gândacilor cu mustăţi lungi, lat. *Longicornia.*

Cuv. *gândac,* care e cel mai rĕspândit şi tot odată mai bine cunoscut, corespunde mai mult ordinei *Coleopterelor,* pentru că el exprimă cu mult mai exact noţiunea de coleopter.

Cuv. *gâză,* care asemenea e fórte rĕspândit, corespunde mai mult ordinei *Dipterelor,* adecă a insectelor câte cu două aripi.

Iar cuv. *góngă,* care e cunoscut mai cu sémă Românilor din *Ţéra-românéscă, Banat* şi *Ungaria,* corespunde mai multor feluri de insecte.

Noţiunea cea mai completă, ce o are poporul, e cea de *Lepidoptere,* pre cari le numesce *Fluturi* (1).

Şi precum nu există un cuvînt anumit, care să exprime exact noţiunea *insect,* tot aşă nu există nici unul care ar exprimà exact noţiunea de *larvă.*

Larva, în limba poporului român de pretutindeni, se exprimă prin trei cuvinte deosebite, şi anume: *omidă, cariŭ* şi *vierme*

Tóte larvele cele pĕróse ale fluturilor, cari nu aŭ numiri proprii, se numesc *omiḑi,* sing. *omidă,* la Românii din Macedonia: *uñidă* şi *luñidă.*

Tóte larvele, cari trăesc şi rod prin lemne, se numesc *cari,* sing. *cariŭ* (2).

Iar tóte cele-lalte larve, fie ori şi de ce insect ar fi, se numesc *viermi.*

Trebue însă să notăm aicia că partea cea mai mare a larvelor aŭ numiri proprii.

Nimfele, lat. Nympha, saŭ *Crysalidele* unor insecte, bună-

(1) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 7.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Moldova,* cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 9; — şi a celor din *Ţéra-românéscă,* com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Poporul, afară de *cariul* veritabil, numesce cu numele generic de *cariŭ* toţi *viermii,* cari găuresc lemnele.»

óră ca cele ale fluturilor, se numesc *păpuşĭ*, sing. *păpuşă* şi *gogóşe*, sing. *gogóşă*, iar altele, ca cele ale furnicilor, se numesc *sacĭ* şi *perine*.

O sémă de insecte însă, bună-óră ca *furnica* şi *ţînţarul*, nu numaĭ că singure aŭ numirĭ propriĭ, ci chiar şi larvele şi nimfele lor.

Furnica—oŭ—căţel (larva eĭ) — *sac* saŭ *perină* (nimfa furniceĭ).

Ţînţariŭ—oŭ—carabĕţ (larva luĭ) — *lătăuş* saŭ *lăturaş* (nimfa luĭ).

Antenele saŭ pipăitórele tuturor insectelor, fără deosebire, se numesc pretutindenĭ cu un nume propriŭ: *mustăţĭ*.

Scutul gâtuluĭ: *scut* saŭ *scoicuţă*.

Toracele: *pept*.

Abdomenul: *pântece*.

Elitrele: *aripĭ scorţóse*.

În fine, *metamorfosa* se exprimă prin cuv. *trântorire*, care însémnă a se transformà din ce-và activ în sedentar. De ex. un vierme, când începe a se metamorfosà spre a devenì *insectă*, starea de şedere până ce se perfecţionéză, se numesce *trântorire*. *Omida*, când încétă de a maĭ umblà şi a mâncà, când se fixéză într'un loc spre a se face fluture, se ḑice că *se trântoresce, s'a trântorit* (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

REPEDEA.

(Cicindela campestris L.)

Pe locurile unde bate maĭ tare sórele, şi cu deosebire pe arăturile nisipóse, precum şi pe ţĕrmurile rîurilor, se póte fórte adese-orĭ observà în decursul veriĭ un gândăcel mititel şi frumuşel, pe de desubt de colóre întunecat-arămie, iar pe de-asupra deschis-verde, şi câte cu cincĭ puĭ albĭ pe laturea fie-căreĭ aripĭ de de-asupra, care alérgă cu o deosebită iuţélă în colo şi în cóce, căutându-şĭ nutreţul de tóte ḑilele.

Acest gândăcel drăgălaş şi fórte sprinten se numesce în Transilvania: *Repede*, pentru că e lung în picióre şi fuge fórte repede (1), iar în unele părţĭ din Banat: *Dragobete*, pentru că o sémă de fete marĭ îşĭ fac *de dragoste* cu dînsul (2).

Despre acest gândăcel alergător, care numaĭ cu fórte mare greutate se póte prinde, există la Româniĭ din Transilvania următórele credinţe:

Când ţi se nasce un băiat, adună *Repeḑĭ* şi, punêndu-le în légăn, ḑi:

— Cum iĭ acésta de repede la mers, aşà să fiĭ şi tu, N! (3)

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, învĕţător în Bistriţa: «*Repedea* e o insectă mică şi cu picióre lungĭ, care umblă fórte repede.»

(2) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, Bucurescĭ 1899, p. 144: «În alte locurĭ însă ar însemnà *Dragobete* un *gândac alergător*, ce-l folosesc descântătórele la descântecele de dragoste.»

(3) Cred. Rom. din Şamşud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Cine sufere de durere de picióre, vindece-se cu picióre de *Repede*, că-ĭ va trece (1).

Când vedĭ *Repedea* ḑi: «Stăĭ şi mĕ învaţă şi pe mine a umblà ca tine, că te veĭ simţì maĭ uşor (2).

Când mor multe *Repeḑĭ*, are să vie un beteşug mare în sat (3).

Cine nu cunósce *Repedea*, acela nu are să ajungă la bătrâneţe (4).

De aĭ prins 9 *Repeḑĭ* într'o ḑi, şi ţi-ĭ femeea îngreunată, are să nască copil fără splină (5).

Nevasta îngreunată, dacă va strînge într'o ḑi 9 *Repeḑĭ* şi le va acăţà de-asupra uşiĭ, are să nască copil fără splină (6).

Cine póte merge aşà de repede, ca *Repedea*, acela are să umble mult pe jos în lumea cea-laltă (7).

---

(1) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(2) Cred. Rom. din Téca.
(3) Cred. Rom. din Batăş.
(4) Cred. Rom. din Şieuţ.
(5) Cred. Rom. din Ardan.
(6) Cred. Rom. din Mociŭ.
(7) Cred. Rom. din Felfalăŭ. — Tóte credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A, Bogdan, învĕţ. în Bistriţa.

GONIȚA.

(Gyrinus natator L.)

Românii din cele mai multe părți ale *Bucovinei* numesc tóte vitele cornute de genul femeesc, dar mai cu sémă *juncile* și *vacile*, cari nu se *alungă* saŭ, după cum se mai ḑice, nu se *gonesc* un timp mai îndelungat ori nici de cum, *știre*, sing. *știră*, iar pre cele ce se alungă mai adese-ori, și tot nu se țin, le numesc *Gonițe*, sing. *Goniță*.

Trăind o parte însemnată de Români mai mult din crescerea și cultivarea vitelor și ca atari ne dându-le mâna a ținé pe lângă casă nisce *sterpituri*, cari nu pot să le aducă mai nici un folos, de aceea, cum observă ei că cutare juncă saŭ vacă e *știră*, îndată și întrebuințéză fel de fel de mijlóce spre a o face ca să se céră cât mai de grabă la buhaiŭ, adecă să devie *goniță* și ca atare mai pe urmă și productivă.

Unul din mulțimea mijlócelor pe cari le întrebuințéză ei spre acest scop e și insectul de apă numit atât în Bucovina cât și în alte părți locuite de Români *Goniță* (1).

Românii, respective Româncele, cari *voesc* ca să li se *alunge*, adecă să li se *gonéscă* vacile la timp, se duc cu

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, sat în districtul Rădăuțului, dict. de Michaiŭ St. Coniac, agricultor: «*Gonița* trăesce în apă și sbóră. Ea e pe spate négră, iar piciórele-i sunt galbene-ruginii. De-asupra are aripi tari (coji), iar de desubt moi»; — a celor din Frătăuțul-noŭ, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Const. Rusu, agricultor: «*Gonița* are trup scurt și lat, aripile de-asupra sunt negre, iar pântecele galben. Ea petrece numai în apă»; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 580.

sacul de prins pesce la o apă stătătóre, în care petrece de regulă acest insect şi în care înótă învârtindu-se fórte repede pe suprafaţa eĭ, ca şi când s'ar alungà, de unde se vede că-ĭ vine apoĭ şi numirea, prind maĭ multe *Goniţe* de acestea, le aduc acasă, le pisézá bine şi apoĭ, puindu-le în tărâţe, le daŭ vacilor ştire ca să le mănânce.

Vacile, carĭ mănâncă *Goniţe* de acestea amestecate cu tărâţe, se ḑice că încep apoĭ nu mult după acésta a umblà ca şi vacile numite *goniţe* după buhaiŭ şi în scurt timp se şi gonesc, se alungă (1).

Uniĭ Românĭ însă nu prind maĭ multe *Goniţe* de acestea de-odată, ci numaĭ un numĕr anumit, şi adecă *nouĕ* saŭ *treĭ*. Iar după ce le-aŭ prins şi le-aŭ dumicat mărunţel, le pun în tărâţe, le amestecă bine cu acestea, şi apoĭ le daŭ vacilor celor *ştire* de mâncare.

Făcênd acésta cred că vacile, cărora li s'aŭ dat de mâncat, nu rĕmân maĭ mult *ştire*, ci în curând se alungă (2).

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de M. St. Coniac.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Igescĭ, sat în distr. Storojineţuluĭ, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

BOUL DE APĂ.

(Hydrophilus piceus L.)

Unul dintre ceĭ maĭ marĭ gândacĭ de apă, care se află în ţĕrile locuite de Românĭ, e *Boul de apă* (1) saŭ *Boul de baltă* (2).

Boul de apă are corp lătăreţ-oval, fórte neted şi strălucitor. De-asupra e negru ca tăciunele, iar de desubt negru-castaniŭ. Pieptul sĕŭ e acoperit cu un fel de pĕr vârtos şi neted, iar piciórele, fórte potrivite pentru înotat, sunt acoperite cu perĭ lungĭ şi deşĭ. Musteţile îĭ sunt scurte şi aŭ forma unuĭ ic, iar fălcile îĭ sunt fórte lungĭ.

Boul de apă e un gândac leneş, care petrece peste ḑi, de regulă, în apele cele stătătóre, iar séra părăsesce apa, în care a petrecut peste ḑi, şi prinde a sburà prin apropierea eĭ. El înótă şi sbóră fórte bine, de umblat însă umblă greŭ.

Femeiuşca îşĭ depune ouĕle într'un fel de beşicuţă care, umplută fiind cu aer, plutesce pe de-asupra apeĭ şi din care, după 12--15 ḑile, es apoĭ larvele.

Larvele sémĕnă cu nisce viermĭ moĭ, lungĭ, turtiţĭ şi negri; aŭ câte şése picióre şi un cap solzos, armat cu fălcĭ puternice şi cu cârlige; respiră pe partea dinapoĭ a corpuluĭ şi petrec numaĭ în apă, unde se nutresc cu *cobelcĭ* saŭ *culbecĭ* şi cu *lutunoĭ* saŭ *viţelarĭ*, adecă cu puĭ de bróscă, precum şi cu multe alte vietăţĭ micĭ de apă, pe când gândacul însuşĭ

---

(1) Dat. Rom. din Moldova, com. Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Boul de apă* e în trup *lătăuş*.»

(2) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bukarest, pag. 217 — 218.

se nutresce numaĭ cu materiĭ vegetale, carĭ aŭ început a trece dejà în putrejune.

După ce s'aŭ desvoltat larvele deplin, es afară din apă şi sapă pe malul acesteia un fel de culcuş saŭ vizuină, în care se prefac apoĭ în nimfe şi în care staŭ maĭ multe ḑile chiar şi după ce aŭ ajuns în stare perfectă (1).

(1) Cf. D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturale*, t. III. *Zoologie*, Bucurescĭ 1874, p. 215.

LARDARIUL.

(Dermestes lardarius L.)

Lardariul (1) e un gândac mic, numaĭ de 7—8 mm. de lung, pe partea de desubt a corpuluĭ acoperit cu perĭ gălbiĭ, iar pe cea de-asupra cu negri; scutul gâtuluĭ în genere cu un cercuşor de petiţe gălbiĭ; partea dinainte a aripelor de-asupra de colóre ruginie şi câte cu treĭ puiuţĭ negri pe fie-care aripă, iar partea cea dinapoĭ négră.

Lardariul, când se află pe-afară, trăesce din hoiturĭ, iar când se pripăşesce prin case, atuncĭ se nutresce cu diferite materiĭ animalice, carĭ se află prin acestea, precum cu pieĭ şi blănĭ, pe carĭ le róde, şi maĭ ales cu slănină, din care causă se vede că se şi numesce apoĭ românesce *Lardariŭ*, de la cuv. *lard* = slănină, usitat maĭ ales în unele părţĭ ale Transilvanieĭ.

Larva *Lardariuluĭ*, care în unele părţĭ din Bucovina se numesce *Codaţ* (2), iar în unele părţĭ din Ungaria: *Strepede*, pl. *Strepeḑĭ* (3), trăesce din aceleaşĭ materiĭ ca şi gândacul ce a produs-o, şi e tot atât de stricăciósă ca şi dînsul.

---

(1) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*, partea I. *Zoologia*, Bucuresci 1873, p. 134: «*Lardariul*, Dermestes lardarius, este o insectă mică, négră la capete şi ócheşă la mijloc.»

(2) Datina Românilor din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ: «Viermiĭ, carĭ se fac în slănină, brânză şi lapte, se numesc *Codaţĭ*.»

(3) V. Sala, *Glosariŭ din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iaşĭ 1896, p. 339: «*Strepeḑĭ*, viermuleţĭ din slănină orĭ brânză». — Româniĭ din *Ţéra-Românéscă*, după cum îmĭ scrie Sânţia Sa părintele T. Bălăşel, paroch şi învĕţător în Ştefănescĭ, jud. Vâlcea, înţeleg sub cuv. *Strepede*, pl. *Strepeḑĭ*, un fel de viermĭ albĭ, scurţĭ, groşĭ

În fine maĭ e de însemnat şi aceea că atât gândacul acesta, cât şi larva sa, când sunt atinşĭ cu ce-và saŭ când sunt împedicaţĭ în mersul lor, se fac şi staŭ loculuĭ, ca şi când ar fi morţĭ.

Iar o ḑicere din *Ţéra-Românéscă* sună:

A fi făcut strepeḑĭ,

adecă a se fi stricat, a nu maĭ fi bun de mâncare, saŭ de păstrat (1).

şi bonţĭ, adecă nu ascuţiţĭ la capete, carĭ se fac numaĭ în zĕmurĭ acre, şi cu deosebire în oţet, când acesta e gata pe isprăvite în vas. Săteniĭ nu aŭ scârbă de dînşiĭ, ci iĭ strecóră şi oţetul îl mănâncă. Iar numele de *Strepeḑi* trebue să steà în legătură cu verbul *a strepeḑì*, acţiunea mâncărilor şi cu deosebire a fructelor acre asupra dinţilor.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

CARABANUL.

(Oryctes nasicornis L.)

Prin apropierea dubălăriilor precum şi pe locurile unde sunt multe surcele ce-aŭ prins a trece în putrejune, se află fórte adese-orĭ un fel de gândac castaniŭ, de la 22—36 mm. de lung. pe spate gol, iar pe pântece şi pe picióre acoperit cu perĭ de colórea vulpiĭ.

Acest gândac se numesce în Bucovina: *Caraban*, fem. *Carabană* (1), *Dubălariŭ* (2), *Forfecariŭ* (3) şi *Băligariŭ cu corn* (4); în Moldova: *Caraban*, fem. *Carabană* (5); iar în Ungaria: *Taurul luĭ Dumneḑeŭ* (6).

Numirea de *Caraban*, fem. *Carabană*, a acestuĭ gândac cred că stă în legătură cu cuv. *Cărăbuş*, lat. Carabus; cea de *Dubălariŭ* îĭ vine deacolo, pentru că el petrece de regulă în *dubala* saŭ *argăséla* de pe lângă dubălăriĭ; cea de *Băligariŭ cu corn* saŭ *Taurul luĭ Dumneḑeŭ*, pentru că bărbătuşul are pe scutul capuluĭ un cornişor ascuţit şi întors cu vârful spre spate, în care călcând fórte lesne te poţĭ

(1) Dat. Rom. din oraşul Suceva şi a celor din Bosancĭ, sat în distr. Suceveĭ.

(2) Dat. Rom. din Suceva, Bosancĭ şi Tişeuţ, sat în distr. Suceveĭ.

(3) Dat. Rom. din Udescĭ, sat în distr. Suceveĭ, dict. de Vasile Cimpoieş, agricultor.

(4) Usitat în maĭ multe comune din Bucovina.

(5) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşonĭ, dict. de Grigore Olariŭ şi Anton Sandruşcă; — şi a celor din Oprişenĭ, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(6) Com. de d-l Elia Pop, învĕţător în Şomcuta-mare: «*Taurul luĭ Dumneḑeŭ* are un fel de corn în frunte.»

sparge; iar cea de *Forfecariŭ*, pentru că atât bărbătuşul cât şi femeiuşca aŭ câte o păreche de fălcĭ fórte puternice cu carĭ taie obiectele din carĭ se nutresc.

Femeiuşca, care e fără de corn în frunte, ci are în locul acestuia numaĭ cât un fel de melc, care arată unde ar trebuì să fie cornul, îşĭ depune ouĕle sale în dubala de pe lângă dubălăriĭ, precum şi în pămîntul cel gunoios.

Larvelor, carĭ es din aceste ouĕ şi carĭ petrec într'un fel de buboлócă saŭ ghiemuş făcut dintr'o materie ca baliga, le trebue maĭ mulţĭ anĭ până ce se prefac în gândacĭ, şi acésta din causă că nutreţul lor e fórte sec.

I L É N A.

(Cetonia aurata L.)

În decursul luniĭ luĭ Iunie şi maĭ cu sémă pe la *Duminica mare* saŭ *Rusaliĭ*, când ceĭ maĭ mulţĭ trandafirĭ sunt înfloriţĭ, nu odată ni se întîmplă să vedem atât prin g ădinĭ cât şi prin rediurĭ, şi anume în cele dintâĭ pe trandafirĭ, iar în cele din urmă pe *Păduceĭ*, lat. Crataegus oxyacantha L., un fel de gândac ce-và maĭ mic decât *Cărăbuşul* şi de colóre aurie-verde, lucind la radele sóreluĭ ca o piétră scumpă.

Acest gândac se numesce de către Româniĭ din Bucovina: *Ilénă*, pl. *Ilene* (1), de către ceĭ din Moldova: *Ilénă* şi *Cărăbuş verde* (2), de către ceĭ din Ţéra-Românéscă: *Gândac verde*

---

(1) Dat. Rom. din Storojineţ, dict. de Niculae Haraga, agricultor: «*Iléna* e un gândac strălucitor-verde»;—a celor din Putna, sat în distr. Rădăuţuluĭ, dict. de Vasile Văcărean şi Eliseiŭ Bâcul, agricultorĭ, şi com. de d-l Dorim. Vlad, conducĕtorul şcóleĭ pop. din loc.: «*Iléna* e un gândac ce-và maĭ mic decât *Cărăbuşul* şi maĭ mare decât *Cărăbuşelul*, însă maĭ scurt decât acesta şi ce-và maĭ gros. Ea este de colóre verde-strălucitóre. De desubtul aripilor celor vârtóse are două aripĭ transverdiĭ-albe. Ea ese numaĭ primăvara în luna luĭ Maiŭ şi Iunie şi sbóră maĭ ales séra şi cu deosebire după ploĭ. Diua însă stă maĭ mult ascunsă pe trandafirĭ.»

(2) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Grigore Olariŭ, agricultor: «*Iléna*, numită şi *Cărăbuş verde*, e un gândac care trăesce la câmp pe *Păduceĭ*, precum şi pe alţĭ pomişorĭ sălbaticĭ»; — a celor din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Cărăbuşul verde* steclesce pare că e poleit. El e de colóre verde şi în trup cam rotund. O sémă îĭ dic şi *Ilénă*.»

saŭ *Gândac de trandafir* (1), iar de către ceĭ din Macedonia: *Dzundzunar* (2), *Gĭungĭunar, Dzăngănar, Iujunar, Zăngănar* (3), *Zângânar* (4) şi *Zângânâr* (5).

Un alt gândac, care se ţine asemenea de familia *Ilénei*, însă care provine maĭ mult în Banat, se numesce de către Româniĭ din acéstă ţéră: *Grângóşă verde* (6), lat. Cetonia fastuosa F.

Copiiĭ Românilor din *Macedonia* până la vârsta de opt anĭ obicĭnuesc în timpul veriĭ să prindă câte un *Gĭungĭunar*, căruia, după ce-l légă cu o aţă subţire pe la mijloc, ţiind de capĕtul liber al aţeĭ, îĭ daŭ apoĭ drumul în vînt.

Gĭungĭunarlu sburând bâzâe în vînt, ceea ce procură copiilor o mare plăcere (7).

Tot la Româniĭ din *Macedonia* maĭ există şi credinţa că, dacă într'un an se întîmplă să fie mulţĭ *Zângânarì*, are să fie secetă mare (8).

(1) Com. de S. Sa părintele T. Bălăşel, paroch şi învĕţător în Ştefănescĭ, jud. Vâlcea.

(2) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 52 şi 301: «*Dzundzunar*, Rosenkäfer (auch sonstige Käfer, die beim Fliegen ein Summen hören lassen.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia, stud. filos. la Universitatea din Cernăuţĭ.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, Bucurescì 1900, p. 182. Nota 1.

(6) Com. de d-l Iosif Olariŭ, învĕţător pensionat în Maidan.—Româniĭ din Banat înţeleg sub cuvîntul *gânganie, gângolie, grângóşă* şi *góngă* orĭ ce insect saŭ gândac; — cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 şi 317. — Uniĭ Românĭ însă, tot din Banat, înţeleg sub cuv. *grângóşă*, după cum îmĭ scrie d-l Ios. Olariŭ, maĭ mult gândaciĭ, carĭ se vĕd pe drumurĭ saŭ pe alte căĭ trăgênd câte o *bobolócă* cât un oŭ de pasĕre de mare făcută din baligă de vite cornute.

(7) Per. Papahagi, op. cit., p. 182

(8) Com. de d-l Chr. Geagea.

GRÂNGÓŞA.

(Gymnopleurus pilularius F.)

Nu odată se póte observà vara pe drumurĭ, precum şi pe alte căĭ, un fel de gândac negricios trăgênd câte o *bobolócă* (1) de baligă de vită cornută, cât un oŭ de pasĕre, saŭ purtând câte o *blucă* (2) de pămînt la picióarele dindărăt. Maĭ adese-orĭ însă se pot vedé trăgênd la una şi aceeaşĭ bobolóca câte doĭ inşĭ, adecă o pereche, şi anume bărbătuşul şi femeiuşca.

Acest gândac se numesce de Româniĭ din Banat: *Grângóşă* saŭ *Gândac de grâne.*

Tot la Româniĭ din *Banat* există despre acest gândac şi următórea legendă:

«Se dice c'a fost odată,
Când erà lumea curată,
Şĭ-a fost o frumósă fată,

care

Pre cât erà de frumósă,
Cu mult erà maĭ lenósă,
Că de leneşă ce erà,
De multe orĭ nu se sculà,
Batăr apă ca să beà.

«Mama feteĭ aceleia erà văduvă de maĭ mulţĭ anĭ şi-şĭ iubià fata ca şi ochiĭ din cap.

---

(1) Sub *bobolócă*, pl. *bobolóşe*, înţeleg Româniĭ din Banat un boţ mic rotund.

(2) *Blucă* = bobolócă.

«Dar fata, cu cât mumă-sa o iubià și o cruțà maĭ tare, cu atâta se fălià maĭ mult și nu ascultà maĭ nemică.

«De la un timp, vĕḑênd mumă-sa că nu lucréză maĭ nemică, se supĕră pe dînsa și începù a o mustrà și a o înfruntà pentru lenea eĭ.

«Dar în zadar, că fata se făceà că n'o aude și nu ascultà de loc ce muma eĭ îĭ ḑiceà.

«Odată, nu sciŭ cum și ce s'a întîmplat, destul că biata văduvă trebuì să mérgă de diminéță la câmp, ca să rându-éscă ce-và de lucru și acolo, și a lăsat în grija feteĭ ca, până ce se va înturnà ea, să măture casa și curtea, care erà plină cu *bóbe* (1) de grâŭ de la *trăierat* (2), ḑicêndu-ĭ:

—«Veḑĭ, draga mea, eștĭ fată mare de măritat; așĭ voì să vină pețitorĭ, ca să te mărit, dar cine va pețì o fată, pe care n'a vĕḑut-o în viéța eĭ lucrând!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se duse la câmp și până la *amproor* isprăvì ce avù de lucrat și se întórse apoĭ acasă. Când ajunse însă acasă, ce să-ĭ vadă ochiĭ?... Vede curtea nemăturată și pre fata eĭ somnorósă — căcĭ numaĭ atuncĭ se sculase din pat,— împingênd cu piciórele gunoiul înainte, iar mătura ținênd-o în mână.

«Vĕḑênd mumă-sa acésta, deșì îĭ erà mamă adevĕrată șĭ o iubià ca ochiĭ sĕĭ din cap, nu șĭ-a maĭ putut stîmpĕrà mânia, ci înfuriindu-se a început a o mustrà și a o blĕstĕmà ḑicênd:

—«Da, la ce țĭ-a dat Dumneḑeŭ mânĭ, ca să lucrezĭ cu dînsele! dar dacă tu mânĭ (mâĭ) gunoiul cu piciórele, apoĭ să te facă Dumneḑeŭ, ca ḑiua și nóptea să tot lucrezĭ, însă numaĭ cu piciórele!

«Și să se scie că:

Blĕstĕmul cel de părinte
E ca focul de fierbinte.

«N'a apucat bine a rostì cuvintele acestea, și Dumneḑeŭ, care tóte le scie și le vede, ascultând blĕstĕmul mumeĭ celeĭ

(1) *Bóbe* = grăunțe.
(2) *Trăierat* = trierat, îmblătit.

supěrate şi necăjite, prefăcù pre fata eĭ cea leneşă într'o *Grângóşă,* care de atuncĭ încóce numaĭ încetéză de a lucrà ḑiua şi nóptea, dar nu cu mânile, căcĭ ea nu are maĭ mult mânĭ, ci numaĭ cu picióręle.

«Şi precum, ca fată, a mânat ea gunoiul cu picióręle, tot gunoiŭ mână ea şi acuma ca *Grângóşă.*» (1)

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

CĂRĂBUŞELUL.

(Rhizotrogus solstitialis L.)

În decursul lunii lui Iunie şi maĭ cu sémă începênd cam de pe la *St. Onufreĭu*, 12 Iunie, înainte, se póte fórte adese-orĭ vedé pe la înserate, când e timp senin şi frumos, sburând în colo şi încóce, pe de-asupra fânaţelor şi a holdelor un fel de gândăcel, ca şi când ar jucà un roiŭ de albine.

Acest gândăcel, care aduce fórte mult la făptura corpuluĭ cu *Cărăbuşul*, lat. Melolontha vulgaris, atâta numaĭ că e ce-và maĭ mic decât acesta, se numesce în Bucovina: ***Cărăbuşel***, *Cărăbuş de vară* (1), *Cărăbuş de hrişcă* (2), *Cărăbuş mânânţel* (3), *Cărăbuş micşor* (4), *Cărăbuş mic* (5), *Cărăbuş*

---

(1) Dat. Rom. din Braşca, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, dict. de Gerasim Roşca, agricultor; — a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «*Cărăbuşelul* trăesce pe cosirĭ şi mănâncă muşchiŭ mânânţel»; — a celor din Galanescĭ, sat în distr. Rădăuţuluĭ, dict. de Iléna Cuciurean, ţĕrancă: «*Cărăbuşeiĭ* es pe timpul floriĭ grâuluĭ, adecă când e grâul şi secara în flóre.»

(2) Dat. Rom. din oraşul Sucéva, com. de Ioan Ienachi, stud. gimn.; — a celor din Poienĭ, sat în distr. Siretuluĭ, dict. de Iacob Popovicĭ, agricultor; şi a celor din Igescĭ, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

(3) Dat. Rom. din Carapciŭ, sat în distr. Storojineţuluĭ, dict. de Vasile Cârciŭ, agricultor; — şi a celor din Vâcovul-de-jos, sat în distr. Rădăuţuluĭ, dict. de Sidor Calancea, agric.

(4) Dat. Rom. din Igescĭ, dict. de I. Danilescu.

(5) Dat. Rom. din Bilca, sat în distr. Rădăuţuluĭ, dict. de Chirilă Horodnic, agricultor.

roşu (1), *Gândac de hrişcă* şi *Hrişcariŭ* (2), iar în Moldova: *Cărăbuş de érbă* (3) şi *Cărăbuş de hrişcă* (4).

Gândăcelul acesta se numesce *Cărăbuşel, Cărăbuş mânânţel, Cărăbuş mic* şi *Cărăbuş micşor*, de aceea pentru că e ce-và maĭ mânânţel, adecă maĭ mic, decât *Cărăbuşul*(5); *Cărăbuş de vară* pentru că se arată vara, adecă la o lună după *Cărăbuş*, care se arată la începutul primăveriĭ şi din care causă se numesce apoĭ şi *Cărăbuş de primăvară* (6); *Cărăbuş de hrişcă, Gândac de hrişcă* şi *Hrişcariŭ*, pentru că ese tocmaĭ atuncĭ când e timpul de sĕmĕnat *hrişca* (7); iar *Cărăbuş de érbă*, fiind-că petrece maĭ mult prin érbă (8).

Decĭ când ese *Cărăbuşelul*, atuncĭ e un semn că trebue numaĭ decât să semene hrişca, dacă cel ce o sémĕnă voesce ca să se facă (9).

Câte odată hrişca se sémĕnă şi maĭ de timpuriŭ, dacă te mirĭ din ce causă *Cărăbuşelul* n'a putut eşì maĭ înainte din pămînt (10).

---

(1) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de V. Cârciŭ

(2) Dat. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojineţuluĭ.

(3) Dat. Rom. din Oprişenĭ, dict. de George Iacob: «se numesce astfel, pentru că petrece maĭ mult prin érbă.»

(4) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Olariŭ.

(5) După spusa Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca: «*Cărăbuşelul* e maĭ mânânţel decât *Cărăbuşul*»; — a celor din Igescĭ, dict. de I. Danilescu; — şi a celor din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(6) După spusa Rom. din Braşca, dict. de Anton Popovicĭ, agricultor: «*Cărăbuş de vară* se numesce de aceea pentru că ese vara.»

(7) După spusa Rom. din Igescĭ, dict. de I. Danilescu: «*Cărăbuşul de hrişcă* ese numaĭ atuncĭ, când e timpul de sĕmĕnat hrişca. Amu-ĭ timpul de sĕmĕnat hrişca — ḑic ómeniĭ — că a eşit *Cărăbuşul micşor*»; — a celor din Braşca, dict. de Ger. Roşca; — şi a celor din Poenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ: «*Cărăbuş de hrişcă* se numesce de aceea că ese tocmaĭ atuncĭ când se sémĕnă hrişca.»

(8) După spusa Rom. din Oprişenĭ, dict. de George Iacob.

(9) Cred. Rom. din Poenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ; — a celor din Buninţĭ, sat în distr. Suceveĭ, dict. de George Dârja, agricultor: «*Cărăbuşul de hrişcă* ese cam pe la *St. Onufreiŭ*. Când ese el e un semn că e bine de sĕmĕnat hrişca. El nu face nicĭ o stricăciune. Ese din pămînt şi iarăşĭ în pămînt se ascunde»; — a celor din Braşca, dict. de Ger. Roşca: «Când ese *Cărăbuşelul* saŭ *Cărăbuşul de vară* e timp de sémĕnat hrişca.»

(10) Dict. de Iac. Popovicĭ.

În fine maĭ e de amintit şi aceea că atuncĭ când es mulţĭ *Cărăbuşĭ de hrişcă* e un semn că are să se facă multă şi frumósă pâne albă şi hrişcă, iar când sunt puţinĭ, atuncĭ se crede şi se ḑice că va fi puţină pâne albă şi hrişcă (1).

(1) După spusa Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cuciurean: «Când es mulţĭ *Cărăbuşeĭ*, atuncĭ pânele albe vor legà bine; când es puţinĭ, atuncĭ nu-ĭ timp bun, pânea nu va legà»; — a celor din Budeniţ, sat în distr. Storojineţuluĭ, dict. de Măriórа Dutcă: «Când sunt mulţĭ *Cărăbuşĭ de hrişcă*, atuncĭ hrişca are timp bun, va rodì bine»; — a celor din Moldova, com. Oprişenĭ, dict. de G. Iacob: «Când sbóră mulţĭ *Cărăbuşĭ de érbă*, are să fie timp bun, ghielşug.»

CĂRĂBUȘUL.

(Melolontha vulgaris Fabr.)

Nu odată ni se întîmplă să vedem pe la începutul luniĭ luĭ Maiŭ, une-orĭ însă, când se desprimăvărézǎ maĭ de timpuriŭ, chiar şi pe la finele luĭ Prier, un insect, ale căruĭ antene, picióre şi elitre sunt de colóre roşiatică-castanie, iar restul corpuluĭ negru, care, cum începe a se îngână ḑiua cu nóptea, prinde a sburà în tóte părţile într'un numĕr aşà de mare, ca şi când ar fi un roiŭ de albine.

Acest insect care se ţine de familia gândacilor şi care, după ce s'a săturat de sburat, se aşézǎ pe ramurile arborilor şi maĭ ales ale pomilor, unde stă apoĭ până a doua ḑi diminéţa, roḑêndu-le maĭ tóte frunzele, florile şi fructele cele tinere şi fragede, se numesce pretutindene în Bucovina: *Cărăbuş*, în unele părţĭ însă, pe lângă *Cărăbuş*, încă şi *Cărăbuş de primăvară* (1) şi *Cărăbuş de păpuşoiŭ* (2).

În Moldova: *Cărăbuş*, fem. *Cărăbuşă* şi *Vruh* (3);

---

(1) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din Braşca, dict. de Anton Popovicĭ: «*Cărăbuşul* se numesce şi *Cărăbuş de primăvară*, pentru că esă îndată după ce s'a încălḑit pămîntul şi pentru că prevestesce primăvara.»

(2) Dat. Rom. din Budeniţ, dict. de Măriόra Dutcă: «*Cărăbuşul* se numesce în Budeniţ şi *Cărăbuş de păpuşoiŭ*, fiind-că se arată pe când are să se semene păpuşoiul.»

(3) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 289; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a ţĕranuluĭ român*, Iaşĭ 1897, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală a poporuluĭ român*, Bucurescĭ 1903, p. 81

În Ţéra-Românéscă: *Cărăbuş* (1), *Scărăbuş* (2), *Găinuşă* (3), *Găinuşă de séră* şi *Gândac de prun* (4);
În Transilvania: *Cărăbuş, Cărăbuş de Maiŭ* (5), *Buzariŭ* (6), *Bunzariŭ* şi *Gândac* (7);
În Maramureş: *Cărăbuş* (8);
În Banat: *Cărăbuş de Maiŭ, Grângóşă de svârnaică* (9) şi *Scărăbuş* (10);
La Româniĭ din Meglenia: *Bumbăr* (11);
Iar la ceĭ din Macedonia: *Cărăbuş* (12).

Larva *Cărăbuşuluĭ*, care e tot aşà saŭ chiar şi maĭ stricăciósă decât dînsul, se numesce în cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ: *Cĭormag*; pl. *cĭormagĭ*, în unele comune însă, precum bună-óră în *Bilca*, districtul Rădăuţuluĭ, şi în Carapciŭ, districtul Storojineţuluĭ: *Vierme alb* saŭ *Gierme*

(1) *Gazeta Săténuluĭ*, an. II, R.-Sărat, 1885—1886, p. 366;— D. Ananescu, *Curs elementar de istoria nat.*, t. III. Zoologie. Partea II, Bucurescĭ 1874, p. 215.

(2) G. Baronzi, *Limba română şi tradiţiunile eĭ*, Galaţĭ 1872, p. 52; — Cf. Cihac, *Dicţ.*, t. I, p. 43.

(3) *Gazeta Săténuluĭ*, an. II, p. 366; — I. Moisil, *Cărăbuşiĭ, prinderea şi conservarea lor*, publ. în *Jiul*, revistă pentru literatură şi sciinţă, an. I, Târgu-Jiŭ 1894, p. 28; — *Amicul Tinerimeĭ*, fóe de cunoscinţe folositóre, an. I, T.-Jiŭ, 1896, p. 7.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Găinuşa* în partea muntósă a jud. Vâlcea se numesce *Gândac de prun*, căci acesteĭ insecte îĭ place mult a sta prin pometurile de prunĭ.»

(5) I. Moisil, *Cărăbuşiĭ*, publ. în ḑiar. cit., p. 28. — Deşĭ gândacul acesta se arată de regulă în luna luĭ Maiŭ, totuşĭ numirea sa de *Cărăbuş de Maiŭ* nu mi se pare a fi poporală, ci tradusă din germ. *Maikäfer.*

(6) *Gazeta Transilvanieĭ*, an. LVI, Braşov 1893, No. 117, p. 6: «*Buzariŭ*, pl. *buzarĭ* = cărăbuş.»

(7) *Cărţile Săténuluĭ român.* Cartea IV, Blaşiŭ 1886, p. 64: «*Gândaciĭ* (Bunzariĭ) carĭ se arată în April vor îngheţà în Maiŭ.»

(8) *Gutinul*, ḑiar social, literar şi economic, an. I. Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(9) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(10) Teod. Rotariŭ: *Inimiciĭ pomilor şi mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporuluĭ*, an. I, Pesta 1867, p. 96.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Româniĭ din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română.*» Noua serie, Vol. V, Bucurescĭ 1900 p. 259.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

alb (1), iar în altele, precum bună-óră în Vilaucea, com. peste Prut: *Babă* pl. *babe* (2); în Maramureş: *Ciormă* (3) şi *Ciorman* (4); iar în Ţéra-Românéscă: *Vierme alb* (5).

Deşi *Cărăbuşul* e un insect stricăcios, totuşi Românii nu se pot răbdà, când apare el întâiaşi dată primăvara, de a nu-l privì cu plăcere cum sbóră şi sbârnâesce în tóte părţile şi cum, greoiŭ fiind la sborul sĕŭ, se lovesce maĭ de tóte obiectele, carĭ îĭ staŭ în cale.

Şi nu fără causă, pentru că, după credinţa lor, dintre tóte insectele câte le sunt cunoscute, *Cărăbuşul* e acela care le anunţă cu siguritate mult dorita şi aşteptata primăvară.

De aicĭ vine apoĭ şi datina unor Românĭ din *Bucovina* că, îndată ce vĕd întâia óră un *Cărăbuş*, caută numaĭ decât să-l prindă, şi după ce l-aŭ prins ḑic:

— «Pe sănătate c'am prins» saŭ «c'am pus mâna pe un *Cărăbuş!*» — ceea ce însemnéză: «Mulţămesc luĭ Dumneḑeŭ c'am ajuns cu sănătate primăvara!» (6).

Alţiĭ iarăşĭ îndatinéză, când es întâia óră primăvara *Cărăbuşiĭ*, de a prinde pe unul dintre dînşiĭ şi a-l pune pe palmă. Şi dacă cărăbuşul prins sbóră de grabă, cred că în decursul întregeĭ verĭ vor fi harnicĭ, iar dacă nu sbóră de grabă e un semn că vor fi leneşĭ (7).

Însă *Cărăbuşul*, după credinţa Românilor din *Bucovina*, e nu numaĭ un prevestitor al primăveriĭ, ci eĭ pretind tot odată a cunósce de pe mulţimea saŭ puţintimea perişorilor saŭ maĭ bine ḑis a *pufuşoruluĭ*, cu care e acesta acoperit pe pântece şi picióre, cum va fi vara ce urméză: căldurósă

---

(1) Dict. de Chirilă Horodnic şi Vas. Cârciŭ.

(2) Com. de Victor Bodnărescu, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «Numirea *Ciormă* (viermuleţ) am auḑit-o de la un om din Oroiŭ de lângă Baia-mare.»

(4) *Gutinul*, an. I, p. 4: «*Ciorman* = larva Cărăbuşuluĭ.»

(5) D. Ananescu, op. cit., p. 215; — *Gazeta Săténuluĭ*, an. II, p. 366: «Larva *Cărăbuşuluĭ* obicĭnuit e insecta cea maĭ stricăciósă. Chiar tómna acésta, prin prejurul pădurilor şi chiar la câmp şi maĭ ales pe lângă coturĭ şi mărăcinĭ, *Viermele alb*, precum se maĭ numesce acéstă urîciósă insectă, a atacat o mare parte de grâŭ sĕménat maĭ cu sémă timpuriŭ.»

(6) Dat. Rom. din Poenĭ, sat în distr. Siretuluĭ.

(7) Cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojineţuluĭ.

saŭ frigurósă? roditóre saŭ neroditóre? şi maĭ ales în privinţa păpuşoiuluĭ (porumbuluĭ) şi a pómelor.

Aşà cred şi spun eĭ că dacă *Cărăbuşiĭ*, când es întâiaşĭdată primăvara şi încep a sburà în colo şi în cóce, sunt pe pântece pěroşĭ, atuncĭ e un semn că vara va fi frigurósă, iar dacă nu sunt pěroşĭ, că va fi căldurósă (1).

Dacă *Cărăbuşul* e *îmbrăcat pe picióre*, adecă pěros, când ese din pămînt, atuncĭ vara va fi fórte mănósă, iar dacă nu va fi îmbrăcat, atuncĭ nu va fi timp de pâne (2).

Dacă *Cărăbuşul* are picióre fórte pěróse, apoĭ se crede că este bine a sěměnà păpuşoiŭ, în care va fi belşug, dacă însă piciórele nu-s pěróse, că nu va rodì păpuşoiul (3).

Şi cu cât maĭ mulţĭ *Cărăbuşĭ* se vor arătà primăvara, şi maĭ ales pe timpul aratuluĭ, cu atâta, cred eĭ, că anul acela va fi maĭ roditor (4), că se va face maĭ mult şi maĭ bun păpuşoiŭ, însă maĭ puţine póme, iar când es maĭ puţinĭ, atuncĭ, spun eĭ, că n'are să fie mult păpuşoiŭ, dar pentru aceea vor fi maĭ multe póme (5).

---

(1) Cred. Rom. din Crasna.

(2) Cred. Rom. din Storojineţ, dict. de Niculaĭ Haraga, agricultor.

(3) Dim. Dan, *Credinţe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, Cernăuţĭ 1894, No. 79, p. 2; — Cred. Rom. din Băeşescĭ, sat în distr. Gura-Homoruluĭ; — a celor din Tereblecea, distr. Siretuluĭ, com. de Luca Buliga, stud. gimn.: «Când es întâia óră *Cărăbuşiĭ*, e bine să se semene păpuşoiul, căcĭ atuncĭ e un semn că nu va fi maĭ mult rece, nu va fi brumă.»

(4) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burdohos, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Poenì, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.; — a celor din Tereblecea, com. de L. Buliga; — a celor din Mahala, com. de Ionică al luĭ Iordachi Isac: «Când primăvara se arată mulţĭ *Cărăbuşĭ*, atuncĭ se crede că păpuşoiĭ vor avé timp bun»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când es mulţĭ *Cărăbuşĭ de primăvară* va fi timp; atuncĭ încep a se sěměnà *păpuşóiele*»; — a celor din Gura-Sadoveĭ, com. de Leon Latiş, stud. gimn.: «Când sunt mulţĭ *Cărăbuşĭ* primăvara, atuncĭ se crede că are să fie belşug în tóte pânele»; — S. Fl. Marian, *Sěrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 117: — *Albina Carpaţilor*, an. IV, Sibiiŭ 1879—80, p. 27: «Când es *Scărăbuşiĭ*, e dricul aratuluĭ, cu cât sunt maĭ mulţĭ *Scărăbuşĭ* într'un an, cu atât va fi el maĭ mănos;» — Dim. Dan, *Credinţe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, No. 63, p. 1: «Dacă într'o primăvară se arată mulţĭ *Cărăbuşĭ*, apoĭ se crede că va rodì păpuşoiul şi vice-versa.»

Tot cam aşa cred în privinţa acésta şi Românii din *Moldova* (1), *Ţéra-Românéscă* (2), şi cei din *Transilvania* (3).

Şi ca să se încredinţeze: care rând de păpuşoiŭ saŭ porumb anume va fi maĭ bun şi maĭ frumos: cel ce se va sĕmĕnà maĭ de vreme, cel ce se va sĕmĕnà maĭ după aceea saŭ cel maĭ târḑiŭ? cércă, când ară, picióreie *Cărăbuşuluĭ*, şi care pereche de picióre sunt maĭ pĕróse: cele dinainte, cele mijlociĭ saŭ cele dindărăt, acel rând de păpuşoiŭ, spun eĭ că va fi maĭ bun, iar celă-lalt maĭ slab (4).

N'apucă însă a trece douĕ, treĭ ḑile de la prima arătare a *Cărăbuşilor*, şi numaĭ ce veḑĭ şi pre băeţĭ alergând pe la înserate în colo şi încóce după dînşiĭ, a-ĭ prinde şi a se jucà cu eĭ. Iar ḑiua caută să afle câte unul saŭ şi maĭ mulţĭ, carĭ sunt maĭ marĭ şi cât se póte de vioĭ, ca nu numaĭ să se jóce, ci să pótă face şi *morişcă* saŭ *sbârnăitóre* din eĭ. Şi cum pun mâna câte *pe unul*, încep a-ĭ descântà şi a-ĭ ḑice:

Vaĭ, sărace *Cărăbuş*,
Că'n bunĭ mânĭ maĭ încăpuşĭ,
De-acum orĭ cât veĭ cercà,
Din mâna mea nu-ĭ scăpà!

Iar după aceste cuvinte întroducĕtóre, urmând maĭ departe, ḑic:

Cărăbuşe, Cărăbuş,
Eŭ din tine-oiŭ face-acuş
O morişcuţă de vînt
Pe faţ'acestuĭ pămînt
Şi-aşà mi te-ĭ învârtì,
Pămîntul de nu-ĭ zărì,
Până ce te-ĭ ameţì
Şi tu tot nu veĭ perì! (5)

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9: «În anul când sunt *Cărăbuşĭ* mulţĭ, se fac bucate multe.» — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Când sunt multe *Găinuşĭ* primăvara, e semn că anul va fi bogat în tot felul de róde.»

(3) *Cărţile Săténuluĭ român*. Cartea V, Blaşiŭ 1886, p. 80: «*Gândacĭ* mulţĭ (cărăbuşĭ) vestesc an mănos»

(4) Cred. Rom. din Oprişenĭ, distr. Siretuluĭ; — a celor din Mahala, com. de Ionică al luĭ Iord. Isac: «Când *Cărăbuşiĭ* sunt flocoşĭ la tóte şése picióreie, păpuşoiĭ ceĭ timpuriŭ sĕmĕnaţĭ, ceĭ mijlociĭ şi ceĭ târḑiĭ vor avé timp bun; iar când sunt flocóse numaĭ cele de dinainte, iar cele-lalte nu, atuncĭ numaĭ păpuşoiĭ ceĭ timpuriĭ sĕmĕnaţĭ vor avé timp bun, iar ceĭ mijlociĭ şi ceĭ din urmă nu».

(5) Dat. băeţilor din Stroescĭ, sat în distr. Suceveĭ.

După ce aŭ rostit cuvintele acestea, ieaŭ două *crăcănuţe*, adecă două beţişóre asemenea de lungĭ, carĭ aŭ la un capĕt cornişóre în forma uneĭ furcuţe, iar neavênd forma acésta, le încrestéză la un capĕt şi le daŭ forma de furcuţe, şi apoĭ le împlântă în pămînt la o depărtare anumită una de alta. După acésta ieaŭ alte două beţişóre maĭ netede, şi iarăşĭ asemenea de lungĭ, dintre carĭ pre unul, numit *sul*, crĕpându-l la mijloc, îl pun orizontal între furcuţe, iar pre cela-lalt, care e la amândouĕ capetele ascuţit, îl bagă în crĕpătura sululuĭ ast-fel ca amândouĕ beţişórele să formeze o cruce. Ieaŭ apoĭ Cărăbuşiĭ, ce i-aŭ prins maĭ nainte, şi carĭ sunt de regulă un bărbătuş şi o femeiuşcă, le rup la amândoĭ câte un picĭor de dinapoĭ, şi îĭ împlântă cu piciorul rupt unul într'un capĕt al beţişoruluĭ ascuţit şi pre al doilea în celălalt capĕt (1).

Făcênd în chipul acesta *morişca*, îĭ silesc să sbóre ḑicênd:

Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Învârte-te,
Desvârte-te,
Femeiuşcă
Sue-te,
Bărbătuş
Scobóră-te!
Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
La móră la Ilişescĭ,
Cum puĭ mâna picluescĭ
Şi de vamă nu gândescĭ,
Dar cum macinĭ, cum plătescĭ
Şi maĭ mult nu zăbovescĭ,
Ci spre casă te pornescĭ.
Hâz, bâz,
Hâz, bâz,
Femeĭuşcă
Urcă-te,
Bărbătuş
Scobóră-te! (2)

Cărăbuşiĭ, voind să sbóre, încep a sbârnăĭ şi a se învârtĭ împrejurul suluĭ tocmaĭ ca şi o morişcă saŭ maĭ bine ḑis ca şi cupele de la róta uneĭ morĭ.

Iar *sbârnăitórea* se face ast-fel:

Ieaŭ maĭ întâiŭ o aripă de-asupra (elitră) de la un *Cărăbuş* şi îndoind-o în două bagă prin capetele eĭ un spin vârtos de perj saŭ de pĕr sĕlbatic.

Fiind acésta gata, prind un alt *Cărăbuş* cât se póte de vioiŭ

(1) Dat. băeţilor din Ilişescĭ, sat în distr. Gura-Homoruluĭ, com. de Filaret Doboş, stud. gimn.

(2) Dat. băeţilor din Reusenĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

îĭ rup un picior de dinapoĭ de prin încheietura cea din urmă despre corp şi înfig în partea rĕmasă spinul cu aripa îndoită.

După acésta caută un paiŭ saŭ o nueluţă subţire, bagă nueluşa în îndoitura aripeĭ, şi apoĭ suflă asupra Cărăbuşuluĭ.

Bietul Cărăbuş, voind a sburà şi a scăpà din mânile celuĭ ce l-a prins, începe a se învârtì şi a sbârnăì împrejurul paiuluĭ saŭ a nueluţeĭ, ca şi când ar fi o adevĕrată sbârnăitóre (1).

Băeţiĭ din *Banat*, la cariĭ jucăria acésta e asemenea usitată, fac *sbârnăitórea*, numită de dînşiĭ *svârnaică*, aşà:

Prind o *mueruşcă* de *Cărăbuş* şi, rupêndu-ĭ o aripă deasupra, bagă în unul din capetele acesteia un spin subţire pre care îl înfig apoĭ într'un bĕţ ca degetul cel mic de gros şi cam de o palmă de lung. După acésta bagă la celă-lalt capĕt de aripă un alt spin, asemenea subţirel, însă ce-và maĭ lung decât cel dintâiŭ, pre care îl lasă liber.

Sfârşind acésta de făcut, prind un bărbătuş, pre care îl numesc eĭ de astă dată *popă* şi, rupêndu-ĭ piciorul cel de dinapoĭ din partea stângă de prin încheietura din urmă, înfig în locul acestuia spinul ce a rĕmas maĭ nainte liber, şi apoĭ daŭ *popeĭ* drumul să sbóre.

Popa, adecă *Cărăbuşul* bărbătuş, cugetând că a scăpat din mânile celor ce l-aŭ prins, dă să sbóre, dar neputêndu-se depărtà, prinde a sbârnăì şi a se învârtì necontenit în prejurul spinuluĭ înfipt în bĕţ, până ce nu maĭ póte de ostenit, apoĭ se opresce din sbor.

Băeţiĭ, vĕḑêndu-l că s'a oprit, îl învârtesc de două, de treĭ orĭ, şi el iarăşĭ începe a sburà şi a sbârnăì până ce nu maĭ vede bine.

O sémă de băeţĭ înţepenesc *svârnaica* acésta în pămînt, alţiĭ însă, ca să fie maĭ sigurĭ şi să aibă maĭ mult haz şi bucurie, o ţin strîns în mână (2).

În fine băeţiĭ din *Ţéra-Românéscă*, la carĭ jucăria descrisă în şirele de maĭ sus e aşişderea usitată, fac *sbârnăitórea*, care se numesce de dînşiĭ *sfârlézà*, ast-fel:

Prind două *Găinuşe* maĭ măricele şi după acésta rup uneia

(1) Dat. băeţilor din Ilişescĭ, com. de Fil. Doboş.
(2) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

o aripă şi o lépĕdă. Aripa luată o găuresc la ambele capete. Cu un capĕt o pun în vârful unuĭ bĕţ, tăiat rotund în cap, şi cu un mărăcine o fixéză acolo, introducênd mărăcinele prin gaura făcută în aripă, şi apoĭ prin vârful bĕţuluĭ. Mărăcinele are măciucă, ca aripa să nu póte scăpà. Se iea apoĭ alt mărăcine cu măciucă şi se întroduce pe gaura de la capĕtul rĕmas liber al aripeĭ şi anume din lăuntru în spre afară, ast-fel ca vârful ascuţit al mărăcineluĭ să ésă afară mult, iar măciuca să nu-l lase a se desprinde. Se iea după acésta ceea-laltă *Găinuşă* şi i se frânge unul dintre cele doue picióre maĭ marĭ, şi anume de la genunche. Pe cavitatea cotoiuluĭ acesta se vâră mărăcinele cu vârful cel ascuţit până se întăresce bine, aşà că *Găinuşa* rĕmâne spânzurată de un picior, avênd aripele libere. Se apucă apoĭ bĕţul în mână ca pe o códă de biciŭ şi începĭ a învârtì puţin. *Găinuşa* îşĭ iea vînt şi sburând se învârtesce ca o *sfârlézǎ* un timp maĭ îndelungat (1).

Acéstă datină a băeţilor de a face *morisce* şi *sbârnăitóre* saŭ *svârnaice* şi *sfârleze* din *Cărăbuşĭ*, la care ocasiune atâta ce-ĭ muncesc până ce nu maĭ vĕd bine, cred că a dat cu timpul nascere următóreĭ ḑicale:

Vaĭ, sĕrmane *Cărăbuş*,
Pe-a cuĭ mână-mĭ încăpuşĭ!

Saŭ:

Of, sărace Cărăbuş,
Pe-a cuĭ mână încăpuşĭ!

care e usitată nu numaĭ în Bucovina, ci şi în Moldova şi Ţéra-Românéscă (2), saŭ:

Scărăbuş,
P'a cuĭ mână aĭ ajuns! (3)

care e usitată în Ţéra-Românéscă, şi care se ḑice despre un om, ce se vede într'o mare primejdie (4).

---

(1) Com. de S. Sa. Pĕr. T. Bălăşel.
(2) I. N. Zanne, *Proverbele Românilor*. Vol. I, p. 398.
(3) Baronzi, op. cit., p. 52.
(4) Zanne, op. cit., p. 399.

Alţiĭ însă sunt de părere că adevĕrata origine a acesteĭ ḑicale ar fi cu totul alta, şi anume următórea poveste:

«Ḑice că pe timpul când se luptaŭ Româniĭ cu Turciĭ, s'aŭ întâlnit într'o ḑi doĭ ostaşĭ, unul român, iar celă-lalt turc.

«Turcul, cum dete cu ochiĭ de Român, îşĭ puse în gând ca numaĭ decât să-l omóre. Însă el, deşì erà cu mult maĭ tare decât Românul, totuşĭ nu voì să-l omóre aşà-şĭ îndată, ci voì să-ĭ afle maĭ întâiŭ o pricină.

«Dar ce pricină să-ĭ afle, după ce Românul nu erà cu nemică vinovat?

«Iată însă că tocmaĭ atuncia, când se băteà Turcul cu gândul ce fel de pricină să-ĭ afle, dă cu ochiĭ de un *Cărăbuş*, şi cum îl zăresce îl iea în mână, fără ca să-l vadă Românul, şi apoĭ, întorcêndu-se către Român şi arătându-ĭ mâna, în care ţineà *Cărăbuşul*, îl întrebă ḑicênd:

— «Spune-mĭ, Române, ce am eŭ în mâna acésta? De mi-ĭ spune, e norocul tĕŭ, iar de nu ghicescĭ, pe loc te omor!

«Românul, care din întîmplare se chemà *Cărăbuş*, nesciind ce are Turcul în mână, şi creḑênd că acesta îl va omorî, începù a oftà şi a ḑice:

Of, sărace *Cărăbuş*,
Pe-a cuĭ mână încăpuşĭ!

«Turcul, la rândul sĕŭ, nesciind că Românul se chémă *Cărăbuş*, ci cugetând că el întru adevĕr a ghicit, îĭ ḑise:

Norocul tĕŭ c'aĭ ghicit,
Că de n'aĭ fi fost ghicit,
Pe loc te-aşĭ fi omorît!

«Şi rostind cuvintele acestea îĭ dete Românuluĭ drumul să mérgă în pace» (1).

O variantă a acesteĭ poveştĭ, intitulată «*Învĕţatul Cărăbuş saŭ cismarul doctor*», sună în prescurtare după cum urméză:

«*Cărăbuş*, un biet cismar, maĭ mult peticar, sărac lipit pămîntuluĭ, vĕḑêndu-şĭ nevasta bolnavă, alérgă la un doctor şi-ĭ spune pĕsul, care l-a adus; primesce o reţetă, dă cărbóva şi plécă.

---

(1) Din Şcheia, sat în distr. Suceveĭ, com. de D. Câmpan, stud. gimn.

«Işĭ face de atuncĭ cismarul planul să se lase de meseria luĭ şi să se apuce de alta maĭ bănósă, cum e cea de doctor, şi scrie pe uşa luĭ: *om ce scie multe.*

«După nenumĕrate isbândĭ, ĭ-a eşit numele de om învĕţat şi a-tot-sciutor, strînge parale multe şi se pornesce înapoĭ acasă cu tóte ale luĭ.

Cum mergeà el însă, iat' un *Turc* călare
Alergà să vadă ce 'nvĕţat e mare,
Cel ce-aşà de grele lucrurĭ isprăvià.
Şi precum călare către el mergeà,
Prin văzduh de-odată mâna şĭ-a întins
Şi din sbor cu mâna, cum a dat, a prins
Un *gândac*, o gâză, ce pe câmp trăesce,
Cărăbuş anume care se numesce.
Pe cismar opresce, fără ca să scie
Cum îl chémă, cine póte ca să fie,
Şi-arătându-ĭ mâna dice: «să-mĭ ghicescĭ
Ce-ĭ aicĭ într'însa, ghicitor ce eştĭ?

Biet cismarul tace, şéde nemişcat
Şi la Turc privesce cât e de 'ncruntat:
Grea beleà, păcatul
Astădĭ m'a găsit,
Şi pe cât îmĭ pare
Póte le-am sfârşit!
Ast-fel dice 'n gându-ĭ plin de supĕrare,
Iar apoĭ se vaită chiar cu glas maĭ mare:
— «*Vaĭ, sărmane Cărăbuş,*
Pe-a cuĭ mână-mĭ încăpuşĭ!

Audindu-l Turcul dice: «L-aĭ ghicit
Cărăbuş e, iată-l! Bine-aĭ nimerit.» (1)

Alte variante ale acesteĭ poveştĭ saŭ anecdote se află la Anton Pann (2), P. Ispirescu (3), G. Cătană (4) şi I. Adam (5),

(1) Th. D. Speranţia, *Alte anecdote populare.* Vol. II, Bucurescĭ, p 54—69.

(2) *Povestea vorbeĭ.* Partea I, Bucurescĭ 1852, p. 30—50.

(3) *Legende saŭ Basmele Românilor.* Partea II. Fasc. I, Bucuresc 1874, p. 100—112.

(4) *Poveştile Banatuluĭ,* culese din gura poporuluĭ bănăţean, Gh 1895, p. 35—39.

(5) *Pe lângă vatră,* pilde şi glume ţĕrănescĭ, Bucurescĭ 1900, p. 66-

cu acea deosebire numaĭ că la A. Pann eroul povesteĭ n'are nume, în povestea culésă de Ispirescu însă, în loc de *Cărăbuş*, figuréză *Lăcusta* (1), iar în cea culésă de Cătană *Greluşul* (2).

Afară de povestea citată, în care figuréză cuv. *Cărăbuş*, se află şi un joc, în care copiiĭ se pun în cerc şi unul dintre eĭ arată pe rând pe fie-care dintre tovarăşiĭ luĭ, spunênd câte unul din cuvintele fraseĭ:

Scărăbuş, Scărăbuş,
P'a cuĭ mânĭ aĭ ajuns! (3)

În fine trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că o sémă de Românĭ din Bucovina întrebuinţéză adese-orĭ *Cărăbuşiĭ* ca medicament, şi anume în contra bóleĭ *De dînsele*, adecă în contra reumatismuluĭ.

Prind adecă în luna luĭ Maiŭ maĭ mulţĭ Cărăbuşĭ şi-ĭ pun într'un şip mare cu spirt, în care îĭ lasă apoĭ până ce putreḑesc.

În restimpul acela însă, cât staŭ *Cărăbuşiĭ* în şip, caută în pădurea cea maĭ apropiată treĭ muşinóe de *furnicĭ de cele marĭ* şi, după ce le-a aflat, merge bolnavul de *Dînsele*, iar dacă nu póte singur merge, se duce altul în locul luĭ într'o Lunĭ diminéţă până nu rĕsare sórele, iea din muşinoiul dintâiŭ un pumn de ţernă cu furnicĭ cu tot şi le légă într'un corn de basmà, apoĭ merge la al doilea şi la al treilea mu-

(1) Op. cit., p. 110: «Ghicĭ ce este aicĭ, moşule, ḑise Vodă, arătându-ĭ pumnul, în care ţineà *gândacul*.

«Moşul o băgase pe mânecă de frică; luĭ îĭ erà témă să nu i se descopere vicleniile.

— «Eĭ, *Lăcustă, Lăcustă,* ḑice moşul cu graiŭ milogit,

Aĭ umblat cât aĭ umblat
Dar acĭ ţi s'a 'nfundat!»

(2) Op. cit., p. 37: «Părinte! am auḑit că sciĭ căutà în păscălie. Cine-và mĭ-a furat o mie de galbenĭ şi nu pot da de urma hoţuluĭ; am venit la tine să-mĭ daĭ în păscălie, decĭ înainte de a merge cu mine, să-mĭ ghicescĭ ce am eŭ acuma în mână?

«Vlădica băgase mâna în buzunar şi ţineà *Greluşul* în ea.

«Popa, nesciind în grabă ce să rĕspundă, îşĭ împlântă mâna în barbă ḑicênd:

— «Vaĭ, sărmane *Greluş!* înţelegêndu-se pre sine sub cuvîntul *Greluş.*»

(3) Zanne, op, cit., p. 399.

şinoiŭ şi luând şi dintr'acestea ca şi din cel dintâiŭ le légă şi pre acestea separat. După acésta se întórce cu ţerna şi cu furnicele acasă şi aşà legate în cornurile basmaleĭ, cum sunt, le pune într'un céun la foc ca să férbă. După ce aŭ fiert, scóte basmaua din céun şi ducêndu-se cu dînsa iarăşĭ în pădure, pune fie-care legătură cu furnicele mórte la locul lor, adecă fie-care pe muşinoiul din care a fost luată.

În sfârşit, după ce s'a făcut şi acésta, cel bolnav de *Dînsele* se scaldă în apa, în care aŭ fost fiert ţerna şi furnicele. Iară după ce s'a scăldat, se unge, maĭ ales pe picióre, cu spirtul în care aŭ fost puşĭ *Cărăbuşiĭ*.

Spirtul se póte întrebuinţà orĭ şi când, *Cărăbuşiĭ* însă trebue să se pue într'însul numaĭ în luna luĭ Maiŭ (1).

Babele din *Ţéra-Românéscă* adună *viermĭ albĭ*, adecă larve de *Găinuşe*, îĭ piséză cu *tămâe din Bobotéză* şi cu *usturoiŭ*, tot din Bobotéză, şi fac un fel de unsóre dintr'înşiĭ, cu care se ung apoĭ bolnaviĭ pe piciórele bolnave de bóla numită «*D'ăĭ rĕĭ*» (2).

O sémă de Românĭ însă, atât din *Bucovina cât şi din Moldova* şi *Ţéra-Românéscă*, susţin că *Cărăbuşiĭ* sunt bunĭ nu numaĭ. *De dînsele* saŭ *D'ăĭ rĕĭ*, ci şi pentru *Bóla necazuluĭ*. Drept aceea când cine-và oftéză într'una, mănâncă *Cărăbuşĭ* şi-ĭ trece.

În unele sate întâiŭ se mănâncă şi numaĭ *de gust*, după ce se curăţă maĭ întâiŭ de aripĭ şi de picióre ca să nu sgârie în gât (3).

---

(1) Dat. Rom. din Şcheia, com. de D. Câmpan;—a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de V. Greciuc, stud. gimn.: «Când îl dóre pe cine-và piciórele saŭ mânile saŭ şi alte părţĭ ale corpuluĭ, e bine să ieà *Cărăbuşĭ* şi să-ĭ pue în spirt, ca să steà vre-o două ḑile, şi apoĭ cu spirtul acela să se ungă pe locul care-l dóre.»

(2) Com. de S. Sa Păr. T. Bălăşel :» Bólele reumatismale în poporul de pe la noĭ se numesc «*D'ăĭ rĕĭ.*»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

BĂLIGARIUL.

(Geotrupes stercorarius L.)

Prin baligele vitelor de casă şi maĭ ales prin cea de caĭ fórte adese-orĭ se póte observà în decursul veriĭ un gândac de 15—24 mm. de lung şi de colóre négră saŭ întunecat-albastră, care, după ce a rĕscolit în tóte părţile baliga în care a petrecut şi a mâncat tot ce a aflat într'însa bun pentru dînsul de mâncare, îşĭ face sub aceeaşĭ baligă o borticică perpendiculară în pămînt, în care se ouĕ apoĭ femeiuşca câte un oŭ.

Acest gândac se numesce în Bucovina: *Băligariŭ* saŭ *Bălegariŭ* (1), *Gâza bouluĭ* (2), *Trânduş* (3), *Trânt* (4), *Trânz* (5),

---

(1) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ: «*Băligariul* petrece maĭ cu sémă în baligă de vită. El e negru şi are musteţe scurte;» — a celor din Galanescĭ, dict. de Precup Galan; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac: «*Băligariul* se face maĭ cu sémă în gunoiul de caĭ»; — a celor din Udescĭ, dict. de Lazar Rotariŭ; — precum şi în multe alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean: «*Gâza bouluĭ* face borţĭ sub baliga de vită.»

(3) Dat. Rom. din Valea-Putneĭ, sat în distr. Câmpulunguluĭ, com. de Em. Antonovicĭ, stud. gimn.; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de d-l Ifrim Isopescu, conducĕtor al şcóleĭ pop. din loc.; — şi a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Trânduşul* se află tómna în baligă de cal.»

(4) Dat. Rom. din Storojineţ, dict. de Nic. Haraga: «*Trântul* se face numaĭ în baligă de cal.»

(5) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ: «Aripile cele de-asupra ale *Trânzuluĭ* sunt ca cója, iară cele de desubt ca hârtia de ţigară; cele de-asupra sunt negre, iar cele de desubt albe. De la cap până la aripĭ are o pată, o scoicuţă de colóre verde. Lângă ochĭ are musteţe maĭ măşcate decât pĕrul, vin ca pĕrul cel de porc. El petrece numaĭ în baligă de cal, sub care îşĭ face borţiţe, şi anume numaĭ la câmp, nicĭ odată însă în grajd.»

Ilenuță saŭ *Ilenuța cea păduchiósă* (1); în Moldova: *Trânz* (2) în Țéra-Românéscă: *Bălegar* și *Băligar* (3); în Transilvania: *Gâză, Gândac de gunoiŭ, Góngă* și *Góngă de baligă* (4); la Românii din Meglenia: *Bubulică* (5); iar la Românii din Macedonia: *Bubulic* și femenin *Bubulică* (6).

Numele de *Băligariŭ* al acestuĭ gândac îĭ vine de acolo, fiind-că el de regulă petrece numaĭ prin baligĭ saŭ, după cum cred și spun Româniĭ din Epir, fiind-că el se nasce din baligile de cal saŭ de catâr (7); cel de *Trânt*, plur. *Trânțĭ*, fiind-că se află maĭ cu sémă pe locurile acelea unde pasc și se *trântesc* (tăvălesc) caiĭ; (8) cel de *Trânduș*, pl. *Trândușĭ*, pentru că umblă încet și greoiŭ, căcĭ *trânduș* însémnă în

(1) Dat. Rom. din Poenĭ, distr. Siretuluĭ, com. de Dim. Furtună.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoșanĭ, dict. de Grigore Olariŭ: «*Trânzul* e negru, petrece pe câmpurĭ și pe lângă grajdurĭ și se face numaĭ în baligă de cal.»

(3) B. P. Hașdeŭ, *Etym. Magn.*, t. III, p. 3.027: «*Bălegar* saŭ *Băligar*, pl. *bălegarĭ* și *băligarĭ*, lat. Scarabeus fimetarius, «gândac negru care trăesce în bălegar.» (Tutova, c. Epurenĭ). Așà se ḑice și în Bucovina (S. Fl. Marian). Cuvîntul se trage din *balegă* prin sufixul masculin *ar*, lat. *arius*, fiind ast-fel o formațiune diferită de neutrul *bălegar*.»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbirĭ liter.*, an. *XXIII*, p. 335.

(5) Per. Papahagi, *Româniĭ din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*.» Noua serie. Vol. V, Bucurescĭ 1900, p. 258: «*Bubulică* s., un fel de cărăbuș.»

(6) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic* în genere însémnă *gândac, gărgăun, góngă*. La Avela (Epir) se numesc gândacii negri carĭ se nasc, după credința poporului, din baligele de caĭ și de catârĭ, și carĭ apoĭ îșĭ depun ouĕle tot în baligă, din carĭ fac un *ghemuș*, pe care îl rostogolesc până ce se rotunḑesce cu desăvârșire și expus la sóre se întăresce. *Bubulică* este acelașĭ lucru și se usitéză în Macedonia maĭ mult forma femenină. În Epir se usitéză forma femenină ca nume propriŭ; —Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 298: «*Bubulik*, Mistkäfer (Mänchen), pl. *Bubulits; Bubulikă*, Käfer, Mistkäfer»; — Idem, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305: «Ar, *Bubulik-ă*, Käfer, Mistkäfer, ist wohl eine selbständige Bildung des Ar. vom Stamme *bub*, — bzw. *bubus* (s. u. bombulĭ) aus vgl. nblg. бѣболичка, «Insekt», ngr. βομβύλιος, «Hummel».

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) După spusa Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga.

limba Românilor din unele părţĭ ale Bucovineĭ atâta cât *hălăoiŭ*, greoiŭ, leneş (1); iar cel de *Ilenuţa cea păduchiósă*, fiind-că e fórte adese-orĭ necăjit de un fel de păduchĭ numiţĭ lat. Gamasus coleoptratorum (2).

Numele de *Bubulic* şi *Bubulică* provine, pe lângă vorba de tóte ḑilele, încă şi într'o poesie poporană din *Macedonia*, intitulată «*Nunta Purecelui cu lindina*» saŭ «*aminşuşitsa*», după cum numesc Macedonenii lindina.

Iată şi poesia respectivă, în care maĭ provin încă şi alte numirĭ de insecte:

Sămbădă dimneatsă	Sâmbătă diminéţă
Si sculă *furniga*,	Se sculă *furnica*,
Z duse la moară	Se duse la móră
Cu daă grătsă di melu	Cu două grăunţe de meiŭ (3)
Tă s facă culats,	Ca să-şĭ facă colacĭ,
Tă s chĭamă nunlu ş furtatlu,	Îşĭ chemă nunul şi fărtatul (4),
S nsură *puriclu*	Se însură *puricul*
Ş lo *aminşuşitsa*,	Şi-şĭ luă *lindina*,
Tahtalbiclu nunlu	*Ploşniţa* ca nun
Ş piduchul furtatlu,	Şi *păduchele* fărtat,
Bubuliclu socru,	*Băligariul* socru,
Z *bubulica* sócră,	*Băligăriţa* sócră,
Preftsă *tăunlĭi*,	Preoţiĭ *tăuniĭ*,
Dzundzunarlu despot,	*Dzundzunariul* episcop
Ińkisiră taĭfă.	Şi aşà se pornì ospĕţul (5).

În fine la Româniĭ din *Macedonia* maĭ există încă şi expresiunea: «*Are bubuliţĭ în cap*», ceea ce însémnă atâta cât a avé gărgăunĭ, precum şi: «*Li şti bubuliţli*», a scì, a se pricepe în drăciĭ (6).

(1) Com. de d-l Ifrim Isopescu.
(2) Com. de Dim. Furtună.
(3) Meiŭ = Mălaiŭ mărunţel.
(4) Vornicel, vătăjel.
(5) G. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 50.
(6) Com. de d-l Per. Papahagi.

BOUL LUI DUMNEḌEŬ.

(Lucanus cervus L.)

Prin grădinile împănate cu pomete marĭ şi maĭ cu sémă prin pădurile de stejarĭ se află un insect mare, negru-castaniŭ, ale căruĭ fălcĭ sémĕnă cu córnele unuĭ cerb.

Acest insect, care se ţine de ordinul *gândacilor*, lat. coleoptera, şi anume al celor cu antenele în forma uneĭ foiţe şi cu cincĭ încheieturĭ la picióre, şi care e cel maĭ mare din tótă Europa, se numesce în Bucovina: *Boul luĭ Dumneḍeŭ*, femeiuşca: *Vaca luĭ Dumneḍeŭ*, *Boul Domnuluĭ*, fem. *Vaca Domnuluĭ*, *Capul cerbuluĭ*, *Cerbul luĭ Dumneḍeŭ*, *Cerbariŭ*, *Buhaiŭ*, *Buhaiul luĭ Dumneḍeŭ*, *Taur*, *Bourel*, *Caraban*, fem. *Carabană*, *Rudaşcă*, *Rodaşcă* şi *Regóce*;

În Moldova: *Caradaşcă*, *Cărădaşcă*, *Radaşcă*, *Rădaşcă*, *Ragace*, *Boul luĭ Dumneḍeŭ*, *Boul Domnuluĭ*, fem. *Vaca Domnuluĭ*, *Bourel* (1);

În Ţéra-Românéscă: *Răgace*, *Răgăce*, *Răgóce* şi *Rădaşcă* (2);

---

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman şi membru al Academieĭ Române; — dict. de Nic. Const. Carp din Bogdănescĭ, jud. Suceva; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a ţĕranuluĭ român*, Iaşĭ 1897, p. 9.

(2) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*. Partea I. *Zoologia*. Ed. III, Bucurescĭ 1873, p. 134; — D. Ananescu, *Curs elementar de istoria naturală*, t. III. *Zoologia*, Bucurescĭ 1874, p. 216. — A. T. Laurian şi I. C. Massim, *Glossariŭ*, Bucurescĭ 1871, p. 487, însă susţin că cuvintele acestea n'ar fi cunoscute în Muntenia. Iată ce ḍic eĭ: «*Ragace* şi *Ragaciŭ* s. m. şi *Rudaşcă* s. f. lucanus, scarabeus lucanus; lucariŭ, scarabeŭ lucan, — specie de insecte; însă dincóce de Carpaţĭ cuvîntul nu e cunoscut»; — com. de d-l Mich. Vlădescu, profesor universitar în Bucurescĭ.

În Transilvania, şi anume pe Mureş: *Boul luĭ Dumneḑeŭ*, *Cerb* şi *Rudaşcă* (1); la Lăpuş: *Rudeşcă* (2); la Braşov: *Dărădaşcă* (3); iar în alte părţĭ: *Cărnece*, *Cornenciŭ*, *Radaşcă*, *Rădaşcă*, pl. *Rădasce* şi *Rădăscĭ*, *Rudaşcă* şi *Răgaciŭ*; (4) În Banat: *Radaşcă*, *Cornac*, *Cornac mare* şi *Rugace* (5); În Ungaria: *Boul luĭ Dumneḑeŭ*, fem. *Vaca luĭ Dumneḑeŭ* (6); La Româniĭ din Meglenia: *Bubalĭca Domnuluĭ* şi *Cuvaciŭ*; Iar la ceĭ din Macedonia: *Boulu al Dumneḑeŭ* şi *Favru* (7).

Larva Bouluĭ luĭ Dumneḑeŭ, care trăesce în trunchiurile arborilor, cu deosebire al stejarilor, şi care are fălcĭ puternice, cu carĭ róde lemnul şi face găurĭ marĭ într'însul, se numesce în Bucovina şi Moldova: *Cariŭ* şi *Cariŭ de stejar*, iar excrementele eĭ, cu carĭ umple găurile făcute de dînsa, se numesc *făină de cariŭ* (8). În alte părţĭ însă se numesce: *Buturugă*. (9)

(1) Com. de d-l Paul Oltean.

(2) *Şeḑĕtorea*, fóia poporuluĭ român. Budapesta, 1877, p. 6.

(3) Com. de d-l Mich. Vlădescu.

(4) Com. de d-l Paul Oltean; — şi de d-l Th. A. Bogdan; — Veḑĭ şi G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbirĭ literare*, an. XXIII, p. 830. — Al. Viciu: *Glosariŭ de cuvinte dialectale din graiul viŭ al poporuluĭ român*. Blaj, 1899. p, 27.

(5) Com. de d-l Ios. Olariŭ: «Partea bărbătéscă a *Cornacului* are la cap nisce córne marĭ cu carĭ strînge de minune»; — George Cătană: *Poveştile Banatuluĭ*, t. I, Gherla 1893, p. 54: «*Pitic ţînţariul* începù a mâncà cu poftă din *ţînţarĭ* şi într'o clipă toţĭ *ţînţariĭ* eraŭ în burta luĭ. Atuncĭ împĕratul îĭ dede cartea, iar el sărută mâna împĕratuluĭ şi a împĕrăteseĭ, îşĭ luă rĕmas bun de la toţĭ ómeniĭ, şi apoĭ îşĭ dede de treĭ orĭ peste cap şi se făcù un *ţînţar* mare cât o *rugaciă* şi sbură cătră gaura munteluĭ.»

(6) Com. de d-l E. Pop: «*Boul luĭ Dumneḑeŭ* e insectul cel maĭ mare de pe la noĭ. El are douĕ córne marĭ, cu ramurĭ tarĭ şi osóse, cu carĭ prinde şi strînge în forma cleştelor şi le mişcă după plac.»

(7) Com. de d-l Per. Papahagi. — *Favru* = faur, fierariŭ.

(8) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iordache Bran, pălmaş; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(9) Teod. Rotariŭ: *Inimiciĭ pomilor şi mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporuluĭ*, an. I, Pesta 1867, p. 96: «Larva *buturugă*, din care se face *rudaşca*, începe maĭ întâiŭ a róde scórţa, după ce îmbătrânesce róde şi lemnul. Larveĭ acesteia îĭ trebue patru anĭ până ce se transformă în *rudaşcă*, în care timp un vierme singur e în stare pomul cel maĭ mare a-l găurì din rădăcină prin trupină şi tóte crengile până în vârf.»

Despre insectul acesta există la Românii din *Transilvania*, com Blaj, următórea legendă:

«Pe vremea aceea, când *Dumnedeŭ* umblà prin poiene cu straița în botă, păzindu-şĭ ciurdele de boĭ şi turmele de oĭ, se dice că odată, trudit cum erà, a adormit cu capul pe un moşinoiŭ, şi nu s'a deşteptat până într'un târdiŭ. Înainte de acésta însă dete el de scire boilor celor maĭ marĭ şi maĭ bătrânĭ ca să se pórte bine şi să grijéscă de ceĭ micuțĭ, ca nu cum-và să se întîmple ce-và vrajbă între eĭ.

«Dar abià adormì maĭ de daĭ Dómne, când colea aude un răget şi o larmă ca aceea, de gândiaĭ că se hâesc délurile şi se surpă pămîntul.

«*Dumnedeŭ* sărì ca fript drept în picióre, căcĭ îĭ venise în ajutor *Sfîntul Sóre* şi sculându-l îĭ dise:

—«Dómne! *Rădascele* astea ale tale tótă nóptea aŭ boncănit, de gândiaĭ că or să mĕ alunge şi pe mine de pe fața pămîntuluĭ. Uite ce minunĭ aŭ făcut, că mĭ-aŭ sfârticat tóte hainele de de-abià am scăpat colo după cel răzor!

— «Ce *Rădasce*? — Întrébă *Dumnedeŭ*.

— «D'apoĭ boiĭ ăştia aĭ tĕĭ s'aŭ purtat aşà de rĕŭ, de nu-s vrednicĭ, decât să-ĭ facĭ numaĭ nisce *Rădasce*.

— «Fie! — îĭ dise Dumnedeŭ, — am să-ĭ ieaŭ la răport, şi dacă ĭ-oiŭ găsì vinovațĭ, pe toțĭ am să-ĭ fac aşà după cum doresci!

«Şi *Dumnedeŭ*, după cum dise, aşà şi făcù, căcĭ aflându-ĭ vinovațĭ, ĭ-a alungat în codri, unde suindu-se pe stejarĭ, cu toțiĭ s'aŭ făcut *Rădasce* cu córne micĭ şi marĭ, adecă din vacĭ s'aŭ făcut *Rădasce* cu córne micĭ şi din boĭ cu córne marĭ, după cum îĭ pedepsise Dumnedeŭ.

«De aceea *Rădascelor* li se dice şi *Boul luĭ Dumnedeŭ* şi *Vaca luĭ Dumnedeŭ*» (1).

Şi de óre-ce *Rădascele* sunt *Boiĭ luĭ Dumnedeŭ*, de aceea nu trebue omorîte, că-țĭ sécă mânile (2).

După o altă legendă, tot din *Transilvania,* com. Aldorf de lângă Bistrița, *Rădascele* sunt îngeriĭ, carĭ n'aŭ vrut să ajute luĭ *Sf. Ilie* ca să-şĭ lege rafurile la căruța cea de foc,

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Tonciŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

de aceea li s'a făcut gura clesce pentru tot-deauna în semn de pedépsă (1).

Şi tot din causa acésta cred că se numesce *Rădaşca* de către Românii din Meglenia: *Cuvaciŭ*, iar de către cei din Macedonia: *Favru.*

Cele maĭ rĕspândite şi maĭ usitate dintre tóte numirile însă, câte i se daŭ acestuĭ insect, sunt: *Boul luĭ Dumnedeŭ*, fem. *Vaca luì Dumnedeŭ* şi *Boul Domnuluì*, fem. *Vaca Domnuluĭ*, pentru că numirile acestea le întâlnim pretutindenĭ nu numaĭ în Bucovina, ci şi în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ (2).

După A. de Cihac: *Boul Domnuluĭ* se numesce un alt insect, anume Cantharis unctuosa (3).

Însă insectul, saŭ maĭ bine dis varietatea acésta de insect, după cât îmĭ este mie până acuma cunoscut, nicĭ nu provine în ţĕrile locuite de Românĭ, ci numaĭ *Cantharis visicatoria* saŭ *Lytta visicatoria*, rom. *Gândăcel verde*, *Gândăcel de turbat*, *Gândăcel*, pl. *Gândăceĭ* şi *Căţelul frasinilor*. Prin urmare Românii nicĭ nu aveaŭ pe cine să-l numéscă ast-fel.

Laurian şi Massim asemenea se îndoesc că numirea acésta s'ar atribuì de către popor insectuluĭ Cantharis unctuosa.

Iată ce dic eĭ:

«*Boul Domnuluĭ* = *Boul luĭ Dumnedeŭ* = ? Cantharis unctuosa luĭ Lineu. Pe cât ne aducem noĭ aminte din gura poporuluĭ, *Boul luĭ Dumnedeŭ* este un insect cu aripiórele pestriţate cu picăţele roşiĭ şi negre, căruia, dacă nu ne înşélă memoria, se dă şi maĭ des numele de *Vaca luì Dumnedeŭ* (4).

Din descrierea acésta resultă că *Boul luì Dumnedeŭ* nu e Cantharis unctuosa, dar nicĭ Lucanus cervus saŭ Scarabeus lucanus, ci cu totul alt insect şi anume acela pre care Românii din Bucovina îl numesc *Buburuză* şi *Măriuţă*, lat. Coccinella septempunctata L.

Şi cum că într'adevĕr insectul din urmă, adecă *Bubu-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan
(2) Vedĭ cit. de maĭ sus.
(3) *Dicţ.*, t. I, p. 27.
(4) *Dicţionarul limbeĭ române*, Bucurescĭ 1871, p. 242.

ruza, e numit în Ţéra-Românéscă *Vaca luĭ Dumnedeŭ*, ne putem încredinţà nu numaĭ din spusa luĭ Laurian şi Massim, ci şi din Zoologia luĭ Nanian (1).

Şi mie încă mĭ-este cunoscut că uniĭ Românĭ daŭ numirile acestea şi altor insecte.

Cu tóte acestea ele se potrivesc maĭ bine numaĭ insectuluĭ Lucanus cervus. Şi iată de ce:

Am amintit chiar la început că fălcile acestuĭ insect, numite în limba poporuluĭ *córne*, samĕnă întru cât-và cu córnele unuĭ *cerb*. De aicĭ apoĭ şi numirile sale la Româniĭ din Bucovina: *Boŭ*, fem. *Vacă*, *Bourel*, *Cerb*, *Cerbariŭ*, *Taur* şi *Buhaiŭ*, iar la ceĭ din Transilvania, Ungaria şi Banat: *Boŭ*, *Cerb*, *Cornac* şi *Cornenciŭ*.

Tot de la făptura fălcilor acestuĭ insect îĭ vin şi unele dintre cele-lalte numirĭ de origine străină, precum *Răgace* şi *Ragaciŭ*, etc., dacă nu cum-và staŭ numirile acestea în legătură cu verb. *a rage*. Cel puţin aşà resultă din cele ce ni le spune Cihac în privinţa acésta, şi anume: *Rogaciŭ, Ragaciŭ*, *Rudaşcă*, *Rădaşcă* (pour rogaşcă) Lucanus, cerf-volant; vsl. rogŭ, roglĭ, *cornu*, rogatŭ *cornutus;* russ. rogačĭ cerf-volant; ceh. rohač, cerf-volant; nsl. rog, rogačĭ, cerf-volant (2).

Cât privesce numirea *Rogaciŭ* eŭ unul n'am audit-o până acuma de la nimenĭ, şi cu atâta maĭ puţin cuv. *rogaşcă*.

Decĭ după cât mi se pare mie, Cihac a inventat anume aceste douĕ numirĭ ca să pótă deduce cu atâta maĭ lesne şi pre cele-lalte numirĭ românescĭ de la limba slavă.

Însă el o puteà face acésta cu numirile dejà usitate în popor, fără ca să maĭ aibă trebuinţă de inventarea unor numirĭ nouĕ, despre carĭ Româniĭ nicĭ cu spatele nu sciŭ nimica.

Laurian şi Massim din contră scriŭ: «*Ragace* şi *Ragaciŭ* s. m. şi *Rudaşcă* s. f. Lucanus, Scarabeus lucanus, lucan, scarabeŭ lucan; specie de insecte, însă dincóce de Carpaţĭ cuvîntul nu e cunoscut» (3).

---

(1) Op. cit., p. 137.
(2) *Dict.*, t. II, p. 317.
(3) *Glossariŭ*, p. 487.

Iar în alt loc: «*Rudașcă*, Lucanus, Scarabeus lucanus, un insect *lucuritoriŭ*, ce nu lipsesce pe nopțĭ senine *a lucurì;* compară *rudă*, din care *Rudașcă* pare a fi un derivat» (1).

Radașcă e de bună sémă Lucanus, însă descrierea ce ĭ-o daŭ autoriĭ nu se potrivesce de fel la *Lucanus* = *Boul luĭ Dumnedeŭ*, ci ea se potrivesce la un alt insect și anume la *Licuriciŭ*, lat. Lampyris noctiluca L. care într'adevĕr *licuresce* saŭ *lucuresce* nóptea, după cum se exprimă autoriĭ.

În fine ce se atinge de numirea *Caraban*, fem. *Carabană*, cred că stă în legătură cu cuv. *cărăbuș* lat. carabus.

Atâta de o cam dată în privința numirilor acestuĭ insect.

Și acuma să trecem la datinele și credințele Românilor despre dînsul.

În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Brăescĭ, Băieșescĭ și Stupca, distr. Gureĭ-Homoruluĭ, Tereblecea, distr. Siretuluĭ, și în orașul Storojineț, îndatinéză Româniĭ a prinde câte un *Boul luĭ Dumnedeŭ* și a-l pune pe *vacile știre*, anume ca *să se alunge* și să nu *sângere*, credênd că vaca pe care se pune, de bună-sémă se alungă și nicĭ când nu sângeră (2).

În comuna Măzănăescĭ, distr. Gureĭ-Homoruluĭ, când află vre-un *Boul luĭ Dumnedeŭ* perit, îl ieaŭ, îl piséză mărunțel, îl pun în tărâțe, și-l daŭ apoĭ dimpreună cu acestea vacilor mulgĕtóre de mâncare, anume ca să deà lapte (3).

În Vilaucea, comună peste Prut, în timpul de față maĭ tótă rutenisată, îl pun pe vițeiĭ ceĭ micĭ, anume ca să créscă marĭ și să fie tarĭ, iar *Vaca luĭ Dumnedeŭ* o pun pe vacile cele a fĕtà, anume ca să fete maĭ de grabă (4).

În Crasna, districtul Storojinețuluĭ, ieaŭ ómeniĭ séra înainte de *Sândiene* maĭ mulțĭ *Boureĭ* și-ĭ aruncă în ogórele cu hrișcă, anume ca acésta să fie roditóre (5).

În Zăhărescĭ, districtul Suceveĭ, când se sperie cine-và, prind un *Boul luĭ Dumnedeŭ*, îl pun pe un hârb cu jăratic

(1) *Glossariŭ*, p. 450.

(2) Com. de Luca Buliga și Al. Bozonc, stud. gimn. și dict. de Nic. Haraga.

(3) Com. de Ostafie Moldovan, stud. gimn.

(4) Com. de Victor Bodnarescu, stud. gimn.

(5) Com. de Victor Petrescu, stud. gimn.

îl ard, şi cu fumul ce iese dintr'însul afumă pre cel speriat, iar cenuşa luĭ i-o daŭ ca s'o beà (1).

În fine în unele comune, precum bună óră în Todirescĭ şi Soloneţ, districtul Suceveĭ, Frătăuţul-vechiŭ, districtul Rădăuţuluĭ şi Tereblecea, copilele şi fetele îndătinéză a prinde câte unul saŭ şi maĭ mulţĭ *Boureĭ* de aceştia, a le tăià *córnele,* a le bortì şi a le înşirà apoĭ la mărgele, iară băeţiĭ a le legà la cheutorile cămeşilor, parte ca să nu se *dióche* şi parte ca să nu-ĭ musce câniĭ, când se duc la vre-o casă unde se află cânĭ rĕĭ. (2)

O sémă de neveste, ale căror bărbaţĭ sunt duşĭ de acasă şi nu sciŭ unde se află, întrebuinţéză *Bourelul* saŭ *Boul luì Dumnedeŭ* ca un fel de trimis spre aducerea acestora.

Aşà nevestele, carĭ nu sciŭ singure unde sunt bărbaţiĭ lor, prind un *Bourel* şi adresându-se către dînsul, rostesc următórele cuvinte:

Bourelul meŭ,
Bourelul meŭ!
Rógă-te luĭ Dumnedeŭ
Să vie bărbatul meŭ.
De-a venì bărbatul meŭ
Tu eştĭ *Boul luĭ Dumnedeŭ,*
Şi de-a fi dus la răsboiŭ,
Să se 'ntórcă înapoĭ
Sănătos
Şi voios.
De-a fi dus la tâlhărit
Să mi-l aducă rănit
De-a fi dus la ciobănie,
Să vie
Maĭ tinerel
Şi frumuşel,
Să fiŭ fudulă cu el,
Să vie ca un curcan
Duräind ca-un bolovan.
Hop, hop, hop,
Bourelule 'n galop,
Cu córnele tot strîngênd,
Cu-aripele sbârnäind,
Cu bărbatul meŭ venind!

Saŭ aşà:

Boŭ, bourelul meŭ!
Rógă-te luĭ Dumnedeŭ
Să vie bărbatul meŭ.
Şi de-a fi, precum vreaŭ eŭ,
Să vie bărbatul meŭ,
Tu eştĭ *Boul luĭ Dumnedeŭ.*
Şi de-a fi dus în răsboiŭ,
Să se 'ntórcă înapoĭ
Sănătos
Şi voios.
Şi de-a fi dus la hoţit
Să-l aducă prigonit,

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.
(2) Audit de autor de la maĭ mulţĭ inşĭ.

De-a fi la pĕcurărie,
Să vie cu voinicie,
Ca el altul să nu fie,
Să vie ca un curcan
Durăind ca-un bolovan.

Hop, ţup, *bourelule*,
Hop, ţup, voinicelule,
Cu córnele sfârăind,
Cu bărbatul meŭ venind!

Iar după ce rostesc cuvintele acestea, îĭ fac vînt ca să sbóre (1).

Copiiĭ din *Transilvania* şi ceĭ din *Banat*, rumpênd córnele de *Cornac* saŭ *Boul luĭ Dumneḑeŭ* şi legêndu-le la cheutórea de la grumaz, le pórtă în credinţă că nu le va curge sânge din nas, şi ceĭ surḑĭ că vor auḑì maĭ uşor (2).

Românii din *Transilvania* maĭ cred şi maĭ ḑic încă:

«De vreĭ să aĭ pĕr mare, pune tot-deauna *córne de Rădaşcă* în apa cu care te speli pe cap» (3).

Dacă o fată va purtà *córne de Rădaşcă* în pĕr, va avé pĕr frumos (4).

Aripĭ de Rădaşcă în cosiţe de va ascunde, va avé pĕr frumos (5).

Răduşcă în pălărie de veĭ purtà, nu veĭ avé durere de cap (6).

Picióre de Rădaşcă în buzunar de veĭ purtà, veĭ drumărì bine şi sănătos (7).

Cap de Rădaşcă de veĭ uscà şi măcinat îl veĭ da la câne, hoţiĭ la casă nu ţi se vor apropià (8).

Când vreĭ cu cine-và să te baţĭ, ţine-ţĭ treĭ ḑile mânile în apă fértă cu *córne de Rădaşcă*, că te veĭ face tare (9).

Rădaşcă în nóptea de *Sf. Gheorghe* în feréstră de veĭ aflà, e semn că aĭ picat în drag *strigoilor* (10).

---

(1) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de George Ciupĕrcă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Ţéra-Haţeguluĭ, com. de d-l Aron Densuşianu; — a celor din Maidan, în Banat, com. de d-l Ios. Olariŭ.

(3) Dat. şi cred. Rom. din Ragla.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Bucerdea.

(5) Dat. şi cred. Rom din Boziaş lângă Dicsö-Szt.-Martin.

(6) Dat. şi cred. Rom din Rodna-nouă.

(7) Dat, şi cred. Rom. din Abrud.

(8) Dat. şi cred. Rom. din Fărăgăŭ.

(9) Idem.

(10) Dat. şi cred. Rom. din Arcalia.

Rădasce în grajd de veĭ aflà, îţĭ va murì o vită (1).

Româniĭ din *Moldova*, când o vacă nu se gonesce, pun pe spinarea eĭ, ca şi ceĭ din *Bucovina*, o *Rădaşcă*, ca să o înţepe cu córnele, şi cum o înţépă se crede că se va gonì. Femeile pórtă *córne de Rădaşcă* în coḑile de la cap, ca să nu li se deóche pĕrul (2).

Iar dacă pre cine-và îl dóre *ţârloiul*, adecă fluerul piciorului, se unge cu *cariŭ de stejar*, adecă cu larvă de *Boul luĭ Dumneḑeŭ*, pe locul unde-l dóre, şi fiind-că acesta e unsuros, se ḑice că-ĭ trece.

O sémă de Românĭ, tot din *Moldova*, rup capul *Carabanuluĭ* şi-l sug, ḑicênd că sucul dintr'însul e dulce (3).

Româniĭ din *Macedonia* întrebuinţéză *córnele* de *Boulu al Dumneḑeŭ* în contra deochiuluĭ. În acest scop se légă de amuleta, în care se pune usturoiŭ şi sare (4).

În fine trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că numirea de *Boul luĭ Dumneḑeŭ* în vorba de tóte ḑilele se aplică adese-orĭ unuĭ om fórte stupid saŭ fórte sanguinic şi mare bătăuş. Aşà auḑim nu odată ḑicêndu-se: «Dă-ĭ pace, că acesta-ĭ *Boul luĭ Dumneḑeŭ*,» adecă stupidul stupiḑilor (5), saŭ: «lasă-l în pace, că acesta-ĭ *Boul luĭ Dumneḑeŭ*,» adecă: rĕutăcios şi bătăuş, care, ca şi *Boul luĭ Dumneḑeŭ*, cum puĭ mâna pe dînsul, îndată te bate.

Iar o cimilitură din Lăpuş în *Transilvania*, şi anume despre femeiuşca *Bouluĭ luĭ Dumneḑeŭ*, sună aşà:

> Care vacă sbóră în aer?
> — *Rudeşca* (6).

---

(1) Cred. Rom. din Mociŭ. — Tóte datinele şi credinţele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria nature medicală*, p. 84.

(3) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iordache Bran.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Laurian şi Massim, *Dicţ. limbiĭ române*, p. 242.

(6) *Şeḑĕtórea*, Budapesta, loc. cit.

FAURUL.

(Elater segetum L.)

Atât pe semĕnăturĭ cât şi pe fânaţe se află un gândăcel lungăreţ şi subţire, de colóre castanie şi acoperit cu pĕr sur care, prinḑêndu-l şi punêndu-l cu spinarea în jos pe pământ, sare cu un fel de frémĕt drept în sus.

Acest gândăcel, ale căruĭ musteţe şi picióre sunt cărămiḑiĭ, iar scutul gâtuluĭ în forma uneĭ potcóve de cal, se numesce în Bucovina: *Faur*, iar în Transilvania: *Purecul draculuĭ* (1).

Gândăcelul acesta, deşi e mic, e fórte stricăcios, şi maĭ ales în stare de larvă, fiind-că róde rădăcinile cele tinere ale pâneĭ albe şi ale erbiĭ ast-fel, că de multe orĭ nu se alege maĭ nimica din pânea în care s'a încuibat.

(1) Dat. Rom. din Braşfalăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Purecul draculuĭ» e o insectă lungăréţă, de colóre negrie, care dacă o puĭ pe spate, sare drept în sus.»

LICURICIUL.

(Lampyris noctiluca L.)

Cine a călĕtorit maĭ adese-orĭ în decursul veriĭ nóptea, şi maĭ ales după apusul sóreluĭ până către miedul nopţiĭ, printr'o pădure saŭ pe sub pólele acesteia, pe unde se află multe tufişurĭ, acela trebue numaĭ decât să fi observat un fel de puncte lucitóre ca nisce steluţe, carĭ zac nemişcate în érbă saŭ carĭ plutesc încet prin aer.

Aceste puncte lucitóre nu sunt nimic alta fără numaĭ licurirea ce-o produce un gândăcel numit în cele maĭ multe părţĭ locuite de Românĭ: *Licuriciŭ* (1), iar în Bucovina, pe lângă *Licuriciŭ*, încă şi *Făclieş* (2), *Fânăraş* (3), *Focul luĭ Dumnedeŭ* (4), *Gândăcel scânteios* (5), *Lumină de pădure* (6), *Scânteuţă* (7) şi *Steluţă* (8); la Româniĭ din Meglenia: *Li-*

---

(1) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100;—Laurian şi Massim, *Dicţionarul limbiĭ române*, t. II, p. 164; — Nanian, *Zoologia*, p. 135; — Ananescu, *Zoologia*, p. 214.

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «Gândăcelul acesta se numesce ast-fel de aceea, fiind-că lucesce ca o făclie.»

(3) Dat. Rom. din Fundul-Sadoveĭ, precum şi în alte sate de la munte, com. de Leon Latiş, stud. gimn.

(4) Usitat la Rom. din Reusenĭ, com. de Vas. Pop.

(5) Usitat la Rom. din Brăescĭ, com. de Ioan Pohoaţă, stud. gimn.: «Gândăcelul acesta se numesce de aceea aşà, pentru că strălucesce nóptea ca o scântee.»

(6) Usitat în Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(7) Usitat la Rom. din Ştiulbicanĭ, com. de Nic. Cotlarciuc, stud. gimn.

(8) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuţ, ţĕrancă.

curiciŭ şi *Sfilulĭcă*, iar la ceĭ din Macedonia: *Licuriciŭ* şi *Liuliac* (1).

Licuriciul e un insect mic şi ócheş din familia Lampiridelor; are corp întins, cam de 10 mm. de lung, şi móle; antene în formă de fir; iar în partea de dedesubt a abdomenuluĭ organe de iluminat (fosforescenţă). El petrece de regulă prin érbă, sbóră rar, şi se află în tóte ţĕrile locuite de Românĭ (2).

Femeiuşca Licuriciuluĭ se deosebesce fórte mult de bărbătuşul sĕŭ, şi anume prin aceea că întâiŭ: e maĭ lungă decât dînsul, adecă de 15-16 mm., al doilea: că are maĭ multă lumină fosforică, şi al treilea: că n'are de fel aripĭ, ci sémĕnă maĭ mult uneĭ larve. De-aicĭ vine apoĭ şi datina Românilor din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* de a o numì, spre deosebire de bărbătuşul sĕŭ, *Viermişor* (3), *Viermuţ* (4), *Vierme lucitor* (5) şi *Germe de putregaiŭ* (6).

Despre acest insect mic există la Românĭĭ de pe *Câmpia Ardéluluĭ*, com. Pogăcéua, următórea legendă:

«Ḑice că scoborîndu-se odată bunul Dumneḑeŭ din cer jos pe pămînt, a luat cu sine şi vr'o câţĭ-và *îngerĭ* ca să le arate şi lor lumea în care trăesc ómeniĭ pămîntenĭ.

«Îngeriĭ, umblând în colo şi 'n cóce prin lumea largă, cât timp vor fi umblat, le plăcură tare mult de lumea ómenilor pămîntenĭ, şi maĭ cu sémă unuia aşà în cât la despărţenie începù a plânge cu hohot, de-ĭ curgeaŭ lacrimile vale.

«După ce se depărtară de pămînt, înălţându-se în sus către cer, Dumneḑeŭ a întrebat ce aŭ vĕḑut eĭ maĭ frumos şi ce le-a plăcut maĭ mult pe pămînt?

«*Îngeriĭ* rĕspunseră că biserici frumóse, orĭ călugărĭ îmbrăcaţĭ în haine potrivite, orĭ codru cu frunza verde, orĭ

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100.

(3) Usitat la Românĭĭ din Tereblecea, com. de Paul Scripcariŭ, stud. gimn şi la ceĭ din Valea-Putneĭ, com. de Em. Antonovicĭ, student gimnasial.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, agricultor.

(5) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burduhos; — cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9.

(6) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

florile mirositóre, numaĭ unul nu-ĭ rĕspunse nimic, fără sta trist şi îngândurat.

«Maĭ în urmă îl întrebă Dumnedeŭ şi pe acesta că pentru ce e atât de trist şi de ce nu rĕspunde nimic?

— «Mi-e frică că mĕ veĭ certà rĕŭ! — îĭ rĕspunde îngerul.

— «Nu-ţĭ fie témă de nimic! — îĭ dise Dumnedeŭ, — căcĭ de una şi aceea-şĭ sórte vĕ veţĭ bucurà!

«Îngerul, cădênd în genunchĭ dinaintea luĭ Dumnedeŭ, cu ochiĭ scăldaţĭ în lacrimĭ îĭ dise:

— «Dómne! îs trist şi amărît de aceea, că ochiĭ uneĭ pămîntene mĭ-aŭ picat aşà de dragĭ, cât nu-ĭ modru ca să-ĭ maĭ uit vre-odată, fiind aşà de frumoşĭ cum nu maĭ vĕdusem nicĭ odată!

— «Şi aĭ cuĭ eraŭ? — întrebă Dumnedeŭ.

— «Aĭ uneĭ păstoriţe, ce păsceà oĭ albe pe un câmp verde!

— «Şi aĭ grăit ce-và cu ea? — întrebă iarăşĭ Dumnedeŭ!

— «Da! căcĭ îmĭ cădusе dragă, şi ĭ-am spus că mĭ-aşĭ da viéţa mea îngeréscă pentru ochiĭ eĭ ceĭ albaştri ca cerul înseninat!

«Audind Dumnedeŭ cele spuse, începù a se face îngândurat, şi din om cu faţa senină şi fruntea curată se prefăcù într'un moşnég cu fruntea tótă creţe. Şi apoĭ, cum mergeaŭ aşà, înălţându-se cu toţiĭ încetinel către scaunul cel dumnedeesc, ajungênd la marginea ceruluĭ, Dumnedeŭ îĭ oprì î loc şi le dise:

— «Sciŭ că dacă veţĭ merge cu toţiĭ în cer şi vĕ veţĭ î tâlnì cu ceĭ-lalţĭ îngerĭ, acolo veţĭ povestì despre lucruri cele pămîntene, şi fiind-că lucrurile acestea nu-ĭ ertat ca le scie şi ceĭ din cer, acum vĕ opresc pe toţĭ aicĭ!

«Şi cum rostì cuvintele acestea, Dumnedeŭ ĭ-a prefăcut toţĭ în *stele luminóse*, lucind de fericire că ele în tótă v mea pot vedea lumea pămînténă.

«Îngerul cel îndrăgostit, prefăcut fiind şi el în steà, n cià de bucurie, ci mereŭ scăpĕrà, aruncând scânteĭ asupra celor-lalte stele.

«Dumnedeŭ, vĕdênd că din asta aŭ să se întîmpl ţelegerĭ între stele, a luat pe stéua cea plângĕtóre lipind-o de pe cer, ĭ-a dat drumul spre pămînt, ar aşà de tare că tot în picurĭ de scânteĭ a picat pe

umplênd intreg câmpul, unde fata cea cu ochĭ albaştri erà cu oile.

«Scânteile acelea însă nu s'aŭ stins, ci s'aŭ făcut *Licuricĭ*, pentru ca să nu-ĭ piéră urma îngeruluĭ celuĭ îndrăgostit în fata cea pămînténă.

«De-atuncĭ a trecut multă vreme, dar şi acuma se povestesce că *Licuriciĭ* nu sunt alt ce-và decât scânteĭ din stéua cea aruncată de pe cer» (1).

O altă legendă despre *Licuriciŭ*, tot din *Transilvania*, com. Mădăraş, sună precum urméză :

«Pe vremea slobodenieĭ, adecă pe când s'aŭ fost despărţit *îngeriĭ luĭ Dumnedeŭ* de *îngeriĭ Sataneĭ*, se spune şi se povestesce că *îngeriĭ ceĭ rĕĭ*, adecă aĭ *Draculuĭ*, s'aŭ dus de-a stânga, adecă în spre porţile Iaduluĭ, iar *îngeriĭ ceĭ bunĭ*, adecă aĭ luĭ Dumnedeŭ, s'aŭ ales de-a drépta în spre uşa ceruluĭ.

«În învălmăşéla cea mare, alegêndu-se careşĭ pe partea sa, unul dintre *îngeriĭ ceĭ rĕĭ*, maĭ drăcos şi maĭ prefăcut, şĭ-a învârtit códa colac şi s'a vârît între ceĭ de-a drépta, vrênd, vedĭ bine, ca să ajungă şi el în cer, nicĭ prin minte trecêndu-ĭ că Dumnedeŭ îĭ scie gândul, iar că *Sân-Petru* la uşa Raiuluĭ o să-l deà de gol.

«Şi aşà, după ce cu toţiĭ se despărţiră, se luară care în cotro în spre locul ce i-l alese Dumnedeŭ, după faptele făcute.

Ingeriĭ Sataneĭ se duceaŭ la stânga, ascundêndu-se în adâncul pămîntuluĭ, unde îĭ aşteptaŭ slujbaşiĭ maĭ mareluĭ dracilor; iar *îngeriĭ ceĭ bunĭ* şi dreptĭ se înălţaŭ cu pompă şi între cântece îngerescĭ în sus spre cer, unde locuesce Dumnedeŭ cu sfinţiĭ luĭ slujbaşĭ.

Îngeriĭ Sataneĭ mergeaŭ plângênd, văetându-se şi rumpêndu-şĭ hainele şi smulgêndu-şĭ pĕrul de supĕrare şi necaz, iar aĭ luĭ Dumnedeŭ mergeaŭ voioşĭ, ţinêndu-se de mână unul cu altul şi cântând cântece sfinte şi dumnedeescĭ.

Şi aşà, în voie bună şi veselie, ajunseră la uşa raiuluĭ unde *Sân-Petru*, stând cu cheile raiuluĭ la îndemână, după

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ce se uità la *rĕvaş*, da fie-căruia drumul în raiŭ, după ce-ĭ găsià însemnătura.

«La urmă sosesce şi *îngerul cel rĕŭ*, ce cu *hamnişa* voià să se vâre în cer, şi uitându-se *Sân-Petru* la el, nu i se prea *împăreì*, că i se înroşise nasul şi i se îngălbenise faţa, şi de aceea se apucă a-ĭ cautà semnătura pe rĕvaş. Dar când colo, ce să vadă? îl găsesce între ceĭ din partea Sataneĭ.

«*Sân-Petru*, vĕḑêndu-l *hamnişagul*, nu ḑice nimic, fără îl iea de mână şi-l aruncă jos, însă aşà de tare, de tot sfărmĭ şi bucăţele s'a făcut.

«Ajungênd *îngerul cel rĕŭ* jos în sfărmĭ şi bucăţele, nicĭ maĭ marele dracilor n'a vrut să-l maĭ priméscă, fără l-a lăsat de minune la lume.

«Din sfărâmăturile şi bucăţelele acelea apoĭ s'aŭ făcut o mulţime de viermuleţĭ, carĭ şi acum îĭ vedem luminând séra pe marginea drumurilor şi la carĭ noĭ le ḑicem *Licuricĭ*» (1).

A treia legendă despre *Licuriciŭ*, aşişderea din *Transilvania*, com. Fărăgăŭ, sună aşà:

«Odată, când *Satana* aveà copiĭ şi umblà pe pământ, ca şi noĭ ómeniĭ de acum, se începù o sfadă mare între *Satana* şi copiiĭ luĭ pentru o părticică de pămînt, căcĭ, veḑĭ, dóră şi eĭ se immulţiseră aşà de tare, de nu le maĭ ajungeà pămîntul.

«Feciorul cel maĭ mare, vĕḑênd îndărătnicia tătâne-sĕŭ, care nu vrea ca din a luĭ să deà nimic până după mórte, se luă cu dînsul la harţ, că dór nu le cădeà bine ca tată-so să *aivă* prea mult, iar eĭ să fie peritorĭ de fóme pe uliţe.

«Nicĭ una, nicĭ alta, făr' la urma urmelor ajunseră la trântă, punênd legătură, că cine va învinge, aceluia să-ĭ fie tótă moşia.

«Şi aşà, după multă sfadă, se puseră pe harţ şi isbindu-se şi trântindu-se care-şĭ de putere, nicĭ unuia nu-ĭ isbutì a-l omorî pre celă-lalt.

«Feciorul, vĕḑênd puterea tătâne-seŭ, se mânie şi maĭ tare şi, *sulvucându-şĭ* (2) mânecele, se apropie de el şi-l strînse

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) În Bucovina se ḑice *a sufulcà* şi *a suflecà;* sufulcându-şĭ şi suflecându-şĭ.

cu atâta putere, de se lăţì în mânile luĭ, apoĭ învârtindu-l odată rótă îl svârlì peste cap de dunga unuĭ bolovan, de tot sfărmĭ s'a făcut.

«Sfărmile acelea apoĭ s'aŭ schimbat în nisce viermuleţĭ micĭ şi sclipicioşĭ, ce şi aḑĭ îĭ vedem nóptea pe câmp sclipind ca şi nisce capete de *moşinĭ* (1).

«Şi la aceştĭ viermuleţĭ noĭ le ḑicem *Licuricĭ*» (2).

A patra şi ultima legendă despre *Licuriciŭ*, şi anume din *Ţéra-Românéscă*, sună precum urméză:

«Povestea bătrânéscă spune, măre-leţ, că în vremea veche lumea erà maĭ bună şi pămîntul maĭ curat ca acum. D'aia şi Dumneḑeŭ şi sfinţiĭ umblaŭ pe pămînt. Şi sfinţiĭ îşĭ aveaŭ şi eĭ cuprinsul lor, cum bună-óră avem şi noĭ aḑĭ: casă, masă, vitişóre, copilaşĭ, şi de tóte câte trebue la casa omuluĭ.

«Între sfinţĭ însă, ăl maĭ însemnat erà *Sfeti-Petrea*. El umblà maĭ mult cu bunul Dumneḑeŭ p'un drum. Dar îşĭ aveà şi el, ca tot Românul, rostu luĭ, casa şi tóte treburile în bună rânduélă, ca un sfînt al luĭ Dumneḑeŭ, ce erà. Povestea bătrânéscă spune că, între alte avuturĭ ale sale, aveà şi o herghelie însemnată de caĭ frumoşĭ, tot unu şi unu: negri în pĕr ca péna corbuluĭ şi iuţĭ ca focul, de mâncaŭ norĭ, nu alta. Mĕ rog d-vóstre, caĭ de sfînt şi dă-le pace!

«Şi în vremurile alea, cum din păcate şi acum, pe lângă sfinţĭ — ómeniĭ luĭ Dumneḑeŭ — eraŭ şi destuĭ hoţĭ de codru, căcĭ şi *Dracu* şĭ-a avut şi-şĭ va avé tot deauna partea sa în lume.

«Dar maĭ înainte vreme hoţiĭ eraŭ tot maĭ puţinĭ şi maĭ cu frică şi ruşine şi şedeaŭ prin codri neumblaţĭ decât de duhurĭ rele; pe când în ḑiua de aḑĭ, din păcate, hoţiĭ s'aŭ îmmulţit atât de tare, în cât maĭ nu e colţ unde să nu daĭ de eĭ: în sate, în oraşe şi pe tot locul, te fură ḑiua nămiaḑă mare, ba te fac de le daĭ cu mâna ta şi tu rĕmâĭ cu o mână la inimă şi cu alta scărpinându-te în cap!

«Un hoţoman de frunte, pe vremurile alea, erà şi *Cucu*.

(1) *Moşinĭ* = cătrăniţe, aprinjióre, chibriturĭ.
(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«De unde şi până unde că acesta află de caiĭ luĭ *Sfeti-Petre* şi îşĭ puse în gând să-ĭ şterpeléscă.

«Vreme multă nu maĭ trecù la mijloc, de vreme ce Sfeti-Petre erà maĭ mult călĕtor p'în lume cu Dumneḑeŭ, şi aşà într'o nópte făcù cum făcù şi-ĭ fură caiĭ, şi cu eĭ la pădure, băete!

«A doua ḑi pică şi Sfeti Petre din călĕtoriile sale. Şi cum venì, întrébă de caĭ. Caiĭ nicăirĭ! Că o fi, că o drege, că sucita, că învârtita, nu sunt caiĭ şi pace! Eĭ! de luat ĭ a luat, dar cine ĭ-a luat şi unde ĭ-a dus?

«*Sf. Petre,* ca un sfânt al luĭ Dumneḑeŭ ce erà, numaĭ de cât ghicì hoţul: *Cucu* ĭ-a luat! şi după el copiĭ!

«*Sf. Petre* cerù de la Dumneḑeŭ să-ĭ deà câţĭ-và cânĭ voinicĭ, cu carĭ să plece p'în pădurĭ după caĭ.

«Dumneḑeŭ îĭ dete *lupiĭ*, şi de atuncĭ *lupiĭ* aŭ rĕmas să fie câniĭ luĭ Sf. Petre.

«Şi plecă *Sf. Petre* cu câniĭ după el, şi rĕscolì tóte pădurile şi tóte hududóele, de diminéţa până séra şi de urma cailor nu maĭ dete şi nicĭ de a hoţuluĭ. Îl apucă nóptea în pădure şi erà o nópte d'ale de să-ţĭ daĭ cu degetele în ochĭ de întunerec, beznă nu alt ce-và, maĭ întunerec ca în Iad. Nu maĭ vedeà *Sf. Petre* în cotro să maĭ apuce. Atuncĭ se rugă el la Dumneḑeŭ să facă vre-o minune, ca să-ĭ lumineze calea.

«Dumneḑeŭ sfîntu ascultă rugăciunea luĭ Sf. Petre şi cât te-aĭ şterge la ochĭ se umplù tótă pădurea de *Licuricĭ.*

«*Sf. Petre* se înveselì şi pe lumina *Licuricilor* maĭ căută caiĭ tótă nóptea prin pădurĭ, iar la ḑiuă se întórse acasă tot fără caĭ.

«Atuncĭ Sf. Petre blestemă pe *Cuc* ca să se prefacă în pasĕre négră, să fie cobe reà şi singur să-şĭ spue numele unde s'o aflà.

«De atuncĭ hoţul *Cucu* a rĕmas pasĕre négră şi blestemată, şi când ţĭ-a cântà în spate, pe casă saŭ în curte, mórte însemnéză, şi el alt ce-và nu maĭ ḑice, decât îşĭ strigă tótă ḑiua numele prin pădurĭ: *Cucu! cucu!*

«Şi *Cucu* are mare frică de *Licuricĭ.* De aceea cum se ivesc *Licuriciĭ* prin pădurĭ, el încetéză de a maĭ cântà, cre-

ḑênd că *Sf. Petre* îl caută iar să-l prindă, pentru că ĭ-a furat caiĭ.

«*Licuriciĭ* sunt blagosloviţĭ de *Sf. Petre* ca să lumineze calea rătăciţilor prin pădurĭ: eĭ sunt *făcliile pădurilor*. Eĭ se ivesc tot aprópe de *Sf. Petre*, adecă de ḑiua luĭ Sf. Petre cam prin postul luĭ Sân-Petru. Atuncĭ şi *Cucu* tace, cum vine şi vorba cânteculuĭ:

Venì *Postu luĭ Sân-Petru,*
Părăsì Cucu bugetu
Şi turturéua vălcéua
Şi mândruţa poticéua» (1).

Pe lângă legendele înşirate până aicĭ, Româniĭ, şi cu deosebire ceĭ din *Transilvania*, maĭ cred şi maĭ ḑic că:

Licuriciul e feciorul *Draculuĭ* (2).

Licuriciul e puiul *Sataneĭ*, care a îndemnat pe *Iuda* ca să vîndă pe Christos (3).

Licuriciul e ochiul *draculuĭ*, de aceea nu-l lua în mână că te duce (4).

Licuriciul e ochiul şérpeluĭ din raiŭ (5).

Licuriciul e scânteia ce a sărit din ochiĭ *draculuĭ*, când s'a bătut cu archanghel Michail (6).

Licuriciul e scânteia din stéua, care s'a ţinut maĭ luminósă ca luna (7).

Licuriciul e scânteia eşită din plésna sărită din sbiciul luĭ *Sân-Petru* (8).

De aicĭ vine apoĭ că:

Cine are *Licuricĭ* pe lângă casă, e semn că acela e prieten *draculuì* (9).

Cine găsesce *Licuricĭ* mulţĭ, e semn că îl iubesce *dracul* (10).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(2) Cred. Rom. din Şamşud.
(3) Cred. Rom. din Ş.-Magheruş.
(4) Cred. Rom. din Gurghiŭ şi Ş.-Cristur.
(5) Cred. Rom. din Ş.-Cristur.
(6) Cred. Rom. din Runc.
(7) Cred. Rom. din Chiraleş.
(8) Cred. Rom. din Arcalia.
(9) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(10) Cred. Rom. din Teiuş.

Cine va aflà nóptea *Licuricĭ* pe perină, e semn că s'a împrietenit cu diavolul (1).

Cine va aflà nóptea *Licuricì* pe hainele pe carĭ s'a culcat, e semn că s'a culcat lângă *Satana* (2).

Cine pórtă *Licuricì* cu el, pórtă ochiĭ *Sataneĭ* (3).

Cuĭ îĭ plac *Licuricĭ*, aceluia îĭ place *dracul* (4).

Cine voesce să se împrietenéscă cu *Satana*, acela să strîngă *Licuricĭ* de pe drum (5).

Din contră însă:

Cine vrea ca să nu aibă val (trébă) cu *dracul*, acela să nu calce *Licuriciĭ* de pe drum (6).

Şi dacă:

Va strînge 99 de *Licuricĭ* şi rupêndu-le capul, îĭ va pune la un loc, atuncĭ e bine (7).

Licuriciul, după spusa Românilor din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, se arată maĭ cu sémă a vreme bună, nicĭ când însă a slótă (8).

După spusa Românilor din alte părţĭ ale *Bucovineĭ* însă, când se vede Licuriciul sburând, iară femeiuşca sa strălucind prin tufişurĭ, atuncĭ e un semn că a doua ḑi saŭ chiar în nóptea aceea are să plóie. Plóia n'are să fie vehementă, ci liniştită. Iară dacă a plouat maĭ multe ḑile după olaltă şi *Licuriciul*, care în restimpul acesta nu se puteà nicăerĭ observà, se arată de odată sburând prin aer saŭ strălucind prin tufişurĭ, atuncĭ e semn că în scurt timp după acésta are să înceteze plóia cu totul şi că are să urmeze timp bun, frumos şi călduros (9).

Româniĭ din unele părţĭ ele *Transilvanieĭ* însă cred şi spun că:

---

(1) Cred. Rom. din Sereţel.
(2) Cred. Rom. din Herina.
(3) Cred. Rom. din Galaţĭ lângă Bistriţa.
(4) Cred. Rom, din Bistriţa.
(5) Cred. Rom. din Buduş.
(6) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(7) Cred. Rom. din Cătina.—Tóte credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A Bogdan.
(8) Cred Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.
(9) Com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.

Licuriciŭ vînĕt a vedé, e semn că se va schimbà vremea (1).

Licuriciŭ vara de timpuriŭ a vedé, e semn de an călduros, iar:

Licuriciŭ tómna târḑiŭ a vedé, e semn de tómnă lungă (2).

Tot la Românii din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ*, pe lângă acestea, maĭ există încă şi următórele credinţe despre *Licuriciŭ*, şi anume:

Licuriciŭ fără soţie de veĭ vedé, e semn că are să ţi se întîmple ce-và neplăcere (3).

Licuriciŭ cu soţie de veĭ vedé, e semn bun, veĭ avé bucurie (4).

Orbul, care va aflà 9 *licuricĭ*, îşĭ va căpĕtà vederea (5).

Licuriciĭ uscaţĭ şi ţinuţĭ la grindă e bine (6).

Cine are durere de ochĭ şi va purtà *Licuricĭ* la sine, acela se va însănătoşà (7).

Şi în fine:

Copilul, în a căruĭ scaldă se va pune trup de *Licuriciŭ*, acela se va face luminat la minte (8).

Cel ce va prinde 7 *Licuricĭ* şi-ĭ va scăldà în lapte dulce, acela va scăpà de *frigurĭ* (9).

Cel ce voesce să-şĭ scape găinile de uliŭ saŭ de *gaiţă*, să aşeze 4 pieĭ de *Licuricĭ* în patru cornurĭ ale grădiniĭ, că venind uliul se va sperià de ele şi va fugì (10).

Cine va prinde maĭ mulţĭ *Licuricì* şi-ĭ va pune pe vitele carĭ nu se gonesc, vitele aceluia îndată se vor gonì (11).

---

(1) Cred. Rom. din Şamşudul-de-câmpie.
(2) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(3) Cred. Rom. Pogăcéua.
(4) Cred. Rom. din Pogăcéua şi Măldăraş-de-câmpie.
(5) Cred. Rom. din Rîciu-de-câmpie.
(6) Cred. Rom. din Craifalăŭ.
(7) Cred. Rom. din Bozed.
(8) Cred. Rom. din Milăşel.
(9) Cred. Rom. din Band.
(10) Cred. Rom. din Şieŭ-Odorheiŭ. — Tóte credinţele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.
(11) Dat. şi cred. Rom. *Ţéra-Românéscă*, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — şi a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariŭ: «Româncele din unele părţĭ ale *Banatuluĭ* îndatinéză de a prinde câte un *Licuriciŭ* şi a-l aruncà pe vitele de prăsilă, în credinţă că acestea se alungă maĭ de grabă şi devin producĕtóre.»

O sémă de Românce din *Bucovina*, credênd că *Licuriciul* este *focul luĭ Dumnedeŭ*, şi avênd copiĭ mititeĭ bolnavĭ de *plânsorĭ*, adecă carĭ nu pot dormì şi din causa acésta plâng necontenit diua şi nóptea, se îndréptă după ce apune sórele cu faţa într'acolo, unde sciŭ că se află mulţĭ *Licuricĭ*, şi cum zăresc pe vre-unul licurind, încep a rostì următórele cuvinte:

Dragul meŭ,
Puiuţul meŭ!
Iea focul luĭ Dumnedeŭ,
Decĭ du-te
Iute
Pân'la el
Şi'ncetinel
Apropie-te de el
Şi-ţĭ încăldesce
Mânuţele
Şi picioruţele,
Şi las'acolo
Plânsorile
Şi strînsorile
Şi vin'apoĭ
La mămuca înapoĭ! (1)

Saŭ aşà:

Dragul mamiĭ puişor,
Iată colo un focşor!
Decĭ grăbesce
Şi pornesce
De-ţĭ încăldesce
Picioruţele
Şi mânuţele
Şi-ţĭ las'acolo
Plânsorile,
Strînsorile,
Durerile
Şi tóte chinurile
Şi neodihna.
Şi-ţĭ iea de-acolo
Odihna
Şi crescerea
Şi intórce-acasă
Sănătos
Şi voios! (2)

Rostind cuvintele acestea, se crede că copilul bolnav de plânsorĭ se însănătoşéză, nu plânge maĭ mult şi dórme liniştit.

Româncele din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* aŭ datină de a prinde *Licuricĭ* şi a-ĭ ferbe cu apă şi cu apa acésta a se spělà apoĭ pentru *sperietură* (3).

În fine merită a fi amintit şi aceea că *Licuriciul* saŭ *Gândacul strălucitor*, după cum se maĭ numesce acest insect în

(1) Dat. Rom. din Reusenĭ, com. de Vas. Pop.
(2) S. Fl Marian, *Nascerea la Românĭ*, p. 361.
(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

unele părţĭ ale Românieĭ, este fórte mult admirat de ómenĭ. Feciorii maĭ ales strîng adese-orĭ maĭ mulţĭ inşĭ de aceştĭ gândacĭ şi puindu-ĭ prin pălăriĭ, acestea aŭ în interiorul nopţiĭ un aspect ca şi când ar fi fermecate. Iar fetele, culegêndu-ĭ, îĭ pun prin pahare şi dimpreună cu acestea prin fereştĭ (1).

(1) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

MUSCARIUL.

(Telephorus fuscus L.)

In apele din munţiĭ *Bucovineĭ* se află maĭ multe speciĭ de pescĭ şi anume:

Lipanul, pl. *Lipenĭ;*

Păstrăvul, pl. *Păstrăvĭ;*

Lostica, pl. *Losticĭ*, saŭ *Lostoca*, pl. *Lostocĭ* şi *Lostucă*, pl. *Lostucĭ;*

Boieşteanul, pl. *Boieştenĭ* saŭ *Bòiştiul*, pl. *Bòiştĭ* şi *Bòişte*, pl. *Bòiştĭ;* un fel de pesce mic de mărimea *Grindeeĭ;*

Grindeiul, pl. *Grindeĭ* saŭ *Grindéua*, *Grindeà* şi *Grindélă*, pl. *Grindele* şi *Grindeia* pl. *Grindeie;*

Mrénă, pl. *Mrene*, dim. *Mrenişóră*, pl. *Mrenişóre* şi *Mrenuţă*, pl. *Mrenuţe* (1);

Sglăvocul, pl. *Sglăvocĭ* saŭ *Sglăvóca*, pl. *Sglăvóce*, numit altmintrelea şi maĭ ales de către Româniĭ de la ţéră, unde asemenea se află, *Midhaiŭ*, pl. *Midhaĭ*, *Mnidhaiŭ*, pl. *Mnidhaĭ*, *Midhariŭ*, pl. *Midharĭ*, *Mnidhariŭ*, pl. *Mnidharĭ* şi *Mănţuş*, pl. *Mănţuşĭ* (2);

---

(1) Se ḑice că dacă un om, care are *gălbenare*, va pune o *Mrénă* într'un lighian de aramă cu apă şi se va uità drept în ochiĭ eĭ, *Mréna* respectivă îndată piere şi după aceea devine atât de veninósă, că numaĭ decât trebue să se îngrópe în pământ, ca să nu se atingă cine-và cu mâna de dînsa, căcĭ atingêndu-se, îndată se înveninéză. Omul însă, care s'a uitat în ochiĭ eĭ, nu mult după aceea se vindecă de *gălbenare*.

(2) Între măruntaiele *Mnidhariuluĭ* se află un fel de untură care, după cum spun o sémă de Românĭ, e bună de léc pentru *alunèle*, sing. *aluneà*, germ. Sommersprossen, şi *plămâişe*, sing. *plămăişă*, germ. Leber-

Clénul pl. *Clenĭ*, dim. *Clenuț*, pl. *Clenuțĭ*, un pesce cu solzí albĭ, strălucitorĭ, care trăesce maĭ cu sémă unde e apa maĭ adâncă;

Ochianul, pl. *Ochienĭ* saŭ *Ochiana*, pl. *Ochiene*, care sémĕnă cu *Mréna*, dar e ce-và maĭ mare decât acésta;

Svârluga, pl. *Svârlugĭ;*

Porcuțul, pl. *Porcuțĭ* saŭ *Porcușorul*, pl. *Porcușorĭ*, care trăesce maĭ mult în apă mâlósă;

Beldița, pl. *Beldițe;*

Scobaia, pl. *Scobăĭ*, care însă numaĭ rar când trece de la apele de țéră la cele de munte;

Podușul, pl. *Podușĭ*, care e ca un *Lipan* de mic;

Fusariul, pl. *Fusarĭ*, numit altmintrelea și *Pișcariŭ*, pl. *Pișcarĭ* și *Chișcariŭ*, pl. *Chișcarĭ*, căruia, când are să se mănânce, i se taie capul;

Plotica, pl. *Ploticĭ*, un fel de pescișor mic cu ochiĭ roșiĭ;

Costrășul, pl. *Costrășĭ;* și în fine:

Carașul, pl. *Carașĭ*, dim. *Cărășel*, pl. *Cărășeĭ* (1).

Uniĭ dintre pesciĭ aceștia, și cu deosebire *păstrăviĭ*, se prind nóptea cu mâna saŭ cu *oàstea* (2) la lumina *fachieĭ* saŭ a *fachiuluĭ* (3), iar alțiĭ ḑiua, parte cu mâna și parte cu diferite instrumente, precum: cu *lésa* (4), cu

---

fleckchen. Cine are *alunèle* saŭ *plămâișe*, acela să ieà untura acésta și s'o anine în fața sórelui de un cuiŭ, iară de desubtul eĭ să pue un tălgeraș și apoĭ cu ceea ce se topesce ca untul-de-lemn să ungă *aluncìele* saŭ *plămâișele* și apoĭ se vindecă de dînsele.

(1) O parte dintre aceste numirí de pescĭ am auḑit-o eŭ singur de la maĭ mulțĭ Românĭ din districtul Câmpulunguluĭ și al Dorneĭ, iar o parte mĭ-aŭ comunicat-o George Vedean și George Croitoriŭ, stud. gimn.

(2) Sub cuv. *oàste*, pl. *oàstĭ* saŭ *ostră*, pl. *ostre* și *ostrie*, pl. *ostriĭ* se înțelege un fel de instrument de fer în forma uneĭ dărḑĭ, cu care se străpung *păstrăviĭ*, când es nóptea la lumină.

(3) *Fachia* saŭ *fachiul* e un fel de făclie, care se face saŭ din nisce despicăturĭ lungĭ, subțirele și rășinóse de draniță, saŭ din scórță de mestécăn în forma unuĭ bucium, care se unge apoĭ cu rĕșină și care aprinḑêndu-se arde și luminéză așà de tare, că nicĭ vîntul cel maĭ mare n'o stinge. *Păstrăviĭ*, trăgênd la lumina *fachieĭ*, pescariĭ îĭ străpung în spate cu *oàstea* și-ĭ scot apoĭ afară.

(4) *Lésa* este un instrument făcut din nuele de răchită, și anume la un capĕt lată, iar la celă-lalt îndoită în forma unuĭ gurguiŭ. Acésta se

vârşa (1), cu *sacul de pesce* saŭ *crîsnicul* (2), cu *răstóca* (3), şi cu *unghiţa*.

Pescariĭ, carĭ prind pesciĭ cu *sacul de pesce* saŭ cu *crîsnicul*, aŭ datină de a-ĭ scormonì şi a-ĭ alungà de pe sub pietre şi de pe sub rădăcinĭ spre crîsnic cu un fel de botă lungă provĕḑută la capĕtul de jos cu o măciucă, care se numesce *ştiulbic*, de unde apoĭ şi verb. *a ştiulbicà*, adecă a da cu *ştiulbicul* (4).

Pescariĭ însă carĭ prind pesciĭ cu *unghiţa*, voind a-ĭ ademenì, pun într'acésta, între multe altele, fórte adese-orĭ încă şi un fel de insect, care se numesce în Bucovina: *Muscariŭ*, *Ciobotăraş*, *Doftor* şi *Doftoraş*, iar în Banat: *Gândac de salcă* (5), lat. Telephorus fuscus L. saŭ Cantharis fusca L.

Muscariul e un insect lungăreţ şi móle, are musteţe în forma unuĭ fir de pĕr şi de colóre négră; aripile de-asupra saŭ elitrele sunt negre şi acoperite cu pĕr scurt de colóre

---

pune unde curge apa repede şi nu e tocmaĭ adâncă, ridicându-se partea cea gurguiată o lécă maĭ în sus decât cea-laltă, şi lăsându-se acolo apoĭ maĭ lung timp. Pesciĭ daŭ de sine într'însa.

(1) *Vârşa* este făcută asemenea din nuele de răchită, şi anume la un capĕt în forma unuĭ calamăr cu grumazul întors înăuntru, iar la celălalt capĕt ascuţită şi legată cu aţă. La *gârliciul* eĭ se pune mămăligă saŭ alt ce-và ce le place pescilor şi apoĭ se aruncă acolo unde e apa maĭ adâncă, bună-óră într'o *bulbónă* saŭ *sciólnă*. Pesciĭ venind şi intrând înăuntru ca să mănânce ce se află acolo, nu pot eşì maĭ mult afară.

(2) *Sacul de pesce* saŭ *crîsnicul* e un fel de împletitură de tort fórte rară în formă pătrată şi prinsă cu cornurile de capetele a douĕ nuele încrucişate şi semicercuale carĭ, la rândul lor, de multe orĭ sunt prinse la încrucişătură de vârful uneĭ prăjinĭ.

(3) Sub cuv. *răstócă* se înţelege *răstocirea*, adecă strămutarea cursuluĭ uneĭ ape de pe o gârlă pe alta, şi punerea uneĭ *vârşe* cu gura la vale pe gârla *răstocită*, care prinde a secà, anume ca pesciĭ, întorcêndu-se de la vale la dél, să intre în *vârşă*.

(4) De la cuv. *ştiulbic* cred că vine şi numele satuluĭ *Ştiulbicanĭ* din districtul Câmpulunguluĭ în Bucovina. Tot în legătură cu cuv. *ştiulbic* cred că stă şi subst. *ştiulbină* = bulbónă mică, usitat la Românii din *Biharia*. Veḑĭ despre acésta: M. Pompiliŭ, *Graiul românesc din Biharia*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XX, Bucurescĭ 1887, p. 1.018.

(5) Com. de d-l Ios. Olariŭ: «*Gândacul de salcă* are mare asemĕnare cu *Gândacul de frapsin*, atâta numaĭ că e ce-và maĭ mic şi de colóre cafenie.»

surie. Scutul gâtuluĭ e roşu şi cu o pată négră la mijloc, iar piciórele negre.

Muscariul e un insect răpitor, care se nutresce cu felurite musculiţe, de unde se vede că-ĭ vine şi numirea, însă maĭ cu sémă cu *Păduchĭ de frunze*. El petrece fórte adese-orĭ pe arborĭ şi pe tufişurĭ, iar larva sa, care se arată une-orĭ chiar şi érna, când e moloşag, şi din care causă se numesce apoĭ de către uniĭ *Vierme de omĕt*, stă ascunsă pe sub pietre şi pe sub rădăcinile arborilor, unde se nutresce cu felurite vietăţĭ micĭ.

CARIUL.

(Anobium pertinax L.)

Nu unuia şi nu odată cred că i se va fi întîmplat ca, culcându-se séra într'o odae în care se află multe obiecte de lemn, să audă, înainte de ce a apucat să adórmă, un fel de sunet în vre-unul din pěreţĭ saŭ în vre-o icónă, care sémĕnă cu tictacul unuĭ orariŭ de buzunar.

Acest sunet regulat, ca şi tictacul orariuluĭ de buzunar, nu e nimica alt ce-và decât sunetul ce-l produce în decursul nopţiĭ un fel de gândac mititel numit pretutindinĭ, în tóte ţĕrile locuite de Românĭ, *Cariŭ*, şi câte odată şi *Cariŭ mic*, spre deosebire de alte insecte ce-và maĭ marĭ, carĭ asemenea bortesc şi rod lemnele şi carĭ se numesc *Carĭ marĭ*.

Cariul, deşì e un insect fórte-mic, cu tóte acestea însă e fórte stricăcios, pentru că el intrând în vre-un părete, icónă, dulap, pat, scaun, saŭ ce este, atâta ce-l *căresce*, adecă atâta ce-l bortesce şi róde într'însul, până ce-l face maĭ tot făină.

Însă el nu róde în fie-care lemn, ci numaĭ în lemnele cele uscate şi moĭ şi cu deosebire în cele ce se taie când e *lună veche* (1).

Pre lemnele din urmă atâta ce le bortesce şi róde până ce le preface într'un fel de făină, numită în genere *făină* saŭ *fănină de cariŭ* (2).

---

(1) După spusa Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Dumitru al luĭ George Covaşă; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ; — şi a celor din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Moldova, dict. de C. S. Bucan; — şi a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Cariul* este o insectă, care găuresce lemnul, scoţênd un fel de făină de lemn, care în limbagiul poporuluĭ se numesce *făină de cariŭ*.»

Cariul, după cum am amintit maĭ sus, e fórte stricăcios, așà că lemnele bortite și mâncate de dînsul nu se pot întrebuințà la nimica, dór numaĭ să se arunce în foc ca să ardă. Făina sa însă o sémă de Românĭ din *Bucovina* o întrebuințéză, când aŭ lipsă, parte ca léc în contra opăriturilor, precum și a altor rane, și parte spre curățenie.

Așà bună-óră, când copiiĭ ceĭ micĭ, adecă ceĭ de țâță, se opăresc, femeile sciutóre ieaŭ făină de acésta și o presură pe locul opărit. Făcêndu-o acésta, se dice că opăritura în scurt timp se vindecă (1).

Ba *făina de cariŭ* se întrebuințéză nu numaĭ la opăriturĭ, ci și la alte rane. Așà dacă are cine-và din te mirĭ ce causă vre-o rană pe trup și o presură cu făină de acésta, rana nu mult după aceea se strînge și se vindecă (2).

Însă nu fie-care *făină de cariŭ* e bună la rane, ci făina, care are să se întrebuințeze spre acest scop, trebue să fie căutată maĭ întâiŭ de ce fel de lemn e, și abià după aceea să se întrebuințeze, pentru că dacă lemnul e stricăcios, atuncĭ și făina póte să fie periculósă, și în loc să ajute, póte maĭ mult să strice (3).

Pentru *curățenie* se iea numaĭ fórte puțină *făină de cariŭ,* se pune în apă și se bea. Făcênd-o acésta, cel ce a bĕut-o se curățesce, ca și când ar fi luat lécurĭ din spițerie (4).

Făina de cariŭ e însă fórte posnașă.

De aceea cel ce o bea saŭ o dă altuia de bĕut trebue să fie cu mare băgare de sémă, căcĭ cum bea maĭ multă, de cum cere trebuința, îndată capĕtă nu numaĭ un *trépèd* fórte mare, ci chiar și *vintre,* și dacă nu caută cât maĭ de

---

(1) Dat. Rom. din Drăgoescĭ, dict. de Zamfira Brădățan, și com. de Isae Brădățan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ; — și a celor din Igescĭ, dict. de Ioan Danilescu.

(3) După spusa Rom. din Gura-Homoruluĭ, dict. de d-l Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcanĭ, dict. de Iordache Bran; — și a celor din Țéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Săteniĭ adună *făină de cariŭ* și o daŭ de bĕut cu apă în loc de curățenie (purgativ) ómenilor și vitelor încuiate (constipate).»

grabă alte mijlóce ca să-ĭ înceteze *trépĕdul*, póte chiar să şi móră (1).

Aşà dacă voesce cine-và să-l facă pre altul ca să *trepede*, îĭ dă *făină de cariŭ* de bĕut în vin saŭ în apă rece. Şi apoĭ ómeniĭ ce o beaŭ, îndată capĕtă nu numaĭ *trépĕd*, ci şi *vintre* (2).

Drept aceea ómeniĭ ceĭ rĕĭ întrebuinţéză *făina de cariŭ* nu atâta spre curăţenie, ci maĭ mult ca un mijloc spre a strică altora. Aceştia o pun de regulă în lapte de vacă şi de oĭ şi apoĭ o daŭ ómenilor ca s'o beà.

Ómeniĭ, cariĭ din nesciinţă aú bĕut un ast-fel de lapte, capĕtă scurt timp după acésta maĭ întâiŭ o mare *pântecare* şi pe urmă *vintre*.

Mişelia acésta o fac maĭ cu sémă baciĭ şi ciobaniĭ cu ómeniĭ, cariĭ se abat prea adese-orĭ pe la stână şi de cariĭ sunt prea din cale afară nĕcăjiţĭ. Acestora li se dă de bĕut *făină de cariŭ* amestecată de regulă cu puţin pĕr de capră dumicat mărunţel în jintiţă.

Ómeniĭ, ce beaŭ jintiţă de acésta, capĕtă un trépĕd aşà de mare, că numaĭ de abià se pot ţiné pe picióre. Iar după trépĕd capĕtă în scurt timp şi vintre.

Însă baciul şi ciobaniĭ, sciind prea bine ce fel de urmărĭ póte să aibă o asemenea faptă din partea lor, le daŭ maĭ pe urmă chiag cu lapte de bĕut şi apoĭ tótă pântecarea şi tótă durerea le încétă (3).

Cariul, despre care ne-a fost până aicĭ vorba, figuréză şi într'o ḑicală fórte rĕspândită în sînul poporuluĭ român, şi anume:

Róde'n mine, ca cariu'n lemn,

saŭ:

Róde'n om, ca cariu'n lemn,

---

(1) După spusa Rom. din Gura-Homoruluĭ, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(2) Dict. de C. S. Bucan din Paşcanĭ în Moldova şi de d-l Dion. Maximiuc.

(3) Dat. Rom. din cele maĭ multe comune din Bucovina, şi în deosebĭ în Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ; — şi în Gura-Homoraluĭ, dict. de Dion. Maximiuc.

adecă: nu-mĭ dă a scăpà; de o vorbă nepotrivită şi nesuferită nu scap şi în alta mĕ bagă; mĕ cincăesce necontenit (1); — care se ḑice despre ómeniĭ ceĭ nesuferiţĭ, ce ne nĕcăjesc prea tare, saŭ despre duşmaniĭ, carĭ caută mereŭ a ne face supĕrare şi rĕŭ (2).

Dar şi despre o muere rea, care-şĭ nĕcăjesce necontenit, ḑiua şi nóptea, soţul încă se ḑice că:

Róde'n el, ca cariu'n lemn (3).

Iar:

A fi cărit

însemnéză: a fi găurit de *Cariŭ*. Se maĭ ḑice însă şi de un obiect, şi cu deosebire de lemn, care este fórte vechiŭ, usat şi găurit de carĭ şi de vremurĭ (4).

---

(1) Dict. de Vas. Cârciŭ din Carapciŭ.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ; — şi a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran şi C. S. Bucan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

B O R Z A.

(Blaps mortisaga L.)

Borza (1) numită altmintrelea în Bucovina încă şi *Góndă* (2), *Góndră* (3) şi *Gândacul morţilor* (4), iară în Transilvania: *Gómbă*, pl. *Gómbe* (5), e un gândac negru, de la 20—25 mm. de lung, cu capul mic şi lungăreţ, cu scutul gâtuluĭ maĭ tot atât de lung ca şi de lat, şi cu aripile de-asupra încovăiate în jos, iar la vârf ascuţite.

Borza petrece de pe la începutul primăveriĭ şi până târḑiŭ tómna prin case şi pivniţe şi maĭ cu sémă prin cotlónele în carĭ se aflĭ lemne umede şi barabule ce aŭ început a trece acuma în putrejune.

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de George Onciul. — În unele părţĭ din Bucovina, precum bună-óră în Câmpulung, sub cuv. *Borză*, după cum mi s'a spus, se înţelege *Musca de casă*, iar în unele părţĭ, din Maramureş, precum bună-óră în Oroiŭ de lângă Baia-mare, tot sub acest cuvînt se înţelege *Musca mare*.»

(2) Dat. Rom. din Bălăcénca, com. de Const. Boca, stud. gimn: «*Gónda* este un insect de mărime mijlocie şi mohorit.»

(3) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Const. Cimpoieş: «*Góndră* se numesce un gândac de colóre négră. Ea are şése picióre şi doue perechĭ de aripĭ. Aripile cele de desubt sunt ca la cărăbuşĭ lucide şi străvéḑĕtóre, cele de-asupra sunt vârtóse. Cu tóte acestea nu sbóră. Se găsesce pe sub lemnele carĭ se află la umeḑélă; — a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Niculaĭ Rusu: «*Góndra* e négră.»

(4) Dat. Rom. din Siretiŭ şi a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele* îs negre şi marĭ, se ţin prin casă şi put, şi nu sbóră (Reghin).»

Fiind un gândac cam trândav și neiubind lumina ḑileĭ, *Borza* ese de prin ascunḑișurile sale maĭ cu sémă nóptea și numaĭ rar când și ḑiua. Iar atuncĭ, dacă o atingem cu vre-un obiect óre-șĭ-care saŭ o prindem cu mâna, slobóde un fel de suc, care are un miros fórte néplăcut, puturos (1).

În vechime *Borza* erà considerată ca un sol al morțiĭ.

Credința acésta s'a păstrat în unele părțiĭ ale Bucovineĭ până și în ḑiua de astăḑĭ.

Așà Româniĭ din Siretiŭ, după cum mĭ-a spus soția mea Leontina, care e de loc din acest oraș, cred și acuma că unde se arată gândacul acesta, trebue numaĭ decât să móră cine-và din casă.

Tot din causa acésta cred că ĭ-aŭ dat uniĭ Românĭ numirea de *Gândacul morților*, iar alțiĭ că sperie cu dînșiĭ copiiĭ ceĭ micĭ, carĭ fac prea multe nebuniĭ și nu se culcă séra la timp, ḑicêndu-le:

— «Fugĭ de acolo, că te-a mâncà *Borza*»; saŭ:

— «Culcă-te maĭ de grabă, că de nu, vine *Borza* și te-a mâncà!»

Însă ceĭ ce o fac acésta, nu fac bine, căcĭ de mâncat nicĭ pre un copil nu l-a mâncat *Borza*, dar de speriat nu pre unul îl sperie, ast-fel că părințiĭ sĕĭ sunt constrînșĭ a alergà pe la babele sciutóre și a le poftì ca să vie și să-ĭ descânte de *speriat*.

Și ... noroc că babele, carĭ sciŭ și tóca în cer, nu se lasă prea mult îmbiate și poftite, ci, cum sunt chemate, îndată și vin și-ĭ descântă ast-fel:

S'o sinecat,
S'o mânecat
N. de la casa eĭ,
De la masa eĭ,
Grasă și frumósă,
Sprintenă și voiósă.
Când o fost
La mieḑ de cale,
De cărare,
Înainte eșitu-ĭ-o,
În cale opritu-o
Borză îmborzată,
Borză înfocată,
Borză uriciósă,
Borză fiorósă,
Borză scârîndéua

(1) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul;—a celor din Bălăcénca, com. de Const. Boca; — și a celor din Udescĭ, dict. de Const. Cimpoieș.

Cu ochiĭ sgâiţĭ,
Cu dinţiĭ rînjiţĭ,
Din gură molfăind,
Din ochĭ clipind,
Vacu să-ĭ scurte,
Ḑilele să-ĭ ciunte.
Aleleĭ *Borză* 'nborzată,
Borză înfocată,
Borză urîciósă.
Borză florósă,
La N. nu te duce,
Vacu nu-ĭ scurtà,
Ḑilele nu-ĭ ciuntà,
Ci mi te grăbesce
Şi mi te pornesce
La Marea cea mare,
Că la Marea cea mare
Este un pesce mare,
Aceluia vacu scurtă-ĭ,
Ḑilele ciuntă-ĭ!
N. să rĕmâe curată,
Luminată,
Ca maica ce-o dat-o,
Ca Dumneḑeŭ ce-o lăsat-o.
Amin, amin!
Ca sórele 'n senin.
De la mine descântecu,
De la Dumneḑeŭ lécu! (1)

Descântecul acesta se descântă în treĭ ḑile de frupt câte de treĭ orĭ pe ḑi, şi anume diminéţa, la amiaḑĭ şi séra, şi maĭ cu sémă atuncĭ când cel speriat dórme.

Descântătórea însă, înainte de ce începe a descântà, face un *şumulteţ* de pânză. Apoĭ aprinḑênd şumulteţul acesta, învârtindu-l neîncetat împrejurul celuĭ speriat şi afumându-l cu dînsul, pronunţă versurile de maĭ sus ale descânteculuĭ (2).

(1) Dacă cel speriat e un băiat, atuncĭ versurile descânteculuĭ se schimbă şi se pronunţă ca pentru un băiat.

(2) S. Fl. Marian, *Descântece pop. române*, Sucéva 1886, p. 231—233.

MORARIUL.

(Tenebrio molitor L.)

Prin morĭ, unde se află de regulă multă făină şi *ometiţă* (1), precum şi prin brutăriĭ şi cămările, în carĭ se ţine multă pâne cóptă, provine fórte adese-orĭ un fel de gândac sprinten, al căruĭ corp de 13–15 mm. de lung e tot una de lat de la cap şi până la capĕtul abdomenuluĭ.

Acest gândac, ale căruĭ aripĭ de de-asupra sunt negre saŭ brunete, lucitóre, fine şi des punctate, iar partea de desubt şi piciórele roşiĭ-castaniĭ, se numesce în *Bucovina*, precum şi în alte părţĭ locuite de Românĭ: *Morariŭ* şi *Gândac de făină* (2).

Numirea de *Morariŭ* a acestuĭ gândac i se trage de acolo, pentru că el trăesce maĭ mult prin morĭ, iar cea de *Gândac de făină*, pentru că nutreţul sĕŭ obicĭnuit e *făina* şi rĕmăşiţele de pâne, carĭ se află prin brutăriĭ saŭ pităriĭ, şi prin case şi cămările acestora.

Larva *Morariuluĭ* se numesce în unele părţĭ *Vierme de făină*, în altele însă şi maĭ cu sémă în Ţéra-Românéscă: *Molete*, pl. *moleţĭ* (3), *Sfoiag*, pl. *sfoiegĭ* (4) şi *Surdomaş*, pl. *surdomaşĭ* (5) saŭ *Surdumaş*, pl. *surdumaşĭ* (6).

---

(1) Sub cuv. *ometiţă* se înţelege pulberea de făină, care se prinde de pĕreţiĭ morilor saŭ se aşéză pe podelele acestora.

(2) *Enciclopedia română*, vol III, p. 327; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(3) La Românii din Meglenia cuv. *moleti* însemnéză atâta cât *molie*. Vedĭ Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, Bucurescĭ 1902, p. 95.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) *Şedĕtórea*, an VI, p. 97.

(6) *Sănătatea*, revistă bi-lunară ilustrată de medicină populară, an. II, Bucurescĭ 1902, p. 289.

Moletele saŭ *Surdumaşul* este un vierme solzos, cu solzii în formă de inele tarĭ. Colórea luĭ e gălbie saŭ cafenie luciósă. El e tare şi are obiceiŭ de a se încovrigà, când e în primejdie. Nu se face însă nicĭ când maĭ lung ca 1—2 cm. (1).

În credinţele poporale *Moletele* este un vierme diabolic, de óre-ce el în mod nevĕdut intră în intestinele copiilor micĭ şi prinde a-ĭ ciupì de măruntae, din care causă apoĭ copiiĭ se îmbolnăvesc de bóla numită în popor *de moleţĭ* (2) saŭ *de surdumaş* (3).

Bóla acésta însă de multe orĭ o capĕtă copiiĭ şi atuncĭ când sunt *deochiaţĭ domol*, nu pripit, şi când nu se bagă de sémă (4).

Moletele are legăturĭ cu *Moroiĭ* şi *Strigoiĭ*, căcĭ el se năstimesce în copiĭ din deocheturile *Strigoilor* şi *Moroilor*, deocheturĭ domóle, carĭ de multe orĭ trec neobservate, până ce copilul cade în bólă greà.

Semnul caracteristic, după care se póte cunósce bóla *de moleţĭ* saŭ *de surdumaş* este că copilul, ce-o capĕtă, are arsurĭ, vĕrsăturĭ, durerĭ de cap şi urdinare, adecă eşirĭ dese la scaun şi numaĭ apă gólă. Maĭ departe că n'are mucĭ la nas, ci nasul îĭ este uscat şi se frécă mereŭ la el (5) se svârgolesce, ţipă, nu suge şi nu dórme cu nopţile întregĭ (6).

Părinţiĭ, carĭ voesc să scape pre copiiĭ lor de acéstă bólă, numită *de moleţĭ* saŭ *surdumaşĭ*, şi cu deosebire mamele, alérgă la o babă sciutóre şi o chémă ca să vie şi să le descânte.

Baba, care nu se dă mult poftită, vine îndată şi *face de moleţì* copiluluĭ bolnav în modul următor:

Caută maĭ întâiŭ şi întâiŭ prin podurile caselor, pe sub obiecte puse pe pămînt uscat şi murdar, precum şi pe sub paturĭ, pe sub vase, până ce găsesce 9 *moleţĭ*. Iar după ce

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Sănătatea*, cit., p. 289: «*Surdumaş* = un fel de vierme galben-cafeniŭ, lungueţ, cu picióre multe şi care se face la jilăvélă (umeḑélă)».

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(4) *Şeḑĕtórea*, an. IV, p. 31.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. *Şeḑĕtórea*, an. IV, p. 31.

(6) *Sănătatea*, cit., p. 289.

sit, îĭ pune într'o ţévă astupată bine, ca să nu pótă intr'însa afară. Face apoĭ rost de *unt próspĕt* de la de un peptenaş cu care se péptĕnă pĕrul capuluĭ. ıma îşĭ iea copilul bolnav în pólă şi îl ţine, aşà ca să ine şi să nu se misce nicĭ într'o parte.

a împărţesce după acésta untul în treĭ părţĭ egale, iea e cu peptenele şi o pune în crescetul capuluĭ, care la ›ste móle, din care causă îĭ maĭ ḑice şi *mólele ca-* Apoĭ iea din ţévă treĭ *moleţĭ* şi îĭ pune pe unt, ca plece în vre-o parte, iar din gură începe a spune ur- ıl *descântec al moleţilor:*

(cutare) pe cale,
'are
ntâlnì cu *Moleţiĭ*,
egiĭ,
igoiĭ,
roiĭ
?ăduroiĭ,
róicele,
igóicele
?ăduróicele.
ıe uitară,
: mâncară,
şi spatele-ĭ încleştară,
întinseră,
t şi de rărunchĭ îl cu-
[prinseră.
›*leţilor*,
›*egilor*,
ıilor,
›roilor,
'igoilor,
duroilor,
›róicelor,
'igóicelor,
duróicelor,
e la (cutare)
›eriĭ capuluĭ,
ìrciu nasuluĭ,
a obrazuluĭ,

Din baerile inimiĭ,
Din pept, din spate,
Din tóte ósele încheiate,
Cu tótă fârşéla,
Cu tótă ameţéla,
Cu tótă năploéla,
Că dacă n'ĕţĭ eşì,
Nu v'ĕţĭ potolì,
Nu v'ĕţĭ domolì,
Eŭ cu untu v'oiŭ topì.
Cu peptenele v'oiŭ sdrucì,
Cu mătura v'oiŭ măturà:
Din creeriĭ capuluĭ,
Din sgârciu nasuluĭ,
Din faţa obrazuluĭ,
Din baerile inimiĭ,
Din pept, din spate,
Din tóte ósele încheiate,
Din inimă v'oiŭ scuturà,
Din rărunchĭ v'oiŭ sburà
Şi cutare o rĕmâné
Curat,
Luminat,
Ca botezu botezat,
Ca argintu strecurat,
Cum Maica Precistă l-a lăsat.
Descântecu meŭ
Şi lécu de la Dumneḑeŭ
Şi de la sfînta ḑi de aḑì!

Cu o bucată de unt şi cu alţĭ treĭ *Moleţĭ* se face *la nas*, anume pe buza de de-asupra în dreptul nasuluĭ, repeţind descântecul.

Cu a treia bucată de unt şi cu ceĭ-lalţĭ treĭ din urmă *Moleţĭ* se face *la buric*, repeţind pentru a treia óră descântecul de maĭ sus.

Dacă *Moleţiĭ* mor în timpul descânteculuĭ, e semn că copilul într'adevĕr e bolnav *de Moleţĭ*. Dacă nu mor, copilul are altă bólă.

Moleţiĭ, ast-fel descântaţĭ, se pun pe vatra foculuĭ ferbinte şi se lasă până se prefac în scrum. Se ieaŭ apoĭ şi se piséză până se prefac în praf mĕrunt, care se amestecă cu untul descântat şi se unge cu acéstă alifie copilul în crescetul capuluĭ, la nas şi la buric (1).

Alte babe sciutóre, şi anume cele din com. Pătulele, jud. Mehedinţĭ, descântă *de Moleţĭ* saŭ *Surdomaşĭ* ast-fel:

Adună maĭ mulţĭ *Moleţĭ*, îĭ pun pe capul copilaşuluĭ bolnav, unde ţésta e încă neîmplinită, şi apoĭ strivind *Moleţiĭ* adunaţĭ cu peptenul de peptĕnat capul, rostesc următórele cuvinte de treĭ orĭ după olaltă:

Plecă (cutare) pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntâlnì cu 99 de *Surdomaşĭ*
[în cale,
Surdomaşĭ de-aĭ românescĭ,
Surdomaşĭ de-aĭ ţigănescĭ,
Surdomaşĭ turcescĭ,
Surdomaşĭ sîrbescĭ,
Surdomaşĭ grecescĭ,
Surdomaşĭ rusescĭ,
Surdomaşĭ bulgărescĭ,
Surdomaşĭ nemţescĭ,
Surdomaşĭ de-aĭ cu nucĭ,
Surdomaşĭ de-aĭ secĭ,
Surdomaşĭ de-aĭ cu ochĭ,
Surdomaşĭ cu uncrop,
În cap îĭ săriră,
În cap îĭ deliră,
Inima că ĭ-o mâncară,
Creeriĭ îĭ turburară,
Şi-l lăsară ţipând
Şi chiräind
Cu glas pân' la cer,
Cu lacrimĭ până 'n pămînt.
Maica sa, Sântă Măria,
Că-l auḑià,
Din cer jos la el se da:
— Ce olicăescĭ,
Ce te gevelescĭ?
— De ce să nu mĕ olicăesc,
De ce să nu mĕ gevelesc,
Că plecaĭ şi eŭ pe cale,
Pe cărare
Şi mĕ 'ntâlniì cu 99 de Surdo-
[maşĭ în cale,
Surdomaşĭ de-aĭ românescĭ,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — cf. şi *Şeḑĕtórea*, an. IV, p. 31-32

Surdomaşĭ de-aĭ ţigănescĭ (ca
[maĭ sus).
— Du-te la (cutare) descântă-
[tórea,
Că peptenu 'n mâna dréptă
[l-o luà
Şi ţie ţĭ-o descântă,
Că cu peptenele
Descâlcesce tóte viţele,
Tóte cosiţele.
Aşà să descâlcéscă
Surdomaşiĭ tĕĭ
Din creeriĭ capuluĭ,
Din năuntrul trupuluĭ,
Din baerile inimiĭ! (1)

În fine o sémă de descântătóre din *Oltenia*, carĭ sunt chemate a descântà de *Surdumaş* la căpĕtâiul copiluluĭ bolnav, îşĭ încep meşteşugul în următorul mod:

Caută maĭ întâiŭ pe sub lemne, pe sub ţóle, pe sub lădĭ, precum şi prin alte locurĭ, unde cred că vor da peste vre-un *Surdumaş*, până ce află şi prinde un *Surdumaş* viŭ, nevătĕmat.

Ieaŭ acest *Surdumaş*, împreună cu un peptene ursăresc, cu care se péptĕnă copiiĭ pe cap, şi pe când cine-và din casă ţine copilul bolnav în braţe, baba sciutóre sfarmă, sdrobesce *Surdumaşul* în crescetul (mólele) capuluĭ, până ce ese din *Surdumaş* un fel de puroiŭ alb, iar din capul copiluluĭ sânge.

După acésta baba, amestecând la un loc, cu peptenele, puroiul cu sângele — ca la vaccin — în crescetul copiluluĭ, care ţipă de ţi-ĭ maĭ mare mila de dînsul, descântă ast-fel:

Surdumaş de mâncare,
Surdumaş de culcare,
Din vĕrsatul zorilor,
Din cântatul cocoşilor,
Surdumaş negru,
Surdumaş verde,
Surdumaş din deochetură...
Cine a deochiat
Ochiĭ ĭ-a crĕpat,
Cine s'a mirat,
Ochiĭ ĭ-a scăḑut...
Să periţĭ,
Să rĕsperiţĭ
În trupu lu (cutare)
Să nu maĭ fiţĭ!
Din os,
Pe sub os,
Din piele,
Pe sub piele,
Din sgârciu nasuluĭ,
Din faţa obrazuluĭ,
Din creeriĭ capuluĭ...
Iar (cutare) să rĕmâe
Curat,
Luminat
Ca stéua în cer,
Ca roua în câmp,
Cum Maica Precista
L-a zimislit!...

(1) *Şeḑĕtórea*, an. IV, p. 97.

Sfârşind descântecul acesta de descântat, arde viermele, adecă *Surdumaşul* pe vatra focului şi apoĭ, sfărâmându-l şi puindu-l în apă, îl dă copiluluĭ bolnav de bĕut (1).

Moleţiĭ saŭ *Sfoegiĭ* sunt priviţĭ de popor ca viermiĭ ceĭ maĭ spurcaţĭ. De aceea când vede vre-unul în bucate, le lépĕdă.

Iar dacă găsesce vre-unul în hambarul cu făină, pune în ea aghiasmă şi chémă preotul de cetesce rugăciunea de curăţire (2).

Păsĕrariĭ însă, carĭ îndatinéză a ţiné pasĕrĭ cântătóre, nu odată întrebuinţéză aceştĭ *Viermĭ de făină* saŭ *Moleţĭ* ca nutreţ pentru pasĕrile lor şi în deosebĭ pentru privighetorĭ, despre carĭ se ḑice că se bat fórte tare după dînşiĭ (3).

În fine la Româniĭ din Ţéra-Românéscă există şi următórele ḑicerĭ, în carĭ figuréză cuvîntul *Molete :*

A avé de *Moleţĭ*,

a fi bolnav de bóla Moleţilor.

A face de *Moleţĭ*,

adecă : a vindecà. Şi :

A fi sfoegit,

adecă : a fi stricat, muceḑit, împuţit (4).

(1) *Sănătatea*, cit., p. 289.
(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(3) Usitat în unele părţĭ din Bucovina.
(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

CĂŢELUL FRASINILOR.

(Cantharis visicatoria L.)

Dacă va trece cine-và de maĭ multe orĭ pe la sfârşitul luniĭ luĭ Maiŭ şi începutul luĭ Iunie, printr'un loc, unde se află mulţĭ frasinĭ saŭ liliecĭ, va trebuì numaĭ decât să simţéscă un fel de miros neplăcut ca de şórec. Iar dacă se va apropià de locul din cotro ĭ-a venit mirosul acela, va observà o mulţime de gândăceĭ moĭ în trup şi de colóre verde, foşcăind în colo şi în cóce şi mâncând cu o deosebită lăcomie frunzele frasinuluĭ saŭ liliaculuĭ pe care s'aŭ pus.

Acest gândac, de la care vine mirosul cel aşà de neplăcut şi a căruĭ mărime ajunge abià de 17—19.5^{mm}, se numesce în Bucovina: *Căţelul frasinilor* saŭ *Căţel de frasin* (1), apoĭ *Gândac*(2), *Gândac de frasin*(3), *Gândac de turbă*(4), *Gândac verde*(5) şi *Gândăcel* (6);

---

(1) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Anton Popovicĭ;— a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Pârcea; — a celor din Igescĭ, dict. de Pinteleiŭ al luĭ Toader Socolovschi; — şi a celor din Budeniţ, dict. de Mărióra Dutcă.

Trebue să observăm aicĭ că partea cea maĭ mare a Românilor din Bucovina înţeleg sub cuv. *Gândac* numaĭ insectul despre care ni-ĭ acuma vorba.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict de Mich. St. Coniac; — şi a celor din Udescĭ, dict. de Const Cimpoieş.

(4) Dat. Rom, din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de George Cârstean şi Iléna Cuciurean: «Sub cuv. *gândăcel*, pl. *gândăceĭ* se înţeleg pe la noĭ numaĭ aceia carĭ petrec pe frasinĭ, cu ale căror frunze se hrănesc.»

În Moldova: *Gândac*(1), *Gândac de frasin* (2), *Gândac de turbă* (3), şi *Gândăcel* (4);

În Ţéra-Românéscă: *Gândac de turbă*, *Gândac de turbat*, *Gândăcel* şi *Gândăcel verde* (5);

În Transilvania: *Căţel de turbă*, *Gândac de turbare* (6) şi *Gândăcel de frasin* (7);

În Banat: *Gândac de frapsin* şi *Gândac de turb* (8);

Iar în Macedonia: *Bubulic di frapsin* (9), lat. *Cantharis* saŭ Lytta visicatoria L.

Numirea de *Căţelul frasinilor* saŭ *Bubulic*, *Gândac* şi *Gândăcel de frasin* a acestuĭ insect îĭ vine de acolo, pentru că el, după cum am amintit din capul loculuĭ, petrece maĭ mult pe *frasinĭ* şi se nutresce cu frunza acestora (10). iar

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Grigore Olariŭ: «*Gândacul* trăesce pe frasin şi o sémă de femeĭ fac *boele albastre* dintr'însul cu carĭ boesc mătăsurĭ. El pute fórte urît.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8.

(3) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iordache Bran, pălmaş; — a celor din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp; — com de d-l S. Teodorescu-Chirilean: «*Gândacul de turbă* e cu pântecele aprópe dreptunghiular şi de colóre verḑue»;—veḑĭ şi Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(5) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbirĭ lit*, an. XXIII, p. 335;—Laurian şi Massim, *Glossariŭ*, p. 257: «*Gândăcel* s. m., dim. din *gândac;* în special, cu sensul de Cantharide, aplicat de regulă în pl. *gândăceĭ: gândăceiĭ trec de bun remediŭ contra turbăriĭ* saŭ *rabia*». Apoĭ nemijlocit după acésta: «*Gândac* s. m. Scarabeus, gen de insecte; în special: *Cantharide: cu gândacĭ se vindecă turbarea;*» — Nanian, *Zoologia*, p. 136;—Dr. Urechiă, *Şăinizme*, Bucurescĭ 1898, p. 31: «Cantarida e incontestabil un gândac, atât de gândac în cât i se ḑice chiar *Gândac de turbă*, ba uniĭ maĭ în vârstă o mângâie ḑicêndu-ĭ *Gândăcel*»;— com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Cantaridele în limbagiul poporal se numesc *Gândăceĭ*. Tot cu numele de *Gândăceĭ* însă se maĭ numesc şi *florile arţaruluĭ*.»

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(7) Com. de d-l Teofil Francu.

(8) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic de frapsin*=*Gândăcel* ce se pune pe frasin şi din care se fac *vinduze* când rĕcesce cine-và.»

(10) După spusă Rom. din *Bucovina* şi în deosebĭ a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc; — apoĭ a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Gândaciĭ de frasin* se fac maĭ mult pe frasiniĭ ceĭ vechĭ»;

numirea de *Cățel* și *Gândac de turbă* îĭ vine de acolo, pentru că Româniĭ de pretutindenĭ îl întrebuințéză ca léc contra *turbuluĭ* (1), saŭ a *turbăriĭ* (2), și contra *cățeilor de turbă* (3).

Așà Româniĭ din unele părțĭ ale *Bucovineĭ*, carĭ vor să vindece pe vre-un om saŭ vită mușcată de un câne turbat, caută *Lunĭ* după *Duminica mare* saŭ *Rusaliĭ*, când es și se află maĭ mulțĭ gândacĭ de aceștia pe frasinĭ, și prinḑêndu-ĭ într'un numĕr cât se póte de mare, îĭ pun într'un șipușor cu apă, și în apa aceea apoĭ, în care cu timpul se topesc, îĭ păstréză peste tot anul. Iar când se întîmplă ca un *câne turbat* să-l musce pe vre-un om, îĭ spală îndată, cum a fost mușcat, rana cu apă de acésta și tot odată îĭ daŭ puțină apă de bĕut. Tot așà fac eĭ și cu vitele (4).

— apoĭ a celor din *Moldova*, com. Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Olariŭ: «*Gândacul* trăesce pe frasin»; — și com. Pașcanĭ, dict de Iord. Bran: «*Gândacul de turbă* se nutresce maĭ mult cu frunză de frasin»; — a celor din *Transilvania*, dict. de T. Frâncu: «În munțiĭ Abruduluĭ provine *Gândăcelul de frasin* maĭ ales pe frasinĭ și se nutresce maĭ cu sémă cu frunzele acestuia»; — a celor din *Banat*, com. Măidan, com. de d-l Ios. Olariŭ: «Gândacul acesta se nutresce cu frunză de *frapsin*, în cât ciupilesce arborĭ și *frapsinĭ* ca și omiḑile pruniĭ»; — veḑĭ și Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(2) Laurian și Massim, *Glosariŭ*, p. 257; — dat. Rom. din Vicovul-de sus, dict. de T. Ionesi: «Dacă-l mușcă pre cine-và vre-o *păhae* turbată, se vindecă numaĭ cu *Gândacul de frasin*»;—a celor din *Moldova*, com. Dumbrăvenĭ, jud. Botoșenĭ, dict. de Gr. Olariŭ: «*Gândacul* pisat se întrebuințéză contra *turbeĭ*»; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 8: «*Gândaciĭ de turbă* se întrebuințéză la țéră în contra *turbăriĭ* la vite și la ómenĭ»; — a celor din *Transilvania*, com Feleac, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când cine-và *turbă*, e bine să i se deà *Gândac de turbare*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcanĭ, dict de Iord. Bran.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict de T. Ionesi;—a celor din Galanescĭ, dict. de G. Cârstean: «*Gândăceiĭ*, carĭ se fac și petrec pe *frasinĭ*, sunt bunĭ de *turbă*. Eĭ se culeg numaĭ înaintea *Dumineceĭ marĭ*, căcĭ numaĭ atuncĭ sunt bunĭ. După *Duminica mare* nu-s bunĭ. Se pun într'un șipușor deșert, în care staŭ singurĭ. Când aŭ trebuință de dinșiĭ, atuncĭ torn rachiŭ în șipușor, pun șipușorul pe horn, unde-l lasă ca să mocnéscă, și apoĭ daŭ rachiŭ de acesta vitelor mușcate de cânĭ turbațĭ, și în urma acésta pier *Cățeiĭ de turbă* din capul vitelor. Tot așà daŭ și ómenilor, carĭ simțesc că le cură balele, că-ĭ dóre capul, că aŭ *cățeĭ de*

Alţĭ Românĭ, tot din *Bucovina*, când muşcă un *câne turbat* pe vre-o vită, ieaŭ *Gândacĭ de frasin*, îĭ usucă bine, şi după aceea, frecându-ĭ până se fac praf dintr'înşiĭ, îĭ pun în tărâţe, şi tărâţele acelea le daŭ apoĭ viteĭ respective ca să le mânânce. Mâncând vita tărâţele, se vindecă (1).

Şi iarăşĭ alţiĭ, când muşcă vre-un *câne turbat* pre vre-o vită saŭ şi pre un alt câne, înécă *Gândacĭ de frasin* în *borş* şi borşul acesta îl daŭ apoĭ atât vitelor cât şi cânilor muşcaţĭ de bĕut. Iar dacă nu-ĭ pun în borş spre a se îneca, atuncĭ îĭ piséză maĭ întâiŭ şi după aceea, aruncând făina dintr'înşiĭ în putina cu borş, daŭ borşul acesta cu tărâţe cu tot vitelor şi cânilor muşcaţĭ de bĕut (2). Saŭ prind *Gândacĭ de turbă*, îĭ pun într'un şip, în care se află *borş de tărâţe*, după aceea dumică *măturĭ de grădină* şi ferbêndu-le cu borşul de *gândacĭ*, daŭ borş de acesta vitelor muşcate ca să-l beà. Făcênd acésta, se ḑice că vitele nu turbă (3).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Banatuluĭ*, prinḑênd *Gândacĭ de turb* şi omorîndu-ĭ cu un ban de argint, îĭ daŭ vitelor muşcate de un câne turbat ca să-ĭ mănânce, şi anume: cânilor în pâne saŭ în carne, iar vitelor cornute în lăturĭ saŭ în pâne (4).

În unele părţĭ din *Moldova*, când sosesce timpul *Gândacilor de turbă*, se culeg, se pun pe o rogojină ca să se usuce bine, şi aşà se păstréză apoĭ peste tot anul. Iar când un

---

turbă;»—a celor din Igescĭ, dict. de Pint. al luĭ T. Socolovschi: «Dacă prinde cine-và 9 *Gândacĭ*, îĭ pune în rachiŭ de se topesc, şi rachiul acesta se bea, acela, dacă e muşcat de vre-un *câne turbat*, nu turbă, căcĭ rachiul acesta îl opresce de-a turbà»;—a celor din Budeniţ, dict. de Măr. Datcă: «*Gândacul* se prinde, se usucă, se piséză bine şi apoĭ se pune în apă saŭ în vin ca să mocnéscă. În apa aceea se rade şi se pune şi puţin lemn de *tisă* ca să mocnéscă. După ce a mocnit, se dă omuluĭ saŭ viteĭ muşcate de cânele turbat ca s'o beà, şi apoĭ îĭ trece.»

(1) Dim. Dan, *Credinţe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ* an. V, No. 17, p. 1.

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Const. Cimpoieş.

(3) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Com. de d-l Ios. Olariŭ, în două rândurĭ: «Româniĭ din *Banat* taie cu un ban de argint capul *Gândaculuĭ de frapsin* şi apoĭ, sdrumecat bine şi amestecat cu altă mâncare, se dă animaluluĭ muşcat de atare câne saŭ alt animal turbat.»

câne turbat mușcă vre-o vită, se piséză bine, se pun în tărâțe saŭ făină, se mestecă bine cu acésta, și așà se daŭ apoĭ viteĭ mușcate de mâncat (1).

În alte părțĭ, tot din *Moldova*, se strîng mulțĭ gândacĭ de aceștia, se piséză cu sare și se fac dintr'înșiĭ o zémă apósă care se dă apoĭ de bĕut orĭ i se tórnă în gât animaluluĭ turbat (2).

Și iarășĭ în alte părțĭ, asemenea din *Moldova*, dacă e vre-un om saŭ vită mușcată de vre-un câne turbat, se afumă cu *Gândacĭ de turbă* orĭ se beaŭ pisațĭ cu apă saŭ cu vin alb. Bĕutura însă se dă de regulă pe feréstră de un român din sat, care nu are acelașĭ nume cu bolnavul (3).

Turbăciunea la vite se maĭ lecuesce, dacă li se dă să beà apă în care aŭ fert 5—6 *Gândacĭ*, cireșe amare de pădure și *mătură de grădină* (4).

Dacă are cine-và *cățeĭ de turbă,* numițĭ în Macedonia: *câțêlușĭ* (5), adecă un fel de bubulițe saŭ beșicuțe, carĭ se fac sub limba ómenilor celor mușcațĭ de vre-un câne turbat saŭ și celor ce numaĭ aŭ respirat aerul ce a eșit din gura unuĭ câne turbat, atuncĭ o sémă de Românĭ saŭ Românce, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova*, carĭ se pricep, îĭ frig cu vârful unuĭ ac înferbîntat, și urmele lor se frécă cu sare pisată. Și asta o fac eĭ tot-deauna până ce nu apucă a cresce cățeiĭ marĭ. Dacă aŭ crescut marĭ sbóră în cap, și atuncĭ omul, ce ĭ-a avut, turbă și apoĭ e peste putință de scăpat (6).

Neaflându-se nimenĭ, care s'ar pricepe la frigerea *cățeilor de turbă*, atuncĭ se ieaŭ maĭ mulțĭ *Gândacĭ de turbă*, se pun în *borș*, și după ce s'aŭ topit, se frécă cu borșul acesta atât

(1) Dat. Rom. din Pașcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(2) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

(3) Dr. N. Leon, op. cit, p. 9;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*, p. 286.

(6) Dat. și cred. Rom. din Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran;— Per. Papahagi, op, cit. p. 285—286 :«Să ieĭ o bucată de pâne cu care să ștergĭ rana, unde te-a mușcat *cânele turbat*, apoĭ să o daĭ să o mănânce cânele acela și să-l omorĭ, că-țĭ trece. Dacă nu facĭ acésta, îțĭ es cățeĭ micĭ *(câțêlușĭ)* sub limbă, după care fapt turbezĭ și începĭ a lătrà ca un câne turbat.»

căţeiĭ cât şi capul omuluĭ ce-ĭ are, şi în urma acésta căţeiĭ se trec, iar durerea şi ameţéla de cap îĭ încetéză (1).

Afară de acésta, *Gândaciĭ de turbă* se maĭ întrebuinţéză încă şi contra *nebuneleĭ, a dureriĭ de cap, a dureriĭ de măsele, a bĕşiceĭ celeĭ rele, a bóleĭ lumescĭ, a scurgeriĭ de sânge*, a *pecingeneĭ* şi pentru *sculament*.

Aşà pentru ómeniĭ ceĭ ce nebunesc se ieaŭ maĭ mulţĭ gândacĭ de aceştia, se sfarmă bine în apă şi apa acésta se dă apoĭ celor nebunĭ de bĕut (2).

Pentru ceĭ ce aŭ *durere de cap*, se ieaŭ *Gândacĭ de turbare* şi, punêndu-se pe frunte, durerea încetéză (3).

Cel ce are *durere de măsele* prinde un *Căţel de turbă* şi apoĭ omorîndu-l se fréca cu dînsul pe obraz în dreptul măseleĭ ce-l dóre (4).

Pentru *bĕşica cea rea* se prinde un *Gândac verde*, se pune în apă ferbinte ca să piéră, şi se ieaŭ apoĭ *musteţele* şi piciórele, se pun în făină prăjită, şi făina acésta puindu-se apoĭ la bĕşică, bĕşica se mută dintr'un loc în altul şi se perde (5).

Pentru *bĕşica cea rea* la cap se ieaŭ treĭ *Gândacĭ de turbă*, se pun într'o bucăţică de mămăliguţă, se descântă purtându-ĭ împrejurul obrazuluĭ bolnavuluĭ, apoĭ îĭ légă la mână unde se face o bĕşică, iar durerea de cap încetéză.

În com. Fruntişanĭ, jud. Tutova, se piséză *Gândacĭ de turbă*, se amestecă cu făină de grâŭ, se face un fel de cocă din care se face o turtiţă şi se légă la mână saŭ picior pe pielea sănătósă spre a trage *bĕşica cea rea* de la faţă, gură, cap, orĭ din altă parte delicată a corpuluĭ (6).

(1) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(3) Dat. Rom. din Transilvania, com. Beclean, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gândac de turbare*, uscat şi pus pe frunze, folosesce în contra *dureriĭ de cap*.»

(4) Dat. Rom. din Bârgăŭ, în Transilvania, com. de d-l Paul Beşa, preot şi învĕţător.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dum. Logigan ;—a celor din Ilişescĭ, com. de Vas. Botezat; — a celor din Braşca, dict. de Anton Popovicĭ: «Dacă se iea un *gândac* de ceĭ ce petrec pe frasinĭ şi se unge *bĕşica cea rea* cu dînsul, bĕşica se mută şi se trece.»

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Pentru *bóla luméscă* (sifilis) se strîng maĭ mulțĭ *Gândăceĭ*, se usucă și apoĭ, pisându-se și amestecându-se cu miere de fagure și cu apă, se daŭ celuĭ bolnav de bĕut (1).

Saŭ: se rup capetele la 9 *Gândacĭ*, iar trupurile se pun în o litră de rachiŭ cu unt-de-lemn, se lasă 2—3 ḑile și se iea de 3 orĭ pe ḑi, dar în timpul acesta să nu se mănânce acriturĭ (2).

Cojĭ de ouĕ pisate, cu rachiŭ și alte buruenĭ, în care se pun și *Gândacĭ de turbă*, sunt bune de dat femeilor, ce aŭ scurgere de sânge (3).

Arșĭ, pisațĭ și amestecațĭ cu unt alb, se face o alifie pentru *pecingină*.

Pentru *pecingină* se maĭ strînge cu mâna *Gândacul* de mijloc, până ce ese din el zémă, cu care se unge.

Plămădițĭ în rachiŭ și oțet cu *sânge de nouĕ frațĭ*, rădăcină de pir, rădăcină de boz și *ochĭ de rac*, se beaŭ pentru sculament (4).

Fetele cele marĭ din unele părțĭ ale *Transilvanieĭ* întrebuințéză *Cățeiĭ de turbă* saŭ *Gândaciĭ de turbare* nu numaĭ ca léc în contra *turbăriĭ* saŭ a altor bóle, ci maĭ ales spre a-șĭ face cu dînșiĭ *pe dragoste*. Așà se ḑice că, dacă o fată mare va luà *Gândacĭ de turbare* și, mestecându-ĭ cu vin-ars, prune uscate, mintă crétă și potrócă, și-ĭ va da apoĭ drăguțuluĭ sĕŭ de bĕut, acela de bună-sémă va luà-o de soție. Înainte de acésta însă trebue să ție câte treĭ Vinerĭ și treĭ Mercurĭ în treĭ lunĭ, numĕrând în vremea aceea tóte pasĕrile câte le va vedé. Iar séra, când drăguțul eĭ va venì la dînsa, după ce se va întórce a casă, să ḑică:

Gândac, gândăcel,
Mic, mititel,
Frumos, frumușel,
Urît, urîțel!
Dă-mĭ vrăjĭ,
Dă-mĭ sorocĭ
Și pe badea,
Că țĭ-oiŭ da
Carne móle
Să nu te dóră la fóle,
Carne călduță,
Móle, molcuță,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.
(2) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.
(3) *Șeḑĕtórea*, an. VII, Fălticenĭ 1902, p. 116.
(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Bună, bunuță De găină Fără splină, De rață Crétă, De cocoș Roș.	Puĭ, Puĭ, Gândac Drag, Să fiĭ cu noroc, Cu soroc, Că de nu te puiŭ pe foc!

Fata, pe când rostesce de treĭ orĭ după olaltă versurile acestea, ține un *Gândac* în mână. Iar după ce a gătit versurile de rostit, dă drumul *Gândaculuĭ* să mérgă după drăguțul eĭ (1).

O sémă de femeĭ rele însă, saŭ maĭ bine ḑis o sémă de vrăjitóre, nu se mulțumesc numaĭ cu atâta, ci fac cu *Gândaciĭ de turbă* încă și de dușmănie între bărbat și femee. Îĭ îngrópă adecă împreună cu *faptele* saŭ făcĕturile lor sub prag și, trecênd după acésta bărbatul saŭ femeia peste pragul sub care s'aŭ pus, zizania se vâră între eĭ, și atâta ce se cértă până se despart (2).

În fine, ce se atinge de causa mirosuluĭ celuĭ neplăcut al acestuĭ gândăcel, o legendă din *Transilvania*, orașul Bistrița, ne spune următórele:

«După ce prinseră Jidoviĭ pe Is. Christos și-l răstigniră, *Sf. Maria Magdalena* mergeà în tótă ḑiua la mormîntul Domnuluĭ Christos, unde plângênd îĭ duceà tot felul de olóie mirositóre și-ĭ stropià mormîntul cu ele, căcĭ dór îĭ erà drag ca sufletul.

«În tótă séra și tótă diminéța îl stropià ea cu olóie mirositóre, că așà erà datina și credința pe vremea aceea. Dar par'că erà făcĕtură, că oloiul numaĭ până atuncia sta pe mormînt, până sta și dînsa la mormînt, iar după aceea veniaŭ nisce musculițe vinete la aripĭ carĭ, plăcêndu-le mirosul cel frumos, mergeaŭ și sugeaŭ tot oloiul și-șĭ ungeaŭ aripile cu el, ca să miróså și ele.

«Aflând *Sf. Maria Magdalena* despre cele ce se întîmplase, căḑù în ghenunchĭ la mormîntul Domnuluĭ și, plângênd de-țĭ

(1) Dat. Rom. din Fărăgăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

rupeà inima s'o fi ascultat, a început a blestemà pre acele musculițe, ḑicĕnd:

— «Dumneḑeŭ vĕ pedepséscă, cum va sci el maĭ rĕŭ, că mare batjocură ațĭ făcut de mormîntul fiuluĭ sĕŭ, mirósele cele frumóse ce le-ațĭ furat voĭ schimbe-se în duhóre, și trupul vostru din frumos ce a mirosit până acuma împuțéscă-se, de nimenĭ să nu vĕ maĭ pótă suferì!

«Și blestemul eĭ s'a legat, căcĭ trupul cel plin cu parfum și frumos mirositor al musculițelor celor vinete la aripĭ, pe carĭ noĭ în timpul de față le numim *Cățeĭ de turbă*, astăḑĭ este împuțit și nime nu-l póte suferì» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

MAMORNICUL.

(Meloe proscarabaeus L.)

E pe la începutul primăverii.

Prin érba înverdită de pe marginea unui drum, ce duce în câmp, se mişcă alene încolo şi în cóce un gândac gros şi bolocănos, de colóre albăstrie-négră şi ca de 13—32 mm. de lung.

Acest gândac trândav şi móle în trup, ale căruĭ elitre sunt aşà de scurte că numaĭ de abià ajung până la jumătatea abdomenuluĭ, şi care, când îl atingĭ cu ce-và saŭ puĭ mâna pe dînsul, îndată slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben şi puturos, se numesce în Bucovina: *Jidov* saŭ *Jidan* (1); în Moldova: *Clăbuc* (2), *Gândac negru* şi *Gândac puturos* (3); în Ţéra-Românéscă: *Mamornic*, pl. *mamornicĭ* (4); iar în Banat: *Gringóşă puturósă* (5).

Numirea de *Gândac puturos* saŭ *Gringóşă puturósă* a acestuĭ insect îĭ vine de acolo fiind-că el, după cum am amintit maĭ sus, slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben saŭ şi alb, care pute fórte urît; *Clăbuc*, pentru

---

(1) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca: «*Jidovul* saŭ *Jidanul* e un gândac negru, ghibos, móle şi puturos, care se arată primăvara, şi träesce numaĭ prin érbă, şi care, când îl prindĭ în mână, slobóde un suc galben».

(2) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(4) Idem de eadem, p. 7.

(5) Com. de d-l Ios. Olariŭ: «*Gringóşa puturósă* e ce-và maĭ mică decât *Gringóşa verde* şi petrece numaĭ prin érbă.»

că sucul, ce-l slobóde el, e nu numaĭ puturos, ci tot odată și oloios și clăbucos, adecă cleios și lipicios ca nisce *clăbucĭ;* iar *Jidov* saŭ *Jidan,* din causă că, după cum spun o sémă de Românĭ din Bucovina, e negru, ghibos și puturos ca și un jidan rufundos și cotrențos (1).

Sucul saŭ zéma cea oloiósă și puturósă a acestuĭ gândac o întrebuințéză o sémă de Românĭ spre vindecarea *bubelor rele,* carĭ se capĕtă din rĕutate (2), iar alțiĭ o întrebuințéză spre vindecarea *pecingeniĭ* (3).

Ceĭ ce voesc a se vindecà de *pecingenĭ* caută și prind un *Gândac puturos,* lasă să le picure în palmă sudórea cea galbenă ce o slobóde el, cum pun mâna pe dînsul, și apoĭ cu sudóre de acésta ung *pecingenea* (4).

Întreg gândacul se maĭ întrebuințéză încă și contra *turbăriĭ.* Se prinde, se uscă, și apoĭ pisându-se se dă vitelor mușcate de atare *câne turbat* în tărâțe de mâncare (5).

---

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(2) Dat. Rom. din Pașcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Umedéla,* ce o slobóde *Clăbucul* dintr'însul, o întrebuințéză ómeniĭ pentru *bube rele* căpĕtate din rĕutate.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 8: «El lasă de la încheieturile piciórelor un fel de zémă cleiósă, puturósă, care e bună de uns pentru *pecingenĭ.*»

(4) Dat. Rom. din Pașcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 8; — și dict. de C. S. Bucan.

MĂZERARIUL.

(Bruchus pisi L.)

Sunt uniĭ anĭ, în carĭ cea maĭ mare parte de mazere e bortită şi mâncată de un gândăcel din seminţia *gândacilor cu rît*, ast-fel că nu rĕmâne maĭ numaĭ cója dintr'însa.

Acest gândăcel fórte mititel şi de colóre négră-castanie, al căruĭ cap se sfârşesce într'un bot saŭ rît lung şi lat şi ale căruĭ aripĭ sunt maĭ scurte decât corpul, iar şoldurile piciórelor de dinapoĭ gróse, se numesce în Bucovina: ***Mă-zerariŭ*** (1) şi *Gârgăriţă de mazere*; în Moldova: *Gârgăriţă* şi *Gârgăliţă de mazere* (2); în Ţéra-Românéscă: *Gârgăriţă de mazere* (3) şi *Gândacul mazereĭ* (4); iar în Transilvania: *Gómbă de câmp* (5).

Femeiuşca acestuĭ gândăcel îşĭ depune ouĕle sale în păstăile de mazĕre. Din aceste ouĕ es un fel de larve gróse, albe şi fără de picióre, carĭ se vâră apoĭ în firele de mazere, şi atâta ce le scobesc şi mănâncă pánă ce nu rĕmâne numaĭ cojile dintr'însele.

Un alt-fel de gândăcel, care se ţine asemenea de familia

---

(1) Cf. şi *Enciclopedia română*, vol. III, p. 230.

(2) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Gârgăriţa* face stricăciune la grâŭ, mazere şi bob»; – tot de acolo, dict. de Iordache Bran: «*Gârgăriţa* e de patru felurĭ, şi anume: *Gârgăriţa de grâŭ*, de păpuşoiŭ, de mazere şi de bob. Cea maĭ rea şi maĭ molipsitóre e cea de păpuşoiŭ.»

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(4) *Gazeta sătênuluĭ*, an III, p. 185.

(5) Dat. Rom. din Craifalăŭ, Ocniţa şi Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele de câmp* se sporesc în mazerea cea bună de câmp, sunt negre şi sbóră.»

Măzerariuluĭ şi care e tot atât de stricăcios ca şi acesta, maĭ ales bobuluĭ, e *Gârgăriţa de bob* saŭ *Gârgăliţa de bob*, numită altmintrelea şi *Gârgăriţă négră* sau *Gârgăliţă négră* (1), lat. Bruchus rufimanus.

Uniĭ Românĭ din *Bucovina* cred şi spun că atât *Măzerariul* cât şi *Gârgăriţa de bob* se fac din *colţul* mazereĭ şi al bobuluĭ, când acestea se învechesc prea tare şi staŭ prea mult în unul şi acelaşĭ loc (2).

Ce se atinge de stârpirea acestor doĭ gândăceĭ fórte stricăcioşĭ, e de observat că se întrebuinţéză contra lor aceleaşĭ mijlóce ca şi pentru stârpirea *Gârgăriţeĭ de pâne.*

---

(1) Dat Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ, şi în deosebĭ a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi: «Sunt două felurĭ de *gărgăriţe*, şi anume: *Gârgăriţa de pâne* şi *Gârgăriţa de bob*;— a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «Tot *Gârgăriţă* se numesce şi gândacul, care mănâncă bobul»;—a celor din Igescĭ, dict. de Pinteleiŭ al luĭ T. Socolovschi: «*Gârgăriţă* se numesce atât gândacul care mănâncă grâul, cât şi cel ce mănâncă bobul, mazerea şi păpuşoiul»; —şi a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(2) Cred. Rom din Udescĭ, dict. de Lazar Rotariŭ.

PRUNARIUL.

(Rhynchites cupreus L.)

Sunt unele verĭ, în carĭ partea cea maĭ mare de prune şi perje, nemijlocit după ce a prins a se desvoltà sîmburele într'însele şi a ajunge mărimea uneĭ alune, încep a se îngălbenì şi a se sbârcì, a li se subţià şi uscà códa şi apoĭ a cădé una după alta jos, ast-fel că în câte-và ḑile maĭ tot pămîntul de sub pruniĭ şi perjiĭ, din carĭ aŭ căḑut, e galben de dînsele.

Causa îngălbeniriĭ şi a căderiĭ acestor póme înainte de ce le-a sosit timpul, precum şi a cireşelor, carĭ adese-orĭ aŭ aceeaşĭ sórte, e un insect mititel, de colóre cafenie şi acoperit cu puţinĭ perĭ suriĭ, care se numesce în Bucovina: *Prunariŭ*; în Banat *Burghiaş* saŭ *Burghieş* (1); iar în unele părţĭ din Ungaria: *Firesariŭ* (2), şi iată de ce:

Femeiuşca acestuĭ insect are datină de *a burghià,* adecă a sfederì, a împunge prunele, perjele şi cireşele cele tinere şi a depune apoĭ în fie-care borticică câte un oŭ, iar după ce şĭ-a depus oul a róde până cam pe la jumătate şi códa pómelor respective.

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ, învĕţător în Maidan: «Sub cuv. *Burghiaş*, pl. *burghiaşĭ* şi *Burghieş*, pl. *burghieşĭ*, care vine de la verb. *a burghià*, a împunge, se înţelege un fel de *gringóşă* saŭ *grângóşă* saŭ *gârgóşă*, *góngă*, adecă o insectă care împunge primăvara prunele şi cireşele.» Cf. S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 1. Nota 1. şi Al. Viciŭ, *Glosariŭ de cuvinte dialectale*, p. 22.

(2) Teodor Botariŭ, *Inimiciĭ pomilor şi mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporuluĭ*, an I, 1867, p. 104.

Nu mult după acésta, eşind larva din oul depus şi prindênd a mâncà din carnea pómeĭ în care se află, acésta începe a se îngălbenì, códa a i se uscà, şi când larva dintr'însa e acuma deplin desvoltată, atuncĭ cade şi ea jos. După ce a cădut póma jos, larva ese dintr'însa, se vâră în pămînt, şi în primăvara următóre se preface în insect (1).

Un alt insect care se ţine de aceeaşĭ familie şi care e tot atâta de stricăcios ca şi *Prunariul*, însă nu pomilor, ci viilor, e *Viarul* saŭ *Forfecelul*, pl. *forfeceiĭ* (2), lat. Rhynchites betuleti Fabr.

Femeiuşca acestuĭ insect *fórfecă* (taie) codile frunzelor de vie şi apoĭ, depunênd maĭ multe oŭe pe partea lor cea deasupra, le învălătucesce. În urma acésta frunzele se usucă şi cad jos spre stricăciunea strugurilor, carĭ nu se pot desvoltà fără de frunze.

Românií din *Banat* cred şi spun că *Burghiaşiĭ* împung prunele şi cireşele şi prin acésta le fac să îngălbenéscă şi să cadă jos, din causă că muerile din casă, la care se întîmplă acésta, aŭ împuns — aŭ lucrat cu acul — în *Ajunul nasceriĭ* şi a *Botezuluĭ*, în *Joia* din *Sĕptămâna albă* şi în diua de *Joĭ marele*, Joia mare (3).

Decĭ Româniĭ şi cu deosebire Româncele din acéstă ţéră, voind ca *Burghiaşiĭ* şi *Forfeceiĭ*, precum şi un alt insect anume *Forfecariul*, lat. Lethrus cephalotes Fabr. (4), să nu strice pomilor şi viilor, serbéză *Diua burgiahişilor* şi *a forfecarilor*, care cade în Lunia primă din Paresimĭ saŭ Postul mare prin abţinere de la orĭ-şi-ce cusutură saŭ împunsătură (5).

(1) Cf. T. Rotariŭ, loc. cit.

(2) Numirea acésta e din Moldova şi mĭ-a dict. Pinteleiŭ a luĭ Tóder Socolovschi din com. Igescĭ, care a petrecut un timp maĭ îndelungat în Moldova.

(3) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 1.

(4) *Revista viticolă şi horticolă*, an. II, Bucurescĭ 1897, p. 249 şi 250.

(5) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 1.

ŢIGAIUL.

(Hylobius abietis L.)

Dacă vom desface scórţa de pe trupina câtor-và bradĭ saŭ pinĭ bătrânĭ, tăiaţĭ, căḑuţĭ saŭ daţĭ de vînt de un timp maĭ îndelungat la pămînt, şi dacă vom căutà cu luare de sémă între scórţa şi trupina unuia dintre dînşiĭ, vom observà nisce borticele rotunde şi lungăreţe.

Şi dacă vom cercetà maĭ cu de-amăruntul, ne vom convinge că borticelele acestea nu sunt întîmplătóre, ci ele sunt făcute de un gândac cu rît, numit în unele părţĭ din Transilvania: *Ţigâiŭ* şi *Ţigâinat* (1), lat Hylobius abietis L. şi Hylobius saŭ Curculio pini Ratz.

Ţigâiul saŭ *Ţigâinatul* e unul dintre gândaciĭ ceĭ maĭ stricăcioşĭ pădurilor şi în deosebĭ celor de brad şi de pin.

Colórea principală a acestuĭ gândac lungăreţ, tare şi acoperit cu pĕr ruginiŭ, e întunecat-castanie, bătênd une-orĭ în roşu. Rîtul sĕŭ, cam gros şi strîmbat în jos, e maĭ tot aşà de lung ca şi scutul cel rotund al gâtuluĭ, iar aripele deasupra îĭ sunt împestriţate cu puĭ galbenĭ.

Ţigâiul e de aceea aşà de stricăcios, pentru că el nu se mulţumesce numaĭ cu bortirea şi róderea copacilor celor căḑuţĭ saŭ daţĭ la pămînt, ci se apucă şi de ceĭ sănătoşĭ, roḑêndu-le şi acestora nu numaĭ trunchiurile, ci şi rădăcinele, ramurile şi muguriĭ.

Larva sa însă nu e aşà de stricăciósă ca dînsul, pentru

(1) Dat. Rom. din Şermaş, com. de d-l Th. A. Bogdan.

că ea nu se atinge de copaciĭ ceĭ sănătoşĭ, ci trăesce maĭ mult prin *ciungĭ* şi *hăscĭ*.

Ce se atinge de originea acestuĭ gândac fórte stricăcios, o legendă din *Transilvania*, şi anume din Şermaş, unde-ĭ sunt usitate şi numirile, ne spune următórele:

«Ḑice că *Sân-Petru* aveà datină de a duhănì ca şi ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ din ḑiua de aḑĭ, însă nu din ţigară, ci din *pipă*, pentru că pe vremea aceea ţigările nu eraŭ încă cunoscute.

«Într'o ḑi, astupându-i-se pipa şi voind a o destupà cu *sulhacul*, orĭ şi câtă silinţă şĭ-a dat, n'a putut-o de fel destupà.

«Vĕḑênd el acésta, se făcù foc şi pară de mânie, şi apoĭ, aruncând *sulhacul* cine scie unde, ḑise:

— «Atuncĭ să te vĕd, când mĭ-oiŭ vedé céfa! Atuncĭ şi nicĭ atuncĭ!

«Din *sulhacul Sf. Petru* s'a făcut apoĭ un gândac cu capul mic, cu un rît lung, fórte ascuţit şi încârligat tocmaĭ ca şi un sulhac, care se numesce *Ţigâiŭ* saŭ *Ţigâinat*, şi care de frică s'a ascuns într'o bortă de copac.

«Şi de atuncĭ tot prin borţĭ de copacĭ, pre carĭ şi le face el singur, trăesce el şi până în ḑiua de aḑĭ» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

GÂRGĂRIŢA.

(Calandra granaria L.)

Pretutindenĭ, unde se ţine *pâne albă*, dar maĭ cu sémă prin magasinele şi grânarele prea puţin luminate şi aerisite, adese-orĭ se încuibéză un gândăcel care, nedepărtându-se de cu bună vreme din locul unde s'a încuibat, nimicesce în scurt timp tóte *bucatele* câte se află într'însul.

Acest gândăcel fórte stricăcios bucatelor, şi în deosebĭ grâuluĭ, secăriĭ şi păpuşoiuluĭ, se numesce în Bucovina: *Gârgăriţă*, *Gârgăliţă*, *Gârgăriţă de pâne* şi *Gârgăliţă de pâne;*

În Transilvania: *Gârgără* (1), *Gârgăriţă*, *Gàrgăriţă*, *Gârgăliţă de bucate* şi *Gârgăliţă négră* (2);

În Moldova: *Gârgăriţă* (3) şi *Gârgăliţă* (4);

Iar în Ţéra-Românéscă: *Gărgăriţă* (5), *Curculeţ* (6) şi *Curculez* (7), lat. Calandra granaria L., Sitophilus granarius.

---

(1) Alecsandri, *Poesiĭ pop. ale Românilor,* Bucurescĭ 1866, pag. 319; — cf. Fr. Damé, *Nouveau Dict. roum.-fr.* vol. II, pag. 56.

(2) *Gazeta Transilvanieĭ*, an. LIX, Braşov 1896, No. 237, pag. 6; — *Foaea Poporuluĭ*, an. I, Sibiiŭ 1893, pag. 308.

(3) Dict. de C. S. Bucan din Paşcanĭ.

(4) Dict. de Iord. Bran din Paşcanĭ.

(5) *Gazeta săténuluĭ*, an. III, R.-Sărat, pag. 185;—com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Gărgăriţa* este insecta care străpunge grăunţele de cereale, cum: grâul, porumbul şi leguminósele, cum: fasolea, mazĕrea, bobul, etc.»

(6) *Enciclopedia română*, tom. I, pag. 665.

(7) Fr. Damé, op. cit, vol. I, pag. 323; — Cihac, *Dict.*, t. I, pag. 71.

Gârgăriţa se ţine de ordinea Coleopterelor, adecă a gânlacilor cu rît; are 3.75 mm. în lungime, 1.5 în lăţimea spa:eluĭ, şi e de colóre roşietică-cafenie. Rîtul eĭ e subţirel, ce-và 'ncovăiat şi cam de lungimea scutuluĭ de-asupra grumazuluĭ.

Despre acest gândăcel fórte dăunăcios, o legendă din *Ţéra-Românéscă* ne spune următórele:

«Erà odată un om putred de bogat, aşà de bogat, în cât rânià baniĭ cu lopata, şi magasiile luĭ pline cu bucate eraŭ aşà de marĭ, cât ar fi putut îndestulà un colţ de ţéră.

«Pe cât erà însă omul acesta de bogat, cu ḑece părţĭ erà el maĭ sgârcit, aşà de sgârcit, că nu-ĭ scăpà din mână nicĭ măcar o bucăţică de mămăligă mucedă la un sărac. Căcĭ aşà aŭ fost şi sunt până şi în ḑiua de aḑĭ bogaţiĭ; lor le este necontenit frică că or sărăcì, dacă or miluì un sărac cu o *bucătură* cât de mică.

«Şi în ţéra aia, unde erà bogatul ăsta, se întîmplă într'o vreme o fómete mare, cum nu s'a pomenit în lume, că muriaŭ ómeniĭ şi stârpiaŭ muerile de fóme. Mâncaŭ bieţiĭ creştinĭ érbă şi frunze ca vitele şi nicĭ érbă şi frunze nu maĭ eraŭ, căcĭ erà o secetă mare, de s'aprindeà pămîntul. Bieţiĭ ómenĭ rodeaŭ cojile copacilor şi mâncaŭ pămînt sărat, căcĭ nimenĭ, nimenĭ nu aveà o bóbă de grâŭ saŭ de porumb în ţéra aia. Numaĭ magasiile bogatuluĭ ăsta nemilostiv gemeaŭ de bucate, şi el nimĕruĭ nu da o fărâmă. Şi cu cât năvăliaŭ ómeniĭ şi cereaŭ bucate, cu atâta el încuià magasiile cu verigĭ de fier şi lacăte şi puneà străjuirĭ, ca nimenia să nu se apropie. Şi celuĭ ce cereà bucate, îĭ rĕspundeà ca să-ĭ aducă aur şi argint, şi apoĭ îĭ va da. Dar de unde erà să-ĭ aducă bieţiĭ săracĭ aur şi argint? Şi aşà muriaŭ ómeniĭ pe un cap de fóme pe lângă magasiile pline cu bucate ale bogatuluĭ nemilostiv.

«De la o vreme însă Dumneḑeŭ sfîntul, vĕḑênd atâta împietrire de inimă la bogatul ăsta nemilostiv, îşĭ întórse mila şi începù a plouà şi rodiră câmpiile din belşug, în cât şedeaŭ acuma bucatele grămeḑĭ pe câmpurĭ. Iar în magasiile bogatuluĭ nemilostiv trimise atâtea *Gărgăriţe*, câte bóbe eraŭ acolo, şi în puţină vreme tóte bucatele nu maĭ rĕmaseră decât nisce cojĭ, carĭ nu maĭ eraŭ bune de nimic.

«Bogatul, de mare ciudă, se îmbolnăvì şi atât de mult zăcù, în cât îl mâncară viermiĭ de viŭ.

«Şi de atuncĭ a rĕmas de mănâncă *Gărgăriţele* bucatele de prin magasiile ómenilor bogaţĭ, căcĭ eĭ ţin grămadă bucatele prin magasiĭ şi de multe-orĭ săraciĭ rabdă fóme.» (1)

Şi dacă în timpul veriĭ nu se scóte *pânea albă* de prin grânare afară la sóre, ca să se soréscă şi svînteze, ci se lasă ca să umeḑéscă (2), şi dacă în acelaşĭ timp nu se svîntéză şi grânarele, atuncĭ *Gârgăriţele*, carĭ petrec peste érnă prin crepăturile grânarelor şi ale coşurilor, eşind primăvara de prin ascunḑişurile lor, prefac tóte bucatele, în carĭ s'aŭ încuibat, în tărâţe.

Femeiuşca acestuĭ insect, fiind fórte productivă, depune de la 188—200 de ouĕ în grăunţele pâneĭ, în care s'a încuibat, şi anume în fie-care grăunte câte un oŭ. Nu mult după acésta es din ouĕle depuse larvele, numite în unele părţĭ locuite de Românĭ *Strepeḑĭ*, carĭ prind apoĭ a róde făina cuprinsă în grăunţe şi carĭ, după un timp óre-care, prefăcêndu-se în gândăceĭ, adecă *Gârgăriţe*, încep şi acestea să ródă mieḑul din grăunţe, până ce rĕmâne numaĭ cója. Ne maĭ avênd ce róde, atuncĭ părăsesc grânariul, şi sbóră grămadă cu remăşiţele tărâţóse cu tot (3).

Însă fie-care econom bun nu aştéptă nicĭ odată până ce se vor duce *Gârgăriţele* singure din grânariul sĕŭ, ci el caută tóte chipurile şi mijlócele cum le-ar puté maĭ lesne şi maĭ de grabă depărtà, îndată cum a observat că s'aŭ încuibat în bucatele sale.

Timpul cel maĭ potrivit pentru depărtarea *Gârgăriţelor* şi stârpirea lor se ḑice că e pe la sfârşitul luniĭ luĭ Iulie, când e *cânepa* şi *haldanul* plin de suc. Atuncĭ se taie plantele acestea de la rădăcină, se usucă la umbră într'un pod saŭ într'o şură, ast-fel ca să nu fie atinse de sóre, căcĭ în

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea: «Când stă pânea albă mult de se umeḑesce, atuncĭ se bagă *Gârgăriţa* într'însa, maĭ ales în grâŭ şi popuşoiŭ, o bortesce şi-ĭ mănâncă tot mieḑul.»

(3) *Şeḑĕtórea*, an. VI, Budapesta 1880, pag. 22; — *Fóea poporuluĭ*, an. I, Sibiiŭ 1893, pag. 308.

casul acesta li se slăbesce sucul. După ce s'aŭ uscat, şi anume înainte de a se pune pânea albă în magasin saŭ grânariŭ, se aşéză maĭ întâiŭ la fund un rând de cânepă saŭ de haldanĭ, şi de-asupra se tórnă apoĭ grâul. La jumătatea magasinuluĭ saŭ grânariuluĭ se pune iar un rând de cânepă şi apoĭ, după ce s'a aşezat acuma tótă pânea, se maĭ pune şi de-asupra un rând ca înveliş. Făcêndu-se acésta, pânea e scutită de acest duşman neîmpăcat al sĕŭ.

Se pot însă pune şi haldanĭ verḑĭ în grâne, fiind aceştia şi maĭ bunĭ (1).

O sémă de Românĭ însă pun tómna mănunchiurĭ de cânepă topită, de al căreĭ miros încă se ḑice că fug.

Alţiĭ din contră, voind a scăpà de *Gârgăriţe*, aduc şi pun, în apropierea bucatelor năpăstuite, *furnicarĭ*, şi anume în nisce vase (2).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* ieaŭ lână, ast-fel după cum s'a tuns de pe oĭ, fără ca s'o spele şi să se ducă *usucul* de pe dînsa, o pun câte o lécă icĭ coleà în nisce hârburĭ lângă pânea din hambar saŭ unde se află, şi apoĭ îĭ daŭ foc ca să ardă.

În urma acésta *Gârgăriţele*, neputênd suferì mirosul ce ese din lână, fug în tóte părţile (3).

O sémă de Românĭ din *Moldova* aştern, unde sciŭ că se află *Gârgăriţe*, *Boziŭ verde*, lat. Sambucus ebulus L., pe jos. *Gârgăriţa* trage la dînsul ca să-l mânânce, dar fiind-că *Boziul* e fórte amar şi ea nu póte suferì amăréla acésta, saŭ piere saŭ fuge (4).

Mulţĭ inşĭ însă sunt de părere că *Gârgăriţele* se pot depărtà de prin hambare nu numaĭ prin mijlócele până aicĭ arătate, ci şi prin anumite descântece.

Aşà Româniĭ din *Transilvania*, com. Bârgăŭ, cred şi ḑic că dacă, avênd *Gârgăriţe* în hambar, veĭ prinde 9, le veĭ afumà la fum de bălegar şi veĭ rostì următórea descânteca:

(1) *Şeḑĕtórea*, cit., p. 22.
(2) *Gazeta Transilvanieĭ*, cit., p. 6.
(3) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca.
(4) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

Gărgăriţă!
De eştĭ,
De nu eştĭ,
Până mânĭ să nu maĭ fiĭ
Pe la casa mea,
Prin pivniţa mea,
Prin hambariul meŭ,
Pe la grâul meŭ,
Că de-ĭ fi
Capu ţi l-oiŭ sucì!

atuncĭ tóte *Gârgăriţele* vor fugì de la casă.

Iar dacă se află *Gârgăriţe* în vecinĭ şi voescĭ să nu se apropie de casa ta, atuncĭ e bine să ḑicĭ:

Gârgăriţă, fata popeĭ,
Du-te la *Mama pădurii*
Şi te jócă cu ea
Şi te sfădesce cu ea
Şi te sărută cu ea
Şi te împacă cu ea,
Da la mine nu venì,
Că eŭ bine nu ţĭ-oiŭ face,
Făr'în temniţĭ te-oiŭ băgà
Şi'n lanţurĭ te-oiŭ legà
Şi în lăcăţĭ te-oiŭ încuià.
Fugĭ de la mine,
De la casa mea,
De la vatra mea,
De la şopru meŭ,
De la hambarul meŭ;
Fugĭ de aicĭ,
Perì-ţĭ-ar viţa
Şi parodiţa!

Acéstă descântecă se ḑice înconjurând grădina de treĭ orĭ şi apoĭ afumând o *Gârgăriţă*, s'o aruncĭ în vecinĭ (1).

Maĭ departe, tot în *Transilvania*, se maĭ află încă şi următórele credinţe cu privire la depărtarea *Gârgăriţelor:*

Gărgăriţă în hambar când veĭ vedé, fă-ţĭ cuce şi ḑi: «*ptiŭ fata popeĭ!*» că vor fugì (2).

Gârgăriţe la casă când veĭ vedé, astupă-ţĭ ochiĭ şi scuipă peste ele de 9 orĭ, că tóte vor orbì (3).

Gârgăriţa e aşà de vîrtósă că, dacă este dusă dimpreună cu atarĭ grăunţe la móră şi este turnată cu acestea în coş, trece pe sub piétra moriĭ şi nu se sfarmă.

Din causa acésta apoĭ ómeniĭ se feresc de a duce grăunţe de măcinat la o móră, unde sciŭ că se află *Gârgăliţe*, sigurĭ fiind că, dacă ar măcinà la o asemenea móră, fórte lesne s'ar puté înturnà cu *Gârgăriţe* acasă (4).

---

(1) Com. de d-l. Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bistricióra, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Odorheiŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) După spusa Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ, şi a celor din Braşcĭ, dict. de Ger. Roşca.

În fine merită a fi amintit şi faptul că ómenii cei fórte lacomi se compară cu *Gârgăra* saŭ *Gârgăriţa*(1).

Iar ómenii cei ce se bat fórte tare după mâncare, carĭ se amestecă şi lingăresc prin óle, se numesc în Bucovina: *gârgariţi* şi *gârgaliţi*, sing. *gârgariţ* şi *gârgaliţ*. D. ex.: omul acesta e un *gârgariţ*, saŭ: omul acesta e *gârgariţ*.

Iar pânea, în care s'aŭ încuibat *Gârgăriţele*, e *gârgăriţósă;* grâul e *gârgăriţos* saŭ *gârgăliţos*, adecă: plin de *Gârgăriţe;* şi *îngârgăriţat*, adecă: *îngăurit* de *Gârgăriţe* (2).

(1) V. Alecsandri, op. cit., p. 319.
(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

CARIUL DE PĂDURE.

(Bostrychus tipographus L.)

Cel ce a trecut maĭ adese-orĭ printr'o pădure de bradĭ şi de molidĭ, acela de bună sémă că va fi observat într'însa nu numaĭ o mulţime de *hăscĭ* (1), ci şi de *ciungĭ* (2). Iar dacă curiositatea îl va fi împins ca să jupéscă vre-o bucăţică de scórţă de pe vre una din aceste *hăscĭ* saŭ de pe un *ciung*, orĭ şi de pe un alt copac peste care va fi dat în atare *cădĕtură* (3), acela e maĭ mult decât sigur, că va fi aflat între scórţa jupită şi între lemnul de pe care s'a jupit o mulţime de cărăruşe pline de un fel de făină şi de un fel de viermişorĭ.

Causa uscăriĭ acestor *hăscĭ* şi *ciungĭ* e, în cele maĭ multe casurĭ, un fel de gândac mic, numit în Bucovina: *Cariŭ de pădure, Cariŭ mare* şi *Cariŭ de scórţă* (4); în alte părţĭ: *Gândac de scórţă* (5), iar cea a cărăruşelor saŭ borticelelor e larva sa, numită în Bucovina: *Cariŭ* (6) şi *Vierme* saŭ *Germe de cariŭ* (7).

---

(1) Sub cuv. *haşcă*, pl. *hăşcĭ* înţeleg Româniĭ din Bucovina un brad saŭ molid uscat şi rupt de vârf.

(2) Sub cuv. *ciung*, pl. *ciungĭ* se înţelege un brad saŭ molid uscat, însă necădut la pămînt.

(3) Sub cuv. *cădĕtură* se înţelege locul unde se află maĭ mulţĭ copacĭ căduţĭ la pămînt.

(4) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de George Onciul; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ: «*Cariŭ mare* se numesce gândacul, care merge pe sub scórţa braduluĭ.»

(5) Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXIII, p. 335.

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan: «*Carĭ* se numesc viermiĭ ce se află între scórţa braduluĭ şi între lemnul acestuia şi cariĭ bortesc lemnul;» — a celor din Braşca, dict. de Anton Popovicĭ: «*Viermele*, care se face pe sub scórţa copacilor celor bătrânĭ şi a ciungilor, se numesce *Cariŭ*.»

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

Cariul de pădure e un gândac de colóre *castanie*, rotund, şi numai de 5—5.5mm. de lung, cu capul mic, ascuns cu totul sub scutul gâtuluĭ, care e mare şi încovăiat, iar musteţele scurte şi în formă de ic.

Cu tóte acestea însă că *Cariul de pădure* e aşà de mic, totuşĭ el este fórte stricăcios, căcĭ nu odată a nimicit pădurĭ întregĭ de bradĭ şi molidĭ, pre carĭ ĭ-a bortit şi ros dimpreună cu larva sa, care e tot atât de stricăciósă ca şi dînsul.

Pe la începutul saŭ pe la mijlocul luniĭ luĭ Maiŭ, *Cariul* acesta roesce ca şi albinele.

În restimpul roiriĭ sale, maĭ ales dacă atuncĭ e secetă mare, nu odată ese din pădure afară, prinde a jucà la sóre şi apoĭ a sburà ca un roiŭ la ţéră şi aicĭ a se pune pe pomĭ şi pe răchiţĭ. După acésta se întórce iarăşĭ înapoĭ, intră în pădurea din care a eşit, şi aicĭ prinde a face borţĭ în scórţa molidilor celor verdĭ şi femeiuşca sa a se ouà prin borticelele acestea (1).

Atât din causa borticelelor făcute de cariul acesta cât şi din causa larveĭ sale, care róde scórţa în drépta şi în stânga, bradiĭ şi molidiĭ, în carĭ s'a încuibat, încep apoĭ pe încetul a se îngălbenì şi pe urmă a se uscà cu desăvârşire.

Noroc numaĭ că nu mult după ce se înmulţesc şi se desvoltă larvele sale, adecă *Viermiĭ de cariŭ*, dând *ciocănitorile* de dînsele, scoţêndu-le cu ciocul lor cel tare şi ascuţit de pe sub scórţă şi mâncându-le, le maĭ nimicesc.

De n'ar fi *ciocănitorile* ca să stârpéscă la timp *Cariĭ* aceştia, atuncĭ nu sciŭ, dĕŭ, ce s'ar alege din întréga pădure (2).

Ce se atinge de *făină* saŭ *fănină de cariŭ*, adecă de rugumeturile şi excrementele ce le produc cariĭ aceştia, amintim aicĭ numaĭ atâta că ea se întrebuinţéză de către Româniĭ din Bucovina spre acelaşĭ scop ca şi cea a *Cariuluĭ mic* (3).

---

(1) După spusa Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.
(2) După spusa Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.
(3) Vedĭ artic. despre acesta.

STRĂLUCUL.

(Cerambyx moschatus L.)

Strălucul, pl. *străluci* (1), numit în unele părţi şi *Gândac mirositor* (2), lat. Cerambyx moschatus L. saŭ Aromia moschata Serv., e un insect, care se ţine de ***gândacii cu córne,*** lat. Longicornia saŭ Capricornia. Corpul sĕŭ, de colóre metalică-verde saŭ roşie ca bronzul, e îngust şi de 15-34 mm. de lung. Aripile cele de-asupra sunt albastre saŭ verdi saŭ, după cum spune poporul, în colórea păunului (3) şi fórte fin punctate.

Córnele bărbătuşului sunt mai lungi decât corpul, ca nisce peri vîrtoşi şi cu închieturi, şi steclesc ca pana păunului.

Strălucul petrece mai cu sémă pe *răchiţi,* pe *liţian,* lat. Lycium barbarum L. şi pe *sdrăvăţ* (4), şi când îl prindi rĕspândesce un fel de miros ca de *mosc,* lat. Moschus moschiferus.

Un alt insect, care se ţine asemenea de familia *Strălucului,* şi care trăesce atât pe stejarii cei bătrâni cât şi pe cei de curând tăiaţi, e *Croitoriul* (5) saŭ *Gornicul* (6), lat. Cerambyx cerdo L. saŭ Cerambyx heros Scop.

---

(1) Dat. Rom. din Stroesci, dict. de I. Criţan, şi a celor din Stupca, dict. de I. Savu.

(2) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală,* publ. în *Convorbiri lit.,* an. XXIII, p. 335.

(3) După spusa luĭ Ioan Savu.

(4) *Sdrăvăţul* e un fel de răchită mică, tufósă, cu frunda lungăréţă şi maĭ mică decât la cele-lalte răchiţi. Din nuelele sale, cari sunt fórte mlădióse, se fac coşărci şi coşărcuţe.

(5) Dat. Rom. din Bucovina şi a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(6) *Enciclopedia română,* t. II, p. 51 şi 583.

Córnele, adecă antenele acestuĭ insect sunt lungĭ, şi fiind-că ele dimpreună cu capul şi fălcile aŭ forma unor fórfecĭ de croitor, de aceea poporul ĭ-a pus numele de *Croitoriŭ*.

Când se ivesc vara mulţĭ *Croitorĭ* de aceştia, se ḑice că va merge bine vitelor lânóse, adecă oilor şi caprelor.

Iar o ḑicere sună:

Şi Croitorul are fórfecĭ, dar nu
croesce nimic cu ele,

care se ḑice de cel ce se laudă că are instrumente bune dar nu scie a le întrebuinţà (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

SCRIPCARIUL.

(Saperda carcharias L.)

Intre tóte *Bórzele* (1) saŭ *Gândacii cu córne*, cel maĭ rĕspândit şi maĭ bine cunoscut Românilor după nume e *Scripcariul* (2), numit altmintrelea, şi maĭ cu sémă în Bucovina, şi *Scripcariŭ negru* (3), *Cobzariŭ* (4), *Ţigănaş* (5) şi *Plopariŭ* (6).

Insectul acesta se numesce *Scripcariŭ* şi *Cobzariŭ* de aceea, fiind-că el, după cum spun Româniĭ din Bucovina şi ceĭ din Moldova, când îl prindĭ în mână şi-l puĭ la ureche, produce un fel de *gomĕt* saŭ *ţiţiit*, ca şi când ar cântà cine-và dintr'o *scripcuţă* saŭ *cobză* (7).

---

(1) Româniĭ din Tereblecea, distr. Siretuluĭ, şi ceĭ din Valea-Putneĭ, distr. Câmpulunguluĭ, în Bucovina, înţeleg sub cuv. *bórză*, pl. *bórze* pe toţĭ gândaciĭ cu córne lungĭ, lat. Longicornia.

(2) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ: «*Scripcariul* e un gândac negru cu musteţe lungĭ pe carĭ le ridică în sus»; — a celor din Braşca, dict. de Ger. Roşca; — a celor din Udescĭ, dict. de Lazăr Rotariŭ; — a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan şi Iord. Bran, şi din com. Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Grigore Olariŭ.

(3) Dat. Rom. din Oprişenĭ, distr. Siretuluĭ, dict. de Iacob Popovicĭ.

(4) Dat. Rom. din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «*Scripcariul* se numesce pe la noĭ şi *Cobzariŭ.*»

(5) Dat. Rom. din unele părţĭ ale Bucovineĭ şi Moldoveĭ.

(6) Dat. Rom. din maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ;— cf. şi *Enciclopedia română*, t. II, p. 51.

(7) După spusa Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — a celor din Oprişenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ: «Atât *Scripcariul negru* cât şi cel *galben*, când îĭ prindĭ în mână, cântă ca şi când ar cântà cine-và dintr'o

Şi de óre-ce *gomĕtul* saŭ *ţiţiitul* acesta face multora şi maĭ ales băeţilor o deosebită plăcere, de aceea cum daŭ peste vre-un *Scripcariŭ*, îndată îl prind, îl stupesc între ochĭ şi apoĭ, ducêndu-l la ureche, îl fac ca să cânte (1).

Scripcariŭ negru şi *Ţigănaş* se numesce de aceea, pentru că el nu numaĭ că cântă ca un scripcariŭ, ci e tot-odată şi negru ca un ţigan; iar *Plopariŭ*, pentru că petrece maĭ cu sémă pe plopĭ.

Un alt insect, care se ţine tot de familia Scripcariuluĭ, însă care e ce-và maĭ mic decât acesta şi acoperit cu perĭ gălbiĭ, e *Scripcariul galben*, numit ca şi cel dintâiŭ şi *Plopariŭ* (2), lat. Saperda populnea L.

---

scripcuţă»; — a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Scripcariul*, dacă-l puĭ la ureche, face *gomĕt*, adecă *ţârţiesce*, de aceea îĭ spun ómeniĭ *Scripcariŭ*»; — tot de-acolo, dict. de Iord. Bran: «*Scripcariul* are musteţe lungĭ şi încrestate; dacă-l prindĭ şi-l puĭ la ureche *ţiţiesce*, de aceea se numesce *Scripcariŭ*»; — şi a celor din Dumbrăvenĭ jud. Botoşanĭ, dict. de Grig. Olariŭ: «*Scripcariul* e curat negru, are musteţe lungĭ. Când îl prind băeţiĭ, îl stupesc şi atuncĭ cântă. De aceea îĭ ḑic ómeniĭ *Scripcariŭ*.»

(1) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ: «*Scripcariul*, când îl prind băeţiĭ, îl stupesc şi-l pun la ureche ca să cânte; atuncĭ el *cârţiesce*, cântă din gură, de aceea se numesce *Scripcariŭ*;» — a celor din Braşca, dict. de Ger. Roşca: «Băeţiĭ prind *Scripcariul*, îl stupesc şi spun ca să cânte. El începe atuncĭ a cântà: *scârţa*, *scârţa*, şi tot aşa *cârţie* până ce-ĭ daŭ drumul; — a celor din Udescĭ, dict. de Lazăr Rotariŭ: «Ómeniĭ prind *Scripcariul*, îl stupesc, după cum spun eĭ, în gură, adecă între musteţe, iar după aceea îl duc la ureche spre a-l auḑi cum cântă»; — a celor din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran: «Ómeniĭ şi maĭ ales băeţiĭ pun *Scripcariul* la ureche ca să-l audă cum cântă.»

(2) Dict. de Iacob Popovicĭ.

PURICELE DE GRADINĂ.

(Haltica oleracea L.)

Nu e nicĭ o singură primăvară, în care legumele şi cu deosebire *resadul de curechiŭ* saŭ *varză* să nu fie atacat de un gândăcel ce-và maĭ mare decât un *Purice de casă*, însă care are datınă de a sărì în colo şi în cóce întocmaĭ ca şi acesta.

Acest gândăcel, de colóre albastră ca oţelul saŭ verde ca metalul, cu cap mic care ese fórte puţin de sub scutul gâtuluĭ, şi cu antene subţirele în forma unuĭ fir de pĕr, se numesce atât în Bucovina cât şi în cele-lalte ţĕrĭ locuite de Românĭ: *Purice de grădină*, *Purice de curechiŭ*, *Purice de resad*, *Purice de pămînt*, *Purice de câmp* şi *Purice verde* (1).

Cum a prins sĕmînţa de curechiŭ a rĕsărì şi a se desvoltà, îndată se şi vĕd pe *resad* o mulţime de puricĭ de ,aceştia, carĭ încep a-ĭ găurì şi a-ĭ mâncà frunzişórele, ast-fel că dacă nu se ieaŭ din cu bună vreme tóte măsurile spre a se stârpi,

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de George Onciul; — a celor din Şcheia, dict. de Marghióla Donuţ;—a celor din Igescĭ, dict. de Pint. al luĭ T. Socolovschi: «*Puricele verde* petrece maĭ cu sémă prin grădinĭ şi mănâncă *resadul de curechiŭ*;»—a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran: «Maĭ este încă un fel de purice numit *Purice de câmp, Purice de grădină* şi *Purice de curechiŭ,* care se hrănesce maĭ mult cu frunḑă de curechíŭ, de ridiche şi de alte legume»;—tot de acolo, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de câmp* se face numaĭ prin iarbă, sare ca şi cel de casă şi e verde; — veḑĭ şi *Fóia poporuluĭ* an. I. Sibiiŭ 1893, p. 296 şi an. VII. Sibiiŭ 1899, p. 162.

fórte lesne se póte întîmplà ca în câte-và ḑile tot resadul să piéră (1).

Nu în fie-care an însă şi nu tot-deauna mănâncă purecii aceştia rĕsadul de curechiŭ de o potrivă, ci eĭ, după cum spun unele Românce din *Bucovina*, îl mănâncă maĭ tare când e secetă mare şi cu deosebire în *Postul Sân-Petrului*, când a crescut acuma mărişor, dar n'a apucat a se învîrtoşà, ci e încă crud (2).

Mijlócele pe carĭ le întrebuinţéză Româncele din *Bucovina*, precum şi cele din Moldova, spre stârpirea acestuĭ gândăcel fórte stricăcios legumelor şi cu deosebire resaduluĭ de curechiŭ şi rădichĭ (3) sunt următórele:

Ieaŭ cenuşă din Ajunul Crăciunuluĭ şi al Bobotezeĭ şi cu cenuşă de acésta presară apoĭ în ḑile de sec, adecă Miercuria şi Vineria, melegariul pe care se află resadul de curechiŭ, saŭ tot în aceste două ḑile stropesc resadul de curechiŭ cu aghiasmă din ḑiua *Sf. Trif*, saŭ cu móre veche de curechiŭ (4).

Unii Românĭ, şi maĭ ales din *Moldova*, fac anume aghiasmă în ḑiua de *Sf. Trif* pentru alungarea şi nimicirea puricilor acestora. Şi cu aghĭasmă de acésta, care o strîng şi o păstréză peste an, stropesc apoĭ nu numaĭ resadul de curechiŭ, ci şi tóte cele-lalte legume, carĭ sunt atacate de acest gândăcel stricăcios (5).

(1) Cf. *Fóia poporuluĭ*, an. VII, p. 162;—idem, an. I, p. 296: «*Puricii de pămînt*, numiţĭ *Puricii de resad* saŭ *de grădină* adese căşunéză legumelor maĭ multă stricăciune decât aprópe tóte cele-lalte insecte împreună. Micile larve se ivesc prin Maiŭ, sărind cu repegiune şi ciuruind maĭ ales *resadul de varză* (curechiŭ), calarabe, brojbe, cum şi foile de ridichĭ, hrean, etc.»

(2) Dict. de Marghióla Donuţ.

(3) După spusa Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Colancea: «*Puricii de curechiŭ* mănâncă curechiul şi rădichile.»

(4) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Măr. Donuţ;—a celor din Galanescĭ, dict. de George Cârstean: «Când începe *Puricele de curechiŭ* a mâncà curechiul, îl stropesc pe acesta cu *móre veche de curechiŭ;*» — a celor din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran: «Româncele, carĭ voesc să alunge *Puricii de câmp*, strîng aghiasmă de la *Sf. Trif* şi cu aghiasmă de acésta stropesc apoĭ locul unde s'aŭ arătat puricii aceştia, şi după acésta puricii fug.»

(5) Dict. de Iord. Bran şi Nic. Const. Carp.

O sémă de Românce din *Bucovina*, pe lângă aghiasmă din qiua de *Sf. Trif*, întrebuințéză spre acelașĭ scop și apă din qiua de *Dochia*. Strîng adecă în qiua acésta o cantitate anumită de omĕt, îl topesc, și apa acésta de omĕt o păstréză apoĭ până sosesce timpul resaduluĭ, și atuncĭ dacă se arată *Puriciĭ de curechiŭ*, stropesc curechiul cu dînsa. Dacă plouă în qiua de *Dochia*, atuncĭ strîng și întrebuințéză apă de acésta la stropirea resaduluĭ (1).

Dacă presurarea cu cenușă din Ajunul Crăciunuluĭ și a Botezeĭ și stropirea cu aghiasmă din qiua *Sf. Trif* saŭ cu apă din qiua de *Dochia* nu ajută, atuncĭ voind ca să fugăréscă puriciĭ de pe resad, ieaŭ crengușe de *pelin* și cu acestea ating vârful resaduluĭ ca și când ar vré să-l măture de puricĭ. Făcĕnd acésta toțĭ *puriciĭ* fug, pentru că nu pot suferì amăréla pelinuluĭ. Măturarea acésta însă trebue să se facă maĭ adese-orĭ (2).

Tot așà fac și o sémă de Românce din *Moldova*, cu acea deosebire numaĭ că acestea întrebuințéză, în loc de crengușe de *pelin*, frunze de *mestécăn*, care se qice că sunt tot atât de *amărăciόse* (3).

Româncele din munțiĭ Abruduluĭ în *Transilvania* adună tótă cenușa, câtă se face în qiua de *Patru-qecĭ de Sfinți*, pe vatră, și cu cenușă de acésta presură straturile cu legumele și cu resadul de curechiŭ pe care s'aŭ ivit *Puriciĭ de câmp* (4).

Româncele din alte părțĭ ale *Transilvanieĭ*, precum bunăóră cele din comuna Reteag, voind ca *Puriciĭ de pămînt* să nu le mănânce curechiul și resadele în *resadniță* (pat cald, melegariŭ) merg Marțĭ diminéța și, închiqênd ochiĭ, scutură un sac fărinos pe resadniță, în credință că făcĕnd ast-fel resadele vor fi scutite de puricĭ.

O sémă de Românce însă, tot din acéstă comună, după ce aŭ resădit curechiul, vĕqênd că *puriciĭ* aŭ început a-l mâncà, îl udă cu móre de curechiŭ ce a rĕmas din érna trecută (5).

---

(1) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă.
(2) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.
(3) Dat. Rom. din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp.
(4) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 154.
(5) Din manuscrisul d-luĭ I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

Voind ca *Puriciĭ de grădină* să nu mănânce resadul de curechiŭ, o sémă de Romănce din *Bucovina* îl sémĕnă de regulă la *lună veche*, în credinţă că atuncĭ cresce maĭ scurt şi căpĕţîna e maĭ îndesată şi maĭ bună, şi că tot odată nu-l mănâncă *Puriciĭ de curechiŭ* aşà de tare. Pe când din contră, dacă-l sémĕnă la *lună nouă*, cresce în sus, căpĕţînele sunt maĭ micĭ şi maĭ înfoiate, şi *puriciĭ* nu odată îl potopesc, aşà de tare îl mănâncă (1).

Cele maĭ multe Romănce din Bucovina însă aŭ datină de a-l sĕmĕnà în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de Sfinţĭ*, creḑênd că tóte legumele sĕmĕnate în acéstă ḑi, şi cu deosebire cépa şi curechiul, nu le mănâncă viermiĭ, omiḑile, *Puriciĭ de grădină*, precum şi alte insecte stricăcióse (2).

Un alt purice, care se ţine tot de familia *Puricilui de grădină*, însă care e ce-và maĭ mic decât acesta şi de colóre négră, e *Puricele negru*, numit altmintrelea şi *Purice de câmp* (3), *Purice de in* (4), *Purice de pămînt* saŭ *Puricele pămîntuluĭ* (5), lat. Haltica nemorum L.

Puricele acesta e tot atât de stricăcios ca şi cel de grădină. El mănâncă, maĭ ales când e secetă mare, inul, trifoiul şi curechiul, ast-fel că de multe orĭ nu rĕmâne maĭ nimica din aceste plante de dînsul (6).

Inul maĭ ales, după cum spun Româniĭ din *Bucovina*, n'are altă bólă şi duşman maĭ mare decât puricele acesta (7).

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.

(2) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 152.

(3) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ: «*Puricele de câmp* e aşà de mare ca şi cel maĭ mare *purice de casă*, însă e ce-và maĭ negru decât cel de casă şi cu capul despărţit de trup.»

(4) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Puricele de in* sare ca şi *Puricele de casă*. El e negru, are picióre lunguţe şi trup rotungior.»

(5) *Ţéra nouă*, t. III, Bucurescĭ 1887, p. 400.

(6) După spusa Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ;— şi a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

(7) După spusa Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G.Onciul.

BUBURUZA.

(Coccinella septempunctata L.)

De cum se desprimăverézĕ şi până spre sfârşitul tómneĭ, vedem pretutindenĭ, maĭ ales însă prin livedĭ, sburând saŭ alergênd în cóce şi în colo un insect mititel, al căruĭ corp e rotund şi bulbucat, piciórele scurte, iară aripile de-asupra, adecă elitrele, roşiĭ şi cu şépte *puĭ* saŭ puncte negre pe dînsele.

Acest insect drăgălaş şi vioiŭ, care are datină, când îl prindĭ, de a-şĭ îndoì picioruşele sub corp şi a scóte un fel de suc gălbuiŭ şi neplăcut la miros, şi care se ţine de ordinea Gândacilor, şi anume a celor cu treĭ încheieturĭ la picióre, se numesce în Bucovina: *Buburuză*, dim. *Buburugióră, Buburuză roşie, Buburuz, Măria popeĭ, Măriuţă, Măriuţa popeì, Găinuşă, Găinuşa luniĭ, Găina luĭ Dumnedeŭ, Vaca luĭ Dumnedeŭ, Cucuşor şi Vrăjitóre;*

În Moldova: *Buburuz, Buburuză* (1) şi *Vaca Domnuluĭ* (2);

În Ţéra-Românéscă: *Gărgăriţă* (3), *Gârgăriţă-mărgăriţă* (4), *Margarită, Margarintă, Boul popeĭ* (5), *Boul Dom-*

---

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman şi membru al Academieĭ Române;—N. A. Bogdan, *Cântecele copiilor ţĕranĭ* (culegere de prin jurul Iaşuluĭ), publ. în *Gazeta sătênuluĭ*, an. II, R.-Sărat 1885, p. 279.

(2) Dat. Rom. din Oprişenĭ, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*Vaca Domnuluĭ* e mică, rotundă, roşie, şi câte cu unul saŭ maĭ multe puncte negre pe dînsa».

(3) T. G. Djuvara, *Superstiţiunĭ populare la Românĭ şi la diferite popóre*, publ. în *Ţéra nouă*, an. II, Bucurescĭ 1886, p. 226;—*Convorbirĭ literare*, an. XXX. vol. II, Bucurescĭ 1896, p. 102—103.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, vol. I partea I, Bucurescĭ 1900, p. 510.

(5) Com. de Episcop. Melchisedec.

nuluĭ (1), *Boul luĭ Dumnedeŭ* (2) şi *Vaca luĭ Dumnedeŭ* (3);

În Transilvania: *Buburuză, Buburuţă* (4), *Măriuţa, Măriuţa popiĭ* (5), *Mămăruţă* (6), *Mumuruţă* (7) şi *Păpărue* (8);

În Banat: *Paparue, Păpărue, Paparugă* (9);

În Ungaria: *Buburuză, Păpăluză, Păpăruză* (10), *Măriuţă* şi *Paparugă* (11);

La Românii din Meglenia: *Vaca Domnuluĭ* (12);

Iar la ceĭ din Macedonia: *Păscăliţă* şi *Puliŭ aroş* (13).

Dintre tóte numirile, câte i le daŭ Românii din *Bucovina* acestuĭ insect, cea maĭ rĕspândită şi maĭ usitată este numirea *Buburuză* şi *Măriuţă*.

Buburuze, sing. *buburuză* numesc Românii din Bucovina de regulă şi un fel de *bubuţe* rotunde şi înfoiate, carĭ se fac pe corpul omenesc. Maĭ departe îndatinéză eĭ a numì

---

(1) Fr. Damé, *Nou Dict.*, p. 153.

(2) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 218;— Tocilescu, op. cit., p. 510;— com. de S. Sa pár. T. Bălăşel: «*Cocinela* în graiul poporuluĭ se numesce *Boul luĭ Dumnedeŭ.*»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 137.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Buburuza, Buburuţa* saŭ *Mumuruţa* este o insectă mică, roşie şi cu puncte negre pe spate.»

(5) Com. de d-l Domeţiŭ Dogariŭ, învĕţător în Satulung lângă Braşov: «Numirĭ de insecte pe aici nu prea sunt. De o singură insectă am audit vorbindu-se, şi anume de *Măriuţă* saŭ *Măriuţa popeĭ* = Coccinelă»

(6) Com. de d-l T. Frâncu: «*Măriuţa* în Munţiĭ Apusenĭ se numesce *Mămăruţă*»;—*Enciclopedia română*, vol. I, p. 870 şi vol. III, p. 183;— G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbirĭ lit.* cit., p. 338;— Sextil Puşcariŭ, *Diminuţia în limba românéscă*, publ. în *Noua Revistă Română*, vol. I, Bucuresci 1900, p. 376—377.

(7) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Paul Oltean; — *Revista critică literară*, an. III, Iaşĭ 1895, p. 164.

(9) Com. de d-l Aur. Iana şi Ios. Olariŭ: «*Păpăruia* e o insectă roşie rotundă, cu *pupĭ* negri pe ea»; — *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479.

(10) Com. de d-l El. Pop, învĕţ. în Şomcuta-mare.

(11) Vedĭ despre aceste două numirĭ poesiile pop. reproduse maĭ la vale. Iar cât despre numirea *Măriuţă*, vedĭ şi Cihac, *Dict.*, t. II, p. 186.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

(13) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 191;— com. de d-l Chr. Geagea: «*Păscăliţă* = buburuză.»

buburuze încă și ridicăturile saŭ globurelele cele rotunde, ce se fac pe cója unor bostanĭ, carĭ din causa acésta se și numesc apoĭ *bostanĭ buburuzoșĭ*.

Avênd corpul insectuluĭ acestuia forma uneĭ bubuțe rotunde și maĭ ales sĕmĕnând el în cât-vă cu globurelele de pe cója bostanilor, de aceea, cred eŭ, s'aŭ îndatinat Româniĭ din Bucovina și ceĭ din Moldova a-l numì *Buburuz* și *Buburuză*.

Buburuza, după cum am spus și maĭ sus, e un insect frumușel, curățel și sprintenel. Deci numirile de *Măria popeĭ* și maĭ ales *Măriuță* cred că sunt numirĭ de desmerdare, carĭ i s'aŭ dat din aceeașĭ causă, din care l-aŭ numit și Germaniĭ *Marienkäfer*. Probabil că tot din acéstă causă s'a numit el de către Româniĭ din Țéra-Românéscă *Margarită* și *Margarintă*.

Găinușă, *Găinușa luniĭ* și *Găinușa luĭ Dumnedeŭ* se numesce de aceea, pentru că, după cum spun Româniĭ din unele părțĭ ale Bucovineĭ, precum bună-óră ceĭ din comuna Stupca, districtul Gura-Homoruluĭ, și ceĭ din Buninţĭ, districtul Suceveĭ, are *șépte puĭ* (puncte) pe aripile sale tocmaĭ ca și *găinușa* (germ. Siebengestirn), ce se arată séra pe cer și care are asemenea *șépte puĭ*, adecă șépte stele.

Vrăjitóre se numesce de aceea, pentru că ea, după cum ne vom încredință maĭ apoĭ, se întrebuințéză de către Româniĭ de pretutindenĭ, și maĭ ales de către feciorĭ și fete, ca prevestitórea loculuĭ în care parte se vor însură saŭ mărită, precum și a timpuluĭ cum are să fie acesta în viitor.

Păpărugă și *Păpărue* se numesce probabil din acea causă, fiind-că colórea elitrelor sale este roșiatică tocmaĭ ca și colórea *maculuĭ roș* saŭ, după cum se numesce planta acésta în unele părțĭ locuite de Românĭ, *paparună* și *paparóne*, lat. Papaver Rhoeas L. (1)

Din care causă însă se va fi numind *Boul popeĭ*, *Boul luì*

---

(1) Dr. D. Brândză, *Prodromul floreĭ române*, Bucurescĭ 1879—1883, p. 116. — D-l P. Oltean îmĭ scrie că Româniĭ din Transilvania o numesc de aceea *Păpărue*, fiind-că colórea aripelor sale sémănă cu colórea planteĭ numită *păpărue*. De e însă planta *păpărue* sinonimă cu *macul roș*, până acuma n'am putut aflà.

Dumneḑeŭ, *Vaca luĭ Dumneḑeŭ*, *Cucuşor*, *Mămăruţă* şi *Mumuruţă*, până acuma nu mĭ-a fost cu putinţă a aflà.

Am ḑis maĭ sus că *Buburuza* servesce Românilor de pretutindenĭ ca un mijloc spre cunóscerea timpuluĭ, cum are să fie în viitor, şi maĭ ales a loculuĭ din care parte va fi *ursita* saŭ *ursitul*.

Drept aceea fecioriĭ din Bucovina, cum prind o buburuză, îndată o şi pun în palmă şi ḑic:

Buburuză
Uză,
În cotro-ĭ sburà,
Acolo m'oiŭ însurà! (1)

saŭ:

Buburuză
Ruză,
În cotro-ĭ sburà
Acolo m'oiŭ însurà! (2)

saŭ aşà:

Buburuză,
Buburuză,
În cotro-ĭ sburà
Într'acolo m'oiŭ însurà! (3)

Rostind cuvintele acestea, cred că în cotro sbóră Buburuza, într'acolo le va fi partea şi norocul, adecă într'acolo se vor însurà.

Iar dacă Buburuza nu voesce să sbóre, dacă-şĭ sgârcesce piciórele şi le ascunde sub sine, dacă stă loculuĭ, ca şi când ar fi mórtă, şi la urma urmelor se rostogolesce şi pică jos, atuncĭ e semn rĕŭ, căcĭ cel ce ĭ-a rostit cuvintele de maĭ sus în scurt timp trebue să móră (4).

Uniĭ feciorĭ, precum bună-óră ceĭ din oraşul Câmpulung şi de prin împrejurimea acestuia, cred că dacă vor prinde un *Buburuz*, îl vor luà în mână şi-l vor lăsà să umble pe

(1) Din Buninţĭ şi Mihovenĭ, com. de St. Goraş.
(2) Din Brăescĭ şi Ilişescĭ, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ.
(3) Din Marginea, sat în distr. Rădăuţuluĭ.
(4) Cred. Rom. din Ilişescĭ.

unde va voì el, atuncĭ *Buburuzul*, umblând în colo şi în cóce, are de la un timp numaĭ decât să sbóre într'acolo, unde le va fi partea şi norocul, unde se vor însurà. Iar dacă nu voesce de fel să sbóre, atuncĭ e un semn că nu se vor însurà de grabă, că vor rĕmâné un timp maĭ îndelungat *holteĭ*, *feciorĭ tomnatecĭ* saŭ chiar *burlacĭ*, adecă pentru totdeauna neînsuraţĭ.

În restimpul acela însă, pe când *Buburuzul* se preumblă în drépta şi în stânga, rostesc următórele cuvinte:

Buburuz
Tuz,
În cotro veĭ sburà
Acolo m'oiŭ însurà
La resărit de-ĭ sburà,
Acolo m'oiŭ însurà.
La apus de veĭ sburà,
Acolo mĭ-oiŭ căutà
Mie soţie,
Numaĭ să fie
Tinereà
Şi frumuşeà,
Ca şi-o floriceà,
Şi după ce voiŭ aflà-o,
În braţe că voiŭ luà-o
Şi 'n guriţ'oiŭ sărutà-o! (1).

Şi precum fac feciorii, tot aşà fac şi fetele. Acestea încă, cum prind vre-o Buburuză, îndată o pun pe palmă şi ḑic:

Buburuză,
Buburuză,
Unde-ĭ sburà
Acolo m'oiŭ mărità! (2)

saŭ:

Buburuză burburà,
În cotro veĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ mărità! (3)

saŭ:

Ruză,
Buburuză,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ mărità! (4)

saŭ:

(1) Com. de Vas. Burduhos şi George Ciupercă, stud. gimn.
(2) Dat. Rom. din Ştiulbicanĭ, com. de Ioan Boca, stud. gimn.
(3) Dat. Rom. din Bréza, distr. Câmpulunguluĭ, com. de Eusebie Prelicĭ, stud. gimn.
(4) Dat. Rom. din Budeniţ, dict. de Măr. Dutcă.

Buburuză
Ruză,
În cotro-ĭ sburà
Într'acolo m'oiŭ mărità! (1)

saŭ aşà:

Măriuţă,
Măriuţă,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ mărità! (2)

Rostind cuvintele acestea, fetele aştéptă până ce sbóră Buburuza. Şi în cotro sbóră, într'acea parte de ţéră cred ele că se vor mărità.

Aceeaşĭ datină şi credinţă, care există la Româniĭ din Bucovina în privinţa acestuĭ insect, o aflăm şi la Româniĭ din *Moldova*.

Feciориĭ şi fetele, une-orĭ chiar şi băeţiĭ şi copilele din acéstă ţéră, cum prind vre-o *Buburuză*, o pun pe degetul arătător de la mâna stângă şi ḑic:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ mărità!

De-ĭ sburà la rĕsărit,
Bărbatu mĭ-a fi zărghit,
De-ĭ sburà către apus,
Bărbatu mĭ-a fi supus! (3)

saŭ:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ mărità!

saŭ:

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ însurà!

(1) Dat. Rom. din Tereblecea.
(2) Dat. Rom. din Marginea, distr. Rădăuţuluĭ, şi a celor din Crasna, distr. Storojineţuluĭ, com. de Vict. Petrescu.
(3) N. A. Bogdan, *Cântecele copiilor ţĕranĭ*, publ. în ḑiar. cit.

Şi rostind cuvintele acestea aştéptă până ce sbóră. Iar Buburuza, ajungênd la vârful degetuluĭ, trebue să sbóre într'o parte orĭ alta (1).

În privinţa datineĭ şi a credinţeĭ Românilor din *Ţéra-Românéscă* despre acest insect, d-l T. G. Djuvara scrie următórele:

«Cunósceţĭ obiceiul fetelor şi al băeţilor, când prind o *Gărgăriţă*, de a o pune pe palmă, fără a-ĭ face nicĭ un rĕŭ, şi a-ĭ ḑice:

Gărgăriţă
Mărgăriţă,
În cotro veĭ sburà,
Acolo m'oiŭ însurà!

«Rostindu-se aceste cuvinte, se crede că *Gărgăriţa* se duce să pórte veste acolo, unde o trimitem, şi că *e pĕcat s'o omorîm*» (2).

Iară într'o nuvelă, tot din *Ţéra-Românéscă*, cetim următórele:

«S'a stricat hora. Stanca iea de mână pe nea Chivu.

— «Ia vino 'n coa să-ţĭ gâcesc norocul. — Şi nea Chivu tremură, par' c'ar fi bolnav de frigurĭ, şi merge ca un copil.

— «Aĭdi, aĭdi. Uite, veḑĭ? Am prins o *Gărgăriţă*.

«Stanca se pune jos pe érbă. Tóte fetele şi flăcăiĭ se fac rótă împrejurul eĭ. Şi ea, ca o ţigancă cu ghiocu, începe:

— «Uite-te bine la *Gărgăriţă*, nea Chivule!

«Stanca o iea în vârful degetelor şi ĭ-o arată.

— «Na, acì e gura; uite-te picioruşele ce micĭ sunt, ce subţirele. Are aripióre micĭ, mititeluţe şi pe de-asupra petele ale negrele, le veḑĭ? nu-ĭ aşà că sunt multe de tot?

«În vremea asta nea Chivu ar fi putut spune petele din ochiĭ Stancăĭ, pe care le vedeà maĭ bine decât pe ale *Gărgăriţeĭ*.

— «Petele astea sunt satele, în care póte să se însóre un flăcăŭ, după cum vrea *Gărgăriţa*, să veḑĭ!

«Stanca aşéză pe dosul palmeĭ şi începe:

---

(1) Com. de Episc. Melchisedec.

(2) Superstiţiunĭ poporale la Românĭ şi la diferite popóre, publ. în *Ţara nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 226.

Gărgăriță,
Mărgăriță,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ însurà.

«Şi ḑice aşà de treĭ orĭ, şi *Gărgărița* sbóră, iar fetele şi băieţiĭ bat din palme.

— «Eĭ vedeţĭ, spre satu nostru, de aicĭ o să ieĭ fata, aicĭ o să te 'nsorĭ. Să scil că ea nu minte. Aşà s'a întîmplat şi cu Mitu al Voicăĭ şi cu Radu al Négăĭ. Eŭ le-am găcit.

«Nea Chivu dór atâta a făcut:

— «De una-ĭ bine, cá o să fie din sat.

— «Eĭ, cum Stanco, *Gărgărițele* nu mint nicĭ odată?

— «Nu, ḑĕŭ; uite, în cotro sbóră ele, e sciut, par'că e voia luĭ Dumneḑeŭ» (1).

Datina şi credința Românilor din *Țéra-Românéscă*, după cum prea lesne se póte cunósce din aceste două citate, e aceeaşĭ ca şi cea a Românilor din Bucovina şi Moldova.

Una însă nu-mĭ vine la socotélă! Să se refere óre versurile de maĭ sus la insectul *Gârgăriță*, numită altmintrelea în unele locurĭ şi *Curculez*, lat. Calandra granaria L., saŭ să se numéscă *Buburuza* în Țéra-Românéscă întru adevĕr şi *Gărgăriță?*

Nicĭ una nicĭ alta nu-mĭ vine a crede. Şi asta din maĭ multe puncte de privire.

Maĭ întâiŭ *Gărgărița* petrece, după cum scie orĭ-şi-cine, maĭ mult ascunsă la umbră prin magasinele şi grânarele de pâne decât afară la lumină, pe când *Buburuzeĭ* îĭ place maĭ mult lumina şi aerul curat.

Al doilea *Gărgărița*, după cum e cunoscut tuturor Românilor, prin urmare şi celor din Țéra-Românéscă, e un insect fórte stricăcios, fiind-că nimicesce adese-orĭ grânare întregĭ de pâne (2), pe când din contră *Buburuza* e fórte folositóre, pentru că atât ea, cât şi larva eĭ se nutresc cu sucul *Păduchilor de pom*, numițĭ altmintrelea şi *Păduchĭ de frunze* (3),

---

(1) *Convorbirĭ literare*, an. XXX, vol. II, Bucurescĭ 1896. p. 102-103.
(2) Nanian, op. cit., p. 136; — Ananescu, op. cit., p. 217.
(3) Nanian, op. cit., p. 137.

lat. Aphis rosae L., Aphis sorbi Klt., carĭ sunt fórte stricăcioşĭ, şi maĭ ales pomilor roditorĭ.

În fine al treilea, după cât îmĭ este mie până acuma cunoscut, Româniĭ de pretutindenĭ cred şi spun că numaĭ acele vietăţĭ nu e bine, e păcat să le omorĭ, carĭ sunt folositóre, pe când tóte cele-lalte, despre carĭ sunt eĭ convinşĭ că-s stricăcióse, nu le prea cruţă, ci orĭ când le dă mâna, caută să le nimicéscă şi să se cotoroséscă de ele.

Prin urmare fiind *Gârgăriţa* stricăcióső, Românilor nu póte să le placă, şi de aceea fie-care caută tóte chipurile şi mijlócele cum ar puté-o maĭ lesne şi maĭ de grabă depărtà din magasinele şi grânarele lor şi a o nimicì. Iar cât despre purtat pe palmă şi de desmierdat şi jucat cu dînsa nicĭ vorbă!

Din contră, despre *Buburuză*, fiind folositóre, cred şi spun Româniĭ din *Bucovina*, precum şi ceĭ din *Moldova*, că e păcat s'o omóre (1). Iar când îĭ întrebĭ: de ce nu e bine, de ce e păcat s'o omorĭ? nu sciŭ să-ţĭ spună folosul ce ni-l aduce, ci numaĭ atâta că aşà le-aŭ spus şi lor bătrâniĭ, şi că de ce s'o omorîm, dacă nu ne face nicĭ o stricăciune, nicĭ un rĕŭ!

Stând ast-fel lucrul, cred că cuvîntul *Gărgăriţă* s'a pus în fruntea versurilor de sus maĭ mult din nesciinţă saŭ greşélă, şi nicĭ de cum că aceste versurĭ s'ar referì la insectul cu acest nume.

Decĭ în locul cuvîntuluĭ *Gărgăriţă* ar fi trebuit, după părerea mea, să se pue *Mărgăriţă*, căcĭ aşà cred eŭ că se va maĭ fi numind *Buburuza* în unele părţĭ din Ţéra-Românéscă.

Şi cum că într'adevĕr se va fi numind saŭ cel puţin se va fi numit când-và aşà, avem dovadă numirile *Margarita* şi *Margarintă*, carĭ i se daŭ acestuĭ insect în alte părţĭ tot din Ţéra-Românéscă.

În fine copiiĭ din Dioscĭ, jud. Romanaţĭ, când prind primăvara o *Buburuză*, care de către dînşiĭ se numesce *Boul luĭ Dumneḑeŭ*, ca şi în alte părţĭ ale Ţĕriĭ-Românescĭ, încă ḑic:

---

(1) În *Şeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ 1892, p. 192, se află următórea superstiţiune din Moldova: «Să nu omorĭ *Vaca Domnuluĭ*. De se referă credinţa acésta la *Buburuză* nu sciŭ.

Gârgăriţă,
Mârgăriţă,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ însurà! (1)

Şi óre de ce fac eĭ acésta? De ce nu ḑic: *Boul luĭ Dumneḑeŭ*, după cum numesc eĭ *Buburuza* în vorba de tóte ḑilele? Probabil din causă că óre-când versurile acestea se vor fi rostit:

Mârgăriţă,
Gârgăriţă,
În cotro-ĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ însurà,

ceea ce nu e tot una cu:

Gârgăriţă,
Mârgăriţă.

Dar să lăsăm acuma pe Muntenĭ în pace şi să trecem la Românii din *Transilvania.*

Băeţiĭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ, precum bună-óră ceĭ din Haţeg, comitatul Hunedóreĭ, când prind o *Buburuză* saŭ *Păpărue*, după cum o numesc eĭ, o pun pe mână şi ḑic:

Păpărue rue,
Sue-mĕ 'n cărue (2),
Că de mĕ-ĭ suì,
Eŭ ţĭ-oiŭ spune
Unde-ĭ mumă-ta
Şi tată-tĕŭ.
Muma ta e 'n furcĭ,
Tatăl tĕŭ e 'n Turcĭ!

Şi tot aşà-ĭ descântă eĭ, până ce sbóră (3).

Iar fetele, când o află, o prind şi puind-o pe degete o lasă să sbóre ḑicênd:

Buburuţă
Ruţă,

---

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 510.
(2) *Cărue* = căruţă cu două róte.
(3) Com de d-l Paul Oltean.

În cotro îĭ sburà,
Într'acolo m'oiŭ mărità ! (1)

Tot așà fac și fetele din munțiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ. Acestea ḑic:

Măriuță,
Măriuță,
În cătrăŭ veĭ sburà,
Într'acolo mĕ voiŭ mărità ! (2)

În fine tot în Transilvania, și anume în com. Fărăgăŭ de lângă Reghinul săsesc, se află și următórea legendă despre *Buburuză*:

«Ḑice că *Împĕratu roșu* a avut o fată și un fecior.

«Amândoĭ frațiĭ aceștia eraŭ frumoșĭ de nu aveaŭ pereche, și eraŭ bunĭ și drăgălașĭ până eraŭ micĭ. După ce crescură însă maĭ marĭ s'aŭ făcut rĕĭ și blestemațĭ din cale afară.

«Împĕratul s'a supĕrat rĕŭ, și în supĕrarea sa l-a lovit guta și a murit.

«Rĕmânênd împĕrăția fără cap, începură ceĭ doĭ frațĭ la sfadă, că nu sciaŭ care are maĭ mult drept la împĕrat. Fata ḑiceà că ea are maĭ mult drept, că dór ea erà maĭ bătrână. Iar feciorul ḑiceà că el are maĭ mult drept, că dór numaĭ feciorul póte să fie împĕrat.

«Și așà se sfădiră eĭ cât se sfădiră, până odată feciorul venind beat acasă, s'a năpustit asupra suroriĭ sale ca s'o alunge din împĕrăție.

«Fata însă, colea vânjósă și voinică, nu-ĭ purtà frica. Și, nepĕsându-ĭ de el nicĭ cât de un puiŭ de cióră, l-a luat într'o ḑi de céfă și l-a dat afară din împĕrăție.

«Feciorul, la rândul sĕŭ, neputênd răbdà rușinea, s'a întors înapoĭ, unde, omorîndu-șĭ sora, s'a suit pe tron și a împĕrățit multă vreme.

«Dumneḑeŭ însă a făcut din trupul feteĭ omorîte, drept pomenire, o gujulie mică și roșie pe spate numind-o *Buburuză*, care trăesce și aḑĭ și o vedem și noĭ» (3).

(1) Dat. Rom. din Fărăgăŭ, de lângă Reghinul săsesc, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l Domețiŭ Dogariŭ.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Băeţiĭ din *Ungaria*, când prind o *Măriuţă*, şi o pun pe palmă, ḑic:

Măriuţă, Măriuţă,
Sue-mi-te în căruţă,
Că iată vin Turciĭ
Şi-ţĭ mănâncă toţĭ pruncii!

Alţiĭ însă, tot din *Ungaria*, prinḑênd-o şi puind-o pe o palmă, o lasă maĭ întâiŭ să mérgă puţin în colo şi în cóce, şi apoĭ ḑic:

Buburuză
Ruză,
În cotro-ĭ sburà,
Acolo m'oiŭ însurà!

Iar fetele ḑic:

Buburuză
Ruză!

saŭ:

Păpăruză
Ruză,
În contro-ĭ sburà,
Acolo m'oiŭ mărità! (1)

Româniĭ din *Banat*, maĭ ales însă flăcăiĭ şi fetele, aŭ datină că eşind vara la câmp şi aflând vre-o *Păpărue* saŭ *Paparugă*, după cum o maĭ numesc eĭ, o ieaŭ în mână şi ḑic:

Paparue
Rue,
În cotro veĭ sburà,
'N acolo m'oiŭ însurà,

saŭ:

Paparue
Rue,
În cotro veĭ sburà,
'N acolo m'oiŭ mărità! (2)

---

(1) Com. d-l El. Pop.
(2) Aurel Iana, *Din credinţele poporuluĭ român*, publ. în *Familia*, an XXVI, p. 479.

saŭ așà :

Rugă, rugă,
Paparugă,
În cotro tu veĭ sburà,
În colo m'oiŭ însurà ! (1)

Făcênd acésta, cred că în care parte sbóră *Paparuga*, în acea parte de sat saŭ jur se vor însurà orĭ mărità (2).

Dacă nu sbóră *Păpăruia*, atuncĭ e semn că anul acela feciorul saŭ fata, ce a pus-o, nu se va maĭ căsătorì (3).

Ce spun Româniĭ din *Ungaria* asupra acestuĭ insect, când îl prind, am vĕḍut maĭ sus, ce cred însă despre dînsul, nu sciŭ alta nimic, decât numaĭ aceea ce se póte cetì în următórea poesie poporală din Satmar :

Frunză verde de cicóre,
Pier feciorii în prinsóre.
Merg părinţiĭ
Cu florinţiĭ
Și fetiţa
Cu groșiţa
Să-ĭ pótă rĕscumpĕrà,
Dar nu-ĭ lasă a scăpà.
Merge și o feciorìţă
Cu năframa de credinţă:
— Jupâne, cinstit birăŭ,
Lasă-mĭ pe bădiţul meŭ,
Că m'oiŭ face rugă,
Rugă, *păpărugă*,
Păpărugă face-m'oiŭ
Pe rostee pune-m'oiŭ !...
Domniĭ rĕŭ s'aŭ speriat,
Pe bădiţa l-aŭ lăsat,
Căcĭ drăguţa cu dreptate
Te-a scóte și de la mórte;
Și drăguţa cu credinţă
Scóte-te-a și din temniţă (4).

În fine băeţiĭ de Român din *Macedonia*, la carĭ există asemenea credinţa că'n cotro va sburà *Buburuza*, din acea parte îșĭ vor luà soţiile, când prind o *Buburuză*, ḍic:

Ncalţî-ti,
Mbalţî-ti,
Că-ţĭ fuḍiră soaţîli
Dihuva s-Mirihuva
C'un birbiliŭ di vìin
Ș-cu nă mnată di sari.

Încalţă-te,
Îmbalţă-te,
Că ţĭ fugiră sóţele
La Dihuva și la Mirihuva
Cu un pahar de vin
Și c'o mână de sare.

(1) *Familia*, an. IV, Pesta 1868, p. 327.
(2) Aurel Iana, loc. cit.
(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.
(4) Paulina Pelle, *Doine și hore pop. din Satu-mare în Ungaria*, publ. în *Familia*, an. VIII, Pesta 1872, p. 461.

saŭ:

Pulĭu, pulĭu aroş
Zamă, zamă di gugoş,
Spuni-nĭ calea oilor,
A oilor şĭ-a boilor,
Că ti talĭu cu córda
Cu córda-l Dumniḑĕŭ.

Puiŭ, puiŭ roş,
Zamă, zamă de gugoş,
Spune-mĭ calea oilor,
Oilor şi a boilor,
Că te taiŭ cu sabia,
Cu sabia luĭ Dumneḑeŭ.

saŭ:

Păscăliţă liţă,
Adă-nĭ piputţă,
Piputţă noauă,
Si-nĭ ti bag tra Paşti
Cu oauli aroşi.

Păscăliţă liţă,
Ada-mĭ păpucĭ,
Păpucĭ noĭ,
Să-ĭ încalţ la Pascĭ
Cu ouĕle roşĭ (1).

Ce se atinge de prevestirea timpuluĭ, Româniĭ din *Bucovina* spun că dacă *Măriuţa* sbóră de pe mână, când o ţiĭ pe acésta, are să fie vreme bună, iar dacă nu vrea să sbóre, are să fie vreme rea (2).

Când îşĭ lasă aripile cele de desubt afară, are să fie o cumpĕnă fórte mare.

Iar când se bagă în casă, are să fie frig (3).

Româniĭ din *Transilvania* însă cred şi ḑic:

Când veḑĭ o *Buburuză* sburând spre rĕsărit, e semn că are să plouĕ (4).

Când veḑĭ o *Buburuză* sburând spre améḑă-ḑi, e semn că are să se rĕcoréscă vremea (5).

Când prinḑĭ o *Buburuză* primăvara de timpuriŭ, e semn de vreme bună şi căldurósă (6).

Afară de acésta maĭ cred Româniĭ din *Transilvania* că:

A vedé la cine-vă o *Buburuză* pe umerĭ, e semn că o să-ĭ vină vre-o greutate (7).

---

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 191-192.
(2) Cred. Rom. din Valea-Putneĭ.
(3) Cred. Rom. din Udescĭ.
(4) Cred. Rom. din Făgăraŭ.
(5) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.
(6) Cred. Rom. din Şomfalăŭ.
(7) Cred. Rom. din Bistriţa.

Iar când afli *Buburuze* mórte, e semn că te va ajunge vre-un necaz (1).

Dar de óre-ce *Buburuza*, după credința unora, e făcută din *sângele luĭ Avel* (2), şi ca atare e prietina *Maiciĭ Domnuluĭ* (3) şi *nepóta dragosteĭ* (4), de aceea:

Când vedĭ la cine-và o *Buburuză* pe pălărie, e semn că o să-ĭ pice dragă cine-và (5).

Iar *Buburuza roşie* la fete pe năframă a vedé, e semn că sunt îndrăgostite (6).

Şi tot din causa acésta, că *Buburuza e nepóta dragosteĭ*, unele fete o şi întrebuințéză spre a-şĭ face *pe dragoste* cu dînsa.

Aşà dacă o fată vrea să fie frumósă ca să placă feciorilor, prinde o *Buburuză* şi spĕlându-se cu apă de pe dînsa în ajunul Pascilor, se ḑice că se face roşie ca o flóre (7).

Fata, care voesce să fie iubită de atare fecior, dacă va luà maĭ multe *Buburuze* uscate şi bine mărunțite, le-a pune într'o plăcintă umplută cu urdă şi cu mărar, şi le va da apoĭ feciorului respectiv ca să le mânânce, acela va iubì-o (8).

Iar avênd o fată drăguț, şi acela nu vrea ca s'o maĭ iubéscă, dacă-ĭ va da vin-ars cu *Buburuze*, drăguțul sĕŭ din noŭ va îndrăgì-o (9).

Dar nu numaĭ atâta, ci:

Buburuza uscată la fum e bună şi în contra petelor pe trup (10).

Iar aripile de *Buburuță* sunt bune în contra pecingineĭ (11).

În fine trebue să maĭ amintim şi aceea că de familia

---

(1) Cred. Rom, din Reghin.
(2) Cred. Rom. din Bistrița.
(3) Cred. Rom. din Madaraş.
(4) Cred. Rom. din Cluş.
(5) Cred. Rom. din Bistrița.
(6) Cred. Rom. din Téca.
(7) Dat. şi cred. Rom. din Borsec.
(8) Dat. şi cred. Rom. din Cluş.
(9) Dat. şi cred. Rom. din Felfalăŭ.
(10) Dat. şi cred. Rom. din Dumbrava.
(11) Dat. şi cred. Rom. din Prislop. — Tóte datinele şi credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

Buburuzeĭ se maĭ ţine încă şi *Buburugióra* saŭ *Buburuza mică,* lat. Coccinella dispar Schneid, saŭ Coccinella bipunctata L., care e ce-và maĭ mică decât *Buburuza,* despre care ne-a fost până acuma vorba, şi care are de regulă pe fie-care elitră numaĭ câte un singur puiŭ saŭ punct negru, apoĭ *Buburuza galbenă,* lat. Coccinella impustulata L., ale căreĭ elitre sunt turbure-gălbiĭ şi cu maĭ multe puncte negre pe dînsele.

Afară de aceste *Buburuze* maĭ sunt, după cum spun o sémă de Românĭ, încă şi *Buburuze negre, albăstriĭ, verḑĭ* şi *cafeniĭ* ca sumanul de şiiac.

Maĭ tóte *Buburuzele* acestea, precum şi cele amintite maĭ sus, sunt pe pântece negre şi cu dungĭ pe cóste ca solziĭ de pesce, iar pe aripile de-asupra aŭ *buburuze*, adecă punctişóre saŭ puiuţĭ negri. La unele *Buburuze,* punctele acestea sunt cu soţ, la altele însă fără soţ. Maĭ rarĭ sunt însă cele cu soţ, şi tocmaĭ pre acelea le întrebuinţéză vrăjitórele la diferite descântece şi vrăjĭ (1).

(1) Dict. de Vasile Văcărean din Putna.

ALBINA.

(Apis mellifica L.)

— —

Albina e rĕspândită maĭ peste tótă faţa pămîntuluĭ şi ca atare nu numaĭ că e cunoscută de toţĭ ómeniĭ, ci ea, pentru facultatea eĭ de a culege miere şi a produce fagurĭ din carĭ se face céra, a fost domesticită, îmbunătăţită şi întrebuinţată din timpurile cele maĭ vechĭ spre folosul omeniriĭ.

De aicĭ vine apoĭ că şi Româniĭ nu numaĭ că aŭ cunoscut-o şi cultivat-o chiar de la începutul existenţeĭ lor ca Românĭ, ci tot-odată că aŭ despre dînsa şi o mulţime de legende, datine şi credinţe.

Carĭ sunt legendele, datinele şi credinţele aceleа şi ce maĭ spun Româniĭ despre dînsa, se va vedé din şirele ce urméză. Vom începe decĭ maĭ întâiŭ cu reproducerea legendelor, şi în special cu cele cosmogonice, din causă că *Albina* jócă în cosmogonia poporană română un rol fórte interesant.

Prima legendă cosmogonică, şi anume din *Bucovina*, com. Cireş-Opaiţ, e acésta:

«Ḑice că înainte de facerea lumiĭ nu erà pămînt, sóre, lună şi stele, nicĭ ómenĭ şi vietăţĭ, ca în ḑiua de astăḑĭ, ci numaĭ o apă orĭ în cotro te-aĭ fi întors şi te-aĭ fi uitat. Iar pe de-asupra acesteĭ ape nemărginit de mare umblà în colo şi în cóce *Dumneḑeŭ* şi cu *Dracul*, unicele fiinţe pe atuncĭ.

«De la o vreme însă, săturându-se *Dumneḑeŭ* de atâta umblătură în drépta şi în stânga şi voind să aibă macar o bucăţică de loc, unde să se aşeze şi să se odihnéscă, se hotărî să facă *pămîntul*. Şi cum se hotărî, trimise pe *Dracul*

în fundul mării ca să ieà de acolo *sèmînță de pămînt* în numele luĭ şi să ĭ-o aducă de-asupra apeĭ.

‹*Dracul* nu se puse de pricină, ci cum îĭ poruncì *Dumnedeŭ*, de-auna se şi cufundă în apă. Dar când a ajuns în fundul măriĭ, nu luă *sèmînță de pămînt* în numele luĭ *Dumnedeŭ*, după cum i s'a spus, ci în numele sĕŭ. De aceea, încuviințându-i-se a-şĭ luà sĕmînța trebuinciósă şi eşind cu dînsa afară, până ce a ajuns de-asupra apeĭ, unde sta şi-l aşteptà *Dumnedeŭ*, nu ĭ-a rĕmas nimica în mânĭ.

‹*Dumnedeŭ*, cum l-a vĕdut c'a eşit de-asupra apeĭ, l-a şi întrebat: adus'a sĕmînță orĭ nu?

‹*Dracul*, deschidênd mânile şi vĕdênd că nu ĭ-a rĕmas nicĭ un fir de *sèmînță de pămînt* în palmă, nu rĕspunse nimica, ci se cufundă a doua óră în mare, dar luând şi de astă dată sĕmînță în numele sĕŭ, şi nu într'al luĭ Dumnedeŭ, pățì ca şi întâia óră, cu tóte că de astă dată a ținut *sèmînța de pămînt* cu mult maĭ bine în mânĭ decât maĭ nainte.

‹Cufundându-se a treia óră a luat acuma *sĕmînță de pămînt* atât în numele sĕŭ, cât şi al luĭ *Dumnedeŭ*. Şi fiind-c'a luat în numele amândurora, de aceea, când a sosit de-asupra apeĭ, ĭ-a rĕmas puțin pămînt sub unghiĭ, iar cea-laltă sĕmînță, deşì a luat cât a voit, s'a spĕlat printre degete şi s'a perdut ca şi maĭ nainte.

‹Însă *Dumnedeŭ* s'a bucurat şi de acésta, a scos pămîntul, cât a maĭ rĕmas sub unghiile Draculuĭ, a făcut din el o *turtiță*, şi pe turtița aceea s'a pus apoĭ ca să ațipéscă măcar cât de puțin.

‹*Dracul*, vĕdêndu-l că se culcă, ce-ĭ plesnesce prin minte?... se gândesce să-l rĕstórne în apă ca să se înece, şi apoĭ să se facă el stăpân peste pămînt. Şi cum s'a gândit, aşà a şi făcut. Când cugetă el că *Dumnedeŭ* a adormit acuma dus, se puse să-l rĕstórne în apă. Însă cum începù a-l rostogolì, de-auna începù şi pămîntul a cresce în partea aceea, în care l-a rostogolit.

‹*Dracul*, vĕdênd că în loc să se rĕstórne *Dumnedeŭ* în apă, începe pămîntul de sub dînsul să crésca, se gândesce ca să se pue pe pămîntul care a crescut, şi aşà, avênd unde sta, îĭ va fi maĭ uşor a-l rĕsturnà. Dar ce folos! căcĭ cum

s'a încercat de astă dată să-l rĕstórne, pămîntul a crescut în acea parte maĭ tare.

«Acuma şĭ-a gândit *Dracul* alta. Vĕḑênd adecă că *Dumneḑeŭ* stă pe pămînt ca pe o scândură, s'a pus să-l împingă într'o lature, dar pămîntul a crescut iarăşĭ, şi anume tocmaĭ în partea aceea în care l-a împins.

«Vĕḑênd acésta *Dracul*, ĭ-a venit acuma, pentru cea de pe urma óră, un gând şi maĭ potrivit cum să-l rĕstórne pe *Dumneḑeŭ*. Şĭ-a gândit adecă că pămîntul a crescut din treĭ părţĭ, decĭ are acuma destul loc unde a se improţăpì ca să-l pótă rĕsturnà pe *Dumneḑeŭ* în apă. Dar în zadar, că şi de astă dată n'a reuşit, de óre-ce când a voit el să-l rĕstórne pe *Dumneḑeŭ* în apă, pămîntul a crescut şi în acéstă parte.

«Şi acuma, după ce *Dracul* l-a rostogolit pe *Dumneḑeŭ* în patru părţĭ, pămîntul cuprindeà atâta, în cât apa nu maĭ aveà loc unde să încapă.

«Sculându-se după acésta Dumneḑeŭ şi vĕḑênd că pămîntul e aşà de mare, că apa nu are maĭ nicĭ un pic de loc unde să steà, a picat pe gândurĭ: ce să încépă şi să facă ca şi apa să aibă loc? Dar de géba, căcĭ orĭ şi cât a gândit, n'a putut-o scóte la capĕt. În urmă îşĭ trase pe sémă: să întrebe vietăţile, pe carĭ le făcuse în rĕstimpul acesta pe pămînt, că póte acestea ĭ-or sci spune.

«Pe atuncia însă cel maĭ deştept şi maĭ ajuns de cap dintre tóte vietăţile erà *Ariciul*. De aceea trimise el pe *Albină* ca să mérgă la *Ariciŭ* şi să-l întrebe pe acesta ce să facă.

«*Albina*, ducêndu-se la *Ariciŭ*, îĭ spuse la ce a trimis-o *Dumneḑeŭ*.

«*Ariciul* însă n'a voit să-ĭ spună, ci îĭ ḑise numaĭ atâta:

—«*Dumneḑeŭ* e dóră a-tot-sciutor. El scie prea bine ce să facă, ce mĕ maĭ întrébă pe mine, un biet nemernic!

«*Albina*, vĕḑênd că *Ariciul* nu voesce să-ĭ spue, eşì afară, dar nu s'a întors aşişĭ îndată cum a eşit, ci s'a pus pe usciorul uşeĭ din afară a locuinţeĭ *Ariciuluĭ*, anume ca să audă ce va ḑice maĭ pe urmă acesta.

«Şi întru adevĕr că nemijlocit după ce a eşit de la dînsul, *Ariciul* a şi început a vorbì şi a ḑice:

—«Ce?.. pare că *Dumneḑeŭ* nu scie să facă délurĭ şi munţĭ,

văĭ şi văgăunĭ şi atuncĭ de bună sémă că şi apa va avé destul loc!

«*Albina*, auḑind acésta, bucuria eĭ!.. de-auna şi sbóră de unde erà ascunsă şi se duce ţintă la Dumneḑeŭ ca să-ĭ spue ceea ce a auḑit.

«*Ariciul*, vĕḑênd că *Albina* l-a înşelat şi l-a ascultat ce a vorbit, a blestemat-o ḑicênd că, de óre-ce délurile şi munţiĭ sunt de trebuinţă spre folosul ómenilor, de aceea aceştia să-ĭ mănânce *scârna*.

«Însă *Dumneḑeŭ*, pentru binele ce i l-a făcut *Albina*, n'a lăsat să fie aşà cum a voit *Ariciul*, ci a binecuvîntat-o ca *scârna* saŭ baliga eĭ să nu fie spurcată, ci bună de mâncat şi aceea e *mierea*» (1).

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Bucovina*, şi anume din com. Fundul-Sadoveĭ, sună precum urméză:

«Ḑice că *Dumneḑeŭ*, după ce a făcut lumea, n'ar fi sciut cum să facă munţiĭ şi văile.

«Acésta o scià numaĭ *Ariciul*, însă el nu voià să spue luĭ Dumneḑeŭ cum să le facă.

«*Dumneḑeŭ*, auḑind, acuma de la cine şi prin cine va fi auḑit, că *Ariciul* ar sci taina ce luĭ îĭ erà necunoscută, a trimis pre *Albină* să asculte pe *Ariciŭ*, când acesta va vorbì cu *Aricióica*, ca să vadă ce va spune.

«*Albina*, harnică cum e din firea eĭ, nu stete mult pe gândurĭ, ci cum îĭ spuse *Dumneḑeŭ* să se ducă, îndată se şi duse, şi cum ajunse la locuinţa *Ariciuluĭ* se puse într'un ungheriŭ şi trase cu urechia să audă ce va vorbì *Ariciul* cu *Aricióica*.

«*Ariciul*, nicĭ visând măcar că s'ar aflà cine-và ascuns prin apropiere şi l-ar ascultà ce vorbesce, a început a spune *Ariciójceĭ* cum s'ar puté face munţiĭ şi văile.

«*Albina*, cum auḑì ceea ce spuse el nevesteĭ sale, *sbârnn* de unde erà ascunsă şi sbóră ţintă la *Dumneḑeŭ*, ca să-ĭ împărtăşéscă ceea ce a auḑit de la *Ariciŭ*.

«*Ariciul*, vĕḑênd că l-a pândit şi l'a iscodit, s'a mâniat pe dînsa şi a blestemat-o ḑicênd ca ea, cât va fi şi va trăì, să-şĭ mănânce baliga.

---

(1) Com. de Constantin Dugan, stud. gimn.

Însă *Dumneḑeŭ*, fiind că *Albina* ĭ-a spus ceea ce a auḑit de la *Ariciŭ*, a binecuvîntat-o ca nu numaĭ ea singură, ci şi ómeniĭ să-ĭ mănânce baliga, şi... aceea e *mierea*» (1).

A doua variantă a acesteĭ legende, şi anume din *Ţéra-Românéscă*, sună precum urméză:

«Când a voit *Dumneḑeŭ* să facă pămîntul, a luat un ghem de aţă şi l-a dat *Ariciuluĭ* să mérgă înainte şi să slobódă aţa ca să măsure, să nu fie pămîntul maĭ mare decât cerul.

«*Ariciul* însă, plăcêndu-ĭ să aibă maĭ mult pămînt, a sloboḑit maĭ multă aţă decât a fost de trebuinţă.

«Şi aşà, când s'a trezit *Dumneḑeŭ*, pămîntul erà cu mult maĭ mare decât să-l pótă acoperì ceriul.

«Ce să facă acuma *Dumneḑeŭ*?... Cum să-l micşoreze?... Se ciudesce cum să-l facă maĭ mic, iar *Ariciul* se duce la culbul sĕŭ, unde-ĭ eraŭ puiĭ într'o gaură de pămînt, şi cum ajunge, începe a rîde aşà de tare că se ţineà de pântece.

«Puiĭ, cum îl vĕd că rîde aşà de tare, îl întrébă pliniĭ de mirare:

— «Ce este?... ce s'a întîmplat de rîdeţĭ aşà de tare?

«Însă *Ariciul* rîde maĭ departe, fără să le rĕspundă.

«*Albina*, care fusese la *Dumneḑeŭ* şi-l vĕḑù cât e de supĕrat, pentru că a făcut pămîntul maĭ mare de cum a voit şi neputêndu-l acuma micşorà, a ḑis:

— «Las', Dómne, că mĕ duc eŭ la *Ariciŭ* şi îndată voiŭ sci ce şi cum e tréba!

«Şi după ce rostì cuvintele acestea, se duse la *Ariciŭ*, se ascunse acolo într'o flóre şi ascultă tot ce spuse el puilor sĕĭ, şi anume că *Dumneḑeŭ* se ciudesce cum să facă pămîntul maĭ mic. Însă el n'are alta ce să facă decât să ieà pămîntul în braţe, să-l strîngă odată şi bine, ast-fel ca să se facă pe dînsul délurĭ şi văĭ, şi apoĭ va fi maĭ mic.

«*Albina*, cum auḑì acésta, făcù odată *sbârrr* şi sbură către *Dumneḑeŭ* ca să-ĭ spue ceea ce a auḑit.

«*Ariciul*, când vĕḑù pe *Albină* că sbóră şi prinse de veste că l-a pândit şi l-a ascultat tot ce a vorbit cu puiĭ sĕĭ, se făcù foc şi pară de mânie pe dînsa şi de aceea îĭ ḑise:

---

(1) Dict. de Gafiţa Crăciunaş, şi com. de Tóder Luncan, stud. gimn.

«Mâncà-ţĭ-ar ceea ce nu se mănâncă acela care te-a trimis ca să mĕ asculţĭ ce-oiŭ vorbì eŭ cu puiĭ meĭ!

«*Albina* însă nu-ĭ băgă blestemul în sémă, ci sbură maĭ departe, şi cum ajunse la *Dumneḑeŭ*, îĭ spuse tot ce a auḑit de la *Ariciŭ*.

«*Dumneḑeŭ* a luat atuncĭ pămîntul în braţe şi strîngêndu-l, s'aŭ făcut văĭ şi délurĭ dintr'însul, şi aşà l-a făcut el maĭ mic. Iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca, din ḑiua aceea începênd înainte, baliga eĭ să fie dulce şi bună de mâncare.

«Şi de atuncĭ *Albina* face *miere*, pentru că aşà a binecuvîntat-o *Dumneḑeŭ* în ciuda *Ariciuluĭ*» (1).

A treia variantă, tot din *Ţéra-Românéscă*, şi anume din com. Nisipiĭ, jud. Vâlcea, sună aşà:

«La început când a zidit *Dumneḑeŭ* lumea, a făcut maĭ întâiŭ cerul şi pe urmă pămîntul. Dar când a făcut pămîntul a avut de ajutor pe *Ariciŭ*. Dumneḑeŭ a desfăşurat după un ghem aţă cât erà ţancu ceruluĭ şi pe urmă a dat ghemul *Ariciuluĭ*.

«*Ariciul* şiret, vrênd să facă pe *Dumneḑeŭ* să greşéscă, când vedeà că Dumneḑeŭ se apropie de el cu zidirea pămîntuluĭ desfăşurà câte puţin aţă după ghem; aşà că tocmaĭ la urmă, când Dumneḑeŭ a vĕḑut că pămîntul este maĭ mare decât cerul, a priceput că *Ariciul* ĭ-a stricat ţancu.

«Atuncĭ *Ariciul* a fugit şi s'a pitulat în érbă.

«*Dumneḑeŭ*, după ce s'a gândit şi rĕsgândit şi n'a aflat nicĭ un mijloc ca să facă pămîntul să nu fie maĭ mare decât cerul, a trimis *Albina* ca să caute pe *Ariciŭ* şi să-l întrebe.

«*Albina*, găsind pe *Ariciŭ*, l-a întrebat, dar el a ḑis că scie şi nu vrea să spună.

«*Albina*, şi ea şirétă, s'a prefăcut că plécă. Ea însă, depărtându-se puţin, s'a ascuns într'o flóre.

«*Ariciul*, creḑênd că e singur, a ḑis:

– «Heĭ! nu se pricepe *Dumneḑeŭ* atâta lucru! Să ieà pămîntul în mânĭ de marginĭ, să-l strîngă, şi aşà o să se facă munţĭ, văĭ şi délurĭ.

«Cum aude *Albina* lucrul, sbóră din flóre.

«Şi *Ariciul*, auḑind-o, ĭ-a ḑis:

(1) Com. de d-l B. P. Hasdeŭ.

— «Eĭ!... acì aĭ fost, hóţo! mâncà-ţĭ-ar ce nu se mănâncă cin'te-a trimis!

«Şi de atuncĭ *Albina* face *miere* în loc de alt ce-và!» (1).

A patra variantă, asemenea din *Ţéra-Românéscă*, şi anume din comuna Câinenĭ, jud. Gorj, sună aşà:

«*Dumnedeŭ* a început pămîntul *Marţia*. Dar neputêndu-l face cum se cuvine, fiind-că nu scià ce formă să-ĭ deà, a mânat pre *Albină* la casa *Ariciuluĭ* ca să asculte şi să vadă ce vorbesce acesta cu nevasta sa.

«*Albina*, mergênd şi ascultând, a audit pre *Ariciŭ* vorbind şi dicênd nevesteĭ saie că *Dumnedeŭ* nu scie cum trebue să facă pămîntul.

— «Şi óre de ce nu e bună forma ce o are acuma pămîntul? — îl întrébă nevasta sa.

— «De aceea! — rĕspunse *Ariciul* — pentru că nu are délurĭ şi văĭ!..., însă când ar face délurĭ şi văĭ, atuncĭ ar avé o formă maĭ bună!

«*Albina*, cum audì acésta, sbură de unde erà ascunsă şi se duse la *Dumnedeŭ* ca să-ĭ spue ceea ce a audit de la *Ariciŭ*.

«*Ariciul*, simţind că l-a ascultat ce a vorbit el cu nevasta sa, a eşit afară supĕrat şi a dis:

— «Aĭ! mâncà-ţĭ-ar ceea ce nu se mănâncă cel ce te-a trimis ca să mĕ ascultĭ!

«*Dumnedeŭ*, cum a sosit *Albina* la dînsul, a şi întrebat-o ce a audit la casa *Ariciuluĭ?*

«*Albina* de o cam dată s'a ruşinat de a spune ce a audit la casa Ariciuluĭ, dar maĭ pe urmă tot ĭ-a spus.

«*Dumnedeŭ*, vĕdênd că acest plan este bun, a întocmit pămîntul aşà, iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca baliga eĭ să nu fie spurcată, ci bună de mâncat, şi aceea e *mierea*» (2).

«A cincia variantă, aşişderea din *Ţéra-Românéscă*, şi anume din comuna Bogdănescĭ, jud. Vâlcea, e acésta:

«După ce a urzit *Dumnedeŭ* pămîntul, ĭ-a maĭ rĕmas o ţărişóră de pămînt şi nu scià ce să maĭ facă cu el, nu scià unde să-l maĭ pue. Atuncĭ *Dumnedeŭ* a trimis pe *Albină*

---

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 746.

(2) Din rĕspunsurile la Cestionarul d-luĭ Nic. Densuşianu.

la *Ariciŭ* să-l întrebe, să vaḑă nu l-o tăià pe el capu, ce să facă cu pămîntul ăl de-ĭ maĭ rĕmăsese?

«*Albina* s'a dus şi l-a găsit într'un bordeiŭ şi l-a întrebat.

«Da *Ariciul* a ḑis că nicĭ el nu scie.

«Da *Albina* îl scià că este şiret, şi în loc să plece, s'a pus pe coşul bordeiuluĭ, să vaḑă nu cum-và o maĭ ḑice ce-và *Ariciul*.

«Când a socotit *Ariciul* că *Albina* s'a dus departe, a început a vorbì singur:

— «Ce om şi *Dumneḑeŭ* ăsta, el maĭ puternic decât mine şi mĕ întrébă tot el pe mine, un păcătos: ce să facă cu pămîntul ăl de ĭ-a rĕmas, par'că el nu scie să facă munţĭ şi délurĭ din el!

«*Albineĭ* atâta ĭ-a fost şi *sbârnn* după coş drept la *Dumneḑeŭ* de-ĭ spuse ce a auḑit de la *Ariciŭ*.

«*Dumneḑeŭ* atâta a aşteptat, şi a făcut din tot pămîntul ce-ĭ rĕmăsese tot munţĭ şi délurĭ. Şi pentru slujba d'o făcuse, *Dumneḑeŭ* a blagoslovit pe *Albină să fie sfîntă* în lume şi din sângele eĭ să se arănéscă o lume.

«Şi după aia ĭ a dat voie Dumneḑeŭ să céră de la el ce-o vrea, că el îĭ dă.

«Da *Albina*, cu minte, dar obrasnică, ḑise de colo:

— «Să-mĭ daĭ putere, ca p'ăl de l-oiŭ muşcà eŭ, să móră!

«Da Dumneḑeŭ, ca să-ĭ taie nasul, îĭ rĕspunse:

— «Ba maĭ bine să morĭ tu!

«Şi *Albina* de atuncĭ şi până în ḑiua de aḑĭ a rĕmas să fie pedepsită pentru c'a fost obrasnică, şi când muşcă pe cine-và îĭ rĕmâne *acul* cu maţele târâş în carnea Românuluĭ şi ea móre.

«Şi *Ariciul* mic, mic, da înfundat al ciórelor, cât e de ghemuit, da scie multe, bată-l pârdalnicu, da nu i le póte aflà nimenĭ că e *sanchiŭ* de tot» (1).

A şésea şi ultima variantă, şi acésta tot din *Ţéra-Românéscă*, sună precum urméză:

«Întâiŭ şi întâiŭ, când *Dumneḑeŭ* sfîntu a urzit lumea de sub sóre, a făcut pămîntu şi l-a aşezat de-asupra apelor. Dar

(1) T. Bălăşel, *Legende populare*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. III, Fălticenĭ 1894, p. 26.

cum făcuse, cum dresese Milostivul, că făcuse pămînt maĭ mult decât îĭ trebuià şi cu ăl de-ĭ maĭ rĕmăsese nu scià ce să facă.

«Atuncĭ *Dumnedeŭ* şĭ-aduse aminte că *Moş-Ariciŭ* e înfundat al ciórelor şi are multă pricepere la cap. Trimite decĭ numaĭ decât pe *Albină* la el să-l întrebe: ce-l învaţă să facă cu pămîntul ăl de ĭ-a rĕmas de *pristos?*

«*Albina* numaĭ decât: *sbârnn!* fu la bordeiul luĭ *Moş-Ariciŭ*

«*Moş-Ariciŭ* sta ghemuit pe vatră. Cum vĕdù pe *Albină*, o întrébă supĕrat:

— «Ce cațĭ aicĭ, fă şiréto!

— «Ce să caut! — rĕspunse *Albina* — iacă viŭ de Dumnedeŭ mĕ trimise să-ţĭ spuĭ că de la clădirea pămîntuluĭ ĭ-a maĭ rĕmas o ţărişóră de pămînt de pristos şi nu scie ce să facă cu el şi te întrébă pe tine ce să facă cu el?

— «Eĭ, aşĭ!... asta fu vorbă de clacă! Da eŭ de unde să sciŭ?... Dacă nu-ĭ dă luĭ în gând, că e *Dumnedeŭ*, dar eŭ un prăpădit de unde aşĭ scì!... Haidĭ, cară-te de acì şi mĕ lasă în pace!

«*Albina* tăcù şi plecă. Plecă, da nu plecă. Cum eşì afară se puse pe coşul bordeiuluĭ şi trase cu urechea să vadă nu o da vre-o vorbă din *Ariciŭ*, ca să aibă ce spune luĭ *Dumnedeŭ*.

«Aşà şi fu. Cum plecă *Albina*, *Ariciul* începù a vorbì singur pe vatră:

— «Ce om şi *Dumnedeŭ* ăsta! cum nu ĭ-o fi dând şi luĭ în gând, să facă délurĭ şi munţĭ din pămîntul, care ĭ-a rĕmas.

« *Albina* atâta aşteptà şi... *sbârnn!* se duse şi spuse luĭ *Dumnedeŭ* ce audise de la *Ariciŭ*.

«*Ariciul* înţelese şiretenia *Albineĭ* şi de ciudă îĭ dise:

— «D'alea mĭ-aĭ fost, şiréto?... mâncà-ţĭ-ar ce nu se mănâncă cine te-a învĕţat!

«*Dumnedeŭ* sfîntu făcù délurĭ şi munţĭ, iar pe *Albină* o blagoslovì *să fie sfîntă*, iar *scârna* eĭ să se facă *miere* maĭ dulce ca orĭ-ce din lume» (1).

A doua legendă, asemenea cosmogonică, şi anume din

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

Banat, care ne spune tot odată şi aceea de ce *Albina* se numesce *Albină,* şi cum de vine că corpul eï la mijloc e aşà de subţire, ca şi când ar fi curmată, sună precum urméză:

Când a voit *Dumnedeŭ* să facă lumea, a trimis pre *Albină* la *Dracul* ca să-l întrebe pe acesta de sfat: cum ar fi maï bine, să facă numaï un singur *Sóre* orï maï mulţï?

Albina se duse, îl întrebă pre *Dracul* de sfat, şi apoï se puse pe nesimţite pe capul luï.

Ducă-se-pe-pustiĭ începù a se sfătuì cu sine cum ar puté maï înţelepţesce rĕspunde la întrebarea acésta şi a ḑice:

— «Dacă vor fi maï mulţï *Sorĭ,* nu va fi bine, pentru că arşiţa lor ar puté să întrécă văpaia iaduluï, şi atuncï ómeniï n'ar avé nicï o frică de dînsul!

— «N'ar fi bine — ḑise el maï departe, — dacă ar fi maï mulţï *Sorĭ* şi de aceea, pentru că ar puté să prefacă nóptea în ḑi, şi atuncï faptele întunericuluï ar avé un capĕt!

După acestea *Dracul* îşï dete părerea sa ḑicênd:

— «E maï bine dacă va fi numaï un singur *Sóre!*

Sburând acuma *Albina* ca să ducă Domnuluï rĕspunsul acesta şi prinḑênd a sbârnăì, *Stăpânul nopţiì* cunoscù că ea şeḑù pe capul luï şi că a ascultat ceea ce a vorbit el la sine. Decï înverşunat fiind pentru acésta, o lovì cu un biciŭ peste spate.

Din pricina acesteï loviturï *Albina* se făcù tótă négră. Şi tot de la dînsa i se trage şi curmătura ce o are acuma la mijlocul trupuluï sĕŭ.

Maï înainte însă de ce a fost ea ast-fel bătută de către *Diavolul,* aveà colóre albă, şi de aceea se şi numesce ea până în ḑiua de astăḑï *Albină.*

Şi că avem noï acuma numaï un singur *Sóre* pe cer, numaï *Albineï* avem să-ï mulţumim» (1).

O variantă a acesteï legende, tot din *Banat,* sună ast-fel:

O fost înainte de ce o venit *Domnu Christos* pre pămînt.

Într'o diminéţă *Tatăl-de-sus* căută din cer spre pămînt şi iacă vede pe *Diavolu* cum umblă *hotîcăind* pre o cărare lăturinţă dus pe gândurï.

(1) Schott, *Walachische Märchen,* Stuttgart und Tübingen 1845, p. 283—284.

— «Iar o clocit vre o blestemăţie *Necuratu*, iar o adus vre-o urgie pe capul bieţilor ómeni de pre pămînt, — ḑise Dumneḑeŭ, îndelung răbdătorul.

«*Diavolul* adecă n'are altă slujbă, fără numaĭ să *izofle* şi să născocéscă la *snóbe;* pre cât face *Dumneḑeŭ* bine, el să facă rěŭ. Şi atâtea rele a sěměnat printre ómenĭ şi atâtea osânḑĭ a pus pe bieţiĭ de eĭ, cât *poede*...., de se îngrozise şi *Dumneḑeŭ* sfîntul.

«Şi făcù *Dumneḑeŭ* ochiĭ rótă prin raiŭ: pre cine să-şĭ alégă bună iscódă, ca s'o triméţă pre pămînt, să ispitéscă gândurile şi planurile nouě ale *Spurcatuluĭ*. Şi dete cu ochii de *Albină*, cum sburà prin raiŭ de la flóre la flóre, încărcându-şĭ pântecele de *miere*, şi cum sburà ea, sunet n'auḑiaĭ, că ea-şĭ căutà de lucru şi nu bâzâià ca *Bârdăunii* şi ca muscele ale fără de trébă. Şi cum se puneà pe florĭ uşurică, florile par'că nicĭ nu simţiaŭ greutatea trupşoruluĭ eĭ, ci-şĭ deschideaŭ cu drag potiraşele lor pline de rouă dulce şi ea sugeà, sugeà cu nesaţ.

«Se gândì *Dumneḑeŭ* : *Albina* o fi bună pentru taina asta.

«Grăì dară *Albineĭ* şi-ĭ dete poruncă să se gate de drum, să sbóre de grabă pre pămînt, şi arătându-ĭ locul, pre unde făceà *Dracu* târcóle, o învěţă cum să se apropie pe nesimţite de *Necuratu*, să ciuléscă şi să afle ce rěŭ o maĭ fi născocit, şi apoĭ să-ĭ aducă veste.

«*Albina* cuminte fără împotrivire ascultă porunca, se duse la un pârăŭ, ce curgeà limpede prin liveḑile daurite ale raiuluĭ, se spělă pe picioruşe, luă câte-và gurĭ de apă rěcoritóre, eşì pe pórta raiuluĭ, întinse aripiórele şi ca săgéta se repeḑì în jos din *vînătărĭ*. Sburà, sburà ca vîntul, şi când erà sórele *nampror* (prânzul mic), ajunse la locul, unde tocmaĭ şedeà *Diavolu* cu códa colac pe o buturugă şi cu piciorul ăl fără de genunche rezimat pre o bróscă în mijlocul unuĭ buciniş şi înconjurat de papură şi trestie înaltă — ḑice că el îşĭ face corăbiĭ din trestie,—şi încet pe dinapoĭ se puse *Albina* la *Sotea* taman pre comănac.

«El n'o simţise.

«*Albina* stete mâlcom şi dete ureche.

«*Nestretea* mormăià :

— «O să se supere foc *Al-de-sus* şi o să triméţă pre *Ilie*

cu fulgere după mine, când o află că şi pentru legea a maĭ tare, ce a croit el spre binele ómenilor, pentru *buna înțelegere* între ómenĭ, când eĭ se însoțesc cu puterĭ îmmulțite ca să facă vre-o ispravă..., am găsit eŭ cârlig.

«Cu bună înțelegere s'ar maĭ puté stăpânì lumea şi ómenii s'ar maĭ ține la *olantă* (olaltă) şi s'ar întărì la primejdiĭ, ar maĭ fi să fie în chipul şi asemĕnarea luĭ — cum se dice, — dar las' că n'o să maĭ samene luĭ, — acuş n'o să le maĭ dică *ómenĭ* ci *dracĭ*. Că orĭ-ce *năsărîmbe* ĭ-am învĕțat eŭ, eĭ tóte le-aŭ primit de grabă şi mi le împlinesc, de nu maĭ *ajuesc* popiĭ şi *dascăriĭ* cu predicele şi învĕțăturile, să-ĭ aducă la *brézdă* după voia luĭ... Câte păcate îs oprite în ale dece poruncĭ, eĭ tóte le fac, ba le pun şi vârf, — nicĭ că le pasă de *Savaot*... Am isbutit să smulg şi rădăcina de credință şi dragoste către de aprópele, către frațĭ şi către părințĭ... Eĭ se duşmănesc şi se urĕsc ca draciĭ şi se mâncă uniĭ pre alțiĭ ca lupiĭ. Cresce lăcomia draga'n de ea bugeac între eĭ. Fie-care numaĭ când póte să-ĭ facă rĕŭ, orĭ să-l vorbéscă de rĕŭ.

«Ómeniĭ, dragiĭ meĭ, şcolariĭ meĭ ascultătorĭ, o duc bezmetecĭ şi fără frică şi fără gând la Dumnedeŭ, — numaĭ de mine maĭ aŭ câtă rĕcóre şi de cazanu cu smólă fierbinte din iad.

«Cu îndemnurile mele fac eĭ minunate lucrurĭ în lume. Adevĕrat că nimic din ce face unul orĭ altul nu trece până la al treilea genunche. Dar ce fac doĭ şi maĭ mulțĭ în *bună înțelegere* — eŭ să nu stric óre?... Las' c'om vedé!

«*Ce fac doĭ ómenĭ numaĭ copiiĭ lor pot să strice* — sună legea, — şi el crede că copiiĭ nu pot strică ce orĭ fi făcut părințiĭ lor, temĕndu-se de blestem. Vedĭ bine că nu, dacă nu mĭ-aşĭ vârî eŭ codița printre eĭ... El cu *bună înțelegerea* luĭ a blăjină, eŭ cu *vrajba*, cu *pisma* şi cu *ura*, treĭ *zmeóne* cu dințĭ de oțel, ne-om lovì în capete...

«Dise *Diavolu* şi sărind în sus de bucurie, că a maĭ făcut un pocinog luĭ *Dumnedeŭ* dragul, scóse un hohot, de clocotiaŭ văile; pasĕrile sburaŭ şi jivinile tremuraŭ de spaimă, iar un păstor ațipit la umbra uneĭ sălciĭ din *ostru* sărì ars în sus şi-şĭ făcù cruce.

«Al *Bată-l crucea*, isbit de puterea sfinteĭ crucĭ ca de trăs-

net, dete să se arunce în balta din apropiere şi să se cufunde în iad, iar *Albina* înspăimântată în clipita aceea îi înţepă acu în cap prin comănacu de pipirig, şi... *sfâr* se avîntă în văsduh.

«Atuncĭ *Diavolu* răcnì de durere. Smulse turbat sbiciu de la brâŭ şi o plesnì preste spate, de îĭ maĭ curmă mijlocelul bieteĭ *Albine*, iară *Întunecatu* miră-te că atuncĭ a rĕmas cu al doilea corn în frunte şi-şĭ dete de-a cufundişilea ciobâlc în lac şi eşiaŭ bulbucĭ din apă, cum se coborià în iad.

«*Albinióra* schilăvită cu mare chin şi trudă îşĭ urmă sboru maĭ departe, până ce în de séră ajunse la Dumneḑeŭ. — Îĭ povestì din vorbă în vorbă şi din fir în pĕr tot ce a auḑit şi a păţit.

«*Dumneḑeŭ* sfîntu se turbură fórte, dar nu lăsă pre biata *Albină* necăjită, ci punênd degetul pre rană, o vindecă într'o clipă.

«Şi de-atuncĭ rĕmase *Albiniţa* drăgălaşă cu mijlocul subţirel ca o coconiţă; şi ĭ-a maĭ dat Dumneḑeŭ *Albineĭ* darul că ce descarcă ea, să se facă *miere* dulce de gustare ómenilor, şi ce asudă ea *céră* galbenă ca aurul de lumînărĭ în biserică, ca să se îndepărteze *Necuratu* şi *Întunecatu* dintre noĭ.

«Şi se socotià *Dumneḑeŭ* cum să pună capĕt la atâtea blestemăţiĭ, ce o născocit şi tot născocesce şi le aruncă — *Beda* — între ómenĭ.

«Şi atuncĭ a hotărît *Tatăl* să triméță pre *Fiul* pre pămînt, ca să întărésca *dragostea* între ómenĭ, că numaĭ *dragostea* ţine lumea în ţâţânĭ, — şi apoĭ copiiĭ n'o să maĭ strice ce aŭ făcut părinţiĭ şi înaintaşiĭ lor cu *bună înţelegere*» (1).

După o altă legendă, aşijderea din *Banat*, să aibă *Albina* făptura eĭ cea curmată, precum şi colórea sa cea négră de la biciul cel de foc al ceruluĭ, adecă de la *fulger*, cu care o lovì *Sînt-Ilie*, în mânia sa, pentru că ea, fiind neascultătóre, s'a certat cu părinţiĭ sĕĭ (2).

A treia legendă, care asemenea ne spune că *Albina* a fost dintru început fată şi abià maĭ pe urmă s'a prefăcut în *Albină*, însă nu din causă că póte ar fi fost neascultătóre

(1) *Calendarul Săténuluĭ* pe anul 1901, Sibiiŭ, p. 37—39.
(2) Schott, op. cit., p. 284.

şi s'ar fi certat cu părinţiĭ sěĭ, ci din contră pentru că a iubit maĭ ales pre maica sa fórte mult, sună precum urméză:

«Erà odată o femee şi aveà doĭ copiĭ, un băiat şi o fată.

«Copiiĭ aŭ plecat amândoĭ în lume să-şĭ caute de lucru, pentru că mama lor n'aveà putere să-ĭ ţie.

«Băiatul a intrat învěţăcel la un ţesător de pânză, iară fata căra pietre pentru zidariĭ carĭ făceaŭ case.

«După câtă-và vreme mama lor s'a îmbolnăvit de mórte şi a rugat pe un om din satul sěŭ să ducă veste copiilor.

«Omul, după mult umblet prin lume, a găsit pe băiat şi pe fată. Băiatul erà tocmaĭ la răsboiul de ţesut, şi când ĭ-a spus omul de ce a venit, băiatul rĕspunse:

— «Eŭ ce să-ĭ fac! Las' să móră, că e bătrână şi ĭ-a sosit césul. Eŭ nu pot să plec, că prea am mult de lucru.

«Şi a rĕmas băiatul tot la răsboiŭ, şi a ţesut maĭ departe şi n'a plecat.

«Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în póla haineĭ. Şi când ĭ-a spus omul de ce a venit, fata a lăsat pietrele jos şi a început să plângă şi a plecat într'un suflet spre casă.

«Mamă-sa, când a vědut-o, s'a ridicat din pat, şi de multă bucurie i s'a limpedit sufletul, dar s'a făcut négră de supěrare, când ĭ-a spus că băiatul n'a vrut să vie. A luat capul feteĭ între mânĭ şi a sărutat-o pe frunte şi a dis:

— «Măcar că el a uitat de mine tocmaĭ în césul morţiĭ mele, eŭ vě iubesc de o potrivă pe amândoĭ. Îl iubesc şi îl iert şi dacă a făcut el cu asta vre-un păcat, să-l judece Dumnedeŭ, că e drept şi puternic, şi judecata luĭ e fără greşélă.

«Aşà a dis biata mamă, apoĭ şĭ-a lăsat capul pe căpětâiŭ şi a închis ochiĭ şi a murit.

«Şi în clipa aceea fata s'a făcut *Albină*, iar băiatul *Păiangen.*

«Şi de atuncĭ *Păiangenul* trăesce singur, vecĭnic singur, fără fraţĭ şi surorĭ şi fără părinţĭ. El fuge de lumină şi vecĭnic îşĭ ţese pânza prin locurĭ întunecóse, şi e tot posomorît şi supěrat, iar ómeniĭ îl urgisesc, şi orĭ unde îl află îĭ strică pânza şi pe el îl fugăresc şi-l omóră.

«Dar *Albina* de atuncĭ e veselă şi tótă diua sbóră de pe

o flóre pe alta, şi trăesce cu părinţiĭ eĭ şi cu fraţiĭ, şi cu surorile la un loc. Iar ómeniĭ o iubesc şi o vĕd cu drag, căcĭ ea cu toţĭ împărţesce ceea ce adună şi tuturor le dă din *mierea* eĭ. Iar casa eĭ e *fagurul* cel galben ca sórele; şi din *céra* albinelor fac creştiniĭ lumînările pre carĭ le aprind în césul morţiĭ şi le pun să lumineze sub icóna Maiciĭ Domnuluĭ» (1).

O variantă a acesteĭ legende, şi anume auḑită de la un Român din *Albania*, com. Ohrida, sună aşà:

«*Pangul* cŏ-*Alghĭina* éra hĭilĭ dĭ-una mumă. Nă ḑuă, aclò ĭu ţîseà *Pangul* tŏ-arîzboĭu, vinĭiră di-lĭ adusîră urîta ştiri, că mâ-sa traḑi tră mórti şi că caftă si-ş védă tumélĭa ninca nă óră.

«*Pangul*, n-loc si se-astragă tu óră, s-ŏ-agĭungă cu graĭtu n-gură, ni z-bitu dit arîzboĭu, ma lî u turnă aţilor ţe lĭ-adusiră ştirea ţea urîtă:

— «Am cum, móri mu-mea di cári şti! s-nĭ alás ĭo arîzboĭulu şi ţîsîtura tră nîsă. Nu pot s-mi duc.

«Tut atumţea lĭi vinĭi urîta aestă hîrbari ş-a *Alghĭinilĭeĭ*, ţe cât dédi de-avḑì, lĭi şi multă perlu din cap; ş-alîsă lucrili baltă şi zghĭilinda, dipirînda, ş-u dédi alaga tu un suflit tra si-ş agĭungă mă-sa cu gură.

«Cât u viḑu mă-sa, s-turnă di u bîşeà pri frîmti şi-lĭ ură cu graĭu di mórti:

— «Cât traḑi arina ş-amarea, ahîntă se-agĭungă fara ta; cât va s-eşĭ din casă, acumtiulu a tău s-hibă lilicĭa ţea muşată a Maĭluĭ ş-a primavérálĭeĭ şi putè s nu ti tórnĭi a casă-ţĭ ni mâncată, ni sâturată şî nincârcată. *Nĭari* si scoţĭ, şi dulţémea lĭeĭ ţiva si nu ŏ-antrécă, şi lumeĭ cându si gustă di nîsă, să s-andulţéscă; şi *ţéra* ţe s-ardă lumea la Hristolu şi n-graĭlu mari. Dumniḑĕlu cu dóuli mânĭ s-ti vluiséscă. Cât tră *Pangu: Cob* se-armână; ḑua tută ş-anlu tut si ţésă şi hĭiri putè si nu védă!»

Daco-românesce:

«*Păiajenul* cu *Albina* eraŭ fiice de o mamă. Într'o ḑi, acolo unde ţeseà *păianjenul* în răsboiŭ, aŭ venit (solĭ) şi ĭ-aŭ

---

(1) Publ. de G. Coşbuc, în *Fóia populară*, an. I, Bucurescĭ 1898, No. 4, pag. 2.

adus urîta scire, că mamă-sa trage de mórte şi că cere să-şĭ vaḑă familia încă odată.

«*Păianjenul*, în loc să se repéḑă la moment, ca s'o ajungă trăind (lit. cu vorba în gură), nicĭ nu s'a mişcat din răsboiŭ, ci rĕspunse acelora carĭ aduseră scirea cea urîtă:

— «D'apoĭ cum să nu! móre mama de mare pagubă (lit. de cine scie), să-mĭ las eŭ răsboiul şi ţesătura pentru dînsa. Nu pot să mĕ duc.

«Tot atuncĭ a sosit acéstă urîtă scire şi *Albineĭ*, care îndată ce auḑì, i se rădicà pĕrul de pe cap; îşĭ lăsă treburile baltă şi văităndu-se şi smulgêndu-şĭ pĕrul, a alergat într'o singură rĕsuflare spre a-şĭ ajunge pe mamă-sa trăind.

«Cum o vĕḑŭ mamă-sa, o sărută pe frunte şi-ĭ ură cu graiŭ de mórte:

— «Câtă este frunza, cât trage nisipul şi marea, atâta să ajungă némul tĕŭ: îndată ce veĭ eşì din casă, rézimul tĕŭ să fie flórea cea frumósă din luna luĭ Maiŭ şi din primăvară şi nicĭ odată să nu te întorcĭ la casa ta nemâncată, nesăturată şi neîncărcată. *Miere* să producĭ şi dulcéţa eĭ să nu o întrécă nimic şi lumea când să guste, dînsa să se îndulcéscă, şi *céra* pe care să o arḑă lumea la Christos la a doua înviere. Dumneḑeŭ cu cele douĕ mânĭ să te binecuvinteze. În ce privesce pre *Păianjen:* cuc să rĕmâe, ḑiua tótă şi anul tot să ţésă şi noroc nicĭ odată să nu vaḑă!» (1)

A patra legendă, şi anume din *Ţara-Românéscă*, care ne arată de la cine şi când a căpĕtat *Albina* darul de a adunà *mierea*, sună ast-fel:

«După ce bunu *Dumneḑeŭ* a făcut tóte lighiónele şi tóte jivinele ce se mişcă pe pămînt, le-a chemat pe tóte înaintea luĭ, ca să-ĭ arate fie-care sporul şi munca lor şi să le deà blagoslovenie.

«Fie-care lighiónă venià cu câte ce-và înaintea *Milostivuluĭ:* una aduceà un vînat, alta altul, o pasĕre cântà frumos, alta venià în cioc cu o omidă; óia cu ugerul plin de lapte, boul cu jugul de céfă; în sfârşit tóte veniaŭ de-şĭ arătaŭ vrednicia lor şi-şĭ luaŭ blagoslovenia de la *Dumneḑeŭ.*

(1) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 772.

«*Albina* venì şi ea ostenită şi plină de năduşelĭ de multă muncă şi alergătură, cu trupul sgâriat şi plin de sânge tot alergând p'în spinĭ şi mărăcinĭ după hrană.

«Bunuluĭ *Dumneḍeŭ* îĭ plăcù vrednicia eĭ şi o blagoslovì ca sudórea şi sângele eĭ să se prefacă în *miere* şi *céra*, să-ĭ fie destulă hrană eĭ şi altora şi *céra* să se ardă în sfintele bisericĭ.

«Şi de atuncĭ a rĕmas sfîntă *Albina* şi tótă strădania eĭ» (1).

A cincia legendă, din *Bucovina*, com. Mahala, care ne spune, pe lângă multe altele, şi aceea de când e *Albina* cu *ghimpe* saŭ maĭ bine ḍis cu *ac*, şi de ce piere ea când împunge pe cine-và cu *acul* sĕŭ, sună precum urméză :

«Ḍice că *Dumneḍeŭ*, după ce a făcut lumea şi tóte vietăţile câte se află într'însa, a chemat într'o ḍi pre tóte vietăţile la sine, anume ca să-ĭ deà fie-căreia câte o ocupaţiune.

«Adunându-se tóte vietăţile, *Dumneḍeŭ*, pe lângă munca de tóte ḍilele, ĭ-a maĭ dat fie-căreia pe de-asupra încă şi aceea ca să-l slujéscă pe om cum va puté şi cu cât va puté.

«Ce ĭ-a fi spus fie-căreia în deosebĭ, nu sciŭ, atâta sciŭ numaĭ că *Albineĭ* ĭ-a ḍis să sbóre din flóre în flóre când va fi arşiţa cea maĭ mare şi să strîngă *miere* şi *céră* atât pentru dînsa, cât şi pentru ómenĭ.

«*Albina*, vĕḍênd că lucrul, ce i l-a dat eĭ *Dumneḍeŭ*, adecă de a sburà tótă ḍiua şi încă când e arşiţa cea maĭ mare din flóre în flóre şi a culege miere şi céră nu numaĭ pentru sine, ci şi pentru ómenĭ, e un lucru fórte anevoios şi ostenicios, s'a supĕrat şi de aceea ḍise către *Dumneḍeŭ*:

«Dómne! greŭ lucru mĭ-aĭ dat, dar ca una ce sunt supusă şi neîmpotrivitóre, trebue să te ascult şi să mĕ mulţumesc cu sórtea mea ! . . Eŭ voiŭ strînge până şi la o vadră de miere, de una însă te rog, şi anume ca tótă mierea ce voiŭ strînge-o eŭ să fie a mea. Pe lângă acésta să-mĭ maĭ daĭ şi un *ghimpe*, ca în cas când ómeniĭ ar îndrăsnì a-mĭ răpì mierea, să-ĭ pot împunge cu dînsul, şi *ghimpele* acela să fie aşà de puternic, că pe cine îl voiŭ împunge cu dînsul, pe loc să şi móră. Dacă îmĭ veĭ da aşà un *ghimpe*, pe lângă *miere*, voiŭ maĭ strînge încă şi *céră* de ajuns!

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

—«Nu!—ḑise *Dumneḑeŭ*—asta-ĭ prea mare şi prea cutezată vorbă de la tine! . . Aşà cum vreĭ tu nu se póte! . . Despre mine, eŭ îţĭ daŭ bucuros *ghimpele*, ce-l doresci, şi chiar să-l şi aĭ de acuma înainte, dar tu strînge maĭ bine maĭ puţină miere şi dă şi omuluĭ dintr'însa, iar de înghimpat să nu-l înhgimpĭ ci numaĭ să-l speriĭ cu dînsul. În cas însă să calcĭ acéstă hotărîre a mea şi să-l înghimpĭ, atuncĭ să nu móră el, ci să morĭ tu!

«De atuncĭ *Albina* are *ghimpe* saŭ *ac*, şi tot de atuncĭ, când înghimpă cu dînsul pe vre-un om, nu móre omul, ci din potrivă móre ea, eşindu-ĭ dimpreună cu ghimpele şi *maţele*» (1).

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Bucovina*, com. Toderescĭ, sună aşà:

«Ḑice că după ce a făcut *Dumneḑeŭ* lumea şi tóte vietăţile câte se află într'însa, s'a dus într'o ḑi *Albina* la el şi a cerut să-ĭ deà voie şi putere ca atât ea cât şi surorile eĭ să pótă umblà în tot locul şi fie-care să pótă strînge câte o vadră de miere pe an. Iară când vre-un om nu le-ar da pace şi vre-una dintre dînsele l-ar *muşcà*, omul acela să móră.

«Însă *Dumneḑeŭ* nu ĭ-a împlinit cererea acésta, ci el a hotărît ast fel: să aibă voie a umblà şi a strînge miere din tot locul, dar când vre-una dintre dinsele ar muşcà pe om, să nu móră omul muşcat, ci să móră ele; şi nu una, ci tóte câte vor fi într'un *ştiubeiŭ*, să pótă strînge o vadră de miere.

«Şi de atuncĭ fie-care *Albină*, când muşcă pe om, móre, şi tóte la un loc, fie orĭ şi cât de multe ar fi şi orĭ cât de sârguinciόse, câte sunt într'un *ştiubeiŭ*, abià pot strînge o vadră de miere pe an» (2).

A doua variantă, aşişderea din *Bucovina*, com. Bălăcéna, e acésta:

«Odinióră cerù *Albina* de la *Dumneḑeŭ* ca ea, cu împunsătura aculuĭ sĕŭ, să fie în stare a-l omorî pe om.

«A-tot-înţeleptul *Dumneḑeŭ* îĭ juruì că-ĭ va împlinì ruga, însă numaĭ cu adausul dacă va strînge într'o vară douĕ-spre-ce ocà de miere. Iar dacă nu va împlinì acest lucru,

(1) Com. de Ionică al luĭ Iordachi Isac.

(2) Com. de Nic. Rădăşan, stud. gimn.

atuncĭ când va împunge cu acul sĕŭ, să nu móră omul, ci ea să móră.

«De aceea *Albina* e aşà de sârguinciósă tótă vara. Însă pe lângă tótă sârguinţa eĭ, nu póte să strîngă atâta miere, câtă ĭ-a spus *Dumneḑeŭ*. De aceea când *slobóde acul*, trebue şi ea numaĭ decât să móră» (1).

A treia variantă, tot din *Bucovina*, şi anume din com. Costişa, sună ast-fel:

«Ḑice că odată se duse *Albina* la *Dumneḑeŭ* şi i se rugă ca să-ĭ deà atâta putere asupra omuluĭ, care nu-ĭ lasă hrana în pace, ci ĭ-o iea cu de-asila, ca atuncĭ când îl va împunge, să móră de veninul eĭ.

«*Dumneḑeŭ*, voind să-ĭ împlinéscă dorinţa, îĭ rĕspunse ḑicênd:

— «Când veĭ strînge tu o vadră de miere pe an, să-ţĭ fie dorul împlinit. Iar până atuncia să morĭ tu, de veĭ da omuluĭ cu acul!

«De atuncĭ *Albina* lucră neîncetat, dóră va strînge o vadră de miere într'un an, ca să-ĭ fie dorul împlinit. Însă de órece nu e în stare s'o facă acésta, de aceea de câte orĭ împunge cu acul sĕŭ pe cine-và, móre ea» (2).

A patra variantă, asemenea din *Bucovina*, com. Ciudeiŭ, sună aşà:

«Dintru început fie-care *Albină* umblà şépte hotare pe ḑi şi aduceà câte o vadră de miere pe an. Dar pe atuncĭ, când muşcà pe vre-un om, omul acela îndată murià.

«*Dumneḑeŭ*, vĕḑênd acésta, a făcut ca fie-care albină să umble nu numaĭ pe şépte hotare într'o ḑi, ci şi pe maĭ multe, şi nu numaĭ odată, ci şi maĭ de multe orĭ, dar să aducă maĭ puţină miere, iar când va muşcà pe vre-un om, nu omul, ci ea să móră.

«Şi de atuncĭ fie-care *Albină*, când muşcă pe vre-un om, îndată móre» (3).

A cincia variantă, din *Ţéra-Românéscă*, sună precum urméză:

(1) Com. de M. Jemna, stud. gimn.
(2) Com. de Sofroniŭ Cernoschi, stud. gimn.
(3) Dict. de M. Popescu, dăscăliţă.

«Omul, fiind tot-deauna lacom, precum este şi în ḑiua de aḑĭ, de nu maĭ are saţ pe lume, strică mereŭ rostul *Albineĭ* şi ĭ fură *céra* şi *mierea*. Aḑĭ aşà, mâine aşà, până când nu maĭ putù răbdà săraca de ea şi se duse de se jeluì la *Dumneḑeŭ* de faptele omuluĭ nesăţios.

«*Dumneḑeŭ* o întrebă:

— «Eĭ, şi ce vreĭ tu să-ĭ fac eŭ?

«*Albina* rĕspunse supĕrată:

— «Dómne! să móră tot omul pe care l-oiŭ înţepà eŭ!

«*Dumneḑeŭ*, fiindu-ĭ milă de om şi vĕḑênd şi pe *Albină* cam obrasnică, îĭ rĕspunse:

— «Ba, maĭ bine să morĭ tu decât omul!

«Şi aşà a rĕmas până aḑĭ; *Albina* móre pe loc, cum o muşcà un om! (1)

În fine a şésea şi ultima variantă a acesteĭ legende, şi anume din *Transilvania*, com. Voila, ţinutul Făgăraşuluĭ, sună precum urmézǎ:

«Când a făcut Dumneḑeŭ tóte vietăţile, a întrebat pe fie-care ce putere voesce să aibă.

«*Albina* a rĕspuns:

«Pre cine voiŭ împunge cu acul meŭ să şi móră.

«Atuncĭ *Dumneḑeŭ* a ḑis:

«Maĭ bine să morĭ tu!

«Şi aşà se vede până în ḑiua de astăḑĭ, că îndată ce înghimpă cu acul sĕŭ *Albina* pre cine-và, móre ea însăşĭ» (2).

A şésea legendă, din *Bucovina*, com. Toderescĭ, care ne spune de când aŭ început ómeniĭ a ţiné *Albine* pe lângă locuinţele lor şi a le mâncà mierea, sună aşà:

«Ḑice că în vremile de demult erà un om fórte sumeţ şi rĕŭ, rĕŭ, de nu maĭ aveà pĕreche în lume.

«Omul acela şĭ-a făcut o casă, şĭ-a închis-o din tóte părţile ca să nu intre într'însa nimenĭ, nicĭ măcar o *gâză*.

«Şi după ce a sfârşit el casa de făcut, a eşit afară să vadă ce şedere şi înfăţişare are şi cât îĭ de frumósă.

«Şi după ce s'a uitat la dînsa din tóte părţile şi a vĕḑut că-ĭ tocma aşà, după cum a dorit el să fie, s'a întors plin

(1) Com. de S. Sa păr T. Bălăşel.

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, I, p. 114.

de mulţumire în casă, şi cum a intrat înăuntru a închis iute uşa după dînsul, ca să nu maĭ intre nimenĭ altul.

«Dar când dete el să intre înăuntru i se puse o *Albină* pe cap, şi după ce a intrat înăuntru, *Albina* ĭ-a sburat de pe cap şi a început a *sbârnâì* în colo şi în cóce prin casă.

«Sumeţul şi rĕutăciosul om, cum dete cu ochiĭ de *Albină*, se făcù foc şi pară de mânie pe dînsa şi-ĭ ḑise:

— «Fiind-că aĭ fost atât de viclénă şi de îndrăsnéţă de aĭ intrat în casa mea cea atât de bine închisă, de aceea să-ţĭ mânânce óameniĭ ceea ce nu se mănâncă!

«*Dumneḑeŭ*, care le scie şi le vede tóte, auḑind blestemul omuluĭ acestuia, a dat ca din ḑiua aceea *Albina* să facă *miere* în loc de alt ce-và, şi omul cel dintâiŭ, care îĭ va mâncà-o, să fie tocmaĭ acela care a blestemat-o.

«Mergênd după un timp óreşĭ-care omul acela în ţérină, a aflat acolo o mulţime de *Albine*, iar între dînsele un *fagur* galben ca aurul şi plin de *miere*.

«Vĕḑênd el acésta, s'a apropiat şi a gustat să vadă ce-ĭ aceea. Şi gustând a aflat că-ĭ dulce.

«Vĕḑênd el acésta, a luat *Albinele* şi *fagurul* şi le-a dus la sine a casă. Şi de atuncĭ ţin ómeniĭ *Albine* pe lângă casele lor şi le mănâncă *baliga*, adecă *mierea*.

«Şi cel dintâiŭ om, care le-a mâncat *baliga*, a fost tocmaĭ omul ce a blestemat *Albina*» (1).

A şéptea şi tot-odată ultima legendă a *Albineĭ*, asemenea din *Bucovina*, com. Volovăţ, e acésta:

«Ḑice că *Fariseiĭ*, când aŭ voit să-l prindă pre Domnul nostru Is. Chr., s'aŭ adunat într'o casă şi acolo, cu uşile încuete şi cu ferestrele astupate, aŭ început eĭ a se sfătuì cum să-l prindă şi ce să facă după aceea cu dînsul.

«Domnul nostru Is. Chr. auḑind despre acésta, trimise pre *Albină* ca să asculte la uşă ce vorbesc *Fariseiĭ* şi apoĭ să vie şi să-ĭ deà de scire.

«*Albina* făcù aşà, după cum îĭ spuse, se duse, şi după ce ascultă şi auḑì tóte cele ce le-aŭ pus *Fariseiĭ* la cale, se ridică bâzâind de unde s'a fost pus şi se întórse la Is. ca să-ĭ spue ceea ce a auḑit.

(1) Com. de Nic. Rădăşan.

«Aud̦ind unul dintre *Fariseĭ* bâzâitul *Albineĭ* şi pricepên-ı-se că ĭ-a ascultat ce vorbesc, a blestemat-o d̦icênd.

— «De ad̦ĭ înainte nu tu, ci ómeniĭ să-ţĭ mânânce hrana şi să-ţĭ ardă munca ta, şi tu nemica să nu le poţĭ face!

«De atuncĭ mănâncă ómeniĭ cu atâta gust *mierea Albineĭ* «şĭ fac lumînărĭ din *céra* strînsă de dînsa» (1).

Acestea sunt tóte legendele *Albineĭ* câte le-am putut eŭ înă acuma adunà. Din ele se vede, după credinţa şi d̦isa poporuluĭ, când a început *Albina* prima óră a adunà *miere*, e ce se numesce ea *Albină*, şi din care causă e curmată e la mijloc, la ce ocasiune a căpĕtat *acul* şi ce păţesce dacă npunge pe cine-và cu dînsul, şi în urmă: când şi de cine nume a fost prima óră îmblând̦ită şi domesticită, cine maĭ ı sémă îĭ mânâncă «ceea ce nu se mânâncă», adecă *mierea* -ĭ întrebuinţéză *céra*.

Acuma însă să vedem maĭ de aprópe cam în ce chip a ıst ea îmblând̦ită şi domesticită.

Iată ce ne spune în privinţa acésta I. Créngă în povesa luĭ *Harap-alb* :

«Şi maĭ merge el cât merge, şi numaĭ iacă se aude o băzăitură ıduşită. Se uită el în drépta, nu vede nimica; se uită în stânga, cĭ atâta; şi când se uită în sus, ce să vadă? Un *roiŭ de albine* ı învârtià în sbor pe de-asupra capuluĭ seŭ şi umblaŭ besmece de colo până colo, neavênd loc unde să se aşeze.

«*Harap-alb*, vĕd̦êndu-le aşà, i se face milă de dînsele şi, luânı-şĭ pălăria din cap, o pune pe érbă la pămînt, cu gura în sus, apoĭ el se dă într'o parte.

«Atuncĭ bucuria albinelor; se lasă jos cu tótele şi se adună otcà în pălărie.

«*Harap-alb*, aflându-se cu părere de bine despre asta, alérgă drépta şi în stânga şi nu se lasă până ce găsesce un buştihan ıtregăios, îl scobesce cu ce póte şi iĭ face *urdiniş;* după aceea éză nisce ţepuşĭ într'însul, îl frécă pe din năuntru cu *cătuşnică*, *sulcină, mătăciune*, cu *Póla-Sânteĭ-Mărieĭ* şi cu alte buruenĭ rositóre şi prielnice albinelor, şi apoĭ, luându-l pe umĕr, se duce *roiŭ*, rĕstórnă albinele frumuşel din pălărie în buştihan, îl în-rce binişor cu gura în jos, îĭ pune de-asupra nisce *căptălanĭ* să nu resbată sórele şi plóia în lăuntru, şi apoĭ lăsându-l a-

1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

colo pe câmp între florĭ, îșĭ căută de drum. Și cum mergeà el, mulțumit în sine pentru acéstă facere de bine, numaĭ iaca i se înfățișéză înainte *crăiasa albinelor*» (1).

Din acest pasagiŭ se vede dejà că crescerea albinelor are în popor o bogată terminologie proprie, care câte odată se deosebesce după localitățĭ, așà:

Albina în genere se chémă *Muscă*, și când sporesce bine se dice: are multă *muscă;* în Banat: *Biză* saŭ *Bâză* (2); iar în Bucovina: *Gâză*, dim. *Gâzuță*, *Gâză de miere* și *Gâză folositóre*, spre deosebire de alte *gâze*, carĭ nu fac miere, și dintre carĭ cele maĭ multe nu sunt folositóre, ci din contră nefolositóre (3).

Albina femee: *Matcă*, pl. *mătcĭ*, pe alocurea, precum bunăóră în jud. Brăila din Téra-Românéscă: *Albină lucróe;* în jud. Mehedințĭ: *Împĕrătésă* (4); în jud. Vâlcea: *Matcă*, *Mumă*, pl. *mume*, și *Mumină*, pl. *muminĭ* saŭ *mumine* (5); la Românii din Meglenia: *Anpirătiță* (6), *Matcă*, *Matiță* și *Mumă;* la ceĭ din Macedonia: *Mumă* (7); iar în alte părțĭ locuite de Românĭ: *Albină împĕrătéscă* (8).

Albina bărbat: *Trântor* saŭ *Trântore* (9), dim. *Trântoraș* (10); la Românii din Meglenia: *Bumbar* și *Bumbăr* (11); iar figurat: *Lăutar*, fiind-că nu face altă trébă decât băzăe, cântă și jócă (12).

Vasul saŭ butucul găurit în care se adăpostesc albinele:

---

(1) *Opere complete*, vol. I, p. 238.

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743.

(3) În cele maĭ multe părțĭ din Bucovina, cu deosebire însă în distr. Rădăuțuluĭ.

(4) Hasdeŭ, op. cit., p. 743.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — vedĭ de acelașĭ: *Românii din Meglenia*, publ. în *Revista „Tinerimea Română"*, Noua serie, vol. V, p. 256.

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) Hasdeŭ, op. cit, p. 743.

(9) Idem de eadem; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Partea bărbătéscă (de la *Albină*) se numesce: *„Trântor"* saŭ *„Trântore"*, pl. *„trântorĭ"*.

(10) N. A. Bogdan, *Poveștĭ și anecdote din popor*, Iașĭ, p. 102.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — vedĭ de acelașĭ și Românii din Meglenia, publ. în op. cit., p. 259.

(12) Hasdeŭ, op. cit., p. 743.

uleiŭ, *stup*, *ştubeiŭ* saŭ *ştiubeiŭ*, *matcă* (1), *coşniţă* saŭ *cuşniţă* (2).

Borticica în stup pe unde intră şi es albinele: *ochiŭ*, *ordiniş*, *urdiniş*, pl. *urdinişurĭ* şi *urghiniş* (3) şi *vrană*, pl. *vrane* şi *vrănĭ* (4).

Ceea ce se pune pe stup ca să-l apere de plóie saŭ arşiţă: *căptar*, *căptan* şi *căptălan*.

Stratele unde se aşéză mierea şi din carĭ se face céra: *fagur*, *fagor*, dim. *făguraş* şi *făgurel*, la Coresi 1577, Ps., CXVII: *strediia* (5).

Chiliórele în carĭ se reproduc albinele şi trântoriĭ: *chilióră* şi *chiliuţă*, *găóce*, pl. *găocĭ*, *gaură*, pl. *găurĭ* şi *căsuică*, pl. *căsuicĭ*; iar cele în carĭ se reproduc mătcile: *botcă*, pl. *botce* şi *ţâţă*, pl. *ţâţe* (6).

Ţepuşele de lemn prin carĭ se susţin faguriĭ: *Prétcă*, pl. *pretce* şi *precĭ* şi *trépcă*, pl. *trepce* (7).

Locul unde se ţin stupiĭ vara: *stupină* saŭ *stuchină*, şi *prisacă*, pl. *prisăcĭ* (8), care cuvînt provine şi într'un cântec din *Ţéra-Românéscă*, şi anume:

---

(1) Sub cuv. *matcă* înţeleg Româniĭ din Bucovina maĭ mult stupul, care a roit de maĭ multe orĭ; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Casa în care locuesc albinele şi strîng miere şi céră p'aicĭ se numesce *uleiŭ*; — com. de d-l El. Pop: «Matca dimpreună cu tóte *albinele* lucrătóre (muncitóre) şi cu *trântoriĭ* se numesc *stup*; — tot aşà şi în Bucovina.

(2) Hasdeŭ, op. cit., p. 743.

(3) N. Densuşian, *Glosariŭ din comitatul Solnoc-Dobâca în Transilvania*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 87: «*Urdiniş* s. *Urghiniş*, strunga saŭ gaura pe care es albinele»; Hasdeŭ, op. cit, p. 743.

(4) În Bucovina şi Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) Hasdeŭ, op. cit., p. 743, şi în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop; — şi a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Celulele fagurilor se numesc *găurĭ*, sing. *gaură* şi *căsuicĭ*, sing. *căsuică*, iar celula în care se desvoltă *matca* se numesce *ţâţă*, pl. *ţâţe*.»

(7) Dat. Rom. din Bucovina şi a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Vergelele carĭ se înfig pe pereţiĭ uleelor şi pe carĭ se fixéză faguriĭ se numesc *pretce*, sing. *prétcă*»; — veḑĭ şi Hasdeŭ, op. cit., p. 743.

(8) Hasdeŭ, op. cit., p. 743.

Ia-audĭ, lele, piţigoiu,
Lasă la naiba răsboiu
Şi haĭ să'nfundăm zăvoiu.
Ia-audĭ, lele, pitpalaca,
Ĭa lasă la naiba naţra
Şi haĭ să'nfundăm *prisaca!* (1)

iară érna: *temnic* saŭ *tevnic.*

Păzitorul albinelor: *stupar* saŭ *prisăcar.*

Scóterea miereĭ saŭ a cereĭ din stup: *retezare* săŭ *retezat* şi *tuns* (2).

Exterminarea trântorilor: *trântorit* saŭ *bătut.*

Instrumentul cu care «se reteză» stupiĭ: *custură.*

Îmmulţirea albinelor eşind pentru a căută un noŭ locaş: *roire, roit, eşirea musceĭ, ese musca* (3).

Stupul vechiŭ cu albine: *matcă, stup* saŭ *pârvac*; cel noŭ căpĕtat din cel vechiŭ: *roiŭ;* iar cel ce se capĕtă din *roiŭ* în aceeaşĭ vară: *paroiŭ*, de unde apoĭ şi verbele: *roesce* şi *paroesce* saŭ *roeşesce* (4).

Stupul care nu roesce: *buhaiŭ.*

Stupuşorul saŭ ştiubeieşul purtăreţ, în care se prind roiĭ şi paroiĭ: *roiniţă.*

Un roiŭ mic: *sfârlac.*

Oul saŭ puiul de albină: *puiŭ* saŭ *căţel*, iar producerea luĭ: *căţelit, căţelesce* (5).

Materia vâscósă din care se nutresce căţelul: *păstură* (6).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Hasdeŭ, op. cit., p. 743; — şi com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) Hasdeŭ, op. cit., p. 743 şi în Bucovina.

(4) Idem, p. 744.

(5) Hasdeŭ, op. cit., p. 744; — com. de S. Sa păr T. Bălăşel: «Larvele albinelor se numesc *căţeĭ*, sing. *căţel*». — Şi d-l El. Pop, învĕţător în Şomcuta-mare, în Ungaria: «Din ouĕle puse în *găurile* (celulele) fagurilor prin *matcă* se prefac *puiĭ*, numiţĭ şi *căţeĭ*. Uniĭ numesc aşà puiĭ, carĭ din unele cause nu se desvoltă în *albine*, ci remân morţĭ în găurile fagurilor.»

(6) Hasdeŭ, op. cit., p. 744; — *Şedĕtórea*, an. III, Fălticenĭ, p. 84: «*Păstură*, materia cea négră şi amară din fagurĭ»; — Ar. Densuşianu: *Glosariŭ din Ţéra-Haţeguluĭ*, publ. în *Revista critică-literară*, an. III, p. 164: «*Păstură*, mâncarea trântorilor în stup.»

Materia din care se forméză căţelul: *plămadă* (1).

Fagurul fiert care s'a stors şi din care s'a scos céra: *boştină* (2), *hoştină, jintiţă* şi *băbaş*.

Apă amestecată cu miere: *mursă* (3).

Apa cu care se spală vasele, în carĭ s'a scurs mierea: *mursă de miere* şi *lapte de miere* (4).

Iar *mursa de miere*, care se lasă se férbă ca şi mustul din pómă de vie şi din care se face apoĭ un fel de bĕutură dulce: *mied, mñied, ñied, mĭid* şi *ñĭid* (5).

Despre sonul, pre care-l scóte albina, generalmente se ḑice: *bâzâe*, uneorĭ: *bombănesce* saŭ *bombâesce* orĭ *bombănéză, zuzăe, vâjăesce* şi *sbârnăe* (6).

Alexiile, carĭ cad tot-deauna la 17 Martie, e ḑiua în care, după credinţa şi spusa poporuluĭ român de pretutindenĭ, se desmorţesc, se mişcă şi es tóte insectele, amfibiile şi reptilele de prin culcuşurile şi ascunḑişurile lor de peste érnă la raḑele cele luminóse şi călduróse ale sóreluĭ de primăvară (7).

Decĭ în acéstă ḑi, precum şi în ḑiua de *Bunavestire*, îndatinéză ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din *Bucovina* a-şĭ scóte şi stupiĭ cu albinele de la *iernatic* şi a-ĭ aşeză prin *prisăcĭ* (8).

---

(1) Hasdeŭ, op. cit., p. 744.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) Hasdeŭ, op. cit., p. 744.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) În Bucovina şi la Hasdeŭ, op. cit., p. 744.

(6) Hasdeŭ, op. cit., p. 744.

(7) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 208.

(8) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Pinteleiŭ Maerean şi com. de d-l Pancraţiŭ Prelipcean, învĕţător superior: «În ḑiua de *Alexie*, omul luĭ Dumneḑeŭ, se scot albinele de unde aŭ ernat şi se pun pe locul unde aŭ să vĕreze»;—a celor din Buninţi, com. de Vesp. Corvin, stud gimn: «*Albinele* se scot afară în ḑiua de *Alexiĭ*»; —a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi Tóder Epure şi com. de Pavel Scripcariŭ: «*Albinele* se slobod din stupĭ în ḑiua de *Alexie*»; — a celor din Stănescĭ, dict. de Ana Furtună şi com. de Dim. Furtună: «*Albinele* se scot tot-deauna în ḑiua de *Alexiĭ*, Omul luĭ Dumneḑeŭ»; — a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Bahriŭ şi com. de George Palamarciuc, student gimn: «*Albinele* se scot de obiceiŭ afară când iĭ ḑiua de *Alexiŭ*, omul luĭ Dumneḑeŭ, care pică după *Patru-ḑecĭ de sfinţĭ* cu o sĕptĕmână şi o ḑi»; S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 224: «Tot în acéstă

O sémă de Românĭ însă, tot din *Bucovina*, sunt de părere ca *albinele*, când se scot de peste érnă, să se scótă numaĭ într'o ḑi de *Joĭ* până la umplutul luneĭ, căcĭ atuncĭ le merge bine. După ce se pişcă luna nu e bine de scos, căcĭ în casul acesta multe rele póte să li se întîmple în decursul anuluĭ. De aceea, dacă *Alexiele* saŭ *Buna-vestire* nu cade într'o *Joĭ* înainte de umplutul luneĭ, e bine să se maĭ aştepte (1).

Nemijlocit înainte de a le scóte, se ḑice că e bine să umble un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ḑiua de Pascĭ împrejurul lor, anume ca să le mérgă bine (2).

După acésta proprietarul, respective prisăcarul, care are să le scótă, le afumă cu tămâe sfinţită (3), le stropesce cu aghiasmă (4), şi apoĭ luându-le pe rând şi scoţêndu-le afară, le duce şi le aşéză în *prisacă* saŭ, dacă nu sunt mulţĭ stupĭ şi prin urmare nu e o prisacă anumită pentru dînşiĭ, în locul acela unde s'aŭ menit ca să steà peste vară.

ḑi—adecă în ḑiua de *Buna-vestire*—se scot şi stupiĭ, carĭ nu s'aŭ scos în ḑiua de *Alexiĭ*»;—Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Zamfira Niculi, şi com. de Darie Cosmiuc: «*Albinele* se scot afară la *Patru-ḑecĭ de sfinţĭ*, la *Alexiĭ* şi la *Blagoveştenii*»; — a celor din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu: «În ḑiua de *Blagoviştenie* se scot stupiĭ»;—a celor din Udescĭ, dict. de Vasile Cimpoieş: «Ómeniĭ scot *albinele* maĭ ales la *Blagoviştenie*, şi se ḑice că-ĭ bine să se scótă în ḑi de frupt; şi *mierea* încă se scóte în ḑi de frupt»;—a celor din Măzănăescĭ, com. de Vasile Zapraţan: «În ḑiua de *Buna-vestire* se obicĭnuesce a se da *albinelor* de mâncare (zahar) şi a le scóte afară de unde aŭ stat érna întrégă»; — a celor din Bălăcéna, com. de G. Boca: «Ómeniĭ scot *albinele* afară maĭ ales în ḑiua de *Blagoviştenie*»;—a celor din Toderescĭ, com. de Nic. Rădăşan: «Ómeniĭ scot *albinele* afară pe la *Blagoviştenie*»;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga: «*Albinele* se scot primăvara în ḑiua de *Buna-vestire*;—a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «*Albinele* le scot în ḑiua de *Buna-vestire*»;—şi a celor din Volcineţ, com. de Al. Jijie: «Stupiĭ se scot de regulă în ḑiua de *Buna-vestire*.»

(1) Dat. şi cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga;—a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Popescu: «Ómeniĭ spun că *albinele* se scot după *Buna-vestire*.»

(2) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 224.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean şi com. de P. Nimegean: «Când se scot albinele din locul lor afară, atuncĭ se afumă ştiubeele cu tămâe sfinţită.»

(4) Dat. Rom. din Stănescĭ, dict. de Ana Furtună şi com. de Dim. Furtună.

Uniĭ prisăcarĭ, voind ca albinele lor să fie peste vară fórte iuțĭ, harnice și puternice, înfig o cósă cu *costia* în pămînt și când scot știubeele afară, le scot pe sub cósa acésta, atingênd în acelașĭ timp fie-care știubeiŭ de ascuțișul cóseĭ (1).

Alțĭ prisăcarĭ însă, când scot albinele afară din casă saŭ de unde s'aŭ ernat, la aer próspĕt pentru vară, le petrec peste un *foc viŭ*, care se face de regulă prin frecarea a douĕ lemne uscate de brad între olaltă și care se ațâță la intrarea în prisacă, anume ca să fie iuțĭ ca para foculuĭ. Pe de-asupra acestuĭ *foc viŭ* avîntă adecă pe fie-care stup saŭ stiubeiŭ. Iar după acéstă avîntare trece stupul peste o cósă, care se află cu ascuțișul în sus (2).

După ce s'aŭ scos și s'aŭ așezat acuma tóte stiubeele, unde aŭ să văreze, se înfige cósa, ce s'a întrebuințat la scóterea lor, saŭ și o altă cósă părăsită, însă fără *costie* saŭ *cosie*, în pămînt dinaintea stupilor, ast-fel ca să vie muchia cóseĭ întórsă către stupĭ, iar ascuțișul eĭ în direcțiunea contrarie, și apoĭ se înconjură prisaca cu o lumînare aprinsă în mână de treĭ orĭ, ḑicêndu-se:

«Să fie albinele mele iuțĭ ca cósa și pe străinĭ să-ĭ dóră când ĭ-or înghimpà, cum îĭ dóre când se frig cu foc. Și cum nu se apropie nimenĭ de tăișul cóseĭ și de para foculuĭ, așà să nu se apropie nicĭ un dușman de prisaca mea!»

După rostirea acestor cuvinte, lumînarea se stinge, se rupe saŭ se taie în treĭ bucățĭ tot una de marĭ, și tustrele bucățile se înfig apoĭ în pămînt dinaintea știubeelor în formă de triunghiŭ (3).

O sémă de prisăcarĭ, pe lânga cósa cea părăsită, maĭ pun între știubee încă și un *briciŭ*, asemenea părăsit, anume ca albinele lor să taie ca cu cósa și ca briciul în toțĭ dușmaniĭ

---

(1) Dat. Rom. din Bunințĭ, dict. de George Tanasie și com. de Vas. Strachină, stud. gimn. și a celor din Mihovenĭ, com de Vesp. Corvin: «Scoțênd știubeele afară, le atinge de ascuțișul cóseĭ, cu acésta cred eĭ că albinele vor fi harnice și iuțĭ peste întreg anul.»

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de fostul meŭ coleg de școlă d-l Petru Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

şi albinele cele străine, carĭ s'ar încumetà să vie şi să le fure mierea (1).

Sfârşind-o şi acésta de făcut, ieaŭ o cósă maĭ bună şi puind-o de-asupra urdinişuluĭ fie-căruĭ stup cu tăişul în jos şi cu varga în sus, încep a da drumul albinelor pe sub dînsa (2). Alţiĭ însă pun cósa la urdiniş, ast-fel ca albinele, eşind din ştiubeiŭ, să se pótă scoborî pe dînsa, şi în acelaşĭ timp, când prind a eşì albinele, ḑic:

«Să fiţĭ iuţĭ ca cósa şi să aveţĭ spor, precum are cósa în câmp!» (3)

O sémă de Romånce din *Bucovina* fac în *Ajunul Crăciunuluĭ*, când coc colăceĭ pentru colindătorĭ, cel dintâiŭ colăcel pentru *albine*. Acest colăcel îl ţin apoĭ până în ḑiua de *Sf. Alexie*. În ḑiua de *Sf. Alexie*, când aŭ să slobódă albinele, pun colăcelul acesta la urdinişul ştiubeiuluĭ şi o cósă prin borta colăcelului cu ascuţişul în sus şi cu vârful în ştiubeiŭ şi ḑic:

Când vor venì albine străine la ştiubeiul vostru ca să vĕ ieà mierea, să vĕ rotiţĭ ca colacul şi să tăieţĭ ca cósa!»

După rostirea acestor cuvinte lasă cósa şi colăcelul tótă ḑiua la ştiubeiŭ unde le-aŭ pus, în credinţă că făcênd acésta, albinele vor fi peste vară iuţĭ ca cósa şi că vor alungà pe tóte albinele străine, carĭ vin ca să le ieà mierea. Iar colăcelul se pune încă şi pentru aceea ca albinele să fie cu mană (4).

În alte părţĭ din *Bucovina* este datină să se facă în ḑiua de *Bobotéză* o lumină de céră curată şi să se lipéscă de vasul în care sfinţesce preotul apa şi acolo să se lase apoĭ

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean şi com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Mihovenĭ, com. de Nic. Popenciuc, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Stănescĭ, dict. de Ana Furtună şi com. de Dim. Furtună; — a celor din Băncescĭ, com. de Dim. Băncescul: «*Albinele* când se scot afară, se pune cósa la *ordinişul* pe care es ele afară, ca să se scobóre pe cósă, că atuncĭ se fac maĭ iuţĭ;»—a celor din Igescĭ, com. de Ioan Zilinschi, stud. gimn: «Acela, aĭ căruĭ stupĭ sunt atacaţĭ de *albine* străine, trebue să le trécă pe ale sale diminéţa într'o ḑi de sec peste o cósă ascuţită, căcĭ ast-fel pot albinele sale învinge pre cele străine şi a se apĕrà de ele.»

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc şi de Const. Scripcariŭ, şi com. de P. Scripcariŭ.

aprinsă până ce sfârşesce preotul de făcut aghiasma. După ce s'a sfârşit aghiasma, se iea de acolo şi se păstrézä până în ḑiua în care aŭ să se scótă albinele de la ernatic. Atuncĭ omul, care are să scótă albinele, o aprinde şi aşà aprinsă o duce în prisacă şi acolo o lipesce de un stâlp saŭ de un alt obiect. După ce aŭ făcut acésta, scóte pe rând toţĭ stupiĭ şi-ĭ bagă în prisacă. Iea apoĭ aghiasmă tot din ḑiua de Bobotéză şi o crenguţă de *susaiŭ* şi, muind-o în aghiasmă, prinde a stropì stupiĭ cu dînsa şi a ḑice:

Vĕ stropesc
Şi vĕ 'ntăresc
Cu puterea Tatăluĭ
Şi voinţa Fiuluĭ
Şi cu a Duhuluĭ cel sfînt,
Dar şi puternic cuvînt,
Ca voĭ harnice să fiţĭ,
În zorĭ ca să vĕ treziţĭ,
Diminéţa să vĕ sculaţĭ,
În câmp să alergaţĭ,
Miere şi córă s'adunaţĭ;
Să huiţĭ
Orĭ să nu huiţĭ,
Da de treĭ orĭ să-mĭ roiţĭ;
Pân' aicĭ aveţĭ
Stiubeiul să mi-l umpleţĭ (1)!

Saŭ:

Harnicĭ să fiţĭ,
Diminéţa să vĕ treziţĭ,
Să vĕ duceţĭ şi să vĕ hrăniţĭ,
Câmpiĭ să-ĭ alergaţĭ,
Averea să v'o câştigaţĭ
Din mana ceruluĭ
Şi din grăsimea pămîntuluĭ,
S'aduceţĭ folos stăpânuluĭ!(2)

Iar dacă stropesce numaĭ pe un singur stup, ḑice:

Harnic să-mĭ fiĭ,
Diminéţa să te scolĭ,
Să huescĭ orĭ să nu huescĭ,
Da de treĭ orĭ să roescĭ,
Pân'aice aĭ să umpli!

Când rostesce cuvintele din urmă, arată cu un briciŭ până unde are să se umple stupul de miere.

După ce aŭ scos toţĭ stupiĭ şi ĭ-aŭ aşezat unde aŭ avut să-ĭ aşeze, ieaŭ nouĕ ace nouĕ, adecă neîntrebuinţate şi aşezându-le cu urechile în *ochiul* (urdinişul) celuĭ dintâiŭ stup

(1) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.
(2) Dat. Rom. din Toderescĭ, com. de Nic. Rădăşan.

pe care îl destupă şi din care voesce să deà albinelor drumul, ḑic:

Vĕ daŭ armele Turculuĭ
Şi ale Némţuluĭ
Şi ale Muscaluluĭ,
Să nu vĕ pótă strică
Alte albine
Străine.
Da nicĭ voĭ să nu cătaţĭ
Pe altele să stricaţĭ!
De pămînt să vĕ prindeţĭ,
Grămăgióră să şedeţĭ,
Cum stă tot poporul
În ḑiua de Bobotéză
Pe lângă preotul
Care stă şi cetesce
Şi apa o sfinţesce!

Iar când rostesce cuvintele:

De pămînt să vĕ prindeţĭ,
Grămăgióră să şedeţĭ,

atuncĭ se prinde cu mânile de érbă.

După ce a făcut şi acésta, scóte acele şi le pune în ochiul altuĭ ştiubeiŭ, şi tot aşà, pe rând, până ce a sloboḑit tóte ştiubeele. Iar când a sfârşit acuma de sloboḑit pe cel din urmă ştiubeiŭ, lasă acele, briciul şi susaiul să rĕmâe acolo până a doua ḑi diminéţa (1).

În multe locurĭ din *Bucovina* maĭ este încă şi acea datină, ca în ajunul Crăciunuluĭ, după ce a eşit preotul cu icóna din casă, să se ieà o lingură din grâul fiert şi îndulcit cu miere, care se află pe masă, şi să se arunce de treĭ orĭ în pod, iar cel ce pică să se prindă şi să se păstreze până în ḑiua când se scot albinele. Atuncĭ se iea grâul acela şi se pune sub ştiubee cu cuvintele:

«Aşà să fiţĭ de roditóre şi de cinstite, precum este grâul» (2).

(1) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Buninţĭ, dict., de G. Tanasie şi com. de Vas. Strachină; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariŭ: «În ḑiua de Ajunul Crăciunuluĭ, după ce a eşit preotul cu icóna din casă, se iea întâia lingură de grâŭ şi se asvârle în podélă sus, pentru ca şi *roiĭ* să se prindă, precum se prinde grâul de pod; — a celor din Volcineţ, com. de Al. Jijie: «Dacă voesce cine-và să scie orĭ de va avé noroc la *albine* şi maĭ cu sémă la *roĭ*, să arunce în séra Ajunuluĭ de Crăciun, când va întinge întâiaşĭ dată în strachina cu grâŭ, vre-o câte-và fire de grâŭ în pod, şi dacă se va prinde (lipì) grâul de pod, va puté prinde la vară *roiurĭ de albine;*» — a celor din Bilca, com de George Tofan: «Altă da-

În fine maĭ e de observat încă şi aceea că o sémă de prisăcarĭ din *Bucovina*, voind ca albinele lor să roiéscă maĭ de multe orĭ peste vară şi să adune miere multă, îndatinéză îndată după ce aŭ scos stupiĭ de la ernatic de a frige o *ţarcă* şi a o pune sub stupĭ (1).

O sémă de Românĭ din *Ungaria* însă aŭ datină, când slobod întâiaşĭ dată primăvara *albinele*, să pue la *uşiţa* coşniţeĭ, adecă la *urdiniş*, *busuioc*, *tămâe*, o bucată de pâne muiată în vin şi o *galiţă* orĭ o *pasere* friptă bine în unsóre (2).

Sunt însă o sémă de ómenĭ şi maĭ ales prisăcarĭ, carĭ nu se mulţumesc numaĭ cu atâta ca albinele lor să fie iuţĭ, harnice şi spornice în adunarea miereĭ şi a cereĭ de pe florĭ, precum şi a roiriĭ, ci eĭ voesc ca ele să fure miere şi de la albinele străine. Spre scopul acesta apoĭ, când scot primăvara ştiubeele şi le aşéză în prisăcĭ, le daŭ drumul printr'o *piele* (3), saŭ printr'un *gâtlan de lup* (4), ḑicênd:

---

tină este că îndată ce preotul a eşit în Ajunul Crăciunuluĭ din casă, încuie uşa ca să nu fugă albinele, şi tot pentru acest scop, când se pun la masă, nu mănâncă stând în picióre, ci numaĭ şeḑênd» ; Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 2, p. 2: «În ḑiua de Ajunul Crăciunuluĭ, înainte de a gustà din grâul pregătit cu miere, se iea din el o lingură şi se aruncă în podélă, creḑêndu-se că apoĭ norocul se va ţiné de casă, după alţiĭ că *albinele*, când vor roi, să se prindă bine.»

(1) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 30 şi 37, p. 2.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Liuḑĭ, com. de Emilian Teutul: «La noĭ când se scot primăvara *albinele*, se pune înaintea urdinişuluĭ o *piele de lup*, parte ca eşind printr'acéstă piele, să fie răpitóre ca lupii, şi parte când vor roĭ, să nu fugă»; — a celor din Bălăcéna, com. de George Boca: «Prisăcarul scóte *albinele* maĭ ales printr'o *piele de lup*.»

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 19: «Spre a avé multă miere de la *albine*, este bine a le lăsà să ésă afară în ḑiua de *Buna-vestire* printr'un *gâtlan de lup* şi apoĭ ele devin fórte rele, ucid pe albinele vecinilor şi le fură mierea»; — Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Pint. Maerean şi com. de Pancr. Prelipcean: «Dacă prisăcarul voesce ca albinele sale să prade pe alte albine străine, pune atuncĭ când le scóte întâia óră primăvara un *gâtlan de lup* înaintea urdinişuluĭ, aşà ca albinele, eşind din ştiubeiŭ, să sbóre prin

Cum sfârtecă lupul oile,
Aşă să cătaţĭ
Şi voĭ să sfârtecaţĭ
Pre tóte
Cele-lalte
Albine
Străine!(1)

saŭ:

Cum umblă şi alérgă lupul
După pradă şi stricăciune,
Aşă şi voĭ să umblaţĭ
Şi să alergaţĭ
După mierea altor albine!(2)

saŭ:

---

gâtlanul cel de lup»; — a celor din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga: «Pentru ca albinele să fie tarĭ şi răpitóre şi pentru ca să nu deà mierea şi altor albine străine, ci din contră s'o răpéscă de la acestea, pun Românii la gura urdinişuluĭ un *gâltan de lup,* prin care aŭ să ésă albinele primăvara afară»;—a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iul. Sidor: «Când scot albinele afară, le daŭ prin un *os de lup*, ca să pótă mâncà pre alte albine ca lupul oile»; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga: «Albinele se scot pe *gâtlan de lup*, ca să umble ca lupul după mâncare, saŭ pe ascuţit de cósă, ca să umble ca cósa»; — a celor din Igesci, com. de I. Zilinschi: «Spre a trimite albinele ca să prade alţi stupĭ, se pune diminéţa într'o ḑi de sec un *gâtlan de lup* înaintea borţii, prin care es albinele, şi pe când trec albinele prin acest *gâtlan*, se trimit la stupĭ străinĭ ca să le fure mierea»; — a celor din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu: «Ceĭ ce voesc ca albinele lor să fure miere de la alte albine, le slobod primăvara prin un *gâtlan de lup* şi apoĭ fură grozav la miere»;— a celor din Siretiŭ, dict. de Ruxanda Ienachievicĭ: «O sémă de ómenĭ când scot primăvara albinele lor, dacă voesc să aibă multă miere, le daŭ drumul printr'un *gâtlan de lup*»; — a celor din Capul-câmpuluĭ, dict. de Pant. Tatarĕŭ, şi com. de G. Banilevicĭ, stud. gimn.: «Cel ce are stupĭ şi voesce ca să fure miere de stupĭ străinĭ, iea un *gâtlan de lup*, îl pune la urdinişul stupilor, aşà ca albinele eşind să trécă prin gâtlej»;—şi a celor din Fundul-Sadoveĭ, com. de Leon Latiş, stud. gimn.: «Dacă aŭ doĭ ómenĭ albine, şi dacă unul lasă să trécă albinele luĭ printr'un *gâtlan de lup*, atuncĭ se duc albinele luĭ la albinele vecinuluĭ şi, omorîndu-le pre tóte, le ieaŭ mierea şi o duc la stăpânul lor.»

(1) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Irina Câmpan.

(2) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Pint. Maerean, şi com. de d-l Pancr. Prelipcean.

Duceţi-vĕ şi fiţĭ
Ca lupiĭ de răpitóre,
Ca cósa de tăietóre,
Să năzuiţĭ
Şi să răpiţĭ
De la alte albine miere.
Să nu steà alte albine
Nicĭ când înaintea vóstră,
Cum nu staŭ oile
Şi cu caprele
Înaintea lupuluĭ,
Şi érba câmpuluĭ
Înaintea cóseĭ! (1).

Tot prin *gâtlan* saŭ *gârgăloţiŭ de lup* îndatinéză a da ;umul albinelor şi o sémă de Românĭ din *Transilvania* (2) *Ungaria* (3), şi se ḑice că albinele ce es prin *gâtlan de p* nu se prea ostenesc a adunà miere de pe florĭ, ci ele aĭ de grabă se duc şi fură miere de pe la albinele altor nenĭ (4).

Albinele prădate, la rândul lor, voind a-şĭ luà mierea înapoĭ, erg după albinele prădătóre şi intră în ştiubeele acestora. icĭ se nasce apoĭ o luptă fórte înverşunată între dînsele, ıre durézä adeseorĭ maĭ multe ḑile şi care de regulă se ârşesce cu aceea că cele prădate, fiind învinse, multe dintre însele pier, iar restul se unesce cu albinele furătóre saŭ ı alte albine, şi aşà se forméză apoĭ un stup maĭ mare şi ›t de odată şi maĭ bun (5).

Omul saŭ prisăcarul însă, care voesce ca albinele sale să u pătiméscă de pradă din partea albinelor răpitóre străine, une o *verigă de fier* înaintea urdinişuluĭ, aşa că sburând lbinele din stup, să trécă prin veriga acésta, iară când 'ec ḑice:

---

(1) Dat. Rom. din Todirescĭ, dict. de Nic. Rădăşan.

(2) Dat. Rom. din Haţeg, com. de d-l Paul Oltean: «In ḑiua de *Sânţĭ*, ne-şĭ lasă albinele să ésă din coşniţă pe *gârgăloţiŭ de lup*, le dă pu. re, în cât că bat albinele altor ómenĭ şi le fură mierea.»

(3) Dat. Rom. din Şomcuta-mare, comitat. Satmaruluĭ, com. de d-l El. op: «Poporul maĭ crede că sunt ómenĭ carĭ le slobod prima dată prin *âtlan de lup*, adecă ce-và os de lup, în formă de *tilincă*. Are poporul ce-và descântece cu acea ocasiune, dar nu le-am putut aflà, de óre-ce ›l ce le scie nu voesce nicĭ cu un preţ a le spune altora.»

(4) Cred. Rom. din Siretiŭ, dict. de Ruc. Ienachievicĭ, şi a celor din apul-câmpuluĭ, dict. de Pant. Tatarĕŭ.

(5) După spusa luĭ Pant. Tatarĕŭ din Capul-câmpuluĭ.

«Cum nu se póte uşor strică fierul, aşà să nu-mĭ pótă strică nimenĭ prisaca!» (1)

Iar dacă cu tóte acestea totuşĭ vin albine străine la prisaca sa şi o pradă, atuncĭ întrebuinţéză alte mijlóce, ca să se mântuéscă de dînsele. Aşà dacă daŭ de asemenea albine răpitóre, pun un ştiubeiŭ deşert în calea lor şi apoĭ, orĭ că le prind în acesta şi le omóră, orĭ că, după ce s'aŭ vârît în ştiubeiŭ, le însémnă, adecă le stropesc aripile cu var stins saŭ le presură cu făină de grâŭ, şi după aceea, dându-le drumul, se duce în urma lor până la stăpânul lor cu care se înţelege în privinţa delăturăriĭ furtuluĭ (2).

În cas când nu se pot înţelege între olaltă, când adecă stăpânul albinelor răpitóre nu voesce nimica să scie şi să facă ca albinele sale să nu răpéscă maĭ mult, atuncĭ dacă şi păgubaşul scie atare vrăjĭ, mare neplăcere póte să se nască între dînşiĭ. Drept dovadă despre acésta ne póte servì următórea întîmplare, care se ḑice că ar fi adevěrată:

«Aŭ fost odată doĭ prisăcarĭ, carĭ sciaŭ fórte bine vrăjì. Unul dintre aceştia a slobodit albinele sale printr'un *gâtlan de lup*, anume ca să fure mierea de la albinele celuĭ-lalt. Şi albinele aŭ şi început a furà.

«Cela-lalt prisăcar însă a făcut ce a făcut, a bătut un stâlp în mijlocul prisăciĭ sale şi tóte albinele furătóre s'aŭ prins de stâlp.

«Proprietarul albinelor furătóre, prinḑênd de veste că i s'aŭ prins albinele, s'a dus la cel ce i le-a prins şi i s'a rugat să le deà drumul, că el nu le-a lăsà maĭ mult să fure.

«Păgubaşul a ḑis că le-a da drumul, dar să alerge de grabă înainte, că de nu va alergà, albinele aŭ să-l ajungă şi ajungêndu-l îl vor omorî.

«Proprietarul albinelor răpitóre, sciind ce însemnéză cuvintele acestea, a alergat cât a alergat, dar cu tóte acestea,

(1) Dat. Rom. din Şcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean; — şi a celor din Ungaria, com. Şomcuta-mare (Chior), comitat. Satmaruluĭ, com. de d-l El. Pop: «Maĭ pun la urdiniş şi ce-và *fier*, adecă o *potcóvă de cal* orĭ un *prisnel* de la róta caruluĭ.»

(2) Dat. Rom. din Ilişescĭ; — a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ştef. Turturean, stud. gimn;—şi a celor din Siretiŭ, dict. de Ruc. Ienachievicĭ.

albinele înfuriate l-aŭ ajuns şi atâta ce l-aŭ muşcat până ce l-aŭ omorît» (1).

De óre ce însă nu fie-care prisăcar şi cu atâtamaĭ puţin un om, care are numaĭ vre-o câţĭ-và stupĭ, se pricepe la asemenea vrăjĭ, de aceea ceĭ maĭ mulţĭ inşĭ întrebuinţéză alte mijlóce spre a se apĕrà de albinele răpitóre.

Aşà uniĭ, când vĕd că vin albine străine şi fură mierea de la albinele lor, ieaŭ şi frămîntă făină de grâŭ, pun aluatul acesta într'o strachină şi-l ung apoĭ pe de-asupra cu miere. Ieaŭ după acésta strachina cu aluatul ast-fel uns şi o pun în prisacă. Albinele răpitóre, venind şi adurmecând mierea de la strachina cu aluatul, prind a culege mierea de pe de-asupra. Dar cum se pun pe aluat, îndată se şi împlântă în acesta şi maĭ mult nu se pot urnì din loc. Şi aşà omul cu paguba le prinde şi le omóră.

Neajutând acest mijloc, ung un ştiubeiŭ deşert cu miere pe din năuntru, scot fundul cel de lemn afară şi pun altul de sticlă şi ast-fel pregătit îl aşéză apoĭ în locul stupuluĭ la care s'aŭ nădit albinele răpitóre.

Sosind acuma albinele răpitóre şi vârându-se în năuntru, când daŭ să ésă afară, nu es pe unde aŭ intrat, ci se grămădesc necontenit spre fund. În chipul acesta apoĭ păgubaşul le prinde pe tóte şi le omóră (2).

Saŭ astupă de cu séră toţĭ stupiĭ şi pun înaintea lor un tălgeraş cu miere amestecată cu drojdiĭ. Venind diminéţa albinele răpitóre şi neputênd intrà în ştiubee ca să fure mierea dintr'însele, se duc şi fură tótă mierea din tălgeraş şi apoĭ, întorcêndu-se îndărăt, o pun în ştiubeele lor. Prin acest furt însă se înveninéză şi pier, căcĭ mierea amestecată cu drojdiĭ e pentru dînsele venin (3).

După ce s'aŭ scos acuma toţĭ stupiĭ şi după ce s'aŭ slobodit tóte albinele în chipul cum s'a arătat în şirele de maĭ sus, prisăcarul saŭ omul ce le-a slobodit, nemijlocit după ce a slobodit pe cel din urmă stup, se prinde de un pom saŭ

(1) Cred. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Vasile Cimpoieş, şi com. de Emanoil Cimpoieş, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de St. Turturean.

de pămînt saŭ şi de alt obiect şi aşà prins stă el ca la jumătate de oră, anume ca albinele, când vor roì, să nu fugă de la gospodăria sa (1).

Alţiĭ, când scot şi aşéză stupiĭ la locul lor, pun pe fundul fie-căruĭ stup câte o mână de ţĕrnă, anume ca să fie graşĭ şi greĭ ca pămîntul. Iar după ce aŭ scos şi slobodit acuma şi pe cel din urmă stup, înconjóră de treĭ orĭ un pom şi apoĭ se aşéză jos lângă dînsul şi stă puţin acolo. Iar după ce se scólă, nu se depărtéză nicăirĭ de-acasă, anume ca să nu fugă roiĭ, ci să se prindă de pom (2).

Tot aşà fac şi femeile. Acestea asemenea nu se depărtéză de casă, ci lucră sârguincios, anume ca şi albinele să lucre peste vară cu sârguinţă (3).

Şi iarăşĭ alţiĭ spun că după ce s'aŭ scos toţĭ stupiĭ şi s'aŭ aşezat în prisacă, nu numaĭ că nu e bine să se depărteze de casă, ci din contră să şédă tótă ḑiua în prisacă şi să bucine din când în când în pumnĭ, anume ca albinele să se adune la un loc, să nu se pérdă (4).

Afară de cele înşirate până aicĭ, maĭ sunt încă şi următórele de observat.

În ḑiua în care se scot albinele, nu e bine de a da nimĕruĭ nimica din casă, nicĭ măcar foc în luleà, creḑêndu-se că dacă s'ar da ce-và, ar da şi *mana albinelor* (5), şi roiĭ ar fugì (6).

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Tóder Epure, şi com. de P. Scripcariŭ.

(2) Dat. Rom. din Buninţĭ, com. de Vas. Strachină ; — a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Irina Bahriŭ, şi com. de G. Palamarciuc : «Când se scot albinele afară, atuncĭ nu se cade să se depărteze de casă acela care le scóte, pentru că dacă s'ar depărtà, atuncì fug roiĭ şi nu-ĭ póte prinde.»

(3) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu ; — şi a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga.

(4) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(5) Dat. şi cred. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu ; — a celor din Stănesciĭ-de-jos, dict. de Ana Furtună, şi com. de Dim. Furtună ;— S. Theodorescu-Chirilean, *Credinţe pop. asupra gospodărieĭ*, publ. în *Gazeta Săténuluĭ*, an. XIV, R.-S. 1897 şi 1898, p. 505: «Când scoţĭ vitele primăvara la păscut şi când scoţĭ albinele în grădină, să nu daĭ nimic de pomană saŭ să facĭ bine cuĭ-và, că le daĭ *mana vitelor* şi *albinelor*.»

(6) Dat. şi cred. Rom. din Şcheia, dict de Pint. Maerean, şi com. de d-l Pancr. Prelipcean: «Când se scot ştiubeele afară de unde aŭ ernat,

Tot din causa acésta nu e bine de a se da în ḑi de sec, şi maĭ ales Lunia, nimica din partea *Albinelor*, precum miere, céră saŭ alt ce-và (1).

Şi dacă cu tóte acestea ar fi necesitate să se deà ce-và din casă, bună-óră dacă vine cine-và să împrumute *aluat de plămădit*, atuncĭ să se împrumute cu totul, să nu se despărţéscă.

Asemenea nu e bine ca cel ce scóte albinele să se uite la sóre saŭ să caute în sus, pentru că în casul acesta roiĭ s'ar suì prea sus şi nu ĭ-ar puté prinde (2), ci trebue să caute numaĭ în jos, în pămînt, căcĭ apoĭ şi roiĭ se prind de pămînt (3).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă*, şi cu deosebire ceĭ din jud. Vâlcea, carĭ aŭ stupĭ, se scólă în ḑiua de *Sfinţiĭ 40 de Mucenicĭ*, la 9 Martie, de nópte, aprind o cârpă curată, merg cu ea la *stupină* şi afumă toţĭ stupiĭ, ocolind cu cârpa aprinsă de treĭ orĭ pe fie-care stup, în credinţă că făcênd-o acésta le va merge bine peste an, vor fi ferițĭ de tot felul de lighióne şi *Gârgăunii*, cari-ĭ vatĕmă.

Româncele aŭ preparaţĭ pentru acéstă ḑi 40 de colăceĭ făcuţĭ din făină de grâŭ în forma uneĭ *albine:* cu picióre, aripĭ şi cap. Pe aceştĭ colăceĭ îĭ ung cu *miere de fagure* şi ĭ împart apoĭ la vecinĭ, creḑênd că Dumneḑeŭ va da spor la stupĭ preste an.

Dacă nu pot face aceştĭ colăceĭ, cel puţin fac tot atâtea azime, saŭ cumpĕră pânĭ din târg, le fac 40 de bucăţĭ şi, ungêndu-le cu miere, le împart să fie pentru sporul stupilor.

Bărbaţiĭ cercetéză toţĭ stupiĭ în parte, ca să vadă carĭ trăesc şi carĭ aŭ murit. Iar după ce ĭ-aŭ cercetat pe toţĭ

într'acea ḑi se cade ca prisăcarul să nu mérgă nicăirĭ de-acasă, la din contră-ĭ fug roiĭ»; — a celor din Volovĕţ, com. de I. Buliga: «În ḑiua în care se scot albinele primăvara afară, să nu se deà nimica din casă, pentru ca să nu fugă roiĭ peste vară»; —a celor din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu: «Nu e bine de a da nimĕruĭ nimica din casă, pentru că apoĭ fug roiĭ şi nu se pot prinde.»

(1) Dat. Rom. din Buninţĭ, com. de Vas. Strachină.

(2) Dat. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Bahriŭ, şi com. de G. Palamarciuc.

(3) Dat. şi cred. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

de-arândul, ieaŭ din ceĭ viĭ câte puțin, căcĭ așà este bine, și apoĭ îĭ așéză la locul unde trebue să steà peste vară.

Din mierea ce aŭ luat-o de astă dată de la stupĭ, trebue să deà pe la vecinĭ, dar nu le trimit acasă, ci-ĭ chémă pe eĭ și le-o daŭ să o mănânce lângă prisacă.

Cine are țuică, acela îndulcesce țuica cu miere și o împarte, anume ca să fie spor la albine pe vara ce vine.

Mierea, luată în acéstă ḑi din stupĭ, este cea maĭ bună pentru tot felul de lécurĭ, farmece și vrăjĭ.

Cel ce primesce din colăceiĭ-albine saŭ mănâncă miere saŭ bea țuică cu miere trebue să ureze:

«Să vĕ trăéscă stupiĭ și să se prăséscă ca *furnicile!*»

Atât cel ce retéză stupiĭ în acéstă ḑi, cât și femeia care face colăceiĭ și-ĭ împarte, trebue să fie curațĭ, ca și când ar merge la biserică.

În ḑiua de Floriĭ, după ce s'aŭ întors de la biserică, ieaŭ *richițĭ de salcie* din cele slujite la biserică de preot și încing fie-care stup cu câte o nelușă de acestea, făcută în formă de cerc, care trebue să steà pe stup până iar la anul la *Floriĭ*, când le preschimbă.

Acest cerc are darul de a apĕrà stupul de tóte relele peste tot anul (1).

În unele părțĭ din *Bucovina*, precum bună-óră în Șcheia, este datină ca în *Ajunul Crăciunuluĭ* familia prisăcaruluĭ să șédă, după ce s'a dus preotul saŭ dascălul cu icóna, la masă, să mănânce, și să nu se scóle de la dînsa până ce nu s'a săturat. Înainte însà de a se pune la masă, se caută ca tóte cele necesare să fie dindemână, adecă să nu trebuéscă a se sculà vre-o persónă de la masă ca să mérgă să aducă bună-óră: sare, piper, lingura, ș. a. Când s'a sfârșit masa, se scólă întréga familie de odată de la masă și în același timp îșĭ face cruce și mulțumesce luĭ Dumneḑeŭ. După acésta gospodina de casă, de sunt maĭ multe, cea maĭ bătrână, strînge tóte lingurile și furculițele și, de sunt maĭ multe, le légă mănunchiŭ, se duce cu dînsele în mână unde petrec albinele peste vară saŭ în apropierea loculuĭ respectiv și,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

cuprinḑênd un pom de pe care ar fi îndemână de scuturat un roiŭ, ḑice:

«Cum cuprind eŭ pomul acesta, aşà să-l cuprindă *roiĭ meĭ şi matcele* vara (1), şi precum nu mĕ duc eŭ cu lingurile şi furculiţele mele prin alte grădinĭ şi pomete, aşà să nu mérgă nicĭ *roiĭ* meĭ şi *matcele* mele în alte grădinĭ, fără numaĭ la mine!»

Iar după ce a rostit cuvintele acestea, se întórce cu lingurile şi cu furculiţele în casă.

Când umblă preotul saŭ dascălul în *Ajunul Bobotezeĭ* cu crucea şi cu apă sfinţită pe la case, iea cu lingura din grâul fiert, care se află pe masă în blid, şi aruncă spre podéua poduluĭ ḑicênd:

«Să-ţĭ roiéscă albinele la vară!»

Dacă grâul aruncat se lipesce de grindă saŭ podelele poduluĭ, vor roĭ albinele, de nu, nu.

De uită preotul saŭ dascălul s'o facă acésta, o face gospodarul de casă, iar în lipsa acestuia vecinul, care a petrecut sf. Cruce cu lumina aprinsă, saŭ şi gospodina de casă (2).

Albina, după credinţa şi spusa Românilor din cele maĭ multe părţĭ, calcă într'o ḑi şépte hotare, de aceea mierea eĭ e aşà de dulce şi de bună pentru tóte lécurile, fiind-că e fórte de pe multe florĭ şi de prin multe părţĭ adunată.

Însă fiind-că primăvara, când se scot stupiĭ de la ernatic, albinele cele maĭ multe sunt de regulă slabe, şi pe lângă acésta nefiind încă multe florĭ înflorite ca să aibă de unde culege miere de ajuns, de aceea urdinişul stupilor se strîmtéză întru atâta ca să pótă intrà numaĭ câte o singură albină printr'însul, şi acésta o fac parte ca să nu pótă sburà prea departe, şi parte ca să nu se prade unele pe altele.

Peste vară însă, când tóte florile sunt înflorite şi prin urmare aŭ de unde culege miere, atuncĭ urdinişul se lărgesce. Iar spre tómnă din noŭ se strîmtéză (3).

---

(1) De voesce să vină roiĭ vecinuluĭ, respective aĭ altuĭ sătean, ḑice: «*Roiĭ* şi *matcele* luĭ N. N.»

(2) Dict. de Pint. Maerean şi com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Tóder Vicol, stud. gimn.

Când primăvara şi vara e bună şi mănósă în florĭ, atuncĭ albinele lucră fórte bine, culeg miere şi céră de ajuns.

De la acéstă împrejurare atârnă apoĭ, mult saŭ puţin, şi *roitul albinelor*, care se întîmplă, după cum spun uniĭ, de regulă cam pe acea vreme când s'aŭ scos stupiĭ de la ernatic (1).

Uniĭ ómenĭ spun că *albinele roiesc* de la *Dumineca mare* şi până la *Sân-Petru*, iară dacă timpul este maĭ întârḑiat de la *Sân-Petru* şi până la *Sânt-Ilie*. Iar o sémă spun că roiesc pe *vremea prăşituluĭ*, ceea ce este egal cu restimpul dintre *Dumineca mare* şi *Sân-Petru* (2).

Decĭ dacă voesc să scie în care ḑi anume din acest interval are una saŭ altă *matcă* să roiéscă, se duc în fie-care séră în prisacă şi ascultă cu urechea la fie-care stup să audă orĭ de nu *ţiţie matca*. Şi dacă în vre-un stup *ţiţie matca*, e semn că a doua ḑi are să roiéscă (3).

Prin urmare fie-care prisăcar respective proprietar de albine, se pregătesce cu cele trebuinciόse pentru prinderea roilor, în deosebĭ însă pentru *ştiubee* saŭ *coşniţe*, carĭ la ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din *Bucovina*, chiar şi în timpul de faţă, sunt făcute din trupine scorborόse de *teiŭ*, fiind-că acestea, după spusa lor, sunt maĭ trainice şi maĭ bune.

Fie-care *roiŭ*, când ese din ştiubeiŭ, prinde maĭ întâiŭ *a jucà* dinaintea acestuia, apoĭ pe încetişorul a se depărtà şi a se ridicà în sus, căutând în acelaşĭ timp un loc potrivit unde să se aşeze.

Dacă în apropierea prisăciĭ saŭ stupineĭ se află straturĭ cu florĭ saŭ pomĭ, atuncĭ ceĭ maĭ mulţĭ se prind saŭ de vre-o flóre, saŭ de vre-o ramură de pom.

Drept aceea prisăcarul caută din cu bună vreme să nu-l lase a se înălţà prea sus, căcĭ în casul acesta, neaflând un loc plăcut unde să se aşeze, lesne póte să fugă.

Decĭ cum vede că roiul ese din ştiubeiŭ şi prinde a jucà înaintea acestuia, se pune maĭ întâiŭ jos, anume ca şi roiul

(1) După spusa Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(2) După spusa Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Popescu, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

să se aşeze alt-fel (1), iea apoĭ unul dintre ştiubeele preparate pentru aşezarea roilor într'însele, îl unge pe dinăuntru cu una dintre florile saŭ plantele, carĭ le plac şi la carĭ trag maĭ tare albinele, precum: *Mătăcină, Mătăciune, Matocină, Érba stupilor, Érba roilor, Érba stupuluĭ, Flórea stupilor* şi *Roiniţă*, lat. Melissa officinalis L. (2), *Busuioc*, lat. Ocymum Basilicum L., *Smeurică*, lat. Reseda odorata L., *Sulcină*, lat. Melilotus officinalis Desr. (3), şi după ce l-a uns, îl pune şi-l ţine cu gura în sus dinaintea roiuluĭ, fluerându-le şi ḑicêndu-le:

Puişoriĭ meĭ!
Băgaţi-vĕ în ştiubeiŭ,
Intraţĭ în a vóstră casă,
Că-ĭ grijită şi frumósă!
Puişoriĭ meĭ! (4)

Şi albinele, plăcêndu-le mirosul florilor cu carĭ aŭ fost uns ştiubeiul, se apropie de acesta, încep a jucà împrejurul luĭ din ce în ce tot maĭ tare, şi dacă le place şi ştiubeiul, atuncĭ se vără într'însul, şi anume maĭ întâiŭ matca şi după dînsa întreg roiul.

Se ḑice însă că e bine să prindă roiĭ numaĭ un om curat, un bărbat bătrân şi evlavios, pentru că la acesta trag maĭ iute albinele decât la altul, şi dacă le prinde, nu pier. Un om însă, care trăesce în fără-de-lege, necurăţenie şi neevlavie, nu-ĭ bine nicĭ măcar să se apropie de stupĭ, da încă

(1) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Pint. Maerean, şi com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ*, şi în deosebĭ a celor din Ilişescĭ, şi a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariŭ: «Când se daŭ albinele într'un ştiubeiŭ, se unge maĭ întâiŭ cu *Roiniţă*, al căreĭ miros place albinelor»; — idem: «Ştiubeiul, în care se prind albinele, se unge cu *Roiniţă*, şi se aşéză în locul acela, unde se învârt albinele maĭ mult»; — a celor din *Transilvania*, com. Haţeg, com. de d-l Paul Oltean, veḑĭ şi I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 56 şi 57;—şi a celor din *Ţéra-Românéscă*, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Ştiubeiul, în care vreĭ să bagĭ roiul, trebue să-l frecĭ pe dinăuntru cu *Mătăcină* (melisă), apă şi sare, căcĭ alt-fel nu stă roiul.»

(3) Dat. Rom. din Bucovina şi Moldova.

(4) Dat. Rom. din *Transilvania*, com. Haţeg, com. de d-l Paul Oltean.

să şi prindă *roiĭ*, pentru că *roiĭ* se ţin de popor de *sfinţĭ* (1), ca şi fie-care *albină* în deosebĭ (2).

Asemenea nu e bine să umble pe lângă albine şi cu atât maĭ puţin să prindă roiĭ cel ce a mâncat *usturoiŭ* saŭ *cépă*, pentru că albinele, nesuferind mirosul acestor plante, în loc să intre în ştiubeiŭ şi să se prindă, încep a-l fugărì şi a-l muşcà pe dînsul, şi dacă nu caută din cu bună vreme să fugă şi să se ascundă dinaintea lor, fórte lesne i se póte trage şi mórtea din causa împunsăturiĭ lor (3).

Ba, nu numaĭ cel ce mănâncă usturoiŭ saŭ cépă, ci chiar şi ómeniĭ ceĭ bolnavĭ saŭ nervoşĭ, precum şi ceĭ rĕĭ la inimă, nu e bine să se apropie de dînsele, căcĭ se ḑice că nicĭ pe aceştia nu-ĭ suferă. Ba se ḑice că ele cunosc chiar şi caracterul omuluĭ, precum şi pe cel mânios şi pe cel blând şi bun la inimă. Iar dintre animale nu suferă maĭ ales pe caĭ, ci din contră cum intră vre-un cal în prisacă, tóte albinele îl muşcă (4).

Dacă prisăcarul n'a prins de veste, când a eşit roiul şi a început a jucà, dacă roiul s'a înălţat acuma hăt sus şi prin urmare nu póte să-l prindă maĭ mult cu ştiubeiul, atuncĭ iea o *roiniţă*, adecă un ştiubeiaş mic, care e făcut anume numaĭ pentru prinderea roilor, o unge pe acésta cu una dintre plantele sus amintite, şi apoĭ luând un ţăpoiaş saŭ un ţăpoiŭ, şi vârînd un corn de al acestuia în urdinişul roiniţeĭ, o ridică şi o ţine cu gura în sus acolo unde jócă roiul maĭ tare.

---

(1) Cred. Rom. din Măzănăescĭ, com. de Vas. Zapraţan; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Când mergĭ la albine, să fiĭ curat, ca şi când mergĭ la biserică.»

(2) Cred. Rom. din *Ţéra-Românéscă*, jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Albina e sfîntă*, căcĭ numaĭ céra eĭ póte arde în biserică şi la icóne.»

(3) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 5, p. 2: «Se crede că cel ce umblă pe lângă albine să nu mănânce *usturoiŭ*, că apoĭ ele îl muşcă, fiind-că ele nu suferă mirosul usturoiuluĭ»;— com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Când mănâncĭ *cépă*, să nu te ducĭ în stupină, căcĭ albinele vor năvălì la tine şi te vor muşcă.»

(4) Cred. Rom. din Capul-câmpuluĭ, dict. de Pant. Tatarĕŭ, şi com. de G. Banilevicĭ;—a celor din *Ţéra-Românéscă*, jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Ómeniĭ rĕĭ la inimă, când merg în stupină, albinele îĭ cunosc şi năvălesc la eĭ de-ĭ muşcă.»

În cas însă când nicĭ acésta n'a apucat a o face, când roiul s'a prins de vre-un ram de pom, atuncĭ ţine roiniţa sub roiul prins de ram, scutură puţin ramul, ast-fel ca roiul, desprinḑêndu-se de acesta, să pótă cădé în roiniţă. Iar dacă nu e în stare să scuture ramul, atuncĭ iea o petică aprinsă şi cu petica acésta afumă apoĭ albinele, anume ca să se desprindă. Albinele, neputênd suferì fumul de petică, se desfac de ram saŭ de unde aŭ fost prinse şi se vâră în roiniţă.

După acésta se scobóră roiniţa pe încetişorul în jos, se scóte ţepoiul dintr'însa, se pune cu gura în jos lângă pomul saŭ în locul unde s'a prins roiul, se pun pe fundul eĭ maĭ multe frunze de *brustur* saŭ de *bostan*, şi acolo se lasă apoĭ până ce inserézà.

Cum a prins a se îngâna ḑiua cu nóptea, se iea roiniţa de acolo, se duce în prisacă şi aicĭ întorcêndu-se cu gura în sus, se stropesc albinele dintr'însa cu puţină *mursă* şi apoĭ, întorcêndu-se iarăşĭ cu gura în jos, se rĕstórnă într'un ştiubeiŭ deşert, ast-fel ca tóte să cadă în ştiubeiŭ. Iar ştiubeiul se întórnă apoĭ repede cu gura în jos şi se aşézà pe locul unde are să steà peste vară.

Albinele dintru început se cam burzulesc, maĭ pe urmă însă, fiind afară acuma întuneric, încep a se liniştì şi a se aşezà în ştiubeiŭ (1).

În unele părţĭ din *Ţéra-Românéscă* este datină ca, roind albinele şi nevrênd a se prinde de grabă de un copac saŭ de alt ce-và, cel ce voesce să le prindă, să se aşeze îndată jos, să se prindă cu mânile de érbă şi să ḑică:

«Cum m'am prins eŭ cu mânile de érbă, aşà să se prindă şi albinele de copac!» (2)

Însă cel ce voesce să le prindă, nu e bine ca în ḑiua aceea, când roiesc ele, să mănânce din grădină legume orĭ fructe,

---

(1) Dat. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Idem, *Credinţe pop. asupra gospodărieĭ*, publ. în *Gazeta săteanuluĭ*, an. XIV, p. 505: «Când roiesc albinele şi nu se prind de grabă de un copac, orĭ de alt ce-và, îndată să te aşezĭ jos, să te prinḑi cu mânile de érbă şi să ḑici:

«Cum m'am prins eŭ cu mânile de érbă, aşà să se prindă şi albinele de ce-và!»

fiind-că albinele nu se folosesc de legume şi fructe, nicĭ să nu deà ce-và din casă.

Iar dacă este cine-và străin de faţă, când *roiesc albinele*, străinul trebue să-şĭ lase o haină la plecare, că de nu, atuncĭ fug albinele carĭ aŭ roit. Haina, care a lăsat-o, se légă apoĭ de ştiubeiŭ.

Asemenea nu e bine, când aĭ mâncat *usturoiŭ*, orĭ aĭ bĕut *rachiŭ*, saŭ eştĭ mânios, să umbli printre albine, c'apoĭ ele te mușcă (1).

Românii din unele părţĭ ale *Ungarieĭ*, precum bună-óră ceĭ din Şomcuta-mare, comitat. Satmaruluĭ, când vor să prinḑă vre-un roiŭ, ung *coşniţa* cu *Mintă* saŭ *Mn̄intă piperată*, lat. Mentha piperita L. şi o stropesce cu aghiasmă, adecă cu apă sfinţită.

Iar când prind a eşì albinele din coşniţă şi *a roì*, flueră cu gura în formă cum *cântă matca*, apoĭ se pun jos — *pup* — şi înódă érba, buruenile, saŭ orĭ-ce plantă găsesc înainte-le, ḑicênd:

Roiŭ, roiuţul meŭ,
Dat de Dumneḑeŭ,
De-ĭ sburà pe sus,
Mĕ tem că eştĭ dus,
De-ĭ sburà pe jos,
Prinde-te-oiŭ frumos! (2)

Se întîmplă însă fórte adese-orĭ că prinḑêndu-se roiul de vre-un copac şi voind prisăcarul a-l luà de acolo, saŭ când a apucà a se înălţà fórte sus, roiul nu voesce maĭ mult să intre în roiniţă, ci dă să fugă.

În casul acesta se întrebuinţéză maĭ multe mijlóce spre a-l împedicà de a fugì.

Aşà uniĭ încep a svârlì asupra luĭ ţernă şi a-l stropì cu apă, alţiĭ încep a zăngănì cu topórele saŭ cu alte fiére (3),

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Jemna: «Când roiesc albinele şi roiul fuge, să se arunce cu ţernă înaintea luĭ»; — a celor din Liuḑĭ, com. de Em. Teutul: «Dacă roiul vrea să fugă, se iea o doniţă cu apă şi se începe a se stropì asupra luĭ, atuncĭ albinele se pun pe un arbore»; —

iară dacă cel ce voesce a-l prinde e femeie, asvârle cârpa şi mâniştergura în sus (1).

Neajutând nicĭ acésta, îşĭ ieaŭ refugiul la alte mijlóce. Aşà: ieaŭ un fluture, care a fost vĕḑut pentru prima óră primăvara, prins şi omorît şi se asvârle spre dînsul.

Saŭ ieaŭ un cuţit, fac cu ascuţişul sĕŭ cruce în pămînt şi apoĭ îl bagă cu vârful la mijlocul crucii făcute (2).

Ieaŭ patru albine, se înfige fie-care cu acul în câte o aripă şi se împlântă apoĭ câte una în fie-care bortă de la o *vârtelniţă* pe care se dépĕnă bumbac, şi anume acolo unde se bagă *fofezele*, se pune apoĭ vârtelniţa într'un pom în prisacă şi acolo, în vârful pomuluĭ, se învârtesce îndărăt şi se ḑice:

Pe unde-aţĭ vrut să vĕ duceţĭ,
Pe acolo să vé şi întórceţĭ,
Înapoĭ să vĕ înturnaţı
Şi'n ştiubeiŭ să vĕ băgaţĭ,
Să vĕ puneţĭ să lucraţĭ!

Şi tot aşà de maĭ multe orĭ, şi albinele se întorc înapoĭ (3).

Se desbracă în pielea gólă, se pune jos, iea treĭ fire de érbă şi înodându-le înaintea roĭuluĭ, care s'a pornit să fugă, iea apoĭ treĭ fire de la brâŭ şi făcênd şi din acestea un nod, ḑice:

Te leg să staĭ loculuĭ,
Cum stă érba câmpuluĭ
Şi-acest nod al brâuluĭ!

Făcênd acésta, cred şi spun că roiul îndată se întórnă înapoĭ (4).

---

a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean, şi com. de P. Nimegean: «Când roiesc albinele, atuncĭ încep saŭ a se aşezà într'un loc apropiat saŭ fug. Spre a le reţiné ca să nu fugă, se aruncă înaintea lor cu apă saŭ cu ţernă»;—a celor din Igescĭ, com. de I. Zilinschi: «Dacă vre-un roiŭ voesce să fugă, se aruncă spre el apă şi ţernă.»

(1) Dat. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan: «Când fuge roiul, femeia asvîrle cârpa şi mâniştergura în sus, iar o sémă de bărbaţĭ zingănesc cu topórele, alţiĭ asvârlă cu ţernă şi cu apă.»

(2) Dat. Rom. din Igescĭ, com. de I. Zilinschi.

(3) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Vas. Cimpoieş şi de Zamfira Niculi.

(4) Dat. Rom. din Stănescii-de-jos, dict. de Ana Furtună, şi com. de Dim. Furtună; — a celor din Bălăcéna, com. de M. Jemna.

După ce s'a prins acuma roiul şi s'a aşezat în ştiubeiŭ, se pune pe fundul luĭ o mână plină de pămînt din locul acela de unde s'a prins roiul, şi se ḑice:

«Să fiĭ gras şi greŭ ca pămîntul!» (1)

Şi într'adevĕr că nu într'un an şi nu odată, maĭ ales când timpul e frumos şi călduros, când sunt multe plante înflorite, atât *matcele* cât şi *roiĭ* se fac graşĭ şi greĭ ca pămîntul, din causă că sunt în stare a adunà o mulţime de miere.

De aicĭ vine apoĭ că, precum ómeniĭ şi vitele, aşà şi roiĭ, respective toţĭ stupiĭ, carĭ aŭ lucrat şi lucră bine peste vară, carĭ aŭ strîns multă miere, se pot fórte lesne *deochià*.

Dar ca să nu-ţĭ *deóche* cine-và stupiĭ, e bine să-ĭ legĭ cu *un brâŭ roş* (2).

Saŭ se strînge în tustrele ḑilele Crăciunuluĭ apa, în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoĭ de o parte ca să se aşeze sfărmăturile, carĭ se află în ea, şi dacă apa nu e limpede cum se cade, se scurge şi se pune de a doua óră ca să fiérbă. După ce a fiert deajuns se pune de o parte ca să se facă limpede ca lacrima şi apoĭ se strînge într'un şip şi se păstréză până la primăvară. Primăvara, când se scot albinele afară, se înconjură cu apa acésta stupiĭ şi se stropesc, anume ca să nu-ĭ pótă nime deochià (3).

În cas însă că s'aŭ deochiat, e bine ca să se stropéscă cu *Susaiŭ*, lat. Sonchus oleraceus L., pentru că *Susaiul* încă e bun de deochiat (4).

Am ḑis maĭ sus că *Albinele roiesc* de la *Duminica mare* şi până la *Sân-Petru*, iar când primăvara e ce-và maĭ târḑie, până la *Sânt-Ilie*. De la *Sânt-Ilie* însă începênd înainte, încétă de a maĭ roì.

Decĭ în ḑiua de *Sânt-Ilie* saŭ şi în ḑiua *Macaveilor* (1 August), carĭ se consideră ca ḑilele cele maĭ bune şi maĭ potri-

---

(1) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Pint. Maerean, şi com. de Pancr. Prelipcean.

(2) S. Theodorescu-Chirilean, *Credinţe pop. asupra gospodărieĭ*, publ. în ḑiar, cit., p. 505.

(3) Dat. Rom. din Volcineţ, com. de Al. Jijie.

(4) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M Popescu.

vite, e datină din moşĭ-strămoşĭ de a se *reteză stupiĭ*(1). Iar *Retezatul* saŭ, după cum se maĭ ḑice în unele locurĭ din Ţéra-Românéscă, *Tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

În diminéţa ḑileĭ hotărîte pentru *Retezatul stupilor*, care e o adevĕrată sĕrbătóre în casa omuluĭ ce are stupĭ, însă care nu se póte nicĭ când face Lunia, Mercuria şi Vineria, căcĭ fiind acestea ḑile de post, le va merge rĕŭ stupilor, vor secà, asemenea şi Dumineca, pentru că e ḑiua Domnuluĭ, toţĭ aĭ caseĭ trebue să fie cât se póte de curaţĭ şi primeniţĭ.

Femeia, care trebue să fie curată, gătesce bucate maĭ multe şi maĭ alese, căcĭ în acéstă ḑi vor avé visita vecinilor, a rudelor şi a cunoscuţilor, chemaţĭ într'adins pentru acéstă ḑi, ca să se *ospĕteze* aicĭ cu mere, cu bĕuturĭ îndulcite cu miere, şi alte bucate.

Casa este aşternută şi împodobită ca în ḑi de sĕrbătóre.

Bărbatul, care asemenea trebue să se păstreze curat, se scólă cât se póte maĭ de diminéţă, se spală, se primenesce şi, luându-şĭ uneltele necesare pentru retezat şi vasele pentru pus faguriĭ, merge în grădină la stupină şi începe *Retezatul stupilor*, cum a apucat din moşĭ: afumă maĭ întâiŭ stupul, punêndu-l cu gura pe un *fumegaiŭ* de cârpă curată, care ameţesce albinele şi le gonesce spre fundul ştiubeiuluĭ. Apoĭ cu un cuţit, făcut ca o scóbă, începe a tăià saŭ a *reteză* faguriĭ cam pe a treia parte de la gură spre fund. Fie-care fagure tăiat îl ieà şi-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Şi aşà îĭ retéză el pe toţĭ faguriĭ de o potrivă şi apoĭ aşéză uleiul la locul sĕŭ. Iea apoĭ altul, şi tot aşà face cu toţĭ.

La acéstă operaţiune este ajutat de un copil al sĕŭ, de vre-o rudă saŭ vecin cunoscĕtor saŭ chiar şi de femeia sa.

Nu e însă liber orĭ şi cine a merge la stupină, maĭ cu sémă acum, căcĭ fórte lesne se póte întîmplà vre-unul, care *să deóche* stupiĭ, şi atuncĭ albinele se întărîtă rĕŭ şi muşcă cu furie pe toţĭ câţĭ vor fi acolo, şi nu se maĭ póte continuà retezatul.

De la fie-care stup trebue să iea în aşà măsură ca să-ĭ rĕ-

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Ca să le mérgă bine stupilor preste an, trebue *să-ĭ retezĭ* la *Sânt-Ilie* saŭ la *Macaveĭ* şi în ḑiua de *Mocenicĭ*.»

mâe de ajuns pentru hrana luĭ de érnă. Stupiĭ slabĭ sunt lăsaţĭ în pace pentru altă dată.

După ce a isprăvit cu retezatul stupilor şi aşezatul acestora la locul lor, se ieaŭ vasele cu fagurĭ şi se bagă într'o magasie. Acì faguriĭ sunt storşĭ de miere cu mâna saŭ cu un tésc, anume spre acest scop făcut.

Faguriĭ ceĭ maĭ frumoşĭ şi plinĭ cu miere sunt aleşĭ şi puşĭ pe talere curate şi se daŭ celor chemaţĭ, ca să mănânce.

De obiceiŭ se chémă în acéstă ḑi veciniĭ, cunoscuţiĭ şi rudele, creḑêndu-se că eştĭ obligat a-ĭ chemà şi a le împărţì miere din stupiĭ ce-ĭ aĭ, căcĭ de aceea ţĭ-a făcut Dumneḑeŭ parte de eĭ, şi dacă n'aĭ da şi altuia, atuncĭ lesne ţi se pot prăpădì stupiĭ. Dacă nu chemĭ veciniĭ, se póte întîmplà să blesteme vre-unul stupiĭ tĕĭ şi atuncĭ se prăpădesc.

Nu e însă bine de a chemà în acéstă ḑi pe ceĭ ce sciŭ face vrăjĭ şi farmece, căcĭ aceştia vor căutà să-ţĭ fure măcar un pic de miere, cu care maĭ pe urmă vor vrăjì saŭ fermecà, şi atuncĭ stupiĭ tĕĭ se vor prăpădì toţĭ, căcĭ Dumneḑeŭ nu va răbdà să se întrebuinţeze *sfînta miere* la ast-fel de blestemăţiĭ.

Şi vrăjitoriĭ şi fermecătoriĭ sciŭ că tocmaĭ *mierea furată* la aceste ḑile marĭ e maĭ cu putere la vrăjile şi farmecele lor.

Fórte rar se obicĭnuesce a se trimite fagurĭ de miere la altă casă. Prea rar se trimite la persóne de încredere şi de distinsă consideraţiune, precum : preotuluĭ, primaruluĭ, învĕţătoruluĭ, proprietaruluĭ şi la rudele cele maĭ de aprópe.

După ce aŭ gustat invitaţiĭ din miere, se pune masa, se mănâncă şi se bea *ţuică îndulcită cu miere.*

Masa acésta, la ceĭ maĭ cu dare de mână, se ţine până séra târḑiŭ, saŭ chiar şi până a doua ḑi, transformându-se uneorĭ în petrecerĭ sgomotóse cu beţiĭ, cântece de lăutarĭ şi jocurĭ. Şi tóte acestea pentru ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere şi uneltele ce aŭ servit la retezat şi stors mierea, se spală cu apă curată şi apa acésta îndulcită se numesce *mursa de miere* saŭ *lapte de miere*, şi se dă copiilor ca s'o beà próspĕtă.

De la acéstă *mursă* vine apoĭ şi ḑicala:

«A fi dulce ca mursa de miere», care se ḑice despre o mâncare saŭ o bĕutură prea dulce (1).

În *Bucovina* e datină ca *mursa* acésta să se férbă şi apoĭ, puindu-se într'un vas de lemn, balercă saŭ bolobocel, după cum e şi de multă, se face dintr'însa un fel de bĕutură spirtósă numită *mied*, *mñĭed* saŭ *ñĭed*.

Fagurii se ferb într'o căldare şi apoĭ se tórnă într'un *săculeţ* de pânză rară şi de aicia curge într'un vas maĭ măricel, în care se află puţină apă. *Céra* se alege de-asupra vasuluĭ, şi după ce se rĕcesce *se alege*.

Apa rĕmasă sub céră se numesce *zĕmă de boştină*, şi se ḑice că este bună de maĭ multe felurĭ de bóle, maĭ cu sémă însă pentru *frigurĭ*, dacă cel bolnav de frigurĭ se scaldă întrînsa; iar resturile de fagurĭ, rĕmase în săculeţ, se numesc *boştină*, în Bucovina şi Moldova : *hoştină*.

Săculeţul se pune pe o blană, care cu un capĕt se pune în vasul unde are să curgă *céra* cu *zĕma de boştină* şi pe săculeţ se apasă cu un *făcăleţ*, ca să se stórcă bine céra.

Céra alésă se maĭ topesce încă odată în *cratiţe* saŭ căldărĭ şi se strecóră prin fuióre de cânepă în vase curate, de unde rĕcindu-se se scóte apoĭ sub forma de *sloĭ de céră* (2).

Ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ, respective prisăcarĭ, din *Bucovina*, îndatinéză de a *reteză stupii* pe la *Probaje*, adecă la *Schimbarea la faţă a Domnuluĭ*, 6 (19) August (3).

Decĭ omul, ce-ĭ reteză, face bine dacă dă maĭ întâiŭ cuĭ-và să guste din fagurĭ, şi abià după aceea mănâncă el singur dintrînşiĭ, căcĭ făcĕnd aşà va avé tot-deauna fagurĭ plinĭ (4).

Retezatul saŭ tunsul *stupilor* e un lucru fórte natural, căcĭ printrînsul nu se face nimica alta, fără se iea numaĭ atâta din fie-care stup, cât se crede că e de întrecut.

Ucisul stupilor însă, care se face pe la sfârşitul tómneĭ în momentul când stupiĭ aŭ să se aşeze la ernat, e una dintre cele maĭ barbare operaţiunĭ făcute de săteniĭ noştri asupra stupilor.

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) Dat. Rom. din Şcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 37, p. 2.

Stăpânul stupilor adecă, înainte de a aşezà stupiĭ la ernat, cercetéză pe fie-care stup în deosebĭ să vadă dacă are miere din destul pentru érnă. Acésta o constată el prin greutatea uleiuluĭ. Pe ceĭ greĭ îĭ aşéză la ernat, iar pe ceĭ maĭ slabĭ *îĭ ucide* aşà: întórce uleiul cu gura în sus şi tórnă apă în el. Clătesce puţin uleiul, ca să pătrundă apă în tóte părţile, apoĭ întórce iar uleiul cu gura în jos şi scutură apa şi albinele parte mórte, parte ameţite, şi după acésta recoltéză toţĭ faguriĭ din uleiŭ, iar uleiul gol îl păstréză pentru roiĭ din vara viitóre (1).

Românii din *Bucovina* din contră îĭ ucid ast-fel: ieaŭ un petic saŭ o cârpă, topesc puciósă, o înting în puciósă topită şi apoĭ, aprindênd-o şi punênd-o să ardă sub fie-care stup slab, tóte albinele dintr'însul, înăduşindu-se de mirosul pucióseĭ şi al fumuluĭ ce ese din petică, pier şi cad mórte una după alta jos (2).

După ce s'aŭ ucis acuma toţĭ stupiĭ ceĭ slabĭ, ceĭ tarĭ se pun la ernat în bordeie într'adins făcute, saŭ în *temnice* zidite din cărămiḑĭ saŭ încheiate din lemne şi acoperite cu stuf.

Uleele în bordee saŭ temnice se aşéză în rând, şi se pun cu gura pe turte făcute din măciucĭ de scaeţĭ, lipite unele de altele, ast-fel ca şóreciĭ să nu pótă pătrunde în năuntru. Saŭ se pun pe blănĭ curate şi pe lângă gura uleiuluĭ se pune cenuşă, tot ca să nu pótă pătrunde şóreciĭ înăuntru. Şi iarăşĭ ca să nu pótă pătrunde şóreciĭ în năuntrul uleiuluĭ, i se astupă şi *vrana* cu o códă de dovléc, aşà că şi aerul póte pătrunde şi nicĭ şóreciĭ nu încap, fiind códa în dungĭ (3).

Albina e considerată şi ţinută de către toţĭ Româniĭ din tóte părţile de *sfîntă* şi ca atare de cea maĭ curată fiinţă de pe faţa pămîntuluĭ, una pentru că ea este făcută, după credinţa Românilor din *Moldova*, din *lacrimile Maiciĭ Domnuluĭ* (4), iar după a Românilor din *Transilvania*, pentru

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Dat. Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(4) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p, 749.

că ea e *slujnica Maicii preacurate* (1), al doilea pentru că ea nu are *abur* într'însa ca cele-lalte musce, ci *are suflet*, şi de aceea nicĭ nu móre érna, ci stă vie şi are trebuinţă de mâncare (2), şi al treilea pentru că adună *miere*, *mñiere* saŭ *ñiere*, care e bună nu numaĭ de mâncat şi maĭ ales în ḑile însemnate, ca *Ajunul Crăciunuluĭ* şi al *Bobotezeĭ*, apoĭ la îmmormîntarea celor repausaţĭ şi în *Sâmbetele morţilor*, când se face *grâŭ cu miere* şi *colivă*, ci şi pentru o mulţime de *lécurĭ*, precum şi pentru îndulcirea ţuiceĭ saŭ a rachiuluĭ cu dînsa la ḑile marĭ, la nunţĭ, la botezurĭ saŭ cumetriĭ şi la colăcimĭ, căcĭ Românul nostru consideră ţuica saŭ rachiul îndulcit cu miere ca una dintre cele maĭ deliciόse bĕuturĭ, după cum se póte vedé acésta şi din următórea doină din *Ţéra-Românéscă*:

Du-te, neică, ducu-ţĭ doru,
Cum duce vîntu pârjolu;
Du-te, neică, ducu-ţĭ mila,
Cum duce uliul găina;
Du-te, neică, vino lică,
C'o să-ţĭ daŭ rachiŭ din sticlă;
Du-te, neică, vino lele,
C'o să-ţĭ daŭ *rachiŭ cu miere*
Şi-o să-ţĭ ferb vre-o două pere;
Du-te, neĭcă, şi să viĭ
Colea 'ntre Sântă-Măriĭ,
Când se cóce córna'n viĭ
Şi strugurĭ în *hăbădiĭ*
Şi porumbiĭ staŭ grămeḑĭ,
Să viĭ, neică, să mĕ veḑĭ! (3).

Maĭ departe pentru că ea adună şi *cĕră*, care asemenea se întrebuinţéză la o mulţime de lécurĭ, precum şi pentru *lumînărĭ* de dus la biserică, de aprins şi de ţinut la încredinţarea pruncilor şi cununia mirilor, precum şi când rĕposéză vre-un creştin. Ba ce este încă şi maĭ mult, cu lumina de cĕră curată se deschid chiar şi uşile raiuluĭ (4), căcĭ iată ce ne spune în privinţa acésta o rugăciune poporană din *Banat:*

Sânta Vinerĭ a avut un fecior
Ca un mândru domnişor;
Din ochĭ lacrămĭ iĭ mergeà,
Din inimă sânge îĭ curà,
Nime'n lume nu scià,
Făr'de Lina
Magdalina
Şi surorile luĭ Lazăr,

---

(1) Cred. Rom. din Madaraş. com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(4) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

Carĭ se duseră pe câmpul luĭ
[Iordan,
Culegênd florĭ de amin
Şi deteră cu picioru'n spin;
Ci acela nu fu spin,
Ci fu *albin*,
Din *albinĭ* se făcù *mierea*,
Mierea făcù *céră*,
Céra s'a aprins
Raiul s'a deschis... (1)

O variantă a acesteĭ rugăciunĭ, tot din *Banat*, sună precum urméză:

Mĕ suiĭ pe-o scânduruşă,
Mĕ'ntâlniĭ c'o *albinişă*,
Albinuşa face mierea,
Mĭerea face céra,
Céra se aprinde,
Raiul se deschide... (2).

A doua variantă, aşişderea din *Banat*:

Mĕ suiĭ pe o scăruşă,
Mĕ'ntâlniĭ c'o *albinuşă*,
Albinuşa face mierea,
Mĭerea face céra,
Céra se aprinde,
Raiul se deschide...
Cruce'n cer şi pe pămînt
De la Dumneḑeŭ cel sfînt,
Cruce'n casă
Şi pre masă.
Îngeri'n prejur de casă,
Dumneḑeŭ cu noĭ la masă (3).

A treia variantă, din *Transilvania*:

Am plecat pe-o călicea̖,
Mĕ'ntâlniĭ c'o *alghinea̖*,
Alghina a făcut céră,
Céra s'a făcut lumină,
Lumina s'a aprins
Raiul s'a deschis,
Pomete
Înflorete,
Dumneḑeŭ sânt să ne erte! (4)

A patra variantă, din *Bucovina*:

Albiniţa
Face *mieriţa*,
Din mieriţă
Se face *ceriţă*,
Din ceriţă
Luminiţă.
Luminiţa s'a aprins,
Raiul lumiĭ s'a deschis,
Raiul, grădină dulce,
Eŭ din tine nu m'aşĭ duce
De mirosul florilor,
De cântul păsĕrilor!.. (5).

---

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 748.
(2) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.
(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.
(4) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, 748.
(5) Dat. Rom. din Plăvălariŭ, com. de Vas. Zăprăţan.

A cincia şi ultima variantă, din *Dobrogea:*

Albina face miere,
Mierea se face céră,
Céra se face făclie,
Făclia s'aprinde,
Raiul se deschide,
Maica Domnuluĭ pe toţĭ
În braţe ne cuprinde... (1).

De óre-ce însă *céra* e menită maĭ mult spre facerea lumînărilor de dus la biserică şi ca un mijloc spre vindecarea ómenilor de o mulţime de bóle, de aceea după credinţa poporuluĭ, e păcat a o întrebuinţà la ceruitul podelelor, după cum fac o sémă de boerĭ (2), orĭ a o înjurà saŭ a o da draculuĭ. Cel ce o face acésta, acela ca céra se va topì, căcĭ ea *e sfîntă* ca şi *albina,* care o produce (3).

Iar când daĭ céră de pomană, e bine s'o săruţĭ, căcĭ făcênd acésta, pe cea-laltă lume o aĭ (4).

Maĭ departe se crede că fiind *albina* fiinţa cea maĭ curată şi maĭ sfîntă de pe faţa pămîntuluĭ şi tot de odată şi cea maĭ binefăcĕtóre, şi ca atare fórte plăcută luĭ Dumneḑeŭ, de aceea e fórte mare păcat a o înjurà saŭ a o da draculuĭ (5), orĭ a ḑice că ea *piere,* ci numaĭ că *móre* (6).

Asemenea şi când îl muşcă pe cine-và încă nu e bine să se supere pe dînsa şi cu atâta maĭ puţin să îndrăsnéscă a o suduì (7).

---

(1) Hasdeŭ, *Etym Magn.*, t. I, p. 748.

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t, I, p. 748.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Céra de fagure* este *sfîntă,* căcĭ din ea se fac lumînărĭ. carĭ ard în biserici şi la tóte slujbele sfinte. E păcat mare să înjurĭ orĭ să daĭ draculuĭ *céra,* căcĭ te veĭ topì ca ea.»

(4) M. Lupescu, *Superstiţiĭ*, publ. în *Gazeta săténuluĭ,* an. XV, R.-Sărat 1898, p. 58.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Albina* e blagoslovită de Dumneḑeŭ, de aceea e păcat mare s'o înjurĭ, s'o daĭ draculuĭ, şi să-ĭ ḑicĭ cuvinte urîte.»

(6) Cred. Rom. din Volcineţ, com. de Al. Jijie.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Albina* e considerată de ţĕranĭ ca *musca* cea maĭ binefăcĕtóre, de aceea uniĭ crescĕtorĭ, când sunt muşcaţĭ nu numaĭ că nu se supĕră pe ea, dar să maĭ îndrăsnéscă s'o sudue! Ar fi mare păcat, căcĭ o consideră ca o *muscă sfîntă.*»

Tot din causa acésta că albina e sfîntă, *Dracul* se póte preface în orĭ-ce fiéră saŭ dobitoc, în *óie* însă şi în *albină* nicĭ odată (1).

Chiar şi în vis *albinele* însémnă *duhurĭ curate* (2). De aceea se şi crede că dacă viséză vre-un om bătrân *albine* sburând, îĭ va merge fórte bine (3).

Tótă mierea, fără deosebire, e dulce, bună de mâncare şi de léc pentru tóte bólele, pentru că ea este făcută din tóte florile.

Mierea de roiŭ însă e cu mult maĭ curată, maĭ frumósă şi tot odată maĭ bună decât cea de *matcă*, adecă decât cea de la stupiĭ ceĭ maĭ bătrânĭ, din causă că partea cea maĭ mare a fagurilor acestora e maĭ veche.

Drept dovadă despre acésta ne póte servì întru cât-và şi următórea poesie poporală din *Transilvania*, ţinutul Săliştei :

Sciĭ tu, bade, scii tu sciĭ,
Când eram tinerĭ copiĭ
Şi 'ncepeam dragostea 'ntâiŭ,
Şi veniaĭ séra la noĭ
Şi mâncam *miere de roiŭ*
Şi ne iubiam amândoĭ (4).

Şi dacă *mierea de roiŭ* e maĭ bună decât cea de *matcă*, atuncĭ de sigur că cea de *paroiŭ* e şi maĭ bună. Tot aşà şi faguriĭ acestuia.

Din causa acésta apoĭ Românceie, carĭ aŭ trebuinţă de miere şi de céră spre prepararea unor medicamente, folosesc maĭ cu sémă mierea şi céra cea de *paroiŭ*. Aşà cu *céra de paroiŭ* se afumă ceĭ ce aŭ *durere de cap*; iar cu *găocĭ de fagur de paroiŭ* se vindecă ceĭ ce aŭ *orbalţ*. Se strecóră adecă apă ne începută prin *găocile fagurilor* aces-

---

(1) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747;—com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Dracul* nu se póte face *stup cu albine*, căcĭ nu-ĭ póte numĕrà albinele.»

(2) Cred. Rom. din Volcineţ, com. de d-l Al. Jijie.

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene* publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, Cernăuţĭ 1894, No. 99.

(4) Com. de d-l B. B. Iosof.

tora și, după ce s'a strecurat, se dă apoi celui ce are *orbalț* ca să beà (1).

Paroii însă se produc de regulă numai în verile cele mai frumóse și mai mănóse. Din causa acésta apoi se întrebuințéză la lécuri mai cu sémă mierea și céra de *roiŭ*. Și numai în lipsa acestora cea de *matcă*.

Fiind-că *Albina* se pituléză atât de încetișor într'o flóre și apoi sbóră bâzâind numai după ce o supsese bine, de aceea ea caracteriséză adese-ori în legendele poporane pe *iscóda*.

Drept dovadă despre acésta, pe lângă legendele reproduse în fruntea acestui articol, mai citām încă și următorul pasagiŭ dintr'un basm din *Țéra-Românéscă*, intitulat *Țugulea:*

«*Țugulea* priponì caii, apoi dându-se de trei ori peste cap se făcù o *albină*, și plecă spre miadă-nópte încotro ședeà *Smeóica pămîntului*. . . .

«După ce ajunse acolo, sbârn! în sus, sbârn! în jos, intră în casa *Smeóicei* și ascultă ce vorbià cu *Smeii*, ginerii sĕi, și cu *Smeóicele*, fetele sale» (2).

Pe lângă numele sĕŭ de *iscódă*, *albina* mai are și pe acela de o *gângónă rĕutăciósă*, și anume din causă că *albinele cele lucrătóre* înghimpă fórte dureros cu așà numitul *ac*, pe care îl are și *matca*, deși ea nu-l întrebuințéză nici odată, ast-fel că poporul crede că dînsa nu-l are (3).

Albina lucrătóre și *trântorii*, *mierea* și *céra* le întâlnim fórte adese-ori și în proverbe, în locuțiuni proverbiale, și în cimiliturI.

Iată și proverbele, respective locuțiunile proverbiale în cari figuréză *Albina:*

Albina și de ne mușcă, dar cu mierea ne 'ndópă—

se dice despre stăpânii cei buni, ci de ne mustréză, dar și mult ne miluesce.

Albina în gură ține mierea cea mai dulce, și în códă acul cel mai otrăvitor.

---

(1) Dat. Rom. din Măzănăesci, com. de Vas. Zaprațan.

(2) P. Ispirescu, *Legende saŭ basmele Românilor*, Bucuresci 1882, p. 315.

(3) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747.

Saŭ:

C'albina, în gură cu miere
Şi 'n códă ac şi fiere —

arată năravul celor făţarnicĭ.

Albina din orĭ-ce flóre strînge mustul cel maĭ bun şi în miere îl preface.

Saŭ:

Albina vrednică însă
D'or ce flóre face strînsă,

adecă cel înţelept la învĕţătură alege pe cele maĭ bune şi cu ele se împodobesce. Nu e lucru din care să nu poţĭ trage vre-un folos.

Albina cu cât maĭ mult sbârnâe cu acul asupra nóstră, atât rodul cel maĭ dulce nouĕ ne aduce —

se ḑice pentru stăpâniĭ ceĭ bunĭ.

Albina de viespe, cât cerul de pămînt,

adecă cel roditor de cel sterp.

Care a furat stupul,
Deşĭ şĭ-a scuturat trupul,
Dar albina din căciulă
E de dovadă destulă —

se ḑice despre cel vinovat, a căruĭ greşélă se vĕdesce din óre-ce semne.

Nicĭ o tovărăşie între albină şi între trântor, unul muncesce şi altul mănâncă d'a gata,

adecă între muncitor şi leneş.

L-a muşcat albina de limbă —

se ḑice despre unul care nu vorbesce, care stă tăcut, prostatec.

Harnic ca albina.
Vine încărcat acasă ca o albină —

se ḑice despre omul muncitor, care îngrijesce bine de casniciĭ sĕĭ, îndestulându-ĭ de nu le lipsesce nimic.

Ca albina la roiul sĕŭ petrece,

adecă fórte bine (1).

Ca albinele la fag se adună,

adecă unde e bine saŭ ce-và de câştigat.

Vine binele
Ca albinele.

Albina vine încărcată de céră şi miere pe picióre, pe spate, pe burtă —

se ḑice despre un om strîngĕtor.

Aduce ca o albină.

saŭ :

Încărcat ca o albină —

se ḑice de omul care îngrijesce bine de casnicii sĕĭ, căutând să nu le lipséscă nimica.

Harnic ca o albină, strîngĕtor ca o furnică —

se ḑice despre ceĭ harnicĭ şi strîngĕtorĭ (2).

Fiĭ înţelept ca şérpele, muncitor ca albina şi doritor ca turturica (3).
Albina împunge aprig, dar tot eĭ îşi strică maĭ rĕŭ (4).
A fi ca albina la casă,

adecă a fi fórte harnic, fórte strîngĕtor. D. ex. preotul este *ca albina la casă*, căcĭ el din tóte părţile aduce.

A vorbì ca albina,

adecă a vorbì fórte uşor, fórte plăcut şi delicat.

A albinì —

se ḑice cu două înţelesurĭ :

a) Cu înţelesul de a arătà o mişcare, o acţiune ; de ex. *N. albinéză*, adecă alérgă în tóte părţile după cele ce-ĭ trebue.

---

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, Bucurescĭ 1895, p. 312—314.
(2) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.
(3) *Ḑicĕtórea din Selagiŭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. IV, Budapesta 1878, p. 56.
(4) *Şeḑĕtórea*, an. III, Budapesta 1877, p. 41.

b) Cu înțeles de a arătà ivirea unei lumini, și cu deosebire ivirea ḑilei: *se albinéză de ḑiuă* (1).

Despre *Roiŭ:*

Ceea ce la roiŭ nici un folos aduce, nici albinei ĭi place,

adecă ceea ce nu ne folosesce nicĭ o plăcere nu ne aduce.

Umblă ca să prinḑă roiul,
Să-și întórcă înapoiul —

se ḑice despre cel prost.

A umblà ca un roiŭ fără matcă,

adecă de colo până colo, zăpăcit, fără scop.

Roiul fără matcă îndată se prăpădesce,

adecă norodul fără stăpân.
Miron Costin: «Ce tocmélă să hie la o óste ce erà *ca un roiŭ fără matcă»* (2).

Ce umbli, mĕ, ca un roiŭ fără matcă? —

se ḑice unuĭ om ce umblă de colo în colo (3).

A roì,

adecă: a murì. Când móre cine-và, se ḑice că a *roit stupul popeĭ.* În datinele poporuluĭ, maĭ ales din *Ţéra-românéscă,* intră ca dacă aĭ stupĭ, să daĭ preotuluĭ unul ca să-ţĭ facă un sărindar. Acesta este maĭ bine primit înaintea luĭ Dumneḑeŭ, ca cel făcut pe banĭ saŭ alt ce-và (4).

Despre *Trântorĭ:*

Ale trântorilor urlete ale albinelor sunete astupă.

Ceĭ leneşĭ şi bunĭ de nimica fac maĭ multă larmă în lume decât ceĭ carĭ muncesc şi produc.

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 640—641.
(3) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.
(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

Trântorul d'a gata mănâncă.

Saŭ :

Mănâncă ca trântorul d'a gata —

se ḑice despre ceĭ ce fără nicĭ o muncă vor să mănânce de-a gata.

Veĭ să aĭ miere îndestulă şi bună? curăţă maĭ întâiŭ stupul de trântoriĭ ce mănâncă mierea d'a gata şi în zadar,

adecă de ceĭ ce nu muncesc şi eĭ maĭ mult se folosesc, ca să dobândescĭ rod bun şi spornic de la slujbaşĭ.

A trăì ca un trântor —

se ḑice de omul leneş, care se folosesce de munca altora.

Dac'ar face toţi copaciĭ florĭ, dac'ar face şi muscele miere,dac'ar face şi trântoriĭ roiŭ —

se înţelege pe din afară că am avé mare îmbelşugare, şi se ḑice pentru ceĭ leneşĭ ce nu muncesc, şi pentru ceĭ ce nu sunt destoinicĭ de nimic, ce nu ne daŭ nicĭ un folos (1).

Unde sunt trântorĭ mulţi, acolo e puţină miere (2).

A fi trântore,

a fi om leneş, puturos, care mănâncă pe de-a gata munca altuia. «*Mĕ trântore, ce nu te apucĭ de trébă?*»

A se trântorì,

a se transformà din ce-và activ în sedentar (3).

Despre *stupĭ:*

A fi stup de bogat.

Saŭ:

E ca un stup neretezat —

se ḑice despre un om bogat, care are de tóte cu belşug.

A se face stup de banĭ,

adecă cu avere.

---

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 149 şi 672—673.
(2) Din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

La stup de miere, roiŭ de musce,

la lucrul bun şi plăcut, mulţĭ se grămădesc (1).

Cine-a furat stupu:
Dumneḑeŭ să-ĭ uşureze trupu;
Mierea
S'o mănânce cu muerea
Şi céra
S'o arḑă séra —

se ḑice în glumă celuĭ care spune că i s'ar fi furat vre-un stup.

Originea acesteĭ ḑicerĭ stă în următórea poveste:

«Odată un *Stupar*, furându-i-se un stup, şi din multe doveḑĭ sciind cine este hoţul, l-a dat judecăţiĭ.

«La judecată mergênd şi hoţul şi păgubaşul, hoţul a tăgăduit că a furat stupul.

«Păgubaşul a cerut judecătoruluĭ să pue să-l jure.

«Hoţul, ca hoţul, fiind om şiret din fire, închinându-se şi sărutând sf. cruce a jurat aşà:

— Domnule judecător!
Cine a furat stupu:
Dumneḑeŭ să-ĭ uşureze trupu;
Mierea
S'o mănânce cu muerea,
Şi céra
S'o arḑă séra,
Aşà să-mĭ ajute mie Dumneḑeŭ!

«Păgubaşul, fiind cam prosticel din fire, auḑind aşà jurămînt, i s'a sburlit pěrul în cap şi a început a strigà:

— «Destul, destul! opresce-l, Domnule judecětor, că-mĭ bagă sufletu 'n foc!» (2).

Despre *Miere*:

A mâncat astă vară prea multă miere
Şi acuma are la inimă durere—

se ḑice despre femeile însărcinate; şi are acelaşĭ înţeles ca: «*plânge rîsul d'astă vară.*»

A ascunde ac în miere —

(1) Zanne. *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 289—290 şi 665.
(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

se ḑice despre ceĭ făţarnicĭ, carĭ ascund un gând rĕŭ într'un sfat dat cu blândeţe.

Jócă bine, moş Martine,
Să-ţĭ daŭ miere de albine,

cuvinte cu carĭ se ieaŭ în rîs aceĭ carĭ fac un lucru vrênd, nevrênd şi maĭ mult de silă (1).

În buze miere,
Şi 'n inimă fiere.

Pre buze miere,
În inimă fiere —

arată cugetul celuĭ făţarnic şi viclén.

A lins la miere de pe degete până ce şi le-a mâncat —

de prea mare lăcomie îşĭ face de cap.

Fata la vremea eĭ, ca mierea în fagul eĭ,

adecă dulce şi plăcută.

În faţă miere,
În dos fiere —

se ḑice despre cel făţarnic, care-ĭ:

C'albina 'n gură cu miere
Şi în códă cu ac şi fiere.

Din gură miere, iar din inimă otravă.

Saŭ:

Ceĭ maĭ mulţĭ cu mierea 'n gură şi cu fierea 'n inimă —

se ḑice pentru ceĭ făţarnicĭ, arătând năravul lor, adecă din faţă s'arată că te iubesc şi pe din dos te sapă.

A unge la inimă cu miere,

a spune cuĭ-và vorbe plăcute, cuvinte de laudă, o veste dorită.

Limba e dulce ca mierea
Şi amară ca fierea,

adecă vorba aduce şi mângâere şi supĕrare, laudă şi defaimă.

A fi cu limba fagur de miere,

a fi dulce la cuvînt.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 85, 309 şi 677.

Unde vede o muere,
Par'că îl lipescî cu miere.

Orî unde vede muere,
Par'că îl lipescî cu miere.

Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesce cu miere.

se ḑice despre berbanţî.

Din ochî miere,
Din gură fiere —

se ḑice despre cel făţarnic şi viclén.

Tăcerea
E ca mierea.

Tăcerea
E dulce ca mierea —

se ḑice celuî ce a vorbit în afară de vreme, şi pentru paguba luî.

Fagurî de miere sunt vorbele plăcute —

cine vorbesce frumos e tot-deauna folosit (1).

Ḑicênd numaî miere, gura nu se face dulce,

adecă nu e destul să ḑicî, ci trebue să şi facî, dacă vreî să profiţî ce-vă.

A fi maî dulce decât mierea,

adecă fórte dulce. Se ḑice şi de un om prea blajin şi slobod la inimă.

A fi dulce ca mierea —

se ḑice de orî-ce mâncare saŭ bĕutură dulce.

Miere după tobă,

adecă nimic, ce-vă închipuit, fictiv:

Am să-ţî daŭ miere după tobă.

A băgà mânile în miere şi a nu te linge nu se póte,

a nu căutà să profiţî, şi cam pe sub mână, nu se póte.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 25, 112, 131, 135, 168, 211, 223, 229, 285, 330, 764 şi 811.

A fi gros ca mierea —

se ḑice de un lichid de bună calitate, d. e. vinul este gros ca mierea.

Să fie şi miere,

să fie orĭ şi ce fel de mâncare saŭ băutură bună, şi nu maĭ primesc (1).

Despre *Cĕră:*

Ca turta de cĕră.

A îngălbenit ca turta de cĕră.

I se face faţa ca turta de cĕră.

S'a făcut galben ca turta de cĕră,

de frică, de spaimă (2).

S'a făcut ca cĕra de galben.

E galben ca cĕra,

de frică, de spaimă, e bolnav (3).

A avé nas de cĕră.

A fi nas de cĕră.

Nas de cĕră,

a se supĕrà pentru tótă nimica (4).

A fi galben ca cĕra,

a fi slab, pipernicit, fără fire, fără vlagă.

A fi ca un fagure,

a fi frumos, plăcut la vedere (5).

Iată acuma şi vr'o câte-và *cimiliturĭ*, şi anume maĭ ântâiŭ despre *Albină*:

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 139–140.
(3) Usitate în Bucovina.
(4) Zanne. *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 307;—usitate şi în Bucovina.
(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

Măciucuţa glava
Încunjură dumbrava.

Măciucuţa graba
Încunjură dumbrava.

Măciucuţa grava
Împrejură dumbrava.

Ulcicuţa grava
Încunjură dumbrava.

Măciucuţa vlada
Încunjură dumbrava.

Măciucuţa grabnică
Încunjură dumbravnică.

Harnica draga
Încunjură dumbrava.

Măricuţa graba,
Încunjură dumbrava
De-a aflà
Bortă unde-và,
S'a băgà,
De nu, ba.

Măricuţa graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădind cheile,
Încunjurând ţĕrile.

Albinuţa gava
Încunjură dumbrava,
De are unde, se bagă,
De nu, şéde şi rabdă.

Şéde móşa pe ştiubeiŭ
Şi culege petrinjeĭ.

Măricuţa graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădesce cheile,
Încunjură ţĕrile.

Merică,
Perică
Merge la biserică
Şi se'nchină,
Vine-acasă
Cântă, se frécă,
Şi plécă.

Eligă,
Meligă
Merge la biserică,
Închină-se,
Miră-se,
Vine-acasă vaită-se,
De cap trage-se.

Feligă,
Meligă
Merge la biserică
Şi se'nchină şi se rógă
Şi venind acasă se vaetă.

Butucaş de teiŭ,
Limbă de coteiŭ,
Pe la Blagoviştenie
Pornesc ómeni'n bejenie.

Baba jediţă
Cu dinţiĭ de cârtiţă
Face feciorĭ şi nepoţĭ
Şi le pune nume: hoţĭ.

Mucenica graba
Încunjură dumbrava,
Ciuştĭ! în fund la Sava.

Măiculiţa glava
Încunjură dumbrava,
Ciuştĭ! în fund la Sava.

Cimilica grava
Încunjură dumbrava,
Se bagă'n gură la Sava.

Din mine ese miere,
Din mine ese venin,
Eŭ sunt de mângâere,
Eu sunt şi de suspin.

grava
ă dumbrava
ışti! în nas la Sava (1).

rne
ıpunge,
ne
óră;
i decât boul
are decât *purecele* (2).

ă
ırea'n piciorușe.

ță glava
ă dumbrava.

Se duce la biserică
Și se'nchină și se rógă
Se'ntórce și se baligă (3).

Țuiță mândră,
Scrisă'n grindă
Și-mî grăesce
Unguresce
Și mușcă de prăpădesce (4)

Am o vacă și-o mulg séra
Și cu dînsa satur țéra (5).

Ună ñiilii di călugri
Tu un cufal udunaț.

Divarligaluî di cuțur
Ambitațlii cuscri cântă (6).

e *Stupì* :

să rotunjóră,
nicî în ea se miară (7).

',
ș
:'un piciorus
i cu săgețile
ıărțile.

Am un năpârstoc
Șéde 'n c . . la foc
Și-aruncă cu săgețile
În tóte părțile (8).

Am un moș
Șéde jos

: *cimiliturile* acestea sunt adunate de mine din *Bucovina*; cf. și
ıveî, *Cimiliturile Românilor*, p. 8—9.
ituri din Ardél, publ. în *Ședĕtórea*, an. V, Budapesta 1879, p. 95.
Gorovei, op. cit, p. 10.
ı. de S. Sa păr. T. Bălășel.
'sta «Tinerimea Română», Noua serie, Vol V, Bucurescî 1900,

'apahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349. :
de călugărî, într'un butuc strînșî.»

ul buștenuluî, cuscri, îmbĕtațî cântă.»
colecțiunea mea.
'opescu-Ciocănel, *Basme, snóve și ghicitorî*, Ploescî 1898, p.

Şi dă cu săgeţile
În tóte părţile.

Petrişor
Şéde 'n curişor
Şi dă cu săgeţile
În tóte părţile (1).

Sub pĕrete
Ciuciulete
Cu mustăţĭ
În tóte părţĭ.

Butucel de teiŭ,
Limbă de coteiŭ (2).

Despre *Cĕră :*

Am o rochiţă, o spĕl în foc
Şi-o usuc în apă.

Şi uscată
În apă rece.

M'a trimis Dómna de sus
La cea de jos
Să-ĭ spĕl iia în apă caldă
Şi s'o usuc în apă rece.

M'a trimis Dómna de jos
La cea de sus
Să-mĭ spele un zăbranic
În apă rece (3).

A trimis Dómna de sus
La Dómna de jos
Să-ĭ deà batista spĕlată
În apă caldă

M'a trimis Dómna de sus
La cea de jos
Să-ĭ spĕl rochia 'n foc
Şi să ĭ-o usuc în apă (4).

Albina preḑice şi timpul.

Aşà dacă *albinele* mânecă disdiminéţă să-şĭ culégă miere şi nu sbóră departe, ci îndată se întorc, e semn de plóie (5).

Dacă *huesc albinele* ḑiua şi nóptea la prisacă, însemnéză cum că timpul cel frumos se va schimbà în posomorît, ploios şi furtunos (6).

Dacă *albinele* se depărtéză puţin de stup, saŭ intră cu grămada înăuntru maĭ nainte de a se înserà, acésta anunţă furtună şi plóie (7).

Când *albinele* se fac rele, când năvălesc la om să-l musce, e semn că se va stricà vremea, va plouà.

Când *albinele* vin cu grămada de pe câmp şi altele nu maĭ plécă, e semn că plóia e gata.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 9 şi 360.
(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 68.
(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(5) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ,* vol. I, p. 118.
(6) Idem de eadem, p. 119.
(7) *Şeḑĕtórea,* an. VII, Oradea-mare 1881, p. 158-159.

Când *albinele* astupă tómna urdinişul stupuluĭ, e semn că érna va fi grea şi timpurie (1).

Trântoriĭ când umblă pe dinaintea coşniţeĭ, e semn de plóie (2).

Afară de cele înşirate până aicĭ, maĭ există atât despre *albine* şi *trântorĭ*, cât şi despre *stupĭ*, *miere* şi *céră* încă şi următórele datine şi credinţe:

Când visezĭ *roiŭ de albine*, va plouà.

Albinele carĭ se pun pe şerpĭ devin veninate şi când te-ar muşcà, se va umflà maĭ rĕŭ carnea şi te va usturà cumplit (3).

Fetele, carĭ voesc să fie jucate, ieaŭ o crenguţă de la pomul pe care s'a prins vre-un *roiŭ* şi o pórtă la sine şi cred că apoĭ dorinţa li se va împlinì (4).

Trântorul e feciorul cel leneş al *Satanei*.

Când slobodĭ albinele primăvara, suflă de treĭ orĭ peste coşniţă, că apoĭ nu veĭ avé mulţĭ *trântorĭ* peste an.

Când aĭ mulţĭ *trântorĭ* în stupină, e semn de an bun.

Trântoriĭ de la o coşniţă de-ĭ veĭ strînge, şi-ĭ veĭ ţiné şépte sĕptĕmânĭ, aŭ să ţi se sporéscă roiĭ de şépte orĭ maĭ mult ca de altă dată.

Dacă veĭ spânzurà *nouĕ trântorĭ* de-asupra coşniţeĭ, veĭ avé miere maĭ multă ca în alţĭ anĭ (5).

Când ḑiua *Mucenicilor* (sf. 40 de Mucenicĭ) va cădé Vineria şi Miercuria, în acel an nu va merge bine *stupilor*.

Când va bate vînt în ḑiua *Mucenicilor*, nu va merge bine *stupilor* peste an.

Când va plouà în ḑiua de *Mucenicĭ*, va merge bine *stupilor* peste an.

După ce aŭ înflorit meriĭ, *stupiĭ* nu maĭ mor.

Nu e bine să ţiĭ *stupĭ cu albine* lângă răzórele cu *usturoiŭ* şi cépă, căcĭ nu se prăsesc.

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Cred. Rom. din *Filpis*, în Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. S. păr. T. Bălăşel.

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 40, p. 2.

(5) Cred. Rom. din Transilvania, şi anume din Felfalăŭ, Madaraş, Dredaţ, Fărăgăŭ, Ludoş şi Ardan, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Copiii micĭ, carĭ aŭ nisce cocolóșe în pěr, e semn că vor avé parte de *stupĭ*.

Când ţĭ-a furà cine-và din *stupĭ* măcar unul, nu veĭ maĭ avé parte de eĭ de acì încolo.

Cel maĭ mare păcat este *să furĭ stupĭ*, este așà de păcat ca și când aĭ furà ce-và din biserică.

Dacă *aĭ stupĭ* e bine să dăruescĭ unul și finuluĭ těŭ, când îĭ tundĭ moţul.

Dacă *aĭ stupì* e bine să daĭ unul preotuluĭ, ca să-ţĭ facă un sărindar, căcĭ acest sărindar este maĭ bine primit înaintea luĭ Dumnedeŭ, ca cel făcut pe banĭ saŭ alt ce-và.

Nu e bine să vindĭ stupĭ, căcĭ nu veĭ maĭ avé parte de eĭ.

Stupiĭ carĭ fac faguriĭ în curmezișul uleiuluĭ se numesc *stupì stângacĭ*.

Mierea albineĭ este *sfîntă*, de aceea nu e bine s'o înjurĭ.

Cine înjură de *miere* și de *céra*, care e asemenea *sfîntă*, nu are parte de stupĭ.

Pe *mierea* care o daĭ pentru lécurĭ este păcat a luà banĭ, saŭ pe care o daĭ unuĭ bolnav de poftă (1).

De la cuv. *Albină*, rostit în *Bucovina* încă și *albgină*, *albghină* și *alghină;* la *Moţĭ* saŭ la Românii din Munţiĭ Apusenĭ aĭ Transilvanieĭ și la ceĭ din Istria : *Albiră*, pl. *albire* (2); la ceĭ din Ungaria : *Aldină*, pl. *aldine* (3); iar la ceĭ din Macedonia : *Alghiină* (4), ca și în unele părţĭ din Bucovina, s'aŭ format în decursul timpuluĭ un augmentativ : *albinóică* (5), precum și maĭ multe diminutive, și anume : *albineà*, pl. *albinele*, *albinică*, *albinióră*, *albiniţă*, *albinușă*, *albinuţă* și *albiruţă* (6).

O poesie poporană din *Transilvania,* în care figuréză două dintre diminutivele din urmă, sună precum urméză :

Albinuţă, unde borĭ,
Orĭ te ducĭ tu printre florĭ?

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.
(2) Frâncu, *Româniĭ din Munţiĭ Apusenĭ* (Moţiĭ), Bucurescĭ 1888, p. 85; — I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, Bucurescĭ 1900, p. 92.
(3) Com. de d-l El. Pop.
(4) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349.
(5) Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 591.
(6) Frâncu, p. 85; — cf. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 751.

Să culegĭ suc de pe ele,
Să depuĭ în *făgurele.*
Sbóră, scumpă *albiniță,*
Sbóră 'n sat la mândra mea,
Spune-ĭ, scumpă *albiniță,*
Căcĭ mult sufer pentru ea (1).

Apoĭ colectivul: *albinet* și *albinărie,* o mulțime de albine, căruia-ĭ corespunde *albiniș.*

Cel ce trăesce din crescerea albinelor: *albinar*, iar însășĭ îndeletnicirea *albinărie* saŭ maĭ bine ḑis *albinărit.*

Maĭ multe localitățĭ în *România* se chémă *Albină*: un munte în Argeș, un sat în Tutova, și vre-o treĭ insule în Dunăre. Satul *Albinescĭ* în Argeș presupune un nume personal *Albina.* Numele cătunuluĭ *Albinariĭ* în Buzĕŭ ne spune că locuitoriĭ luĭ vor fi fost dedațĭ óre-când cu crescerea *albinelor* (2).

De la cuv. *Trântor*, pe lângă dim. *trântoraș*, s'aŭ maĭ format încă-și adj. *trântur* = leneș, fem. *trântură* = leneșă: omul acesta *e trântur* = e leneș; femeia acésta e fórte *trântură* = e fórte leneșă (3).

În fine maĭ e de observat încă și aceea că Româniĭ cred cum că tóte insectele încep a se ascunde pe la *Ḑiua Cruciĭ.* Decĭ și *albinele* se bagă pe érnă în *Ḑiua Cruciĭ*, creḑêndu-se că maĭ departe va fi frig (4).

Iar după ce s'aŭ băgat acuma la ernatic, se caută ca în decursul întregeĭ ernĭ să nu le fie prea frig, nicĭ prea cald, ci numaĭ de mijloc, pentru că dacă li-ĭ prea cald, li se înăcresce mierea și apoĭ mâncând-o pier, iar dacă e prea frig, încă pier (5).

(1) *Tribuna*, an. 1893. Luna Maiŭ.
(2) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 751-752.
(3) Dat. Rom. din Bucovina, com. Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.
(4) Dat. Rom. din Frătăuțul noŭ, com. de Iul. Sidor.
(5) Dat. Rom. din cele maĭ multe părțĭ ale Bucovineĭ.

BONZARIUL.

(Bombus terrestris L.)

Sub numirea *Bonzariŭ* saŭ *Bondariŭ* înţeleg Românii din *Bucovina* maĭ multe felurĭ de insecte, carĭ se ţin de una şi aceeaşĭ specie şi familie, precum:

Bonzariul (1), *Bonzariŭ de miere* (2), *Bonzariŭ de câmp* (3), *Bonzăroiŭ* (4), *Albină* saŭ *Albgină mare* şi *Albină de pădure* (5), *Albină de pămînt* (6), *Bondariŭ* şi *Bondariŭ de*

---

(1) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ;—a celor din Galanescĭ, dict. de G. Cârstean;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Isidor Calancea: «*Bonzariul* strînge miere ca şi albinele. El îşĭ face cuibul sĕŭ în vre-o urmă de vită saŭ într'o gropiţă în pămînt pe loc costos din bugiac (muşchiŭ)»;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bonzariŭ* se numesce acela ce-şi face cuibul sĕŭ în pămînt şi strînge miere»;—a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ»;—şi a celor din Budeniţ, dicţ. de Măriόra Dutcă.

(2) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(3) Dat. Rom. din Gura-Homoruluĭ, dict. de Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de George Galan: «*Bonzăroiul* işi face cuibul sĕŭ în pămînt şi anume în muşchiŭ»;—şi a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «*Bonzariĭ* saŭ *Bonzăroiĭ* sunt aceia cariĭ işi fac cuibul lor în pămînt şi strîng în fagurĭ miere.»

(5) Dat. Rom din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ şi Ioan Pusdrea: «*Albina mare* saŭ *Albina de pădure* e négră şi pe pântece cu vârste galbene şi una albă.»

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan: «Se numesce *Albină de pămînt* de aceea, pentru că-şi face cuibul sĕŭ în pămînt, iar într'însul nisce făguraşĭ, în carĭ strînge miere ca şi albinele.»

câmp (1); în Moldova: *Bondariŭ* (2); în Ţéra-Românéscă: *Bân-tariŭ, Bărzăun, Bărzăune, Bombariŭ, Bondariŭ* şi *Muscoiŭ* (3); n Transilvania: *Bărzăun* (4), *Bumbariŭ, Bundariŭ* şi *Bun-tariŭ* (5); în Banat: *Bârnăuz* (6); în Ungaria: *Bongariŭ, Bon-*

(1) Dat. Rom. din Ilişescĭ;—a celor din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungu-ean şi G. Cârstean: «*Bondariŭ* şi *Bondariul de câmp* e tot una cu *Bonsariul*;—precum şi în maĭ multe alte comune din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Anton San-druşcă;—I. Creangă, *Amintirĭ din copilărie*, Iaşĭ 1892, p. 4: «Şi cum află pricina, începe a ne poftì pe fie-care la Bălan şi a ne mângâià cu Sf. Ierarch Nicolae pentru durerile cuvióselor *musce* şi ale cuvioşilor *Bon-darĭ*»;—Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, p. 211: «*Bon-dar*, pop. *bondariŭ* sm. Mold. *bombar*; Hummel f. (Bombus), z. B. Al. P. P. 383 (că acasă te-ĭ întórce... când *Bondariŭ* a face miere). — Gr. *bongar* Tr. CL. XVII, 166; *bonsariŭ, bunzariŭ* B. — Dem. *Bondăraş* Al. PP. 146 — Et. Anscheinend Nebenform v. *bombar* wozu auch *a bon-dăni* (s. d.)—*a bombăni* stimmt. Immerhin möge auch an russ. *bondarĭ* aus. bodnarĭ) «Bötcher» erinnert werden; der dicke gestreifte Leib der Hummel hat mit einem bereiften Fasse Aehnlichkeit.»

(3) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743: «*Albină sălbatică, Bân-tar* (Covurluiŭ) saŭ *Bărsăun* (Buzĕŭ)»;—Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211: *Bombar* pop. *Bombariŭ* sm. Munt. Hummel f. (Bombus) Qu.—Mold. dafür *bondar*.—Gr. *bumbariŭ* B. Et. Vgl. gr. βόμβος, lat. bombus «Sum-men», nlat. bombus «Hummel». Vgl. auch *bondar* Et.»—Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Bombariĭ* şi pe une locurĭ *Bondariĭ* sunt nisce musce ce-và maĭ marĭ ca *albina* cam ca un *trântore*, scurte şi gróse, şi corpul lor vĕrgat şi acoperit cu perişorĭ, în forma uneĭ catifele. Înţépă ca *viespea*, însă nu mor ca *albina*. Eĭ produc miere aşà de dulce ca şi cea de al-bine, însă cu mult maĭ subţire, maĭ lichidă. Eĭ îşĭ fac căsuicile lor prin paie, prin straşinile *oleaburilor* acoperite cu paie, şi chiar prin găunĭ in pămînt, pe carĭ le umplu maĭ întâiŭ cu paie. Căsuicile lor sunt ro-tunde, făcute din materiĭ ceróse. În aceste căsuicĭ *Bombariĭ* se prăsesc şi-şĭ depun mierea.»—*Gazeta sătěnuluĭ*, an. XIV., R. Sărat, 1897—98, p. 102: «*Bondar* în Muntenia se ḑice *Bărzăune* şi *Muscoiŭ*.»

(4) Com. de d-l T. Frâncu: «*Bărzăun, Bondariŭ*, usitat în Muntenia şi Transilvania, com. Braşov.»

(5) Com. de d-l T. Frâncu: «*Bombariŭ, Bondariŭ*, usitat în Munţiĭ Apusenĭ aĭ Transilvanieĭ; veḑĭ şi *Gazeta Transilvanieĭ*, an. LX, Braşov 1897, No. 67: «Fluturiĭ, albinele şi *Bumbariĭ* sburaŭ de pe o flóre pe altă flóre spre a le suge nectarul.»

(6) Com. de d-l Jos. Olariŭ: «*Bârnăuz* se numesce un insect ce-và maĭ mare decât *albina*, ba chiar şi decât *trântoriĭ* de la albine, cu corpul pestriţ şi cam pĕros.»

goiŭ, Bozgoiŭ şi *Albină ţigănéscă* saŭ *Albina ţiganuluĭ* (1); la Româniĭ din Meglenia: *Bumbăr* (2); iar la ceĭ din Macedonia: *Bumbunar* şi *Agru-cumban* (3), lat. Bombus terrestris L.

Bonzariul saŭ *Bondariul de grădină*, lat. Bombus hortorum L.

Bonzariul saŭ *Bondariul de muşchiŭ*, lat. Bombus muscorum L. şi

Bonzariul saŭ *Bondariul negru*, numit în Transilvania şi Ungaria: *Bânzoiŭ* şi *Viespe ţigănéscă* (4), lat. Bombus lapidarius L.

Afară de aceste patru felurĭ de *Bonzarĭ* marĭ se maĭ află încă şi alte felurĭ maĭ micĭ, carĭ se numesc *Bonzăraşĭ* şi *Bondăraşĭ* (5).

Toţĭ *Bonzariĭ*, fără deosebire, produc, când sbóră, un fel de sbârnăitură saŭ *bonzăitură*, care se datoresce unor corḑĭ situate în orificiile organelor de respiraţiune (6), şi care se exprimă prin verbul *a bânzăì, a bonzăì* saŭ *a bombănì* şi *bumbănì*.

De aicĭ vine apoĭ că maĭ tóte numirile insectelor, carĭ s'aŭ înşirat maĭ sus, sunt onomatopeice (7).

Sunt însă şi alte insecte, carĭ nu se ţin de specia şi fa-

---

(1) Com. de d-l El. Pop;— veḑĭ şi M. Pompiliŭ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbirĭ literare*, an. XX, Bucurescĭ 1887, p. 1.005.

(2) Per. Papahagi, *Româniĭ din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua scriere, vol. II, p. 259: «*Bumbăr* s. trântor (la albine); cărăbuş negru, care produce sunetul buum! (Etym. onomatop. bun!)»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Agru-Cumban*, sĕlbatec-cumban.»

(4) T. Frâncu şi G. Candrea, *Româniĭ din Munţiĭ Apusenĭ* (Moţiĭ), Bucurescĭ 1888, p. 98: «*Bânzoiŭ*, o viespe mare négră»;—*Foişóra pentru rĕspândirea cunoscinţelor folositóre şi iubiriĭ de carte între popor*, an. I, Sibiiŭ 1886, p. 76: «*Bânzoiŭ*, viespe mare négră, *Viespe ţigănéscă*,—*bânzoesc, bânzoitoriŭ*»;—com. de d-l El. Pop.

(5) In Bucovina;—Cihac, *Dicţ.*, t. II, p. 21;—*Semĕnătorul*, an. I, Bucurescĭ 1902, No. 16, p. 252: «E băietaş . . . în plânsul ciudos şi neîmpăcat, mişcă în aer mânuţele şi piciorуţele slăbuţe, de par'că ar fi un *Bondăraş* resturnat pe spate şi care se luptă de-a scăpare.»

(6) *Enciclopedia română*, t. I, p. 528.

(7) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211;—cf. Per. Papahagi, *Româniĭ din Meglenia*, loc. cit.

nilia *Bonzarilor*, dar carĭ asemenea *bonzăesc* când sbóră, precum e bună-óră *Gârgăunul*, *Strechia* şi *Tăunul*.

Prin urmare Românii din unele părțĭ îndatinéză de a da unele dintre numirile *Bonzarilor* şi acestor insecte, maĭ ales însă *Gârgăunuluĭ*.

Aşà Laurian şi Massim scriŭ: «*Bombariŭ*.., muscă mare, vespă mare cu ac fórte înțĕpos şi veninos, lat. *Crabro*, în acest înțeles cuvîntul se aude pe alocurea cu formă maĭ mult saŭ maĭ puțin modificată: a) prin strămutarea luĭ *b* în *d*: *Bundariŭ* saŭ *Bondariŭ*, b) prin strămutarea luĭ *i* din ultima în penultima: *Bondiariŭ* saŭ *Bundiariŭ* (1).»

G. Crăiniceanu scrie: «*Bombar, Bondar*, Vespa Crabro, v. Viespe *Găun* (2).

D-l Ios. Olariŭ îmĭ scrie: «*Bârnăuziĭ* sunt de maĭ multe felurĭ în mărime şi în colorile de pe corp. Ceĭ maĭ micĭ fac cuiburĭ prin érbă, iar ceĭ marĭ fac fagurĭ fără miere prin scorburile arborilor şi pe acoperemintele caselor.»

În fine d-l El. Pop îmĭ scrie: «*Bongarii, Bongoiĭ* şi *Bânzoiĭ* sunt de maĭ multe soiurĭ, şi anume:

«*Găunul*, cel maĭ mare între *Bânzoĭ*.

«*Furişorul*... e cât o albină muncitóre, dar maĭ subțire. Aceştia fac fagurĭ prin scorburile arborilor şi prin podurile caselor.

«*Albina țiganuluĭ*... este un *Bânzoiŭ* gros, rotund şi vĕrgat cu negru-alb-gălbuiŭ, care îşĭ face fagurĭ în pămînt învĕlițĭ cu érbă şi cu muşchiŭ. Acesta strînge în fagurĭ şi miere dulce, bună de mâncat, pe când ceĭ doĭ sĕlbaticĭ de maĭ sus nu sciŭ să strîngă miere.»

Din tuspatru citatele acestea resultă că o sémă de Românĭ daŭ una şi aceeaşĭ numire atât *Bonzariuluĭ* şi maĭ ales *Bonzariuluĭ de câmp*, lat. Bombus terrestris, care se ține de familia *albinelor*, cât şi *Gârgăunuluĭ*, lat. Vespa Crabro, care se ține de familia *Viespilor*.

De óre-ce însă *Bonzariĭ* saŭ *Bondariĭ* sunt aceia carĭ *bânzăesc* saŭ *bonzăesc* maĭ tare când sbóră şi de óre-ce chiar şi Germaniĭ numesc acéstă specie de insecte «*Brummer*,»

(1) *Dicț.*, I, p. 222.

(2) *Nomenclatura română latină*, publ. în op. cit., p. 328.

după sunetul saŭ bonzăitura care o produc, de aceea, cred eŭ, că numirile înşirate maĭ sus li se cuvin numaĭ *Bonzarilor*, şi asta cu atâta maĭ mult cu cât că poporul de pretutindenĭ are pentru cele-lalte insecte numirĭ speciale, carĭ nicĭ când nu le dă vre-unuĭ *Bondariŭ*, ci numaĭ insectelor respective.

Toţĭ *Bondariĭ*, dar maĭ ales cel de câmp, cel de grădină şi cel de muşchiŭ, fac un fel de făguraşĭ în pămînt, pe carĭ îĭ învĕlesc şi acoperă cu érbă şi cu muschiŭ şi în *botcele* (1) cărora strîng apoĭ miere ca şi albinele, cu acea deosebire numaĭ că mierea lor nu e aşă de multă şi de bună ca cea de albină. Din causa acésta apoĭ se şi numĕră eĭ la familia albinelor.

Mierea de Bondariŭ, după care umblă fórte tare vulpile şi urşiĭ (2), o mănâncă cu mare plăcere şi băeţiĭ, cariĭ umblă cu vitele la păscut, dacă făguraşiĭ, în carĭ se află ea, nu conţin mulţĭ *căţeĭ*, sing. *căţel*, adecă larve (3), iar Româncele din *Bucovina* o întrebuinţéză adese-orĭ ca léc contra morbuluĭ *de dînsele*, a *albeţeĭ* atât la ómenĭ cât şi la vite, a *unghişóreĭ* şi a *dureriĭ de ochĭ*.

Aşă ceĭ ce aŭ *de dînsele* ieaŭ *miere de Bondariŭ* şi bumbac roşu şi, după ce descântă amândouĕ obiectele acestea împreună, înting bumbacul în miere şi ung pe locul unde-ĭ dóre (4).

Tot spre vindecarea morbuluĭ *de dînsele* o sémă de inşĭ prind unul saŭ maĭ mulţĭ *Bondarĭ* şi puindu-ĭ să-ĭ musce,

(1) Dict. de Iordache Bran, pălmaş în Paşcanĭ ;— *Botcă*, pl. *botce*, chiliuţă.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean : «*Bondariul* face miere, dar nu aşă de bună ca cea de albină. După miere de *Bondariŭ* umblă vulpile şi chiar urşii.»

(3) Dat. Rom. din maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ, în deosebĭ a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Şorodoc: «Dacă fagurii de *Bonzariŭ* nu-s cu *căţeĭ*, atuncĭ fórte mulţĭ sug mierea dintr'înşiĭ» ;—com. de S. Sa păr. T. Bălăşel : «De multe orĭ păstoriĭ de vite şi lucrătoriĭ câmpurilor găsesc coloniĭ de aceştĭ *Bombarĭ*. În general însă coloniile lor sunt micĭ ; ele nu trec de câte-và sute la coloniile cele maĭ numeróse. Iară dacă găsesc o ast-fel de colonie de *Bombarĭ*, îĭ sug mierea şi pun căsuicile la loc, iar *Bombariĭ* le umplu la loc în câte-và ḑile.»

(4) Dat. Rom. din Udescĭ, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

spun că în urma muşcăturiĭ acesteia, durerea le-ar maĭ trece (1).

Celor ce aŭ *albaţă*, li se unge *lumina ochilor* cu miere de acésta, care e ce-và maĭ albinéţă şi maĭ rară decât a albinelor de casă şi care mânâncă apoĭ *albaţa* (2).

Unghişóra e un fel de ciolan móle, care se face în códa ochilor la vite şi care acopere şi mănâncă apoĭ lumina ochilor. Ceĭ ce voesc să vindece *unghişóra* acésta, o ung cu *miere de Bonzariŭ* saŭ o străpung cu un ac subţirel în care e prinsă aţă şi cu aţa acésta o scot apoĭ afară şi o taie (3).

Ceĭ ce aŭ *durere de ochĭ*, precum şi ceĭ ce voesc să fie frumoşĭ, se ung cu *miere de Bondariŭ* pe la ochĭ şi pe tótă faţa, spunênd că făcênd-o acésta, durerea de ochĭ le încetéză şi faţa li se face frumósă (4).

Făguraşiĭ de Bondariŭ saŭ *hoştina* acestora Romàncele din *Bucovina* o întrebuinţéză spre vindecarea *dureriĭ de urechĭ*. Se strîng făguraşiĭ când cosesc ómeniĭ ovezele, se păstréză peste tot anul, iar când unul saŭ altul capĕtă vre-o bólă la urechĭ, şi din causa acésta nu aude, fiind-că i s'aŭ astupat, i se afumă urechile cu făguraşĭ de aceştia şi apoĭ îĭ trece (5).

Romàncele din *Moldova* din contră o întrebuinţéză spre vindecarea *uimeĭ*. O móie adecă bine în apă călduţă, fac dintr'însa un fel de alifie, şi alifia acésta o pun apoĭ pe *uimă*, în urma căreia uima se móie, se sparge şi se vindecă (6).

Unele Romànce din *Bucovina* întrebuinţéză *céra de Bondariŭ* saŭ *Bonzariŭ*, ca şi cea de albine, spre împestrirea ouĕlor de Pascĭ (7).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicĭ, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Gura-Homoruluĭ, dict. de d-l Dion. Maximiuc;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Gheţăŭ: «*Mierea de Bonzariŭ* este bună de *albaţă*. Cum se scóte curată din fagurĭ, aşà se unge cu dînsa ochiul cel vătĕmat cu albaţă.»

(3) Dat. Rom. din Gura-Homoruluĭ, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotoz;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mierea de Bonzariŭ*, fiind-că se strînge din tóte florile, se întrebuinţéză ca léc pentru *durere de ochĭ*. Se ung la ochĭ cu dînsa.»

(5) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.

(6) Dict. de Iordachi Bran.

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

Alte Românce, tot din *Bucovina*, atât din *céra* cât şi din *mierea de Bonzariŭ* fac şi un fel de alifie numită *iruri*, şi anume în următorul chip:

Ieaŭ miere de acésta, apoĭ un pic de *chiclaz* şi un pic de *piétră vînětă*, amândouě acestea fórte bine arse în foc şi pisate, *rěşină curată de brad, unt-de-lemn, seŭ* próspět de óie, şi pe tóte acestea le pun într'o tigaie la foc ca să fiérbă bine până se închégă. Alifia acésta, numită *irurĭ*, unsă fórte puţin pe o pânzetură curată şi subţire, lipindu-se pe diferite rane, maĭ ales însă pe bubóie, scóte tótă rěutatea dintr'însele afară. Însă dacă pânzătura se unge prea tare, atuncĭ, avênd *irurile* o influenţă prea mare, dor fórte tare (1).

Când fac *Bondariĭ* multă miere, atuncĭ se ḑice că anul acela are să fie mănos (2).

În fine e de însemnat şi aceea că toţĭ *Bondariĭ* aŭ ochĭ marĭ, înholbaţĭ, corp scurt, gros şi cam bolocănos. De aicĭ vine apoĭ că Româniĭ din unele părţĭ ale *Banatuluĭ* aŭ datină de a spune ómenilor neproporţionaţĭ şi cam proştĭ *Bârnăuzĭ* (3).

În *Ungaria* însă este datină de a se ḑice *Bânzoiŭ* unuĭ om, care are o căutătură înholbată şi fiorósă, care vorbesce arţăgos, îndesat şi nesimpatic. De aicĭ apoĭ şi ḑicala:

Uite cum stă modoroiŭ,
Gândescĭ că e un *Bânzoiŭ!*

Tot în *Ungaria* e datină, când cine-và aude vre-o cântare, care nu-ĭ convine, de a ḑice:

Cântă ca un Bânzoiŭ! (4).

În *Bucovina* se ḑice *Bondariŭ* saŭ *Bonzariŭ* unuĭ om, care nu numaĭ că vorbesce iute şi îndesat, ci tot-odată şi bâlbâ

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ. — *Irurile* sunt fórte usitate în Bucovina. Cele maĭ multe Românce însă întrebuinţéză la facerea lor, în loc de miere şi céră de Bonzariŭ, *miere şi céră curată de albine.*

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadoveĭ, sat în distr. Câmpulunguluĭ, com. de Leon Latiş, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Com. de d-l El. Pop.

esce, ast-fel că numaĭ cu mare greŭ se póte pricepe ce spune.

Iar în *Ţéra-Românéscă* omul ce vorbesce singur şi încet se ḑice că *bombănesce,* şi:

A fi bomb saŭ *bómbă*

se ḑice celuĭ ce vorbesce singur cu sine însuşĭ, bătêndu-şĭ joc de alţiĭ (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

GÂRGĂUNUL.

(Vespa crabro L.)

Cel maĭ mare şi tot de odată cel maĭ stricăcios, maĭ rĕutăcios şi maĭ periculos dintre toţĭ *viespiĭ*, cunoscuţĭ Românilor după nume, este *Gârgăunul* saŭ *Gărgăunul*, numit în Bucovina încă şi *Agespe*, pl. *agespĭ*, *agespcĭ* şi *ageschĭ*, *Agespe rĕŭ*, *Agespariŭ*, *Agespariŭ rĕŭ* (1), *Gespariŭ* şi *Gespariŭ rĕŭ* (2);

În Moldova: *Gărgăun* şi *Gârgăun*, fem. *Gârgăună* (3);

În Ţéra-Românéscă: *Gărgăun* (4); *Gărgăune* (5); *Băr-*

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Gheţăŭ şi Roman Şorodoc: «*Agespele* saŭ *Agespariul* este galben. El îşĭ face cuibul sĕŭ ca o beşică mare sub acoperemîntul sĕŭ în podul caseĭ. Când îl zidărescĭ este fórte rĕŭ, muşcă grozav.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Pârcea;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; -- a celor din Galanescĭ, dict. de Ilėna Cârstean; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan:» *Gespariul* este fórte rĕŭ, se iea, când e zidărit, după óménĭ şi-ĭ muşcă amarnic.»

(3) Dat. Rom. din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;— S. Mihăilescu, *Proverbe şi ḑicale*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ, p. 219.

(4) B. Nanian, *Zoologia*, p. 142.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel;—I. C. Fundescu, *Basme*, ed. II, Bucurescĭ 1870, p. 133.

zăun (1), *Băzgăun* (2), *Bâzălăŭ* (3), *Albina ţiganuluĭ* (4), *Viespe bondărēscă* (5) şi *Viespe gărgăune* (6);

În Transilvania: *Barzaon*, pl. *barzaonĭ* (7), *Gârgănun* (8) şi *Găun* (9);

În Banat: *Bândaon*(10), *Bârnăuz* (11) şi *Albina ţiganuluì* (12);

Iar în Biharia: *Găun* (13) şi *Găunoiŭ* (14).

Gârgăunul e de 22—26 mm. de lung, are aripĭ gălbiniĭ, pe burtă inele galbene, iar cele-lalte părţĭ ale corpuluĭ sunt de o colóre ruginie.

Cuibul sĕŭ, care şi-l face dintr'o materie lemnósă de colóre cafenie pe rămurile şi prin scorburile arborilor, prin găurile zidurilor şi podurile caselor, şi numaĭ rar când în pămînt, e de regulă rotund şi de multe orĭ maĭ mare chiar şi decât o pătrare saŭ baniţă.

Stricăciunea luĭ constă maĭ cu sémă într'aceea că róde scórţa arborilor şi cu deosebire a stejarilor spre a-şĭ face

---

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749;—Grigore Predescu, *Duşmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, Bucurescĭ 1898, p. 396: «*Viespile* şi *Bărzăunii* sunt primejdioşĭ, maĭ ales *Bărzăuniĭ*, carĭ răpesc şi *albinele*.»

(2) Dat. Rom. din Turnu-Măgurele, dict. de d-l Vart. Stănescu, teolog la Facultatea din Bucurescĭ.

(3) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 195.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, t. I, p. 211.

(6) Ď. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturală*, t. III, p. 226.

(7) Dometiŭ Dogariŭ, *Moş Toma Badiceanu*, Gherla 1898, p. 5 şi urm.

(8) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere şi pace*, publ. în *Noua Revistă Română*, an. I, vol. II, p. 143.

(9) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27; — com. de d-l T. Francu: «În Munţiĭ Apuseni aĭ Transilvanieĭ *Gârgăunul* se numesce *Găun*.»

(10) Ceorge Cătană, *Poveştile Banatuluĭ*, t. III, Gherla 1895, p. 106: «Eĭ nevastă, să-ţĭ spun eŭ unde e puterea mea?.. În pădure este un mistreţ; în mistreţ este o raţă; în raţă este un oŭ; în oŭ este un *Bândaon* şi acolo e puterea mea!»

(11) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan: «Viespea cea maĭ mare se numesce *Bârnăuz*.»

(12) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(13) Com. de d-l El Pop.

(14) M. Pompiliŭ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XX, p. 1.010. «*Găunoiŭ*, viespe mare, tăun.»

cuibul dintr'însa (1), iar când se află în apropierea vre uneĭ prisăcĭ cu albine, eĭ pradă mierea acestora şi nu odată răpesc şi nimicesc chiar şi albinele (2).

Iar rĕutatea luĭ constă întru aceea că, zădărit fiind, îndată se burzuluesce şi *muşcă* pe cel ce l-a zădărit aşà de cumplit, în cât că şi mórtea i se póte trage dintr'o ast-fel de muşcătură, de óre-ce împunsăturile saŭ înţepăturile sale sunt fórte veninóse (3).

De aicia vine apoĭ şi credinţa Românilor din cele maĭ multe părţĭ că, *dacă te vor muşcà 7, 9 saŭ 12 Gârgăunĭ*, trebue numaĭ decât să morĭ, pentru că muşcătura lor e maĭ tot aşà de veninósă şi umflătóre ca şi a unuĭ şérpe (4).

Dintru început ḑice că *Gârgăunul* erà al Românilor, iar *Albina* a Ţiganilor. Maĭ pe urmă însă Româniĭ, vĕḑênd că *Gârgăunul* nu numaĭ că nu le aduce nicĭ un folos, ci e încă şi fórte periculos, ĭ-aŭ înşelat pe Ţiganĭ, dându-le *Gârgău-*

---

(1) *Enciclopedia română*, t. I, p. 508.

(2) *Albina*, an. II, Bucurescĭ 1898, p. 396: «*Viespele* şi *Bărzăuniĭ* sunt primejdioşĭ stupilor, maĭ ales *Bărzăuniĭ*, carĭ răpesc şi albinele»; — D. Ananescu, op. cit., p. 226: «*Viespea gărgăune* aşéză cuibul sĕŭ în găurile zidurilor saŭ arborilor bătrânĭ şi nu-ĭ dă destulă tărie, nicĭ nu-l compune dintr'un mare numĕr de fagurĭ. Astă specie distruge pe celelalte insecte şi maĭ cu sémă pe albine, cărora le fură şi mierea». — I. Costin, op. cit., p. 27: «*Găunul* (Vespa Crabro)... adese-orĭ intră în coşniţă şi fură mierea, ba câte odată prinde şi albinele dinaintea urdinişuluĭ.»

(3) B. Nanian, op. cit., p. 142: «Înţepĕtura saŭ muşcătura acestor insecte (adecă a viespilor) şi maĭ ales a uneĭ speciĭ maĭ marĭ, numită *Gărgăunĭ*, este fórte veninósă.» — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14: «*Gărgăuniĭ* însă sunt ceĭ maĭ primejdioşi (Vespa Crabro). Eĭ daŭ năvală pe om, îl împung şi din causa veninuluĭ mult cu care te înţépă, te umfli şi poţĭ murì chiar.»

(4) După spusa Rom. din Ilişescĭ, dict. de Vas. Ungurean: «Dacă 7 *Gărgăunĭ* vor muşcà pe om, móre»; — a celor din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.: «*Gărgăunul* trăesce maĭ ales pe merĭ şi pe mălinĭ şi-şĭ face cuibul sĕŭ prin borţĭ. Iar dacă te-or muşcà *9 Gărgăunĭ*, atuncĭ, ḑic ómeniĭ, că morĭ»; — a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran, pălmaş: «Gărgăuniĭ sunt fórte veninoşĭ. Dacă te muşcă 12, trebue numaĭ decât să morĭ, pentru că te umfli, ca şi când te-ar muşcà un şérpe»; — a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Când te-ar muşcà 9 *Gărgăunĭ*, morĭ.

nii cei arătoşi şi galbeni ca aurul în schimb pentru *Albinele* cele mici şi prizărite (1).

Iată şi legenda, care ne arată cum şi în ce fel s'a făcut schimbul acesta:

«Spun, măre, bătrânii că în vremea când a făcut Dumneḑeŭ tóte jivinele cari mişcă pe lumea cu lumină, a făcut maĭ întâiŭ *Albina.*

«*Ţiganul* însă, obraznic şi lacom, cum este el până în ḑiua de aḑi, şterpeli *Albina* din mâna luĭ Dumneḑeŭ, ḑicênd:

«Dă-mi-o mie, Dómne, să mănânc şi eŭ cu dănciucii mei mierea, iar céra am s'o fac făclii să ţi-o aprinḑ la biserică!

«Dumneḑeŭ nu ḑise nimic, ci tăcù, dar se uită rĕŭ la Ţigan şi, fiind-că nu-i plăcù obrăznicia lui, îşi puse în gând să-l pedepséscă. Drept aceea se puse numai decât şi făcù un *Gărgăune* mare şi, după ce l-a făcut, îl dete Românului ḑicênd:

«Na! *Albina* asta era rânduită pentru Ţigan, dar el îşi luă partea!

«*Românul* luă *Gărgăunele*, mulţumi lui Dumneḑeŭ şi apoi plecă.

«Peste cât-và timp după acésta, *Ţiganul* se întâlni cu *Românul* şi-l întrebă dacă *Albina* lui i-a adus multă miere.

«Românul, şiret, îi rĕspunse că *Albina* lui i-a umplut mai multe buţi cu miere, fiind că albina lui cară mierea cu dăsagii, de vreme ce este mare la trup şi vîrtósă la fire.

«Haoleo! mâncà-ţi-aşi! — rĕspunse ciódra de Ţigan, — cum vĕḑ eŭ m'am păcălit al Dracului! Albina mea nu mi-a umplut nici un mosor cu miere, şi dănciucii mei nici buzele nu şi le-aŭ uns cu miere! . . . Hai să schimbăm cu albinele, Românico, ḑĕŭ aşà. . . mâncà-ţi-aşi. . .

— «Ce-mi mai dai? — întrebă Românul.

— «Ce să-ţi mai daŭ, de? ḑeŭ n'am ce!.. póte ţi-oiŭ face vre-un topor cu fierul de la mine!

— «Bine! aşà să fie! adă ştiubeiul cu albinele tale 'ncoa

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749: «Poporul ḑice că la început *Albina* a fost a Ţiganilor şi ómenii aŭ făcut schimb cu dînşii, dându-le înloc nisce *bărzăuni* mari, cari trăesc sălbatici, şi de cari s'aŭ bucurat Ţiganii, creḑêndu-se câştigaţi, căci *Albina* e mult mai mică (Buzĕu, com. Bozoriul).»

şi haĭ să-ţĭ daŭ şi eŭ p'ale mele! — ḑise acuma Românul.

— «Haĭ să ţi le daŭ, Românico, mâncà-ţĭ-aşĭ! . .

«Şi Ţiganul se duse cu Românul la bordeiul luĭ şi-ĭ dete stupul cu albinele.

«Românul îl luă şi-l duse frumuşel acasă la el, şi apoĭ plecă cu Ţiganul în pădure. Ajunşĭ în pădure, îĭ arătă un copaciŭ mare, gros ca butia şi înalt până în slăvile ceruluĭ, unde îşĭ băgase maĭ nainte de acésta Românul *Gărgăunele*, şi unde se prăsiseră *puedie.*

— «Uite, mĕ Ţigane! aicĭ sunt albinele în copaciul ăsta scorboros. Scorbora luĭ e plină de miere; . . . aĭ miere acì să vĕ săturaţĭ tot némul vostru ăl ţigănesc, ba o să vĕ şi maĭ rĕmâe!

— «Bogdaproste, Românico, să te trăéscă Dumneḑealea!

«După acésta Românul plecă acasă să-şĭ stăpânéscă albinele frumuşel; iar Ţiganul îşĭ strînse tot némul luĭ ăl ţigănesc, luară căldărĭ, scară lungă şi plecară la copaciul cu *Gărgăunĭ,* ca să mănânce şi să-şĭ umple burduhanele cu miere.

«Ajungênd acolo, puseră scara la copaciŭ, tocmaĭ la gaura pe unde intraŭ şi eşiaŭ *Gărgăuniĭ.*

«Ţiganul, voinicos al draculuĭ, cum e el din firea luĭ, luă o căldare în mână, în care să pue mierea, şi se suì pe scară drept sus la *Gărgăunĭ.* Cum ajunse însă acolo, un *Gărgăune* ţuştĭ! înfipse ciocul în Ţigan; altul iar ţuştĭ! îşĭ vârî ciocul drept în nasul Ţiganuluĭ. Şi apoĭ venì altul şi altul şi iar altul.

«Ţiganul nu maĭ vedeà acuma înaintea ochilor de durere şi de aceea începù *a crăonì* sus în copaciŭ de urlà pădurea.

— «Hauuu! hauuu! haooleooo! m'a luat dracul! — făceà Ţiganul în copaciŭ.

«Uită şi miere şi tot şi începù să strige:

Ţine scara!
Na căldarea!
Iacată-mĕ şi eŭ!

«Şi cum rostì cuvintele acestea *buf!* . . căḑù tocmaĭ din vârful copaciuluĭ.

«Cât o fi zăcut Ţiganul după acésta de óse rupte, nu pot sci cu *abănat,* dar de miere sciŭ bine că s'a săturat, de n'o maĭ ḑice el *dor-mier,* cât o fi lumea şi Ardélul!

«Şi de atuncĭ a rĕmas Românul cu *Albinele*, iar Ţiganul cu *Gărgăuniĭ*, carĭ până în ḑiua de aḑĭ se numesc în graiul poporuluĭ şi *Albinele ţiganuluĭ*» (1).

O altă legendă, şi anume din *Banat*, care asemenea ne arată cum şi în ce fel s'a făcut schimbul albinelor între Românĭ şi Ţiganĭ, sună precum urméză :

«Ḑice că pe când eraŭ şi *Ţiganiĭ* ómenĭ ca ómeniĭ, pe când aveaŭ şi eĭ pămînturile lor, casele lor şi prăsiaŭ vite, se duse unul dintre dînşiĭ într'o ḑi în codru ca să caute prin scorburile copacilor *Albine* şi, aflând vre-un *roiŭ*, să-l aducă acasă şi să-l prăséscă şi pe acesta.

«Ajungênd şi umblând el în colo şi în cóce prin codru, cât timp va fi umblat, étă că de la o vreme dă de un copaciŭ înalt, gros şi scorburos, în care se află un *stup de Albine.* Şi după ce a dat el de copacul acela, face ce face, scóte albinele dintr'însul afară, le pune într'o coşniţă şi se întórce apoĭ cu coşniţa acasă.

«Sosit acasă, nu să-şĭ ţie ciocul, să tacă şi să-şĭ caute de trébă ! . . nu ! ci începe a se lăudà întregiĭ lumĭ că nimenĭ n'are albine, numaĭ el. Şi aḑĭ aşà, mânĭ aşà, şi poimânĭ tot aşà, cu cine se întâlnià, numaĭ de albinele sale şi de mierea lor îĭ vorbià.

«Un prefăcut de Român, vĕḑênd că Ţiganul necontenit se laudă cu albinele sale, ce-l trăsnesce prin cap ? . . să se ducă şi el în codru după albine. Se scólă decĭ într'o bună diminéţă şi haĭ la drum ! . . Ajuns în codru, caută şi el în drépta şi în stânga, dar în loc de albine, dă de un copaciŭ înalt printre ramurile căruia se află un cuib de *Bârnăuzĭ*, adecă *Viespĭ de cele marĭ.*

— «Las'că-s bune şi acestea ! — ḑise Românul, vĕḑênd peste ce soiŭ ales şi bun de albine a dat. Şi apoĭ, ne maĭ putênd căutà maĭ departe, fiind-că începuse acuma a înserà, îşĭ pune pălăria pe o ureche şi se pornesce spre casă.

«Ajungênd şi intrând în sat, nu se duce drept acasă, ci se abate pe la Ţiganul cel cu albinele şi aflându-l din întîmplare afară stând şi căutând cum se întorc albinele încărcate cu céră din câmp, îĭ dă «*bună séra*» şi apoĭ îĭ ḑice:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

— «Da ce maĭ diregĭ şi ce maĭ facĭ, mĕ Danciule? ... Te laudĭ mereŭ, că numaĭ tu aĭ albine, şi nime altul, nu-ĭ aşà?...

«Şi apoĭ, voind a-l înşelà, unde nu începe a se lăudà şi a-ĭ ḑice că şi el are un stup de albine, însă albinele luĭ nu sunt aşà de micĭ şi de prizărîte ca ale Ţiganuluĭ, ci cu mult maĭ marĭ şi cu trupul galben ca aurul. Dar de óre-ce albinele sale produc numaĭ aur, de aceea el nu le ţine acasă, ci între ramurile unuĭ copac înalt din pădure, unde le-a ascuns, anume ca să producă maĭ mult aur şi să nu le pótă nimenĭ furà.

«Ţiganul, lacom din fire, cum sunt maĭ toţĭ Ţiganiĭ, auḑind cele ce i le spuse Românul, se puse pe lângă dînsul şi-l îmbiă ca să schimbe stupiĭ pĕr pe pĕr.

«Românul însă, prefăcut cum erà, ḑise că stupul luĭ nu este de schimbat, pentru că albine ca ale sale:

Aşà de frumóse
Şi de arătóse
Nu se pot aflà
Orĭ unde-aĭ cătà.

«Ţiganul, vĕḑênd că Românul nu se dă cu una cu douĕ înduplecat, îĭ spuse că-ĭ maĭ dă şi un galben ca adaus numaĭ să schimbe stupul cu al sĕŭ.

«Românul, după multe vorbe şi prefacerĭ, se dă în urmă înduplecat, primesce galbenul de la Ţigan şi apoĭ, spuindu-ĭ în ce loc să se ducă, să caute şi să afle albinele cele galbene ca aurul şi marĭ, iea stupul acestuia în spate şi pe icĭ încolo ţi-ĭ drumul.

«Ţiganul, cugetând în mintea luĭ cea ţigănéscă că l-a înceluit pe Român, începe a sărì în sus de bucurie şi a jucà ca un nebun prin curte. Intră apoĭ în casă şi spune purdeilor şi horhuneĭ lor cum a înceluit pe Român.

«După acésta se iea cu horhuna şi cu purdeiĭ sĕĭ, carĭ până atuncia stătuse cu gurile căscate, ascultând ceea ce le spuse dada, şi se duc cu toţiĭ în codru după stupul cel cu albinele de aur.

«Ajungênd în codru şi dând de copacul, unde le spuse Românul că se află stupul, când vĕḑură cuibul cel de *Băr-*

năuzĭ, să fi prins pe Dumnedeŭ de un picior şi nu s'ar fi bucurat aşà de tare.

Dar cum să scobóre eĭ acuma stupul, după ce acesta nu erà jos ca să-l pótă lesne luà şi duce acasă, ci sus, maĭ la jumătatea copaculuĭ?

Staŭ eĭ ce staŭ pe gândurĭ şi apoĭ, după multe planurĭ şi sfaturĭ, încep a se acăţărà unul după altul pe copac, şi anume: întâiŭ dada, apoĭ horhuna, şi după dînşiĭ purdeiĭ pe rând.

Însă n'a apucat bine Ţiganul a ajunge la cuibul *Bârnăuzilor*, şi iată că aceştia prind de veste că cine-và se apropie, încep a eşì din cuib şi a năvălì asupra luĭ, a horhuneĭ şi a purdeilor, şi unde nu mi ţi-ĭ împung şi înţépă ca şi cu nisce ţepe de fer.

Purdeiĭ rabdă cât rabdă înţepăturile *Bârnăuzilor*, iar de la o vreme ne maĭ putêndu-le suferì şi întunecându-li-se vederile, daŭ să plece în jos. Dar în graba lor plecară unul peste altul:

Tot de-a hupa
Şi de-a ţupa;
Iar când ajunseră jos,
Toţĭ eraŭ culcaţĭ pe spate
Şi cu gurile căscate,
Cu ochiĭ bolditĭ
Şi cu dinţiĭ rânjiţĭ.

Numaĭ dada cel bătrân, care cădiuse maĭ pe urmă aprópe de rădăcina copaculuĭ:

Nu sciŭ ce-a făcut
Şi cum a cădut,
Că el n'a murit,
Ci numaĭ s'a ameţit.

«De aceea, când s'a trezit din ameţéla ce-l cuprinsese şi vĕdù pe toţĭ purdeiĭ sĕĭ trântiţĭ la pămînt alăturea cu muma lor, cu gurile căscate şi cu dinţiĭ rânjiţĭ, prinse a le trage câte un pumn peste fălcĭ şi a le dice:

Voĭ rîdeţĭ de-abinele
Că mĕ 'mpunse-albinele,

Iar eŭ erà maĭ să mor
De 'mpunsăturile lor!

«Şi de atuncĭ, de când şĭ-a schimbat Ţiganul stupul sĕŭ de albine pe albinele Românuluĭ, Ţiganiĭ nu maĭ aŭ albine, ci albinele lor sunt *Viespile cele marĭ*, adică *Bârnăuziĭ*» (1).

Însă *Bârnăuziĭ* nu produc miere ca albinele. De aceea şi Ţiganiĭ, vĕḑêndu-se înşelaţĭ, orĭ de câte orĭ aŭ avut maĭ pe urmă trebuinţă de miere s'aŭ dus la Românĭ să cerşéscă. Dar îndesându-li-se prea tare cerşirea, deveniră de la un timp nesuferiţĭ, şi din causa acésta şi legenda de maĭ sus îşĭ schimbă cu timpul forma, prefăcêndu-se în păcălitură şi ca atare rĕspândindu-se apoĭ în tóte părţile locuite de Românĭ.

Iată şi păcălitura din cestiune:

«Un ţigan merse odată la un Român, care-ĭ erà cumĕtru, şi începù a se lăudà, că are un stup aşà de frumos, cum n'a maĭ avut nimenĭ altul.

«Românul, care scià de maĭ înainte, cât cumpenesc cuvintele ţiganuluĭ, voind a-l vindecà de bóla lăudăroşieĭ, ḑise:

— «Eŭ încă am un stup în pădure, dar cu mult maĭ mare şi maĭ gros, de cum spuĭ că e al d-tale, şi cu albine cu mult maĭ agere şi maĭ frumóse... Albinele d-tale sunt prizărîte şi hâde, pentru că-s mititele şi negre ca tăciunele, pe când ale mele sunt marĭ şi galbene ca aurul, de numaĭ de-a dragul să cauţĭ la dînsele.

«Ţiganul, auḑind acestea şi voind a înşelà pe cumĕtru-sĕŭ, îl rugă să schimbe acesta stupul cu al sĕŭ.

«Românul dintâiŭ a început a se codì şi a se preface că nu voesce, dar după aceea se învoì şi se duse cu ţiganul în pădure ca să-ĭ arate stupul. Ajungênd eĭ la un ciung mare şi scorburos, în care se aflaŭ o mulţime de *Gărgăunĭ*, ḑise Românul:

— «Iacă, cumetre! acesta este stupul meŭ!

«Ţiganul, vĕḑênd *Gărgăuniĭ* că sunt aşà de încălaţĭ, galbenĭ şi frumoşĭ, nu scià ce să maĭ facă de bucurie. Şi cum îĭ vĕḑù, nu maĭ aşteptă mult, ci se întórse de grabă acasă şi luând o căldare mare, o scară, o secure şi pe un copil

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

mic cu sine, ca acesta să lingă gura borţiĭ de la copac după ce va scóte mierea şi albinele din scorbură, se pornì iarăşĭ tot într'o fugă spre pădure.

«Cum ajunse, rĕzimă scara de copac şi suindu-se pe dînsa a început a curmà cu securea jur împrejurul borţiĭ.

«Copilul sĕŭ, anume *Lingăŭ*, încă s'a suit după dînsul pe scară ca, după ce va scóte tatăl sĕŭ albinele şi mierea din bortă, să-l bage pe dînsul înăuntru ca să lingă rĕmăşiţele.

«Ciocârtind Ţiganul în ciung, tot eşià câte un *Gărgăun* şi-l muşcà. El ḑiceà :

Fugĭ muscă la Dumneḑeŭ,
Să nu-ţĭ ḑic ce-và de rĕŭ!

«În urmă însă, zădărind el prea mult pre *Gărgăunĭ*, eşiră o mulţime de aceştia şi-l muşcară cumplit.

«Ţiganul, vĕḑênd că s'a trecut de şagă şi ne maĭ putênd răbdà de durere şi usturime, a început a strigà:

Saĭ Lingăŭ,
Să sar şi eŭ!
Na căldarea...
Comândarea
Nănaşuluĭ tĕŭ!

«Şi cum rostì cuvintele acestea, asvârlì căldarea în capul luĭ *Lingăŭ*, care se ameţì şi pică ca un broscoiŭ la pămînt, trecêndu-ĭ tot dorul de a maĭ linge miere, iar tatăl sĕŭ o tulì la fugă şi nu se oprì până acasă.

«Ast-fel s'a desbărat, prin schimbarea stupilor, Românul de Ţigan!» (1)

O variantă din *Transilvania* a acesteĭ păcălitur̆ sună precum urméză:

«Un ţigan se duse cu naşul sĕŭ în pădure ca să caute stupĭ saŭ, cum se ḑice, *la bercuit.* Ajungênd în pădure, eĭ se despărţiră unul de altul, şi unul începù a căutà într'o parte, iar cel-lalt în altă parte. Nu trecù mult şi Ţiganul găsì un stup frumos de *albine,* pe când naşul — care, am uĭtat să vĕ spuiŭ, erà un hoţ de Român—nu găsì alt ce-và decât numaĭ un cuib de *Viespĭ.*

---

(1) Auḑită de la un Român din Udescĭ, distr. Suceveĭ.

«Ţiganul, cum dete de stup, îndată şi strigă pe naşul sĕŭ, să vie şi să vadă ce a găsit.

— «Veḑĭ, naşule! — grăì el plin de bucurie, — cât de norocos sunt eŭ la stupĭ! De abià ne despărţirăm unul de altul, şi ţup! stupul înaintea mea.

— «Aĭ şi tu un pic de noroc, nu-ĭ vorbă — rĕspunse hoţul de Român, — dar tot sunt eŭ cu mult maĭ norocos decât tine. Eŭ, finule, am găsit un stup, care plătesce o ţéră întrégă.

— «Cum aşà? — întrebă Ţiganul plin de mirare.

— «Aşà, că în stupul meŭ sunt albine cu totuluĭ tot de aur, cu mult maĭ marĭ ca ale tale,

Şi frumuşele
Şi sprintenele,
De-ţí fug ochiĭ după ele.

«Ţiganul la început nu prea vrea să crédă, dar după ce naşul îl duse la copaciul, unde eraŭ *Viespiĭ*, şi vĕḑù că în adevĕr albinele naşuluĭ sunt maĭ marĭ şi frumóse, îl rugă să facă schimb unul cu altul.

«Românul la început se făcù că se împotrivesce, şi numaĭ după ce cioroiul îl rugă maĭ de multe orĭ şi-ĭ făgăduì că-ĭ va da şi ce-và pe de-asupra, se făcù că se învoesce şi vorbì ast-fel:

— «Fiind-că mĭ-eştĭ fin, haida-de, mĕ învoesc să-ţĭ las stupul meŭ pentru al tĕŭ!... Numaĭ să fiĭ cu ochiĭ în patru, când veĭ voì să bagĭ albinele *cele de aur* în coşniţă, căcĭ dacă nu-ĭ umblà cu frumuşelul, se pot sperià şi poţĭ rĕmâné de pagubă.

— «Dar cum să fac, Românico, să nu se sperie drăguţele dadeĭ şi să nu mĕ lase cu buzele drâmboiate?

— «Iată cum: să te suĭ încetinel pe copaciŭ în sus până la ele, să bagĭ frumuşel mâna în scorbura din care veḑĭ că es, şi să le ḑicĭ cu binişorul să poftéscă afară. Eŭ voiŭ rĕmâné pe aicia, şi când îmĭ veĭ spune că aŭ eşit tóte, îţĭ voiŭ da coşniţa ca să le bagĭ în ea.

— «Bine, aldueścă-te Dumneḑeŭ, naşule; tocmaĭ aşà voiŭ face!...

«Şi îndată Faraonul se şi apucă să se sue în copaciŭ. Copaciul însă nu aveà ramurĭ până maĭ aprópe de vârf.

Ţiganul vĕḑênd că merge cam greŭ cu suitul, o tulì în grabă către bordeiul sĕŭ şi nu peste mult se întórse cu o scară, nu e vorbă, şi maĭ cu cue şi maĭ fără cue, dar tocmaĭ bună ca să se urce până aprópe de scorbura în care se aflaŭ *Viespiĭ*.

«După ce finul ajunse la *Viespĭ* şi se apucă de cracă, hoţul de naş pune mâna pe scară şi o trage la o parte, ḑicênd că albinele cele de aur se pot sperià de ea şi nu vor voì să ésă afară.

«Ţiganul se proptì, cum putù el maĭ bine, de craca deasupra *Viespilor* şi apoĭ băgă mâna în scorbură, ca să-şĭ scóţă comóra. El începù a le cântà albinelor, cum scià el maĭ frumuşel şi maĭ drăgălaş:

Suiţĭ în sus la moşu,
Că vĕ aştéptă coşu;
Vaĭ, şi ce coş aurit,
Cu aramă 'mpodobit!
Suiţĭ la Dumneḑeŭ
Să nu vĕ ḑic de rĕŭ!

«De abià isprăvì însă Faraonul cântecul, şi unde nu mi se scormoniră *Viespiĭ* cu toţiĭ şi eşind din scorbură, începură să-l înţepe, de-l usturà şi inima din el.

«Ţiganul răbdă, cât răbdă, până când în sfârşit vĕḑênd că gluma se îngróşă prea tare, începù să strige pe naşul din rĕsputerĭ:

Pune, naşule, scara,
Vedé-ţĭ-aşĭ îngroparea,
Mâncà-ţĭ-aşĭ comândarea,
Că m'omór 'albinele,
Uità-mi-te-ar binele!

«Da naşul al draculuĭ!... Se depărtase cât colo de copaciŭ şi se făceà că n'aude.

«Atuncĭ bietul Ţigan, vĕḑênd că n'are în cotroŭ, îşĭ luă inima în dinţĭ şi se lăsă jos din copaciŭ, deşì de la scorbură până jos o fi fost aşà vre-o treĭ stânjenĭ şi maĭ bine.

Husdup,
Fire-ar al dracului stup!» (1)

Gărgăunul, după cum am amintit şi maĭ sus, e un viespe fórte neastîmpĕrat, îndrăsneţ, lacom, răpitor, rĕutăcios şi periculos. De aceea figuréză el fórte adese-orĭ în vorba de tóte ḑilele a Românilor din cele maĭ multe părţĭ ca un prototip de îndrăsnélă, lăcomie şi rĕutate.

Aşà când cine-và cere de la altul o *desdăunare* prea mare pentru un óre-şĭ care lucru de nimica, se ḑice:

Mĕ! nu fi Gărgăun, ce-mĭ cerĭ atâta!

saŭ:

Vreĭ să ieĭ şi pielea de pe mine, ca un Gărgăun?

Iar când are cine-và mulţĭ copiĭ, carĭ sunt din cale afară rĕĭ şi mâncăcioşĭ, se ḑice:

N. are o mulţime de Gărgăunĭ, carĭ îĭ fac viéţa amară (2).

Când e un sgomot de vorbe multe; când un concert e prost executat, dar maĭ cu sémă când preoţiĭ şi cântăreţiĭ bisericescĭ, carĭ n'aŭ nicĭ o sciinţă musicală, urlă prin bisericĭ, aşà cum se pricep, se ḑice că:

Urlă ca Gărgăuniĭ.

Când voesce cine-và să îndegeteze primăvara ḑice:

Când o începe a bâzâì Gărgăuniĭ (3).

Când cine-và începe a nu şĭ maĭ vedé de treburĭ şi a umblà fără rost, se ḑice că:

Ĭ-aŭ intrat Gărgăunĭ în cap,

saŭ:

Are Gărgăunĭ în cap,

saŭ:

---

(1) Sandu Pungă-gólă, *Din traista luĭ Moş Stoica*, Braşov 1890, p. 62—65.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, şi com. de P. Scripcariŭ.

(3) Dat. Rom. din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

E cu Gărgăunĭ în cap,

orĭ :

Umblă tot cu Gărgăunĭ în cap (1).

Gărgăunĭ aŭ însă maĭ ales tineriĭ şi tinerele, carĭ sunt amorezaţĭ cam fără voia celor în drept. Ba *Gărgăunĭ* se ḑice că aŭ şi bătrâniĭ, carĭ — cum spune un poet, — după secolĭ de amorţire vor să fie tinerĭ (2).

Ómenilor carĭ sunt capricioşĭ saŭ tonaticĭ, carĭ umblă lela, precum şi celor ce se ocupă maĭ mult cu lucrăturĭ de nimica, li se ḑice asemenea că :

Umblă cu Gărgăunĭ în cap (3).

Tot aşà se ḑice şi celor ce sunt cuprinşĭ de gândurĭ rele, saŭ carĭ vreaŭ să facă cuĭ-và vre-o daună saŭ neplăcere, îndemnaţĭ fiind la acésta de către alţiĭ maĭ ajunşĭ de cap, maĭ şireţĭ şi maĭ viclenĭ decât dînşiĭ (4).

Însă precum sunt uniĭ, carĭ *bagă* saŭ *vâră* altora *Gărgăunĭ în cap*, tot aşà sunt şi alţiĭ carĭ nu numaĭ se fălesc că *le-or scóte Gărgăuniĭ din cap*, ci tot odată îĭ şi scot.

De aicĭ apoĭ şi locuţiunile ameninţătóre :

I-oiŭ scuturà eŭ Gărgăuniĭ din ureche! (5)

saŭ :

---

(1) În Bucovina şi la I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 479 ;— Th. D. Speranţia, *Vorba de acasă*, publ. în *Revista nouă*, an. V, Bucurescĭ 1893, p. 428 ; — S. Mihăilescu, *Proverbe şi ḑicĕtorĭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, cit, p. 219 ; — Laurian şi Massim, *Glossariŭ*, p. 259 : «*Gărgăun* s. m. Crabro ; insect, muscă mare, *Bondariŭ* ; metaforice : *acest om are marĭ gărgăunĭ în cap ; nu-ĭ poţĭ scóte gărgăuniĭ din cap ;* veḑĭ şi *Găun* în Dicţionariŭ.»

(2) Th. D. Speranţia, loc. cit.

(3) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(4) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere, şi pace!* publ. în *Noua Revistă română*, cit., p. 143 : «Fiu-so Niculae numaĭ rar abăteà pe la ea, şi atuncĭ nu şedeà mult. că Pavel filerul *le băgase Gărgăunĭ în cap*, că de aceea abate Niculae pe la eĭ, ca să-ĭ facă parte din moşie, dar nu i se cade, că moşia a fost numaĭ a leleĭ Ana, decĭ se cădeà s'o lase tótă feteĭ, că aşà ḑic legile ţăriĭ, ce-ĭ al tatăluĭ să fie al feciorilor, şi ce-ĭ al mameĭ să fie al fetelor.»

(5) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 480.

I-oiŭ scóte eŭ Gărgăuniĭ din cap! (1)

saŭ:

Lasă-l pe mine, că-ĭ scot eŭ Gărgăuniĭ din cap!

Iar după ce *ĭ-aŭ scos Gărgăuniĭ din cap*, adecă după ce l-a abătut de la fapta cea rea ce aveà de gând să o facă, orĭ de pe calea cea rătăcită pe care apucase:

Dă-ĭ pace, că ĭ-am scos Gărgăuniĭ din cap!

saŭ:

Lasă-l acum în pace, că ĭ-am scos eŭ Gărgăuniĭ din cap!

În fine Româniĭ din *Bucovina* precum şi ceĭ din *Transilvania* numesc pre Ţiganĭ pentru prea marea lor îndrăsnélă cu care umblă la cerşit: *Gârgăunĭ*, fem. *Gârgăună* (2), iar ceĭ din *Banat* numesc *Bârnăuzĭ* pre ómeniĭ ceĭ nătântocĭ, carĭ *umblă* de capul lor şi caută să facă tot lucrurĭ rele (3).

Cu tóte însă că *Gârgăunul* e aşà de rĕŭ şi de periculos, după cum s'a vĕḑut din cele ce s'aŭ amintit până aicia despre dînsul, totuşĭ Româniĭ se folosesc, dacă nu de alta, măcar de cuibul sĕŭ, pre care îl numesc, ca şi pre cel de viespe, *Viespariŭ* şi *Gespariŭ* saŭ *Gespariŭ mare*, şi pre care îl întrebuinţéză la felurite rane, maĭ ales însă la *tăieturĭ*, la *beşica cea rea* şi la *pĕr*.

Aşà ceĭ ce voesc să vindece *tăieturile* saŭ alte rane cu

---

(1) I. Creangă, *Amintirĭ*, p. 79: «De şéĭ-ḑecĭ şi maĭ bine de anĭ, de când slujesc preoţia, voĭ aveţĭ să mĕ învĕţaţĭ tipicul. puĭ de năpârcă ce sunteţĭ! Ia staţĭ colea *să vĕ scot eŭ Gărgăuniĭ din cap!*... Şi svrrr, cu pravila cea mare după călugăr.»

(2) Dometiŭ Dogariŭ, op. cit., p. 5: «Moş Toma Badiceanu erà veselia Românilor şi spaima Ţiganilor, căcĭ dînsul, orĭ şi unde îĭ întâlnià pe Ţiganĭ, se atingeà îndată de dînşiĭ, batjocorindu-ĭ şi poreclindu-ĭ cu tot felul de ponóse, ca d. e. Faraon, *Barzaon*, balaur, cioroiŭ, piţigoiŭ, ciripoiŭ, babă necurată, şi câte şi maĭ câte altele, din care causă sĕrmaniĭ Ţiganĭ, când îl zăriaŭ, îl ocoliaŭ de departe.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

dînsul, îl usucă bine şi apoĭ, sfărâmându-l şi pulverisându-l, îl pun amestecat cu apă pe tăieturĭ saŭ alte rane (1).

Pentru ceĭ ce aŭ *bĕşica cea rea* se móie în *uncropel* (apă călduţă) şi apoĭ se lipesce pe bĕşică, anume ca acésta să nu *se înfrupte,* adecă să nu se facă maĭ rea. Bĕşica, în urma acésta, dacă nu a apucat a se face tótă, se întórce şi se vindecă.

Tot aşà se face şi cu *pĕrul* (2).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Gheţăŭ.

(2) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.

VIESPELE.

(Vespa vulgaris L.)

Românii din *Bucovina* cunosc maĭ multe specii de insecte sub numirea de *Viespe* saŭ *Gespe*, *Zespe* şi *Zĕspe*, pl. *Viespĭ*, *Gespĭ*, *Gespcĭ* şi *Zĕspcĭ*.

Uniĭ dintre aceştĭ *Viespĭ* sunt maĭ marĭ, iar alţiĭ maĭ micĭ. Ceĭ maĭ marĭ se numesc în genere *Viespĭ*, iar ceĭ maĭ micĭ *Viespişorĭ*, *Viespuşorĭ*, *Gespişorĭ*, *Gespuşorĭ*, *Zespişorĭ*, şi *Zĕspcişorĭ*, sing. *Viespişor*, *Viespuşor*, *Gespişor*, *Gespuşor*, *Zespişor* şi *Zĕspcişor*.

Noĭ, în şirele următóre, vom vorbì numaĭ despre ceĭ ce se ţin de familia *Viespeluĭ comun*.

Iar viespiĭ, cunoscuţĭ Românilor după nume, carĭ se ţin de acéstă familie, sunt:

Viespoiul (1), fem. *Viespóică* (2) saŭ *Gârgăunul*, lat. Vespa Crabro L.

Viespele, fem. *Viespea* pl. artic. *Viespiĭ*, fem. *Viespile*, numit în Bucovina încă şi *Viespă*, *Giasp*, fem. *Giaspă* (3), *Gespe*, pl.

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariŭ; — I. Slavicĭ, *Băiat sărac*, poveste publ. în *Convorbirĭ literare*, an. XV, Iaşĭ 1882, p. 465: «Când erà să ésă din codru de al şésele, trecênd pe lângă un pârîŭ cu apă limpede, el vĕḑù un *Viespoiŭ* bătêndu-se în valurile apeĭ şi i se făcù milă de biata gânganie. El luă dar o creangă uscată şi o ţinù cu un capĕt în dreptul *Viespoiuluĭ*, ca să se pună pe ea şi să se ridice pe aripĭ. *Viespoiul* ăsta erà chiar matca viespilor din codri aceia.»

(2) Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, Bucurescĭ 1900, p. 591.

(3) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

Gespĭ, Gespcĭ şi *Geschĭ*, fem. *Gespă* (1), *Zespe* şi *Zĕspe*, pl. *Zespĭ, Zespcĭ, Zeschĭ* şi *Zĕspĭ, Zĕspcĭ* şi *Zĕschĭ* (2); *Viespe de casă, Viespe de câmp* şi *Viespe de pămînt* (3); în Moldova: *Viespe* şi *Zĕspe*, pl. *Zĕschĭ* (4); în Ţéra-Românéscă: *Viespe* de gen. fem. (5); în Banat: *Viespe, Vêpsă* (6) şi *Bâzoniŭ* (7); în Biharia: *Furişor* (8); la Românii din Meglenia: *Gĭaspi*; iar la ceĭ din Macedonia: *Vĭaspe* (9), lat. Vespa vulgaris L. şi:

Viespele de pădure (10), lat. Vespa silvestris Scop. saŭ Vespa holsatica F.

De óre-ce însă despre *Vĭespoiŭ* saŭ *Gârgăun* am vorbit dejà în articolul premergĕtor, de aceea îl vom trece aicea cu vederea şi vom vorbì numaĭ despre cele-lalte douĕ speciĭ amintite în şirele de maĭ sus.

Viespele saŭ *Viespea*, care e ce-và maĭ lungăreţ şi maĭ subţire decât o *Albină*, îşĭ face cuibul sĕŭ, numit pretutindenĭ, în tóte ţĕrile locuite de Românĭ, şi *Viespariŭ* saŭ *Gespariŭ* (11), *Viesparită* saŭ *Ghesparită* (12), dintr'o materie

(1) Dat. Rom. din Litenĭ, distr. Suceveĭ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Toader Pârcea; — a celor din Budeniţ, dict. de Mărióra Dutcă.— Cuv. *Viespe* de gen. fem. se întrebuinţéză maĭ cu sémă la ţéră, iar la munte se întrebuinţéză maĭ mult numaĭ cel de gen. masc.

(2) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de G. Cârstean; — a celor din Budeniţ, dict. de Măr. Dutcă.

(3) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul; — a celor din Oprişenĭ, dict. de Iacob Popovicĭ; — a celor din Putna, dict. de Ioan Pusdrea; — şi a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Zĕschiĭ* sunt ca albinele de mari.»

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(6) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(7) Dict. de d-l Vasile Loichiţă, stud. teol. la facultatea teol. din Cernăuţĭ.

(8) Com. de d-l El. Pop.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi.

(10) Dict. de I. Pusdrea şi Iac Popovicĭ.

(11) Dat. Rom. din Bucovina şi a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran; — a celor din Banat, com. Jebel, comitat. Timiş, dict. de d-l Vas. Loichiţă; — vedĭ şi Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Laurian şi Massim, *Dicţ.*, t. II, p. 1.577; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 225.

(12) Rădulescu-Codin, *O sémă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 33.

subţire şi uscăciósă asemenea hârtieĭ pe sub streşinele şi prin podurile caselor, din care causă se numesce el apoĭ şi *Viespe de casă*, precum şi prin grădinĭ şi câmpiĭ, şi anume în aceste din urmă în pămînt, din care causă se numesce el apoĭ şi *Viespe de câmp* saŭ *Viespe de pămînt* (1).

Viespele de pădure, care e ce-và maĭ negricios decât cel de casă, îşĭ face cuibul sĕŭ în forma unuĭ oŭ de găină saŭ a unuĭ mĕr printre crengile arborilor şi ale tufarilor saŭ şi numaĭ de-asupra pămîntuluĭ întărit de vre-un obiect óreşĭ-care.

Iar de când şi din care causă îşĭ fac aceste speciĭ de viespĭ cuibul lor dintr'o materie subţire şi uscăciósă, asemenea hârtieĭ, ne-o spune următórea legendă din *Ţéra-Românéscă* :

«După ce bunul Dumnedeŭ a făcut pămîntul cu tóte erburile şi copaciĭ după el, a făcut apoĭ şi tot felul de dobitóce, de jigăniĭ, jivinĭ şi tóte felurile de gângăniĭ, carĭ mişcă pe faţa de pămînt.

«După ce a isprăvit de făcut pămîntul cu tóte erburile şi copaciĭ, cu apele şi cu tóte ce mişcă pe el şi sbóră în văzduh, cu pesciĭ şi jivinile, ce înótă în apă; după ce a isprăvit cerul cu sórele, luna şi stelele, apoĭ s'a aşezat pe un scaun şi a dat *poruncă*, ca tóte făpturile sale: dobitoc mare orĭ mic, jivină, pasere, pesce şi gânganie, copaciŭ şi erburĭ, şi tóte, tóte, câte sunt în lume, să vie la scaunul sĕŭ, ca să le blagoslovéscă şi să le deà orândă fie-care ce are să facă în lume.

«Fie-care venì, aducênd bunuluĭ Dumnedeŭ câte un dar după puterea sa, şi Dumnedeŭ după apucătura fie-căruia îl rânduià.

«*Óia* aduse lână şi lapte, şi Dumnedeŭ o blagoslovì să îmbrace casa Rumânuluĭ cu lâna eĭ, iar cu laptele să sature copilaşiĭ; *Albina* aduse în dar luĭ Dumnedeŭ miere dulce şi céră cu miros de florĭ, şi Dumnedeŭ o blagoslovì ca cu mierea eĭ să îndulcéscă masa omuluĭ, iar cu céra să lumineze bisericile la sf. slujbă. Şi aşà că tótă făptura luà blagoslovenie după strădania eĭ.

«Venì şi rândul *Viespeĭ*.

(1) Dict. de G. Onciul.

«*Viespea*, din firea eĭ leneşă şi învĕţată să trăéscă maĭ mult din furtişagurĭ, pe unde póte, ce erà să aducă ca dar luĭ Dumnedeŭ? Dar şi cu mânile góle iar cum să vie înaintea scaunuluĭ celuĭ prea înălţat? Luă din fugă şi ea un peticel de *hârtie de mucavà* şi venì la Dumnedeŭ.

«Dumnedeŭ pricepù îndată şiretenia *Viespeĭ* şi cât e de leneşă şi de aceea o blestemà ca tótă munca eĭ să se prefacă în petice de mucavà şi ea să se *arănéscă* numaĭ din furat. Locuinţa eĭ să fie maĭ mult prin podurile afumate ale ómenilor şi toţĭ să-ĭ strice cuibul eĭ.

«Şi de atuncĭ şi până în diua de adĭ aşà a şi rĕmas: căsuicile eĭ sunt făcute par'că din mucavà şi şed atârnate prin podurile caselor, par c'ar fi într'adins puse la afumat. Iar *arana* eĭ este maĭ mult din furat de unde póte, şi mănâncă orĭ-ce găsesce, până şi mortăciunĭ, şi toţĭ îĭ strică cuibul eĭ». (1)

Toţĭ *Viespiĭ*, despre carĭ ne-a fost până aicĭ vorba, sunt fórte rĕĭ şi maĭ cu sémă când sunt zădărîţĭ. Atuncĭ nu se lasă în ruptul capuluĭ, până ce nu muşcă pe cel ce ĭ-a zădărit.

Causa însă de când şi de ce anume sunt eĭ aşà de rĕĭ, ne-o arată următórea legendă din *Transilvania*, com. Făgăraŭ, care ne spune tot odată şi de la cine li se trage şi originea:

«Se dice că o strănepótă de a luĭ *Cain* ar fi avut maĭ mulţĭ copiĭ, carĭ de carĭ maĭ rĕĭ, maĭ neînţelegĕtorĭ şi maĭ neascultătorĭ. Când cine-và îĭ mână după un lucru, eĭ aduceaŭ în batjocură altul, aşà cât nu erà modru ca omul să se pótă folosì de eĭ.

«Mama lor, care nu erà alta decât o pajură învăpăiată şi rĕutăciósă, diua şi nóptea nu făceà alt ce-và, decât că blestemà, suduià şi băteà, de-ţĭ erà maĭ mare scârba când o vedeaĭ.

«Copilul cel maĭ mic, care erà pârjol, pârjol de blestemat şi neastîmpĕrat, aflând odată pe mama sa în duşurĭ rele, s'a luat la cértă cu dînsa, de sunà nu un sat, fără un cap

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

de ţéră, de-ţĭ erà maĭ mare gróza să-ĭ asculţĭ. Maĭ pe urmă ajunseră chiar şi la păruélă.

«Mama însă, voinică cum erà, nu se prea lăsà. La urmă însă, muşcând-o băiatul de gât, ĭ-a supt tot sângele, până când a murit.

«Mama, trăgênd de mórte, l-a blestemat ca ném din némul luĭ nimic să nu se alégă, şi viţă de viţă de a luĭ să umple lumea, dar între ómenĭ să nu aibă loc, fără numaĭ în borţile lemnelor găunóse (scorburóse). Din om, ce e, ném din ném de al luĭ să se prefacă în musce cu ghimpĭ veninoşĭ, iar sângele eĭ numaĭ în venin să se prefacă în trupul luĭ şi al urmaşilor luĭ.

«El, auḑind blestemul mameĭ sale, a alergat în spre codru, şi pe cât alergà maĭ tare şi maĭ repede, pe atâta i se păreà că se face maĭ uşor şi maĭ mic, până ce în urmă s'a trezit într'o diminéţă într'un *Bunzar* cu trupul galben, căruia ómeniĭ îĭ ḑic *Viespe*» (1).

Şi de óre-ce *Viespiĭ* sunt aşà de rĕĭ, de aceea cel ce voesce ca să nu fie muşcat, trebue să se ferécă de dînşiĭ.

E adevĕrat că muşcătura lor nu produce o umflătură aşà de mare ca cea de *Albină*, ci numaĭ un fel de pată ca un ban de mare şi roşiatică. Dar pentru aceea, fiind fórte veninósă, nu numaĭ că usturà grozav de tare, ci e în acelaşĭ timp şi fórte periculósă.

Drept aceea cel ce a fost muşcat de vre-un *Viespe*, voind a se vindecà, trebue numaĭ decât, nemijlocit după ce a fost muşcat, să stupéscă în palmă şi să se frece cu stupit de acesta pe locul muşcat (2), saŭ să puie pe dînsul o bucăţică de fier, şi atuncĭ usturimea îndată încetéză, umflătura se desumflă şi muşcătura se vindecă (3).

O sémă de Românce însă, maĭ ales din *Transilvania*, rostesc în acelaşĭ timp încă şi următórea descântecă, cum ḑic ele:

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Dat. Rom. din Oprişenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ.
(3) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ.

Viespe rĕŭ,
Nătărĕŭ,
Viespe blestemat
Şi ne-astîmpĕrat,
Aĭ venit
Şi-aĭ găsit
Pe N. N. numit.
Cu acu tĕŭ
L-aĭ împuns,
L-aĭ străpuns,
De sânge-o curs.
Şi l-aĭ înţepat,
De sânge-o dat,
Fire-aĭ blestemat.
Viespe rĕŭ,
Merĭ pe părăŭ,
Du-ţĭ nému tĕŭ,
Că eştĭ din ném rĕŭ,
Că eştĭ veninos
Şi primejdios.
Perire-aĭ ca fumu,
Ca colbu,
Ca céţa,
Ca negura.
Iată vin
Cu piele din pielea ta,
Cu dar de la Precista;
Cu sânge din sângele tĕŭ,
Cu dar de la Dumneḑeŭ,
Ca să te scot
Din ăst loc
Cu soroc
Pentru tine fără noroc.
Fugĭ viespe veninos
Şi anevoios,
Şi primejdios,
Că de nu-ĭ vrea
De te-oiŭ apucà,
Vaĭ de pielea ta!
Fugĭ de tot
Cu venin cu tot.
Scutură-te de venin
Şi lasă sănătos deplin
Pe N. N. Amin!

Descântătórea saŭ descântătorul, în timp ce rostesce aceste cuvinte, ţine un *viespe mort* într'o *motoşcă*, în care are un vârf de cuţit scos pe jumătate afară, cu care apasă mereŭ până ḑice *descânteca* de nouĕ orĭ, apoĭ unge rana cu *scuipat* şi, aruncând viespele şi cuţitul în apă, ḑice:

Pe când le-a căutà,
Atuncĭ să maĭ aibĭ bóla asta (1).

Ce se atinge de *viespariŭ*, apoĭ acesta servesce Românilor parte ca léc spre vindecarea maĭ multor bóle, precum a *dureriĭ de urechĭ*, a *orbalţuluĭ*, *bubóielor órbe*, a *bóleĭ celeĭ rele* (epilepsia), a *spĕriatuluĭ*, a *brânceĭ*, şi parte spre facerea *căţelanilor* (2) ca să fie rĕĭ, precum şi spre cunóscerea erniĭ viitóre.

(1) Dat. Rom. din Chiraleş, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) *Căţelan*, căţel de vre-o câte-và lunĭ.

Aşà cel ce are *durere de urechĭ*, caută un *viesparĭŭ* de aceştia şi aprindêndu-l se afumă cu dînsul la urechĭ (1).

Pentru *orbalţ* se iea un cuib de viespe, se amestecă cu hoştine de fagurĭ de albină, se fierb bine la un loc, şi apoĭ, scurgêndu-se, se spală cu apa ce a rĕmas pe locul orbălcit (2).

Pentru *bubóiele órbe* se ieaŭ frunzişóre de viespariŭ, se móie în apă călduţă şi apoĭ se pun pe bubóie. Făcêndu-se acésta, buboiul în scurt timp se sparge, se scurge şi se vindecă (3).

Pentru *bóla cea rea* se iea un viespariŭ, se fierbe şi apa în care s'a fiert se dă celuĭ bolnav de bĕut (4).

Pentru *spĕriat* se afumă cu *cuib de zespeĭ*, maĭ ales copiiĭ, şi anume Sâmbătă séra şi Duminecă séra, când e lună veche (5).

Pentru *brâncă* se fierb *căsuicile de viespĭ* saŭ *câşiţile* (6) Lunia în apă, şi apa în care s'aŭ fiert se dă apoĭ celuĭ bolnav de brâncă, de se spală cu dînsa pe cap. Aşà se face acésta în treĭ lunĭ de-a rândul (7).

Cel maĭ bine e însă când cel ce află vre-un *viespariŭ*, îl risipesce şi nimicesce, căcĭ atuncĭ se risipesc şi tóte rĕutăţile dimpreună cu dînsul (8).

Cel ce voesce să aibă cânĭ rĕĭ pe lângă casa sa, caută un viespar, îl dumică mărunţel şi apoĭ, punêndu-l în mâncare, îl dă dimpreună cu acésta căţeilor saŭ căţelanilor de mâncat, ḑicênd:

«Cum e *zespea* de iute şi de nesuferită, aşà să fiĭ şi tu de iute şi de nesuferit. Şi, afară de mine şi de ceĭ de casă, pre altul nimenĭ să nu-l suferĭ!

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de I. Pusdrea;—a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

(5) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de G. Cârstean;—tot de acolo, dict. de G. Galan: «Cuibul de zespe se întrebuinţézá la afumat *de spĕriat* şi pentru umflăturĭ.

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Căsuicile viespilor* în graiul popular se numesc şi *Câşiţĭ*.»

(7) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(8) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

Căţelul, ce a mâncat o ast-fel de mâncare, se ḑice că se face rĕŭ ca un viespe (1).

Dacă află cine-và vre-un viespar în *sterina* (2) secăriĭ şi voesce să scie cum va fi érna viitóre, atuncĭ măsóră înălţimea luĭ de la pămînt, şi dacă acésta e până la genunchĭ de sus saŭ şi maĭ sus, atuncĭ se crede şi se ḑice că atâta de sus, adecă gros, saŭ de înalt va fi şi omĕtul în érna viitóre.

Tot aşà fac o sémă de Românĭ şi atuncĭ când găsesc vre-un cuib de zespĭ asupra tómneĭ în pămînt; scobesc în lăuntru şi caută cât de adânc e făcut cuibul în pămînt. Şi dacă e tare adâncit în pămînt, atuncĭ se crede şi se ḑice nu numaĭ că va fi mult omĕt, ci tot odată că şi érnă va fi frigurósă. Iară dacă nu-ĭ tare adânc făcut cuibul, atuncĭ se crede şi se ḑice că érna nu va fi frigurósă, ci maĭ mult moloşag decât ger (3).

Maĭ departe se ḑice că dacă *Viespile* îşĭ fac cuiburile lor adânc în pămînt, atuncĭ nu numaĭ că va venì érna de grabă şi va durà lung timp, ci va fi tot odată şi mare ger. Iar dacă îşĭ fac cuiburile pe de-asupra pămîntuluĭ, atuncĭ se crede contrariul (4).

Alţiĭ iarăşĭ ḑic că atuncĭ când îşĭ fac Viespiĭ cuib în pămînt, are să fie érna uşóră, iar când işĭ fac cuĭbul prin fagĭ, prin braḑĭ saŭ prin alţĭ arborĭ înalţĭ, atuncĭ are să fie érna grea (5).

---

(1) Dat. şi cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis;—a celor din Igescĭ, dict. de Ioan Danilescu: «Dacă se va luà un cuib de *Zespe*, pl. *zespĭ* şi se va da unuĭ căţelan (căţel) de mâncat, se ḑice că căţelul acela va fi rĕŭ ca un zespe“;—a celor din Budeniţ, dict. de Măr. Dutcă: «Dacă se dă un *cuib de gespe*, şi maĭ ales când se află într'însul mulţĭ *căţeĭ de gespĭ*, amestecat cu *chiperiŭ*, unuĭ căţel de mâncat, atuncĭ căţelul respectiv se face fórte rĕŭ.»

(2) Sub cuv. *sterină* înţeleg o sémă de Românĭ din Bucovina, precum bună óră ceĭ din Vicovul-de-sus, paiele de secară saŭ de grâŭ, carĭ rĕmân în pămînt, după ce s'a secerat dejà secara saŭ grâul.»

(3) Dat. şi cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Gura-Sadoveĭ, com. de Leon Latiş, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Dorotea, dict. de d-l Ilie Brădăţan.

În fine se maĭ dice încă că, când vara sunt viespĭ multe, érna va fi mare (1).

Iar când umblă *Viespiĭ* rótă în jurul stupinelor, e semn că are să vie o érnă grea (2).

Se întîmplă fórte adese-orĭ că *Viespii* umblă pe lângă stupine, maĭ ales tómna, nu numaĭ când are să fie érna grea, ci şi de altă dată şi, intrând în ştiubeie saŭ coşniţe, pe când *albinele*, simţind frigul, se retrag către vârful coşniţelor, pradă mierea din acestea (3).

Decĭ ceĭ ce voesc ca să nu se întîmple acéstă prădăciune, fac o motoşcă de urzicĭ de sub nouĕ gardurĭ şi, pe la miedul-nopţiĭ, îmbrăcaţĭ ca nisce buduhale, se duc lângă stupină şi dic:

Motoşcă, motoşcuţă!
Cu greŭ te-am cătat,
Cu greŭ te-am aflat,
Cu greŭ te-am legat
De sub gard,
De lângă gard,
La măturat
Şi la aruncat
De viespĭ rĕĭ,
De viespĭ blestemaţĭ
Şi destrăbălaţĭ
Şi înveninaţĭ;
De viespĭ veninoşĭ
Şi primejdioşĭ,
Şi obraznicĭ
Ca nisce puĭ de dracĭ,
Vină,
Alină
Durerile la *albină*.
Că eĭ or venit
Şi mĭ-o jăfuit
Miere din fag,
Céră din prag,
Miere, mierişóră
De prin făguşóre
Şi le-o lăsat góle.
Haĭ urzică,
Haĭ voinică,
Şi-ĭ alungă,
Şi-ĭ fugăresce,
Şi-ĭ scorbăcesce,
Că-s tâlharĭ,
Că-s hoţomanĭ.
Haidaţĭ urzicĭ
Micĭ şi voinicĭ,
Pe eĭ alungaţĭ
Afară din stupină,
Afară din grădină,
Afară din ogradă,
Afară din livadă,
Ca urma să li se pérdă!

---

(1) M. Lupescu, *Superstiţiĭ*, publ. în *Gazeta săténuluĭ*, an. XV, R. Sărat 1898, p. 58.

(2) Cred. Rom. de pe *Câmpia Ardéluluĭ*, com. Fărăgăŭ, com. de d-l Th. A Bogdan.

(3) I. Costin, *Manual de stupărit*, p. 27.

Omul descântător, când rostesce descânteca acésta, mătură necontenit cu motoşca de urzicĭ pe dinaintea coşniţelor. Apoĭ ḑicênd acésta descântecă de treĭ orĭ, motoşca o pune pe stupină, ca să păzéscă albinele, iar el se duce până la pórtă scuipând şi suflând de treĭ orĭ peste pórtă (1).

Despre viespĭ şi cu deosebire despre Viespele de casă, există şi unele proverbe şi locuţiunĭ.

Iată vre-o câte-và şi dintre acestea:

Viespea încă ar poftì
Cât de multă miere,
Dar numaĭ *albina*
O adună 'n coşniţă (2).

Viespea miere după ce nu face,
Sare şi te 'mpunge cu ace (3).

Viespea după ce miere nu face,
apoĭ şi împunge.

Tóte proverbele acestea se ḑic despre aceĭ ómenĭ, carĭ nu numaĭ că nu aduc nicĭ un folos, dar te şi vatĕmă.

A fi ca o *Viespe*,

saŭ:

A fi ca *Viespea*,

Adecă: iute, rĕŭ peste fire. Se ḑice maĭ mult femeilor.

A cântà ca *Viespea*,

Adecă: a cântà înţepat, cu glas ascuţit.

A fi *Viespar*

se ḑice de o casă unde toţĭ sunt rĕĭ, gâlcevitorĭ. De aceea când unul e maĭ bun între eĭ se ḑice că:

Trăesce în Viespar.
A fi Viespărie,

---

(1) Dat. Rom. din Bistra de lângă Abrud, dict. de un stupar de acolo şi com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) *Şeḑĕtórea*, an. III, Buda-Pesta 1877, p. 41.

(3) Anton Pann, *Prov.*, II, p. 112.

adecă: a fi adunătură de ómenĭ rĕĭ, gâlcevitorĭ.

A înțepà ca o Viespe,

A înțepà cu vorba, a fi rĕŭ de gură. (1)
În fine merită a fi amintit și aceea că o mulțime mare de viespĭ se exprimă prin cuv. *Viespărie*.

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țéra-Românéscă, com. de S Sa păr. T. Bălășel.

DRĂGHICIUL.

(Crabro cephalotes Sh.)

Drăghiciul, e un fel de viespişor, care sémĕnă în privinţa corpuluĭ întru cât-và cu *Furnica aripată* (1) saŭ cu *Bărnăuziĭ micĭ* (2).

El se ţine prin găurile făcute de *Carĭ* prin lemne precum şi prin ziduri, unde, după cum spun o sémă de Românĭ, prinde *Carii* şi-ĭ omóră şi unde-şĭ depune tot odată şi ouĕle sale.

Vara, şi maĭ vârtos la adunatul fânuluĭ, *Drăghiciul* supĕră fórte tare pre ómenĭ, pişcându-ĭ fórte simţitor, ast-fel că aceştia tresărind cu spaimă de pişcăturile sale, nu se pot răbdà de a nu-l blestemà şi a ḑice:

— Cine ţĭ-a pus nume *Drăghiciŭ* din *drag*, n'a nimerit-o, ci maĭ bine erà să-ţĭ fi pus nume *Drăchiciŭ* din *drac*, pentru că al draculuĭ maĭ piscĭ, fire-aĭ al draculuĭ să fiĭ! (3)

Drăghiciul e de diferite mărimĭ şi póte că şi de diferite soiurĭ, marĭ şi micĭ. Însă numaĭ ceĭ maĭ micĭ pişcă.

Drăghiciĭ îşĭ caută nutrimîntul lor pe florĭ. Când se întorc din câmp sunt plinĭ de polen, pre care îl depun în găurile de *Carĭ* (4).

---

(1) După spusa Rom. din Banat, com Maidan, com. de d-l S. Liuba, învĕţător.

(2) Tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariŭ : «*Drăghiciul* are multă asemĕnare cu *Bărnăuzii micĭ*.»

(3) Com. de d-l S. Liuba şi de d-l Ios. Olariŭ: «*Drăghiciul* nu produce nicĭ un folos ómenilor, dar peste vară supĕră omenirea cu pişcatul sĕŭ cel simţitor.»

(4) Com. de d-l S. Liuba.

FURIŞORUL.

(Pompilus viaticus Latr.)

Este un fel de viespişor negricios, care-şĭ face cuibul sĕŭ de regulă pe drumurĭ şi pe cărărĭ, şi care nu odată, când e zădărit saŭ când îĭ stă cine-và în cale, îl muşcă fórte tare.

Acest viespişor se numesce în Bucovina: *Ţespe mâţiţică* (1), iar în Transilvania: *Furişor* (2), *Furieş* (3), *Lene* (4), *Ţibócă*, pl. *Ţibóce* (5) şi *Ţibocuţă*, pl. *Ţibocuţe* (6).

Un alt-fel de viespişor, asemenea negricios, care-şĭ face cuibul sĕŭ maĭ mult prin borţĭ şi scorburĭ de copacĭ şi care se ţine tot de familia *Furişoruluĭ*, se numesce atât în Bucovina cât şi în Transilvania: *Viespe negru*, fem. *Viespe négră* (7), lat. Pompilus niger Fabr.

Despre aceştĭ viespişorĭ saŭ muscuţe, după cum le maĭ ḑic uniĭ (8), există la Românĭ următórele credinţe şi datine:

---

(1) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean: «*Ţespea mâţiţică* e négră şi la trup ca furnica. Ea bortesce şi-şĭ face cuibul drept în pămînt. Muşcă fórte rĕŭ, maĭ ales când arde sórele, şi ustură de Dómne feresce»

(2) Dat. Rom. din Şomfalăŭ.

(3) Dat. Rom. din Bistriţa.

(4) Dat. Rom. din Fărăgăŭ.

(5) Dat. Rom. din Bistriţa şi Beşineŭ.

(6) Dat, Rom. din Şieŭ-Măgeruş; — a celor din Caila, Sfîntu şi Arcalia. — Tóte numirile acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(7) Dat. Rom. din Udesci, com. de d-l Darie Cosmiuc, jurist, şi a celor din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Ţibocuţa* este o muscuţă mică, ce-şĭ face moşinóie pe cărărĭ şi pişcă fórte tare.»

Furișorul e sfledrul dracului, că umblă tot în calea omului (1).

Furișorul, e pismașul somnului (2).

Furișorul de te va mușcà când dormĭ în vremea fânuluĭ, e semn să te scolĭ că are să-țĭ plóie fânul (3).

Muerea guralivă e din némul *Furișorilor*.

Femeiĭ limbute dă-ĭ 99 de *Furișorĭ* în 99 de ḑile, că va mutì (4).

Țibócele sunt copilele cele țipate din cer (5).

Țibócele sunt fetele Sataneĭ (6).

Țibócele sunt spaima îngerilor (7).

Țibocuțele, când umblă tare, e semn de vreme bună (8).

De nu dorescĭ să aĭ copiĭ guralivĭ și rĕutăcioșĭ, ferescе-ĭ de *Țibóce* (9).

Când te mușcă *Țibocuțele*, ḑi următórea descântecă și udă locul mușcat cu scuipat:

Țibocuță!
Fata temniței,
Fata Sătaneĭ,
A Dulumaneĭ,
A primejdieĭ!
Unde m'aĭ mușcat,
Lasă locul curat,
Că de nu-ĭ vra
Și de nu-ĭ lăsà,
Unde te-ajung,
Te străpung!
Ptiŭ! n'aĭ maĭ fi,
N'aĭ maĭ trăì,
De nu mĭ-a trece-acì! (10)

Lenele când umblă, e semn de vreme grea (11).

Viespiĭ negri sunt copiiĭ dracului (12).

Viespele negru e feciorul dracului, decĭ dați-ĭ pace, de nu vrețĭ să avețĭ de lucru cu tată-so (13).

(1) Cred. Rom. din Șomfalăŭ.
(2) Cred. Rom. din Herina.
(3) Cred. Rom. din Șomfalăŭ.
(4) Cred. Rom. din Arcalia.
(5) Cred. Rom. din Ragla.
(6) Cred. Rom. din Bistrița și Buduș.
(7) Cred. Rom. din Bistrița.
(8) Cred. Rom. din Șieŭ-Cristur.
(9) Cred. Rom. din Bistrița.
(10) Cred. Rom. din Șieŭ-Cristur.
(11) Cred. Rom. din Fărăgăŭ și Socol.
(12) Cred. Rom. din Ercea.
(13) Cred. Rom. din Țag.

Viespiĭ negri sunt copiiĭ ceĭ rĕĭ aĭ *Mameĭ pădurii* pre carĭ blestemându-ĭ mama sa s'aŭ prefăcut în viespĭ veninoșĭ (1).

Maĭ mulțĭ *Viespĭ negri,* de te vor mușcà, veĭ murì (2).

De veĭ omorî însă 99 de *Viespĭ negri,* veĭ scăpà un păcătos din iad (3).

Căcĭ când cine-và omóră un *Viespe negru,* Dumnedeŭ se bucură (4).

Iar când găsescĭ un viespe mort, acopere-l cu pămînt, că de nu, *Dracul* îțĭ face vrajbă (5).

---

(1) Cred. Rom. din Cosma.

(2) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

(3) Cred. Rom. din Șermașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

(5) Cred. Rom. din Țagul mare. — Tóte credințele și datinele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

FURNICA.

(Formica nigra Latr.)

Românii cunosc mai multe feluri de furnici, şi anume:

Furnica mare, numită şi *Furnică de pădure*, *Furnică sălbatică* (1) şi *Furnicar*, pl. *Furnicari* (2), lat. Formica rufa L.

Furnicarul roşu (3) saŭ *Furnica de copaciŭ* (4), la Românii din Macedonia *Fur* (5), lat. Formica sanguinea Latr.

---

(1) Pretutindeni în Bucovina; — com. de d-l El. Pop: «Furnica e de mai multe feluri: *de casă* şi *sălbatică*, care şi muşcă. Acestea fac şi *muşinoiŭ* din sdroburi de crenguţe;» — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 334; — Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.073: «Furnicile sunt de trei feluri: *furnică mare*, *furnică négră* saŭ *mică* şi *furnică aripită*, care are aripi» (G. Dobrin, Transilvania, Făgăraş, com. Voila).

(2) Pretutindeni în Bucovina; — apoi în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnicarii* sunt cu mult mai mari decât furnicile de rând. Ei îşi fac muşuróiele din cetină, paie, beţişóre şi alte bucăţele mărişóre, chiar şi petricele. De multe ori, când se află pe un copac, adesea brad ori mestécăn, şi sunt atacaţi de om, se ridică pe piciórele cele din urmă drept în sus şi stupesc un fel de acid acrişor. Printre dînşii se află şi *furnici cu aripi*, dar mai puţintele»; — dict. de Iordache Bran, pălmaş în Păşcani: «Subt *Furnicar* se înţelege furnica aceea, care-şi face *furnicariul* sĕŭ pe sub copaci din cetină, bucăţele de frunză şi din felurite beţişóre.»

(3) Com. de Ionică al lui Iordache Isac: «Eŭ cunosc trei feluri de furnici: *Furnici de câmp*, cari îs mici şi negre, apoi un fel de *Furnici galbene* şi nu prea mari, şi în urmă un fel de furnici mari şi roşii de pădure numite *Furnicari*;» — dict. de Toader Ionesi din Vicovul-de-sus: «*Furnicarul* e de două feluri: unul negru şi altul roşu.»

(4) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

Furnica, dim. *Furnicuță*, masc. *Furnic*, pl. *Furnicĭ*, artcl. *Furnicii* (1), *Furnică de casă*, *Furnică mică*, *Furnică négră*, *Furnică de fânaț* și *Furnică de câmp* (2); la Românii din Meglenia și la ceĭ din Macedonia: *Furnigă*, pl. *Furnizi* (3); iar la ceĭ din Istria: *Furnică* și *Furnigă*, pl. *Furnige* (4), lat. Formica nigra Latr.

Furnica galbenă saŭ *Furnica gălbie* (5), lat. Formica flava L. și

Furnica roșă saŭ *Furnică de grădină* (6), lat. Myrmica levinodis, M. rubra Latr.

Furnica mare trăesce numaĭ prin pădurĭ, de aceea se numesce ea și *Furnică de pădure*.

Tot prin pădurĭ trăesce și *Furnicarul roșu* saŭ *Furul*.

Furnica négră trăesce maĭ mult la câmp, și maĭ ales unde e locul arat, negru și gras.

Iar *Furnica roșie* trăesce maĭ mult unde e locul băhnos,

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

(2) Pretutindenĭ în Bucovina; — apoĭ în Moldova, dict. de Iord. Bran și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Furnicile sunt de maĭ multe felurĭ: *Furnicĭ negre*, micĭ, carĭ nu mușcă veninos și nu-șĭ fac mușunoiŭ mare. Ele adese-orĭ îșĭ fac mușunoiŭ din pămînt lutos saŭ nisip, și de multe orĭ chiar și în straturĭ»; — com. de d-l El. Pop: «*Furnicile de casă* îșĭ fac movilițe din pămînt»; — Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; — vedĭ de același: *Megleno-Românii*. Partea II, p. 81; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 305; — Idem: *Vlacho-Meglen*, eine ethnographisch-philologische Untersuchung, Leipzig 1892, p. 23: «*Furnigă*, pl. *furnis*, mr. *Furnigă*, pl. *furnits*.»

(4) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*. Ed. II, Bucurescĭ 1900, p. 106.

(5) În Bucovina, com. de maĭ mulțĭ inșĭ, în deosebĭ de Ionică al luĭ Iord. Isac și G. Onciul din Frătăuțul-vechiŭ: «*Furnica galbenă* de bahnă mușcă primejdios ca și albina, și când te mușcă multe, poțĭ să te primejduescĭ.»

(6) Pretutindenĭ în Bucovina și Moldova, dict. de Iord Bran; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnicĭ roșĭ*, de mărimea celor negre, dar carĭ sunt vestite prin mușcăturile lor, chiar te îngrozesc»; — com. de El. Pop; — com. de d-l Ios. Olariŭ: «Sunt maĭ multe felurĭ de furnicĭ: marĭ și micĭ, negre și roșĭ.»

pe fânațe și prilóge. Se află însă fórte adese-orĭ și prin grădinĭ (1).

Furnica mare saŭ *Furnicarul* e cea maĭ mare, iar *Furnica roșie* e cea maĭ mică dintre tóte furnicile câte s'aŭ înșirat maĭ sus. Acésta este tot odată și fórte iute și rea, de óre-ce când te mușcă, te umfli (2).

Tóte furnicile trăesc, ca și albinele, în societate, une-orĭ câte maĭ multe sute de miĭ. Și fie-care societate se împărțesce în femeiusce, bărbătușĭ și furnicĭ lucrătóre.

Femeiuscele și bărbătușiĭ aŭ într'un anumit timp de peste an și aripĭ, iar cele lucrătóre sunt tot-deauna fără de aripĭ. Decĭ pe cele dintâĭ poporul le numesce și *furnicĭ sburătóre*, *furnicĭ cu ârpĭ* (3) saŭ aripĭ și *furnicĭ aripite* (4), iară pe cele din urmă, adecă pe cele lucrătóre saŭ fără de aripĭ, *fete*, sing. *fată* (5).

Larvele de furnică se numesc *puĭ*, sing. *puiŭ*, iar nimfele saŭ coconiĭ se numesc în cele maĭ multe părțĭ atât din Bucovina, cât și din Moldova : *sacĭ*, sing. *sac* saŭ *săcușorĭ*, sing. *săcușor*, pentru că ele, când sunt deplin desvoltate, aŭ forma unor săcușorĭ (6). În unele părțĭ însă se numesc *bărbințe*,

(1) Dict. de Toader Ionesi.

(2) Dict. de Iord Bran ; — com. de d-l El. Pop: «Sunt un fel de furnicĭ fórte micuțe și *roșĭ*, carĭ mușcă rĕŭ.

(3) *Ârpă*, pl. *ârpĭ* =aripă, usitat în unele părțĭ din Bucovina, precum bună-óră în Vicovul-de-sus.

(4) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673.

(5) Usitat în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Câmpulung, dict. de Nic Casian și com. de Ioan Casian, stud. gimn : «Poporul de la munte numesce nimfele furnicilor *sacĭ*» ; — a celor din Tereblecea, com. de Luca Buliga, stud gimn.: «La noĭ în Tereblecea nimfele furnicilor se numesc *sacĭ*, și cred că din aceia se nutresc ele»; — a celor din Tișeuț, com de repausatul Const. Socoean, fost stud. gimn.: «Nimfele furnicilor se numesc în satul Tișeuț *sacĭ*; » — a celor din Moldova, com. Pașcanĭ, dict. de Iord. Bran ; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59: «Pe la rădăcina și umbra erbeĭ și a florilor, cete întregĭ de furnicĭ nu-șĭ pot da rând strîngêndu-șĭ nutrețul necesar pentru susținerea viețiĭ, iar altele târâind după sine câte un *săcușor* albineț spre a-l așeză într'un loc maĭ bun și maĭ sigur de cum a fost maĭ nainte.»

sing. *bărbînță*, fiind-că sémĕnă uneĭ *berbinciόre* (1), apoĭ și *ouĕ de furnică* (2).

În uniĭ din aceștĭ *sacĭ* saŭ *bărbințe* se ḑice că aŭ furnicile *puĭ*, iar în altele de mâncare, precum aŭ bună-óră și albinele în unele chiliuțe *cățeĭ*, iară în altele *păstură* (3).

De aicĭ apoĭ și ḑicala Românilor că furnicile îșĭ *duc saciĭ cu mâncare* în spate, când vĕd că acestea îșĭ mută nimfele dintr'un loc într'altul.

Și de óre ce o samă de sacĭ de aceștia sunt cu mult maĭ marĭ decât furnicile carĭ îĭ duc, de aceea se crede și se ḑice că nimenĭ nu e așà de voinic și de tare ca furnica, și în deosebĭ ca *Furnica mare*, pentru că nicĭ omul și nicĭ o altă vietate de pe fața pămîntuluĭ nu e în stare să ducă o bucată de fier cât corpul eĭ de mare, însă *Furnica mare* saŭ *Furnicarul* o duce (4).

Tot despre *Furnica mare* există la Româniĭ din *Bucovina* și următórea legendă:

«Ḑice că erà odată o femee. Și femeia aceea erà văduvă și aveà numaĭ o copilă, unica eĭ mângâiere, și o turmă de oĭ, singura eĭ avere.

«După ce a crescut copila și s'a făcut aprópe fată mare, maica sa, fiind-că nu aveà pe nimenĭ altul, o trimise pe dînsa cu oile să le pască. Îĭ spuse însă tot odată, înainte de a o trimite, ca să se îmbrace barbătesce și, întâlnindu-se cu cine-và, să nu vorbéscă femeesce, anume ca, fiind voinică și fórte frumósă, să nu atragă privirea nimĕruia asupra eĭ.

(1) Com. de d-l Em. Antonovicĭ, stud. gimn: «Nimfele de furnică se numesc la țéră *sacĭ*, iar la munte *bărbințe*.»

(2) Dat. Rom. din Stulpicanĭ, com. de N. Cotlarciuc, stud. gimn.: «Nimfele furnicilor se numesc în satul Știulbicanĭ *óuĕ de furnică*; — *Enciclopedia rom.*, t. II, p. 485: «Larvele viermiforme țes în general un cocon de mătasă, în interiorul căruia se transformă în nimfe; aceste coconurĭ sunt cunoscute vulgar sub numele de *óuĕ de furnică*»; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «Larvele de furnică se numesc *ouĕ de furnică*; cu ele se hrănesc în coliviĭ privighetorile și alte păsĕrele.»

(3) Com. de Luca Buliga, și dict. de Iord. Bran.

(4) Com. de d-l Ionică al luĭ Iord. Isac; — și G. Onciul din Frătăuțul-vechiŭ. «*Furnicarul* e cea maĭ tare leghióe de pe lume, pentru că duce de treĭ orĭ maĭ mare greutate decât dînsul.»

«Copila ascultă de maica sa, se îmbrăcă bărbătesce şi apoĭ, luând turma, se duse cu dînsa la păscut, şi aşà o păscù ea un timp maĭ îndelungat.

«Iată însă că într'o ḑi, trecênd ea cu turma sa printr'o pădure, se întâlnesce cu un fecior, care păsceà asemenea o turmă de oĭ.

«Feciorul acela însă nu erà fecior din ómenĭ, ca toţĭ fecioriĭ, ci el erà feciorul uneĭ *Smeóice*.

«Însă de unde şi de la cine s'o scie ea acésta? Şi chiar dacă ar fi sciut-o, ce ĭ-ar fi ajutat, dacă nu scià ce e *Smeóică* şi ce e *Smeŭ?* Şi aşà, nesciind cine-ĭ şi al cuĭ e, şi vĕḑêndu-l numaĭ că e fecior şi cioban, ca şi dînsa, s'a dat cu el în vorbă şi tótă ḑiua aceea umblară împreună cu oile la păscut.

«Pe la înserate, despărţindu-se şi ducêndu-se feciorul smeóiceĭ acasă, ḑise către maica sa:

— «Mamă! mie mi se pare că tovarăşul meŭ cu care am păscut eŭ aḑĭ oile, nu e fecior, după cum îl arată îmbrăcămintea, ci fată, atâta numaĭ că n'are glas femeesc, ci bărbătesc. Óre n'ar fi bine s'o aduc eŭ într'o séră la noĭ şi s'o veḑĭ şi d-ta şi apoĭ să-mĭ spuĭ: bărbat e orĭ femee, că de s'ar întîmplà să fie femee, eŭ fórte bucuros aşĭ luà-o de soţie, pentru că câtă lume am umblat, un chip maĭ frumos şi maĭ drăgălaş ca acesta n'am aflat.

— «Bine! — rĕspunse Smeóica — adă-l şi vom vedé, şi de va fi bărbat, se va întórce iarăşĭ sănătos de unde a venit, iar de va fi femee, a ta să fie!

«A doua ḑi, mergênd feciorul smeóiceĭ cu oile la păscut şi întâlnindu-se cu fata văduveĭ, păscură oile iarăşĭ împreună, iară colea de către sară, când erà să se despărţéscă şi să se ducă fie-care acasă la dînsul, ḑise feteĭ ca să mérgă nóptea aceea la dînşiĭ de mas.

«Fata, nebănuind nimica şi fiind cam departe de casa mâni-sale, nu stete mult pe gândurĭ, ci ḑise că va merge şi merse.

«Ce face însă Smeóica, când a vĕḑut-o că vine? Îĭ eşì înainte şi vorbesce ce vorbesce cu dînsa, şi apoĭ începe a vorbì şi cu feciorul sĕŭ, însă nu în limba feteĭ, ci într'o limbă cu totul străină, spuindu-ĭ că după ce se va culcà tova-

rășul sĕŭ, să-ĭ puie o flóre sub căpătâiŭ, și dacă peste nópte se va veștejì flórea, e de bună-sémă femee, iar de nu, atuncĭ e bărbat.

«Și după ce-ĭ dete sfatul acesta, fiind acuma târḑiŭ, îșĭ luară *nópte bună* unul de la altul și se culcară cu toțiĭ.

«Fata, trăgênd cu urechea și vĕḑênd că maĭ mult șoptesc decât vorbesc, și încă într'o limbă cu totul străină, îndată s'a priceput că trebue să fie vorba despre dînsa. Decĭ nu mult după ce s'a culcat, începù a sforăì, ca și când ar fi cuprins-o un somn fórte mare. Însă ea nu dormià, ci sta numaĭ cu ochiĭ închișĭ și sforăià așà în vînt, ca să vadă ce se va întîmplà.

Ospĕtariĭ, adecă Smeóica și feciorul sĕŭ, care asemenea nu dormiaŭ, auḑind că óspele lor sforăesce și cugetând că dórme acum dus, se sculară încet, eșiră pe vârful degetelor afară, se duseră în grădină, aduseră o garófă înflorită și ĭ-o puseră sub căpătâiŭ, apoĭ se culcară iarășĭ și astă dată dormiră dușĭ.

«Fata însă, cum simțì că i s'a pus ce-và sub căpătâiŭ, îndată se pricepù că trebue să fie vre-o apucătură saŭ alt lucru necurat la mijloc. Decĭ se sculă de grabă de unde erà culcată, îșĭ căută tașca cea ciobănéscă și scóse dintr'însa o oglindă fermecată, anume ca prin mijlocirea acesteia să preîntîmpine făcăturile saŭ vrăjirile ospătarilor.

«N'a apucat însă bine a-șĭ scóte oglinda și étă că Smeóica, trezindu-se, se repede la căpătâiŭ și scoțênd garófa, aflà spre cea maĭ mare bucurie a eĭ și a feciorulŭĭ sĕŭ, care asemenea se trezise, că acésta este tótă veștejită. Un semn că óspele lor nu erà bărbat, ci femee.

«Ce erà acuma să facă fata? Să ḑică că nu este ceea ce este? Asta nu se puteà, pentru că Smeóica o dete de gol. Și apoĭ chiar dacă ar și fi ḑis, ce folos ar fi avut, că nimenĭ n'ar fi creḑut-o! Decĭ neavênd ce face, îșĭ schimbă portul și glasul, și de aicĭ înainte începù a și vorbì femeesce ca tóte femeile.

«Însă feciorul Smeóiceĭ nu se mulțumì numaĭ cu atâta, ci el o ținea una și bună, după cum îĭ spusese mâne-sa, s'o ieà de soție.

«Fata dintr'un început nicĭ nu voì să audă despre așà

ce-và. Maĭ pe urmă însă, vĕḑênd că n'are încotro, se învoì şi ea, şi *Smeul* o luă de soţie. Dar ea se jură că din ḑiua aceea înainte nu va maĭ vorbì cu dînsul, nicĭ nu se va lăsà s'o sărute.

«Însă *Smeul*, când auḑì ceea ce-ĭ spuse fata, începù a rîde şi apoĭ, cuprinḑênd-o în braţe, o strînse cam în şagă, cam într'adins, ast-fel că maĭ erà să-ĭ ésă ochiĭ din cap, şi aşà o sărută. Dar ce fel de sărutat, că i se umflară obrajiĭ ca pânile.

«Fata, vĕḑênd ce a făcut Smeul cu dînsa, s'a supĕrat de mórte, s'a prefăcut de grabă într'o gujulie, şi aşà dete să fugă pe sub temelia caseĭ.

«Smeul însă, vĕḑênd-o că fuge, a luat de grabă un cuţit ascuţit şi, repeḑindu-se după dînsa, o tăie de pe la mijloc maĭ drept în douĕ. Noroc că ĭ-a maĭ rĕmas o lécă de carne cât un fir de aţă, care ţinù partea dinapoĭ de cea dinainte, şi aşà, târâindu-se cu mare greŭ, eşì afară şi se făcù nevĕḑută.

«Şi de atuncĭ gujulie a rĕmas ea până în ḑiua de astăḑĭ. Şi gujulia aceea e *Furnica*» (1).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* însă spun că *Furnica* a fost *socăţica luĭ Sânt-Ilie*, pe când erà acesta în pustie, şi că ea, după a doua venire, are să fie dómnă mare, că aşà ĭ-a făgăduit *Sânt-Ilie*, pentru că s'a purtat bine (2).

Alţĭ Românĭ, tot din *Transilvania*, din contră spun că *Furnica* e *nepóta luĭ Dumneḑeŭ* (3) şi slujnica Precisteĭ. De aceea se cuvine s'o lăsăm să lucre în pace, că de nu, câte furnicĭ omorîm, de atâtea orĭ suspină Maica Precista (4).

Iar *Furnica roşie* e din lacrima vĕrsată de *Maica Precista* pe mormîntul Domnuluĭ nostru Is. Chr. (5)

Furnica de câmp se încuibă fórte adese-orĭ în moviliţele de ţernă, ce le scot *cârtiţele* pe suprafaţa pămîntuluĭ, şi anume

(1) Dict. de George Marmeliuc, agricultor în Litenì, şi com. de frate-sĕŭ Dimitrie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Şermaş.

(3) Cred. Rom. din Pintic.

(4) Cred. Rom. din Aldorf lângă Bistriţa.

(5) Cred. Rom. din Ragla. — Tóte credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

după ce acestea s'aŭ maĭ învechit şi a început a cresce érbă pe dînsele.

Aceste moviliţe de ţernă se numesc *moşinóie*, *moşiróie*, *moşunóie*, *moşuróie*, *muşinóie*, *muşiróie*, *muşunóie* şi *muşuróie*.

De aicĭ vine apoĭ că şi cuiburile de furnicĭ, făcute în aceste moviliţe de ţernă, se numesc asemenea *muşunóie*, sing. *muşunoiŭ*, însă tot-deauna în combinaţiune cu cuv. *furnică*, d. e. am dat peste un *muşunoiŭ de furnicĭ*. Când e vorba însă numaĭ despre *muşunoiŭ*, fără să adăugăm cuv. *furnică*, atuncĭ trebue să ne gândim numaĭ la *cârtiţă*, care l-a făcut.

Furnica de pădure, după cum e prea bine cunoscut, îşĭ face cuibul sĕŭ singură în forma uneĭ căpicióre, ba une-orĭ chiar şi cât o căpiţă de mare, din diferite beţişóre, crengurele, surceluţe, sfărămăturĭ de frunză şi cetină de brad şi de molid, amestecate tóte la un loc cu ţernă şi cu nisip.

Acest cuib se numesce de regulă *furnicariŭ* pl. *furnicare*, la Româniĭ din Meglenia: *Furnigar* (1) şi numaĭ rar când *muşinoiŭ* saŭ *muşunoiŭ*.

Decĭ când e vorba despre vre-un *furnicariŭ*, trebue să ne gândim maĭ întâiŭ la cuibul *Furniciĭ de pădure*, furniciĭ celeĭ marĭ, şi apoĭ la cuiburile celor-lalte furnicĭ maĭ micĭ.

Fie-care furnică, cu deosebire însă *Furnica de pădure*, are în partea de dinapoĭ a corpuluĭ sĕŭ o beşicuţă, în care se află un fel de fluiditate acrie, pre care poporul din unele părţĭ o numesce *borş* (2), din causă că e maĭ tot aşà de acră ca şi borşul.

Sciind-o acésta băeţiĭ, carĭ umblă cu vitele la păscut, nu odată, când daŭ peste vre-un *furnicariŭ*, ieaŭ un rămurel de răchită, când acesta e în măsgă, îl jupesc de cójă, şi ast-fel îl bagă apoĭ în furnicariŭ şi încep a-l scormonì şi a hărăţì furnicile cu dînsul, ḑicênd :

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*. Partea II, p. 81.

(2) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.: «Acrimea ce o slobod furnicile se numesce borş;» — a celor din Horodniculde-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean: «Furnicile slobod un fel de zémă (umeḑélă) acrie, căreia băeţiĭ îĭ ḑic *borş*.»

Furnicilor! daţi-mĭ borş,
C'o tăiat mam'un cocoş,
Că voĭ borş de nu mi-ţĭ da,
Eŭ bordeiul v'oiŭ strică! (1)

Saŭ:

M'o trimes mama după borş,
C'o tăiat un cocoş!
Că de nu mi-ţĭ da,
Casa v'oiŭ strică! (2)

Saŭ:

Luaţi-vĕ, furnicĭ, sémа,
Că m'o mânat mama
Să-mĭ daţĭ un pic de borş,
C'o tăiat un cocoş! (3)

Furnicile, zidărîte fiind, încep a umblà încolo şi încóce ca turbate, a se suì pe rămurele şi a slobodì pe acésta o mulţime de năcrélă.

Băeţiĭ, scoţênd după un restimp rămurelul, îl ling saŭ numaĭ îl ating cu vârful limbiĭ şi vĕdênd că mâsga de pe dînsul e acuma acrie, spun că aŭ căpĕtat borşul cerut.

O sémă de băeţĭ însă, neavênd rămurele de răchită la îndemână saŭ trecêndu-ĭ acesteia timpul mâsgeĭ, ieaŭ orĭ şi ce alt beţişor, care le vine dindemână şi, udându-l puţin cu limba, il pun asemenea în furnicariŭ, dicênd:

M'o mânat moşu
Ca să-mĭ daĭ borşu,
C'o tăiat cocoşu! (4)

Saŭ:

M'o trimis mama
Să vĕ daţĭ séma
C'un budăieş de borş,
C'a tăiat un cocoş! (5)

Saŭ:

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de V. Greciuc.
(2) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, com. de Justinian Costinean.
(3) Dat. Rom. din Párhăuţ, com. de Const. Bădăluţă.
(4) Dat. Rom. din Bălăcéna, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.
(5) Dat. Rom. din Ilişescĭ, audită pe când eram băiat mic.

Dă-mĭ borş, dă-mĭ borş,
C'a tăiat mam'un cocoş! (1)

Saŭ:

Am venit să-mi daţĭ borş,
C'am tăĭat un cocoş.
Că voĭ borş de nu mi-ţĭ da
Eŭ căsuţa v'oiŭ strică! (2)

Se ḑice însă că e păcat de *scormonit* şi de stricat furnicarele, căcĭ furnicele le fac cu multă trudă (3). Apoĭ şi de aceea nu e bine de stricat, pentru că fapta acésta provócă plóie (4).

Drept aceea ómeniĭ, când vĕd pre fiiĭ lor *scormonind* vre-un furnicariŭ şi maĭ ales pe timpul cosituluĭ, îĭ mustră şi-ĭ alungă ca nu cum-và lăsându-ĭ să-l scormonéscă, să vie plóie şi să le strice (putreḑéscă) pologul (5).

O sémă de Românĭ însă din contră cred că dacă se *scormonesce* vre un muşinoiŭ de furnicĭ, furnicile respective pier, iar vitele băeţilor ce le scormonesc strechie (6).

Însă furnicile nu numaĭ că provócă plóia, când li se scormonesc muşinóiele, ci ele aŭ, după spusa poporuluĭ, tot odată şi darul de a prevestì plóia cu vre-o câte-và ore saŭ chiar ḑile maĭ nainte.

---

(1) Dat. Rom. din Braşca, com. de Zaharie Roşca, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Băeşescĭ, com. de Alexandru Vasilovicĭ, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Ungaria, com de d-l El. Pop: «Ómeniĭ spun că e păcat a strică căsuţa (muşinoiul) furnicilor pre care o gătesc ele cu multă trudă.»

(4) Cred. Rom. din Boian, com. de Ionică al luĭ Iordachi Isac: «Când risipesc băeţiĭ moşinóiele furnicilor ḑic: haĭ să risipim moşinóiele ca să plóie»;—a celor din Vicovul-de-sus, com. de George Nistor, stud. gimn.: Dacă se *scormolesce* muşinoiul de furnicĭ, se crede că are să se schimbe vremea, are să plóie»;—a celor din Câmpulung, com. de Ioan Casian; «Se ḑice că dacă se rĕscolesce un muşinoiŭ de furnicĭ, atuncĭ are să plóie»; — veḑĭ şi I. Pop-Reteganul, *Din copilărie*, publ. în *Revista ilustrată*, an. I, Bistriţa 1898, p. 190: «Când plecarăm de la *furnicare* să ne vedem de oĭ, îmĭ ḑise *Bunzarul*:—Niţule! cât îĭ trăì, nu sgândărì în *furnicare*, că atuncĭ plouă. Cu multă trudă îşĭ fac bietele furnicĭ curţile şi palatele lor, apoĭ omul să le strice!»

(5) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean.

(6) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de G. Nistor.

Așà se crede că dacă furnicile es din çuiburile lor și cară ţernă, de bună-sémă va plouà (1).

Când es și umblă o mulţime de furnicĭ pe afară, atuncĭ încă e semn că va plouà (2).

Când umblă multe furnicĭ pe mușinoiŭ, atuncĭ însémnă asemenea că are să plóie (3).

Când umblă furnicile pe drum, atuncĭ iarășĭ are să plóie (4).

Când es furnicile afară și se adună sute și miĭ într'un loc, ne putem așteptà la plóie (5).

Când tóte furnicile es din mușinoiŭ afară, atuncĭ aŭ să fie ploĭ multe (6).

Când es furnicĭ multe dintr'o crepătură, are să fie plóie de grabă (7).

Când sbóră furnicile pe sus, are să fie plóie (8).

Când furnicile es prin casă, are să vremuéscă (9).

Când es furnicile de-asupra mușinoiuluĭ și umblă, va fi vreme bună; când se ascund, deși-ĭ vreme bună afară, e un semn că va fi plóie; iar când îșĭ fac mușinóie marĭ și înalte, ceea ce se vede maĭ ales prin érbă, e semn că anul acela va fi ploios, și ele de aceea îșĭ fac mușunóie nalte, ca să scape de înecăciune (10).

Afară de acésta se maĭ crede și se maĭ ḑice încă:

Când îșĭ fac furnicile tómna mușinóie marĭ, atuncĭ are să fie érna grea (11).

---

(1) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, Cernăuţĭ 1894. No. 79.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de V. Greciuc.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Leon Roșca.

(4) T. D. Ionescu, *Credinţe din Dolhasca*, jud. Sucéva, publ. în *Șeḑĕtórea*, an. IV, p. 120.

(5) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 118.

(6) Cred. Rom. din Udescĭ, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, com. de G. Onciul.

(9) *Șeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ, p. 192.

(10) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al luĭ Iordache Isac.

(11) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de I. Casian; — și a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Când furnicile îşĭ fac *muşuróiele* sus pe paiele de érbă, érna viitóre va fi gerósă (1).

De facĭ casă pe *furnicariŭ*, nu maĭ aĭ răgaz de óspeţĭ (2).

Când se ivesc furnicĭ prin casă, e semn de belşug (3).

Când veĭ vedé furnicĭ cu aripĭ prin casă, e semn de mórte, îţĭ va murì cine-và din casă (4).

Când se arată furnicile cu aripĭ, cred uniĭ, că preḑic avuţie, iar alţiĭ nenorocire (5).

Dacă mănâncă furnicile din laptele uneĭ femeĭ, îĭ va perì ţîţa (6).

În fine se ḑice că noĭ ómeniĭ de aḑĭ suntem înalţĭ şi marĭ cât talpa *Uriaşilor*, ce aŭ fost maĭ înainte de noĭ, dar are să vie o vreme când ómeniĭ aŭ să fie aşà de micĭ . . . cât o furnică (7).

Atât *furnicile*, şi cu deosebire cele de pădure, cât şi *furnicarele*, se întrebuinţéză nu odată şi ca léc contra maĭ multor bóle, precum: pentru *rosurĭ* saŭ *rosăturĭ de picióre*, pentru *durerea măselelor*, pentru *sohote*, pentru *albaţă*, pentru *de dînsele*, pentru *furniceĭ*, precum şi pentru multe altele.

Dacă are cine-và *rosurĭ*, adecă dacă i s'aŭ umflat piciórele şi-l dor ciolanele, iea un pumn de furnicĭ dimpreună cu lutul din care e compus furnicariul acestora, îl pune într'o ólă cu apă să fiérbă, şi după ce a fiert, se unge pe picióre şi se frécă bine pe locul unde-l dóre (8).

---

(1) S. Theodorescu-Chirilean, *Credinţe relativ la prevederea timpuluĭ*, publ. în *Gazeta săténuluĭ*, an. XIV, R.-Sărat 1897, p. 442.

(2) G. P. Salvin, *Superstiţiĭ din jud. Covurluiŭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. I, p. 276.

(3) G. S. Ioneanu, *Mica colecţiune de superstiţiunile poporuluĭ român*, Buzĕŭ 1888, p. 63.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) Cred. Rom. din Macedonia, com. de d-l Per. Papahagi.

(6) G. S. Ioneanu, *Mica colecţiune*, p. 66.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. Brosceni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu; — a celor din Părhăuţĭ, com. de Const. Bădăluţă ; — a celor din Moldova, com. Paşcani, dict. de Iordachi Bran: «*Furnicariul* furnicii de pădure, care e făcut din diferite sfărmăturĭ de frunze, cetină şi găteje, se întrebuinţéză la

Alții, tot pentru *rosurĭ* saŭ durerĭ de picióre, ieaŭ un șip, pun într'însul zahăr pisat, și apoĭ ast-fel cu zahăr cu tot îl pun pe un *mușinoiŭ de ceĭ marĭ*, adecă pe un *furnicariŭ*, unde-l lasă să steà până ce se umple de furnicĭ; după ce s'a umplut, îl aduc cu furnicĭ cu tot acasă, tórnă într'însul spirt, îl astupă, și așà îl lasă un timp maĭ îndelungat până ce se topesce zahărul și ese tótă puterea, maĭ ales însă tótă acréla din furnicĭ. Cu acest *spirt de furnicĭ* îșĭ ung apoĭ piciórele și spun că durerea le trece (1).

Dacă are cine-và *durere de măsele*, e bine să ieà un pumn de furnicĭ cu mușuroiŭ cu tot și să-l puie într'o ulcică saŭ într'o ólă cu apă curată la foc ca să fiérbă. După ce a fiert să-l strecure printr'o pânzătură curată și apoĭ zéma ce a eșit dintr'însul s'o ție în gură, că apoĭ durerea îĭ încetéză (2).

Dacă un băiét saŭ o copilă este bolnavă de *sohote*, se vindecă ast-fel: desdiminéță până a nu rĕsărì sórele, se scólă gospodina de casă și, dacă are o copilă bolnavă de *sohote*, iea un băiét cu dînsa, iar dacă are un băiét slab, iea o copilă și se duc amândoĭ până unde sciŭ că se află un furnicariŭ de furnicĭ. În calea lor spre furnicariŭ trebue să trécă treĭ rîurĭ, să nu grăéscă cu nimenĭ nimica, nicĭ să nu se uite înapoĭ. După ce în chipul acesta aŭ ajuns la furnicariŭ, ieaŭ furnicariul cu furnicile și cu *saciĭ* acestora cu tot într'o ólă, le aduc acasă asemenea nevorbind cu nimenĭ și neuitându-se înapoĭ, le pun la foc să fiérbă și, după ce-aŭ fiert, scaldă în apa acésta pruncul saŭ prunca slabă. Și dacă se face așà de treĭ orĭ, în treĭ ḑile după olaltă, pruncul saŭ prunca slabă se întăresce și se îngrașă (3).

---

rosăturĭ de picióre. Se aduce orĭ și când, se pune în spirt, și apoĭ se unge cu dînsele pe locul unde-l dóre»; — a celor din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Furnica* e bună de léc, dacă veĭ ține-o la grindă 33 de ḑile;» — și a celor din Buduș: «*Furnica* cu aripĭ e bună de léc în contra dureriĭ de picióre.»

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Vas. Greciuc.

(3) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de G. Ciupercă, stud. gimn.; — veḑĭ și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Când copilul intră în *socote*, adecă slăbesce și se usucă, fără să-l dóră ce-và, i se face scăldătóre cu apă, în care aŭ fost fierte furnicĭ.»

Pentru *albață* de multă vreme, se caută furnicĭ de cele marĭ de copacĭ, li se ieaŭ *ouĕle*, se bagă într'o sticlă de 50 de dramurĭ şi se umple şi se astupă bine la gură. Se bagă apoĭ într'o pită mare crudă şi pita aceea se bagă în cuptor să se cócă bine. Scoţênd pita, să se desfacă şi să se ieà sticla şi ce va rĕmâné în sticlă să se lase să se rĕcéscă şi apoĭ să se pice în ochĭ câte o picătură diminéţa şi séra, până-ĭ va trece, măcar să fie veche şi de 50 de anĭ (1).

Ceĭ ce aŭ *de dînsele* se vindecă ast-fel:

Merge într'o ḑi unul saŭ maĭ mulţĭ inşĭ la un *moşiroiŭ cu furnicarĭ* şi-şĭ însémnă bine locul ca, viind a doua ḑi de nópte, să nu-l rătăcéscă. A doua ḑi desdiminéţă, până a nu rĕsărì sórele, acelaşĭ om iea un hărleţ şi un sac saŭ o traistă deşértă şi, nevorbind cu nimenia, nicĭ căutând înapoĭ tot drumul, se duce până la muşinoiul însemnat, sapă muşinoiul aşà cum este cu furnicĭ şi cu beţişóre cu tot şi-l pune în sac saŭ traistă. Întorcêndu-se cu dînsul înapoĭ, asemenea neuitându-se îndărăt nicĭ vorbind cu nimenia, cum ajunge acasă, îl pune într'o ólă nouă, însă nu tot, ci numaĭ cam a treia parte, şi tórnă apă peste dînsul şi apoĭ îl pune la foc să fiérbă. Făcênd ast-fel dintr'însul un fel de scăldătóre, pătimaşul *de dînsele* se scaldă în scăldătórea acésta, care e pusă într'un ciubĕr. Scăldătórea acésta însă se păstréză unde-và, până ce se face scăldătóre şi din rĕmăşiţă în două rândurĭ, aşà că dacă se scaldă de treĭ orĭ, tótă scăldătórea se împreună la un loc într'un vas şi se tórnă pe o apă curgĕtóre, maĭ ales pe un părăŭ, anume ca tot rĕul bolnavuluĭ să se ducă cu apa şi, în cas să maĭ aibă chef a se întórce, apoĭ să se întórcă, când se va întórce apa cu cursul sĕŭ la dél.

Tótă procedura acésta cu *furnicarul* se numesce *a luà noĭ*, şi se ḑice *a luà noĭ de dînsele* (2).

Tot cam în chipul acesta se vindecă *de dînsele* (reumatism) şi Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ*, căcĭ iată ce-mĭ scrie în privinţa acésta d-l S. Theodorescu-Chirilean :

---

(1) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(2) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al luĭ Iord. Isac;—şi a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

«Din furnicĭ se face scăldătóre pentru ceĭ bolnavĭ de reumatism ast-fel:

«Pornescĭ de acasă cu o doniță și cu puțină sare într'o legătură și te ducĭ la un *moșuroiŭ de furnicarĭ*.

«Ajuns acolo, aruncĭ sarea pe mușuroiŭ și dicĭ:

Eŭ vĕ daŭ din sarea mea,
Iar voĭ să-mĭ dațĭ lécul vostru!

«După acésta umpli donița cu furnicarĭ, cu pămînt și cu cetină cu totul, legĭ donița pe la gură cu o cârpă ca să nu ésă furnicariĭ și te întorcĭ repede acasă.

«Ajuns acasă, puĭ furnicariĭ într'un ciaun saŭ căldare la fiert și pe urmă apa, când o puĭ în vană (balie), o strecorĭ ca să nu fie cu gunóie.

«Cel bolnav se scaldă în apa acésta, iar când ese din scăldătóre, îl iea unul sănătos la frecat—după ce a fost maĭ întâiŭ uns cu unt pe picióre,—începênd de la degete în sus, nu de sus în jos, și-l frécă așà hăt multișor. Apoĭ bolnavul se culcă și bea așà culcat un pahar de lapte fierbincior, căcĭ se încăldesce și asudând i se face bine.

«A doua di, când se scólă, par'că n'are picióre, așa-ĭ de sprinten și de ușor» (1).

Sunt uniĭ ómenĭ, cărora le ese tótă rĕutatea pe trup, par'că ar fi furnicĭ (2). Acéstă «bólă de piele», numită *furniceĭ* (3), se vindecă, dacă se spală cu apă fiértă, cu *leuștean* și cu furnicĭ (4).

---

(1) Vedĭ și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Spirtul de furnicĭ e bun să se frece cu el pentru durerea de șéle saŭ de ciolan (reumatism)»;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 89: «Pentru *reumatism* se frécă la locul dureros cu spirt de furnicĭ; saŭ se iea un furnicariŭ, se opăresce într'o apă care a fiert în clocote, apoĭ se înfășóră cu el partea bolnavă (Giurgiŭ); saŭ se face următórea scăldătóre: se scólă baba la miedul nopțiĭ, se duce în pădure și iea un furnicariŭ mare cu cuib cu tot, îl aduce acasă fară să vorbéscă, aduce apă tot fără să vorbéscă, fierbe furnicariul cu acéstă apă și scaldă pe cel bolnav, apoĭ duce furnicariul la loc tot nóptea. Așà face de treĭ orĭ în treĭ lunĭ, și «lucru curios, un om olog de reumatism și cu mânile sgârcite s'a vindecat cu acest léc.»

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

(3) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 256.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; —Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

Când te dor *șélele* orĭ picióreie, orĭ când simțĭ că aĭ prin trup un fel de micĭ înțepăturĭ dureróse, par'că ar fi mușcăturĭ de furnicĭ, e bine să te ducĭ la un *mușuroiŭ de furnicĭ* și să ieĭ într'un vas din mușuroiŭ: furnicĭ, cu paie, pămînt, ouĕ de furnicĭ, tóte amestecate și, aducêndu-le acasă, să le fierbĭ cu apă, și apă de aceea să beĭ și să te scaldĭ cu ea, și apoĭ îțĭ trece (1).

Când se *splinézâ* o vită, adecă când mănâncă prea mult și i se umflă splina, se fierbe un furnicariŭ și i se pune cald pe spinare (2).

Când un copil e *leneș*, se ḑice că e bine să-ĭ daĭ *aripĭ de furnică*, și atuncĭ se va face iute și sprinten ca furnica (3).

Asemenea e bine să țiĭ o *furnică* legată la patul unde dorm copiiĭ, că apoĭ țĭ se vor face harnicĭ ca furnica (4).

În fine o sémă de Românĭ, când vĕd întâiașĭ dată primăvara *furnicĭ*, le prind, le frécă în palme și apoĭ se ung cu sucul acela pe mână, anume ca să fie iuțĭ ca furnicile (5).

Pe lângă datinele și credințele înșirate până aicĭ, maĭ aŭ Româniĭ de pretutindenĭ încă și o mulțime de *cimiliturĭ* atât despre *furnică*, cât și despre *mușuróiele* saŭ *furnicarele* în carĭ petrec furnicile.

Iată vre-o câte-và și de acestea, și anume întâiŭ: despre o unică furnică:

Rasca
Parasca
S'ar suì în cer, dóră
Să aibă o scară (6).

La cap nod,
Dinapoĭ nod,
La mijloc șft.

La cap dîc,
La dos dîc,
La mijloc fiu, fiu, fiu.

La cap măciucă,
La códă măciucă,
La mijloc nemică.

La cap dîc,
Dinapoĭ madîc,
La mijloc nemic.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.
(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.
(3) Cred. Rom. din Transilvania, com. Buduș, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(4) Cred. și dat. Rom. din Transilvania, com. Dumitrea-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(5) Dat. Rom. din Ilișescĭ, com. de d-l George Forgaciŭ, învĕțător.
(6) *Ungaria*, an. V, Cluș 1896, p. 187.

La cap hop,
La códă şop,
La mijloc nu-ĭ nemică.

La cap hup,
La códă şup,
La mijloc nu-ĭ.

La cap nod,
La dos nod,
La mijloc
Şobârnog.

La cap dup,
La c . . hup,
La mijloc hus.

La cap ţap,
La códă hap,
La mijloc nemic.

La cap hurtutu,
La dos hurtutu,
La mijloc ferfeniţă.

La cap
Ţap,
La mijloc pepene,
Dinapoĭ secere.

La cap modilcă,
La şedut modilcă,
La mijloc nemică.

La cap botică,
La dos botică,
Iar la mijloc maĭ nemică.

La cap grósă,
Dinapoĭ grósă,
Iar la mijloc subţire (1).

Despre maĭ multe furnicĭ:

La vecina sub părete
Miĭ de fete
Cucuete (2).

Pe drumul luĭ Scarlat
Tot meiŭ vĕrsat.

D'acì până la voĭ
Tot tobe de meiŭ.

De acì până la munte
Tot zale mărunte.

De la munte
Până la munte
Tot zale mărunte.

De la baltă până la munte
Tot zale mărunte.

Cât iĭ de aicĭ până la munte,
Tot zale mărunte.

De la mine
Pân'la tine
Tot zale
Şi parale.

De la noĭ
Până la voĭ
Tot mărgele
Mărunţele,
De fuge mâţa de ele.

Pe la noĭ sub părete
Îs plin de puice pupuete.

De aicĭ şi până la munte
Tot fete şi mătuşe (3).

(1) Art. Goroveĭ, *Cimiliturile Românilor*, Bucurescĭ 1898, p. 162—164.
(2) Com. de d-l Ios. Olariŭ.
(3) Art. Goroveĭ, op. cit., p. 164—166.

Despre *furnicare* saŭ *mușunóiele de furnicĭ*.

De aicĭ până la mare
Tot căldărĭ în cale (1).

Într'un vârf de munte 'nalt
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe-un dél mare și rotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe délul cel măturat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe délul cel gurguțat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Într'un vârf de dél rotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Într'un munte 'nflăcărat
Fierbe-o ólă cu păsat.

În délul gurguioțat
Fierbe-o ólă cu păsat.

În cel vârf încoronat
Fierbe-o ólă cu păsat.

După délul rostopat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Pe deluțul înrotat
Fierbe-o ólă cu păsat.

După délul restocat
Fierbe-o ólă cu păsat.

Într'un vârf de munte
Fierbe-o ólă cu linte.

Într'un vârf de moviliță
Fierbe-o ólă cu chisăliță.

Într'o vălcicuță
Fierbe-o ólă cu chisăliță (2)

Afară de cimiliturĭ maĭ aŭ Româniĭ despre furnică încă și o mulțime de *proverbe*, *ḑicale* și *locuțiunĭ*, precum:

Merge, cum merge furnica cu sacu'n spinare (3).

Saŭ:

Pare că e o furnică
Cu sacul sĕŭ în spinare —

se ḑice despre un om mic de statură, care duce o greutate mare în spate (4).

Furnica îșĭ strînge hrană
De cu vară pentru érnă.

Proverbul acesta ne învață a fi prevĕḑĕtorĭ.

Furnica cât de mică,
Și ea te pișcă când o calcĭ.

(1) Com. de S. Sa T. Bălășel.
(2) Art. Goroveĭ, op. cit., p. 166—167 și din colecțiunea mea.
(3) Din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.
(4) Dict. de Iordache Bran.

Furnica, cât e de mică şi dacă o calcĭ pe picior, se întórce şi ea să te musce.

Saŭ :

Furnica, cât de mică, şi tot dacă o calcĭ,
capul îşĭ ridică şi te pişcă —

adecă: şi cel maĭ mic ne póte vătĕmà, când îl vom supĕrà.

Şi furnica, cât de mică,
Face-o rĕsplătire mică —

adecă şi cel maĭ mic te póte rĕsplătì.

Şi furnica, de-ĭ furnică,
Tot are mânie cât de mică —

adecă: om fără de mânie nu se póte.

Furnică cu furnică,
Fie cât de mică,
Face mare muşuroiŭ —

adecă ceĭ maĭ micĭ, mulţĭ împreunându-se, fac mare zarvă, mare turburare; precum şi unirea şi munca celor micĭ póte produce resultate însemnate.

Di furñiga funico (1) —

puţină ispravă.

Di furniga hicat nu se scóte (2) —

adecă un lucru mic nu e bun la orĭ-ce.

Aŭ tăbărît ca furnicile la stejar

arată o mare îngrămădire, îmbulzélă la un lucru saŭ la un loc.

A umblà furnicĭ prin mânile saŭ
prin piciórele cuĭ-và.

se ḑice despre ceĭ ce n'aŭ astîmpĕr, dorițĭ fiind de a aflà o taină, un ce necunoscut pentru dînşiĭ (3).

Mĕ furnică prin tot trupul —

---

(1) Măcel de furnică.
(2) Nu se scóte ficat din furnică.
(3) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 462—464.

adecă simţesc aşà ce và ca şi când mĭ-ar umblà nisce furnicĭ prin trup (1).

A fi harnic ca o furnică —

adecă a fi fórte muncitor.

A mâncà ca o furnică —

adecă a mâncà fórte puţin.

A face slova ca piciorul de furnică —

se ḑice de cel ce scrie frumos, mărunt.

A fi ca un furnicariŭ —

adecă a fi o mulţime multă, nenumĕrată.

A se prăsì ca furnicile —

adecă a se îmmulţì iute şi în mare numĕr (2).

În *Ţéra-Românéscă*, afară de cele ce s'aŭ înşirat până aicĭ, maĭ există încă şi un joc de copiĭ numit: *de-a furnicile*, care se face precum urméză:

Doĭ copiĭ staŭ jos unul în faţa altuia. Întind mânile unul către altul şi tóte patru mânile se apucă unele pe altele cu *degetele* de din dosul palmelor, formând ast-fel un şir de patru mânĭ tóte cu feţele în jos. Acest şir apoĭ, în mod cadenţat, este când lăsat în jos, când săltat în sus şi în acest timp amândoĭ copiiĭ de odată rostesc: *Ciupi-ganca! ciupi-ganca! ciupi-ganca!* şi îndată apoĭ desfac mânile şi le amestică unele cu altele, frecându-le iute unele de altele şi ḑicênd fie-care pe întrecere: *furnicĭ! furnicĭ! furnicĭ!* (3).

Tóte furnicile, fără deosebire, sunt maĭ mult saŭ maĭ puţin stricăcióse. Aşà unele strică la pomĭ, altele intră prin case şi fac stricăciunĭ la miere şi zahăr, şi iarăşĭ altele, şi anume cele de pădure se ḑice că ieaŭ mana de la oĭ şi de la vacĭ (4).

(1) Usitat în Bucovina.
(2) Com de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(4) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean. «*Furnicariĭ marĭ* în trup, când îĭ ucidĭ, ese dintr'înşiĭ o materie albă. Aceea se ḑice că-ĭ laptele şi untul mâncat de pe la stânĭ şi văcăriĭ. Pe

Decĭ Românif, spre a se mântuì de dînsele, întrebuințéză
›t felul de mijlóce.

Cel maĭ bun și maĭ sigur mijloc însă este acela dacă se
erbéză ḑiua lor, care cade tot-deauna în Joia din săptĕmâna
lbă saŭ săptĕmâna brânzeĭ, și care se numesce *Joia fur-
icilor!*

În acéstă ḑi fie-care Român, cu deosebire însă ceĭ din *Țéra-
Românéscă*, com. Râjlețu, plasa Oltul-Vedea, jud Olt, aŭ grijă
e a se sculà fórte de diminéță și a face o turtă de mălaiŭ
aŭ de făină cu câte ce-và brânză saŭ unt pe ea și a o duce
poĭ pe câmp, unde o pun pe un *mușuroiŭ de furnicĭ* saŭ
n pădure pe un arbore (1).

În alte părțĭ, tot din *Țéra-Românéscă*, fac sătencele în
oia din săptĕmâna brânzeĭ, care se numesce tot-deauna
oia furnicilor, o turtiță de făină de porumb și merg de o
un la un *mușuroiŭ de furnicĭ* (furnicariŭ), credênd că pe
ară furnicile nu vor intrà prin casele lor. Maĭ cu sémă cele
e cresc *viermĭ de mătase* țin grozav acest obiceiŭ, ca să
u vie furnicile pe vară la *viermiĭ de mătase* (2).

Făcênd-o acésta se crede că sunt scutițĭ în tot decursul
nuluĭ de orĭ și ce daună din partea furnicilor.

Întîmplându-se însă cu tóte acestea să facă vre-o strică-
iune, atuncĭ caută felurite alte mijlóce spre a se apĕrà de
însele.

Așà dacă furnicile saŭ unele femeĭ ieaŭ orĭ opresc mana
acilor, pentru ca acestora să le vie iarășĭ lapte, o sémă de
omânce bagă un boț de sare într'un *furnicariŭ*, îl lasă să
teà treĭ ḑile acolo, apoĭ îl scot și-l daŭ vacilor ca să-l lingă
i vacile lingêndu-l capĕtă laptele iarășĭ înapoĭ (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că de la cuv. *furnică*
'aŭ format în decursul timpuluĭ și alte cuvinte, precum:

Furnicărie, pl. *furnicăriĭ* = o mulțime mare de furnicĭ.

ı stânĭ chiar se și vĕd o mulțime de aceștia. De aceea ciobaniĭ, când
ĭ vĕd, se supĕră pe dînșiĭ și-ĭ omóră, credênd că sunt trimișĭ de ceĭ
e ieaŭ mana vitelor.»

(1) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 256.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

A furnicà = a umblà o mulţime de ómenĭ în colo şi în cóce ca şi furnicile.

A furnicà = a umblà ce-và prin corpul omuluĭ ca furnicile, d. e. *mĕ furnică* saŭ *îl furnică* prin tot corpul.

Furnicare = acţiunea umblăriĭ ca furnicile.

Furnicătură = acţiunea împlinită a umblăriĭ ca furnicile.

Furniceĭ = bólă de piele, despre care s'a vorbit dejà maĭ sus.

VIESPEA DE STEJAR.

(Cynips quercus L.)

Cine va trece pe lângă un stejar şi maĭ ales printr'o pădure de stejarĭ şi se va uità cu luare de sémă la frunzele acestora, acela va trebuì numaĭ decât să observe că o sémă de frunze aŭ pe partea cea din jos un fel de bobiţe rotunde de colóre gălbuie-verde saŭ cafenie-galbenă şi de mărimea uneĭ cireşe saŭ a uneĭ vişine.

Aceste bobiţe, numite de popor *gugóşe* saŭ *gugoşĭ* (1) şi *merişóre* (2), sunt produse în urma împunsăturilor uneĭ viespĭ micĭ, care îşĭ depune ouĕle sale în frunzele stejarilor şi care se numesce *Viespe de stejar*.

O altă specie de viespe, care se ţine de aceeaşĭ familie, la care se numĕră *Viespea de stejar*, însă care-şĭ depune ouĕle sale pe rămurelele cele tinere ale *Rugului* saŭ *Câcădârului*, lat. Rosa canina L., se numesce *Viespea de rug*, lat. Cynips rosae saŭ Rhodites rosae L.

Gugóşele, carĭ se produc în urma împunsăturilor acesteĭ viespĭ, nu sunt aşà de rotunde ca *merişórele de stejar*, ci puţin maĭ încolţorate, iar pe de-asupra sunt flocóse ca şi când ar fi acoperite cu un fel de muşchiŭ.

Atât la mijlocul merişórelor de stejar, cât şi la mijlocul gogóşelor de rug, se află larvele viespişorilor amintiţĭ maĭ sus, carĭ eşind din ouĕle depuse în frunze şi rămurele cresc de-

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14.
(2) Usitat maĭ cu sémă în Bucovina.

odată cu formarea şi crescerea merişórelor şi carĭ se numesc de către popor *Viermişor* pl. *viermişorĭ*, (1), saŭ *Viermuş*, pl. *Viermuşĭ* (2).

Privitor la merişórele produse de *Viespea de stejar*, Românii din *Bucovina* aŭ următórea credinţă :

Dacă în aceste merişóre saŭ gogóşe se află în decursul tómneĭ un fel de viermuşorĭ albĭ, adecă larvele *Viespilor de stejar*, atuncĭ anul viitor are să fie mănos, va fi greŭ pămîntul de pâne atâta ce are să se facă în anul acela. Iar dacă se află într'însele un fel de păingăniş, atuncĭ are să fie fómete şi bólă în ómenĭ (3).

Maĭ departe ḑic o sémă de Românĭ, tot din *Bucovina*, că dacă voescĭ să sciĭ cum va fi anul următor: bun orĭ rĕŭ, ploios orĭ uscat saŭ secetos, să ieĭ în ḑiua de *Ciuda luĭ Archanghel*, 6 Septemvrie, merişóre de stejar, să le taĭ drept în două, şi de veĭ găsì într'însele painjen, va fi anul rĕŭ, de veĭ găsì muscă, va fi anul de mijloc, de veĭ găsì vierme, va fi bun, iar de nu veĭ găsì nemică, să te temĭ de *Ciumă*.

Şi iarăşĭ: dacă merişórele saŭ gogóşele vor fi multe la vremea lor, să sciĭ că érna se va începe de vreme, şi multă zăpadă înainte de vreme va cădé, şi la urmă frig de ajuns va fi; de vor fi merişórele de stejar la mijloc bune, şi vara următóre va fi bună şi róde în tóte semĕnăturile; iar de vor fi merişórele acestea la mijloc ude, şi vara următóre va fi ploiósă, şi în urmă de vor fi uscate şi vara va fi secetósă (4).

Dacă un bolnav de epilepsie se duce unde este un rug saŭ trandafir sălbatec, se despică tulpina acestuia de jos în sus atâta de tare, cât să pótă încăpé bolnavul prin ea şi-l trece de nouĕ orĭ, şi de fie-care dată îngrópă câte un co-

---

(1) Dat. Rom. din Braşca, com. de Zaharie Roşca, stud. gimn. şi a celor din Pătrăuţ pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—Idem: *Istoria nat. medicală*, p. 110: «Aceste larve sunt cunoscute în jud. Sucéva sub numele de *Viermuşorĭ de cacadâr*, şi femeile, carĭ vor să facă copiĭ, îĭ pun în apă rece şi-ĭ beaŭ.»

(3) Cred. Rom. din Pătrăuţĭ pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc, şi a celor din Braşca, com. de Zah. Roşca.

(4) Dat. şi cred. Rom. din Udescĭ, com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.

rig, o lumînare și un pitac, și apoĭ iĭ dă să beà apă cu *Viermușĭ* din gogóșă, atuncĭ bolnavul se vindecă.

Dacă rugul, în urma acésta, cresce frumos, atuncĭ bolnaul se vindecă; însă dacă până peste o lună saŭ două se usucă, atuncĭ bolnavul nu are léc (1).

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Idem, *Câte-và observaiunĭ asupra medicineĭ poporuluĭ român*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXXV, p. 318: «Bolnaviĭ de epilepsie se vindecă, dacă se duc la un rug trandafir), despică tulpina de jos în sus atât de tare, cât să pótă încápé prin ea, și îl trec de nouě orĭ. De fie-care dată bolnavul îngrópă câte un covrig, o lumînare și un pitac, și apoĭ bea apă cu *Viermușĭ*, carĭ se găsesc în gogóșă de rug. Dacă rugul cresce frumos, bolnavul se vindecă; dacă într'o lună saŭ doué rugul se usucă, bolnavul nu are léc (jud. Prahova).

VIESPOIUL

(Sirex gigas L.)

Prin *brădete* (1) saŭ *brădinişurĭ*, adecă prin pădurile carĭ sunt împănate maĭ cu sémă cu *bradĭ* şi *molidĭ*, fórte adeseorĭ se póte observà în decursul veriĭ un fel de viespe mare sburând împrejurul unuĭ saŭ altuĭ copac, ca şi când ar căutà ce-và.

Acest soiŭ de viespe se numesce în Bucovina: *Viespoiŭ*, fem. *Viespóe* şi *Viespóică*, *Viespĕroiŭ* saŭ *Gespĕroiŭ*, fem. *Vespĕróie* şi *Gespĕróie* saŭ *Viespĕróica* şi *Ghiespĕróica* (2).

Viespoiul e un fel de viespe mare care, după cum am spus, trăesce maĭ ales prin *brădeturĭ* saŭ *brădinişurĭ*. Corpul sĕŭ e rotund şi de 15—40 mm. de lung, iar abdomenul roşu şi provĕdut la capĕt cu un ghimpe lung. Femeiuşca însă, pe lângă acest ghimpe, maĭ are încă şi un ac negru, anume pentru ouat. Cu tóte însă că atât bărbătuşul cât şi femeiuşca aŭ câte un ghimpe, nu înghimpă nicĭ unul nicĭ altul. Cele două închieturĭ saŭ inele dintâĭ, precum şi cele treĭ din urmă ale abdomenuluí femeiusceĭ sunt galbene, iar cele patru de la mijloc negre.

Femeiuşca acestuĭ soiŭ de viespe, adecă *Viespóia* saŭ *Viespĕróia*, se ouĕ în borţile ce le face în scórţa bradilor şi molidilor cu ajutorul aculuĭ sĕŭ cel lung.

---

(1) *Brădet*, pl. *brădete* şi *brădeturĭ* = pădure de bradĭ şi molidĭ.

(2) Dat. Rom. din Ilişesci şi a celor din Bilca, dict de Chirilă Horodnic: «*Gespăroiul*, fem. *Gespăróe* şi *Gespăróică*, e un fel de *gespe* lung în trup, pe pântece cu dungĭ galbene şi negre, şi cu códă lungă. El trăesce maĭ ales la pădure.»

Larva, care e fără picióre şi care, ca tóte larvele ce petrec prin lemne, se numesce *Cariŭ*, intră adânc în lemn şi face borţĭ largĭ printr'însul în forma uneĭ pene de gâscă. S'a întîmplat însă fórte adese-orĭ că larva acésta s'a desvoltat în viespe deplin abià după ce s'a adus lemnul, în care a fost ea, acasă, şi s'a făcut dintr'însul diferite obiecte precum: grindĭ, lăiţĭ, scaune, paturĭ, dulapurĭ, blidare şi alte de asemenea.

De aicia vine apoĭ că *Viespoiul* adese-orĭ se póte observà nu numaĭ prin pădurĭ, ci şi prin unele sate de la ţéră.

ALBILIŢA.

(Pontia brassicae saŭ Pieris brassicae L)

Albiliţa e un fluture de ḑi şi se numesce în Bucovina încă şi *Fluture alb, Fluture de curechiŭ* şi *Curechiţă* pl. *Curechiţĭ* (1), iar în alte părţĭ locuite de Românĭ: *Albiliţă*, *Fluture alb* şi *Fluture de varză* (2).

Antenele, adecă pipăitórele fluturuluĭ acestuia aŭ forma uneĭ măciucĭ; aripele-ĭ sunt albe, iar cele de dinainte cu vârful negru. Femeiuşca are douĕ pete negre, maĭ la o parte de mijlocul aripilor de dinainte, iar aripile dindărăt sunt de desubt galbene şi puţin acoperite cu un pĕr negricios.

Larva acestuĭ fluture, numită pretutindenĭ de către Româniĭ din Dacia traiană: *omidă*, pl. *omiḑĭ* saŭ *Oñidă*, pl. *oñiḑĭ*, iar de către ceĭ din Macedonia: *luñidă* şi *uñidă* (3), trăesce de regulă pe curechiŭ saŭ varză, din care causă se numesce el apoĭ şi *Curechiţă, Fluture de curechiŭ* saŭ *Fluture de varză*.

Un alt fluture, care se ţine de familia *Albiliţeĭ*, e *Nalbariul* (4), lat. Pontia saŭ Pieris crataegi L.

Fluturele acesta are aripĭ albe şi cu vine negre pe dînsele. El se arată maĭ cu sémă în luna luĭ Iulie şi petrece cu miile pe *Trifoiŭ alb* şi *roş*, precum şi pe marginea bălţilor.

---

(1) Dat. Rom. din Reusenĭ, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

(2) Dict. de Iordache Bran din Paşcanĭ în Moldova; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 83. — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Teod. Rotariŭ, *Inimiciĭ pomilor şi mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporuluĭ*, an. I, Pesta 1867, p. 97.

În acelaşĭ timp femeiuşca depune de la 1—200 de ouĕ pe frunzele *Păducelului*, lat. Crataegus oxyacantha L.; a *Mălinuluĭ*, lat. Prunus padus L.; a *Porumbreluluĭ*, lat. Prunus spinosa L.; a *Perjuluĭ*, lat. Prunus domestica L.; a *Pĕruluĭ*, lat. Pyrus communis L. şi a *Mĕruluĭ*, lat. Pyrus malus L. În August es din ouĕle acestea larvele, carĭ asemenea se numesc *omiḑĭ*, ca şi cele ale *Albiliţeĭ*, şi-şĭ fac un cuib comun, din care, eşind apoĭ afară, rod frunzele pomuluĭ pe care se află, până târḑiŭ tómna. Iar după ce dă rĕcéla, se retrag îndărăt şi fac peste cuib un învĕliş în forma pânzeĭ de paingen şi se aşéză la ernat (1).

Atât omiḑile flutureluĭ acestuia cât şi cele ale *Albiliţeĭ* sunt aşà de mâncăcióse şi de stricăcióse că, dacă nu se caută din cu bună vreme ca să se stârpéscă, sunt în stare să devasteze tóte *curechiştile*(2) şi pometele în carĭ s'aŭ încuibat.

Drept aceea Româniĭ de pretutindenĭ caută tóte chipurile şi mijlócele cum le-ar puté maĭ lesne şi cât maĭ de grabă nimicì.

Aşà, contra omiḑilor de *Albiliţă* întrebuinţéză eĭ, între multe altele şi cele următóre:

Pun, maĭ ales femeile, în ajunul Bobotezeĭ, când umblă preotul cu crucea şi cu aghiasmă pe la case, ca să le binecuvinteze şi să le stropéscă cu apă sfinţită, o legăturică cu sĕminţă de curechiŭ, ca să şédă preotul măcar cât de puţin pe dînsa, în credinţă că curechiul ce va eşì dintr'o asemenea sĕminţă nu-l va mâncà *omida* (3).

Crescênd curechiul mare, îl stropesc cu móre de curechiŭ (4) saŭ cu aghiasmă din *Ḑiua omiḑilor*, adecă din ḑiua sfîntuluĭ *Trif*, patronul omiḑilor, gândacilor, şi al *tuturor gujuliilor* celor stricăcióse (5).

Neajutând aceste douĕ mijlóce, precum nicĭ altele asemenea acestora, Româniĭ carĭ locuesc în apropierea pădurilor,

(1) Cf. Teod. Rotariŭ, op. cit., p. 97.

(2) *Curechiştele*, sing. *curechişte*, ogorul pe care se sémĕnă curechiul.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(4) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.

(5) Dat. Rom. din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran. — Maĭ pe larg însă să se vadă Sim. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 245.

vĕḑênd că s'aŭ făcut prea multe omiḑĭ, aduc un furnicariŭ întreg de *Furnicĭ de pădure* şi-l pun în curechişte.

Furnicile aduse, cum se vĕd scăpate, încep îndată a alergà în colo şi încóce prin curechişte şi dând de omiḑĭ încep o luptă amarnică cu dînsele şi nu se lasă până ce nu le curăţesc pre tóte de pe frunze şi ducêndu-le în furnicariŭ le stârpesc.

Cum aŭ sfârşit însă furnicile de stârpit omiḑile, trebue să se ieà iarăşĭ furnicariul şi să se ducă înapoĭ de unde s'a adus, căcĭ nefăcêndu-se acésta, e drept că te mântuescĭ de omiḑĭ, dar maĭ pe urmă nu poţĭ scăpà de furnicĭ, pentru că ele se înmulţesc apoĭ prin grădină (1).

Contra omiḑilor de *Nalbariŭ*, precum şi a altor omiḑĭ, carĭ asemenea rod frunzele pomilor, Româniĭ din *Bucovina* întrebuinţéză în prima linie următorul mijloc.

Adună în ajunul *Alexiilor*, adecă în ḑiua premergĕtóre Sf. Alexie, omul luĭ Dumneḑeŭ, care cade la 17 Martie, tóte gunóiele şi frunzele câte se află prin pomete şi, făcênd dintr'însele maĭ multe grămăgióre printre pomĭ, le daŭ a doua ḑi des de diminéţă foc şi afumă cu dînsele toţĭ pomiĭ.

Făcêndu-se acésta se crede că nu numaĭ *omiḑile*, ci şi tóte *gujuliile* şi *gângăniile*, tóte *jivinile* şi *gândaciĭ*, precum şi alte vietăţĭ mărunţele, stricăcióse atât pometelor, cât şi sĕmĕnăturilor, se împedică de a se apropià şi înmulţì pe lângă casele, acareturile şi prin pometele omenescĭ (2).

Tot spre scopul acesta se stropesc pomiĭ şi cu apă sfinţită în ḑiua de St. Trif (3).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* însă, carĭ vreaŭ ca în decursul anuluĭ să nu aibă mulţĭ fluturĭ pe lângă casă, afumă în séra spre *Joĭ mare* grădinile cu busuioc de nouĕ anĭ (4).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — Dim. P. Lupaşcu, *Medicina Babelor*, Bucurescĭ 1890, p. 75: «Să ieĭ douĕ saŭ treĭ cuiburĭ de *furnicarĭ* vechĭ cu totul într'un sac şi să presarĭ peste locul cu curechiŭ şi nicĭ o *omidă* nu va maĭ rĕmâné.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 208.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 245–246.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Omiḑile, după cum îĭ este fie-căruia prea bine cunoscut, sunt aprópe maĭ tot atât de stricăcióse ca şi *Lăcustele.*

De aicia vine apoĭ că Românii asémĕnă pre toţĭ străinii lacomĭ de munca şi averea lor cu *omiḑile.*

Poetul M. Eminescu, care în tinereţele sale a petrecut scurt timp şi în Bucovina, se plânge că:

Din Boian la vatra Dorniĭ
A umplut *omida* corniĭ,
Şi străinul te tot pasce,
De nu te maĭ poţĭ cunósce (1).

Iar poporul român din *Transilvania* şi *Ungaria*, plin de amărăciune şi înverşunare pre străinii carĭ îl storc de măduvă, cântă:

Frunză verde pălămidă,
Plină-ĭ ţéra de *omidă*,
De *omidă* unguréscă
Şi de *gărgără* săsésca ! (2).

Maĭ departe, tot despre *omiḑĭ* există la Românii din *Transilvania* încă şi următórele credinţe:

Omida e făcută din lacrimile *Draculuĭ* (3).

Omiḑile s'aŭ făcut din lacrimile *Dracilor*, făcuţĭ din femeile cele necredinciόse (4).

Omiḑile s'aŭ făcut din némul luĭ *Iuda*, pe care l-a blestemat Dumneḑeŭ pentru că a vîndut pe Domnul Is. Chr, în omiḑĭ netrebnice şi greţόse (5).

Omida e mâna cea nenorocósă a luĭ *Iuda* (6).

Omida e mâna stângă a *Satanei* (7).

Omidă a vedé umblând pe la mijlocul erniĭ, e semn de un an sărac (8).

---

(1) *Poesiĭ*, Bucurescĭ 1884, p. 177.
(2) Vas. Alecsandri, *Poesiĭ pop. ale Românilor*, Bucurescĭ 1866, p. 219.
(3) Cred. Rom. din Bistriţa.
(4) Cred. Rom. din Budatelec.
(5) Cred. Rom. din Oroiul de Câmpie.
(6) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.
(7) Idem.
(8) Cred. Rom. din Ercea.

Omiḑĭ multe, an sărac (1).

Omidă a vedé în casă pe părete, e semn că veĭ avé scârbă (2).

Omidă pe ferestĭ a vedé, e semn că are să-ţĭ vie vre-un rĕŭ din afară (3).

Omiḑĭ pe casă de-ţĭ vor umblà, e semn a sărăcie (4).

Omiḑĭ multe de se vor suì pe tine, în drumul ce-l veĭ face, nu veĭ avé noroc (5).

Omiḑĭ negre în jurul caseĭ tale de veĭ vedé, e semn că are să móră cine-và la casă (6).

Când veḑĭ *omiḑì* multe pe la grajd, e semn rĕŭ (7).

Când îţĭ vine un străin în casă cu o *omidă* pe spate, scó-te-l pe uşă afară, că de nu, din el are să-ţĭ vie sărăcia (8).

Când găsescĭ *omiḑì* multe, omóră-le, că de nu, nu veĭ scăpà de sărăcie (9).

Pe o femee necredinciósă, de vreĭ să o îndrepţĭ, pune-ĭ în tóte ḑilele sub perină câte o *omidă* învĕlită în zahăr alb, că se va îndreptà (10).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* din contră cred şi ḑic că *omiḑile* sunt pedépsă de la Dumneḑeŭ pentru păcatele nóstre cele multe. Iar la vremea cea de apoĭ vor eşì atâtea omiḑĭ pe faţa de pămînt, în cât nu se vor maĭ găsì frunze prin pomĭ, căcĭ ele vor mâncà până şi frunzele viilor, pe carĭ acuma le cruţă, şi viile din rădăcină se vor uscà, în cât nicĭ vin de Sf. liturghie nu se va maĭ găsì.

Şi de óre-ce omiḑile sunt pedépsa luĭ Dumneḑeŭ, de aceea nu e bine să le omorĭ. Iar cel ce omóră omiḑĭ are vise urîte, şi pe ceea lume se vor pune pe el de-l vor mâncà.

---

(1) Cred. Rom. din Mădăraş.
(2) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(3) Cred. Rom. din Socol.
(4) Cred. Rom. din Filpiş.
(5) Cred. Rom. din Feleac.
(6) Cred. Rom. din Coşocna.
(7) Cred. Rom. din Feleac.
(8) Cred. Rom. din Bistriţa.
(9) Cred. Rom. din Ocniţa.
(10) Cred. Rom. din Râciŭ.—Tóte credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Cel ce culege seminţele de omiḑĭ de prin pomĭ, să le deà pe ape, să nu le pună pe foc să ardă, că făcênd-o acésta, bine nu-ĭ va merge pe lumea acésta şi pe ceea-laltă va arde şi el în foc.

Omul, orĭ cât ar culege omiḑile, tot nu va avé să le stârpéscă, căcĭ acestea sunt mânia dumneḑeéscă. Prin urmare numaĭ când milostivul Dumneḑeŭ le va poruncì, vor plecà.

Când sunt omiḑĭ multe, anul acela va fi bogat în vin şi grâŭ.

În fine tot la Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* există şi următórele ḑicale:

A mâncà ca omiḑile,

adecă: a mâncà mult şi fără saţ. D. e. de copiĭ se ḑice că mănâncă ca omiḑile. De aceea este şi ḑicerea poporală:

Copilul e omidă la casa omuluĭ.

Şi în urmă:

A fi mâncat de omiḑĭ,

adecă: a fi găurit, ciuruit peste tot(1).

Şi de óre-ce fluturiĭ, despre carĭ mĭ-a fost până aicĭ vorba, produc nisce *omiḑĭ* atât de stricăcióse ca acelea pe carĭ le-am amintit maĭ sus, de aceea poporul îĭ consideră şi pe dînşiĭ, deşì eĭ singurĭ nu fac nicĭ o stricăciune, de nisce augurĭ rĕĭ.

Aşà se crede şi se ḑice că cel ce vede întâiaşĭ dată primăvara un *Fluture alb*, acela tótă vara va fi alb, adecă palid la faţă, slab. Pe când, din contră, cel ce vede întâiaşĭ dată un *Fluture roş*, acela va fi *roş la faţă*, adecă tare (2).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean: «Dacă vĕd un *Fluture alb*, spun că vor fi slabĭ peste vară, iar dacă vĕd unul *roş*, spun că vor fi tarĭ»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos, stud. gimn.: «Se crede că ce fel de fluturĭ veḑĭ primăvara întâiŭ, aşà veĭ fi tot anul, adecă: dacă veḑĭ un *Fluture*, *roş* veĭ fi roş şi tare; dacă veḑĭ unul *alb*, veĭ fi alb şi slab, iar dacă veḑĭ unul *galben*, veĭ fi palid»; —I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ din Ciulniţa*, jud. Ialomiţa, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. III, p. 46: «*Fluture alb* când veĭ vedé întâiŭ, veĭ fi sănătos întregul an.»

Maĭ departe se ḑice că dacă se arată un ***Fluture alb*** fórte timpuriŭ primăvara, atuncĭ are să maĭ ningă (1), iar dacă ninge în ḑiua de *Patru-ḑecĭ de sfințĭ*, atuncĭ aŭ să fie peste vară fórte mulțĭ *Fluturĭ albĭ* şi fiind de aceştia, n'are să fie curechiŭ de fel.

Iar când fluturiĭ umblă în cete marĭ, atuncĭ ḑic ómeniĭ cĭ are să fie mare scumpete în tóte pânile (2).

(1) Cred. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadoveĭ, com. de Leon Latiş, stud. gimn.

FLUTURUL ROŞU.

(Vanessa urticae L.)

Unul dintre ceĭ dintâĭ fluturĭ, carĭ se arată primăvara, şi anume nemijlocit după ce s'a luat omĕtul, ba une-orĭ chiar şi înainte de a se duce acesta de pretutindenĭ, şi care sbóră, după cum spune poporul, în faţa sóreluĭ, este *Fluturul roş* saŭ *Fluturele roşu.*

Omida acestuĭ fluture, care e de colóre negrie şi cu dungĭ palide-verḑiĭ, se numesce de către Româniĭ din Bucovina: *Urzicariŭ,* fiind-că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica créţă,* lat. Urtica urens şi pe *Urzica mare* (1), lat. Urtica dioica L.

Româniĭ, când vĕd prima óră fluturele acesta, se bucură creḑênd şi ḑicênd că de la arătarea luĭ încépênd înainte n'are să ningă maĭ mult, ci are din ce în ce tot maĭ tare să se încălḑéscă şi să se desprimăvereze (2).

Maĭ departe, atât Româniĭ din Bucovina cât şi ceĭ din Moldova şi Ţéra-Românéscă, cred şi spun că cel ce vede întâiaşĭ dată primăvara un *Fluture roş*, acela tótă vara va fi roş, adecă sănătos (3), pe când din contră dacă vede un *Fluture*

---

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanescĭ, dict. de G. Cârstean;—şi a celor din Buninţĭ, dict. de George Dârja.

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

(3) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ: «Cine vede primăvara întâia óră un *Fluture roşu,* acela crede că tótă vara va fi roşu, sănătos»; — a celor din Buninţĭ, dict. de G. Dârja: «*Fluturul roşu* ese

galben, lat. Gonopteryx rhami L. va fi tótă vara bolnav şi galben la faţă (1).

În fine cred şi spun o sémă de Românĭ din Bucovina, că cel ce vede întâiaşĭ dată primăvara un *Flutur roş* şi prinḑêndu-l, îl va cóse într'o pânzătură la brâŭ şi ast-fel îl va purtà apoĭ tot anul la sine, acela va prinde peste vară *roĭ* (2) saŭ, avênd *stupĭ*, dacă va prinde un *Fluture roşu*, atuncĭ nu i s'or duce, adecă nu ĭ-or fugì *roiĭ* (3).

De familia *Fluturelui roşu*, despre care ne-a fost până aicĭ vorba, se maĭ ţin încă şi mulţĭ alţĭ fluturĭ. Dintre toţĭ fluturiĭ aceştia însă Româniĭ maĭ cunosc după nume încă numaĭ pe doĭ, şi aceia sunt:

Ochiul păunuluĭ de ḑi (4), lat. Vanessa Io L.

Despre fluturele acesta se crede şi se ḑice, ca şi despre cel roşu, că cine-l va prinde când se arată pentru întâiaşĭ dată, acela va prinde peste vară un *roiŭ de albine* (5).

---

fórte de timpuriŭ cam pe la Alexiĭ. Am vĕḑut un *Flutur roş*, am să fiŭ peste an roşu, adecă sănătos»; — M. Lupescu, *Superstiţiunĭ*, publ. in *Şeḑĕtórea*, an. I, p. 127: «Când veḑĭ primăvara pentru prima óră *Fluture roşu*, e semn că veĭ fi sănătos şi roş.»

(1) Cred. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean; — a celor din Straja, com. de N. Cotos: «Cel ce vede întâiaşĭ dată primăvara un *Fluture galben*, acela tot anul va fi bolnăvicios şi palid la faţă»; — a celor din Budeniţĭ, dict. de Marióra Dutcă: «Cine vede întâiaşĭ dată primăvara un *Fluture galbĕn*, acela e peste tótă vara bolnav, acela tot zace»; — M. Lupescu, *Superstiţiunĭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. I, p. 127: «De veḑĭ *Fluture galben*, tótă vara veĭ fi bolnăvicios»; — I. N. Constantinescu, *Superstiţiunĭ din Ciulniţa*, jud. Ialomiţa, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. III, p. 46: «*Fluture galben* dacă veĭ vedé întâiŭ primăvara, tot anul veĭ fi bolnav şi galben la faţă.»

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac; — a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «Dacă cine-và vede întâiaşĭ dată primăvara un *Fluture roşu* şi-l prinde, acela de bună sémă că va prinde un *roiŭ* care fuge de la alt om.»

(3) Cred. Rom. din Galanescĭ, dict. de G. Cârstean: «Cine are *stupĭ* şi va prinde, când vede întâia óră un *Fluture roşu*, aceluia nu i s'or duce roiĭ.»

(4) Nicolae Sulică, *Antropomorfisme şi anti-antropomorfisme în limba română*, Braşov 1900, p. 43: «Din regnul zoologic maĭ cunoscută e păséruica numită *Ochiul bouluĭ* (Auşel, Sfredelúş) şi fluturaşul numit *Ochiul păunuluĭ*»

(5) Cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu, stud. gimn.

Omida acestuĭ fluture, de colóre négră cu puncte albe şi acoperite cu perĭ lungĭ şi negri, se numesce de către Româniĭ din Bucovina asemenea *Urzicariŭ*, ca şi cea a *Flutureluĭ roşu*, din causă că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica mare* (1).

Fluturele pestricior saŭ *Fluturele picăţel*, pl. *Fluturĭ picăţeĭ*, lat. Vanessa polychloros L.

Când se arată acest fluture, care sémĕnă întru cât-và cu cel roşu, însă care e ce-và maĭ mare decât acela, atuncĭ e un semn că vine primăvara (2).

În fine merită a fi amintit aicĭ şi aceea, că copiiĭ din *Ţéra-Românéscă*, când vĕd vre-un fluture, ḑic:

Fluture,
Fluture,
Flutură pe buture,
Flutură pe flóre,
Flutură sub flóre!

Fluture,
Fluture,
Fluture pune-te,
Pune-te pe punte,
Pune-te sub punte!

Fluture,
Fluture,
Flutură pe fóie,
Flutură sub fóie!

Cuvintele acestea se crede că ar avé asupra fluturilor influenţă de a-ĭ face să se aşeze pe florĭ saŭ pe érbă (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Urzicariul* e o omidă prisne négră şi pĕrósă, care trăesce numaĭ pe urzică.»

(2) Cred. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesiĭ populare române*, Bucurescĭ 1885 p. 190.

S T R I G A.

(Acherontia Atropos L.)

Cel maĭ mare în privinţa grosimiĭ corpuluĭ dintre toţĭ fluturiĭ, câţĭ se află nu numaĭ în ţĕrile locuite de Românĭ, ci în întréga Europă, e *Striga*, numită în Bucovina încă şi *Striga nopţiĭ*, *Strigă de nópte*, *Buha ciumeĭ* şi *Capul luì Adam* (1); în Moldova: *Strigă de nópte* (2); în Ţéra-Românéscă: *Strigă*, *Cap de mort*, *Cap de mórte*, *Capul morţilor* şi *Suflet de Strigoiŭ* (3); în Transilvania: *Fluturul Morţiĭ* (4); în Ungaria: *Cap de mort* (5); la Româniĭ din Meglenia: *Frigurĭ*, iar la ceĭ din Macedonia: *Hĭavră* (6).

Numirea de *Strigă* a flutureluĭ acestuia să-ĭ vie de acolo, pen-

---

(1) După spusa Rom. din Bosancĭ, com. de Octavian Bârgăuan, stud. gimn.; — a celor din Tişeut, com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.; — a celor din Pârtesciĭ-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ;—a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dict. de Iordache Bran, pălmaş în Paşcanĭ.

(3) Com. de S. Sa. Păr. T. Bălăşel; — I. N. Constantinescu, *Superstiţiĭ din Ciulniţa*, jud. Ialomiţa, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. III, Fălticenĭ, p. 44; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 229; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144; — Fréd. Damé, *Nouveau Dictionnaire roumain-français*, vol. I, Bucurescĭ 1894, p. 194.

(4) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27: «Acherontia atropos. Acesta este unul dintre ceĭ maĭ marĭ fluturĭ de nópte. Pe trunchiŭ pórtă figura cruciĭ, de unde poporul îl numesce *Fluturul morţiĭ*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Româniĭ din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua serie, vol. V, p. 269: «*Frigurĭ:* se numesce aşà o insectă mare, care la Aromânĭ se numesce *Hĭavră*.»

tru că el, după credinţa unor Românĭ din *Bucovina* şi *Ţéra-Românéscă*, s'a născut din corpul saŭ sufletul uneĭ *Strige* saŭ *Strigoiŭ* (1). După părerea altor Românĭ însă, şi anume din *Bucovina*, să-ĭ vie de acolo, pentru că el e unicul între toţĭ fluturiĭ, câţĭ ni-s cunoscuţĭ, care, când îl hărăţescĭ saŭ îl prindĭ în mână, produce un fel de *strigăt*, un fel de *ţiţiit* saŭ *ţirâit* ascuţit şi şuerător; iar cea de *Striga nopţiĭ* saŭ *Buha ciumeĭ* se vede că-ĭ vine de acolo, pentru că sbóră numaĭ pe la înserate ca *Strigele* şi *Buhele*;

Cea de *Frigurĭ* saŭ *Hĭavră*, pentru că el, după credinţa Românilor din Meglenia şi Macedonia, aduce frigurĭ şi tot odată şi vindecă pe ceĭ ce suferă de frigurĭ (2).

În fine numirile de *Capul luĭ Adam*, *Cap de mort*, *Cap de mórte*, *Capul morţilor* şi *Fluturul Morţiĭ*, le-a căpĕtat de la pata cea întunecat-galbenă de pe spatele sĕŭ, care are *forma uneĭ* scăfârliĭ de om mort saŭ maĭ bine ḑis care aduce fórte mult cu capul *Morţiĭ*.

Însă mie îmĭ vine a crede că numirile din urmă nu sunt adevĕrat poporale, ci numaĭ nisce simple traducerĭ din limba francesă şi maĭ ales din cea germană, carĭ aŭ început a se introduce în popor abiă în timpul din urmă prin mijlocirea celor ce-aŭ învĕţat la şcólă.

Omida acestuĭ fluture se numesce în unele părţĭ din Ţéra-Românéscă *Fapt*, pl. *Fapţĭ* (3).

---

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Poporul crede că fluturele numit *Cap de mort* saŭ *Cap de mórte* e un suflet de *Strigoiŭ*, de aceea ĭ-a şi pus numele de *Strigă*.»

(2) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*. Partea II, p. 80: «*Frigurĭ* sn. pl. = frigurĭ; insectă din ordinul crepuscularelor, numită, dacă nu mĕ înşel, sfinx, cap de mórte. Arom. *Hĭavră*. Se crede că cine este apucat de frigurĭ, spre a se scăpà, este bine să prindă acéstă insectă şi să-ĭ scuipe în gură, după care fapt frigurile îl vor părăsì»; — com. de d-l Chr. Geagea: «*Hĭavră* în dialectul macedo-român insemnéză *frigurĭ*. Şi fluturele acesta se chémă *Hĭavră* de aceea, pentru că el, dacă îl prinde cine-và cu mânile, lasă pe degete un fel de praf şi din causa acésta respectivul capĕtă *frigurĭ*.»

(3) Dintr'un manuscript intitulat «*Botanica popor. română*», supus Academieĭ Române spre censurare şi premiare; — Rădulescu-Codin, *O sémă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 31: «*Fapt*, vierme descântat, ce se trimite de vrăjitóre pe capul altuia.»

Atât despre fluturele acesta, cât și despre omida luĭ, adecă despre *Fapt*, există la Românĭ maĭ multe datine și credințe.

Așà Româniĭ din unele părțĭ ale *Bucovineĭ*, precum bună-óră la ceĭ din Pârtescĭĭ-de-sus, distr. Gura-Homoruluĭ, cred și spun că *Striga*, când cércă să intre în vre-o casă, *cércă bóla*, adecă caută să aducă bólă. Și dacă a intrat în casă, atuncĭ nu e bine, căcĭ nu mult după aceea vine și bóla în urma eĭ.

Dar ca bóla să nu apuce a venì după dînsa, cum a intrat în casă, e bine să n'o suferĭ nicĭ un pic, ci îndată s'o prindĭ și să o daĭ afară, căcĭ dacă o daĭ afară și te rogĭ luĭ Dumnedeŭ, bóla nu intră, iar dacă o suferĭ atuncĭ intră.

De omorît însă nu e bine s'o omorĭ, ci numaĭ de dat afară (1).

Alțĭ Românĭ însă, tot din *Bucovina*, cred că dacă o *Strigă* de acestea atinge cu aripile sale pe cine-và pe la ochĭ, îĭ frige ochiĭ ca și cu foc, iar dacă pe cine-và îl mușcă, nu maĭ are léc.

Din causa acésta apoĭ ceĭ maĭ mulțĭ ințĭ se tem fórte tare de dînsa și, cum o văd, se feresc de ea ca și de para foculuĭ ca nu cum-và să-ĭ atingă cu aripile la ochĭ saŭ să-ĭ musce (2).

Româniĭ din unele părțĭ ale Țĕriĭ-Românescĭ însă, precum bună-óră ceĭ din Ciulnița, jud. Ialomița, spun că de aceea nu e bine s'o omorĭ, pentru că ea duce apă morților (3).

Alțĭ Românĭ din contră, tot din *Țéra-Româneșcă*, cred și spun că unde se încuibéză acest fluture, care pórtă pe spatele sĕŭ un desemn, ce are asemĕnare cu o *hârcă de om*, nu e a bine, ci e semn de mórte, că va murì cine-và și maĭ cu sémă din copiĭ (4).

Tot așà cred și Româniĭ din *Ungaria* că *Striga* aduce nu numaĭ nenorocire, ci chiar și mórte (5).

---

(1) Dict. de Domnica Baranaiŭ.

(2) Cred. și dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic, și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(3) I. N. Constantinescu, *Superstițiĭ*, publ. în diar. cit., p. 44: «*Cap de mort* de veĭ vedé, să nu-l omorĭ, căcĭ el duce apă morților.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24: «*Cap de mort*, lat. Acherontia atropos, are facultatea de a produce un sunet ascuțit, căruia superstițiunea poporală îi atribue o semnificațiune sinistră, semn de nenorocire și mórte.»

O sémă de Românĭ din *Ţéra-Românéscă* însă cred şi ḑic că *Striga* saŭ *Sufletul de Strigoiŭ* în mod drăcesc şi nevĕḑut se furişéză în inima ómenilor şi maĭ cu sémă a copiilor micĭ şi le suge inima de sânge, până ce-ĭ omóră.

Drept aceea, când veĭ vedé un copil că ţipă tare şi se sgârcesce de la inimă, să sciĭ că *Striga* saŭ *Sufletul de Strigoiŭ* îĭ suge sângele din inimă, căcĭ ea nu are altă hrană decât sângele ce-l suge din inimile ómenilor.

Une-orĭ însă *Striga* suge prea mult sânge şi de aceea o parte dintr'însul îl varsă afară în anumite locurĭ şi cu deosebire pe lemne putrede.

Vĕrsătura acésta se numesce *Borîtură de Strigă* şi e de colóre roşie ca sângele.

Acéstă *Borîtură de Strigă* jócă un rol fórte mare în spiţeria babelor de pe la sate. Ea e unul din lécurile cele maĭ rare şi maĭ scumpe şi cu fórte multă scumpĕtate păstrat la loc sigur.

Când pe vre-un om saŭ copil îl dóre la inimă şi se sgârcesce aşà, de pare că l-ar ciupì cine-và drept de inimă, atuncĭ e semn că *Striga* îl suge de sânge, şi alt léc maĭ sigur ca *Borîtura de Strigă* nu póte fi. Şi atuncĭ baba, care posedă acest léc infalibil, este numaĭ decât chemată.

Baba, la rândul sĕŭ, îşĭ iea o lecuţă din lécul eĭ cel aşà de minunat şi în grabă alérgă la casa bolnavuluĭ. Acì ajunsă, descopere încetinel buricul bolnavuluĭ şi-l unge cu *Borîtură de Strigă*, rostind în acelaşĭ timp vre-un descântec *de Strigoĭ şi Moroĭ.*

Dacă bolnavul nu móre, atuncĭ negreşit acésta se datoresce numaĭ şi numaĭ minunatuluĭ léc al babeĭ, adecă *Borîtureĭ de Strigă* (1); dacă din contră bolnavul móre de constipaţie saŭ de bólele causate de viermiĭ intestinalĭ, însemnéză că *Strigoiul*, ce l-a supt de inimă, a fost prea flămând şi n'a vrut cu nicĭ un chip să iea în băgare de sémă lécul babeĭ, care rĕmâne — cu tóte acestea — tot léc mare şi minunat.

---

(1) *Borîtura de Strigă*, după cum îmĭ scrie S. Sa păr. T. Bălăşel, nu póte fi alt ce-và decât o ciupercă roşcată, care la început, fiind tînĕră, este móle ca laptele covăsit şi de o colóre roşie. Ea nu se póte găsì decât pe lemne putrede saŭ băligarurĭ vechĭ.»

Avênd *Striga* deprinderea descrisă în şirele de maĭ sus, sătenii, carĭ o sciŭ acésta, cum daŭ cu ochiĭ de dînsa, îşĭ lasă lucrul şi alérgă cum maĭ tare şi maĭ tare ca să o prindă şi să o omóre, ca ast-fel să nu maĭ pótă suge sângele din inimile ómenilor (1).

În fine Românii din *Meglenia* şi ceĭ din *Macedonia* cred că dacă cine-và este apucat de frigurĭ şi, prinḑênd o *Hĭavră* îĭ va scuipà în gură, frigurile îl vor părăsì (2).

Faptul, adecă omida *Strigeĭ*, e cea maĭ mare dintre tóte omiḑile. În stare normală suprafaţa corpuluĭ sĕŭ, care constă din 4—11 inele, e de colóre verde-gălbie; fie-care inel are pe de amândouĕ laturile câte o dungă horţîşă de colóre albastră, carĭ se unesc de-asupra spinăriĭ într'un unghiŭ, de desubtul acestora altele douĕ ce-và maĭ late, şi de colóre negrie, şi anume una pe o lature şi alta pe cea-laltă lature, iar punctele de pe inele, din carĭ es nisce perişorĭ, sunt albastre.

Faptul acesta, după credinţa Românilor din unele părţĭ ale *Ţĕriĭ-Românescì*, precum bună-óră a celor de la *Curtea de Argeş*, dacă se vrăjesce de atare vrăjitóre, iea *argint viŭ* în punctele de pe corpul sĕŭ şi ducêndu-l la persónele sorocite saŭ destinate de vrăjitóre, îl varsă în vadra (cofa), cu apă saŭ în fântâna de unde scóte apă de bĕut. Şi persóna, pe al căruĭ nume e vrăjit, bênd din nesciinţă apă de acésta, capĕtă bóla numită de asemenea *Fapt* (3).

Bóla însă, numită *Fapt*, e de douĕ felurĭ: una internă şi alta externă.

Sub *Faptul extern* se înţeleg un fel de pete roşiĭ, carĭ se aruncă pe corpul ómenilor şi se prefac apoĭ în nisce bube

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 269;— Idem, *Megleno-Româniĭ*. Partea II, p. 80.

(3) Din ms. cit.; — cf. Rădulescu-Codin, op. şi loc cit.; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Sub numele de *Gândăceĭ* înţelege poporul nisce omiḑĭ marĭ împestriţate, carĭ se hrănesc cu frunzele *Porumbarilor*. Din aceste omiḑĭ se nasc *Fapţiĭ*, şi iată cum! Dacă aĭ vre-o pismă pre cine-và şi vreĭ să-ţĭ rĕsbunĭ pe el, adunĭ *gânieţĭ* de aĭ gândacilor acestora şi îĭ daĭ în bĕutură saŭ în mâncare vrăşmaşuluĭ tĕŭ, şi din aceĭ *gânieţĭ* se nasc în pântecele omuluĭ *Fapţiĭ*.»

fórte rele. Petele dintru început ustură fórte tare, iar după ce se prefac în bube dor grozav.

Faptul acesta, crede poporul, că nu se capĕtă ca alte bóle, ci că i se aruncă omuluĭ în cale de către duşmanĭ cu o ólă spartă saŭ hârbuită saŭ cu nisce bulendre pline de tot felul de necurăţeniĭ. Cine calcă pe acestea îndată se umple de *Fapt* şi se chinuesce fórte tare (1).

Sub *Faptul intern* însă, după credinţa Românilor din *Ţéra-Românéscă*, se înţelege un fel de vietate, un fel de omidă, asemenea omiḑiĭ numită *Fapt*, care se face în stomachul omuluĭ din argintul cel viŭ ce l-a adus omida-fapt şi pe care omul respectiv l-a bĕut pe nesciute şi pe nevrute.

Acest *Fapt*, îndată ce s'a format în om, începe a-ĭ róde ficaţiĭ şi măruntaiele, şi dacă omul ce-l are nu caută din cu bună vreme a se mântuì de dînsul, trebue numaĭ decât să móră (2).

Mijlocul cel maĭ bun şi maĭ uşor pentru vindecarea şi curăţirea *faptuluĭ extern*, după spusa şi credinţa poporuluĭ din *Bucovina*, este ca acel bolnav să se ducă la o móră, să se scalde în stropiĭ şi spumele ce sar de pe roţile moriĭ şi să se spele printre degete câte de treĭ orĭ. Dacă însă în apropiere nu se află nicĭ o móră, atuncĭ cel holnav de acest fapt se póte scăldà şi în undele unuĭ rîŭ curgĕtor (3).

Faptul intern însă se vindecă numaĭ cu *Buruiéna faptuluĭ*, numită altmintrelea *Faptnic* şi *Roibie*, care sémĕnă întru cât-và la colóre cu omida *Fapt*, şi care se fierbe în apă şi se dă apoĭ de bĕut celuĭ ce bolesce de *Fapt* (4).

Adese-orĭ însă se întrebuinţéză contra amânduror acestor *Fapţĭ* şi diferite descântece, prin carĭ se crede că asemenea se pot vindecà.

(1) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 120.
(2) Din ms. cit.
(3) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 121.
(4) Din ms. cit.

RĂCHITARIUL.

(Cossus ligniperda Fabr.)

Răchitariul (1) e un fluture de nópte din familia Cosidelor de mărime mijlocie şi de colóre brumărie.

Omida *Răchitariuluĭ*, numită de către Românii din Basarabia: *Sfredeluşul lemnuluĭ* (2), iar de către ceĭ din Bucovina: *Sfredeluş* şi *Sfredelul lemnuluĭ* (3), este mare, până la 9 cm. de lungă, gólă şi de colóre trandafirie. Ea bortesce în tóte părţile tulpinile diferiţilor arborĭ, precum ale pomilor, plopilor, arinilor, stejarilor, teilor, şi maĭ cu sémă ale răchiţilor celor bătrâne, şi din causa acésta e fórte stricăciósă. După ce şĭ-a ajuns mărimea obicĭnuită, se preface în nimfă într'o ţesĕtură amestecată cu ţăndurele micĭ de lemn, ast-fel că abià după 2—3 anĭ se preface în fluture.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina ; — veḑĭ şi *Enciclopedia română*, vol. III, p. 715.

(2) Z. C. Arbure, *Basarabia*, Bucurescĭ 1898, p. 85.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

OCHIUL PĂUNULUĬ.

(Saturnia pyri Borkh. şi Saturnia carpini Borkh.)

Între fluturiĭ de nópte se află doĭ, unul maĭ mare şi altul maĭ mic, carĭ aŭ pe tuspatru aripile câte un ochiŭ asemenea ochiuluĭ de pe penele din códa păunuluĭ.

Pe amândoĭ fluturiĭ aceştia îĭ numesc Româniĭ din Bucovina şi ceĭ din Transilvania: *Ochiul păunuluĭ* (1), ceĭ din Ţéra-Românéscă: *Păun de nópte* (2), iar ceĭ din Meglenia: *Samuvilă* (3).

Larvele saŭ omiḑile amânduror fluturilor acestora se numesc atât în Bucovina cât şi în Moldova: *Cânele babeĭ* (4).

Tot *Cânele babeĭ* numesc Româniĭ din ţĕrile sus amintite nu numaĭ omiḑile acestor doĭ fluturĭ de nópte, ci şi pe multe altele şi maĭ ales pe cele pĕróse (5), precum şi pe a *Po-*

(1) Nic. Sulică, *Antropomorfisme şi anti-antropomorfisme în limba română*, Braşov 1900, pag. 43: «Din regnul zoologic maĭ cunoscută e păséruica numită *Ochiul bouluĭ* (Auşel, Sfredeluş) şi fluturaşul numit *Ochiul păunuluĭ.*»

(2) Nanian, *Zoologia*, p. 145.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; – Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 257: «*Cânele babeĭ*, Mold. Raupe f. des grossen Nachtpfaunauges, (Saturnia pyri).»

(5) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ: «*Cânele babiĭ* e de douĕ felurĭ: unul negru flocos şi altul roşu asemenea flocos. Unul dintre dînşiĭ stă maĭ cu sémă pe răchiţele cele bătrâne şi putregăióse»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babeĭ* e o omidă fórte pĕróśă»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ: «*Cânele babeĭ* e de maĭ multe felurĭ: vînĕt, negru şi roşu. Destul că *Cânele babeĭ* se numesc tóte omiḑile cele pĕróse»; — tot de acolo, dict. de Ioan Vişan:

rumbaculuĭ (1), lat. Sphinx euphorbiae L. (2), care se arată în luna luĭ Iulie şi August, şi trăesce de regulă numaĭ pe *Laptele câneluĭ*, lat. Euphorbia Gyparissias L. (3).

La Româniĭ din *Macedonia* însă omida fluturelui din urmă,

«*Cânele babeĭ* iĭ un viermuşor flocos. Jur împrejur iĭ vrâstat negru cu roşu. Lungimea luĭ este felurită. El ese primăvara şi pornesce prin ogóre la păscut érbă» ; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Cânele babeĭ* e un germe flocos şi cam roşietic» ; — a celor din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean: «*Cânele babeĭ* e pestriţ» ; — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean: «*Cânele babeĭ* e flocoşel» ; — a celer din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «*Cânele babeĭ* e pĕros, pe pântece vine alb şi roşu ; petrece maĭ cu sémă pe cărărĭ şi pe haturĭ» ; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Cânele babeĭ* e pĕros şi pestriţ cu roş, vînĕt şi negru» ; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan: «*Cânele babeĭ* e pĕros» ; — a celor din *Moldova*, şi anume din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Grigore Olariŭ: «*Cânele babeĭ* sunt negri, albaştri, cu puf pe dînşiĭ şi cu labe multe»; — a celor din Oprişenĭ, jud. Sucéva, de G. Iacob: «Nu toţĭ *Câniĭ babeĭ* sunt tot una, ci uniĭ sunt pestriţĭ, alţiĭ vineţĭ, toţĭ însă sunt flocoşĭ» ; — a celor din Bogdănescĭ, jud Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Cânele babeĭ* e flocos»; — şi în fine com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Cânele babeĭ* e o omidă pestriţă şi fórte pĕrósă, cu perĭ castaniĭ.»

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ, şi Vas. Văcărean: «*Porumbacul* e un fluture ale căruĭ aripĭ de dinainte sunt măsliniĭ-verḑi şi cu dungĭ deschise-gălbiĭ, iară cele din dărăt negre şi pe marginĭ cu dungĭ trandafiriĭ. Sbóră maĭ ales în luna luĭ Iunie şi Iulie.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13.

(3) Dat Rom. din Braşca, dict. de Gerasim Roşca: «*Cânele babeĭ* se numesce omida fluturelui care trăesce pe *Laptele câneluĭ*»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Cânele babeĭ* se numesce şi omida, care se face numaĭ pe *Laptele câneluĭ* şi trăesce numaĭ din sucul acestuia»; — a celor din Galanescĭ, dict. de Precup Galan: «Din *Cânele babeĭ*, care e o omidă pestriţă, cu dungĭ şi cu puiuţĭ galbenĭ, albĭ şi roşiĭ, se face un fluture frumos. El se află maĭ mult pe tolocĭ, şi anume pe *Laptele câneluĭ*»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Cânele babeĭ* e verde şi gol, el merge încet, şi trăesce pe *Laptele câneluĭ*»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babeĭ* e o omidă mare, fórte flocósă, cu perĭ negri şi lungĭ, dealungul trupuluĭ cu dungĭ verḑĭ ca puiuţiĭ de la păstrăvĭ. O sémă de *Câniĭ babeĭ* aŭ dungĭ galbene tot de-alungul trupuluĭ. *Cânele babeĭ* se maĭ numesce încă şi o altă omidă, cu mult maĭ mare decât cele două de maĭ înainte, care are trup roşu, pĕrul tot negru, şi dungile sunt negre şi de-acurmezişul trupuluĭ, nu de-alungul, ca la cele de maĭ sus. El se suie şi trăesce pe *Laptele câneluĭ*.»

ıre e de colóre întunecat-verde, pe spinare c'o dungă roşie, e de laturĭ câte c'o dungă galbenă şi pĕtată cu roşu, iar rintre acestea cu puĭ galbenĭ, şi la capĕtul de dinapoĭ al ›rpuluĭ cu un cornişor, se numesce *Càne di la oĭ* (1).

O sémă de Românĭ din *Moldova* însă, precum bună-óră ›ĭ din jud. Némţu, com. Bistricióra, înţeleg sub *Cânele baeĭ* nu numaĭ omiḑile, despre carĭ ne-a fost până acì vorba, şi un fel de Isopodă, numită lat. Oniscus asellus L. (2), decă ceea ce numesc Româniĭ din Bucovina *Molie*.

E mult, puţin cunoscut că dacă vre-o omidă pĕrósă ţi se ıie pe vre-o mână saŭ pe grumaz şi te înghimpă cu periĭ ›ĭ, te ustură şi ţi se bĕşică pelea, ca şi când aĭ fi fost rzicat.

De aicĭ se vede că vine apoĭ şi credinţa Românilor, că *'ânele babeĭ* muşcă şi că, muşcându-te, nu numaĭ că ustură ›rte tare (3), ci de multe orĭ omul muşcat, şi maĭ ales de *'ânele babeĭ* cel vînĕt, care e cel maĭ rĕŭ, n'are léc (4).

Tot din causă că *Cânele babeì* e flocos ca un câne şi ıuşcă, iar muşcătura luĭ ustură tare, să-ĭ vie, după creinţa Românilor din unele părţĭ ale *Moldoveĭ*, şi numirea césta (5).

În fine maĭ e de amintit şi aceea că băeţiĭ de Român din *facedonia*, când prind o omidă, numită de dînşiĭ *Câne di ı oĭ*, o aşéză pe un bĕţ şi apoĭ îĭ cântă:

Oĭ, oĭ, di la oĭ Cu ciumaga dinâpoĭ.	Maĭ, maĭ, de la oĭ Cu ciomagul inapoĭ.

Saŭ:

Câni, *Câni di la oĭ* Cu ciumaga dinâpoĭ.	Câne, câne de la oĭ Cu ciomagul înapoĭ (6).

Iar ce s'atinge în genere despre *Fluturiĭ de nópte*, la Ro-

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Hasdeŭ, *Magn. Etym.*, t. III, p. 2.276: «În Zoologia poporană, *Cáele babeì* este un fel de vierme pĕros, anume Oniscus asellus «Cloorte.»

(3) După spusa Românilor din Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Olariŭ.

(4) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(5) După spusa Românilor din Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Olariŭ.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 192.

mânii din Meglenia: *Piperugă di nópte*, iar la cei din Macedonia: *Pirpirună di nópte, Fliture* şi *Fluture di nópte* (1), Românii din unele părţi ale Transilvaniei cred şi spun că dacă sunt mulţi *Fluturi de nópte*, e semn de vară frumósă (2), iar când sunt mulţi *Fluturi de ḑi*, e semn de an călduros (3).

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi şi de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia şi de present stud. fil. la Universitatea din Cernăuţi. Cf. şi Dr. G. Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig 1892, p. 50.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraş, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FLUTURUL DE MĂTASE.

(Bombyx mori L.)

Românii din Dacia Traiană s'aŭ ocupat până acuma numaĭ fórte puţin cu crescerea şi cultivarea *Fluturuluĭ de mătase.* De aicia vine apoĭ că la aceştĭ Românĭ nu se află maĭ nimica saŭ numaĭ fórte puţine datine şi credinţe despre acest fluture.

La Româniĭ din *Macedonia* însă, unde se vede că i s'a dat maĭ mare atenţiune, şi cultura de mătase e cu mult maĭ rĕspândită, se află următórea legendă despre larva saŭ maĭ bine ḑis *omida* acestuĭ *Flutur* saŭ *Fluture de mătase*, numită în unele părţĭ *Gândac* saŭ *Vierme de mătase* (1) la Româniĭ din Macedonia: *Viermul de mătase* (2), iar în alte părţĭ: *Bondrete* (3), *Bubă* (4) şi *Bubiţă*, pl. *Bubiţe* (5):

---

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXIII, p. 334, 335 şi 346; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 528: «*Gândac de mătase.* Fluturele a căruĭ larvă (omidă) produce mătase, cunoscut sub numele de *Vierme de mătase* saŭ *Gândac de mătase*;»—com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Viermele de mătase* în limbagiul poporuluĭ de peaicĭ se numesce *Gândac*, pl. *gândacĭ.*»

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Gr. Creţu, *Lexicon slavo-romănesc*, Bucurescĭ 1900, p. 329.

(4) Dat. Rom. din Meglenia, com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Sim. Mangiuca, *Cincĭ-ḑecĭ de etimologiĭ*, publ. în *Familia* an. XX, Oradea-mare 1884, p. 79: «*Bubiţă, Bubiţe.* Cuvîntul *Bubiţă* însémnă ver à soie fr., Seidenwurm germ., d. e. *Bubiţele* nu aŭ avut noroc anul acesta, căcĭ aŭ crĕpat fórte multe. Petru a crescut anul trecut *Bubiţĭ*

«*Stămăria*, mari ş-luţită cât iasti, — s-nu-lĭ hibă cu cârteari, — lĭ-fu ca lĕani nă ḑuă, s-nĭargă, sî-mpartă tră hĭilĭŭ la ficĭorlĭi din hoară.

«Acşi, işindaluĭ dĕ-acasă cu pânea di mpărţiri sum soară da di broască: «Bună-ţi oara» una, «ghĭini vinĭişĭ, hĭilĭe!» alanta. «Nu ti pîlîcîrsescu, tetă», ḑîţi *Stămăria*», faţĭ zahmetea si mparţî tră suflit la ficĭorĭ pânea aestă?»

«Ţe mari lucru, hĭilĭe», ḑîsi broasca; şi cu pânea sumsoară, troară ţupu-ţupu, agĭumsi la ficĭorĭ.

«Nu z-dipârtă multu broasca, cari şti cumu-lĭ vinĭi ali Stămărie, că-lĭ păru arăŭ, tră ţe s-nu mpartă cu mâna a lĭeĭ, şi niţi ună, niţi doauă o-adună şi z-duţi ş-nîsă la scutie.

«Aoà ţe s-veadă? Teta broască şi mutrea lucrulu. Triţea di ficĭor-ficĭor şi-lĭ dădea cumata şi triş tu soni, cându agĭumsi la brusconlĭu a lĭeĭ, scoati şi-lĭ da culaclu aţel cama muşatluĭ.

«Nu ti ntreb», lĭ-faţi Stămăria, cum di-l ţinuşĭ culaclu trîştră tu soni?

«Am ţe s-hĭibă, hĭilĭe? ḑiţeam, să-l daŭ a cama muşatluĭ ficĭor, ma di câţĭ viḑuĭ, vîrnă nu-nĭ si păru ma muşat di a mel. Veḑî-l ţe primtu şi ţe livendu-ĭ.

«Mulţi avea avdîţă Stămăria până atumţea, ma cându avḑî şi aestă nu putu să-şĭ ţînă arîslu. Arîsi acsi di cara şi tră nâscândă oară lĭi tricu arîslu şi s-mitunĭusi, că ţe s'arîdă acşiţi în cot şi fîra minduiri. Şi 'ntribă inima-lĭ di mamă şi află, că nu-ĭ tră mumă ma muşat di cât fumealĭa-lĭ. Si nvirină atumţea luţita-lĭ faţă şi tra s-nu se-acaţă arîslu-lĭ, ascuchĭe şi ascuchĭatlu-lĭ fu *Viermu di mêtasi*.

«Stămăria l-vluisi şi-lĭ ḑîsi: «frânḑî s-mâţĭ, sirmă si scoţĭ.» Traestă nu-i ghĭini să scoţĭ zbor urît tră *Viermul di mêtasi* necă z-daĭ di nîş ş-cându el faţi mêtasi, nu prindi si zburăşti, că moari troară.»

Daco-românesce:

şi a câştigat la ele 200 fl. Etimologia este de la latinescul ***bombyx-cis*** care asemenea însémnă fr. ver à soie, germ. Seidenwurm. Cuvîntul ***Bubiţă*** a trecut de la Românĭ în limba sêrbéscă, în care ***bubiţă*** ar fi diminutiv de la *bubă*, care însémnă fr. vermine, germ. Ungezieſer, după spusa luĭ Karadzich, dar acéstă părere nu póte fi adevĕrată, precum documentéză şi sêrb. *bubar*, neguţător de *bubiţe*, qui bombices vendit.»

«*Sântă Măria,* mare şi strălucită cât este, — să nu-ĭ fie cu supĕrare, — ĭĭ fu cam lene într'o ḑi să mérgă, să împărţéscă pentru fiul sĕŭ (adecă să facă pomană pentru fiul sĕŭ) la băeţiĭ din sat.

«Aşà, eşind din casă cu pânea de împărţit (ad. de pomană) subsuóră, întâlnesce *brósca ţestósă:* «Bună ḑiua (lit. óra)» una, «bine venişĭ fiică» cea-laltă, «te-aşĭ rugà, mătuşă», ḑice *Sântă-Măria* «îţĭ daĭ ostenéla, să împărţescĭ pentru suflet la băeţĭ pânea acésta.

«Ce mare trébă, fiică, — ḑice *brósca ţestósă* — şi cu pânea subsuóră *ţupu, ţupu,* ajunse la băeţĭ.

«Nu s'a depărtat mult brósca, cine scie cum ĭĭ venì Sântă-Măriei, că ĭ-a părut rĕŭ, de ce să nu împărţéscă cu mâna sa, şi nicĭ una, nicĭ două (adecă: fără să steà la îndoiélă) a pornit şi s'a dus şi dînsa la şcólă.

«Acì ce să vadă? Ţaţa bróscă îşĭ căută de trébă. Treceà de la băét la băét şi-ĭ dădeà bucata şi tocmaĭ la sfârşit, când a ajuns la broscoiul eĭ, scóte şi-ĭ dă colacul cel maĭ frumos.

— «Te-aşĭ întrebà, — ĭĭ ḑise Sântă-Măria — cum se face de l-aĭ ţinut colacul tocmaĭ până la sfârşit?

— «Da ce să fie, fiică (ad. dragă, maică)? gândiam (lit. ḑiceam) să-l daŭ la cel maĭ frumos băét, dar din câţĭ am vĕḑut, nicĭ unul nu mi s'a părut maĭ frumos decât al meŭ. Veḑi-l cât de mândru şi cât de levent este.

Multe auḑise Sântă-Măria până atuncĭ, dar când auḑì şi pe acésta, n'a putut să-şĭ ţie rîsul. Rîse decĭ şi după cât-và timp ĭ-a trecut rîsul şi s'a căit, de ce să rîḑă aşà în zădar şi fără cuvînt (lit. fără gândire). Şĭ-a întrebat inima eĭ de mamă şi a aflat, că pe drept a grăit biéta bróscă, căcĭ nu este pentru mamă maĭ frumos (alta) decât familia (ad. copiiĭ). S'a întristat atuncĭ strălucita eĭ faţă şi ca să nu se prinḑă rîsul eĭ, a scuipat şi scuipatul ĭ-a fost *Viermele de mătase.*

«*Sântă-Maria* îl binecuvîntă şi-ĭ ḑise: «Frunză să mănâncĭ, mătase să scoţĭ.» Pentru acésta nu e bine să pronunţĭ (lit. să scoţĭ) cuvînt urît (prost) pentru *Viermele de mătase,* nicì

să daĭ (ad. să-l atingĭ) de dînsul şi când el face mătase, nu trebue să vorbescĭ, căcĭ móre la moment (1).

O variantă a acesteĭ legende, tot din *Macedonia*, şi anume din satul Pisuderi, sună precum urméză:

«Cându *Isus Hristolu* eara adus la Golgota (si-l bagă pri cruţi), *Stămăria*, mumă-sa, nĭirḑea după nîs, plângênda şi dimânda. Calea, viḑu, că şi nă broască nĭiarḑea după lumi, aţea ţe o feaţi s-arîdă.

«Ghĭni-ma tr'oară lĭ-ampîru arăŭ, di ţe s'arîdă; si blăstîma şi ḑîsi: Gură bună tră arucari la vĭermĭ.» Puţîn după aestă ascuchĭe şi ţe s-veḑĭ? Vĭernĭil avea eşită din gură-lĭ.

«Aèşti vĭernĭi fură *Viernilì de mătasă*, carĭ sunt şi până astânḑi.»

Daco-românesce:

«Pe când *Isus Christos* erà condus la Golgota, *Fecióra Maria*, maica-sa, mergeà în urma luĭ plângênd şi gemênd.

«În drum vĕḑù că şi *brósca ţestósă* mergeà după convoiŭ, ceea ce o făcù să rîḑă:

«Îndată însă îĭ părù rĕŭ, de ce să rîḑă, se blestemă pe sine şi ḑise: «Gură bună pentru viermĭ.» Puţin după acésta a scuipat şi ce să veḑĭ? Viermiĭ eşiră din gură.

«Aceştĭ viermĭ aŭ fost *Viermiĭ de mătase*, carĭ sunt şi până astăḑĭ» (2).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă*, jud. Vâlcea, cred că tineriĭ în primul an de căsătorie nu e bine să créscă gândacĭ pentru mătase, căcĭ este rĕŭ de mórte (3).

Ceĭ din jud. Ilfov, tot *Ţéra-Românéscă*, aŭ datină de a aruncà gunoiul de *Gândacĭ de mătase* în drum, creḑênd că, călcêndu-l ómeniĭ, firele de mătasă se fac cât drumul de lungĭ (4).

Ceĭ din jud. Buzĕŭ cred şi spun că *Gândaciĭ de mătase*

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor* p. 770—771.

(2) Per. Papahagi, op. cit., p. 772.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(4) M. Timuş, *Superstiţiĭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ, p. 154: «Se aruncă gunoiul de *Gândacĭ de mătase* în drum ca, călcându-l ómeniĭ, să se facă firele lungĭ cât drumul.»

nu e bine a se lăsà ca să-ĭ vadă ómenii, că apoĭ *se deóiche și mor* (1).

Iar ceĭ din jud. Vâlcea cred și spun că atuncĭ, când crescĭ *Gândacĭ de mătase,* ca să nu se deóiche, e bine să puĭ în mijlocul patuluĭ lor un oŭ roșu de la Pascĭ (2).

---

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile pop. rom.,* Buzĕŭ 1888, p. 83 »: *Gândaciĭ de mătase* să se ascundă de vederea ómenilor, căcĭ *se deóiche și mor.*»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

INELARIUL.

(Gastropacha neustria L.)

Inelariul saŭ *Fluturul inelat* (1) e un fluture micuţ, scurtuţ şi grosuţ, de colóre galbenă şi câte cu o dungă întunecat cafenie de-acurmezişul aripilor de dinainte.

Despre acest fluture, care se arată în luna luĭ Iulie şi se află pretutindenĭ în Europa, există la Românii din *Transilvania*, com. Band, următórea legendă:

«Ḑice că pe vremea *St. Ane* se strînse într'un sat din Palestina o mare mulţime de popor, ca a minune, la un fecior despre care se ḑiceà că scie face minunĭ maĭ alt cum ca Domnul Christos.

«*Sfânta Ana*, auḑind de vestea acésta, s'a dus şi ea ca să vadă pe feciorul făcĕtor de minunĭ. Ajungênd la el acasă, şi-a spĕlat piciórele înainte de a intrà în casă, după cum erà datina pe acolo, şi cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă dintr'un rug uscat unul verde şi înflorit.

«Feciorul acela însă, nesciind face nicĭ o minune, s'a mâniat pe *St. Ana* şi a dat-o pe uşă afară, batjocorind-o înaintea tuturor celor ce se aflaŭ acolo.

«*St. Ana* însă nu a ḑis nimica, fără îngenunchind înaintea caseĭ, unde locuià el, a început a-l blestemà. Şi pe când îşĭ împreunà mânile spre a le înălţà în sus către Dumneḑeŭ,

---

(1) Dat. Rom. din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Inelariul* saŭ *Fluturul inelat* se numesce ast-fel, fiind-că el îşĭ învĕlue ouĕle într'un tort în formă de inel în vârful *surceilor* tinerĭ de la pomĭ, de unde es apoĭ primăvara tot atâtea omiḑĭ, carĭ rod frunzele pomilor.»

vede că-ĭ lipsesce inelul ce l-a fost moştenit de la scumpă maica-sa.

«Atuncĭ s'a priceput *St. Ană*, că ea n'a avut de lucru cu un făcĕtor de minunĭ, ci cu un mare meşter de tâlhăriĭ, că ea, numaĭ după ce a vĕḑut că-ĭ lipsesce inelul, a băgat de sémă, că numaĭ el, luând-o de mână şi scoţênd-o cu puterea pe uşă afară, ĭ-a scos inelul din deget.

«Supĕrată de acéstă păţanie, a început a se rugà luĭ Dumneḑeŭ, să-l prefacă, spre pedépsă, *în inel*, ca să se sature de a maĭ face tâlhăriĭ, precum a făcut maĭ înainte.

«Rugăciunea *St. Ane* se auḑì la cer, că pe când îşĭ sfârşì ea rugăciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se făcuse nevĕḑut, *prefăcêndu-se într'un inel mic* şi sgrăbunţos, care s'a înfăşurat în jurul uneĭ crenguţe de pe un pomişor ce erà înaintea caseĭ luĭ.

«Din acest inel aŭ eşit apoĭ maĭ târḑiŭ o mulţime de *omiḑĭ* şi din fie-care omidă câte un fluturaş micuţ, spre mirarea şi minunarea tuturor celor de faţă.

«Iar *St Ana*, vĕḑênd minunea şi puterea luĭ Dumneḑeŭ, le-a ḑis:

— «Nicĭ odată să nu vĕ lăudaţĭ că sciţĭ face maĭ mult ca Dumneḑeŭ, căcĭ Dumneḑeŭ în o minută pe toţĭ vĕ póte preface în cele maĭ nemernice vietăţĭ!

«Şi de atuncĭ se crede că se trage *Inelariul* saŭ *Fluturul inelat*» (1).

Femeiuşca acestuĭ fluture lipesce ouĕle sale în luna luĭ Iulie în forma unuĭ inel saŭ a uneĭ veriguţe în prejurul tinerilor rămurele ale pomilor şi arborilor, carĭ se ţin apoĭ peste tótă érna viitóre aşà de tare de rămurelele, unde sunt prinse, încât că nicĭ néua nicĭ plóia nu le póte deslipì şi nimicì.

Inelele saŭ veriguţa acésta de ouĕ ale *Inelariuluĭ* o numesce poporul român din Bucovina în genere *Stupitul cuculuĭ*. În unele comune din Bucovina însă, precum de exemplu în Budeniţ, distr. Storojineţuluĭ, şi în Vicovul-de-jos, distr. Rădăuţuluĭ, se maĭ numesce încă şi *Mărgica cuculuĭ* (2),

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dict. de Marióra Dutcă şi Sidor Calancea.

iar în Calafindescĭ, distr. Siretuluĭ: *Glasul cuculuĭ*(1), în Moldova: *Stupitul cuculuĭ*(2), iar în Ţéra-Românéscă: *Somn* şi *Somnişor* (3).

Despre acest mic inel saŭ veriguţă de ouĕ, ascunsă de ochiĭ lumiĭ printre frunzele pomilor şi ale arborilor, orĭ şi cât de neînsemnată şi nebăgată în sémă nı s'ar păré nouĕ, există la poporul român un şir de datine şi credinţe fórte caracteristice, pe carĭ numaĭ un ignorant ar puté să le trécă cu vederea.

Iacă ce crede şi ce ne istorisesce poporul nostru despre acéstă veriguţă:

Când începe a înspicà orzul, atuncĭ apucă *Cucul* câte un grăunte, douĕ de orz şi le mănâncă. După acésta, puindu-se pe o crénga şi începênd a cântà i se face rĕŭ, şi nu apucă a sfârşì de cântat şi îndată varsă. *Vĕrsătura* acésta, care se prinde apoĭ de rămuşorul pe care a cântat cucul, se numesce *Stupitul cuculuĭ*.

Şi fiind-că amăsurat credinţeĭ poporale, după ce varsă cucul, îndată răguşesce şi i se légă limba, de nu póte maĭ mult cântà, se maĭ numesce acest stupit saŭ vĕrsătură încă şi *Glasul cuculuĭ*(4).

Alţiĭ iarăşĭ spun că pe crénga, unde cântă cucul, tot-deauna stupesce şi din stupitul acesta se face apoĭ o veriguţă, care se numesce *Stupitul cuculuĭ*. Unde nu cântă cucul, acolo nu se face acest stupit(5).

---

(1) Dict. de George Şerban, agricultor.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «*Stupitul cuculuĭ* (Moldova) se numesc ouéle de Gastropacha neustria şi Bombyx neustria.»

(3) Idem de eadem, p. 13: «În judeţul Prahova se mai numesc *Somn*»;— S. P. Radinan, *Insecte vătĕmătóre arborilor roditorĭ*, publ. în *Agrarul*, an. I, Bucurescĭ 1900, No. 12, p. 145;—com. de S. Sa T. Bălăşel: «Unele omiḑĭ îşĭ depun sĕmînţa în formă de inel în jurul ramurilor. Aceste inele se numesc *Somnişorĭ*, sing. *Somnişor*. Aceştĭ *Somnişorĭ* sĕteniĭ îĭ pórtă legaţĭ la cheotórea cămĕşiĭ, ca să nu le vie somn ḑiua, când aŭ zor de muncă:» — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «*Stupitul cuculuĭ*, *Glasul cuculuĭ* se numesc ouĕle de Gastropacha neustria şi Bombyx neustria; în jud. Prahova se numesc *Somn*.»

(4) Cred. Rom. din Calafindescĭ, dict. de G. Şerban.

(5) Cred. Rom. din ţinutul Dorneĭ, com. de d-l Petru Ursul; — şi a celor din Siret;—cf. Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «Când stupesce cucul pe ramurĭ, se sleesce un inel pestriţ.»

Şi iarăşĭ alţiĭ ḑic că cucului, când începe întâia óră a cântà primăvara, îĭ ese o mărgică din gură, şi mărgica aceea se prinde apoĭ de rămurelele pomilor în formă de verigă, care se numesce apoĭ *Mărgica cuculuĭ* (1).

Ce se atinge, în fine, de numirea *Somn* saŭ *Somnişor* să vie de acolo, că ouĕle *Inelariuluĭ*, carĭ s'aŭ depus în luna luĭ Iulie în formă de inel pe rămurelele cele tinere de pomĭ, staŭ peste tótă vara şi érna până la începutul primăveriĭ viitóre într'un fel de amorţélă saŭ somn, şi abià după ce se desprimăvărézá, încep a se clocì şi a eşì omiḑile dintr'însele (2).

Cu *Slupitul cuculuĭ* fac Româncele din Bucovina şi cele din Ţéra-Românéscă *pe dragoste*. Însă maĭ ales fetele cele marĭ se duc şi caută stupitul acesta printre rămurelele unde aŭ vĕḑut că a cântat cucul şi după ce-l află, îl strîng şi cumpĕrând apoĭ *argint-viŭ*, pun argintul şi cu stupitul într'o peniţă de gâscă saŭ şi de găină, astupă bine peniţa cu céră şi apoĭ aşà îl pórtă în brâŭ, anume ca să fie iubite şi căutate, cum iubesce şi caută fie-care om ca să audă cucul cântând, ca să fie şi ele iubite de toţĭ, precum e cucul şi cum nu stă *argintul-cel-viŭ* într'un loc, aşà şi feciorii să nu-şĭ afle stare şi alinare umblând după dînsele (3).

Unele fete îl înşiră printre mărgele şi-l pórtă apoĭ la grumaz saŭ şi în brâŭ, aşà cum l-aŭ luat de pe rămurica unde l-aŭ aflat. Iar când întîmpină pe aleşiĭ lor, pe feciorii carĭ le sunt dragĭ, suflă prin *Slupitul cuculuì* asupra lor şi ḑic:

— «Cum e cucul drag la tótă lumea şi se bucură când îl aude cântând şi-l vede sburând, aşà să-ţĭ fiŭ şi eŭ dragă

---

(1) Cred. Rom. din Budeniţ, dict. de Marióra Dutcă.

(2) S. P. Radian, *Insecte vătĕmătóre arborilor roditorĭ*, publ. în ḑiar. cit., p. 145: «Fluturele numit lat. Bombyx neustria—sbórá vara, în Iulie şi August, pretutindenĭ, cu deosebire în liveḑile de pomĭ. Femeia fluturelui depune ouĕle în jurul ramurilor subţirĭ, într'un mod cunoscut, adecă în formă de inele, pe carĭ sătenii noştri le numesc *Somnĭ* saŭ *Somnişorĭ*, din causă că în acéstă stare ele staŭ adormite până în primăvară, când se clocesc»;—şi pe p. 146: «Să se culégă *Somnişorii* (brăţările de ouĕ de pe ramurĭ), să se sdrobéscă şi să se ardă.»

(3) Dat. Rom. din Calafindescĭ, dict. de Sofia Frâncu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109.

ţie şi aşà să te bucurĭ şi tu când mĕ veĭ vedé pe mine, iar fără mine să fiĭ tot supĕrat şi dus pe gândurĭ! »(1).

O sémă de fete însă, aflând *Stupitul* saŭ *Mărgica cuculuĭ*, îl înşiră lângă cruciţa de la mărgele saŭ îl légă de acésta şi aşà îl pórtă apoĭ tot-deauna, fiind-că, după cum cred şi spun ele, e bun de léc în contra *diochiuluì*, căcĭ cine îl pórtă acela nicĭ odată *nu se dióche* (2).

Într'o peniţă la un loc cu *argint-viŭ* îl pórtă pe lângă sine nu numaĭ fetele cele marĭ, ci şi o sémă de bărbaţĭ, maĭ ales aceia, carĭ voesc să ajungă la o cinste maĭ mare, carĭ doresc cu tot de-adinsul să fie aleşĭ între *bătrâniĭ satuluĭ*, să fie vornicĭ saŭ să ajungă la o stare şi cinste şi maĭ mare (3).

Iarăşĭ se ḑice că dacă veĭ căută *Stupitul cuculuĭ* şi-l veĭ rupe cu rămurică cu tot, şi cu rămurica acésta veĭ mână apoĭ vitele ce voescĭ să le vinḑĭ, la târg, atuncĭ mare noroc şi mult câştig veĭ avé în ele; le veĭ vinde cu preţ fórte bun. Drept aceea mulţĭ neguţătorĭ de vite caută rămurele de acestea cu *Stupitul cuculuĭ* şi mână cu dînsele vitele la târgurĭ (4).

Când cine-và pune în légănul unuĭ copil un copil străin, atuncĭ cred şi spun Româniĭ din *Ţéra-Românéscă*, jud. Prahova că copilul fură somnul celuĭ dintâiŭ. Decĭ, ca să-ĭ revie somnul şi să dórmă, i se pune sub perină, la gât saŭ în faşă, *Somn*, adecă *Stupitul cuculuĭ* (5).

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din ţinutul Dorneĭ, com. de d-l P. Ursul; — a celor din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ: «Fetele pun *Stupitul cuculuĭ* la mărgele şi-l pórtă la gât;» — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «Fetele pórtă *Stupitul cuculuĭ*, care se face din *Stupitul cuculuĭ*, la mărgele ca un semn frumos. Nu fie-cine însă îl găsesce. De aceea se ḑice că fata saŭ copila, care îl află, e cu noroc. Unele fete îl légă cu crenguţă cu tot la mărgele»; — Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, Cernăuţĭ 1895, No. 23, p. I: «Fetele pórtă între mărgele la grumaz şi *Stupitul cuculuĭ* şi cred că el le va face ca ele să placă şi să jóce.»

(2) Dat. şi cred. Rom. din Budeniţ, dict. de Marióra Dutcă.

(3) Cred. Rom. din Calafindescĭ, dict. de S. Frâncu.

(4) Cred. Rom. din Siret.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Idem, *Câte-và observaţiunĭ asupra medicineĭ poporuluĭ român*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXXV, Bucurescĭ 1901, p. 318.

Tot așà cred și Românii din unele părți ale *Transilvaniei*. Iată ce dic aceștia:

«Inelul *Fluturelui inelat* primăvara pe crengile pomilor de vei aflà, pune-l la grumazii copilului ce nu póte dormì, că va dormì de aici în colo(1), și mai ales dacă i se va face cu inelul acesta de trei ori cruce la cap și i se va descântà în următorul chip:

Copilul (cutare),
Când s'o născut,
O fost mic,
O fost voinic,
O fost bun
Ca nime-alt cum,
O fost ascultător,
Tăcĕtor.
Adĭ o plâns,
Mâne iar a plânge,
De nu ĭ-oiŭ aduce
Mĕr inelat.
Dar adĭ ĭ-am adus
Un mĕr cu frunza în sus,
Pe ea un inel pus,
Inel gros,
Să fie (cutare) maï somnoros (2).

Afară de acésta mai există la Românii din *Transilvania* încă și următórele credințe despre *Stupitul cucului*.

Inelul *Fluturelui inelat* de-l vei găsì, dă-l la o mamă ce are copil rĕŭ, că i se va face bun, dacă îl va legà la mână (3).

Inel de *Fluture inelat* cu soție pe una și aceeași crénga de vei aflà, vei fi om fără somn în întreg anul acela (4).

Inel de *Fluture inelat* în Postul-mare de vei aflà, e semn bun (5).

Inel de *Fluture inelat* în Vineria mare de vei aflà, e semn rĕŭ (6).

Dumineca de vei găsì inel de *Fluture inelat*, nu-l luà, că uu e bine (7).

Inel de *Fluture inelat* fără soție de vei aflà, dă-l la un copil mic, că de nu, te vei face somnoros (8).

Pune inel de *Fluture inelat*, legat cu trei ațe, la mâna

---

(1) Cred. Rom. din Stupini și Fărăgăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Dat. și cred. Rom. din Bărgăŭ, com. de d-l Th. A Bogdan.
(3) Cred. Rom. din Mădaraș.
(4) Cred. Rom. din Veza lângă Blaj.
(5) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(6) Cred. Rom. din Coșocna.
(7) Cred. Rom. din Reghin.
(8) Cred. Rom. din Samșud.

dréptă a copiluluĭ, căcĭ nicĭ când nu va furà, ci va fi drept (1).

De-ĭ legà la mâna stângă inel de *Fluture inelat*, copilul se va face hoț (2).

De găsescĭ un inel de *Fluture inelat*, numĕră tóte ouĕle, şi de vor fi cu soție, e semn că peste an veĭ fi sănătos, iar de vor fi fără soț, veĭ fi nesănătos (3).

Când găsescĭ inel de *Fluture inelat* pe o crénga din spre miaḑă-nópte a pomuluĭ, e semn că are să fie érnă móle (4).

Şi în fine:

Când veḑĭ *Fluture inelat*, e semn că are să fie vreme bună şi secetósă (5).

---

(1) Cred. Rom. din Brețc.

(2) Cred. Rom. din Filpiş.

(3) Cred. Rom. din Bataş.

(4) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

(5) Cred. Rom. din Socol. —Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

BOHOCIUL.

(Mamestra brassicae L.)

Bohociul, pl. *Bohocĭ*, numit şi *Buhă de curechiŭ*, e un fluturaş de nópte de mărime mijlocie, cu ochiĭ scoşĭ ce-và afară din cap, trupul acoperit cu perişorĭ lungĭ şi deşĭ, cu spinarea ridicată în sus, cu aripile de dinainte întunecat-surìĭ şi împestriţate cu roşu, iar cele de dinapoĭ tulburìĭ-sure, pe carĭ, când stă loculuĭ, le lasă în jos, ast-fel că sémĕnă unuĭ acoperĕmînt.

Fluturaşul acesta se arată în lunile Maiŭ, Iunie şi August de pe la înserate şi până cam către mieḑul nopţiĭ, şi nu odată când e lumină în casă şi fereştile sunt deschise, intră şi prin case, unde prinde apoĭ a sburà în colo şi în cóce în prejurul luminiĭ şi a lampeĭ (1).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* însă cred şi ḑic că *Bohociul* nu e un fluture ca toţĭ fluturiĭ de nópte, ci el e sufletul morţilor de curând repausaţĭ. De aceea se maĭ numesce el apoĭ încă şi *Suflet*, *Sufletul mortuluĭ* şi *Sufletul morţilor*.

Şi fiind-că el e sufletul celor de curând repausaţĭ, de aceea nicĭ nu e bine de prins şi de omorît (2).

Poporul român din *Ţéra-Românéscă* din contră crede că tóte sufletele curate, şi cu deosebire ale copiilor micĭ, fără păcate, se prefac în *fluturĭ* pe cea lume. De aicĭ vine apoĭ

---

(1) După descrierea Rom. din Putna, dict. de Vasile Văcărean, şi a celor din Igescĭ, dict. de I. Danilescu.

(2) Dat. Rom. din Igescĭ, dict. de I. Danilescu.

şi o ḑicere relativă la sufletele copiilor morţĭ: «*Ăsta e un fluture pe lumea aĭ-laltă.*» Iar între multe alte vorbe de mângâiere, ce se adreséză părinţilor celor ce-şĭ plâng copiiĭ morţĭ, e şi acésta: «*Tacĭ N. nu maĭ plânge, că copilul d-tale e fluture pe ceea lume!*» (1).

Larva acestuĭ fluturaş, rotundă şi de colóre verde, trăesce pe diferite legume şi cu deosebire pe curechiŭ şi se numesce de Româniĭ din Banat: *Verdeţ* (2), iar în alte părţĭ *Verdete* (3).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 763: «Dintre viermĭ, poporul de acĭ cunósce: rîma, *moletele*, un vierme mic galben; *verdeţul*, care se ascunde în pămînt lângă rădăcina curechiuluĭ şi-l róde; *albul* care trăesce din sucul lemnelor tăiate şi al legumelor şi strică crumpiĭ.»

(3) Idem de eadem, loc. cit.; — cf. şi G. P. Salvin, *Superstiţiĭ din jud. Covurluiŭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. II, Fălticenĭ 1892, p. 195. «Când ĭĭ vedé vr'un *fluturaş* prin casă, să nu-l omorĭ, că-ĭ sufletul vre-unuĭ copil ce ţĭ-a murit;» — iar d-l Th. A. Bogdan îmĭ împărtăsesce: «*Fluturiĭ* sunt născuţĭ din lacrimile Precisteĭ. Cine omóră *fluturĭ*, înveselesce inima Maiceĭ Precisteĭ. Când veḑĭ *fluturĭ* cu soţie, e semn bun (Bistriţa).»

STRIGOIEŞUL.

(Botys margaritalis Tr.)

Sub numirea *Strigoieş* înţeleg Românii din *Bucovina* maĭ pe toţĭ *fluturaşiĭ* saŭ *flutureiĭ* ceĭ micĭ de nópte, carĭ se strîng în prejurul luminilor saŭ al lampelor şi, învârtindu-se pe lângă dînsele, nu odată le sting (1). În deosebĭ însă înţeleg eĭ sub *Strigoieş* fluturaşul numit lat. Botys margaritalis Tr. saŭ Orobena extimalis Sc.

Ce se atinge de originea *Strigoieşuluĭ*, se crede că el e făcut din ómeniĭ ceĭ repausaţĭ, carĭ aŭ fost şi aŭ murit ca *strigoĭ* saŭ *strigóice*. Cu alte cuvinte că *Strigoieşiĭ* sunt sufletele strigoilor prefăcute în chip de fluturaşĭ, şi ca atarĭ sbóră apoĭ nóptea nu numaĭ pe afară, ci şi prin casele ómenilor, căutând a le face acestora, după împrejurărĭ, bine saŭ rĕŭ (2).

Aşà dacă un *Strigoieş*, intrând în vre-o casă, sbóră în prejurul uneĭ luminĭ saŭ lampe, fără ca să o stingă, e semn a bine (3), iar când o stinge e semn a rĕŭ, a pagubă (4).

De multe orĭ însă *Strigoieşul* nu se mulţumesce numaĭ cu atâta că sbóră prin casele ómenilor, ci el nu odată năzues-

---

(1) După spusa Rom. din Reusenĭ, com. de Vas. Pop.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, Cernăuţĭ, 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacă sbóră séra nisce *fluturaşĭ* în prejurul luminiĭ, este semn a bine.»

(4) Cred. Rom. din Litenĭ, com. de Dim. Marmeliuc, stud. gimn.: «Se crede că dacă un *Fluture de lumină* stinge lumina, se apropie o pagubă.»

ce necontenit și la ochiĭ acestora ca să-ĭ atingă cu aripile și a-ĭ face prin acésta ca să-șĭ pérdă vederile (1).

Și ómeniĭ, carĭ nu sunt destul de precauțĭ, carĭ nu se sciŭ ferì de atingerea *Strigoieșilor*, saŭ chiar se încumetă de a prinde atare *Strigoieș* saŭ și alt fluture cu mâna și apoĭ a da cu acésta pe la ochĭ, acela trebue maĭ de vreme saŭ maĭ târḑiŭ să chiorască saŭ chiar să orbéscă (2).

Româniĭ din unele părțĭ ale *Moldoveĭ* spun că fluturiĭ, carĭ se adună în jurul luminiĭ, vin să fure focul. Cu fluturiĭ aceștia fac babele de dragoste fetelor, carĭ nu le ieaŭ nimenia la horă; li se dă adecă să beà *scamă* (solzĭ) de fluturĭ de aceștia în rachiŭ, fără ca să scie (3).

Strigoieșiĭ se arată de cum înseréză și până cam către mieḑul nopțiĭ saŭ, maĭ bine ḑis, până la *Cântătorĭ*. După mieḑul nopțiĭ însă saŭ după ce aŭ cântat cocoșiĭ întâia óră nu se arată maĭ mult, ci eĭ se fac atuncĭ nevĕḑuțĭ ca și adevĕrațiĭ *Strigoĭ*, ast-fel că numaĭ ce te trezescĭ că nu-ĭ veḑĭ maĭ mult (4).

În fine trebue să maĭ amintesc și aceea că *Strigoieșul* se maĭ numesce în unele părțĭ din *Bucovina* încă și *Fluture de lumină* (5) și *Cură în foc* (6), și se crede că el ar fi trimis de către atarĭ ómenĭ rĕĭ, anume ca să facă altora rĕŭ (7).

---

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; — Dim. Dan. *Cred. pop. Bucovinene*, publ. în ḑiar cit., No. 30, p. 2: «Se crede că nu e bine a luà fluturĭ în mână, căcĭ intrând colbul aripilor lor cuĭ-và în ochĭ, acela va chiorî.

(3) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 88.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(5) Dat. Rom. din Litenĭ, com. de Dim. Marmeliuc: «*Fluturașul* cel mic, care umblă nóptea prin casă, se chémă *Fluture de lumină*.»

(6) Dat. Rom. din Putna, dict. de El. Bîcu și Michaiŭ Fruntaș, agricultorĭ.

(7) Cred. Rom. din Putna, dict. de El. Bîcu și M. Fruntaș.

GĂSELNIŢA.

(Achronia alveolaria saŭ Galleria melonella L.)

Precum fie-care vietate, aşà şi *Albinele* aŭ o mulţime de duşmanĭ, dintre carĭ uniĭ sunt maĭ marĭ, maĭ tarĭ şi maĭ periculoşĭ, iar alţiĭ maĭ micĭ, maĭ slabĭ, şi prin urmare şi maĭ puţin periculoşĭ.

Unul din mulţimea acestor duşmanĭ e şi *Găselniţa*, pl. *Găselniţĭ* (1), numită încă şi *Molia albinelor* saŭ *Molia de albine.*

Găselniţa e un fluturel mic de nópte care, de cum se desprimăvărézá şi până târḑiŭ tómna, sbórá numaĭ séra prin stupine saŭ prisăcĭ, unde face fórte multă neplăcere atât albinelor, cât şi prisăcarilor, iar ḑiua stă lipit de păreţiĭ din afară aĭ stupilor saŭ de-asupra acestora.

Femeiuşca acestuĭ fluturel, care e ce-và maĭ mare şi maĭ grósă decât bărbătuşul şi maĭ închisă la colóre decât acesta, îşĭ depune ouĕle sale prin crăpăturile şi cotiturile ştiubeielor saŭ ale coşniţelor.

Din ouĕle acestea, carĭ se clocesc în treĭ ḑile, după nouĕ ḑile es larvele, numite în unele părţĭ din Ţéra-Românéscă *Careţĭ* (2), iar după ḑece ḑile fluturĭ. După ce aŭ eşıt *Ca-*

---

(1) La Româniĭ din Meglenia, după cum îmĭ scrie d-l Per. Papahagi, cuv. *Găselniţă* e sinonim cu cuv. *omidă.* Veḑĭ de acelaşĭ, *Megleno-Româniĭ*, p. 82.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Caretele*, pl. *Careţĭ*, este un vierme, care tócă faguriĭ şi îĭ umple cu un fel de mătase a lor. Din el se nasce un fel de fluture mic şi alb, care se împrăştie prin stup şi depunên-

reții din ouě, îndată se și furișéză în năuntrul știubeielor, și acolo se încuibéză apoĭ în sfărmăturile de sub păreții știubeielor. Maĭ târḑiŭ se suie la fagurĭ și prind a-ĭ róde și pe aceștia și a face printre dînșiĭ un fel de gogoșĭ asemenea cu ale *Gândacilor de mătase* și țesěturĭ întocmaĭ ca cele de paingăn, prin carĭ prind apoĭ albinele ce voesc să-ĭ scótă afară.

Albinele, vĕḑênd că nu-ĭ pot da afară nicĭ a ține curățenie, părăsesc stupul și, saŭ se duc în alțĭ stupĭ, saŭ se pierd.

Prisăcariĭ saŭ stupariĭ, dând de fluturașiĭ aceștia și de *Careții* lor și voind să se mântuéscă de dînșiĭ până ce nu e încă târḑiŭ, căcĭ eĭ se îmmulțesc fórte tare și devin din ce în ce tot maĭ periculoșĭ, trebue să ție în tot-deauna stupiĭ puternicĭ și cu regine tinere și să-ĭ curățéscă tot din douĕ în douĕ sĕptămânĭ spre a-ĭ puté nimicì cât se póte maĭ repede.

Găselnițele sunt periculóse maĭ mult primăvara până în Aprilie, și apoĭ în August și Septemvrie (1).

---

du-șĭ ouĕle acolo, în scurt timp stupul este invadat de *Carețĭ* și *albinele* nu maĭ pot luptà contra lor, se descurageză și pier, iar stupul este cu totuluĭ tot nimicit de aceștĭ *Carețĭ*, carĭ se îmmulțesc într'un mod îngrozitor.»

(1) Cf. Grigore Predescu, *Dușmaniĭ albinelor*, publ. în ***Albina***, an. II, Bucurescĭ 1898, p. 394; — *Amicul progresuluĭ român*, an. X, Bucurescĭ 1903, No. 33 (159), p. 33; — și I. Costin, ***Manual de stupărit***, Gherla 1886, p. 28.

MOLIA MERELOR.

(Carpocapsa pomonella L.)

Molia merelor e un fluturaş mic şi frumuşel. Aripile de dinainte-ĭ sunt albăstriĭ-sure, de-acurmezişul cu maĭ multe dungĭ subţirele şi de colóre cafenie, iar spre capete cu câte o pată mare în forma ochiuluĭ şi strălucitóre ca aurul. Aripile dindărăt sunt maĭ tot atât de marĭ şi aŭ numaĭ o singură colóre roşiatică-castanie.

Femeiuşca acestuĭ fluturaş, care sbóră în luna luĭ Maiŭ, îşĭ depune ouĕle sale pe fructele cele tinere ale merilor şi ale perilor.

Omiduţele, carĭ es după 8—10 ḑile din aceste ouĕ, fac o borticică fórte mică în mĕrul saŭ para pe care se află, intră după aceea printr'însa în interiorul fructuluĭ ast-fel bortit şi acolo trăesc apoĭ până tómna. Sosind tómna, es din merele saŭ perele, în carĭ aŭ petrecut până atuncia şi pe carĭ le-aŭ mâncat, maĭ cu sémă în prejurul sîmburilor, şi se prefac în nimfe într'o ţesĕtură albie printre crĕpăturile scórţeĭ pomilor saŭ şi în cămările în carĭ se păstréză pómele.

Adese-orĭ însă metamorfosa acésta se sfârşesce încă vara şi atuncĭ se nasce un al doilea rând de fluturĭ, ale căror larve strică apoĭ şi merelor şi perelor celor marĭ.

Despre aceste larve fórte stricăcióse, numite pretutindenĭ *Viermĭ de mere* sing. *Vierme de mere*, există la Românii din Transilvania, com. Felfalăŭ, următórea legendă:

«Înainte de a venì *Dumneḑeŭ* pe pămînt, eraŭ o mulţime de ómenĭ, carĭ de carĭ maĭ isteţĭ, prefăcêndu-se prin ajutorul *Diavoluluĭ*, sub a căruĭ ocârmuire trăiaŭ.

«Aceştĭ ómenĭ puneaŭ rĕmăşag, că se vor preface în mâţă saŭ câne, şi aşà şi făceaŭ, căcĭ *Dracul* le ajutà, plăcêndu-ĭ fórte mult de ómeniĭ luĭ ceĭ iscusiţĭ.

«Ceĭ ce-ĭ vedeaŭ, credeaŭ că eĭ îs Dumneḑeŭ şi li se închinaŭ lor, aducêndu-le câte şi maĭ câte darurĭ.

«*Diavolul*, vĕḑêndu-le tóte acestea, erà cât pe aicĭ să-şĭ sară din piele, creḑênd că tóte popórele vor uità de *Dumneḑeŭ* şi se vor închinà ómenilor sĕĭ.

«Şi aşà erà să se şi întîmple.

«*Dumneḑeŭ* însă, care le vedeà tóte şarlataniile, până la o vreme a stat şi s'a uitat la eĭ, ca să vadă slăbiciunea ómenilor. Dar maĭ pe urmă s'a hotărît ca să se scobóre jos la eĭ, căcĭ a vĕḑut că, ḑĕŭ! să staĭ numaĭ cu mânile în sîn nu e bine.

«Decĭ scoborîndu-se jos între ceĭ-lalţĭ muritorĭ, umblà şi El alăturea cu eĭ, de la un iscusit la altul, ca să le vadă faptele.

«După ce umblă el pe rând pe la toţĭ, le ḑise în urmă să se strîngă cu toţiĭ la un loc şi să facă minunĭ pe întrecute, că celuia ce ĭ-a face minunea cea maĭ mare, ĭ-a da un sac de aur.

«Auḑind *iscusiţiĭ* de făgăduinţa acésta, s'aŭ adunat a minune într'o şură mare, care erà de jur împrejur înconjurată cu tot felul de merĭ.

«*Dumneḑeŭ*, care încă sosise în mijlocul lor, dându-le de scire că pot să-şĭ încépă lucrurile, eĭ începură a face, după cum le erà obiceiul, câte şi maĭ câte.

«După ce aŭ făcut acuma tóte câte le-aŭ sciut, a ḑis Dumneḑeŭ ca să-ĭ facă şi un mĕr de cele de pe merĭ.

«Eĭ însă nu aŭ putut.

«Pentru acésta *Dumneḑeŭ* a sloboḑit un trăsnet în mijlocul lor.

«Eĭ atuncĭ, de frică, cu toţiĭ s'aŭ ascuns în merele de pe meriĭ din prejurul şureĭ, în carĭ se aflaŭ, şi acolo aŭ rĕmas până în ḑiua de aḑĭ, prefăcuţĭ în *Viermĭ de mere*, şi de atuncĭ o sémă de mere sunt *viermănóse.*»

Afară de legenda acésta maĭ există, tot la Româniĭ din *Transilvania*, încă şi următórele credinţe şi datine despre *Viermiĭ de mere*.

Viermiĭ de mere sunt blestemul luĭ Dumnedeŭ (1).

Cine găsesce *Vierme de mere* şi, scuipând peste el, îl aruncă, acela scuipesce pe *Dracul* între ochĭ (2).

Vierme de mere pe crengĭ de veĭ găsì, e semn'că mĕrul acela o să se usuce (3).

Cine vrea ca să nu aibă *Viermĭ de mere* în merele din grădina sa, acela să ieà puciósă şi s'o aprindă în mijlocul grădineĭ în ḑiua de Pascĭ (4).

Cine găsesce *Viermĭ de mere* şi-ĭ aruncă în foc, acela a aruncat pe *sluga diavoluluĭ* (5).

În fine cine vrea să nu aibă *Viermĭ de mere* în grădina sa, acela, când înfloresc merií, să ḑică:

O plecat huia
Handrahuia
Şi-o găsit pe huiu
Handrahuiu.
Eŭ încă am pornit
Şi l-am găsit,
Şi încă am plecat
Şi l-am aflat
În vârf de mĕr,
În vârf de pĕr (6),
Pe un mĕr suit
Tot lucrând,
Tot piscuind
Şi mere mâncând,
Mere sflederind.
Eŭ rĕŭ m'am supĕrat,
De códă l-am luat,
Aşà, aşà,
Şi'n foc l-am ţipat
Ca să peie,
Să rĕspeie
Ca fumu
Cu care îl afumu! (7)

Pe când rostesce cuvintele acestea ale descânteculuĭ, afumă un mĕr viermănos şi în acelaşĭ timp îl sdrobesce, de nicĭ urmă nu-ĭ maĭ rĕmâne. Iar când ḑice «*aşà, aşà*», atuncĭ iea câte o bucăţică şi o *ţipă* (aruncă) în foc (8).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă*, voind a scăpà nu numaĭ de *Viermiĭ de mere* şi *pere*, ci şi de alţĭ viermĭ, carĭ strică po-

(1) Cred. Rom. din Gurghiŭ.
(2) Cred. Rom. din Hodac.
(3) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(4) Cred. Rom. din Felfalăŭ.
(5) Cred. Rom. din Ibănescĭ.
(6) Descântecul acesta se póte descântà şi la *Viermiĭ de pere*.
(7) Dat. Rom. din Ibănescĭ.
(8) Atât legenda, cât şi tóte credinţele şi datinele din acest articol mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

metelor, legumelor şi pâneĭ celeĭ albe, aŭ datină de a ţiné *Ḑiua Viermilor* saŭ *Marţia Viermilor*, care cade tot-deauna în Marţia din sĕptĕmâna întâia a Postuluĭ-mare.

În acéstă ḑi, după credinţa lor, nu e bine să lucrezĭ nimic în casă saŭ în grădină, de óre-ce, dacă veĭ lucrà, peste vară veĭ avé *viermĭ* prin casă şi prin grădină, carĭ îţĭ vor aduce marĭ stricăciunĭ la pomĭ şi la legume. Din contră, în acéstă ḑi, e bine să daĭ de pomană o turtă şi alte bucate, ca să fie *Viermilor*. Dacă facĭ aşà, apoĭ peste vară n'aĭ habar de viermĭ, nu-ţĭ vor face nicĭ o vătĕmare.

Maĭ departe, spun Româniĭ din *Ţéra-Românéscă*, că dacă vreĭ să aperĭ grădinele şi ţérinele de viermĭ, e bine să înfigĭ în mijlocul lor o furcă şi un fus de tors, saŭ să îngropĭ în mijlocul lor un oŭ roşu, cu care aĭ fost la biserică în ḑiua de Pascĭ (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

MOLIA.

(Tinea pellionella L.)

Sub numirea *Molie*, la Românii din Meglenia: *Moleti* (1), iară la cei din Macedonia: *Molță*, *Mulĭiță* și *Mulțică* (2), înțeleg Românii de pretutindeni mai multe specii de fluturași mici, cari se țin de una și aceeași familie și ale căror larve, numite asemenea *Molii*, rod blănurile, covórele, materiile de lână și de pĕr, penele și animalele împăiate (3).

Pe lângă numirea generică de *Molie* însă, ce li se dă tuturor fluturașilor acestora, poporul le mai dă încă și câte o numire specială, parte după făptura corpului saŭ colórea aripilor și parte după obiectele în cari petrec și din cari se nutresc larvele lor, și anume :

Molia subțirică, *Molia de straie*, *Molia straielor*, *Molia de lână*, *Molia de cojóce* și *Molia de piele* (4), lat. Tinea pellionella L.

Molia vînătă (5), lat. Tinea tapetiella L.

---

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Românii*, p. 95.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; —Idem, în *Enciclopedia română*, vol. III, p. 315; și în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresci p. 122;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Molia* e o insectă, care se încuibéză prin lădile cu haine și róde tóte hainele, dacă nu se bagă de sémă»;— și de d-l El. Pop: «*Molia* strică hainele.»

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de d-l T. Ionesi; — și a celor din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

(5) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

Molia de pene, *Molia de pĕr* (1), lat. Tinea saŭ Tineola biseliella Zll. şi crinella Tr.

Afară de aceste treĭ speciĭ de fluturaşĭ, ale căror larve, numite *Moliĭ*, se nutresc din materiile amintite maĭ sus, maĭ este încă unul cam de aceeaşĭ mărime, care se ţine asemenea de familia celuĭ de maĭ sus, şi care se numesce: ***Molie de pâne***, ***Molie de bucate***, ***Molia bucatelor***, ***Gârgăriţă*** şi ***Gârgăriţă de bucate*** (2), lat. Tinea granella L.

Larva acestuĭ fluturaş, numită *Gârgăriţă* şi *Gârgăriţă albă*, spre deosebire de *Gârgăriţa négră*, lat. Calandra granaria L., se nutresce numaĭ cu grăunţe de grâŭ şi de secară pre carĭ, intrând în ele prin nisce borticele făcute de dînsa, le adună pe încetul la un loc şi apoĭ, înconjurând grămăgióra de grăunţe adunată cu un fel de ţesĕtură saŭ păingăniş, o mănâncă (3).

Fiind larvele tuturor fluturaşilor acestora fórte stricăcióse şi dăunăcióse, de aceea Românii de pretutindenĭ întrebuinţéză spre depărtarea şi stârpirea lor felurite mijióce.

---

(1) Usitat în maĭ multe comune din Bucovina.

(2) *Cărţile săténuluĭ român*, an. XI, cartea X, Blaj 1886, p. 157: «*Gârgăriţa* este o insectă de némul fluturilor de nópte şi adecă de felul fluturilor micĭ, cu aripile dinainte înguste şi lungĭ, de colóre sure mohorîte şi negriciόse, iar aripile dindărăt sunt simple mohorîte. Pe cât este de mică acéstă *Molie*, pe atât de stricăcióşă este grânarelor. Fluturele sbóră în Maiŭ, Iunie şi Iulie şi femeiuşca îşĭ aşéză ouĕle pe grăunţele de secară şi grâŭ. Omiduţele tinere, carĭ es din oué, intră în grăunţe prin bortiţele ce înse-şĭ le fac, adună pe încet maĭ multe grăunţe la olaltă cu ţesĕtura lor într'un grunz şi le mănâncă»; — ***Fóia poporuluĭ***, an. I, Sibiiŭ 1893, p. 308.

(3) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în op. cit., p. 335: «*Gârgăriţa* = Calandra granaria; Tinea granella, v. ***Curculez***»; — *Fóia poporuluĭ*, an. I, p. 308: «Prin Maiŭ saŭ Iunie se ivesc fluturiĭ *Gârgăriţelor albe*. Eĭ se împerechéză cât ce s'aŭ ivit şi apoĭ bărbătuşiĭ mor, iar femeiuşele ouĕ în curs de două sĕptĕmânĭ, maĭ ales în grăunţele de secară. Din ouĕ es nisce omiḑĭ micĭ, carĭ ciuruesc grăunţele cruciş şi curmeziş. Peste nópte omiḑile se urcă de-asupra grăunţelor, unde torc un fel de păingăniş alcătuit din numeróse firicele suriĭ-albe. Pe la sfârşitul luĭ August aceste omiḑĭ părăsesc grăunţele şi ernéză în crăpăturile bârnelor şi ale altor lemne. Primăvara, în ajunul căldurii, ele se preschimbă în păpuşĭ şi apoĭ în flutureĭ. Lăsate fiind în grija sorţiĭ, *Gârgăriţele negre* şi *albe* pustiesc grânare întregĭ de bucate.»

Aşà Românii din *Bucovina* contra celor trei specii dintâiŭ ɪun printre haine perinuţe umplute cu *Sulcină galbenă*, lat. Ielilotus officinalis Desr. saŭ frunze de *Hameiŭ*, lat. Humulus ɪpulus L. şi de *Tutun*, lat. Necotiana tabacum L., căciulii ɪe *Usturoiŭ*, lat. Alium sativum L., precum şi rămurele de *ᵓelin*, lat. Artemisia Absinthium L., în credinţă că *Moliile*, ɪeputênd suferì mirosul cel iute şi neplăcut al acestor plante, ug de dînsul, iar nefugind pier (1).

Tot cam aşà fac şi Românii din *Moldova*, precum şi cei lin *Ţéra-Românéscă*.

«Ca să ferim lucrurile de *Molii*—scrie d-l Dr. N. Leon,— e fac perinuţe de flóre de *Sulcină* şi se pun între straie, saŭ runze de *Tutun; Moliile* fug de mirosul lor» (2).

Iar S. Sa păr. T. Bălăşel, cu privire la Românii din *Ţéra-Românéscă*, îmi scrie :

«Ca să gonesci *Moliile* de prin lăḑi, pui într'însele *Sulfină* uată din ḑiua de *Sânziene*, saŭ *foi de Nuc*, luate de la ɪiserică în ḑiua de *Rusalii*, saŭ *Busuioc* din ḑiua de *Sânt-Ilie*.»

Iar Românii din *Macedonia*, voind a depărtà *Moliile* de ɪrin haine, pun într'însele frunze de *Tutun* şi de *Iboj* saŭ, lupă cum îi spun Bucovinenii, *Boz*, lat. Sambucus ebulus L. ɪi camfură (3).

Pe lângă aceste mijlóce, cele mai multe Romånce, voind ɪ împiedecà fluturaşii sus amintiţi de a-şi depune ouĕle lor n haine, le scot pe acestea mai adese-ori în decursul anului ɪfară, le întind la sóre ca să se sorésca şi să se svînteze ɪi apoi, scuturându-le şi periindu-le bine, le aşéză iarăşi la ocul lor, de unde le-aŭ luat (4).

Şi mai cu sémă o fac ele acésta în ajunul *Sânzienelor*,

(1) Dat. şi cred. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina.

(2) *Zoologia medicală*, p. 12—13.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi. Cf. de acelaşi, *Din Literatura pop. a Iromânilor*, p. 312.

(4) Dat. Rom. din cele mai multe părţi ale Bucovinei ;—Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312: «Ca hainele să nu fie mâncate le *Molii*, să le scuturi, să le expui la aer din sĕptĕmână în sĕptĕmână ɪaŭ să le învĕlesci în pânză de *bumbac*, fiind-că *Molia* nu atacă bumɪacul.»

24 Iunie, când şi fluturaşiĭ din cestiune es şi sbóră maĭ tare în tóte părţile. Iar după ce le-aŭ scos şi svîntat de ajuns, când le aşéză iarăşĭ la locul lor, pun printre dînsele ***dumbravnic***, lat. Melitis melissophyllum L., care se face la loc curat şi care *añinósă* (amirósă) frumos, anume ca şi ele să anínóse frumos şi tot de-odată ca *Moliile* să fugă de mirosul acesteĭ plante (1).

Ce se atinge de fluturaşul din urmă şi de larva luĭ, se întrebuinţéză aceleaşĭ mijlóce, carĭ se întrebuinţéză şi contra *Gârgăriţeĭ*, lat. Calandra granaria.

În fine maĭ amintesc şi aceea că Româniĭ din ***Bucovina***, când le plac glumele saŭ nebuniile cuĭ-và, ḑic: *Mâncà-te-ar moliile, că posnaş* saŭ *ajuns de cap maĭ eştĭ!*

Iar un proverb, în care figuréză cuvîntul *Molie*, sună precum urméză:

L-a băgat mumă-sa în ladă şi l-aŭ mâncat Moliile—

şi se aplică celor urîţĭ şi ciupiţĭ de vĕrsat, precum şi celor ce de micĭ aŭ fost corcoliţĭ saŭ alintaţĭ de părinţiĭ lor (2). Şi:

A fi ros de Moliĭ,

adecă a fi stricat, găurit, a fi stricat de vĕrsat (3).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.
(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 555.
(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

STRELICIUL.

Streliciul, pl. *Strelicĭ*, e un fluturaş micuţ de séră, cu musteţele învârtite, plin de puf şi de colóre vînĕtă care, cum vede că e lumină în vre-o casă, îndată intră în năuntru şi prinde a sburà ca un vârtej în prejurul luminiĭ.

Dacă îl prinḑĭ cu mânile lasă un fel de pulbere pe degete. Şi dacă puĭ degetele cu pulberea acésta la ochĭ, astfel că póte să intre într'înşiĭ, atuncĭ, după cum cred şi spun ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din *Bucovina*, maĭ de vreme saŭ maĭ târḑiŭ orbescĭ. Iar dacă puĭ pulberea de pe dînsul pe piele, atuncĭ pielea se umflă, se roşesce, şi se fac pe dînsa un fel de petiţe ca *blânda*, carĭ se numesc, ca şi fluturaşul a căruĭ pulbere le-a produs, *strelicĭ* (1) saŭ şi *sterlicĭ* (2).

Streliciĭ saŭ *Sterliciĭ*, adecă petiţele acestea, carĭ se fac maĭ cu sémă pe mânĭ şi pe picióre, sunt dintru început de colóre roşie, iar maĭ pe urmă se învineţesc.

Petiţele numite *Strelicĭ*, le capĕtă maĭ cu sémă ómeniĭ ceĭ fórte greŭ bolnavĭ, carĭ se află în agonia morţiĭ, şi dacă aŭ început a se învineţì, atuncĭ se ḑice că bolnavul respectiv *a căpĕtat strelicĭ de mórte*, fiind-că *streliciĭ* sunt semnul cel maĭ sigur de mórte (3).

Din causa acésta apoĭ fie-care Român, prinḑênd vre-un *Streliciŭ*, se feresce ca de para foculuĭ să nu atingă cu pulberea de pe dînsul ochiĭ saŭ pielea de pe mânĭ orĭ picióre, ca nu cum-và, atingênd ochiĭ, să orbéscă, iar mânile şi pi-ciórele atingêndu-le *să capete strelicì de mórte* (4).

---

(1) După credinţa şi spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean.

(2) Dat. Rom. din Siret, com. de soţia mea Leontina.

(3) După credinţa şi spusa Rom. din Putna. dict. de V. Văcărean; — cf. S. Fl. Marian, *Îmmormintarea la Românĭ*, p. 3.

(4) Dict. de V. Văcărean.

COTARIUL.

Cotariul este un fel de viermuş saŭ maĭ bine ḑis o omidă lunguléţă şi supţire, de colóre cenuşie. El are picióre numaĭ la cele două extremităţĭ ale corpuluĭ, adecă la cap şi la códă. De aceea el nu umblă târîndu-se ca cele-lalte omiḑĭ, ci îşĭ îndoesce corpul în sus şi aduce códa lângă cap şi imediat după acésta capul face un salt înainte şi códa iar alt salt lângă cap, aşà că mersul luĭ sémĕnă pare că ar da cu pasul saŭ cu cotul, pare că ar tot măsurà ce-và, din care causă poporul ĭ-a şi pus apoĭ numele *Cotariŭ.*

De la mersul acesteĭ omiḑĭ s'a născut cu timpul şi următórea ḑicere:

A merge ca un Cotariŭ.

Se ḑice despre cel ce merge păşind rar şi gânditor, pare că ar merge măsurând pămîntul (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel

ARIPA GÂSCEĬ.

(Pterophorus pentadactylus L.)

Pe lângă fluturiĭ şi fluturaşiĭ, ale căror aripĭ sunt compacte, se maĭ află încă un fel de fluturaşĭ micĭ, ale căror aripĭ sunt despicate în maĭ multe părţĭ în forma unor penişóre de gâscă.

Unul dintre aceştĭ fluturaşĭ, carĭ se numĕră la *Molii*, e şi *Aripa gâsceĭ*, numit ast-fel pentru că aripile sale sémĕnă penelor uneĭ gâsce (1).

Aripa gâsceĭ e un fluturaş frumuşel şi alb ca omĕtul, care se arată maĭ ales în decursul luniĭ luĭ Iunie şi Iulie. Aripile sale cele de dinainte sunt despicate în două, iar cele dindărăt în treĭ părţĭ în forma unor peniţe de gâscă.

Larva saŭ omida acestuĭ fluturaş trăesce pe *Holbură*, lat. Convolvulus arvense L. şi pe *Cupa-vacii*, lat. Convolvulus sepium L., precum şi pe alte plante.

---

(1) Dat. Rom, din Salcea, jud. Botoşanĭ, în Moldova.

ȚÂNȚARUL.

(Culex pipiens L.)

Sub cuv. *Țânțar* înțeleg Românii mai multe familii de insecte din ordinea Dipterelor, adecă a celor câte cu o pereche de aripi, al căror corp și picióre sunt fórte lungi și subțiri, aripile înguste și străvedii, iar fliscul saŭ râtul cu care sug nu numai sucuri de plante, ci fórte adese-ori înghimpă cu dînsul atât pe animale, cât și pe ómeni, sugêndu-le cu o deosebită lăcomie și sângele acestora, e fórte lung și subțire.

Speciile și varietățile acestor familii de insecte sugĕtóre de sânge cunoscute Românilor după nume, sunt, pe cât am putut eŭ până acuma aflà, următórele:

Arșița, lat. Culex annulatus Fabr., un fel de țânțar, care mușcă pe ómeni vara când se scaldă, și a căruĭ mușcătură, după cum spun Românii din *Transilvania*, unde e mai cu sémă usitată acéstă numire, e fórte durerósă, adecă *arde* tare (1).

După spusa Românilor din *Bucovina* însă, să-i vie numirea acésta de acolo, pentru că acéstă specie de țânțar sbóră mai ales diua, când e *cea mai mare arșiță*, adecă când *arde* saŭ *frige sórele* mai tare. Și de óre-ce sbóră și jócă cu mare plăcere pe de-asupra apei, de aceea și mușcă ea pe ómenii

(1) Hasdeŭ, *Magn. Etym.*, t. II, p. 1.747; — Idem de eadem, p. 1.748: «*Arșița*, insectă sburătóre din ordinea Dipterelor. Cuvîntul se întrebuințéză în Ardél.»—«Un fel de muscă, care mușcă pe om vara când se scaldă, se chémă *Arșiță*»;—*Enciclopedia română*, t. I, p. 272: «*Arșița*, în Ardél, un insect (muscă) care pișcă pe om când se scaldă»; — com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Brașov: «*Arșițele*, după împărtășirea școlarului I. Mafteiŭ din Paloș, lângă Cohalm, sunt nisce musculițe, cari se adună vara pe căldură de-asupra ómenilor.»

carĭ se scaldă. Mușcă ea, ce mușcă pe ómenĭ, în urma urmelor însă o pățesce, căcĭ sburând fórte aprópe de apă, pescił se aruncă după dînsa, o prind și o mănâncă.

Acest soiŭ de țânțar e așà de rĕŭ, de lacom și nesuferit că, puindu-se pe om și începênd a-ĭ suge sângele, nu se dă de fel urnit din loc, până ce nu se satură. Din causa acésta apoĭ, când voescĭ, atuncĭ poțĭ să-l omorĭ (1).

Și tot din causa acésta se vede că Româniĭ din *Transilvania*, când vor să arate rĕutatea uneĭ femeĭ, ḍic că *e rea ca o arșiță* (2).

Țânțarul, fem, *Țânțăróică* (3); la Româniĭ din Meglenia: *Țânțar* (4), iar la ceĭ din Macedonia: *Mâșconiŭ* și *Mușconiŭ* (5), lat. Culex pipiens L.

Larva acestuĭ țânțar, precum și a *Arșițeĭ*, se numesce de Româniĭ din munțiĭ Bucovineĭ și aĭ Moldoveĭ, jud. Sucéva, *Carabĕț* și *Carabete*, pl. *Carabețĭ* (6), iar nimfa *Lătăuș* (7) și *Lăturaș* (8).

(1) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăuțul-vechiŭ.

(2) Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.748.

(3) Sex. Til, *Snóve*, Brașov 1897, p. 17: «Nea Trifu scóte atuncĭ pipa din buzunar, o întórse cu fundul în sus și o lovì de câte-và orĭ de palma-ĭ crĕpată de frig. Apoĭ aruncând scrumul din mână, chiorî odată în pipă, suflă de câte-và orĭ în ea și umplênd-o cu tabac, puse un tăciune pe ea. Rotogóle de fum începură să se învârte prin aer, carĭ alungară obrasnicele *Țânțăróice*, carĭ făcură și mânile numaĭ de bĕșicĭ.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*, p. 125.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312;— com. de d-l Chr. Geagea.

(6) *Șeḍĕtórea*, an. V, Fălticenĭ 1899, p. 54: «*Carabĕț* =viermĭ marĭ ce se fac maĭ ales în nasul cârlanilor slabĭ, și în apă clocită.»

(7) Dat. Rom. din Dorotea, dict de Ilie Brădățean: «*Lătăușul* trăesce maĭ mult unde e apă stătută saŭ zăcută. Forma trupuluĭ sĕŭ e încârligată, iar *mersura* sa e că dă odată saŭ maĭ de multe orĭ în sus, și apoĭ se lasă iarășĭ în jos în apă»;—a celor din Udescĭ, com. de George Paranicĭ, stud. gimn.: «*Lătăușul* e o gâzuță, care umblă prin apă»;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;— și a celor din Moldova, com. Pașcanĭ., dict. de Const. S. Bucan: «*Lătăușul* se află prin toplițĭ și prin părăuțele fântânelor. El e de colóre grie-deschisă saŭ *bălănuță*, cu piciórele *covrigite* pe de-o parte. și când înótă, înótă pe o lature, din care causă se și numesce apoĭ *Lătăuș*.»

(8) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca:» *Lăturașul* e un fel de *gâzóbă* de apă, care trăesce maĭ mult la isvórele cu apă rece. Se află

Românii din Bucovina, prinḑênd maĭ mulţĭ *Carabeţĭ* de aceştia şi puindu-ĭ în unghiţe, ca pe râme, prind pescĭ cu dînşiĭ.

Tot aşà fac eĭ şi cu *Lătăuşiĭ* saŭ *Lăturaşiĭ* (1). Se feresc însă fórte tare de a bé apă, maĭ ales séra şi nóptea, din locurile acelea, unde sciŭ că se află de aceştia, temêndu-se că dacă vor bé vre-unul, vor face guşă (2). Ba uniĭ sunt de părere că chiar şi atuncĭ, când cine-và bea apă dintr'o cofă, în care se află vre-un *Lătăuş*, acela încă capĕtă guşă (3).

Ţânţarul de stuhărie, un fel de ţânţar care trăesce numaĭ prin stuhăriĭ şi care e cu mult maĭ mare şi maĭ rĕŭ decât ţânţarul de rând (4).

Ţânţarul de pădure, lat. Anopheles bifurcatus L., care e maĭ mic ce-và decât *Ţânţarul de stuhărie*, dar şi acesta suge sânge atât de la vite, cât şi de la ómenĭ, până ce-ĭ bĕşică (5).

Ţânţarul de baltă (6), lat. Corethra plumicornis Fabr.

Bâţan, pl. *Bâţanĭ* (7), *Bânţan* pl. *Bânţanĭ* (8) şi *Sgriburiciŭ* fem. *Sgriburice* (9), lat. Chironomus leucopogon Meig., un fel de ţânţar mic, care tremură din picióre când stă loculuĭ.

Bârsac, pl. *Bârsacĭ*, numit ast-fel pe Jiŭ în Tansilvania, iar în alte părţĭ, tot din Transilvania : *Bârzac* pl. *Bârzacĭ* (10).

---

une-orĭ însă şi prin o sémă de fântânĭ. El umblă prin apă numaĭ *lăturiş*, de-aceaa se numesce *Lăturaş*.»

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Carabeţiĭ* sunt maĭ marĭ, iar *Lătăuşiĭ* maĭ micĭ. Cu *Carabeţiĭ* se prind maĭ multe felurĭ de pescĭ, iar *mrenele* şi *cleniĭ* se prind numaĭ cu *Lătăuşĭ*.»

(2) Cred. Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca.

(3) Cred. Rom. din Părhăuţĭ, com. de Const. Bădăluţă, stud. gimn.

(4) Dat Rom. din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de Iordachi Bran.

(5) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(6) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Ioan P. Climescu, primar în Burdujenĭ.

(7) Alexiu Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 20;—*Şeḑĕtórea*, an. II, Fălticenĭ, p. 149.

(8) Com. de d-l Andr. Bârsan: «*Bâţan* se ḑice în Vaida-Recea, ţinutul Făgăraşuluĭ, la *Ţânţar*. În Boiţa, lângă Sibiiŭ, se pronunţă *Bânţanĭ*. În Viştea inferióră, com. Făgăraşuluĭ, după spusa şcolaruluĭ I. Şandru, se ḑice *Bâţanĭ* la nisce musce marĭ, roşiatice, carĭ se aşéză pe caĭ.»

(9) Com. de d-l Th. A. Bogdan : «*Sgriburiciul* e o insectă mică care, când stă în loc, tremură».

(10) Com. de d-l Paul Oltean.

Ţânţar mic (1), *Ţânţar mânânţel* (2), *Ţânţăraş* (3), *Ţânţărel* (4), *Nouraş* şi *Nourel* (5), lat. Chironomus stercorarius de Geer.

Numirea de *Ţânţăraş* şi *Ţânţărel* a acestuĭ soiŭ de ţânţar să-ĭ vie deacolo pentru că el e unul dintre ceĭ maĭ micĭ ţânţarĭ, câţĭ li-s cunoscuţĭ Românilor, e aşà de mic că maĭ nu-l veḑĭ (6). Iar cel de *Nouraş* şi *Nourel* îĭ vine de acolo pentru că nu odată se strîng cu miliónele, maĭ ales séra, la olaltă şi, formând un fel de sul, cuşmă saŭ stog, sbóră ca un nouraş pe de-asupra capuluĭ (7).

Ţânţar de câmp (8).

Ţóbă, pl. *Ţóbe* (9), *Ţobâc*, pl. *Ţobâcĭ* (10), fem. *Ţobâcă*, pl. *Ţobâce* (11), numit ast-fel în Bucovina; în Moldova: *Ţóbă* şi *Ţăbuc*, pl. *Ţăbucĭ* (12), în Transilvania: Ţóbă, pl.

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Ţânţariĭ micĭ* se strîng în formă de stog pe de-asupra capuluĭ, şi se bagă chiar în ochĭ, şi une-orĭ te muşcă amarnic.»

(2) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(3) Numirea acésta e usitată în maĭ multe comune din Bucovina, în deosebĭ însă în Braşca, Badeuţ şi Carapciŭ.

(4) Numirea acésta e usitată în Udescĭ şi Vicovul-de-sus.

(5) Numirea acésta e usitată în Stupca.

(6) După spusa Rom. din Braşca, dict. de Iacob Popovicĭ.

(7) După spusa Rom. din Stupca.

(8) Com. de Vas. Pop, stud. gimn. şi d-l I. P. Climescu.

(9) Numirea acésta e usitată maĭ ales în satele Ilişescĭ, Bălăcéna şi Arbure.

(10) Dat. Rom. din Ilişescĭ şi Braşca, dict. de Ger. Roşca: «*Ţobâcul* e cel maĭ mic ţânţar, dar şi cel maĭ veninos. Altul maĭ mic decât dînsul nu se află. El trăesce orĭ pe unde, dar maĭ ales pe răchiţĭ şi pe sub pomĭ. Când îl prinḑĭ, nu se alege nimica dintr'însul. Cu tóte acestea însă, când te muşcă, te frige, nu alta»; — tot de acolo, dict. de Anton Popovicĭ: «*Ţobâc*, pl. *Ţobâcĭ*, se numesce ţânţarul cel de tot mic, care maĭ că nicĭ nu-l veḑĭ de mic ce-ĭ, şi care sbóră maĭ ales pe la înserate şi petrece maĭ cu sémă la luncĭ şi prin pădurĭ.»

(11) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariŭ: «*Ţobâca* este o specie de Ţânţar, care trăesce prin câmp, maĭ ales prin bahne, şi este fórte supĕrăcióśă, fiind-că îndată cum începe a înserà, muşcă necontenit pe ómenĭ, şi muşcătura eĭ usturà fórte tare.»

(12) *Şeḑĕtorea*, an. III, Fălticenĭ, p. 90 şi 91; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Ţóbele* sunt nisce musculiţe micĭ, carĭ es numaĭ când îĭ rĕcóre, umbră, şi maĭ ales séra; umblă însă şi nóptea. Ele sunt

Ţóbe (1) şi *Cibuc*, pl. *Cibucĭ* (2); iară în Ungaria: *Ciobâc* pl. *Ciobâcĭ* (3).

Acest soiŭ de ţânţar, după cum se póte vedé din notele subliniare, este fórte mic, însă tot odată şi fórte supĕrăcios, din causa muşcăturilor sale.

Mornițariul (4), fem. *Mornițǎ* (5), lat. Ceratopogon puli-

gróza celor ce mulg vacile, căcĭ umblá mult şi pe lângă animale; sunt gróza ciobanilor, a vînătorilor, şi cu atât sunt maĭ supĕrăcióse, cu cât se bagă în pĕrul omuluĭ şi se încâlcesc, căcĭ atuncĭ gâdelă (muşcă) tare.»

(1) Com. de d-l Paul Beşa, învĕţător în Bârgăŭ: «*Ţóba*, pl. *Ţóbele*, sunt nisce musculiţe micĭ, carĭ fac omuluĭ multă nelinişte, muşcându-l vara la lucrul câmpuluĭ, cu deosebire séra şi diminéţa.»

(2) Al. Viciŭ, op. cit, p. 25: «*Cibucĭ*, ţânţariĭ micĭ (Gurghiŭ).

(3) Com. de d-l El. Pop: «Sunt ţânţarĭ marĭ, numiţĭ *Ciobâcĭ*, şi ţânţarĭ maĭ micĭ. Aceştia trăesc în societate cu miile la olaltă, şi necăjesc fórte mult nu numaĭ animalele, ci şi pe ómenĭ, maĭ ales nóptea.»

(4) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ: «*Mornițǎ* se numesce un fel de ţânţar fórte mic, care se arată cu milióne maĭ ales séra şi, puindu-se pe om, muşcă fórte rĕŭ. Ea se află prin pădurĭ pe lângă buruenĭ şi pe lângă grajdurĭ unde e gunoiŭ»; — tot de acolo, dict. de Ioan Pusdrea: «*Morniţa* e mânânţică, adecă mică ca pusderia, muşcă fórte tare, şi când se pune pe om nicĭ nu se vede. Ea se bagă, maĭ ales séra, pe timpul cosituluĭ, chiar şi în ochĭ şi pişcă rĕŭ»; —a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Ţânţariĭ* sunt ceĭ marĭ, carĭ cântă şi-ĭ audĭ, iar *Mornițele* sunt mititele şi nu se aud cântând»; — tot de acolo, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.: «Sub *Mornițǎ* înţeleg Româniĭ de pe la noĭ un fel de ţânţarĭ micĭ, carĭ jócă prin aer peste dĭ, dar maĭ ales séra înainte de apunerea sóreluĭ»;—a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Morniţa* e ţânţarul cel maĭ mic;»—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Morniţele* îs *mânânţeluţe* şi pişcă fórte tare, când are să fie plóie»;—a celor din Galanescĭ, dict. de George Galan: «*Ţânţariĭ* ceĭ micĭ, carĭ sbóră pe de-asupra capuluĭ ómenilor, şi pe unde se duc ómeniĭ, pe acolo se duc şi eĭ, se numesc *Morniţe*. *Morniţele* pişcă hăt binişor;» — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean şi George Cârstean: «*Morniţa* pişcă fórte rĕŭ, maĭ ales séra şi anume pe timpul cosituluĭ»;—a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «Unde se pune *Morniţa* se face bĕşică ca de urzică, aşă pişcă de tare»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «Ţânţariĭ, carĭ se strîng séra stolurĭ şi muşcă vitele, însă maĭ ales pe ómenĭ, se numesc în unele părţĭ din Bucovina *ţânţarĭ*, iară în altele *Morniţe*. — Tot *Mornițǎ* se maĭ numesce ţânţarul acesta şi în alte sate din Bucovina, precum în Straja, Crasna, Litenĭ, Udescĭ şi Budeniţ.

carius L., este asemenea un țânțar fórte mic, care mușcă rĕŭ. El se numesce ast-fel pentru că, după cum spun uniĭ, *mornăesce* tare, adecă *bânăe*, produce un fel de sunet *bânnn!* care se aude ce-và maĭ tare decât cel de *albină* (1).

După alțiĭ însă se numesce *Mornițariŭ* și *Morniță* de aceea, pentru că deșì este fórte mic, mușcă fórte tare și rĕŭ băgându-se chiar și prin straie (2), și atâta ce-l supĕră pe om, că acesta nu maĭ scie ce să facă și cum să se apere de dînsul.

De aceea apoĭ și ḑicala: «*Pică pe om ca Mornița*», care se aplică unuĭ om, ce molestéză din cale afară, și de care nu te poțĭ cu una cu două mântuì ca și de *Morniță* (3).

Despre toțĭ aceștĭ țânțarĭ sugĕtorĭ de sânge, câțĭ s'aŭ înșirat până aicĭ, și maĭ ales despre *Țânțarul vulgar*, lat. Culex pipiens, care e maĭ rĕspândit și ca atare maĭ bine cunoscut, pe când pe ceĭ-lalțĭ poporul fórte adese-orì îĭ confundă uniĭ cu alțiĭ, există la Româniĭ din *Transilvania*, com. Bistrița-cetate, următórea legendă:

«Ḑice că odată Maica Precista povestià cu *Sórele* despre păcatele lumiĭ acesteia și, între multe altele, povestiră eĭ și despre fără-de-legile luĭ *Pic-împĕrat*, căruia îĭ eșise vestea pentru nemiloșia luĭ.

«*Sórele* spuse tot ce vĕḑuse, iar *Maica sfîntă*, cântărindu-ĭ păcatele, îl judecă că nu ar fi bun numaĭ de țipat într'o apă fără fund, ca să i se pérdă urma pentru veciĭ vecilor.

«Dar nu gătiseră cu judecata, când colo iată că vine și *Pic-împĕrat* și haid să ieà pe *Maica Precista* de pĕr, că dór el erà împĕrat și nu aveà de cine să se témă, și înjurând câte îĭ veniaŭ în gură, se luă la sfadă și cu *Sórele*.

«Vrênd *Maica sfîntă* să-ĭ spuie ce-và cuvinte pentru îndreptare, nu apucă, căcĭ *Pic-împĕrat* îĭ astupă gura cu o palmă, pentru ca să nu pótă nimic grăì.

«*Sórele*, vĕḑênd acéstă purtare neomenósă din partea luĭ, se făcù foc și pară de mânie, îl luă de gât și aruncându-l

---

(1) După spusa Românilor din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de C. Onciul.
(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.
(3) Dict. de T. Ionesi din Vicovul-de-sus.

într'o fântână, se înecă, fără a puté ḑice alta decât: *zi, zi, zi, zi, zi!*

«*Maica sfîntă*, fiindu-ĭ milă de el, a vrut să-l scótă afară, dar când colo, în loc de *Pic-împĕrat*, află numaĭ un *Ţânţar* sgriburind de frig sub grinda fântâneĭ. Se vede că Dumneḑeŭ îl pedepsise pentru obrăznicia luĭ.

«Şi *Ţânţarul* n'a eşit din ascunḑişul luĭ, decât după ce s'a dus *Sórele*, căcĭ îĭ erà frică, şi. . .-ĭ frică şi acum, despre ce ne putem convinge şi noĭ, că *Ţânţariĭ* nu umblă decât numaĭ nóptea, când nu-ĭ vede *Sórele*, cântând şi acuma pe de-asupra fântânelor: *zi, zi, zi, zi!*» (1)

O altă legendă despre *Ţânţar*, şi anume din *Bucovina*, sună precum urméză:

«Ḑice că *Dumneḑeŭ*, după ce a făcut tóte vietăţile câte se află în lume, le-a chemat într'o ḑi la sine ca să le spuie ce are fie-care să lucreze în decursul vieţiĭ sale şi cu ce fel de nutreţ are să se nutréscă.

«Tóte vietăţile, cum aŭ prins de veste că Dumneḑeŭ le chémă, îndată aŭ şi alergat din tóte părţile la dînsul ca să vadă ce le va spune.

«Şi *Dumneḑeŭ*, cum s'aŭ adunat, fie-căreia ĭ-a spus ce are să lucre şi cu ce are să se nutréscă şi apoĭ, binecuvîntându-le, le-a dat drumul să se întórcă de unde aŭ venit.

«*Ţânţarul* însă, pe unde va fi umblat şi ce va fi făcut în restimpul acesta, nu sciŭ, destul atâta că el nu s'a înfăţoşat înaintea luĭ Dumneḑeŭ când s'aŭ înfăţoşat cele-lalte vietăţĭ, ci cu mult maĭ târḑiŭ.

«Da tu, pe unde mĭ-aĭ umblat şi ce mĭ-aĭ făcut până acuma, de mĭ-aĭ venit aşà de târḑiŭ? — îl întrebă Dumneḑeŭ cam răstit, când îl vĕḑù c'a venit aşà de târḑiŭ.

«*Ţânţarul* începù a legà teie de curmeie, ba că-ĭ una, ba că-ĭ alta, dar în zadar, căcĭ nu i se încăpù nicĭ de cum desvinovăţirea.

«Eĭ, şi ce vreĭ acuma?—îl întrebă Dumneḑeŭ maĭ departe, spune-mĭ de grabă, că n'am când sta mult de vorbă cu tine!

«Apoĭ dă!—începù a gângăvì *Ţânţarul*—am venit să-mĭ daĭ şi mie óreşĭ-care dar, precum aĭ dat şi celor-lalte vietăţĭ.

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Dar vreĭ—ḑise atuncĭ Dumneḑeŭ—*darul suptuluĭ* să-l aĭ! Acésta să-ţĭ fie nutreţul!

«Şi rostind cuvintele acestea îĭ făcù semn cu mâna să se ntórcă înapoĭ de a unde a venit.

«*Ţânţarul* ce erà să facă?... se întórse supĕrat înapoĭ şi, voind a trăì şi el în rând cu cele-lalte vietăţĭ, a început a suge sucul din o sémă de buruenĭ şi copacĭ şi a trăì cu acesta.

«*Ţânţăróiceĭ* însă nu-ĭ venì nicĭ de cum la socotélă hrana acésta. De aceea a şi început ea de la un timp a cincăì pe bărbatul eĭ şi a-ĭ ḑice să mérgă din noŭ la Dumneḑeŭ şi să céră altă hrană.

«Nu veḑĭ — ḑicea ea — cât de piţigăiat, prizărît, amărît şi slab te-aĭ făcut cu hrana ce-aĭ căpĕtat-o. Încă numaĭ vre-o câte-và sĕptĕmânĭ să te maĭ hrănescĭ cu de acéstă hrană, şi apoĭ poţĭ ḑice lumiĭ: sănătate bună!

«Însă *Ţânţarul* nu voì s'o asculte, ci-ĭ ḑise: — Dacă nu-ţĭ place hrana acésta, apoĭ despre mine... mergĭ şi cere tu alta, că eŭ nu te opresc. Mie unuia însă dă-mĭ bună pace!

«*Ţânţăróica* însă nu, că dacă nu se duce el, că e bărbat, atuncĭ se duce ea, un cap de muere, şi o să vadă că Dumneḑeŭ ĭ-a împlinì dorinţa!

«Apoĭ dă!—ḑise maĭ departe *Ţânţarul*,—dacă eştĭ aşà de încreḑută în tine, de ce nu te ducĭ singură, ce-mĭ baţĭ capul atâta!

«*Ţânţăróica*, foc şi pară, că bărbatul eĭ nu vrea s-o asculte, se pornesce şi se duce ţintă la Dumneḑeŭ, şi cum ajunge începe a i se plânge şi a ḑice că ea nu e în stare să trăéscă din sucul copacilor, şi de aceea îl rógă să-ĭ deà altă hrană maĭ bună.

«*Dumneḑeŭ* se uită lung la dînsa şi apoĭ o întrébă:

«Dar bărbatul tĕŭ ce ḑice la acésta?

«Ce să ḑică?... el nu ḑice nimica, măcar că de când a început a se nutrì numaĭ cu suc de buruenĭ şi de copacĭ, s'a făcut aşà de piţigăiat şi de prizărît, că numaĭ umbra a rĕmas dintr'însul!

«Dacă-ĭ aşà tréba, atuncĭ tu de aḑĭ înainte să sugĭ sânge de vite şi de om şi cu de acesta să te nutrescĭ, iar când

nu-ĭ maĭ avé de unde să sugĭ sânge, atuncĭ să pierĭ. Bărbatul tĕŭ să se nutréscă şi cu una şi cu alta.

«Şi de atuncĭ de când a hotărît Dumneḑeŭ acésta, *Ţânţarul* se nutresce atât cu suc de erburĭ şi de copacĭ cât şi cu sânge de vite şi de om. *Ţânţăróica* însă numaĭ cu sânge. Iar când n'are de unde suge sânge, atuncĭ trebue să piéră, căcĭ n'are alta cu ce să se nutréscă» (1).

A treia legendă, din Ţéra-Românéscă, care ne arată cam de când se ivesce *Ţânţarul* şi până când trăesce, sună ast-fel:

«În vremea de demult, pe când umblaŭ sfinţiĭ pe pămînt, şedeà odată, sub pólele uneĭ pădurĭ la umbră, *Sf. Petrea* de vorbă cu *Sf. Dumitru.*

«*Ţânţarul*: bâzzzz! bâzzzz! pe lângă *Sân-Petru.*

«*Sân-Petru* îl întrébă:

«Ce-mĭ tot daĭ târcóle şi mĕ tot bâzâĭ p'acì, mĕ *Ţânţarule?*

«Păĭ aḑĭ ţĭ e ḑiua, *Sf. Petre*, şi veniĭ să-ţĭ fac un cântec, póte-mĭ daĭ vre-un bacşiş! — rĕspunse *Ţânţarul.*

«*Sf. Dumitru* luă vorba din gura sfîntuluĭ *Petru* şi ḑise Ţânţaruluĭ.

«Apoĭ dacă eştĭ meşter lăutar, să viĭ şi la ḑiua mea să-mĭ cânţĭ!

«*Ţânţarul* muie glasul şi rĕspunse sfîntuluĭ *Dumitru*:

«E he! *Sfinte Dumitre*, de ḑiua ta mi se móie córdele!

«Şi de atuncĭ a rĕmas vorba din bătrânĭ: *A i se muià córdele*» (2).

Ţânţarul este un sugĕtor de sânge fórte îndrăsneţ, nesuferit şi lacom. Ba une-orĭ, dacă sunt mulţĭ la numĕr, pot să devie chiar şi periculoşĭ.

S'aŭ întîmplat chiar casurĭ că, dând câte un roiŭ de ţânţarĭ peste ómenĭ, carĭ n'aŭ fost în stare să se apere de dînşiĭ, le-aŭ supt tot sângele, ast-fel că n'aŭ rĕmas dintr'înşiĭ numaĭ pielea şi ciolanele.

Înfiorătóre şi durerósă mórte trebue să fie acésta! De aicĭ se vede că vine apoĭ şi blestemul Românilor exprimat în următórea doină ostăşéscă:

---

(1) Din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

Frunză verde spic de orz,
Cine-a stârnit: haĭ la sorț,
Putreḑéscă-ĭ carnea'n gros,
Si ciolanele pe jos,
Şi piciórele 'n butucĭ
Şi mânile în cătuşĭ,
Sângele pe la *țânțarĭ*
Şi ochiĭ pe la *bondarĭ*,
Iar pielea la tăbăcarĭ! (1).

Cu tóte însă că partea cea maĭ mare de țânțarĭ sunt sugĕtorĭ de sânge, nu tot-deauna sunt eĭ asemenea de îndrăsnețĭ şi nesuferițĭ, ci numaĭ în anumite timpurĭ.

Aşà, bună-óră, *Țobâciĭ* şi *Mornițele* umblă fórte tare pe la apusul sóreluĭ şi până cam către mieḑul nopțiĭ şi te muşcă fórte rĕŭ, maĭ cu sémă când are să plouĕ, adecă înaintea uneĭ ploĭ (2), precum şi după o plóĭe când dă o căldură mare, când sórele strălucesce şi frige, şi când nu mult după acésta iarăşĭ se înoréză (3).

Drept aceea când umblă *țânțariĭ* maĭ tare şi muşcă maĭ rĕŭ, de nu putem răbdà muşcăturile lor, atuncĭ e semn de plóie (4), saŭ după cum spun uniĭ, când are să fie vara plóie, atuncĭ umblă *Mornițele* (țânțariĭ) séra cu dróia, adecă în o

(1) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 293.

(2) După spusa Rom. din *B*raşca, dict. de Iacob Popovicĭ: «*Țobâcul* umblă fórte tare până spre mieḑul nopțiĭ, când e a plóie, când are să plouĕ, atuncĭ *sbârnăesce* el pe la urechĭ, străbate prin straie şi muşcă fórte rĕŭ»; — a celor din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean: «*Mornița* pişcă fórte tare maĭ ales a plóie»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când se arată multe *Mornițe*, se arată a plóie»;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Mornițele* te frig, aşà te muşcă de reŭ, maĭ ales pe la apusul sóreluĭ şi înainte de o plóie. Ele aŭ *ac* lung, pe care îl bagă în piele şi atâta ce sug la sânge, până ce se satură.»

(3) După spusa Rom. din Stupca, dict. de Ioan Savu: «*Țobâciĭ* sunt un fel de țânțarĭ micĭ, carĭ muşcă maĭ cu sémă înaintea uneĭ ploĭ precum şi după o plóie când dă o căldură mare, adică când strălucesce sórele după o plóie şi în curînd iarăşĭ se înoréză; şi în urmă pe la inserate. Eĭ traesc maĭ ales pe lângă pădurĭ şi luncĭ.»

(4) După spusa Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul şi M. St. Coniac, şi a celor din Mahala, com. de Ionică al luĭ Iordachi Isac.

mulţime mare, şi muşcă pe ómenĭ şi animale, sugêndu-le necontenit sângele din locul unde apucă a se pune (1).

Orĭ «când *ţânţariĭ* muşcă fórte tare omul, aşà, în cât abià se póte apĕrà, se ḑice că are să plouĕ în scurt timp» (2).

Şi în fine: «Când umblă multe *Ţóbe* pe lângă foc, atunçĭ se strică vremea» (3).

Din causa acésta apoĭ şi datina Românilor din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, când aud pe timpul adunăriĭ fânuluĭ *bânăind Mornițele*, de a se sfărmà lucrând şi a ḑice uniĭ către alţiĭ:

«Haĭ să ne silim cu adunatul şi căpiţitul fânuluĭ, căcĭ iată ne-a venit scire prin *Mornițe* că în curând are să plouĕ şi atuncĭ tot fânul ni se va udà şi strică! (4)

Când sbóră tare *Arşița*, atuncĭ e semn de secetă, de arşiţă. Iar când se ivesc şi se strîng maĭ mulţĭ *Ţânţarĭ* saŭ *Mornițe* la un loc şi jócă pe de-asupra capuluĭ şi nu muşcă, atuncĭ e semn că n'are să plouĕ (5), ci are să fie vreme bună, adecă frumos şi cald (6).

Credinţa în arătarea schimbăriĭ timpuluĭ prin *Ţânţarĭ* există nu numaĭ la Româniĭ din *Bucovina*, ci ea este rĕspândită şi la ceĭ din *Transilvania*.

Iată ce ne împărtăşesce în privinţa acésta d-l Th. A. Bogdan:

Ţânţarĭ a vedé ḑiua, e semn că are să se schimbe vremea (7).

Roiŭ de Ţânţarĭ de-asupra fântânelor a vedé, e semn că va fi ḑi înourată (8).

Ţânţarĭ mulţĭ a vedé pe de-asupra capuluĭ, e semn de plóie (9).

Ţânţariĭ nóptea dacă te vor pişcà, e semn că are să plouĕ (10).

---

(1) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, t. I, p. 118, 119.
(2) Cred. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de Tóder Burla, stud. gimn.
(3) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.
(4) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.
(5) După spusa Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.
(6) După spusa Rom. din Mahala, com. de Ionică al luĭ Iord. Isac.
(7) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(8) Cred. Rom. din Râciŭ.
(9) Cred. Rom. din Craifalăŭ.
(10) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

Cântec de Țânțari a audĭ, e semn că se va rĕcì vremea (1).

Luptă de Țânțarĭ a vedé, e semn că are să fie vifor mare (2).

Roiŭ de Țânțarĭ a se înălță drept în sus, până a-ĭ perde cu vederea, e semn că va urmà timp călduros (3).

Țânțarì în diua de Pascĭ de veĭ vedé prin casă, e semn că anul întreg va fi ploios (4).

În fine:

Când se află *multe Țóbe* pe de-asupra unuĭ loc băltos orĭ de-asupra pădurif, cât maĭ curând va venì plóie cu tempestate (5).

Afară de cele înșirate până aicĭ, maĭ există la Româniĭ din *Transilvania* încă și următórele credințe despre *Țânțarĭ*:

Țânțariĭ sunt robiĭ diavoluluĭ (6).

Țânțariĭ sunt slugile cele netrebnice ale Sataneĭ (7).

Țânțariĭ sunt făcuțĭ din fumul eșit din pipa Diavoluluĭ, de aceea nicĭ nu le place fumul (8).

Țânțariĭ sunt vrășmașiĭ ingerilor celor bunĭ (9).

Unde sunt *Țânțarĭ* mulțĭ, acolo îs departe îngeriĭ, căcĭ de frică ca să nu-ĭ pisce nu se apropie de eĭ (10).

Unde umblă *Țânțarĭ* mulțĭ, afumă locul cu tămâe, că de nu, îngerul caseĭ plânge de se topesce (11).

Roiŭ de Țânțarĭ asupra capuluĭ tĕŭ de veĭ vedé, e semn că te veĭ întâlnì cu ómenĭ reĭ (12).

Roiŭ de Țânțarĭ de-asupra caseĭ de veĭ vedé, e semn că o să ți se fure ce-và de la casă (13).

Țânțarĭ în nóptea de *Joĭ-mare* în biserică de veĭ vedé

(1) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.
(2) Cred. Rom. din Toplița.
(3) Cred. Rom. din Borgo-Mureșenĭ.
(4) Cred. Rom. din Neț. — Până aicĭ com. de d-l Th. A. Bogdan.
(5) Cred. Rom. din Borgo-Prund, com. de d-l Paul Beșa.
(6) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(7) Cred. Rom. din Cluj.
(8) Cred. Rom. din Reghin.
(9) Cred. Rom. din Parva și Măgura.
(10) Cred. Rom. din Măgura.
(11) Cred. Rom. din Măgura, Ilva și Bistrița.
(12) Cred. Rom. din Téca.
(13) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

orĭ audĭ, e semn că are să se întîmple vre-o primejdie mare în sat (1).

Țânțar în grópă de mort de veĭ ascunde, și acela de va mușcà pe cine-và, respectivul va murì (2).

Nu ședé séra pe morminte, că de te mușcă *Țânțariĭ*, aĭ să morĭ (3).

În casa, unde este mort, nu lăsà *Țânțariĭ* să intre, că vor stârnì bóle în sat (4).

Omul morbos trebue apĕrat de *Țânțarĭ*, că de nu, móre (5).

În nóptea de *Sân-George* de te vor mușcà *Țânțariĭ*, ce-s în slujba Sataneĭ, aĭ să te facĭ *strigoiŭ* (6).

În nóptea de *Sân-George* de veĭ vedé *Țânțarĭ* prin grajdul vacilor, omórâ-ĭ că-s *strigoĭ*, ce vreaŭ să le ieà laptele (7).

O sută de *capete de Țânțar* în un coș de veĭ prinde, te veĭ mărità după cine veĭ vré, dacă mestecate cu gălbenuș de oŭ le veĭ da să le mănânce acela pe care îl vreĭ (8).

O sută de *aripĭ de Țânțar* de veĭ uscà și le veĭ măcinà și apoĭ, mestecându-le cu vin-ars, le veĭ bé până la una, veĭ fi ușóră ca *Țânțarul* (9).

Dacă în diua de Pascĭ veĭ prinde o sută de Țânțarĭ, aĭ să trăescĭ o sută de anĭ (10).

Mușcătura Țânțarilor nu numaĭ că e nesuferită, ci tot de odată și fórte durerósă, ba une-orĭ și periculósă, fiind-că produce o usturime și o mâncărime fórte mare, ast-fel că omul mușcat de dînșiĭ trebue necontenit să se scarpine, până ce se face bĕșicĭ.

Din causa acésta apoĭ partea cea maĭ mare a ómenilor,

(1) Cred. Rom. din Beșineŭ.
(2) Cred. Rom. din Aldorf.
(3) Cred. Rom. din Aldorf-Dumitrița.
(4) Cred. Rom. din Dumitrița.
(5) Cred. Rom. din Pintic.
(6) Cred. Rom. din Bistrița.
(7) Cred. Rom. din Beșineŭ.
(8) Cred. Rom. din Vărăria de lângă Năsĕud.
(9) Cred. Rom. din Ghiriș de lângă Turda.
(10) Cred. Rom. din Fărăgăŭ. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

carĭ se află în câmp saŭ în pădure la lucru şi carĭ voesc a scăpà măcar întru cât-và de muşcăturile lor cele nesuferite, fac foc din baligă de cal şi de vacă (1), din gunoiŭ, precum şi din felurite alte gunóie şi putregaiurĭ, anume ca să ésă mult fum dintr'însul. Şi de óre-ce fumul acesta e greoiŭ, de aceea ţânţariĭ, neputêndu-l suferì, fug de dînsul, lăsându-ĭ pe ómenĭ în pace (2).

Saŭ să afumĭ odaia orĭ cămara de dormit cu tămâe (3).

Saŭ să fumezĭ orĭ să te ungĭ pe frunte cu *terpentin* (unt de naft), că apoĭ nu te supĕră mult (4).

Saŭ să te spelĭ cu apă sărată de mare şi să nu te ştergĭ, ci să dormĭ aşà cum te-aĭ spĕlat. Iar dacă n'aĭ apă sărată de mare să întrebuinţezĭ oţet «*puşcă.*» (5)

Când te muşcă însă *Ţânţariĭ*, se ḑice că nu e bine să te scarpinĭ pe partea unde aĭ fost muşcat şi aĭ mâncărime, ci să rabḑĭ o ḑi, două, suferind tóte înţepăturile, şi apoĭ orĭ cât te vor maĭ înţepà, nu-ţĭ va maĭ pĕsà, fiind-că te veĭ îndatinà.

Iar dacă nu-ţĭ convine acésta, atuncĭ e bine să puĭ, îndată ce te-a muşcat un ţânţar, pămînt umed şi să-l laşĭ acolo maĭ mult timp, că apoĭ îţĭ va trece (6).

Maĭ departe e bine să ieĭ frunză de *Boz* verde şi pe atâta *Rută*; să le pisezĭ în piuliţă, să scoţĭ zéma din ele, să o amestecĭ cu oţet şi cu două dramurĭ de *saramură* fiértă, să te ungĭ cu acéstă zémă şi apoĭ îţĭ trece (7).

Baliga de vacă însă e cea maĭ bună. Se cere însă ca acésta să fie cu totul próspĕtă.

Românii din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* însă ḑic că de

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «De *ţânţarĭ* se afumă cu baligă de cal saŭ de vacă, iar când te înţépă, te ungĭ cu spirt de sare.»

(2) Dat. Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — a celor din Braşca, dict. de Iac. Popovicĭ; — şi a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

(6) Per Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(7) D. P. Lupaşcu, *Medicina babelor*, Bucurescĭ 1890, p. 82;—cf. Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

te vor mușcà *Țânțarii*, e bine să scuipĭ peste mușcătură și să ḑicĭ:

Ptiŭ, cal blestemat,
Precum m'aĭ mușcat
Tu pre mine,
Așà și pre tine
Să te musce *furnicile*
Și tóte gujuliile!

că apoĭ îțĭ va trece (1).

Iar dacă auḑĭ *Țânțarĭ* de-asupra ta, să scuipescĭ peste cap și să ḑicĭ:

Turmă strînsă din lume
Să fiĭ de minune!

că atuncĭ nicĭ unul nu te va maĭ mușcà (2).

Țânțarul nu numaĭ că e un insect fórte îndrăsneț și nesuferit din causa împunsăturilor sale celor dureróse, ci el e tot de odată și fórte pițigăiat, prizărît și mic că maĭ nu-l veḑĭ.

Din causa acestor însușirĭ ale sale, figuréză el adese-orĭ și în proverbele și ḑicalele Românilor de pretutindenĭ.

Iată vre-o câte-và și dintre acestea:

Țânțarul, cât de mic, c'o mușcătură mică și pe leŭ îl biruesce—

adecă omul cât de mic póte rĕsplătì, supĕrà și pe cel maĭ mare (3).

Originea acestuĭ proverb cred că zace în următórea fabulă:

«Ḑice că odată s'a fost pus *leul* sub un copac și așteptà cu mare nerăbdare, dóră trece cine-và pe acolo ca să-l mănânce.

«Iată însă că nu mult după acésta, de unde și până unde sbóră o *Țobâcă* pe de-asupra capuluĭ sĕŭ și zărindu-l prinde a *bănăì* și a i se pune pe nas.

«*Leul* dă odată cu laba ca să o prindă, dar nu o póte prinde, dă a doua óră, dar de géba, căcĭ *Țobâca* sburând

---

(1) Dat și cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Dat și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670.

de pe nas i se pune pe o ureche, apoĭ pe alta, şi *bânăe* maĭ departe.

«În urmă *leul*, vĕḑênd că nu o póte prinde, se mânie şi întrébă:

— «Cine eştĭ tu, atât de mititică, şi facĭ posne aşà de marĭ, şi totuşĭ nimenĭ nu te póte prinde?

— «Eŭ sunt *Ţobâca!* — rĕspunse acésta, — şi din cine vreaŭ din acela sug sânge, şi nimica nu póte să-mĭ facă!

— «Veĭ fi sugênd tu din cine veĭ fi sugênd, dar din mine sciŭ că nu veĭ suge, pentru că eŭ sunt maĭ tare decât tine!— ḑise *leul*.

— «Dacă creḑĭ tu că eŭ nu pot suge sânge şi din tine, atuncĭ haĭ să ne apucăm rĕmăşag şi vom vedé cine e maĭ tare: tu orĭ eŭ! —ḑise *Ţobâca* maĭ departe.

— «Despre mine—ḑise *leul*—şi se apucară în rĕmăşag.

«Atuncĭ *Ţobâca*, nicĭ una nicĭ două, i se pune pe nas, îĭ înfige râtul într'însul şi prinde a suge la sânge, fără ca *leul* să-ĭ pótă face ce-và. Iar după ce s'a săturat de supt, întrébă pe leŭ:

— «Eĭ! ce spuĭ acuma?... Aşà-ĭ că te-am rĕmas?... Acum arată-mĭ şi tu ce putere aĭ!

— «Eŭ am aşà o putere, — rĕspunse leul, — că întîmplându-se să vie un om pe aicia îndată l-aşĭ mâncà!

«Nu apucă însă bine a rostì cuvintele acestea şi iată că din întîmplare trece tocmaĭ atuncĭ un băiét pe acolo.

«*Leul*, cum îl vede, se şi repede spre dînsul ca să-l mănânce.

— «Stăĭ!—ḑice *Ţobâca*,—că acesta nu e încă om, ci are să fie de-abià de acuma înainte!

«*Leul* se ruşinéză şi-l lasă în pace.

«Ce-và maĭ târḑiŭ se ivesce un moşnég.

— «Acuma vine un om! — ḑice *leul*.

— «Ba nu! — rĕspunde *Ţobâca*, — acesta a fost om, dar acuma nu maĭ e, acuma-ĭ moşnég; dă-ĭ bună pace că numaĭ ţi-ĭ rupe dinţiĭ într'însul!

«Leul l-a lăsat şi pe acesta.

«Maĭ aşteptând puţin, iată că vine un husar călare.

— «Póte nicĭ acesta nu-ĭ om?—întrébă leul.

— «Ba tocmaĭ acesta-ĭ om! — rĕspunde *Ţobâca*.

«Atuncĭ *leul* ţup! la dînsul în drum, cu gândul ca să-l mănânce.

«*Husarul* însă, cum vede că *leul* se repede la dînsul, scóte de grabă sabia şi cât aĭ clipì din ochĭ îĭ croesce vr'o câte-và peste cap.

«*Leul*, vĕḑênd că nu e şagă, dă dos la faţă şi pe icĭ în colo ţĭ-e drumul.

«*Ţobâca* după dînsul şi, puindu-i-se pe o ureche, îl întrébă: cum îĭ aflarea?

«*Leul*, ameţit de cap, îĭ rĕspunde:

—«Omul cel cu mintea próstă
Nu sciŭ de-unde-o scos o cóstă
Şi pe unde mĕ croià
Tot bucăţele sărià,
Şi dacă n'aşĭ fi fugit
Tot m'ar fi bucăţelit!» (1)

Maĭ departe:

Şi ţânţarul este mic,
Dar pe taur rĕŭ l-a rănit,
Când în nas l-a sărutat.

Se ḑice pentru ceĭ micĭ, arătând că şi eĭ, cât de micĭ, rĕŭ pot supĕrà pe ceĭ marĭ.

Ţânţarul cu cântărĭ te sărută.

Adecă cel viclén. Se ḑice maĭ cu sémă despre femeĭ.

Pe ţânţar
L-a făcut armăsar.

Se ḑice când ne întrebuinţăm la slujbe cu ómenĭ nepotrivitĭ, cum cu un cismar la jimble, şi cu un jimblar la cisme.

Ţânţarul
Cu armăsarul.

Se ḑice pentru cele nepotrivite.

---

(1) Din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, şi com. de Paul Scripcariŭ.

Face din ţânţar
Armăsar.

Din ţânţarĭ
Armăsarĭ (1).

Face din ţânţar
Harmăsar.

S'apucă ţânţarul
Cu armăsarul (2).

.decă se apucă la vitejie un om sărac, nevoiaş, cu un bogat tos.

ţânţar
face armăsar (3).

tr'un ţânţar
e un armăsar (4).

ronéză ţânţarul
ţi-l face cât măgarul.

De multe orĭ din ţânţar
Lumea face armăsar.

Gura reà şi un bivol
Dintr'un ţânţar îţĭ face.

Mincinosul încoronéză ţânţarul
Şi-l măresce cât măgarul (5).

e ḑice despre ceĭ mincinoşĭ, carĭ pentru un lucru de ni- fac sfóră în ţéră.

S'a făcut dintr'un ţânţar
Un armăsar.

e ḑice când cine-và o veste óre-care o măresce cu mult tare de cum a fost saŭ e întru adevĕr (6).

Ţânţarul se face armăsar.

Din ţânţar
Se face armăsar.

e ḑice maĭ cu sémă când o mică causă are urmărĭ în- nate.

Strecură ţânţarul
Şi inghite armăsarul.

Strecură ţânţarul
Înghite armăsarul.

) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670—671.
) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
) S. Mihăilescu, *Proverbe şi ḑicĕtorĭ*, publ. în *Şeḑătórea*, an. I, Făl- ıĭ p. 219.
) Usitat în Bucovina.
) Zanne, op. cit, p. 671.
) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

Adecă ceĭ ce lasă cele marĭ şi cercetéză cele micĭ şi de nimica (1).

Nicĭ o frică
De furnică,
De ţânţar
Nicĭ habar (2).

Se ḑice despre ómeniĭ ceĭ lăudăroşĭ, însă neputincioşĭ, carĭ se laudă că cine scie ce ne-or face, însă din causa neînsemnătăţiĭ lor, nu pot nimic să ne strice.

Ţânţar trăsnit,

adecă minciună gólă, lucru cu neputinţă.

A se unge cu untură de ţânţar trăsnit se ḑice în glumă celuĭ ce se vaită de vre-o bólă uşóră. Adesea se aude în popor: «Apoĭ dacă te dóre rĕŭ: *unge-te cu untură de ţânţar trăsnit*, cu untură de *muscă văduvă* netrecută drumul; şi dacă îĭ vedé că nu-ţĭ trece, să puĭ la buba, care te dóre, niţeluş *scăpăŭ* de fată mare şi *screm* de mătuşă bătrână, şi apoĭ ţĭ-a trece» (3).

Când o fată mare e aşà de leneşă, că numaĭ cu mare greŭ se apucă de lucru, atuncĭ feciorii nu odată o ieaŭ în batjocură chiuindu-ĭ în joc, că ea, biéta, bucurósă ar lucrà, dar nu póte din causa muşcăturiĭ ţânţarilor.

Iată şi o chiuitură de acestea:

Am o mândră ca şi-o cruce
Şi la lucru n'o pot duce,
Diminéţa-ĭ rouă mare
Şi se udă pe picióre,
Când apune sfîntul sóre
Staŭ ţânţariĭ s'o omóre.
Peste ḑi se prea 'ncălḑesce
Şi ea, biéta, se negresce! (4)

Alta:

---

(1) Zanne, op. cit., p. 671.
(2) Usitat în Bucovina.
(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(4) Din Braşca, com. de Anton Roşca, stud. gimn.

Am o mândră ca şi-o cruce
Şi la lucru n'o pot duce.
Diminéţa-ĭ roua rece,
Peste ḑi se prea 'ncălḑesce.
Când îĭ colea la ojină,
Ţânţari-o pişcă de mână! (1)

În fine merită a fi amintit şi aceea că Românii din cele maĭ multe părţĭ ale *Bucovineĭ* poreclesc pre ómeniĭ, şi maĭ cu sémă pre copiiĭ, carĭ sunt prea îndrăsneţĭ şi nesuferiţĭ, *Ţobâcĭ* (2).

Româniĭ din *Banat* însă numesc pre copiiĭ săritorĭ şi iuţĭ de fire *Ţânţarĭ* (3).

Iară ceĭ din *Moldova* poreclesc nu odată pre femeile immorale, precum şi pre cele beţive şi linguşitóre, carĭ se ţin grăpiş de om ca şi *Ţóbele, Ţóbe* (4).

În *Bucovina* se află chiar şi familiĭ, carĭ se chémă *Ţobâc* (5), precum şi un joc care se numesce *Tânţar* (6).

---

(1) Din Frătăuţul-noŭ, com. de Iulian Sidor, stud. gimn.
(2) Dat. Rom. din Ilişescĭ.
(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.
(4) Com. de S. Theodorescu-Chirilean.
(5) În Frătăuţul-vechiŭ.
(6) Usitat în Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac.

ŢÂNŢĂROIUL.

(Tipula oleracea L.)

Ţânţăroiul, fem. *ţânţăróică* (1), numit altmintrelea şi *Ţânţariu lăbănat*, *Ţânţar mare* şi *Ţânţar măşcat* (2), e un fel de ţânţar mare, care nu muşcă nicĭ nu *bânăesce*, adecă nu cântă când sbóră, ci produce numaĭ un fel de *sfârăit* din aripĭ.

Ţânţăroiul trăesce, începênd din luna luĭ Iulie şi până în luna luĭ Octomvrie atât pe fânaţe, cât şi prin grădinĭ. De aceea nu odată îl vedem intrând şi sfârăind în sborul sĕŭ chiar şi prin case; dar neputênd muşcà, nu se atinge nicĭ de vite, nicĭ de ómenĭ.

Ţânţăroiul, după credinţa şi spusa Românilor din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, se arată şi sbóră maĭ cu sémă înaintea uneĭ ploĭ, şi une-orĭ într'un numĕr aşà de mare, ca şi când ar fi o cétă de lăcuste.

De aceea ómeniĭ, carĭ sunt ocupaţĭ cu lucrul câmpuluĭ, când vĕd mulţĭ ţânţarĭ de aceştia sburând încolo şi încóce, se grăbesc cu lucrul, sigurĭ fiind că în curând are să plouĕ (3).

În fine maĭ e de observat şi aceea că ómeniĭ, carĭ sunt fórte lungĭ şi subţirĭ, atât în corp, cât şi în picióre, se poreclesc adese-orĭ de către ceĭ-lalţĭ consătenĭ *Ţânţăroĭ*.

---

(1) Dat. Rom. din Voitinel, precum şi a altor Românĭ din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca; — a celor din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(3) După spusa Rom. din Braşca.

Drept dovadă despre acésta avem și următórea chiuitură:

Hopa, țupa, *Țânțăroiŭ*,
Că desér' am să te moiŭ
Într'o ólă cu oloiŭ!
— Ba-ĭ maĭ muià și pe dracu,
Maĭ de grabă eŭ, săracu,
Te-oiŭ face ca și bumbacu!

POŞGANIA.

(Sciara militaris Now.)

Cuv. *Poşganie* e un nume colectiv, prin care se înţeleg larvele insectuluĭ numit lat. Sciara militaris Now.

Poşgania, germ. Heerwurm, după cât îmĭ este mie până acuma cunoscut, provine numaĭ în munţĭ, unde se arată de regulă pe la începutul luniĭ luĭ Iulie şi până cătro mijlocul luniĭ luĭ August într'un chip şi într'un numĕr aşà de mare, că vĕḑênd-o mişcându-se dintr'un loc într'altul şi căutându-şĭ hrana, care constă din frunze de fag şi din cetină putregăiósă, ţi se pare la prima privire că ar fi un fel de şérpe sur ca la 376 cm. de lung şi cam de o palmă de lat, care se târâe a lene încolo şi încóce pe pămînt.

Româniĭ din *Bucovina,* districtul Câmpulunguluĭ, şi cu deosebire ceĭ din comuna Dorotea, când daŭ peste o dróie de aceste larve saŭ viermuţĭ, numiţĭ *Poşganie,* n'o lasă în pace, ci o prind, o duc acasă şi păstrând-o peste an, o întrebuinţéză ca léc pentru vacile şi oile, carĭ se *sburătăcesc,* adecă cărora li se umflă pulpa şi din causa acéstă daŭ dintru început lapte puţin şi scopt, iar maĭ pe urmă stârpesc cu totul, precum şi pentru celea ce aŭ *nejit,* adecă a caror pulpă saŭ uger nu numaĭ că se umflă, ci tot odată şi crapă şi din causa acésta apoĭ după 8—10 ḑile nu daŭ maĭ mult de fel lapte.

Iar când vĕd că atare vacă saŭ óie *s'a sburătăcit,* adecă a căpĕtat bóla numită *sburatic,* saŭ *s'a nejit,* adecă a căpĕtat bóla numită *nejit,* ieaŭ *Poşganie* de acésta, o pun într'o ólă saŭ alt vas la foc, o fierb bine şi cu zéma eĭ oblojesc şi spală apoĭ vita *sburătăcită* saŭ *nejită* la pulpă.

Făcênd acésta se ḑice că vita sburătăcită în puţine ḑile se vindecă şi iarăşĭ prinde a da pe încetul lapte ca şi maĭ nainte (1).

Vacile saŭ oile însă, carĭ aŭ *nejit*, nu se pot vindecà aşà de lesne şi iute, ca acelea ce aŭ *sburatic*. De aceea contra *nejituluĭ* se întrebuinţéză adese-orĭ şi un fel de *descântec de nejit*, care se face precum urméză:

O copilă brudie, care nu e maĭ înaintată în vârstă de 12 anĭ, se duce la vaca saŭ óia, care e bolnavă de *nejit*, şi apropiindu-se de dînsa ḑice:

Fugĭ nejite
Pricăjite,
Că te-ajunge 'n astă vară
Călcâiŭ de fată fecióră,
Cum te-ajunge
Cum te arde!

Şi cum rostesce cuvintele acestea, îndată pălesce pulpa vaciĭ saŭ a oiĭ cu călcâiul îndărăt, adecă întorcêndu-se cu spatele spre vacă şi pălind apoĭ în pulpă cu călcâiul.

Cuvintele descânteculuĭ acestuia le póte rostì orĭ şi ce femee, cu călcâiul însă n'o póte pălì, numaĭ o copilă care nu e prihănită.

În fine e de notat şi aceea că vaca, care nu e bună de lapte, *nu se nejesce* nicĭ odată, cì numaĭ *acelea ce daŭ* mult lapte (2).

---

(1) Cred. şi dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, din distr. Storojineţuluĭ, dict. de M. Popescu, dăscăliţă.

MUSCAREA.

(Simulia Columbacschensis Fabr.)

Dacă va face cine-và primăvara cam prin luna Aprilie şi Maiŭ o preumblare în părţile de prin prejurul Vârciorovei, Severinuluĭ, Cladoveĭ şi Orşoveĭ, va observà de sigur că aprópe jumătate din Oltenia, o parte din Temişana şi Serbia, este bântuită de un fel de musculiţă care, în formă de nor negru, se năpustesce asupra animalelor, ce trăesc prin acele părţĭ (1), vârîndu-li-se în nas, urechĭ şi gură spre a le suge sângele, şi a le împunge cu râtul eĭ cel fórte veninos aşà de cumplit, în cât le causéză şi mórtea (2).

Acéstă musculiţă, care se ţine de familia *Ţânţaruluĭ*, însă care sémĕnă maĭ mult uneĭ musce de rând decât unuĭ ţânţar, se numesce de popor: *Muscă rea* (3), *Muscă năprasnică* (4) şi *Muscă veninósă* (5), iar de către ceĭ învĕţaţĭ

---

(1) *Tribuna poporuluĭ*, an. III, Arad 1899, No. 49, p. 2.

(2) Brehm, *Tierleben—Insekten*, Leipzig und Wien 1892, p. 488. — Veḍĭ şi *Albina*, an. I, Bucurescĭ 1898, No. 37, p. 1.175: «*Musca columbacă*. Acéstă muscă, ḍisă de popor *Musca rea*, apare în fie-care primăvară de la 15 Aprilie până la 15 Iunie. Singura parte a ţĕriĭ nóstre, care e expusă acesteĭ musce, sunt judeţele: Mehedinţĭ, Gorj, Râmnicu-Vâlcea şi Dolj. Ele vin în grupurĭ marĭ şi sunt fórte periculóse pentru vitele domestice, căcĭ acul cu care se servesc a înţepà, fiind otrăvitor, animalul este expus a murì.»

(3) *Albina*, an. I, loc. cit. — At. M. Marienescu, *Musca columbacie şi Strechia*, publ. în *Familia*, an. XXIX, Oradea-mare 1893, p. 582, «Muscele, numite *columbace*, la poporul românesc se numesc *Musce rele*.»

(4) Com. de d-l El. Pop, învĕţător în Şomcuta-mare: «*Musca rea* saŭ *Musca năprasnică*, din causa căreia vitele *bâzdóră* în luna luĭ Cuptor, adecă alérgă cu códa ridicată în sus, fără a avé stare, temêndu-se peste măsură de dînsa, pentru că, fiind ea fórte veninósă, cum le muşcă, îndată şi pier.»

(5) Com. de d-l Iosif Olariŭ.

şi maĭ ales de către naturaliştĭ: *Muscă columbacă* saŭ *columbace.*

Acéstă muscă fórte veninósă începe cu deosebire după plóie să ésă în roiurĭ fórte marĭ din locurile cele stufóse, unde se ascunde de picăturile de apă, ca să atace animalele.

Un sóre frumos şi un timp călduros după o plóie îndelungată sunt cele maĭ bune momente când acéstă insectă póte să-şĭ ajungă scopul.

Dacă în acest timp vitele se află pe câmp, atuncĭ puţine scapă neînveninate de acéstă musculiţă, care în roiurĭ negre străbate câmpiile, văile şi délurile, aducênd supĕrare chiar şi ómenilor (1), cărora li se vâră maĭ cu sémă în ochĭ (2).

Animalele, carĭ sunt maĭ mult expuse, sunt cele cu pĕrul alb. E de ajuns ca un roiŭ de aceste musculiţe să se aşeze bine pe o vită, ca acésta în timp de 24 de ore să se înveninéze, să se umfle bute şi apoĭ să piéră.

Din causa acésta vitele, cărora instinctul le anunţă nenorocirea ce le aştéptă, staŭ în decursul timpuluĭ, când se arată aceste musculiţe periculóse, maĭ mult ascunse prin coşare, şi în părţile muntóse chiar prin peşterĭ. Iar ţĕraniĭ, când încep să are câmpiile, avênd trebuinţă de munca vitelor, fac focurĭ pe brazde, anume ca fumul lor cel negru şi greoiŭ să le alunge, ceea ce într'adevĕr se şi întîmplă, căcĭ ele, neputênd suferì fumul, sbóră în alte părţĭ.

Poporul din alte părţĭ, unde se arată acéstă musculiţă fórte veninósă şi dăunăciósă, nesciind cum şi de unde apare ea în nisce roiurĭ aşà de marĭ, a creat în închipuirea sa diferite legende despre dînsa. Cea maĭ cunoscută şi maĭ rĕspândită dintre tóte legendele acestea e cea următóre:

«Se ḑice că în timpurile cele maĭ vechĭ s'ar fi aflat prin părţile de peste *Olt* un *mare şérpe*; că ar fi avut şépte capete, şi că ajunsese spaima satelor pe unde locuià. El erà aşà de mare, că pe unde trecea lăsà în urmă-ĭ o dârâitură destul de adâncă. Ochiĭ luĭ eraŭ aşà de luminoşĭ, că în a-

(1) *Tribuna poporuluĭ*, No. cit.; — *Albina*, an. I, No. cit., p. 1.175: «Nu numaĭ animalele suferă de înţepăturile acestor insecte, dar s'aŭ vĕḑut casurĭ când chiar omul a căḑut victimă înţepăturilor lor.»

(2) Brehm, *Tierleben*, cit., p. 487.

propierea culcuşuluĭ, unde dormià nóptea, erà ca şi ḑiua în amiaḑĭ. Nu sta numaĭ într'un loc, ci mergeà unde-ĭ plăceà, fără să aibă vre-o frică, fiind-că nimenia nu îndrăsnià a-ĭ sta în cale. Dar după cum se spune, locul unde petreceà maĭ mult erà în apropiere de *Craiova*, pentru că pe acolo putea să aibă şi să găséscă mâncare maĭ cu înlesnire. Hrana luĭ eraŭ animalele şi ómeniĭ pe carĭ îĭ prindeà în cale. Toţĭ eraŭ cuprinşĭ de o mare grózǎ, când auḑiaŭ puternicul luĭ fluerat şi căutaŭ să fugă în locurile cele maĭ ascunse. Nimenia nu aveà curagiul să i se împotrivéscă.

«Într'una din ḑile, se ḑice că vre-o 15—20 de voinicĭ, călărĭ şi înarmaţĭ cu puscĭ, se luară după el; însă şérpele cum îĭ zărì începù să pocnéscă din códă; caiĭ se speriară şi o luară la fugă îndărăt, iar alicele pe carĭ eĭ le aruncase asupra luĭ nu prinseră de loc în pielea cea grósă.

«Câte rugăciunĭ pe la bisericĭ şi mânăstirĭ nu făceaŭ popiĭ, ca Dumneḑeŭ să depărteze acéstă fiéră din mijlocul lor! Dar tóte eraŭ de giaba. Toţĭ perduseră orĭ-ce nădejde de a fi scăpaţĭ şi aşteptaŭ din când în când să fie înghiţiţĭ de şérpe.

«Tot pe atuncĭ erà în acele părţĭ un voinic, anume *Iovan Iorgovan*. Acesta erà vestit pentru curagiul sĕŭ şi multe isprăvĭ făcuse. El aveà şi un cal fórte iute, care sărià munţiĭ fără nicĭ o greutate, care când necheză se auḑià de treĭ poşte.

«Vĕḑênd descuragiarea, la care ajunsese lumea, *Iovan* spuse tuturor că va eşì să se lupte cu fiéra. Într'o bună diminéţă puse şéua pe cal şi, după ce-şĭ luă ḑiua bună de la toţĭ carĭ îl împresuraŭ şi nu maĭ aveaŭ nădejde de a-l maĭ vedé, se urcă pe cal şi cu un mare iatagan în mână pornì după şérpe. El merse maĭ întâiŭ la culcuşul luĭ; acì nu-l găsì, dar dându-ĭ peste dârâitura corpuluĭ, o luă după el. După o gónă de vre-o jumătate de poştă, îl ajunse într'o vale unde *Vârcolaciĭ* mâncaŭ o pradă prinsă. Când îl zărì, dete pintenĭ caluluĭ şi maĭ tare, ca să pótă atacà şérpele înainte de a se sculà.

«*Şérpele*, observând că vine ce-và spre el şi că póte avé o nouă pradă, începù a se descolăcì spre *Iorgovan*.

«*Iorgovan* detea doua óră pintenĭ caluluĭ care, ca un smeŭ, se aruncă spre şérpe.

«Acì, în acea vale pe *Jiŭ,* maĭ sus de *Craiova*, se încinse o luptă între şérpe şi *Iorgovan.*

«*Şérpele* îndârjit pocnià din códă, de urlà valea şi cu cele şépte capete căutà să înghiţă pe cal şi pe *Iorgovan.*

«Cu iataganul bine ascuţit, *Iorgovan* tăiă treĭ capete fiéreĭ, care în sbieretul cel maĭ asurḑitor pornì spre munte, rezĕmându-se în capete şi în códă.

«*Iorgovan* tot după el.

«Ajunşĭ în munte, şérpele căutà a se ascunde prin pădurĭ, dar în zadar, căcĭ *Iorgovan* găsindu-l îĭ maĭ tăiă două capete.

«Atuncĭ începù să fugă în spre *Dunăre* de-alungul munţilor, sărind din munte în munte.

«*Iorgovan* mereŭ după el. Când îl ajunse la colina numită *Capul şérpeluĭ,* Iorgovan îl perdú din vedere, dar vĕḑênd că o peşteră stă deschisă înaintea sa, numaĭ decât îşĭ închipuì că trebue să fi intrat acolo. În asta nu se înşelă, căcĭ ajungênd la gura peşteriĭ, îĭ vĕḑù urma prin ţĕrînă. Atuncĭ *Iorgovan* descălică de pe cal şi îl băgă înăuntru ca să scótă şérpele. Când şérpele eşì, îĭ maĭ tăiă un cap, ast-fel că rĕmase numaĭ cu unul.

«*Şérpele*, plin de mânie şi sbierând înfiorător, o luă înainte.

«În urmă, după o gónă de vre-o două ḑile prin munţĭ, se apropiară de *Dunăre.*

«Înainte de a sărì în apă, se ḑice că şérpele s'ar fi întors spre *Iorgovan* şi ar fi voit să-l sugrume, dar slăbindu-i-se puterile, s'ar fi afundat în *Dunăre,* scoţênd următórele cuvinte :

«*Iorgovane* ! *Iorgovane* ! tu cu calul tĕŭ mĭ-aĭ perdut viéţa, să sciĭ de acuma înainte, că ce va eşì din acest loc, unde eŭ mĕ înec, va fi pericol pentru calul tĕŭ, şi pentru toţĭ caiĭ de acum în colo; iar tu veĭ crĕpà de necaz vĕḑêndu-ţĭ calul tĕŭ perind din causa mea !

«Şi aceea ce ese din acel loc în timpul primăveriĭ este *Musca rea.* Şi este adevĕrat că ea atacă maĭ mult caiĭ decât pe cele-alte animale» (1).

(1) *Tribuna poporuluĭ*, No. cit.

O variantă a acesteĭ legende, din *Banat*, sună precum urméză:

«A fost o dată
Ca nicĭ odată,
Când erà lumea curată
Şi cu codri împănată
Şi codri eraŭ pustiĭ
Şi satele pe câmpiĭ,
De puţine ce eraŭ,
Ca de dor mi se vedeaŭ...

«A fost odată către *Dunăre* pe valea *Cerneĭ* o peşteră. Şi în peştera aceea trăià un vitéz cu numele *Iovan Iorgovan*. Şi vitézul acela erà atât de tare, că se luptà cu urşiĭ şi cu leiĭ numaĭ cu mânile góle.

«Într'o ḑi, primblându-se *Iovan Iorgovan* călare pe calul sĕŭ, pe valea Cerneĭ în sus, vede în calea sa un *Balaur* cu douĕ-spre-ḑece capete. Şi cum îl vede, nu se sperie de dînsul, ci din potrivă se repede asupra luĭ şi începe cu buzduganul sĕŭ cel de nouĕ măjĭ de oţel a-ĭ sdrobì la capete, până ce-l culcă mort la pămînt.

«*Iléna Cosînzana*, care se perduse maĭ nainte de acésta de surorile sale şi se rătăcise prin aceste locurĭ, vĕḑênd asemenea pe *Balaur* maĭ tot atuncĭ când a dat *Iovan Iorgovan* cu ochiĭ de dînsul, se pitulă de frica luĭ într'o *tufă de alun* şi acolo stete ea, fără a se mişcà, un timp maĭ îndelungat, ca nu cum-và *Balaurul* să deà de dînsa. Iar când vĕḑù acuma că *Iovan Iorgovan* l-a culcat la pămînt şi nu este maĭ mult témă că-ĭ va face ce-và, de bucurie mare, precum şi de dragul vitézuluĭ nostru, eşì din tufă, alergă tot într'o fugă până la *Iovan Iorgovan* şi îmbrăţoşându-l prinse a-l sărutà.

«*Iovan Iorgovan*, vĕḑênd pe *Ilĕna Cosînzana*

Atât de frumósă
Şi de drăgăstósă,
Că la sóre
Aĭ fi putut căta
Iar la dînsa ba,
Prinse şi el
A o îmbrăţişà
Şi a o sărutà.

«Dar până ce sărutà el pe *Ilĕna Cosînzana*, uità ca pămîntul de al doĭ-spre-ḑecelea cap al *Balauruluĭ*, pe care nu apucase a-l sdrobì cu buzduganul sĕŭ, ca şi pe cele-lalte unspre-ḑece capete.

«Într'aceea însă capul cel nesdrobit, ridicându-se de unde

erà, pornise, el scie cum, a fugì până la *Dunăre*, şi aicia apoĭ se băgă el şi se ascunse într'o peşteră, unde se vede că maĭ pe urmă a şi perit.

«Din acest *cap* al *Balauruluĭ*, pe care l-a omorît *Iovan Iorgovan*, ese şi roesce în fie-care primăvară *Musca veninósă* care, rĕspândindu-se apoĭ prin împrejurime, prăpădesce o mulţime de vite din *Banat*» (1).

A doua variantă a acesteĭ legende, din *Ţéra-Românéscă*, sună ast-fel:

«Un împĕrat aveà un băét şi treĭ fete.

«Băétul merge la vânătóre, iar fetele trec *Dunărea* secată, sărind peste stâncile *Porţiĭ de fier*, şi merg în sus pe rîul *Cerna*.

«În un punct, unde apa erà limpede, se oglindiră acolo şi vĕḑură că cea maĭ mică e maĭ frumósă şi hotărîră a o perde.

«Pe când cea maĭ mică dormià, cele-lalte o lasă şi vor să trécă *Dunărea*, dar se înécă.

«Băétul le caută şi găsesce numaĭ pe cea maĭ mică încolăcită de un *Balaur* uriaş.

«Lupta începe între feciorul de împĕrat şi între *Balaur*, şi feciorul taie pe *Balaur* în bucăţĭ, dar capul, cu o bucată de corp rĕmasă la capul Balauruluĭ, fuge pe *Cerna* la vale, intră în *Dunăre*, se urcă în sus până la *Columbaria*, suie délul şi se ascunde într'o peşteră.

«*Din capul Balauruluĭ* în putreḑire a eşit *Musca veninósă*, care apare în fie-care primăvară» (2).

A treia variantă a acesteĭ legende, şi anume în versurĭ, sună ast-fel:

Plecat'or plecat
Din cutare sat
Treĭ surorĭ la florĭ
În vĕrsat de zorĭ;
Ele că-mĭ plecară
Şi pe câmp păşiră
A rupe 'ncepură
Iederă şi mură.
Păşir' maĭ departe.
Eată că s'arată:
O hală cumplită
Jos încârlogită.
Acel şérpe mare
Sare în sus tare

(1) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(2) *Gazeta săteanuluĭ*, an. XI, R.-Sărat, 1894—95, pag. 12 şi 14.

După fete cure
Pe dél, pe pădure.
Sora cea maĭ mică
Şi maĭ frumuşică,
Ana Ghiordànel,
Nume frumuşel,
De frică ţipà,
Codrul rĕsunà.
Iovan Iorgovan,
Brət de buzdugan,
El se preumblà
Şi se prepurtà
La vadul Dunăreĭ
La podul Ràşăveĭ.
Şi el c'auḑià
Codrul cum sunà,
Nu puteà alege
Nicĭ înţelege,
Că-ĭ glas mueresc,
Orĭ glas voinicesc.
El se întorceà
Şi *Cerneĭ* grăià:
— Încétă, Cerno, 'ncétă,
Apa mea lăudată,
Că eŭ te-oiŭ cinstì
Şi te-oiŭ dăruì
C'o furc' arginţită,
Cu fuior învĕlită,
Singură s'o tórce
Şi se va destórce!
Cerna-l auḑià,
Dar nu vrea să steà:
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Iar se întorceà
Şi *Cerneĭ* grăià:
— Încétă, Cerno, 'ncétă,
Apa mea lăudată,
Că eŭ te-oiŭ cinstì
Şi te-oiŭ dăruì
C'o ştiucă de aur
Cu ochĭ de balaur.

Cerna-l ascultà
Şi pe loc îmĭ sta.
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
El puteà alege,
Puteà înţelege
Că-ĭ glas mueresc,
Dar nu-ĭ voinicesc.
Calu 'ncălecà,
Munţiĭ că treceà,
La şérpe ajungeà.
Şérpele-l vedeà
Şi din graiŭ grăià:
— *Iovan Iorgovan,*
Braţ de buzdugan,
Cu ce fel de bine
Vinĭ tu-acum la mine?
Aŭ dóră gândescĭ
Să mĕ prăpădescĭ,
Că de-oiŭ murì eŭ
Va fi şi maĭ rĕŭ:
Căpĕţîna mea
Se va despicà,
Musc' oiŭ slobodì,
Care 'n véc va fi;
Boiĭ de la jug,
Caiĭ de la plug
Se vor otrăvì,
De musc'or murì.
Dar şi calul tĕŭ,
Care-ĭ ca şi-un smeŭ,
Şi el s'o otrăvì,
De musc'o murì!
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Sabia scoteà
Şi din graiŭ grăià:
— Ticălóse şérpe
Cu cuvinte sterpe!
Ţér'oiŭ învĕţà
Eŭ cu mintea mea
Ca *fumariŭ să facă*

Şi de muscă scapă,
Calul mĭ-a trăĭ,
Dar tu mort veĭ fi!
Cu sabia da,
Trupu-ĭ sdrumicà,
Dar capul fugià
În Dunăre-şĭ da,
Dunărea-l primià
Şi îl ascundeà,
Muscă slobodĭ
Care'n véc va fi (1).

A patra variantă, din *Ţéra-Românéscă*, jud. Dolj, com. Coveĭ, e acésta:

Verde de-o mălură,
P'ăl vârf de măgură,
De treĭ ḑile-mĭ cură
Plóie şi cu bură
Şi nu se rĕsbună.
Verde-o ismă créţă,
Joĭ de diminéţă,
Pe rouă, pe céţă,
El a mânecat
Cu patru surorĭ
Să-şĭ adune florĭ,
Să 'mpartă la verĭ.
Florĭ că-şĭ adunà,
La verĭ împărţià.
Iovan Iorgovan
Singurel pe cal,
Căluşelul luĭ
Puiul leuluĭ,
Şeuliţa luĭ
Ţésta smeuluĭ,
Chinguliţa luĭ
Două năpârcele,
De códe 'nvrăjbite,
Lângă cal chitite,
Pofilaşul luĭ
Códa smeuluĭ,
Frâuleţul luĭ
Doĭ bălăureĭ,
De gurĭ încleştaţĭ,
Peste oblânc daţĭ,
El s'a mânecat
Cu roua'n picióre,
Cu céţa'n spinare.
Haideţĭ, neică, haida,
Cu ogarĭ în provaz
Merge de miraz,
Cu şoimeĭ pe mână
Merge de minune,
Cu *vâzla* (2) 'nainte
Mult mergeà de frunte.
Céţa c'o 'ntâlnià
Şi el o'ntrebà:
— Céţo, soru-mea!
Dar tu n'aĭ vĕḑut
Pe-aicia trecênd
Surióra nóstră ?
Céţa-ĭ rĕspundeà:
— *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane!
Şi de-oiŭ fi vĕḑut-o,
Credĭ, n'am cunoscut-o!
Iovan rĕspundeà:
— Céţo, soru-mea,
Lesne-ĭ de-a cunósce-o:
Cosicióra eĭ
Doĭ bălăureĭ
De gurĭ încleştaţĭ,
Pe spate lăsaţĭ.
Atât că vorbià,
Iovan că plecà,

(1) Publ. de Maria Drăgan, în *Gazeta Transilvanieĭ*, an. LVI, Braşov 1893, No. 52, p. 3

(2) Saŭ *vîjla*, cânele de vânat.

Nainte mergeà,
La *Cern*'ajungeà
Şi iar că strigà:
— *Cerno*, soru-mea,
Încétă-ţĭ taluzu
Şi tot urletu
Să-mĭ trec cu murgu
În *munţiĭ Sfranţuluĭ.*
Şi-aĭ *Sfranciogului*
Eŭ să-mĭ învânez
Cerbĭ şi căprióre,
Pasĕrĭ gălbióre,
Ce-s dulcĭ la mâncare,
Scumpe la vîndare!
Cerna că'ncetà,
Vadu şi-l secà,
Iovan că treceà
Şi din munţĭ strigà:
— *Moţoiŭ, Moţoiaş,*
Domn din Făgăraş,
Sărutà-mi-te-aşĭ
În faţă şi obraz:
Moţoiŭ, Moţoiel,
Domn din Făgărel,
De nu e ca el:
— *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
Tu ce-aĭ căutat
În munţiĭ Sfranţuluĭ
Şi-aĭ Sfranciogulul?
Tu te prăpădescĭ!
— Ce, n'aĭ audit
De-o hală de şérpe,
Dumnedeŭ s'o bată,
Şérpe încolăcit.
El când flămândesce,
Capu că-l cobóră
Iară jos la ţéră,
Ia câte-o văişóră,
Cinéză 'ntr'o séră.
— *Moţoiŭ, Moţăiaş,*
Domn din Făgăraş,
De când maica m'a făcut
Tóte halele-am bătut
Şi-am să-mĭ taiŭ şi şérpel
Să-mĭ scot tóte vitele!
Atât *Iorgovan* grăià
Apoĭ îmĭ plecà
În târg în *Sibiiŭ*
Şi mi-şĭ tîrguià
Paloş de Mischiŭ.
Atuncĭ că-mĭ venià
Şi el că pândià,
La gaură sta
Treĭ dile de vară,
Treĭ de primăvară,
Iar cu di cu nópte,
Carĭ fac douĕ-spre-dece,
I sta inima rece
Pe şérpe să-l *sece;*
Şérpe flămândià,
Capul că-l scoteà,
Maĭ tot că-mĭ eşià.
Iovan că-l vedeà,
Buza şi-o muşcà,
Îndărăt se trăgeà,
Din gură grăià:
— Ce maĭ fu asta?
Asta ne-o mâncà.
În sóre se dà,
Cu paloş trăgeà,
Bucăţĭ că-l făceà,
Capu-ĭ retezà.
Şérpe ce făceà?
Fuga'n *Cerna* da.
Iovan ce lucrà?
După el se luà
Iovan chiotind,
La Cerna mergeà
Şi iar se rugà:
— *Cernă Cernişóră!*
Cum eştĭ urlătóre,
Să-mĭ fiĭ vorbitóre,
Încétă-ţĭ tălazu

t urletu
.-ţĭ secĭ vadu,
ŭ să-mĭ aud
ŭ alătrând,
e tot fugind!
a-ĭ rĕspundeà:
vane, Iovane,
e Iorgovane,
e mĭ-ĕĭ aduce
cigă păstrună
mine s'aruncĭ,
ă-mĭ prăsesc
le-lalte bălţĭ,
vreĭ tu poţĭ!
a de auḑià
că erà,
de-aduceà,
ern' aruncà,
a că 'ncetà,
şi-l secà,
a isbutià.
ă că eşià,
că-l gonià.
e ce făceà?
ură intrà
cepeà, vorbià:
vane, Iovane,
aĭ făcut,
'aĭ tăiat,
ĕŭ am făcut
mea asta,
aĭ rĕŭ pe aia-laltă.
lĕŭ, voiŭ zăcé
ţă-oiŭ făceà
iŭ trimiteà,
oiŭ veninà,
e-aţĭ afumà

Şi nu le-o treceà!
Atât că vorbià
Şi *Iovan* plecà,
Calu 'ncălecà.
El mi-şĭ întâlnià
O fată sălbatecă,
Mare, *năprasnică*,
Ce cum îl vedeà,
Ea îĭ şi strigà
Cu un glas duios
Pe Dunăre'n jos:
— *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
Chémă-ţĭ ogariĭ
Şi toţĭ şoimeiĭ,
C'ogariĭ mĕ pişcă
Feţişóra-mĭ strică,
De nu ĭ-oiŭ chemà,
Rĕŭ te-oiŭ blestemà,
Maĭ bine n'oiŭ ḑice:
Când *Cerna* veĭ trece,
Să te-ajungă 'ndată
Blestemul de fată,
Să mi te facĭ piétră.
Iovan îşi ascultà,
De drum îşĭ vedeà,
Fata-l blestemà.
Măĭ! îl ajunse 'ndată
Blestemul de fată,
De fată curată,
Că se făcù piétră,
Pe ăl mijloc de apă.
Şi acu se cunósce
Copita de cal,
Ghiară de ogar,
Picioraş de om
Gheruţă de şoim (1).

ne a cincia şi ultima variantă a acesteĭ legende, ase-

(1) *vista critică-literară*, an. V, p. 23 - 29

menea în versurĭ, care e rĕspândită maĭ cu sémă print
Româniĭ din *Banat*, sună precum urmézǎ:

Sus la codru verde
Óre ce se vede?
Sus la codrul *Cerneĭ*,
La vadul Roşaveĭ
Plecat-aŭ plecat
Din óre-care sat
Des-de-diminéţă
Prin rouă şi céţă
Vr'o treĭ sorióre,
Fete frumuşóre.
Sora cea maĭ mare
Drésă'n sărutare,
Mândra *Garafină*
Se 'ntreceà c'o dînă,
De-ĭ caţĭ albul sîn
Şi pĕrul de crin.
Sora mijlocie,
Leliţa *Marie*
Plină-ĭ de trufie
Cu a sale gene,
Ochişorĭ, sprîncene,
Şi de-ĭ caţĭ în ochĭ
Morĭ ca de deochĭ.
Sora cea maĭ mică,
Ca şi-o porumbică,
Ana Girozana,
Ca şi *Sânziana*,
Le 'ntreceà pe tóte.
Ea e stea de nópte,
Lucéfĕr de zorĭ,
Flórea florilor.
Ele petreceaŭ
Şi florĭ culegeaŭ,
Cunune făceaŭ,
Învârtind, cântând,
Codrul rĕsunând.
Şi-apoĭ maĭ umblà
Pân' se debelà,
P'urmă odihnià.
Mica adormià.

Cele două marĭ,
Ce-s surorĭ primarĭ,
Când fu de cu sérǎ
Către cas' plecară.
Pe mica o lăsà
Şi ea tot dormià,
Pân' zorĭ rĕvĕrsà,
Şi apoĭ le strigà,
Dar nu le-audià,
Făr' pe cucul mic,
Mândru şi voinic,
Prin arborĭ sburând
Şi din glas cântând.
— Cucule, cucule,
Audĭ, voinicule!
Scóte-mĕ la ţérǎ
La drumul de carǎ,
Să daŭ de sorĭ iară,
Că ţĭ-oiŭ fi eŭ vară!
— Nu sciŭ, dulcea mea!
Scóte-te-oiŭ orĭ ba?
C'am eŭ vere multe!
Câte florĭ pe munte!
— Cucule, cucule!
Audĭ, voinicule!
Scóte-mĕ la ţérǎ
La drumul de carǎ,
Ţĭ-oiŭ fi surióră!
Cucul îĭ grăià:
— Ba eŭ, fată, ba!
Că eŭ am surorĭ
Câte 'n vară florĭ!
— Cucule, cucule,
Audĭ voinicule!
Scóte-mĕ la ţérǎ
Să daŭ de sorĭ iară,
Că ţĭ-oiŭ fi soţie,
Până voiŭ fi vie!
— Ba, că nu-s fecior,
Să pot să mĕ 'nsor,

o păsĕruţă,
sciŭ de drăguţă!
ıcĭ de pe-o stâncă,
mică, cumplită,
'ncolăcită,
se vedeà
ma cea maĭ rea;
şérpe venind,
ă ea fugind,
ea tăbĕrià,
ele-o apucà,
a 'ncolăcià,
orâŭ şĭ-o-adunà,
ea se 'ngrozià,
-mĭ ţiulià,
rul rĕsunà.
pe Cerna 'n sus
ĭ voinicĭ s'aŭ dus
oţĭ s'aŭ repus,
a maĭ rĕmas
român vitéz,
an Iorgovan,
; de buzdugan,
un căluşel
şi-un vulturel,
cânĭ mititeĭ
te sprinteneĭ,
e preumblà
e fasolià,
pe Cerna 'n sus,
ı pe sub ascuns,
ul sĕŭ jucând,
iĭ sumuţând,
ţa strujind.
l auḑià,
nu pricepeà,
cât maĭ ciulià:
las bărbătesc
glas femeesc?
ĭ Cerna mugià,
rul rĕsunà,
ĭ se'ntorceà
Cerneĭ de-ĭ ḑiceà:
— Încétă, încétă,
Cerna mea curată,
Că-ţĭ voiŭ aruncà
În albia ta,
Şi-ţĭ voiŭ da eŭ ţie
Mrénă argintie
Şi-un fuior de aur
Cu ochĭ de balaur,
Singur se va tórce,
Singur s'a destórce!
Cerna-l auḑià,
Pe loc încetà.
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Glasul pricepeà
Şi îl cunosceà
Că nu-ĭ bărbătesc,
Ci e femeesc.
Apoĭ se mânià,
Calu-şĭ pintinià,
Cumplit îl lovià,
De ca leŭ răcnià,
Aerul frângeà...
Şérpele-l vedeà,
De spaimă fugià,
Dar el îl gonià,
Cerna mĭ-o sărià
Şi îl ajungeà.
Şérpele-aşteptà
Şi îl întreba:
— *Iovan Iorgovan,*
Braţ de buzdugan,
Cu ce fel de bine
Viĭ tu aḑĭ la mine?
Dóră socotescĭ
Să mĕ prăpădescĭ?
Te rog viŭ mĕ lasă
Şi re'ntórn'acasă.
Jur pe capul meŭ
Mort voiŭ fi maĭ rĕŭ!
De me-ĭ omorî,

Capu-mĭ s'a'mpuțì,
Viermiĭ s'or mulțì,
Musce-or slobodì,
Calul țì-a mușcà,
De loc va crĕpà,
Boul s'a otrăvì,
Plugul s'a oprì!
— Șerpe—afurisite!
Încă porțĭ cuvinte?
Țar'oiŭ învĕțà
Și ea m'ascultà
Fumurĭ ca să facă
Și-apoĭ musca crapă...
Calu-mĭ n'a perì,
Dar tu mort veĭ fi!
Căcĭ am audit
Pân' aĭ prăpădit
Ființă femeéscă
Cu falca-țĭ hoțéscă!
Iovan Iorgovan,
Braț de buzdugan!
Când am audit,
Că tu te-aĭ ivit
Calul tropotind,
Ca un smeŭ răcnind,
Fata-o-am lăsat
Și nu-o-am vătĕmat!
Te rog viŭ mĕ lasă
Și re'ntórn'acasă,
Jur pe capul meŭ,
Mort voiŭ fi maĭ rĕŭ!
— *Iovan Iorgovan,*
Braț de buzdugan,
Sabia șĭ-o 'nvârtià
Pe șérpe-l lovià,
Trupul îĭ sdrobià,
Tot îl mărunțià.

Fata se uità
Până-l dumicà,
Apoĭ s'arătà
Și din graiŭ grăià:
— *Iovan Iorgovan,*
Braț de buzdugan,
Scóte-mĕ la țéră
La drumul de cară
Să daŭ de sorĭ iară,
Căcĭ țĭ-oiŭ fi soție
Până voiŭ fi vie!
El când o vedeà
Minunĭ îl prindeà
De a eĭ mândréță
Și de tineréță.
— Aleĭ lelișóră,
Ca și-o zînișóră!
Să-mĭ fiĭ dar soție
Până veĭ fi vie!
Și se 'mbrățișà
Pân' o sărutà.
El se uità
În bucățĭ să crepe
Capul cel de șérpe.
Capul că fugià,
Cern' o sângerà,
Dunărea-ĭ vedeà
Până se-ascundeà
În peșterea reà.
Aicĭ se'mpuțià,
Viermiĭ se 'mulțià
Muscă slobodià
Și'n vecĭ nu pierià.
Musca că eșià,
Caiĭ îĭ mușcà,
Boi-ĭ otrăvià,
Plugurile oprià! (1)

Acésta e originea *Musceĭ rele* după credința poporul exprimată în legendele reproduse.

---

(1) At. M. Marienescu, *Poesie populară. Balade*, Viena 1867, p. 9-

Să vedem acum de unde-ĭ vine numirea de *Muscă columbace*, lat. Simulia Columbacschensis, care ĭ-aŭ dat-o naturaliştiĭ?

Pe malul drept al Dunăreĭ de pe teritoriul Serbieĭ se află ruinele unuĭ vechiŭ castel, care s'a numit de către Romanĭ *Columbaria*, iar în timpul present se numesce *Columbaciŭ*.

Intrarea în acest castel s'a făcut pe apă, de óre-ce chiar şi astăḑĭ este imposibil a intrà în el prin cele-lalte părţĭ, fiind încunjurat cu zid.

Peste drum, pe malul stâng al Dunăreĭ, şi anume pe teritoriul Banatuluĭ, se află asemenea un zid vechiŭ, înalt până la 9 m., ceea ce face a admite părerea că acest zid *a fost* împreunat prin lanţurĭ de fer cu castelul *Columbaciŭ*.

După felul construcţiuniĭ, se vede că acest castel e de pe timpul Romanilor, iar tradiţiunea poporală spune că l-a făcut o regină, anume *Irena*, ca loc de refugiŭ în cas dacă ar fi fost învinsă în răsboiul ce l-a avut cu o soră a eĭ.

Până nu de mult s'a creḑut că subteranele acestor ruine ar fi focarul *Musceĭ rele*. De aicĭ vine decĭ că naturaliştiĭ ĭ-aŭ dat musceĭ acesteia numirea de *Muscă columbacă* (1).

Şi lucru de mirare şi neexplicabil că :

1. Nicĭ într'un loc al Europeĭ nu se află soiul acesta de musce veninóse, decât numaĭ în împrejurimea peştereĭ, unde ne spune legenda că s'a băgat capul şérpeluĭ prigonit de *Iovan Iorgovan*. De aicĭ es ele primăvara şi se susţin maĭ tótă vara într'o periferie de vre-o 18 mile în jurul numiteĭ peştere. Şi dacă ómeniĭ nu prind de veste ca să-şĭ a-

(1) *Albina*, an. I, p. 1.176. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 22. — Schott, *Walachische Märchen*, p. 284 — 285. — Dr. Al. Popovici, *Ioan Iorgovan şi şérpele*, tradiţiunea pop., publ. în *Familia*, an. X, Budapesta 1874, p. 423: «*Iorgovan* nu ascultă de cuvintele luĭ, ci dând cu sabia în el, apa se umplù de sânge întru atâta, în cât vĕḑĕnd şérpele dete fuga pe *Cerna* la vale. *Iorgovan* gonindu-l cât ajungeà, atâta tăià, până rĕmase numaĭ capul, care se ascunse în marginea Dunăreĭ într'o peşteră faţă cu vechea cetate *Columbaria*, ale căreia ruine se vĕd şi acuma spre Serbia între Roşava şi Baziaş. Acì ḑise capul de şérpe, că din el se va nasce o *muscă veninósă*, ce va înveninà vitele; şi poporul crede că muscele acelea, ce le numim noĭ aicĭ *Musce columbace*, carĭ îşĭ trag numele de la cetatea *Columbaria*, ar eşì din capul aceluĭ şérpe.»

pere vitele cu lécurĭ şi fumurĭ, apoĭ pier în tot anul sume însemnate de vite.

Guvernul austro-ungar a luat maĭ de multe orĭ măsurĭ ca să se astupe rĕsuflarea caverneĭ (peştereĭ) de la Columbaria, spre a oprì eşirea muscelor, dar de giaba, căcĭ stânca se despică pe alte locurĭ şi muscele tot es.

2. Cam la jumătatea drumuluĭ între Roşava şi Mehadia şi anume câţĭ-và paşĭ din sus de podul satuluĭ Topleţ, este în mijlocul Cerneĭ o stâncă mare de marmoră, în care se vĕd fórte bine două urme de om desculţ, şése de copită de cal şi patru de câne.

Aicia se ḑice că, sărind *Iorgovan* pe stânca acésta cu calul şi cu câniĭ sĕĭ, s'ar fi coborît un moment de pe cal, şi aicia ar fi fost lupta cu şérpele. Urmele sus amintite se vĕd întru adevĕr aşà de bine, în cât îţĭ vine a presupune că un sculptor-artist le-ar fi sfârşit de curând. Dar ele nu sunt producte de artă, ci naturale.

Din întîmplare nicĭ din sus şi nicĭ din jos de stânca acésta nu se află pietre marĭ, prin urmare nicĭ murmurul Cerneĭ în jurul şi în apropierea stânciĭ nu se aude. Aicia s'ar găsì pescele de aur, care l-ar fi lăsat Iorgovan în Cerna, şi poporuluĭ îĭ place să crédă, că prinḑênd din întîmplare pescariĭ de pe Cerna pescele acela, rîul ar luà dimensiunĭ atât de marĭ, încât ar înecà satul; şi aşà bieţiĭ pescarĭ se vĕd siliţĭ, de câte orĭ l-ar prinde, să-ĭ deà iarăşĭ drumul. Un om din satul Topleţ saŭ Toplescĭ, după cum îĭ spun uniĭ, să-l fi furat odată, dar ploând din causa acésta opt lunĭ, omul a trebuit să-l arunce iarăşĭ în Cerna, şi pe urmă a încetat plóia (1).

(1) Dr. Al. Popovici, op. cit., p. 123. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 16, 19 şi 22.

TĂUNUL.

(Tabanus bovinus L.)

Cine a călătorit mai adese-ori într'o trăsură cu cai în de-
ırsul verii, şi anume cam de pe la începutul lunii lui Iu-
e înainte, când e căldura şi năduşéla cea mai mare, saŭ
a fi petrecut vre-odată, tot pe acest timp, pe câmp în a-
ropierea vitelor cornute ce se află la păscĕtóre, acela tre-
ue numai decât să fi observat un fel de muscă sburând
ı fulgerul împrejurul vitelor şi căutând necontenit cum
ar puté pune pe dînsele ca să le sugă sângele.

Acest soiŭ de muscă de colóre cafenie-négră, cu ochi fórte
arĭ şi verḑĭ, iar la mijlocul inelelor de pe abdomen cu un
ınd de pete galbene triunghiulare, se numesce în Buco-
ina: *Tăun*, pl. *Tăunĭ*, *Bânzariŭ*, *Bonzariŭ* (1), *Bonzălăŭ*, pl.
'onzălăĭ (2), *Căputa caluluĭ* şi *Gâză de vite* (3);

---

(1) Dat Rom. din Igescĭ, dict. de I. Danilescu: «În Igescĭ *Tăunul*
ı numesce *Bânzariŭ*»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich.
.. Coniac: «În satul nostru *Tăunul* se numesce *Bonzariŭ*»; — a celor
n Storojineţ, dict. de I. Haraga: «Musca, care scóte sângele din vite›
ır vitele nu se sperie de dînsa aşà de tare ca de *Strechie*, se numesce
. părţile nóstre *Bânzariŭ*»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lu-
ıciŭ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bânzariul*
ıŭ *Bonzariul* e un fel de gâză mare, care se pune pe vite şi le suge
ıngele. Ochiĭ sĕĭ sunt fórte marĭ şi albiŭ-verḑĭ, dar mai mult verḑĭ.
séma ḑic *Bânzariŭ* şi *Bonzariŭ* şi *Strechieĭ*, însă *Bânzariul* nu sé-
ĕnă de fel cu *Strechia*.»

(2) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Gherasim Roşca: «*Bonzălăiĭ*, când
ı luna lor, frig vitele cu muşcatul.»

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

În Moldova: *Tăun* (1), *Bondariŭ* (2), *Bondrăș*, *Bonzălăŭ*(3), *Streche* (4), *Sclepț* și *Sclepț mare* (5).

În Transilvania: *Tăun*, *Dăun* (6), și *Dăune*, pl. *Dăunĭ* (7);

În Banat: *Tăun* și *Dăun* (8);

În Țéra-Românéscă: *Tăun*, *Tăune* și *Strechie* (9); la Româniĭ din Meglenia: *Tăun*, pl. *tăunĭ* (10); și în fine la ceĭ din Macedonia: *Tăun* (11), *Dàvan*, *Dàvăn* și *Tavan* (12);

Pe lângă *Tăunul* acesta se maĭ află în țĕrile locuite de Românĭ încă și alte varietățĭ de *Tăunĭ*, carĭ li-s Românilor asemenea cunoscuțĭ, și anume:

---

(1) Dict. de Iordache Bran din Pașcanĭ: «*Tăunul* se pune atât pe vite cât și pe ómenĭ. El e ce-và maĭ mare decât *Strechia*. Cu tóte acestea însă vitele fug maĭ tare de *Strechie* decât de dînsul.»

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcanĭ: «Sunt *Bondarĭ* carĭ se tot pun pe vite și le mănâncă. Aceștia sunt maĭ marĭ decât *Sclipețiĭ* saŭ *Sclepițiĭ*; eĭ vin ca *Carabețiĭ*, sing. *Carabete*, de știubee».

(3) *Șeḑĕtórea*, an. II, Fălticenĭ 1893, p. 150: «*Bondrășĭ*, un fel de *Tăunĭ* ce înțépă rĕŭ vitele. *Bonḑălăĭ*, v. *Bondrășĭ*.»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 345.

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Scleptul* (tăunul) îĭ gróza animalelor, maĭ ales cel maĭ mare.»

(6) Com. de d-l Paul Oltean, învĕțător în Hațeg»: «*Dăuniĭ*, insecte carĭ mușcă caiĭ.»

(7) Al. Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 29: «*Dăunele*, o muscă sură (Strechia) care pișcă vitele și pe ómenĭ. *Tăunul* (Merișori).»

(8) Com. de d-l Aur. Iana, preot, și de d-l Ios. Olariŭ, învĕțător în Maidan.

(9) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 235; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 146; — *Gazeta săteanuluĭ*, an. V, R.-Sărat 1888, p. 229 și 235; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Tăun*, pl. *tăunĭ*, se maĭ ḑice la sing. și *Tăune*, art. *Tăunele*. *Tăunele* este o muscă maĭ mare ca cele ordinare și trage maĭ mult la vite, în pielea cărora îșĭ înfige ciocul și le suge sângele.»

(10) Per. Papahagi, *Româniĭ din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, p. 290.

(11) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 333.

(12) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312: «*Tăunul* se numesce *Davan* și *Tavan*. Tăunĭ se găsesc mulțĭ pe câmpia Saloniculuĭ și când dorm *cărvănariĭ* și ceĭ-lalțĭ în timpul veriĭ prin partea loculuĭ de acì, suferă fórte mult din partea lor. Eĭ pătrund chiar prin haine cu înțepăturile»; — Idem, *Româniĭ din Meglenia*, loc. cit.; — com. de d-l Chr. Geagea»: «*Davan* e un fel de muscă, care se pune pe caĭ în timpul veriĭ și înțépă așà de tare vitele, că le scóte sânge.»

Tăunul saŭ *Tăunele de tómnă*, lat. Tabanus autumnalis;
Tăunul saŭ *Tăunele albiŭ*, lat. Tabanus albipes şi
Tăunul saŭ *Tăunele negru*, lat. Tabanus Morio (1).

După spusa Românilor din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, până la Sânt-Ilie *Tăuniĭ* petrec maĭ cu sémă prin pădurĭ. De la Sânt-Ilie însă înainte părăsesc pădurile şi se retrag la ţéră, unde muşcă apoĭ fórte tare vitele cornute şi caiĭ (2).

După spusa altor Românĭ însă, tot din *Bucovina*, eĭ nu se pun în acelaşĭ timp pe tóte animalele ca să le sugă sângele, ci în luna luĭ Iunie şi Iulie se pun maĭ mult pe vitele cornute, iar în August şi Septemvrie pe caĭ. Pe la sfârşitul luĭ Septemvrie însă se ascund şi nu se maĭ arată până la începutul veriĭ anuluĭ viitor (3).

Iar când le succede a se pune pe vre-o vită, aşà de tare o înţépă, că din locul unde a fost înţepată, îndată începe sângele a ţâşnì şi a curge şiroiŭ.

Cu tóte acestea însă vitele nu fug aşà de tare şi cu atâta spaimă de dînşiĭ, ca de *Strechie* (4), ci numaĭ se ascund prin tufişe saŭ prin ape şi se apĕră, cum pot, cu capul, cu picióre le şi cu códa.

Ba uniĭ dintre dînşiĭ sunt aşà de lacomĭ şi de îndrăsneţĭ, că nu se mulţumesc numaĭ cu sângele vitelor, ci adese-orĭ se pun chiar pe ómenĭ şi cât aĭ bate în palme îĭ înţépă şi pe aceştia şi prind a le suge sângele.

De aicĭ se vede că vine apoĭ şi blestemul Românilor din Bucovina şi Moldova:

Bè-te-ar tăuniĭ!

orĭ:

Mânca-te-ar tăuniĭ! (5) —

(1) În Bucovina şi Ţéra-Româneścă;—cf. *Gazeta săteanuluĭ*, an. V, p. 235.

(2) După spusa Rom. din Stupca, dict. de Ioan Savu; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac.

(3) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — şi a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan: «*De Tăun* nu fuge vita aşà de tare, cum fuge de *Strechie*. Orĭ şi cât de móle să fie vita, când aude *Strechia*, se duce pe lume»;—şi a celor din Storojineţ, dict. de I. Haraga.

(5) Dat. Rom. din Oprişenĭ, dict. de Iacob Popovicĭ.

care se aplică unuĭ om fórte lacom, ce caută a trăì maĭ mult din munca şi sudórea altora.

Apoĭ:

Duce-te-aĭ ca tăunul! —

adecă: umblà-o-aĭ, cum umblă *Tăunul* după hrană, şi:

Se duce ca tăunul! —

adecă: umblă pribég, nesciind unde şi cu ce s'ar puté hrănì (1).

Fiind înţepăturile *Tăunilor* nu numaĭ fórte usturăciόse şi nesuferite, ci tot odată şi fórte periculóse, de óre-ce *Tăuniĭ* fórte lesne pot străplânta diferite bóle de la animalele, cărora le-aŭ supt maĭ nainte sângele, de aceea ómeniĭ trebue tot-deauna, pe cât le este cu putinţă, să se feréscă de înţepăturile lor (2).

Spre scopul acesta, după spusa Românilor din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* e bine de a afumà vitele, carĭ se află la păscĕtóre, cu fum de gunoiŭ, iar pe cele de la trăsurĭ, fie boĭ saŭ caĭ, de a le spĕlà cu zémă de frunze de nuc, pentru că în casul dintâiŭ *Tăuniĭ* fug de fum, iar într'al doilea, fiind zéma de nuc forte amară, *Tăuniĭ* saŭ *Bonzăldiĭ* nu pot suferì şi din causa acésta apoĭ nu se apropie nicĭ de vite şi nicĭ de ómeniĭ ce se află în apropierea acestora (3).

Iar dacă cu tóte acestea a fost vre-un om înţepat de vre-un *Tăun*, ca să nu i se întîmple nimica, se ḑice că e bine să se ungă pe locul înţepat cu pămînt saŭ cu oţet (4).

Un cântec de nuntă, usitat maĭ cu sémă în *Moldova*, sună precum urméză:

Frunză verde lăcrămióră,
Lado, Lado, surióră!
Du-te 'n haine de mirésă
La bărbatu-tĕŭ acasă.

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum eştĭ măritată,
Lasă fraţĭ, lasă surorĭ,
Lasă grădina cu florĭ,

(1) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(2) Cf. *Gazeta săteanuluĭ*, an. V, p. 235.

(3) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca; — şi a celor din Galanescĭ, dict. de George Cârstean: «Ca să fugă *Bonzariĭ* li se dă fum de *nuc* de surcele, de fân muceḑit saŭ şi de alte cele, şi apoĭ fug.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

Ca tu singură să fiĭ
O grădină de copiĭ.
Lado, Lado, nu maĭ plânge
Mijlocelul nu-ţi maĭ frânge,
Că acasă te-ĭ întórce
Când pe strat inul s'a tórce,
Şi la maica ta te-ĭ duce
Chiar atuncĭ şi nicĭ atunce,
Când *bondariu*-a face miere,
Când a face plopul pere
Şi răchita vişinele,
Să-ţĭ alinĭ pofta cu ele! (1).

Sub cuv. *Bondariŭ* atât Românií din *Bucovina*, cât şi ceĭ din *Moldova*, înţeleg două speciĭ de insecte, carĭ nu aparţin uneia şi aceleeaşĭ familiĭ, ci sunt cu totul deosebite una de alta, şi anume:

a) Bombus terrestris F., care se ţine de familia albinelor şi face miere, şi

b) Tabanus bovinus L., care se ţine de familia muscelor, şi ca atare nu face miere.

Decĭ sub *Bondariul* din doina acésta e, după părerea mea, de a se înţelege numaĭ *Tăunul*, lat. Tabanus bovinus L. şi nicĭ de cum *Bondariul*, lat. Bombus terrestris F.

Causa însă de ce atât cel dintâiŭ cât şi acesta se numesc de popor *Bonzariŭ* şi *Bondariŭ* e că amândouĕ speciile acestea de insecte, când sbóră, *bonzăesc*, adecă produc un fel de sunet rĕsunător, care se aude ca *bânzz*, *bonzz* saŭ *bondz*.

Spre fine maĭ amintesc încă şi aceea că Româniĭ de pretutindenĭ, carĭ nu se prea împacă cu sócrele lor, când voesc a le luà pre acestea peste picior, ḑic că de dragĭ, ce le sunt, le ţin cu *untură* saŭ cu *maţe de Ţânţar* şi cu *căpĕţină de Tăun.*

Dovadă despre acéstă iubire mult, puţin generală, ce o arată generiĭ faţă de sócrele lor, avem, între multe altele, şi următórea doină din Ţéra-Românéscă:

Frunzuliţă de arţar,
Mĕ duseĭ la măcelar,
Luaĭ maţe de Ţânţar,
Căpĕţină de Tăune,
Făcuĭ sócră-mi legume,
Puseĭ masa pe-o nuià
Şi cinstiĭ pe sócra mea

(1) V. Alecsandri, *Poesiĭ poporale ale Românilor*, Bucurescĭ 1866, p. 383

Sócră mea s'a bucurat
Şi-a mâncat pân' a crĕpat (1).

În fine o sémă de băeţĭ, carĭ umblă cu vitele la păscut, când vĕd că *Tăuniĭ* supĕră prea din cale afară vitele, aŭ datină de a-ĭ prinde şi a băgà în abdomenul fie-căruia pe care l-aŭ prins câte un paiŭ şi a-ĭ da apoĭ drumul să sbóre.

Tăunul, vĕḑêndu-se scăpat, se duce cu paiul după dînsul ca împuşcat.

De aicĭ a rĕmas apoĭ şi vorba:

Fuge ca tăunul cu paiul,

saŭ:

S'a dus ca tăunul cu paĭul în c...,

adecă: n'a isbutit în tréba ce a avut să facă (2);
şi:

A rĕmas cu degetu în gură
Ca tăunul cu paiul în c...,

adecă: păcălit, prost (3).

Tăuniĭ de regulă nu trăesc în societate.

Decĭ când năvălesc *Tăuniĭ* la vite într'un numĕr maĭ mare şi le pişcă rĕŭ, e semn că va plouà curând. Iar:

A fi ca tăuniĭ

însémnă: a fi fórte rarĭ, colea, colea câte unul. Şi:

A început a-ĭ da tăuniĭ,

adecă: a început a-ĭ da fire rarĭ de barbă. Adesea se aude în popor: «a început a-ĭ da şi luĭ câte un *tăune*», cu înţeles de: «a început a i se ivì fire de barbă». Acéstă ḑicere este cu acelaşĭ înţeles ca şi ḑicerea: «a început a-ĭ da tuleele» (4).

(1) *Revista poporuluĭ*, an. VII., Bucurescĭ 1898, p. 59.
(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—cf. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 668.
(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 107.
(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

STRECHIA.

(Hypoderma bovis De Geer.)

Nu unuia şi nu odată cred că i se va fi întîmplat să vadă în decursul verii şi cu deosebire în ḑilele cele mai călduróse din luna luĭ Iulie şi August, cum o sémă de vite cornute îşĭ ridică de odată códa pe spinare şi apoĭ cu códa şi cu capul ridicat în sus prind a fugì mâncând pămîntul în cotro le duc ochiĭ şi picióreIe.

Causa acesteĭ fugĭ neobicĭnuite în decursul celor-lalte lunĭ de peste an nu e nimic alta, fără numaĭ spaima şi gróza cea mare ce o aŭ vitele cornute, şi anume bovinele, de o insectă din familia Estridelor, anume: *Strechea*, pl. *Strechĭ*, saŭ *Strechia*, pl. *Strechiĭ*, numită altmintrelea în Bucovina şi *Strechiŭ*, *Strechiul vitelor* (1), *Bónză*, pl. *Bónze*, *Bonzariŭ* (2), *Sclepț*, pl. *Sclepțĭ* şi *Sclepț mic* (3); în Moldova: *Strechie* (4), *Sclepț* şi *Sclepiț* (5); în Transivania: *Scleps*, pl. *Sclepsĭ* (6) şi *Scleț*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac, precum şi a altor Românĭ din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Frătăuțul-noŭ, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Galanescĭ, dict. de George Cârstean şi Ioan Ungurean; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Strechia* e maĭ mică decât *Bondariul*, care *bonzăesce* tare şi care muşcă vitele; — a celor din Oprişenĭ, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*Strechia* e pestriță şi numaĭ ca o muscă de mijloc de mare. De *Strechie* fug vitele maĭ tare decât de orĭ-ce, şi nu numaĭ când le muşcă, ci şi numaĭ când trece pe dinaintea lor.»

(5) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Sclepițiĭ* îs mânânțeĭ şi vĕrgațĭ, cu *pătăturĭ* cenuşiĭ şi gălbiĭ. Eĭ muşcă fórte tare vitele»; — cf. *Şeḑĕtórea*, an. III, Fălticenĭ 1894, p. 87.

(6) *Gazeta Transilvanieĭ*, an LXI, Braşov 1898, No. 234, p. 5.

Scleți (1); în Țéra-Românéscă: *Strechie* (2); la Româniĭ din Meglenia: *Strecliă;* iar la ceĭ din Macedonia: *Striglă* (3).

Strechia adecă, și maĭ ales femeiușca, fiind o insectă fórte lacomă de sânge și tot odată fórte îndrăsnéță, chiar obraznică, cum dă cu ochiĭ de vitele cornute, sbóră împrejurul lor, le urmăresce bâzâind în tóte părțile, și nu se lasă până ce nu se pune pe dînsele. Iară după ce a apucat odată a se pune, prinde a le înțepà adânc în piele, maĭ ales de-a-lungul spinăriĭ, și apoĭ a le suge cu o nespusă lăcomie sângele, până ce se satură și le încruntă tótă spinarea, causându-le prin acésta fórte mare durere și usturime.

De acì vine apoĭ că vitele, cum aud bâzâitul acestuĭ înverșunat și supĕrăcios dușman al lor, se sperie și, pline de frică și de grózĕ, ca să nu le cășuneze durere prin înțeparea și sugerea sângeluĭ, prind a *strechià*, adecă a fugì în ruptul capuluĭ în cotro le duc ochiĭ și piciórele, sărind peste garduri și dând busta, ca nisce apucate, peste tot ce le stă în cale. Ba, ce este încă și maĭ mult, spaima, gróza, și fuga lor e une-orĭ așà de mare, că nicĭ nu maĭ sciŭ în cotro alérgă și ce fac, din care causă apoĭ nu una și nu odată, cădênd în vre-o grópă saŭ prăpastie, se primejduesce, adecă îșĭ frânge vre-un picior saŭ îșĭ rupe chiar și capul.

Se ḑice însă că dintru început nu *boiĭ* nicĭ *vacile* eraŭ acelea, carĭ *strechiaŭ*, cum *strechie* în ḑiua de astăḑĭ, ci *oile*. Iată ce ne spune în privința acésta o legendă din *Bucovina :*

«Ḑice că pe când umblà *Dumneḑeŭ* și cu *Sân-Petru* pe pămînt, mergeaŭ din sat în sat și din oraș în oraș și după ce sfârșiaŭ și se săturaŭ de vĕḑut tóte câte voiaŭ să le vadă, porniaŭ maĭ departe pe unde vedeaŭ cu ochiĭ.

«Ast-fel într'o ḑi ajunseră eĭ într'un codru, cât e lumea de bătrân și, vârîndu-se în codrul acela, se vĕḑură de odată rătăcițĭ. Umblă eĭ, cât umblă, în colo și în cóce, dar nu daŭ

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 343—345.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Strechia* e o insectă de care fug vitele cu grózĕ și furie fórte mare, par'că ar fi nebune. Și acésta in timpul veriĭ, când insecta s'a desvoltat pe deplin.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

nicĭ de un semn saŭ măcar de vre-o cărare, ca să aibă pe unde eşì la lume.

«Acuma supĕraţĭ şi amărîţĭ până în suflet, că nu sciaŭ ce să încépă şi să facă, étă că li se deschide de odată dinaintea ochilor *o poiană* mare cu fel de fel de erburĭ şi florĭ. Aicĭ îndată daŭ peste un *pĕcurariŭ*, care păsceà o *cirédă de vite*. Vitele, deşì eraŭ în dricul verii, şi o arşiţă ca aceea de te coceaĭ, păsceaŭ în linişte loculuĭ, iar pĕcurariul dormià dus la umbra unuĭ făgan, căcĭ vitele până atuncĭ nu aveaŭ obiceiŭ de *a strechià*.

«*Dumneḑeŭ* şi *Sân-Petru*, când deteră cu ochiĭ de pĕcurariŭ, bucuria lor!.. se apropiară de dînsul şi-l deşteptară din somn, creḑênd că el îĭ va da la drum şi le va arătà calea pe unde să ésă din codru.

«Dar pĕcurariul, întrebat fiind de Dumneḑeŭ sfîntul: în care parte să apuce, ca să deà maĭ curând de lumea cu ómeniĭ, nicĭ n'a ridicat capul, spre a le da un rĕspuns omenesc, ci cum sta lungit pe érbă, a întins numaĭ piciorul drept şi arătând cu dînsul somnoros cum erà, ḑise:

— «Dacă vreţĭ să eşiţĭ la lumea cu ómeniĭ, apoĭ ian mergeţĭ în colo că veţĭ eşì! — şi după ce rostì cuvintele acestea, se întórse pe altă parte şi se puse iarăşĭ pe somn.

«*Dumneḑeŭ* şi cu *Sân-Petru*, tovarăşul sĕŭ, vĕḑênd omenia pĕcurariuluĭ, ḑise;

— «Aşà mi ţi-ĭ tréba, eĭ lasă că de astăḑĭ înainte nu veĭ maĭ avé tu când dormì aşà de liniştit şi fară de nicĭ o grijă, ca până acuma, că vitele tale nu vor maĭ pasce aşà de liniştite, ci *vor strechià* şi se vor duce în cotro le vor duce ochiĭ şi picióreleǃ

«Şi într'adevĕr, că din acel minut, cum a rostit Dumneḑeŭ cuvintele acestea, *a şi dat Strechia în vite* şi vitele aŭ şi început *a strechià* şi a fugì ca nisce turbate în tóte părţile, şi tot aşà strechie ele, când *dă Strechia* între dînsele, şi în ḑiua de astăḑĭ.

«*Pĕcurariul*, când a vĕḑut că vitele prind a fugì ca nisce turbate cu códa ridicată pe spinare, a sărit ca fript de jos şi a început a alergà după dînsele, dóră le-a întórce îndărăt. Dar de unde? După ce vitele, cât aĭ scăpĕrà dintr'un amnar, se făcură nevĕḑute, intrând într'o *silhă* din apropiere.

«*Dumnedeŭ* şi *Sân-Petru* însă, după ce-l blagosloviră astfel pre pĕcurariŭ, se porniră maĭ departe fără de a sci unde vor ajunge pe calea apucată. Iată însă, că după maĭ multă cale făcută prin codrul acela, trecênd prin maĭ multe *silhe* saŭ *sihle, sehelbĭ* şi smide, daŭ de odată peste o altă *poiană*, în care un *cioban* îşĭ păsceà *oile* sale. Însă cum le păsceà? că oile fugiaŭ de nu li se vedeaŭ piciórele, când într'o parte, când în alta, iar ciobanul după dînsele, când încolo, când în cóce, dóră le póte strînge la un loc, dar pare că erà făcĕtură nu alta, căcĭ oile fugiaŭ de-şĭ scoteaŭ ochiĭ.

«Şi pe când ciobanuluĭ îĭ curgeaŭ sudorile ca bobul pe faţă de atâta alergătură şi nu se maĭ puteà ţiné pe picióre de obosit ce erà, tocmaĭ atuncĭ se apropie şi *Dumnedeŭ* cu *Sân-Petru* de dînsul şi-l întrébă: în care parte să apuce, ca să se pótă întórce iarăşĭ la lume?

«*Ciobanul*, cu tóte că erà necăjit până în suflet, pentru că-ĭ fugiaŭ oile, se oypresce loculuĭ, îşĭ şterge sudorile cu mâneca cămĕşiĭ, şi apoĭ dice:

«Poftim, apucaţĭ în colo, că dacă veţĭ apucà în partea aceea fórte lesne şi de grabă o să daţĭ de capĕtul codruluĭ acestuia!

«Şi apucênd eĭ acea cale, n'a trecut mult timp la mijloc şi aŭ eşit la lume. Iar după ce aŭ eşit, unde le-a fost dorinţa să ésă, dise Dumnedeŭ către prietenul sĕŭ:

«De adĭ înainte oile ciobanuluĭ acestuia, pentru sfatul luĭ cel prietenos şi bun ce ni l-a dat, nu vor fugì maĭ mult, ca nisce sălbatice, ci numaĭ când vor fi ploĭ şi vînturĭ, iar de *strechiat* nicĭ când nu vor maĭ *strechià*, ci vor pasce liniştite loculuĭ, şi el va avé timp nu numaĭ să se pue jos, ca să se odihnéscă, ci să şi cânte din fluer.

«Şi dintr'acea vreme *oile* pasc frumos, iară *pĕcurariĭ*, adecă *bouariĭ* şi *văcariĭ*, când dă *Strechia* în vite, staŭ necontenit în picióre, căcĭ dacă n'ar sta, vitele lumea în cap ar luà, pentru că din dina, în care a hotărît Dumnedeŭ ca nu *oile*, ci numaĭ *vitele*, adecă *boiĭ şi vacile să strechie*, de atuncĭ numaĭ acestea strechie» (1).

---

(1) Com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac din Mahala.

O variantă a acesteĭ legende, şi anume din *Macedonia*, sună precum urméză:

«Era veara, nă ḑuă duguroasă ş-caldă, de-ardea soarli nafoară ca tu cĭireap.

«Dumniḑălu tu eta tea imnà pri padi, adiat ca auş şi videa ţe-ĭ ş-ţe nu-ĭ. Cându videa vîră strîmbàtati, mutrea cum di cum si-ndreagă şi carĭ s-nu putea, ca vaĭ de omlu strîmbu.

«Acşiti nă ḑuă lŏ-acîţă căldura tu câmpu, di-lĭ cura asudorli pri faţă, că ḑîţeaĭ, «duşi auşlu aestu, s-tuchĭi di căldură.»

«Ş-nă seati, un foc ţe-l eara, şi ţe-lĭ avea uscată grumazlu, di ḑiţeaĭ, că «torea creapă tră semnu ş-nişani mari.»

«Aclò, ĭu z-dirina mîratlu dĕ-auş, si-lĭ plânḑi nĭila, na ĭu astalĭi un vâcar.

«Aestu ĕara agunĭisit, că-l fuḑì un boŭ şi mutrea s-lŏ-agĭungă şi s-lŏ aducă, s-lu bagă tu *vâcâreaḑă,* ĭu se-aumbra ş-alanţî boĭ şi vaţĭ.

«Dumniḑălu lĭ-păru ghĭini, că deadi di nîs şi-lĭ ḑîsi:

«Aoḑî ncoa re! Nu-nĭ daĭ nă chĭic de-apă, că va crep dĭ seati?

«Crechĭ s-nu crechĭ lĭ-u turnă vâcarlu, nu veḑĭ, că-nĭ fuḑi boulu? S-alas ĭo boulu, s-ţ-aduc aţea apă?

«Şi nu vru, ne s-li da apă, ne s-lĭ-aspună, ĭu poati s-află.

«Dumniḑăŭ ş-câftă di cali. Nĭarsi cât nĭarsi şi da di un picurar, te-alîgà asudat ş-curmat, şi cu caplu discufut.

«Aoḑì ncoa», lĭ ḑîţi Dumniḑălu, nu poţĭ si-nĭ daĭ nă chĭic de-apă, că cripaĭ di seati?

«Si-ţĭ daŭ, îlĭ ḑîţi picurarlu, ma-nĭ fuḑiră oĭli, di nu ştiŭ cum va le-adun tuti d-adun.

«Şi picurarlu dusi ma nclo după nă mâgulă, ĭu ştea, că cură nă fôntână, lo apă tu căcĭulă şi-lĭ deadi auşluĭ di biù şi di-şĭ astimsi seatea.

«Atunţea s turnă Dumniḑălu, li vluisi oĭli şi lĭ dimândă, s hĭibă pravda Dumniḑăluĭ. Tu câloari vîră oară s-nu s-arîspânḑască şi s-nô-arîească.

Apoea ş-adusi aminti di vâcar şi-l blâstimă şi-lĭ ḑise:

«Totna musca si-lĭ lĭi adună boĭlĭi şi cându vaĭ hĭibă câloari şi dugoari mari, tra să alagă vâcarlu cu limba scoasă, ca acâţat di nafoară.

«Di aestă oĭli imnă tuti dadùn, ună ningă alantă şi veara,

cându-ĭ căldură ș-foc, eali se dună sun aumbrată tŏ-amiriḑŭ până frânḑi câloarea.

«Tut tr-acsì a boilor lĭ da veara musca, di-șĭ lĭa perlu și fug, fug, canda sunt acâțațĭ di țiva drațĭ și mâratlu di vâcar alagă-alagă, ca laĭu ș-corbu, s-lĭ-apreadună tu vĭia a câloarilĭeĭ și creapă di seati, ca el țe nu va.

«De aestă tu câmpu Dumniḑălu, nŏ-alâsă di cât mașĭ în doauă fântânĭ.»

Daco-românesce:

«Erà în timpul veriĭ, o ḑi dogoritóre și caldă, de ardeà sórele afară ca în cuptor.

«Dumneḑeŭ în vremea aceea umblà pe pămînt, transformat în bătrân și vedeà ce-ĭ și ce nu-ĭ. Când vedeà vre-o strîmbătate, căutà în tot chipul să o drégă și dacă nu puteà, vaĭ de omul strîmb (nedrept).

«Ast-fel, într'o ḑi îl prinse căldura în câmpie (Tesalia), de-ĭ curgeaŭ sudorile pe față, că ḑiceaĭ «se sfârșì (lit. duse) cu moșul acesta, se topì de căldură.»

«Și o sete, un foc ce-ĭ erà și ce-ĭ uscase gâtlejul, de ḑiceaĭ că «acușĭ crapă, spre minune!»

«Pe când se chinuià sărmanul de bătrân, ca să-ĭ plângĭ de milă, iacă întimpină pe un văcar.

«Acesta erà grăbit, fiind-că îĭ fugì un boŭ și cătà să-l ajungă și să-l aducă ca să-l bage în *văcărézâ* (1), unde ședeaŭ la umbră și ceĭ-lalțĭ boĭ și vacĭ.

«Luĭ Dumneḑeŭ îĭ părù bine că dete de el și-ĭ ḑise:

— «Mĕĭ ascultă în cóce! Poțĭ să-mĭ daĭ un pic de apă, căcĭ (mi-e) să crĕp de sete?

— «Crĕpĭ și (saŭ) nu crĕpĭ, — îĭ rĕspunse văcarul, — nu veḑĭ coleà, că-mĭ fugì boul? să las eŭ boul, să-țĭ aduc ție apă?

«Și nu vroì să-ĭ deà apă, nicĭ să-ĭ spue (arate) unde póte găsì.

«Dumneḑeŭ îșĭ căută de drum. Merse ce merse și întâlnesce (lit. dă) pe un păstor, care alergà asudat și obosit și cu capul descoperit.

(1) *Văcărézâ* este staulul boilor și vacilor. — In Bucovina locul saŭ ocolul, unde petrec vacile peste vară, se numesce ***văcărie***, **iar cela unde petrec boiĭ** ***bourie***. **Păstorul vacilor** ***văcar***, **iar cel al boilor** ***bouar***.

«Ian ascultă în cóce ! — îĭ ḑise Dumneḑeŭ — nu poţĭ să-mĭ daĭ un pic de apă, căcĭ crĕpaĭ (adecă : crĕp) de sete?

«Să-ţĭ daŭ — îĭ ḑise păstorul, — dar îmĭ fugiră oile, în cât nu sciŭ cum le voiŭ adunà pe tóte la un loc.

«Şi păstorul se duse maĭ încolo după o măgură, unde scià că isvorĕsce o fântână, luă apă în căciulă şi-ĭ dete bătrânuluĭ de bĕŭ şi de-şĭ stinse setea.

«Atuncĭ se întórse Dumneḑeŭ, binecuvîntă oile şi le ordonă, să fie vita luĭ Dumneḑeŭ. În cărare nicĭ odată să nu se risipéscă şi să nu se rĕspândéscă.

«Apoĭ îşĭ aduse aminte de văcar şi-l blestemă şi-ĭ ḑise: «În tot-deauna *musca* să-ĭ adune (ad. gonéscă) boiĭ vara, când va arde sórele şi când va fi căróre şi dogóre mare, ca să alerge văcarul cu limba scósă, ca un posedat.

«De asta oile umblă tóte împreună, una lângă alta şi vara când e cald şi foc, ele se strîng subt umbră în *amiriḑ* (1), până se potolesce cărórea.

«Tot pentru asta pe boĭ îĭ gonesce *musca* în timpul veriĭ, de-şĭ ieaŭ lumea în cap, şi fug, fug, par'că sunt posedaţĭ de ce-và dracĭ şi sărmanul de văcar alérgă, alérgă ca un nenorocit (lit. negru şi corb) să-ĭ adune în mieḑul căróreĭ şi crapă (sufere) de sete, aşà cum nu doresce.

«De asta în şes (în Tesalia) Dumneḑeŭ nu lasă decât numaĭ câte-và fântânĭ» (2).

De óre-ce însă dintru început, după cum ne spune legenda, *oile* eraŭ acelea carĭ *strechiaŭ*, Dumneḑeŭ n'a stârpit *Strechia*, care le făceà să strechie, ci a lăsat-o şi maĭ departe să trăéscă, atâta numaĭ că ĭ-a luat puterea ce o aveà maĭ nainte şi ĭ-a dat-o celeĭ de vite (3).

Şi strechia acésta se numesce *Strechia oilor*, lat. Oestrus ovis L. saŭ Cephalomya ovis.

Strechia de vite are mărimea uneĭ albine. Corpul eĭ e pĕros şi sticlitor-negru, capul lătăreţ, spatele vĕrgat, aripile castaniĭ, piciórele gălbiĭ-roşietice, inelele din urmă ale abdomenuluĭ negriciόse, iar vârful acestuia galben saŭ alb

(1) *Amiriḑ* e locul unde se odihnesc vitele pe la mieḑul ḑileĭ.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 809—811.

(3) Com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac.

orĭ suriŭ. Femeiuşca are corp ce-vă maĭ subţire şi maĭ întins decât bărbătuşul, iar în partea dinapoĭ are o ţeve, cu ajutorul căreia îşĭ vâră ea ouĕle în decursul veriĭ sub pielea de pe spinarea vitelor.

Din ouĕle acestea, carĭ sunt lungăreţe, albe, şi numaĭ la un capĕt aŭ punct negricios, se desvóltă peste érnă larvele numite de popor *Coş*, pl. *Coşĭ* (1), adecă nisce viermuleţĭ de colóre albă-surie şi cu capul negru.

Coşiĭ aceştia, după ce s'aŭ desvoltat de ajuns, sunt cam de 2 cm. de lungĭ şi aŭ o gură fórte ageră, cu ajutorul căreia sug sucul din spinarea viteĭ aşă, că în cele din urmă vita slăbesce vĕdênd cu ochiĭ.

Dacă *Coşiĭ* se lasă pe spinarea vitelor neatinşĭ, eĭ se desvóltă şi cresc până în luna Maiŭ saŭ Iunie. Atuncĭ es afară şi, căḑênd jos de pe spinarea viteĭ, se îmbracă într'o scórţă maĭ grósă, adecă se prefac în *coconĭ* (nimfe) şi în starea acésta staŭ câte patru septămânĭ. Din nimfele acestea se desvóltă apoĭ viitórele *Strechĭ* saŭ *Strechiĭ*: bărbătuşĭ şi femeiusce, carĭ din noŭ încep în decursul veriĭ a-şĭ depune ouĕle pe spinarea vitelor (2).

Iar când începe Strechia a sburà maĭ tare şi a da maĭ mare năvală asupra vitelor, atuncĭ ea, după spusa Românilor din *Bucovina*, ḑice:

Dă cuţitul şi covata,
Că'ntr'un buc tótă-mĭ eştĭ gata!

saŭ:

Cuţitul şi covata,
Că maţele ţi-s gata! (3)

După spusa Românilor din *Banat*, ea ar ḑice:

Cu furchiţele
Scot jigăriţele

---

(1) Pretutindenĭ în *Bucovina*, precum şi în *Ţéra-Românéscă*, com. de S. Sa. păr. T. Bălăşel: «*Strechia* vitelor bovine, sub numele popular de *Coşĭ*. Căcĭ insecta acésta îşĭ depune ouĕle pe pielea vitelor, din care eşind viermuşiĭ, pătrund în pielea lor.»

(2) *Gazeta Transilvanieĭ*, an. LXI, No. şi p. cit.

(3) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Pasailă, stud. gimn.

Şi în ciuvane
Pun eŭ târbane (1)!

›ă spusa celor din *Ţéra-Românéscă*, ea, apropiin-
ite, s'ar lăudà şi ar ḑice în limba eĭ:

Adă iataganu
Ca să-ĭ vĕrs borhanu (2)!

, auḑind cuvintele acestea, se bagă în tóte rĕco-
aceea fug ele aşà de tare, ca şi când ar fi dat
ıcea peste dînsele, cu códa ridicată pe spinare, un
› prigonesce *Strechia* (3).

ı acéstă credinţă, copiiĭ din *Ţéra-Românéscă*, carĭ
vara, maĭ aŭ încă şi următórea datină, şi anume:
d eĭ că a dat *Strechia* în vite, voind ca să le
recitéză neîncetat următórele versurĭ:

Strechia,
Urechia,
Balegă de óie
Códa să se móie!

l voesc să facă pre vite ca să deà *Strechia* în-
tuncĭ recitéză mereŭ aceste versurĭ:

Strechia,
Urechia,
Balegă de mânz,
Códa să se ţie'n sus (4).

oilor e cu mult maĭ mică decât *Strechia vitelor.*
:orp mohorît, maĭ peste tot gol, numaĭ vârful ab-
acoperit cu puţin pufuşor móle, iar fruntea şi
nisce petiţe negre. Ea se arată în luna luĭ Au-
ptemvrie, maĭ cu sémă pe locurile acelea unde

---

le d-l Ios. Olariŭ din Maidan: «*furchiţe*=furculiţe; *jigăriţe*
ıaŭ plămâele; *ciuvane* = trocĭ saŭ coveţĭ marĭ, *ciuvane*
ada pâneĭ; *târbane* = burta vitelor cornute.
le S. Sa păr. T. Bălăşel.
ovina şi Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel:
ţelegênd limba eĭ şi fiindu-le frică că le vor vĕrsà *borhanu*,
în sus şi fug de se prăpădesc».
le Sa păr. T. Bălăşel.

Şi de óre-ce *Strechia oilor* are datină de a-şĭ depune ouĕle sale de regulă în nările oilor, de aceea oile, cum simţesc că se apropie de dînsele, se strîng la un loc, îşĭ bagă capul una sub alta şi-l plécă cât se pótе de tare spre pămînt, anume ca să nu pótă ajunge la nasul lor. Dar cu tóte acestea Strechia totuşĭ ajunge şi-şĭ depune ouĕle sale în nările oilor.

Din ouĕle acestea în scurt timp es larvele, carĭ se numesc în limba poporuluĭ *Carabeţĭ*, sing. *Carabĕţ* şi *Carabete* (1) şi carĭ se acaţară apoĭ până lângă frunte unde petrec aprópe nouĕ lunĭ. După aceea lăsându-se a fi strănutate jos, se vâră în pămînt şi aicĭ se prefac apoĭ după 7—8 sĕptămânĭ în insecte depline.

În fine trebue să amintesc şi aceea că *Strechia* a dat nascere încă şi următórelor ḑicale:

A da strechia,

adecă: a fugì de *Streche.* Se ḑice însă şi de cine-và, care a plecat de unde-và, fără să spue unde se duce.

A fugì ca de streche,

adecă: a fugì iute.

A o strechià,

a fugì iute, a plecà de unde-và.

Strechia e mică şi fug vacile de ea,

adecă: se póte întîmplà ca unul maĭ mic să birue pe altul cu mult maĭ mare ca el şi să-l facă a-ĭ sci frica.

Te strechiez,

adecă: te fac să fugĭ ca de *Streche* (2).

(1) *Şeḑĕtórea*, an. V. Fălticenĭ 1899. No. 4, p. 54: «*Carabeţĭ* = viermĭ marĭ, ce se fac maĭ ales în nasul cârlanilor slabĭ şi în apă clocită. Sing. *Carabete.*»

(2) Com. de S. Sa păr. Bălăşel.

MUSCA CALULUĬ

(Gastrophilns equi Fabr.)

Cel ce va fi fost maĭ adese-orĭ în decursul veriĭ, când sórele arde maĭ tare şi căldura e maĭ mare, pe vre-un imaş saŭ tolócă, unde se află maĭ mulţĭ caĭ la păscut, saŭ şi în alt loc unde se află caĭ la păscĕtóre, acela cred că trebue numaĭ decât să fi observat cum une-orĭ caiĭ aceştia daŭ necontenit din cap, sar cu picióreIe de dinainte în sus şi se muşcă cu gura de genunchĭ, saŭ se pun doĭ câte doĭ faţă în faţă şi, stând ast-fel cu capurile încrucişate unul peste grumazul celuĭ-lalt, daŭ mereŭ din códă în drépta şi stânga.

Causa acesteĭ necontenite dărĭ din cap şi din códă e o muscă de care se apĕră ca să nu-ĭ musce şi care se numesce în Bucovina: *Musca caluluĭ*, *Muscă de cal* (1), *Gâza caluluĭ* (2), *Strechia cailor* (3) şi *Trântor de caĭ* (4);

În Moldova: *Musca caluluĭ* şi *Strechia caluluĭ* (5); în Ţéra-Românéscă: *Muscă de cal* (6) şi *Musca cailor* (7).

---

(1) Dat Rom. din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ, în deosebĭ însă a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «*Musca caluluĭ* e aceea de care strechie caiĭ, daŭ mereŭ din cap, din códă şi sar în sus»; — a acelor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Musca caluluĭ* e un fel de muscă galbenă, care trăesce la pădure. Ea este altmintrea decât *musca vitelor*. Când bate *Musca caluluĭ* la caĭ, cea a vitelor nu bate la vite.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac: «*Trântorul de caĭ* se face în gunoiul cailor şi după ce capĕtă aripĭ sbóră şi se pune pe botul cailor şi-ĭ muşcă.»

(5) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Gr. Olariŭ.

(6) *Gazeta săteanuluĭ*, an. V, R.-Sărat 1888—89, p. 150.

(7) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Musca cailor* este aceea care şéde maĭ mult pe la ochiĭ şi părţile de dinainte ale cailor.»

La Românii din Macedonia şi ceĭ din Meglenia: *Muscă di cal* (1);

Iar la ceĭ din Istria: *Bumbar* (2);

Lat. Gastrophilus equi Fabr., Gastrus equi şi Aestrus equi.

Musca acésta obicĭnuesce a-şĭ depune ouĕle sale pe partea dinainte a cailor, şi anume pe genunchĭ, pe şoldurĭ, pe gât şi pe cómă.

Din ouĕle acestea, carĭ aŭ colóre albă-cenuşie, es în decurs de vre-o treĭ sĕptĕmânĭ larvele, carĭ se numesc de către Românii din Bucovina şi ceĭ din Moldova: *Trânzĭ*, sing. *Trânz* şi *Trânjĭ*, (3), iar de către ceĭ din Macedonia: *Suhăţĭ* (4), şi carĭ se acaţă apoĭ de piele.

Caiĭ, simţind gâdilătura ce o causéză *Trânjiĭ*, se scarpină cu dinţiĭ şi se ling, şi prin acésta, fără să scie şi să vreà, ĭĭ înghit.

După ce ĭ-aŭ înghiţit şi aŭ pătruns acuma în stomach, *Trânjiĭ* se lipesc de acesta şi aicĭ trăesc eĭ apoĭ prin sugerea sucului din membranele stomachuluĭ apróre un an, iar după aceea, eşind singurĭ saŭ daţĭ fiind afară, se prefac prin grămeḑile de gunoiŭ, în pămînt, saŭ printre grinḑile grajdurilor în nimfe şi apoĭ în insecte depline.

Româniĭ din *Moldova* scapă caiĭ de *Trânjiĭ*, carĭ la eşirea lor din stomach se ţin prin un timp óreşĭ-care de găóza acestora, prin aceea că-ĭ curăţesc cu mâna, saŭ le daŭ să mănânce secară prăjită în ovĕs (5).

Româniĭ din *Macedonia* ĭĭ curăţesc asemenea cu mâna saŭ spală găóza cailor prin maĭ multe ḑile de-a rândul cu apă căldicică şi cu săpun (6).

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Musca di cal* = musca ce trăesce pe caĭ şi catârĭ (Oestrus equi)»; — Idem, *Megleno-româniĭ*, studiŭ etnografico-filologic. Partea II, Bucurescĭ 1902, p. 97.

(2) Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Şeḑĕtórea*, an. IV, Fălticenĭ, p. 121: «*Trânjiĭ* sunt nisce parasiţĭ, ce trăesc în partea intestinuluĭ gros, numită *rectum*, şi produc caluluĭ o fórte mare mâncărime. Poporul crede că numaĭ caiĭ ce nu ling sare fac *Trânjĭ*.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 333.

(5) *Şeḑĕtórea*, an. IV, Fălticenĭ, p. 121.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 333.

Tot la Românii din *Macedonia*, şi anume la cei din *Epir*, mai există şi credinţa că dacă *Musca di cal* se pune pe om, acesta trebue să o prindă şi să-i rupă capul, fiind-că alt-fel se întorc înstrăinaţi din drum iarăşi în străinătate (1).

Saŭ: «dacă *Musca di cal*, lat. Oestrus equi, vine la tine, să o prindi şi să-i tai capul, fiind-că dînsa te vestesce că o rudă saŭ óspete îţi vine din depărtare, şi dacă nu-i tai capul, ea se duce şi-l întórce din drum» (2).

Afară de musca, despre care ne-a fost până aicia vorba, mai există încă una, care asemenea se numesce *Musca calului* şi *Gâză de cai* (3), lat. Gastrophilus haemorrhoidalis L.

Femeiuşca acestei musce îşi depune ouĕle sale sub códa calului, şi chiar în nările şi gura acestuia. Cu tóte acestea însă ea nu aduce atâta rĕŭ calului ca cea descrisă *mai sus* (4).

În fine a treia specie de muscă, care se ţine tot de familia *Muscei calului* şi se arată mai ales în *luna Strechiei* (5), însă care nu supĕră numai pe cai, ci şi vitele cornute, este *Musca vitelor*, numită altmintrelea în Bucovina şi *Bânzariŭ* (6), *Bânzariŭ de câmp* (7), *Bonzariŭ* (8), *Bonzariŭ de vite* (9); în Moldova: *Bondariŭ* (10), *Bondariŭ de câmp* şi *Bondariŭ de pădure* (11); iar în *Ţéra-Românéscă: Musca vitelor* (12), lat. Gastrophilus pecorum Fabr.

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Cf. *Gazeta săteanului*, an. V, p. 151.

(5) Dict. de Măriόra Dutcă din Budeniţ.

(6) Dat. Rom. din Budeniţ, dict. de Mär. Dutcă: «*Bânzariŭ* se numesce musca, care muşcă vitele.»

(7) Dat. Rom. din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(8) Dat. Rom. din Carapciŭ, dict. de Vasile Cârciŭ.

(9) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Bonzariŭ de vite* se numesce musca, care muşcă vitele.»

(10) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Bondariŭ* se numesce musca, care face mare sgomot când sbóră, iar când se pune pe vite le muşcă. *Bondariul* e mai mare ca *Strechia*.»

(11) Dat. Rom. din Moldova, com. Oprişeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*De Bondariŭ* nu fug vitele aşà de tare ca de *Strechie*, ci numai se apĕră cu capul şi cu códa.»

(12) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

MUSCA.

(Musca domestica L.)

Sub cuv. *Muscă*, dim. *muscuță* și *musculiță*, înțeleg Românii de pretudindenĭ maĭ multe speciĭ de insecte din diferite familiĭ.

Noĭ însă în articolul de față, vom vorbì numaĭ de acele *Musce*, carĭ se țin de specia *Musceĭ de casă.*

Iar *Muscele*, cunoscute Românilor după nume, carĭ se țin de acéstă specie, sunt următórele :

Musca mare, *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Muscă năsdrăvană*, *Gâză de carne* și *Bónză*, ast-fel în Bucovina; în Transilvania însă : *Muscă mare* și *Bórnă* (1); în Moldova și Țéra-Românéscă : *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Musca hoiturilor*, *Musca stârvurilor*, *Muscă mare* și *Muscoiŭ* (2); iar la Româniĭ din Meglenia : *Muscă di carni* (3); lat. Musca vomitoria L.

---

(1) Com. de d-l Paul Oltean, învĕțător în Hațeg; — d-l Andr. Bârsan, profesor în Brașov, îmĭ scrie cu privire la numirea *Bórnă* următórele: «*Bórnă*, pl. *Bórne*, după împărtășirea școlaruluĭ I. Șandru din Viștea inferióră, se numesce o musculiță cu picióre lungărețe, care umblă maĭ ales nóptea.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10; — *Gazeta săteanuluĭ*, an. V, p. 229; — Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, vol. I, partea I, Bucurescĭ 1900, p. 512, 513, 516 și 591 ; — com. de S. S. păr. T. Bălășel: «Maĭ este o muscă maĭ mare ca cea ordinară și de colóre *verde-albastră*. Acésta este *Musca hoiturilor* saŭ *Musca stârvurilor* mórte, căreia îĭ place să mănânce cărnurĭ, pe carĭ îșĭ depune ouĕle în fórte scurt timp.»

(3) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*, p. 97.

Musca acésta se numesce *Muscă mare* şi *Muscoiŭ*, de aceea pentru că este cea maĭ mare între tóte muscele din seminţia eĭ; *Muscă albastră*, pentru că abdomenul eĭ e strălucitor-albastru: *Muscă* saŭ *Gâză de carne* şi *Musca hoiturilor*, pentru că are datină de a-şĭ depune ouĕle sale atât pe carnea cea próspĕtă cât şi pe cea stătută precum şi pe ranele vitelor, când vre-o vită e sgâriată (1); *Muscă năsdrăvană*, pentru că dacă trece maĭ de multe orĭ pe dinaintea unuĭ om, acela trebue numaĭ decât să păţéscă ce-và (2); iar numirea de *Bónză* şi *Bórnă* îĭ vine de la sunetele *bónzz* şi *bórrnn*, carĭ le produce când sbóră şi carĭ se exprimă prin verbul *a bonzăì* şi *a bornăì*, pentru că ea *bonzăesce* saŭ *bărnăesce* cu mult maĭ tare şi maĭ gros decât *Musca de casă*, precum şi prin substantivul *bonzăire* şi *bonzăitură*, *bornăire* şi *bornăitură*.

Numirea de *Muscă mare* a acesteĭ varietăţĭ de muscă o întâlnim, afară de vorba de tóte ḑilele, încă şi în următorul *cântec de copiĭ* din Ţéra-Românéscă, jud. Vâlcea, com. Horez :

Óie, óie, rapână,
Şade'n c . . şi dapână,
Şi se rógă ruguluĭ
Şi se'nchină cuculuĭ :
— Cuculeţ, Măria ta,
Venií pân' la dumné-ta,
Să-mĭ daĭ ăl cal porumbac
Să mĕ duc pân' la Novac,
C'am auḑit
C'a făcut
Treĭ feţĭ
Logofeţĭ,
Unul a murit
Ş'unul a perit ;
Unu'n munte s'a suit;
Muntele s'a surpat;
Apele s'aŭ turburat
Peste-un gros
Furnigos,
Ţâştĭ un epure flocos.
Mĕ duseĭ la *Musca mare ;*
Musca mare treeră,
Cu fetiţa lângă ea,
Cu fetiţa cu chitie
De spanghie,
Cu pană de ciocârlie.
— Dă-mĭ, fetiţă cheile !
— Nu-s la mine;
Vaĭ de mine,
Sunt la badea'n Bucurescĭ,
Sus la curţile domnescĭ.
Mĕ duseĭ la *Alburuş* (3).
Alburuş céra s'aprindeà,
Raiul se deschideà;

(1) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.
(2) Cred. Rom. din Ilişescĭ, dict. de Vasile Ungureanu, agricultor.
(3) Sub *Alburuş* cred că e a se înţelege aicĭ *albina*.

Crucea'n casă,
Crucea'n masă,
Dumnedeŭ cu noĭ la masă.
Iomete,
Înflorete,
Dumnedeŭ să ne erte (1).

Precum şi în următórea variantă, tot din *Ţéra-Românéscă*, jud. Olt, com. Drăgănescĭ :

Óie, óie rapănă.
Şéde jos şi dapănă
Şi se rógă rugului
Şi se 'nchină cuculuĭ.
— Cucule, Măria ta,
Dă-mĭ un cal porumbac
Să mě duc la sora mea,
C'am audit
C'a făcut
Treĭ fețĭ
Logofețĭ.
Unu a murit,
Unu a pierit,
Unu'n munte s'a suit.
Tiri, tiri tangarana,
Încălecaĭ pe pestricióra,
Mě duseĭ la *Musca mare.*
Musca mare trieră
Şi-a maĭ mică vîntură,
Păduchele premeteă,
Puricele măsură...
— Eşĭ, Voichiţă la portiță,
Că te chémă Talion,
Talion fecior de domn,
Cu tichie de frânghie,
Cu pană de ciocârlie! (2).

Larva musceĭ acesteia, care ese din ouĕle ce le depune ea pe carne saŭ în ranele vitelor şi carĭ, cum prinde a se desvoltă, se nutresce din acestea, se numesce în unele părţĭ din Bucovina: *Muşiță*, *Moşiniță* (3) şi *Muşiniță* (4), în altele însă, precum bună-óră în Pătrăuț pe Siret: *Căciță*, pl. *căcițe* (5); în Moldova: *Muşăță* (6) şi *Muşiță* (7); iară în Ţéra-Românéscă: *Muşiță* se numesc numaĭ ouĕle acesteĭ musce

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 512.

(2) Idem de eadem, p. 513;—cf. şi p. 516: *Cântecul cuculuĭ.*

(3) Numirea acésta e usitată maĭ ales în Şcheia, distr. Sucéva, dict. de Gavr. Berariŭ: «*Viermuşoriĭ* din ranele vitelor, carĭ se fac din ouĕle *Muscelor marĭ*, se numesc *Moşiniță*.»

(4) Dat. Rom. din Braşca, distr. Sucéva, dict. de Gor. Roşca. — În Bucovina, şi anume in apropierea oraşuluĭ Siret, se află o comună românéscă, care asemenea se numesce *Muşiniță*.

(5) Dict. de T. Ionesi.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «Larvele de *Muscoiŭ*, lat. Musca vomitoria, se numesc în special *Muşiță*».»

(7) Dict. de Iordachi Bran, pălmaş în Paşcanĭ, şi com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: *Musca de carne* e mare şi când sbóră sbârnăe tare. Ea depune fórte multe ouĕ, şi atât ouĕle acestea cât şi larvele, ce es dintr'însele, se numesc *Muşiță*.»

depuse în grămăgióre, pe când viermiĭ, adecă larvele, carĭ es din *Mușița* acésta, și carĭ se vĕd într'un numĕr mare pe cărnurile împuțite și pe stârvurile animalelor aruncate pe câmpurĭ, carĭ aŭ un miros greŭ, puturos și nesuferit, se numesc în graiul poporuluĭ cu numele generic de *Carețĭ*, sing. *Carete*.

Drept dovadă despre acésta ne póte servì încă și următórea satiră poporană, tot din *Țéra-Românéscă*:

În vale, țigane'n vale,
C'a murit o épă mare,
Să viĭ să-țĭ daŭ din ea carne,
Ocaua patru parale.
A murit d'o sĕptămână,
Este-așà, e fórte bună,
Cu Carețiĭ ca pe mână (1).

Musca verde (2), *Muscă de gunoiŭ* și *Muscă de baligă* (3), iar în Ungaria: *Muscă de băligariŭ* (4), lat. Musca Caesar L.

Cu musca acésta, puindu-se în undiță, ḑic pescariĭ că se prind fórte bine păstrăviĭ (5).

Musca, *Muscă de casă* și *Gâză*, numită ast-fel în Bucovina; în Moldova însă: *Muscă*, *Bâză*, *Gâză* (6); în Țéra-Românéscă: *Muscă* și *Muscă de casă* (7); în Transilvania: *Muscă* și *Bâză* (8); iar la Româniĭ din Meglenia: *Muscă di casă* (9), lat. Musca domestica L.

Numirea de *Bâză* a acesteĭ musce cred că-ĭ vine de la sunetul *bâzzz*, pe care-l produce ea când sbóră și maĭ ales

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) În Bucovina și în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca verde* e singuratică pe câmpiĭ și délurĭ și adese-orĭ se găsesce pe baligă de cal și de vacă.»

(3) În Bucovina.

(4) Com. de d-l El Popp: «Maĭ este încă un fel de muscă, care trăesce în băligariul vitelor și are nisce aripĭ tarĭ, vârtóse. Ea e de colóre verde argintie.»

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(6) *Șeḑĕtórea*, an. II, Fălticenĭ, p. 149.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 146.

(8) Alexiŭ Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 20.

(9) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*, p. 97.

când cade jos pe spate saŭ când dă în vre-o pânză de paingăn şi nu póte scăpà dintr'însa. Tot de la acest sunet vine şi verbul a *bâzăĭ, bâzâĭ, bâzăesce,* precum şi subst. *bâzâire* şi *bâzâitură.*

Muscuţă, Muscuţă mânânţică, Muscă négră şi *Muscă cenuşie,* lat. Musca corvina L.

Musca acésta se numesce *Muscuţă* şi *Muscă mănânţică,* de aceea pentru că ea e numaĭ ca sĕmînţa de cânepă de mare, iar *Muscă négră* şi *Muscă cenuşie,* pentru că bărbătuşul e negru ca corbul, iar femeiuşca cenuşie.

Acest soiŭ de muscă petrece maĭ ales la câmp, şi când vitele sunt tare asudate, se pun cu sutele şi sug sudórea de pe ele maĭ ales în dricul veriĭ, când e căldura cea maĭ mare, şi prin acésta devin fórte supĕrăcióse şi nesuferite (1).

Tóte muscele, câte s'aŭ înşirat până acì, aŭ mult puţin ochĭ marĭ. Poporul însă despre ochiĭ niciĭ uneia nu scie să ne spună, ca despre a celeĭ de casă, de ce sunt eĭ aşà de bolditĭ şi înholbaţĭ. Despre mărimea şi roşéţa ochilor *Musceĭ de casă* însă o legendă din Bucovina ne spune următórele:

«Dice că odată s'a întâlnit *Musca* cu *Purecele* şi fiind-că nu se vĕduse de un timp îndelungat, îl întrebă dicênd:

— «Ia spune-mĭ, voinice, de ce eştĭ tu aşà de *ghibos,* căcĭ după cât îmĭ aduc eŭ aminte, maĭ înainte nu eraĭ aşà?

— «D'apoĭ cum păcatele mele să nu fiŭ ghibos—rĕspunse *Purecele,* — după ce eŭ, cât ţi-ĭ nopticica de mare nu fac nimica alta, fără numaĭ rostogolesc şi ridic necontenit la butucĭ!

«Prin rĕspunsul acesta *Purecele* a voit adecă să dică că el în fie-care nópte se vâră pe sub ómenĭ şi muşcându-ĭ, aceştia nu numaĭ că se întórnă în colo şi încóce, nu numaĭ că se rostogolesc, ci adese-orĭ sar ca şi fripţĭ din pat. Şi de aceea are el *ghibă* în spate.

— «Dar tu, *Muscă* — întrebă acuma *Purecele,*—de ce eştĭ aşà de înholbată, căcĭ după cât te cunosc eŭ, când eraĭ maĭ tînĕră, pare că aveaĭ nisce ochĭ maĭ micĭ şi maĭ galişĭ, nu însă aşà de marĭ, de roşĭ şi de bolditĭ ca acuma?

---

(1) Dict. de C. S. Bucan din Paşcanĭ.

— «Dacă voescĭ numaĭ decât să sciĭ de ce mi-s ochiĭ așă de marĭ—rĕspunse *Musca,*—apoĭ ascultă. Năravul meŭ de o bucată de vreme în cóce e de a mĕ pune nu odată pe nasul și pe obrazul ómenilor și a-ĭ pișcà. Ómeniĭ, nesuferind pișcătura mea și voind să mĕ omóre, în loc să mĕ lovéscă pe mine, se pălmuesc pe dînșiĭ, căcĭ eŭ, cum vĕd că ridică palma asupra mea, îndată sbor și mĕ nun de o parte. Și acolo apoĭ, vĕḑêndu-ĭ cum se burzuluesc și-șĭ trag palme de géba, mĕ pun pe rîs, și rîd, și rîd, și atâta ce rîd până ce mi se umflă ochiĭ și mi se roșesc de rîs. Iată, dacă aĭ voit numaĭ decât să sciĭ, de ce mi-s ochiĭ așà de marĭ saŭ *înholbaţĭ,* după cum ţĭ-a plăcut să-ĭ numescĭ tu! » (1)

O variantă a acesteĭ legende, și anume din *Ungaria,* sună precum urméză :

«Întâlnindu-se odată *Musca* cu *Purecele,* îĭ ḑise:

— «Mĕ *Purece!* de câte orĭ mĕ întâlnesc cu tine tot mĕ mir și mĕ ciudesc pentru ce eștĭ tu așà de îmbulzit, ghebos?

— «Sciĭ ce, surată—rĕspunse *Purecele,*—eŭ sunt îmbulzit pentru ridicăturile cele multe ce le am!

«Cu aceste cuvinte a voit adecă *Purecele* să ḑică că el pișcă pe ómenĭ și aceștia sar în sus ca arșĭ de foc.

— «Dar ian spune-mĭ acuma și tu — ḑise maĭ departe *Purecele* către *Muscă,* — pentru ce eștĭ așà de înholbată?

— «Pricina e — rĕspunse *Musca,* — că eŭ mĕ pun la ómenĭ pe nas orĭ pe obraz, iar omul lovesce cu palma, când eŭ sbor de acolea și, vĕḑênd că, în loc sĕ mĕ lovéscă pe mine, se lovesce pe sine, rîd de mĕ prăpădesc, până ce mi se umflă ochiĭ. Iacă de ce sunt așà de înholbată!» (2)

A doua variantă a acesteĭ legende, în care, în locul *Pureceluĭ,* figuréză *Ţânţarul,* sună așà :

«Ḑice că odată, luându-se *Musca* la vorbă cu *Ţânţarul,* îl întrebă ḑicêndu-ĭ:

— «Ia spune-mĭ, fărtate, de ce eștĭ tu așà de piţigăiat și

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn., de loc din Volovĕţ; — dict. de I. Ionesi din Vicovul-de-sus: «De aceea are *Musca* ochĭ marĭ și roșiĭ, pentru că omul vrea să o omóre și nu póte, iar ea rîde atâta până ce i se fac ochiĭ marĭ și roșiĭ.»

(2) Com. de d-l El. Pop.

de prizărît, ca şi când n'aĭ maĭ mâncà nimica, ci aĭ trăì numaĭ cu răbdărĭ prăjite şi ciuline fripte?

— «Eŭ sunt ast-fel — rĕspunse *Ţânţarul*, — pentru că aşà mi-ĭ firea. Când a făcut Dumneḑeŭ lumea, a împărţit tuturor vietăţilor câte un lucru, numaĭ mie nu mĭ-a dat nimica. Eŭ atuncĭ m'am dus la Dumneḑeŭ şi m'am plâns, şi el, vĕḑênd-o acésta, mĭ-a poruncit să mĕ nutresc numaĭ cu suptul. Poruncindu-mĭ aşà, ce erà să fac, m'am întors înapoĭ şi am început a suge din tóte lemnele şi pietrele, până ce am rĕmas aşà de piţigăiat şi de slab, după cum mĕ veḑĭ. Dar în urma urmelor am aflat şi eŭ hrana mea în pielea dobitócelor şi de atuncĭ în cóce sug sângele lor şi n'am nevoie. Dar acum ian spune-mĭ şi tu: de ce ţi-ĭ capul aşà de umflat şi roşu şi ochiĭ aşà de boldiţĭ?

— «De aceea — respunse *Musca* — că eŭ mĕ pun nu odată pe faţa omuluĭ şi-l zădăresc, şi când acesta plin de mânie se rĕstesce la mine cu palma ca să mĕ lovéscă, eŭ fug iute şi el îşĭ trage sie-şĭ palma. Atuncĭ eŭ mĕ daŭ de o parte şi rîd până ce mi se umflă capul şi ochiĭ. Şi de aceea mi-s ochiĭ aşà de boldiţĭ!

— «Fiĭ bună şi vină cu mine — ḑise maĭ departe *Ţânţarul*, — să vĕd şi eŭ cum e acésta!

«*Musca* nu se puse de pricină, se duse cu *Ţânţarul* şi se puse pe obrazul unuĭ om şi începù a-l pişcà.

«Omul însă, ce face ce drege, destul atât că-ĭ arde o palmă bună de-o umplù borşul, şi maĭ mult mórtă decât vie căḑù la pămînt.

«*Ţânţarul*, vĕḑênd-o cum se svârcolesce şi *bâzâesce*, îĭ ḑise:

— «Ce maĭ facĭ atâta *bâzz! bâzz!* tu mĭ-aĭ spus că de rîs ţi se umflă capul şi ochiĭ. Iar mie mi se pare că nu de rîs, ci maĭ de grabă de plâns!» (1)

O subvariantă a varianteĭ reproduse în şirele de maĭ sus, şi anume din *Ţéra-Românéscă*, sună precum urméză:

Musca vara sbârnăind
Şi pe *Ţânţar* întâlnind,
Oprindu-se l-a 'ntrebat:
De ce e el cocoşat?

Ţânţarul l'acest cuvînt
I-a ḑis: iacă de ce sunt:
Eŭ, când mân boiĭ la plug,
Fac şi pe cóstă de fug,

(1) Din Bucovina, com. Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

Că ne, ne, ne le strig,
Şi botu'n eĭ când înfig,
Din putere opintesc,
Până când mě cocoşesc.
Şi din acest meşteşug
Am rěmas cu beteşug.
Dar tu cu ce capu-ţĭ baţĭ,
De eştĭ cu ochiĭ umflaţĭ?
Eŭ — a ḑis *Musca* pe loc —
Nu lucrez decât mě joc.
Îmĭ place tot să glumesc
Şi pe om să năcăjesc.
Când voiŭ maĭ mult să fac haz,
Merg şi-l gâdel pe obraz.
El atuncĭ, năcăjit foc,
Îşĭ trage palme pe loc,
Iar eŭ îndată sburând
Şi de parte de el stând,
Rîḑ, rîḑ, cu ochiĭ lăcrămaţĭ,
Până când rěmân umflaţĭ.
Şi de vreĭ să te încreḑĭ,
Uită-te acum să veḑĭ!
Ḑicênd acestea s'a dus
Şi'n fruntea unuĭ s'a pus.
Dar el cum o pălmuì,
Îndată o ghemuì.
Ţânţarul, privind la ea
Pe jos cum se tăvălià,
I-a ḑis: ce strigĭ, bâzĭ, bâzĭ, [bâzĭ?
Cum ḑiceaĭ de ce nu rîḑĭ?
O ce nărăvire rea,
Aşà glumă n'aşĭ maĭ vré! (1)

În fine a treia variantă a acesteĭ legende, în care, în loc de *Purece* saŭ *Ţânţar*, figurézá *Păduchele de lemn* saŭ *Ploşniţa*, sună ast-fel:

«Se întâlnesce odată pe o cercevea de feréstră un *Păduche de lemn* şi o *Muscă*.

«Nu se vĕḑuseră eĭ de când îĭ făptuise Dumneḑeŭ pe lume, de pe când erà *Musca* cu ochiĭ maĭ frumoşĭ decât aĭ tuturor făpturilor, şi el maĭ drept ca lumînarea.

«*Musca*, când îl vĕḑù, îşĭ umbrì ochiĭ cu piciórele de dinainte, ca să vadă maĭ lămurit, şi după ce se'ncredinţă că-Ĭ prietenul cu care se cunoscuse bine pe vremurĭ până a nu sburà ea prin văzduhurĭ şi până a nu se ascunde el ca pusnic prin paturile ómenilor, orĭ prin privazurile şi cercevelele uşilor şi ale ferestrelor, ḑise:

—«Eĭ, bună vremea, vere *Păduche!*

«Se uită şi el bine să vadă cine-Ĭ ḑice bună vremea, şi cunoscênd-o şi el:

— «Bine ne-am găsit, *Musculiţă!*.. Ce maĭ veste poveste?

— «Iacă bine, slavă Domnuluĭ!

«Şi începură a-şĭ spune maĭ una, maĭ alta, ca omul.

---

(1) Anton Pann, *Fabule şi istorióre auḑite şi versificate.* Cartea I. Tipărirea a doua, Bucurescĭ 1847, p. 8—10.

«Maĭ la urmă se uită *Musca* bine la *Păduche* şi-l întrébă:

— «Fie, *Păduche*, că îmbătrânirăm de când nu ne-am maĭ vĕḑut... Tu te-aĭ cocoşat de tot!..

— «Ce să nu te cocoşezĭ, soro, că tótă nopticica, cât e de mare, ridic şi sucesc la buştenĭ... Dar tu eştĭ bolnavă de ce-và, de-ţĭ sunt ochiĭ boboşaţĭ aşà?

— «Ba nu, mulţumim luĭ Dumneḑeŭ, de sănătate n'am să mĕ plâng, sunt ca tunul, dar am obiceiŭ de mĕ plimb pe obrazele ómenilor şi, orĭ îĭ gâdil orĭ ce dracul, nu sciŭ, dar eĭ, vrênd să mĕ omóre, îşĭ trag, vere, nisce palme de li se roşesc obrajiĭ, — iar eŭ sburând până nu mĕ ating eĭ cu palma, rîd şi rîd până îmĭ es ochiĭ din cap.» (1)

Atâta despre mărimea şi roşéţa ochilor!

Ce se atinge însă de împrejurarea că pe la sate şi cu deosebire pe la cele de la munte se află cu mult maĭ multe *Musce de casă* decât prin oraşe, o legendă din *Moldova* ne spune următórele:

«Ḑice c'odată *Muscele* se hrăniseră de târg, că nu maĭ erà chip de trăit, şi se hotărîră să se ducă la munte, că acolo auḑiseră că-ĭ maĭ bine, că dóră aşà-ĭ orĭ cine, cine se feresce de bine? Numaĭ prostul, dar şi acela cam rar!

«Tot pe vremea asta *Muciĭ* de la munte se săturară şi eĭ de traiul lor din borţile munţilor şi se hotărîră să părăséscă de acum muntele şi să se ducă la târg, că pe acolo le miróse a bine.

«Şi iacă pe drum se'ntâlniră *Muscele* cu *Muciĭ*.

— «Bună vremea, *Mucilor?*

— «Mulţumesc, da'n cotro?

— «Da şi noĭ am luat-o încet spre munte, că la târg nu-ĭ de noĭ. Îĭ rĕŭ şi rĕŭ şi pace! N'aĭ tu chip să te agistrescĭ undevà şi să te hodinescĭ, că de treĭ, patru orĭ pe ḑi te daŭ afară din casă, şi maĭ, maĭ să nu scapĭ cu viéţa, aşà-s de-a braza ómeniĭ pe acolo. Apoĭ la bucătărie nicĭ n'aĭ vreme să linchescĭ de pe o lingură orĭ dintr'o farfurie, când le-a şi spĕlat pe tóte şi... mănâncă pe dracul, dacă aĭ ce! Apoĭ nu sciŭ cine dracul a maĭ scornit şi nisce hârtiĭ încläete cu un

(1) Publ. de D. Stănescu în: *Calendarul ilustrat al Biblioteceĭ pentru toţĭ*, 1897.

fel de cleiŭ, c'apoĭ aceea e dreptul mórtea nóstră a *Muscelor*. Dómne feresce să-ţĭ prinḑĭ măcar un picior, îĭ vaĭ de mămulica aceleia! Cum vedeţĭ, ne-am luat pe o grijă şi am pornit şi noĭ la munte, că pe acolo am auḑit că-ĭ bine de *musce*. Femeile nu spală blidele cu ḑilele, iar ciuveiele (berbinţĭ, budeie, găleţĭ, ş. a.) nu le spală cu sĕptĕmânele, şi când îĭ aşà, nu-ĭ de noĭ? Apoĭ din casă nu te scot nicĭ odată, nu trăescĭ ca într'un raiŭ? Ba să tot trăescĭ, să nu maĭ morĭ.

— «De voĭ—ḑiseră *Muciĭ*,—după cum spuneţĭ, vĕd că aţĭ chitit-o bine, dar nouĕ ni-ĭ acru sufletul de munteni. Munteniĭ naibiĭ, când te suflă, te trântesc cu ciudă de pămînt, de-ţĭ pocnesc ochiĭ, şi apoĭ te şi ucid (şterg) cu piciorul, nu-ĭ de ajuns că te-aŭ trântit! Aşà bărbatul, aşà femeia, până şi ploḑiĭ îşĭ fac rîs şi batjocură de noĭ. Îngroziţĭ de atâta traiŭ cu chin, ne-am luat lumea în cap şi am pornit-o spre târg, că acolo am auḑit că-ĭ de noĭ. Târgoveţiĭ te ieaŭ încetişor şi frumuşel în batiste de mătase şi te învĕlesc cu milă şi te pun în buzunarul surtucululĭ orĭ al fusteĭ, aşà că trăescĭ maĭ de haĭ ca la tine acasă, da nu ca la ţopârlaniĭ ceĭ de la munte să-ţĭ spargă capul de ḑece orĭ pe ḑi! Şi iacă aşà ne-a fost întâlnişul!

— «Apoĭ cu noroc să vĕ fie!—ḑiseră *Muscele*, îndreptându-şĭ sborul în sus spre munte.

— «Să vĕ audă Dumneḑeŭ cel mare!—adăugiră *Mucii*, carĭ porniră în jos spre târg.» (1)

Musca de casă, după cum s'a vĕḑut din legenda acésta şi după cum prea bine-ĭ este fie-căruia cunoscut, are obiceiul de a se vârî şi a lincărì pretutindenĭ. De aicĭ vine apoĭ că ea, în decursul timpuluĭ, a dat ansă poporuluĭ la compunerea unuĭ numĕr considerabil de proverbe şi ḑicale, carĭ sunt rĕspândite în tóte ţĕrile locuite de Românĭ.

Iar proverbele şi ḑicalele, câte le-am putut eŭ până acuma adunà, sunt următórele:

Par'că gărăesc
Gâscele
Şi sbârnăesc
Muscele

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

se ḑice când într'o adunare vorbesc toţĭ de odată (1).

Nu fac tóte muscele miere;
Nu tóte muscele fac miere;
Tóte muscele nu fac miere;
Nu strîng tóte muscele miere;
Tótă musca nu face miere;
Musce sunt multe pe câmp,
Dar nu fac tóte miere;
Tutile muştile nu fac miere (2). —

adecă: nu fie-care *Muscă* póte să producă miere ca *Albina*, care în unele părţĭ asemenea se numesce *Muscă*. Şi de aicĭ apoĭ: nu toţĭ ómeniĭ sunt în stare, vrednicĭ să producă, să le fie munca rodnică şi folositóre ca a *Albineĭ*. Saŭ: nu toţĭ ómeniĭ din lume sunt pricepuţĭ şi lucrézā cu spor, ci ceĭ maĭ mulţĭ proştĭ şi incapabilĭ de a face vre-o trébă maĭ de sémă.

Când ar face tóte muscele miere, ar fi şi sub códa caluluĭ.

Dacă ar face tóte muscele miere, ar fi şi la códa epeĭ fagurĭ de miere —

adecă: nu póte fi munca tuturora rodnică şi folositóre.

Cu o lingură de miere prinḑĭ maĭ multe musce decât cu două ḑecĭ de butóie de oţet.

Cu mierea maĭ multe musce prinḑí decât cu oţetul.

Cu o lingură de miere maĭ multe musce prinḑĭ decât cu o bute de oţet.

Maĭ multe musce prinḑĭ cu o lingură de miere decât cu o bute de oţet.

Cu o lingură de miere prinḑĭ maĭ multe musce decât cu una de oţet.

Cu o lingură de miere prinḑĭ maĭ multe musce ca cu o bute de oţet.

(1) Iuliŭ A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, pag. 481.
(2) Ibid., vol. I, p. 557—558;—com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

Maĭ multe musce cad în miere decât în oțet.

Muscele cad maĭ multe în miere decât în oțet —

Adecă: cu vorbe dulcĭ și cu blândețe maĭ mulțĭ prietenĭ dobândescĭ decât cu vorbe aspre.

Musca pentru puțină dulcéță, îșĭ rĕpune viéța —

Adecă cel lacom.

Musca, când îșĭ vâră tot capul în miere, acolo și-l lasă —

Adecă cel lacom de lăcomie piere.

Musca sătulă nu prea mușcă tare —

Adecă ceĭ bogațĭ nu prea jefuesc.

Musca, deșì nu mușcă tare,
Tot țĭ-aduce supĕrare —

Se ḑice pentru ceĭ micĭ, însemnând că și eĭ pot face cât de mică supĕrare.

Musca trece peste florĭ
Și se pune pe alte celea —

Adecă ceĭ rĕŭ nărăvițĭ, carĭ nesciind prețuì cele bune alérgă la rele.

Cine se iea după muscă, îl duce la scârnă —

Adecă cine ascultă pe nebunĭ, în blestemățiĭ îl bagă, și cine se iea după ceĭ proștĭ prin cârciumĭ îl bagă . . . Se ḑice pentru povĕțuitoriĭ ceĭ rĕĭ, ca nisce rele călăuze.

A se luà după muscă —

Adecă povĕțuitoriĭ ceĭ rĕĭ.

Are gustul muscelor.
Are gustul musceĭ —

Adecă îĭ plac murdăriile; se ḑice despre ceĭ cu năravurile rele.

De n'ar fi muscă pe resteŭ, ar rĕmâné pămîntul nearat —

Se aplică acelor, carĭ nu staŭ loculuĭ, carĭ se sbuciumă fără

nicĭ un rost, atribuindu-şĭ isbânda unor lucrărĭ la carĭ n'aŭ luat nicĭ o parte.

Vreĭ, nu vreĭ, el cu de-asila
Face musca cât cămila —

A se exagerà un lucru, pentru a-ĭ da o însemnătate pe care nu o are. Se ḑice de obiceiŭ despre mincinoşĭ.

Se auḑì bâzăitul muscelor.
Se puteà auḑì musca sbârnăind —

A fi o tăcere adâncă.

A fi cu musca pe căciulă —

A se sci vinovat, a fi autorul uneĭ fapte, care te trădéză şi pe care o tăgăduescĭ. Se maĭ ḑice şi despre acela, care se teme ca să nu i se afle faptele rele.

Cine se scie cu musca pe căciulă se apĕră.
Cine se simte cu musca pe căciulă se apĕră —

Adecă cel ce se scie vinovat se dă singur de gol.

Pentr'o muscă îşĭ dă palme —

Se ḑice despre omul iute, mânios şi îndărătnic.

Se lovì ca musca 'n lapte.
Se potrivì ca musca 'n lapte —

Se ḑice la cuvinte nepotrivite.

Îĭ luară musca de la nas —
Până-ĭ iea cine-và musca de la nas.

Se ḑice când înfruntăm pe óre-cine cu dojană.

A venì cuĭ-và musca la nas —

Adecă: a se supĕrà.

Se uită la ceĭ-lalţĭ ca la nisce musce —

Adecă: cu dispreţ.

Par' că sbârnăesc muscele —

Se ḑice când ne aflăm într'o adunare, unde vorbesc toţĭ de odată.

A se adunà ca muscele la miere —

Adecă în mare numĕr şi cu plăcere.

De când scrià musca pe părete —

Adecă: de demult. Locuţiune din basme.

A spune musca pe părete —

Adece basme, lucrurĭ de necredut (1).

Unde vede rana, acolo ca musca se lipesce —

Se dice pentru ceĭ rĕŭ nărăviţĭ spre supĕrare, şi pentru ceĭ spurcaţĭ (2).

Se bagă ca musca 'n zer.
Se 'mplântă ca musca în zer.
Ca musca în *păsat* (3) —

Se dice despre ómeniĭ, cărora le place a se amestecà în tóte.

Nu te băgà ca musca 'n lapte —

Adecă: nu te vârî, nu te amestecà pretutindenĭ (4).

I se şéde ca musca 'n lapte —

Se dice despre un om fórte negru la faţă şi la pĕr, care se îmbracă în haine prea deschise (5).

Astea sunt musce —

Adecă lucrurĭ fără valóre, fără importanţă.

Nu mĕ tem eŭ de tóte muscele —

Adecă de tóte nimicurile.

Nu scie să facă o muscă.
Nu scie să facă douĕ musce 'ncârligate —

Se dice despre fata saŭ femeia, care nu scie să cósă *rîurĭ* pe cămaşă, căcĭ unele floricele cusute pe cămeşĭ se numesc *musce.*

Apĕră de musce p'al de dórme —

---

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 558—565.
(2) Idem de eadem, vol. II, p. 686.
(3) *Păsat* = lapte fiert cu *păsat* = mălaiŭ mărunţel.
(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.
(5) Usitat în Bucovina

Adecă: perde vremea în zadar.

A început a bate musca —

Adecă: a început a se împuţì. Se ḑice de ce-và, care s'a stricat, căcĭ la lucrurĭ puturóse trag muscele (1).

Tot despre *Musca de casă* se află şi următórele cimiliturĭ:

Ḑiua staŭ pe feréstă,
La prânḑ pe masă
Şi sara mĕ ascund.

Şéde 'n grindă
Ca o ţingă
Şi vorbesce
Unguresce (2).

Cine şéde 'n grindă
Şi colindă
Şi vorbesce
Unguresce?

Cine pe grindă
Colindă
Şi vorbesce
Unguresce? (3).

Muscele de casă, precum şi semenele lor, servesc poporuluĭ nu odată şi ca nisce prevestitóre fórte sigure în privinţa schimbăriĭ timpuluĭ. Aşà:

Sórele, când prea pripesce
Şi *muscele* muşcă, înghimp,
Plóie negreşit sosesce
Peste cât de puţin timp (4).

Dacă vara frige sórele nesuferit, iar *Muscele* se vâră chióre' órbe la om, este semn că în aceea ḑi va plouà (5).

Când sórele arde prea tare, *Muscele* când înghimbă prea

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, Bucurescĭ 1898, p. 235.

(3) Art. Gorovei, *Cimiliturĭ*, publ. în *Şeḑĕtórea*, an. VII, Fălticenĭ 1902, p. 118.

(4) Ant. Pann, Pronost. din *Calendarul babelor*, Calend. pe an. 1848, pag. 32.

(5) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 32, p. 2.

mult, găile când ţipă prin aer încă prevestesc că are să plóie (1).

Când pişcă *Musca* tare, atuncĭ va fi de bună-sémă plóie (2).

Când umblă *Muscele de casă* tare saŭ, după cum spune poporul, când *se bat după mâncare,* atuncĭ se bat a plóie (3).

Când *Muscele* se strîng roiŭ pe om şi pe vite şi muşcă tare, e semn că va plouà în curând (4).

Şi de óre-ce *Muscele,* când are să plóie, pişcă tare pre ómenĭ, iar de altă dată, şi maĭ ales în dricul veriĭ se vâră pretutindenĭ, de aceea şi ómeniĭ, ne maĭ putêndu-le suferì, caută tóte chipurile şi mijiócele cum s'ar puté mântuì de ele.

Aşà Româniĭ din *Macedonia* ḑic că spre scopul acesta, e bine să ieĭ *Iboj*, adecă *Boz*, lat. Sambucus ebulus L. să-l atârnĭ într'un colţ de odae şi séra tóte *Muscele* se vor adunà pe *Iboj*. Atuncĭ n'aĭ decât să scoţĭ afară *Ibojul* plin de *Musce* saŭ să-l arḑĭ în foc.

Tot aşà se face şi cu *Busuioc.*

Saŭ: se iea un pahar cu miere şi se pune de-asupra paharuluĭ o *cuă* (cójă de pâne) găurită la mijloc. *Muscele,* venind să musce din apa îndulcită, li se lipesc picióreIe, şi nu maĭ pot sburà (5).

În fine Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* aŭ datină de a spĕlà gémurile saŭ farfuriile murdărite de *Muscele de casă,* adecă acelea pe carĭ şĭ-aŭ pus excrementele, şi spĕlătura acésta a o bé ca diuretic (6).

(1) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ,* vol. I, p. 118.
(2) Com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac din Mahala.
(3) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.
(4) Din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporală a Aromânilor,* p. 332.
(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 10.

VIERMĔNARIUL.

(Sarcophaga carnaria L.)

Sunt un fel de musce, carĭ se numesc de naturaliştĭ *Vivipara*, din causă că ele nu se ouĕ, ca cele-lalte musce, ci produc larve viĭ, numite de către Româniĭ din Bucovina, Moldova şi Ţéra-Românéscă: *Viermĭ* şi *Viermĭ de rană*, sing. *Vierme de rană* (1), iar de către ceĭ din Transilvania: *Gavet* (2).

La aceste musce, carĭ îşĭ depun *Viermiĭ* lor, adecă larvele, nu numaĭ pe carne împuţită saŭ trecută dejà în putrejune, ci după cum s'a constatat de medicĭ, câte odată chiar şi în urechiile rănite ale ómenilor (3), se numĕră în prima linie *Viermĕnariul* saŭ *Germĕnariul* (4), numit altmintrelea şi *Muscă de viermĭ* saŭ *Gâză de viermĭ* (5).

Viermĕnariul e în privinţa mărimiĭ ce-và maĭ mic decât *Muscoiul*, are cap strălucitor-galben, de-alungul spateluĭ dungĭ negre şi albe, iar abdomenul e împestriţat cu puĭ albĭ şi negri.

Viermĕnariul rar când se rătăcesce prin casele omenescĭ, ci el petrece, începênd din luna luĭ Maiŭ înainte şi până târḑiŭ tómna pe trunchiurile arborilor, pe florĭ, pe lângă

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Al. Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 32: «O rană mică se umple de *gavet*, decĭ: *vierme* (Jiŭ).»

(3) Brehm, *Thierleben. Insecten*, Leipzig und Wien 1892, p. 511;—Dr. N. Leon, op. cit., p. 11.

(4) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăuţul-vechiŭ.

(5) Dict. de T. Ionesi, agricultor în Vicovul-de-sus.

drumurĭ şi maĭ ales pe unde se află rĕmăşiţĭ de carne precum şi alte materiĭ vegetale, carĭ aŭ început a trece dejà în putrejune.

Cu tóte acestea însă că petrece de regulă în liber, nu odată îşĭ depune el, după cum am amintit maĭ sus, viermiĭ sĕĭ nu numaĭ pe carnea cea împuţită, ci şi pe ranele vitelor şi ale ómenilor.

Pe aceştĭ viermĭ, carĭ cresc fórte repede şi sunt nesuferiţĭ, iar pentru ceĭ ce li s'aŭ depus în rane, pot să devie chiar şi periculoşĭ, Româniĭ şi cu deosebire Românceie caută să-ĭ depărteze prin un fel de descântec, care se descântă Duminecă diminéţa pe nespĕlate şi care sună precum urméză:

«Câţĭ împĕraţĭ în raiŭ, atâţia germĭ să rĕmâe în bubă; câţĭ popĭ şi câte preotese în raiŭ, atâţia germĭ să rĕmâe în bubă la N.; câte vrăjitóre în raiŭ, atâţia germĭ să rĕmâe în bubă; cum nu pot eŭ să merg Dumineca despoiat la biserică, aşà să nu pótă să maĭ steà germĭ în bubă la N.; câţĭ beţivĭ or fi în raiŭ, atâţia germĭ să rĕmâe în bubă la cutare (îĭ spune pe nume).» (1).

Dacă asemenea viermĭ se află în rana vre-uneĭ vite şi femeile sciutóre vreaŭ să-ĭ scótă afară, merg Lunĭ, înainte de rĕsăritul sóreluĭ, pe câmp, şi acolo caută treĭ *Luminărele*, sing. *Luminărică*, lat. Verbascum phlomoides L., ieaŭ pe fiecare Luminărică de vârf, o plécă la pămînt, pun pe vârful eĭ câte o petricică şi rostesc la fie-care fir de luminărică în deosebĭ următórele cuvinte:

Luminărică, luminărică,
Să te ducĭ la vita (cutăruia),
La omul (cutare)
Şi (din locul cutare) să cureţĭ viermiĭ,
Până'n treĭ ḑile să nu fie.
Că dacă nu te-ĭ duce,
Mĕ jur pe semnul cruciĭ,
Că te-oiŭ luà şi te-oiŭ duce,
Ca sórele să nu veḑĭ,
În mare gros să te aşezĭ,
Să te ţin patru-ḑecĭ de ḑile,

(1) Dr. N. Leon, op. cit., p. 11

Fără aer şi luminĭ.
Iar dacă îĭ curĕţă,
La treĭ ḑile drum ţĭ-oiŭ da.

După ce aŭ rostit aceste cuvinte, la fie-care fir de *Luminărică*, o lasă cu petricica pe vârful eĭ lipită de pămînt.

Acéstă procedură se repeţesce la treĭ *Lumînărele* în treĭ ḑile de sec, şi anume: Lunia, Miercuria, şi Vineria, în cursul uneĭ sĕptĕmânĭ, iar Lunia la o sĕptĕmână merg de daŭ drumul Lumînărelelor de sub petricelele ce le-aŭ pus pe dînsele, păzind în acelaşĭ timp ca nimenĭ să nu pue mâna saŭ alt ce-và la vită, unde are viermĭ, căcĭ apoĭ nu are léc.

Făcênd ast-fel, cred că vita se va curĕţì de viermĭ şi se va vindecà (1).

Româniĭ din *Bucovina*, din contră, dacă vre-un om saŭ o vită are o rană pe trup, care s'a căţelit şi a făcut viermĭ, piséză *Érbă roşie*, lat. Polygonum Hydropiper L. şi sucul acesteia, care e usturător, adecă iute, îl scurg în rană, şi apoĭ légă rana cu pisătura acesteĭ plante, care scóte apoĭ viermiĭ şi vindecă rana. Înainte de acésta însă topesc untură de porc şi aşà ferbinte, cum este, o tórnă, maĭ ales la vite, în rană, şi abià după aceea tórnă sucul de *Érbă roşie* şi légă rana (2).

Uniĭ Românĭ însă, precum bună-óră ceĭ din *Maramureş*, storc sucul din *Érbă roşie* pe ranele vitelor, înainte de ce aŭ apucat acestea a face viermĭ, anume ca să nu se pue muscele pe ele (3).

În fine Româniĭ din *Macedonia* piséză usturoiŭ în loc de Érbă roşie, şi pe acesta îl aplică apoĭ pe rana, în care se află viermĭ. Făcêndu-se acésta, se crede că toţĭ viermiĭ dispar imediat (4).

O altă muscă, care se ţine de familia *Viermănariuluĭ*, se numesce de Româniĭ din *Macedonia*, şi anume de ceĭ din

---

(1) D. P. Lupaşcu, *Medicina babelor*, Bucurescĭ 1890, p. 37--38.
(2) Dat. Rom. din Calafindescĭ, dict. de M. Molociŭ, precum şi a celor din Ilişescĭ şi Crasna.
(3) *Gutinul*, an. I, Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.
(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 318.

Epir, com. Perivole, *Cĭul* (1) şi *Cĭun*, de ceĭ din Albania, com. Voscopole saŭ Muscopole : *Muscică* (adecă : musculiţă), iar de ceĭ din Nijopole, c. G. Beli : *Muscă ţe ascuchie* (2), lat. Sarcophaga magnifica saŭ Wohlfahrti.

Cĭulul e de mărimea unuĭ *tăun*, cu piciórele ce-vă maĭ lungĭ şi cu aripile fórte subţirĭ. El trăesce atât la şes, cât şi la munte, numaĭ primăvara şi vara în căldurile cele marĭ, şi anume pe la stânĭ, pe lângă oĭ şi ciobanĭ, precum şi pe lângă locurĭ băltóse şi mocirle.

După credinţa Românilor din *Macedonia*, acest soiŭ de muscă, care sbârnăe când sbóră, *ascuchĭe*, adecă scuipă, stupesce, în sborul sĕŭ în ochiĭ, nasul, gura omuluĭ şi a vitelor, şi pe rane, şi din acest scuipat saŭ stupit se nasc îndată nisce *viermĭ*, carĭ causéză durerĭ marĭ.

Une-orĭ se ḑice că el scuipă până în gâtul omuluĭ saŭ al viteĭ.

La Hrupişte şi Gramoşte se crede că el *ascuchĭe* cu anusul, în cele-lalte părţĭ însă se crede că *ascuchĭe* cu gura şi cu antenele.

Cel scuipat de *Cĭul*, în chipul cum s'a arătat, se vindecă dacă se trage fum de ţigare, când e scuipat în gât.

Se dă fum de tutun saŭ se trage tutun prin nas, când e scuipat în partea acésta, şi viermiĭ per, fiind înveninaţĭ de fum de tutun saŭ de tutun.

Când te scuipă în ochĭ, să ieĭ *caş bun* (brânză) şi *dulce* (nesărat) saŭ maĭ bine *străgliată*, să o puĭ pe ochiŭ şi să o legĭ cu un petic ca să steà câte-vă césurĭ, şi atuncĭ toţĭ

(1) Com. de d-l Per. Papahagi şi de d-l Chr. Geagea : «Poporul crede că *Cĭulul* e o insectă periculósă, din causă că sburând pe lângă cine-vă îĭ scuipă viermĭ în gură şi în ochĭ.»—Tot în *Macedonia*, după cum îmĭ scrie d-l prof. Gr. Creţu că a auḑit de la un Român din Meţova, cuv. *cĭul* se întrebuinţéză şi ca adj. cu înţelesul de *gol*, d. e. *grân cĭul*=grâŭ bun, rotund şi greŭ, care n'are ţepĭ de fel saŭ numaĭ fórte micĭ. În *Bucovina* însă cuv. *cĭul*, fem. *cĭulă*, însemnéză atâta cât: *fără urechĭ*, şi se ḑice maĭ ales despre oĭ, *berbecele* cutăruia e *cĭul*, iar óia cutăruia e *cĭulă*. De ce ţi-l *Cĭulul* aşà de slab, iar *cĭula* aşà de grasă? Tot în Bucovina există şi verb. a *cĭulì* cu înţelesul : a ridicà urechile în sus şi a le îndreptà înainte spre a auḑì maĭ bine, care se ḑice maĭ ales despre caĭ. Calul îşĭ *cĭulesce*, şi-a *cĭulit* urechile.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Muscă ţe ascuche*=Muscă ce scuipă.»

viermiĭ vor eşì din ochiŭ şi se vor introduce în *străgliată* saŭ în brânză (1).

Saŭ să ieĭ tabac de tras pe nas într'o ceşcuţă, să tornĭ puţină apă într'însul şi apoĭ, amestecându-l, să facĭ din el un fel de *cocă* (aluat). Coca acésta să o lipescĭ apoĭ la pleópele inferióre ale ochilor şi-ţĭ va trece, fiind-că coca înveninéză viermiĭ din ochĭ şi aceştia es apoĭ morţĭ afară (2).

Când eştĭ scuipat pe rană, trebue să cureţĭ viermiĭ cu *ţungursala* (un fel de sulă) saŭ *ţimbida* (un fel de clesce mic), şi până nu veĭ scóte toţĭ viermiĭ, nu te poţĭ linişti, atâta durere îţĭ causéză.

Ca să nu te scuipe *Cĭulul*, să ţiĭ în gură frunză de fag şi când vorbescĭ şi când dormĭ, şi maĭ cu sémă când dormĭ sub cerul liber şi pe la stânĭ, unde maĭ cu sémă se găsesce *Cĭulul.*

În fine tot la Româniĭ din *Macedonia* sunt usitate şi următórele ḑicale şi expresiunĭ:

Lu-ascuchĭe cĭulu saŭ ciunlu,—

Adecă: îl scuipă *Cĭulul.*

Lu ascuchĭe ciulu vĭermi—

Îl scuipă *Cĭulul* cu viermĭ.

Lĭ-arcà viermi ntr-ocli (tu nas, tu guşe).—

Îĭ aruncă viermiĭ în ochĭ, în nas, în gât.

Cĭunlu s-te ascuchĭe ntr-ocli!

Cĭulul scuipà-te-ar în ochĭ! (3)

În fine al treilea fel de muscă, care se ţine aşişderea de familia *Viermĕnariuluĭ*, e *Musca morţilor* (4), lat. Sarcophaga mortuorum L.

Musca morţilor e ce-và maĭ mare decât *Musca de casă*

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 271.

(2) Com. de d-l Chr. Geagea.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 271.

(4) Dat. Rom. din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

şi de colóre ce-và maĭ albastră decât acésta. Ea se vede într'un numĕr fórte mare, une-orĭ chiar roiurĭ întregĭ în jurul mormintelor prin cimitire, şi maĭ ales când se desgrópă vre-un mort.

Şi de óre-ce musca acésta îşĭ depune larvele sale de regulă pre corpurile morţilor, pre carĭ apoĭ le şi mănâncă, de aceea ómeniĭ aŭ fórte mare ciudă pe ea.

Atât despre musca acésta cât şi despre larvele sale, numite în genere *viermĭ*, există la Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* următórea legendă :

«Ci-că aŭ fost odată nisce ómenĭ marĭ, marĭ, grozav de marĭ, la carĭ le ḑiceà *Jidovĭ*.

«Şi ómeniĭ aceia eraŭ aşà de marĭ, că puneaŭ piciorul pe un vârf de munte şi cu ăla-lalt păşiaŭ în alt munte, iar cu mânile se apucaŭ de tórtele ceruluĭ şi îl sguduiaŭ, par'că am sguduì noĭ o cergă.

«Şi *Jidoviĭ* ăştia eraŭ ómenĭ rĕĭ, nevoie mare, şi se luaŭ la contră chiar şi cu Dumneḑeŭ şi nu-ĭ sciaŭ şi luĭ de loc de frică.

«Şi Dumneḑeŭ, aşà vĕḑênd, şĭ-a pus în gând ca să-ĭ prăpădéscă după faţa de pămînt, ca nicĭ picior din eĭ să nu rĕmâe, dór numele, iar în locul lor să facă alţĭ ómenĭ maĭ micĭ şi maĭ ascultătorĭ.

«Şi aşà bunul Dumneḑeŭ a dat un potop mare pe faţa de pămînt, că nicĭ n'a maĭ fost până atuncĭ aşà prăpăd de apă, şi nicĭ că o maĭ fi, cât o fi să fie lumea. Aşà că pămîntul s'a umplut totuluĭ-tot de apă, că nicĭ munţiĭ nu se vedeaŭ nicĭ cât negru sub unghie.

«Toţĭ *Jidoviĭ* aŭ perit înecaţĭ, numaĭ unul maĭ vârtos scăpase de înec, căcĭ se aşezase cu un picior pe un munte şi cu altul pe alt munte şi cu mânile se apucase de tórtele ceruluĭ şi sta aşà aşteptând să sece apele.

«Dar Dumneḑeŭ nu l-a suferit nicĭ pe acest *Jidov*, căcĭ el vrea să scape de toţĭ *Jidoviĭ*. Şi aşà a rânduit nisce *Musce*, de aŭ năvălit la ochiĭ Jidovuluĭ, iar doĭ *viermĭ marĭ* ĭ-a trimis la tălpile Jidovuluĭ.

«Şi *Muscele* trimise îl ciupiaŭ de ochĭ, iar *viermiĭ* ĭ-aŭ ros tălpile.

«*Jidovul*, la rândul sĕŭ, vrênd să se apere cu mânile de

Musce şi tot mişcând din picióre de durere, a scăpat cu mânile de pe tórte şi cu piciórele de pe creştetul munţilor, şi aşà s'a prăbuşit în apă şi s'a înecat, şi urma *Jidovilor* a perit din lume, dór numele le-a rĕmas şi óseele prin pămînt.

«Şi de atuncĭ a rĕmas vorba că omul are talpa piciorului scobită, de când aŭ ros *viermiĭ* talpa Jidovuluĭ celuĭ ce voià să scape de pedépsa luĭ Dumneḑeŭ.

«Şi tot de atuncĭ a rĕmas ca *Muscele morţilor* să împueze pe ómenĭ, când sunt morţĭ, şi de aceea se şi crede că la bolnav, când vor năvălì muscele acestea, e semn că mórtea e gata.

«Dumneḑeŭ a dat apoĭ voie muscelor şi viermilor să mănânce trupurile Jidovilor. Şi de atuncĭ a rĕmas ca *Muscele morţilor* şi *viermiĭ* să mănânce pe tótă lumea!»

Tot la Româniĭ din Ţéra-Românéscă maĭ există despre Musca acésta încă şi următórele credinţe :

Scoţêndu-ĭ unuĭ bolnav un dinte şi mergênd cu el pe o poiană şi aruncându-l tot înainte-ţĭ până de treĭ orĭ, dacă la a treia óră veĭ găsì o muscă pe el, e semn că bolnavul, căruia i s'a scos dintele, va murì îndată.

Când se strîng multe *Musce* la patul bolnavuluĭ, şi cu deosebire *Muscele morţilor* şi cele verḑĭ-albastre, adecă *Muscele de stârvurĭ*, e semn că bolnavul e pe ducă (1).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

MUSCA DE CIREŞE.

(Trypeta cerasi L.)

Despre *Musca de cireşe* (1), ale căreĭ larve trăesc în *cireşele cele dulcĭ*, există la Româniĭ din *Transilvania*, com. Socol, următórea legendă:

«Dice că vrênd odată *Maica Preacurată* să ducă Domnuluĭ Christos un blid de cireşe, se duse la un cireş ca să-şĭ culégă vre-o două.

«*Cireşele* din cireşul acela însă eraŭ închinate *Satanei*, şi prin urmare nu erà modru ca să pótă luà vre-una, căcĭ cu cât scuturà cireşul maĭ tare, cu atâta se suiaŭ şi cireşele maĭ sus.

«*Maica sfîntă*, vĕdênd lucrul acesta, le-a blestemat ca nimic să nu se alégă din ele.

«După blestemul acela s'aŭ şi prefăcut apoĭ tóte cireşele, câte eraŭ pe cireş, în nisce musculiţe negre şi micĭ, numite *Musce de cireşe*, carĭ şi în diua de adĭ, fiindu-le dor de surorile lor cireşe, vin şi sărutându-le îşĭ lasă ouĕle pe ele, din carĭ făcêndu-se apoĭ nisce viermuleţĭ micĭ şi albĭ, le scobesc şi le mănâncă.»

O altă legendă, tot din *Transilvania* şi anume din com. Adrian, ne spune în privinţa origineĭ acesteĭ musce următórele:

«*Dumnedeŭ*, mâncând odată şi el cireşe, vede, spre mirarea luĭ, că care cirésă, cum o duceà la gură, îndată se prefăceà în *muscă* şi *bâzz!* se cam maĭ duceà.

«Pentru aceea le-a blestemat Dumnedeŭ ca *musce* să şi rĕmână până în vécul véculuĭ. Şi aşà aŭ şi rĕmas până în

(1) Cf. şi Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

ḑiua de aḑĭ, mâncând cireşele ce atuncĭ nu s'aŭ prefăcut în musce.»

Afară de aceste două legende, maĭ există la Românii din *Transilvania* încă şi următórele datine şi credinţe despre *Muscele de cireşe*:

Cireşele le poţĭ scăpà de *Muscele de cireşe*, dacă prinḑĭ nouĕ musce de acestea şi le spânzurĭ de aripĭ pe un vîrf de cireş (1).

Când veḑĭ *Musce de cireşe*, întórnă-te într'un picior şi scuipând după ele ḑi: «Ptiŭ slujnica Draculuĭ!», — că atuncĭ tóte vor sburà (2).

Cel ce a mâncat 99 de *viermuleţĭ de cirêşă*, s'a împrietinit cu *Satana* (3).

Când veḑĭ maĭ întâiŭ cireş înflorit, întórnă-te către rĕsărit şi ḑi»: «Ptiŭ slugile Sataneĭ! — Ptiŭ slujnicele Sataneĭ»! că apoĭ nicĭ un vierme nu veĭ aflà în cireşe (4).

(1) Dat. şi cred. Rom. din Cosma.
(2) Dat. şi cred. Rom. din Adrian.
(3) Dat. şi cred. Rom. din Socol.
(4) Dat. şi cred. Rom. din Caşva. — Atât cele două legende, cât şi datinele şi credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

CÂŞIŢA.

(Piophila casei L.)

În decursul verii şi al tómnei, când e căldura cea mai mare, adese-orĭ se póte observà în brânza cea nesărată de vacă, precum şi în cea iute, care a început acuma a se strică, un fel de viermişorĭ fórte micĭ şi subţirĭ ca scama, cu capul negru şi în colo de colóre albă-gălbie, carĭ numaĭ de abià se pot vedé cu ochiĭ şi carĭ mişună în colo şi în cóce şi mănâncă brânza, până ce maĭ tótă se face ca făina.

Aceştĭ viermişorĭ, carĭ nu sunt alta fără numaĭ larvele uneĭ musce micĭ, care petrece maĭ cu sémă prin acele case saŭ locurĭ, unde se află mult *frupt alb*, şi care se numesce *Câşiţă*, lat. Piophila casei L., se chémă în Moldova: *Câşiţă* ca şi musca, care îĭ produce (1), în Ţéra-Românéscă însă: *Careţĭ*, sing. *Carete* (2); în Bucovina: *Codaţĭ*, sing. *Codaţ* (3); în Transilvania: *Codacĭ*, sing. *Codaciŭ* (4), în

---

(1) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Câşiţă* se numesc un fel de viermuşorĭ fórte micĭ ca nisce flocuşorĭ fórte subţirei saŭ ca o scamă, carĭ se fac în brânza cea nesărată, adecă în *nesărătură*, şi ale căror urme pe unde aŭ ros se fac gălbiĭ. Tot aşà se numesce şi musca, care produce aceştĭ viermişorĭ.»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Careţĭ* se maĭ numesc şi viermiĭ din brânză.»

(3) Maĭ pretutindenĭ.

(4) *Cărţile sătênuluĭ român*. Cursul III, Gherla 1878, p. 114.

Ungaria: *Codaţĭ* (1) şi *Strepeḑĭ*, sing. *Strepede* (2), iară la Românii din Meglenia: *Strepij* (3).

Dacă brânza nu s'a stricat de tot şi *Câşiţa* dintr'însa nu s'a îmmulţit prea tare, atuncĭ acésta, după cum spun o sémă de Românĭ din *Transilvania*, se póte scóte, dacă se presară piper pe brânză (4).

În fine maĭ e de observat şi aceea că *Codaţĭ* se numesc nu numaĭ larvele acesteĭ musce, ci şi ale musceĭ numite lat. Eristalis tenax L. (5), precum şi a *Lardariuluĭ* (6).

---

(1) *Gutinul*, ḑiar social, literar şi economic, an. I. Baia-mare 1889, p. 4: «În Selagiŭ lângă Someş, maĭ tóte insectele se numesc *Gongă* şi *gujulie*; *Ciorman*, larva Cărăbuşuluĭ; *Codaţĭ*, viermiĭ ce se fac în slănină orĭ brânză.»

(2) V. Sala, *Glosariŭ din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 339. «*Strepeḑĭ*, viermuleţĭ din slănină orĭ brânză.»

(3) Per. Papahagi, *Româniĭ din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, Bucurescĭ 1900, p. 289: «*Strepij* s. viermele, care apare în brânză şi în urdă»; — Idem, *Megleno-Românii*, p. 119: «*Strepij* sm. vierme de brânză.»

(4) *Cărţile săténuluĭ român*. Curs. III, p. 114: «*Codaciĭ* din brânză sar afară, dacă presarĭ piper pe dînsa.»

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 873: «*Codaţ*, pl. *Codaţĭ*, larva codată a musceĭ Eristalis tenax.»

(6) Veḑĭ *Lardariul*.

BEŢIVA.

(Drosophila funebris Fabr.)

Din luna luĭ Aprilie şi până în luna luĭ Octomvrie, însă maĭ cu sémă tómna, când ferbe vinul în tocitorĭ, orĭ şi cine póte să observe un numĕr considerabil de musculiţe roşióre, dintre carĭ unele umplu cramele şi păreţiĭ vaselor, în carĭ ferbe vinul, altele se pun la gura saŭ vrana butóielor, şi iarăşĭ altele sbârnăesc pe de-asupra căciuleĭ, care se formézá din tescovină şi se ridică asupra mustuluĭ în tocitorĭ.

Aceste musculiţe nearătóse le numesc uniĭ Românĭ simplu *Musce* saŭ *Musculiţe*, alţiĭ *Musculiţe de vin*, *Muşiţă* şi *Muştiţă* (1), iar ceĭ maĭ mulţĭ *Musce beţive* saŭ simplu *Beţive*, sing. *Beţivă*, din causă că aŭ obiceiŭ de a petrece maĭ cu sémă unde se află vin saŭ oţet.

Şi într'adevĕr că din observaţiunile făcute, s'a putut dovedì că aceste musculiţe se nasc de regulă în fructele ce trec în putrejune, în tescovină próspĕtă, precum şi în cea distilată.

Beţivele sunt de regulă un indiciŭ de oţeţire al materieĭ. Ba, se crede chiar că germeniĭ oţeţiriĭ sunt aduşĭ şi depuşĭ de aceste musculiţe pe diferite corpurĭ zăhăróse şi alcoolice, şi acésta explică pentru ce odată cu ivirea lor trebue să fie şi un început de oţeţire (2).

Tot despre aceste musculiţe, Sânţia Sa părintele T. Bălăşel îmĭ scrie următórele :

«*Beţivele* sunt nisce musculiţe micĭ, carĭ aŭ obiceiul de a

---

(1) S. P. Barcian, *Dicţ.* ad voc.

(2) Cf. *Revista viticolă şi horticolă*, an. III, Bucurescĭ 1898, p. 37.

trăì în roiurĭ marĭ împrejurul vaselor cu bĕuturĭ spirtóse, cu licide acre saŭ cu materiĭ din carĭ se extrag bĕuturile spirtóse şi oţeturile, cum sunt tescovina de strugurĭ, bórsa de prune şi de alte fructe.

«Aceste musculiţe îşĭ depun ouĕle în materiĭ acre şi spirtóse. Acì ouĕle se clocesc şi daŭ nascere unor viermişorĭ micĭ, carĭ sunt larvele lor.

«Fiind-că ele trag fórte mult la vasele cu vin şi alte bĕuturĭ spirtóse, de aceea poporul le-a botezat cu numele de *Beţive*, după cum *beţiv* se ḑice şi omuluĭ celuĭ ce-ĭ place să trăéscă cu nasul tot în bĕuturile spirtóse.

«Aceste *Beţive* trăesc în roiurĭ marĭ prin vasele destupate, carĭ conţin materiĭ acre şi spirtóse.

«Când nu este sgomot, ele staŭ liniştite şi sug hrana lor din aceste materiĭ. Îndată însă ce aud sgomot, se ridică în roiurĭ marĭ, în cât umplu magasia în care se află vasele. Lăsate în linişte iar se aşéză la locul lor.

«Poporul n'are scârbă de aceste musculiţe. Chiar când le observă în ciocanul cu rachiŭ, orĭ în paharul cu vin, nu se prea ostenesce ca să le scótă afară, ci le înghite cu bĕutura, spunênd :

Nu-mĭ este scârbă de ea,
Căcĭ e *surióra mea*,

adecă îĭ place şi eĭ să beà ca şi nouĕ.

«De aicĭ apoĭ şi ḑicala :

A fi beţiv ca o beţivă,

care se ḑice despre cel ce vecĭnic îĭ place să sugă la bĕuturĭ spirtóse.

Un alt-fel de muscuţă saŭ musculiţă, care se ţine de familia *Beţiveĭ*, e *Ochiarul*, numit de Românii din Meglenia şi ceĭ din Macedonia : *Muşiţa* (1), lat. Drosophila graminum Fall.

Numirea de *Ochiar* a acesteĭ musculiţe să-ĭ vie, după spusa Românilor din *Bucovina*, de acolo că ea, fiind o gâzuţă fórte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «Sub *Muşiţă* se înţelege musca cea maĭ mică, care intră în ochĭ.»

mică, numaĭ de 1-1.5 mm. de lungă, nu odată se vâră fără veste în ochiĭ ómenilor, de unde numaĭ mórtă se dă apoĭ scósă afară. Iar când dă în ochĭ e fórte aspră şi iute, că te usturā ochiĭ de ea (1).

(1) Dict. de Roman Şorodoc din Vicovul-de-jos.

BĂTUCELUL.

(Hippobosca equina Latr.)

Toţi ceĭ ce aŭ vite şi cu deosebire caĭ cred că nu odată vor fi observat în decursul veriĭ şi al tómneĭ un fel de muscă mică, *lătue,* şi de colóre ruginie-galbenă punêndu-se şi ţinêndu-se ca scaiul de óie pe părţile cele nepĕróse ale vitelor cornute, şi cu deosebire sub códa şi printre picióreIe cailor·

Acéstă muscă îndrăsnéţă şi nesuferită, care nu odată dă orbiş chiar şi asupra ómenilor, voind a se pune şi pe aceştia, se numesce în Bucovina: *Bătucel* (1), *Cercelıţă de cal* (2), *Musca caluluĭ* şi *Muscă cânéscă* (3); în Moldova:

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ: «*Bătucelul* e un fel de păduche de vite cornute (boĭ şi vacĭ), lătuţ ca *Chercheliţa* şi cam de mărimea acesteia, cu acea deosebire numaĭ că are aripĭ pielcióse şi împestriţate cu roşu. El se pune între piciórele vitelor şi anume la vacĭ aprópe de pulpă, iar la boĭ lângă bóşe, de unde numaĭ fórte cu greŭ se dă luat. Capul sĕŭ e fórte vârtos şi numaĭ cu greŭ se póte rupe de trup şi scóte din pielea vitelor»; – a celor din Budeniţ, dict. de Măr. Dutcă: «*Bătucelul* e *lătăuş* ca *Cârcelul* şi se pune maĭ cu sémă sub códa cailor»;—a celor din Sf. Onufreiŭ, com. de d-l Iancu Grigorovicĭ: «*Bătucelul* e o muscă, care se pune sub códa caluluĭ şi între piciórele acestuia.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sid. Calancea.

(3) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Precup. Galan: «*Musca caluluĭ* e aceea, care stă sub códa caluluĭ»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariŭ: «*Musca cânéscă* e ce-và maĭ mică decât cea de casă»;—a celor din Igescĭ, dict. de d-l Iancu Grigorovicĭ: «*Musca cânéscă* e de colóre gălbie-întunecată»; -- şi a celor din Udescĭ, dict. de Const. Cimpoieş: «Nisce musce galbene ca grăunţele de păpuşoiŭ, şi puţin maĭ micĭ decât cele de casă, se numesc *Musce cânescĭ.*»

Chicheriță de cal (1), *Muscă de cal* (2), *Musca calului* și *Muscă cânéscă* (3); în Țéra-Românéscă: *Muscă cânéscă* (4); în Transilvania: *Góndă de câni*, *Góndă cânéscă* (5) și *Muscă cânéscă* (6); în Ungaria: *Muscă cânéscă* (7); iar la Românii din Macedonia: *Căpușă de cal* (8).

Musca acésta se numesce *Bătucel*, de aceea pentru că, după cum mi s'a spus, e *lătue* saŭ *lătăușă*, ca și când ar fi *butucită* și așà de tare saŭ vârtósă și scorțósă că, prindênd-o și voind a o omorî, n'o poți nici de cum omorî cu mâna, până ce n'o pui pe vre-un obiect mai tare și n'o apeși cu unghia degetului celui mare (9).

Cercelиță de cal, *Muscă de cal* și *Musca calului* se numesce de aceea pentru că ea petrece mai cu plăcere pe cai și cu deosebire sub códă și printre piciórele acestora.

Iar *Góndă cânéscă* și *Muscă cânéscă*, pentru că ea fórte adese-ori se pune și pe câni, și mai ales pe urechile acestora, incomodându-i și necăjându-i și pre aceștia.

Mai departe cred și dic Românii din *Bucovina* că, dacă

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca de cal*, care trăesce pe cai, și mai ales sub códa acestora.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Musca cânéscă* e ca și *Musca calului;* se ascunde prin pĕrul cânelui de unde nu se dă scósă»;—a celor din Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*Musca cânéscă* e gălbie și o lecuță mai măruță decât cea de casă, are aripi mai late și mai tari decât ale celei de casă.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Musca cânéscă* este mai rea decât tóte muscele, căci năvălesce la ochi, la nas și la gură. Bătrânii spun că la vremea de apoi Dumnedeŭ va trimite în lume *Muscă cânéscă*, în număr fórte mare, ca să amărască dilele ómenilor. Este și un blestem popular: «*Lovì-te-ar musca cânéscă!*»

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Góndele de câni* sunt muscuțe galbene ce se sue pe câni.»

(6) Barcian, *Dict.* 1888, p. 501.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Musca cânéscă* are nisce picióre acățărătóre cu cari se prinde și se acață nu numai de haine, ci chiar și de pielea omului. Ele întru adevĕr trăesc pe câni, pre cari mult îi incomodéză.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Căpușa de cal* (Hippobosca equina) e un fel de căpușă, care se pune numai pe cal și catâr.»

(9) Dict. de Măr. Dutcă din Budeniț;—d-l Iancu Grigorovici din Igesci și Sam. Lucaciŭ din Putna.

vre-un câne, apĕrându-se de acéstă muscă, va apucà-o cu gura şi va mâncà-o, trebue numaĭ decât să turbe, căcĭ *Musca cânéscă* e *bóla turbeĭ* (1).

Românii din *Transilvania* din contră cred şi ḑic că:

Góndă de cânĭ în ḑiua de *Sântă Mărie* de veĭ prinde şi veĭ ţiné-o un an de ḑile ascunsă sub *icóna Maiciĭ Domnuluĭ*, nimenĭ nicĭ odată nu-ţĭ va turbà de la casă (2).

Dacă veĭ prinde *Gónde de cânĭ* în vreme de plóie şi le veĭ spânzurà de grinda tinḑiĭ, nu va intrà nicĭ un beteşug în casă (3).

Dacă un câne va omorî o mie de *Gónde cânescĭ*, trăesce 100 de anĭ (4).

Gónde de cânĭ de pe câne turbat, de te vor muşcà, aĭ să turbĭ (5).

Când te muşcă un câne, pune *Gónde de cânĭ* uscate şi mărunţite bine, mestecate cu terpentin gros, că o să-ţĭ trécă (6).

Góndă cânéscă pe un copil din légăn, de-l va muşcà, are să urle ca cânii, de nu-l veĭ spĕlà cu lapte din ţâţe (7).

Prinde 77 de *Gónde de cânĭ*, ţine-le 77 de ḑile, şi apoĭ dă-le la cânĭ, că nicĭ odată nu vor turbà (8).

Când urlă cânii a pustiŭ, dă-le *Gónde de cânĭ* de 7 sĕptămânĭ, că o să încete (9).

Gónde de cânĭ uscate de 9 anĭ, în vinars la drăguţ de veĭ da, te va luà (10).

Şi maĭ departe:

Când sunt *Gónde de cânĭ* pe lângă casă, e semn că o să ajungă pe căsenĭ un nĕcaz, orĭ o supĕrare (11).

Gónde de cânĭ prin casă de veĭ vedé, e semn rĕŭ (12).

---

(1) Dict. de d-l Iancu Grigorovicĭ.
(2) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.
(3) Dto.
(4) Cred. Rom. din Şomfalăŭ.
(5) Cred. Rom. din Sâncel.
(6) Cred. Rom. din Spinĭ.
(7) Cred. Rom. din Herina.
(8) Cred. Rom. din Ţag.
(9) Cred. Rom. din Posmuş.
(10) Cred. Rom. din Cepan.
(11) Cred. Rom. din Milaşul-mare.
(12) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

Gónde de câni, de te vor muşcà, e semn că veĭ fi morbos (1).

Dacă un câne va mâncà o *Góndă cânéscă*, e semn că are să plouĕ (2).

Când umblă tare *Góndele de câni*, e semn ca să te porţĭ cu fânul (3).

Când umblă *Góndele cânescĭ*, e semn că va fi vreme grea (4).

Când staŭ ascunse *Góndele de câni*, e semn că are să fie brumă (5).

În fine maĭ e de observat şi aceea că atât Româniĭ din *Bucovina* cât şi ceĭ din *Moldova*, unuĭ om din cale afară îndrăsneţ, care-şĭ bagă nasul pretutindenĭ, îĭ ḑic: «*Ce te vârì ca musca în c... caluluĭ!*» saŭ: «Se bagă ca musca în c... caluluĭ!» (6)

(1) Cred. Rom. din Tonciŭ.

(2) Cred. Rom. din Ciutelec.

(3) Cred. Rom. din Madaraşul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Bistriţa şi a celor din Şona.

(5) Cred. Rom. din Veza. — Tóte credinţele din Transilvania, înşirate până aicĭ, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(6) Pretutindenĭ în Bucovina şi com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

CHECHERIŢA.

(Melophagus ovinus L)

Oile, când sunt rěŭ ţinute şi maĭ ales când sunt rěŭ ernate, capětă la începutul primăveriĭ un fel de păduche, care le suge sângele şi din causa căruia din hitióne şi slabe, cum sunt, devin apoĭ încă şi maĭ slabe (1).

Acest pěduche, care se ţine de familia Hipoboscidelor, grupa Papiparelor, şi care cu cât cresce şi se îndesesce lâna pe oĭ maĭ tare şi se face maĭ mult *suc* saŭ *usuc* într'însa, cu atâta şi el se îmmulţesce maĭ tare (2), se numesce în Bucovina: *Checheriţă* (3), *Chercheliţă* (4), *Chercheriţă* (5), *Cerceliţă* (6), *Certeliţă* (7), *Chicheriţă, Chichiriţă, Chichiriză* (8), *Ciciriză* (9), *Căcărîţă* (10), *Botîş* (11), şi *Botuş* (12).

---

(1) După spusa Românilor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Carapciŭ, dict. de Vasile Cârciŭ;—şi a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan.

(2) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, şi a celor din Moldova, dict. de Iordachi Bran.

(3) Usitat în comunele Băncescĭ, Oprişenĭ, Carapciŭ şi Mahala.

(4) Usitat în Putna, Straja, Crasna, Horodnicul-de-jos, Cupca şi Cireş.

(5) Usitat în Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(6) Usitat în Vicovul-de-sus şi Straja.

(7) Usitat în Crasna.

(8) Usitat în Todirescĭ, Valea-sécă, precum şi în alte comune din Bucovina.

(9) Usitat în Satul-mare.

(10) Usitat în Roşa de lângă Cernăuţĭ.

(11) Usitat în Ilişescĭ şi Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ.

(12) Usitat în Stupca.

iar în Moldova: *Checheriță, Chicheriță* și *Chichiriță* (1).

Se ḑice însă că dintru început, pe când ómeniĭ eraŭ maĭ prevenitorĭ, maĭ bunĭ la inimă și maĭ darnicĭ de cum sunt în ḑiua de astăḑĭ, oile nu aveaŭ *Checheriță* ci ele o căpĕtară, cu mult maĭ pe urmă.

Iar de unde și în ce chip o căpĕtară ne-o spune următórea legendă din Bucovina:

«Ḑice că erà odată o babă fórte săracă și pe lângă acésta încă și păduchiósă, dar de altmintrelea fórte cinstită și cumpĕtată la vorbă. Să fi sciut că pere de fóme, și nu s'ar fi atins de vre-un lucru străin. De aceea se vede că erà așà de săracă și nebăgată de nimenĭ în sémă.

«Odată a mers baba acésta la stână spre a căpĕtà de la baciŭ o lecuță de urdă și de caș, ca să se îndulcéscă și ea măcar odată în viéța eĭ.

«N'a apucat însă biéta babă a ajunge și a intrà în stână și iată că baciul, fiindu-ĭ gréță de dînsa saŭ ce ĭ-a fi fost, destul atâta că o alungă fără a-ĭ da măcar o fărămătură de urdă saŭ de caș.

«Baba, deșĭ-ĭ cârâiaŭ mațele de fóme, și de și abià maĭ puteà sta pe picióre de ostenită ce erà, nu spuse nimica, ci se întórse supĕrată înapoĭ de unde a venit.

«Întâlnindu-se însă, la întórcerea sa, cu ciobaniĭ carĭ pășceaŭ oile, începù a li se jeluì acestora și a spune cum a alungat-o baciul afară din stână, fără să-ĭ deà măcar o fărămătură de urdă saŭ o felióră de caș.

«Ciobaniĭ, în loc s'o mângâie, îĭ spuseră că urda și cașul e făcut pentru *simbrașì*, adecă pentru stăpâniĭ oilor, și nu pentru babe ca dînsa, carĭ în viéța lor n'aŭ avut nicĭ măcar o códă de óie.

«Baba, auḑind acest rĕspuns, nu ḑise maĭ mult nimic, ci-șĭ căută maĭ departe de drum.

«Mergênd ea, cât a maĭ fi mers, se întâlnesce cu un *cârlănariŭ*, care pășceà o turmă de cârlanĭ, berbecĭ și miórе, și cum se întâlnesce prinde a i se jeluì și acestuia.

(1) Usitat în Pașcanĭ, dict. de C. S. Bucan și Iordachi Bran; — veḑĭ și Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — cf. *Enciclopedia română*, vol. III, p. 244.

«Cârlănariul însă, fiind un om fórte rĕŭ şi hărţăgos, cum o aude că i se jeluesce, nicĭ una nicĭ douĕ, se şi repede la dînsa, o apucă de cap, îĭ dă vre-o câţĭ-và pumnĭ, şi apoĭ, după ce a bătut-o cât a încăput într'însa, o alungă ḑicêndu-ĭ:

— «Urdă şi caş ţĭ-a trebuit, scorbură păduchiósă ce eştĭ, na! satură-te acuma de caş şi de urdă!

«A suferit biéta babă ruşinea, ce ĭ-a făcut-o baciul, când a alungat-o din stână, şi ciobaniĭ, când ĭ-aŭ spus că urda şi caşul nu-ĭ pentru dînsa, dar aşà o batjocură şi ruşine n'a suferit încă nicĭ odată. De aceea, cum a bătut-o şi a alungat-o cârlănariul, a şi prins un *păduche* şi, aruncându-l între cârlanĭ, a ḑis:

— «Na! aibă şi cârlaniĭ şi oile vóstre bunătatea şi podóba ce o am eŭ, şi ţie-se de acuma înainte de oĭ şi de voĭ, precum s'a ţinut până acuma de mine!

«Şi cum a aruncat ea păduchele şi a rostit cuvintele acestea, s'a pornit şi s'a dus maĭ departe.

«Păduchele aruncat însă, căḑênd din întîmplare pe o mióră, care erà maĭ grasă şi maĭ frumósă, şi începênd a suge la sânge dintr'însa, s'a făcut cu mult maĭ mare, de cum erà când se aflà la babă, şi îmmulţindu-se cu timpul s'aŭ umplut şi celelalte miorĭ şi cârlanĭ, şi de la acestea s'aŭ umplut şi oile ciobanilor, şi de atuncĭ aŭ oile păduchĭ, carĭ sunt roşieticĭ-întunecaţĭ saŭ cărămiḑiĭ-întunecaţĭ, şi carĭ se numesc *Cicirize*» (1).

Checheriţele se ţin pe mieĭ, cârlanĭ, miórе şi pe oĭ până în *Postul Sânt-Petruluĭ*, adecă până pe timpul tunsuluĭ. Şi cu cât sunt oile în rĕstimpul acesta maĭ hitióne şi maĭ slabe, cu atâta şi ele se îmmulţesc şi le mănâncă maĭ tare. Iar când oile sunt grase, atuncĭ prea puţin le pasă (2).

După ce se *miţesc* mieiĭ şi se tund oile, se perd şi *Checheriţele* şi maĭ ales dacă nemijlocit după acésta se duc la o apă şi se scaldă. Nefiind prin apropiere nicĭ o apă şi neputêndu-se, nemijlocit după ce s'aŭ tuns, scăldà, se curĕţesc şi se uşuréză cu totul de ele maĭ pe urmă, şi anume

(1) Din Satul-mare, dict. de Vladimir Lupuştean, agricultor.

(2) După spusa Rom. din Galanescĭ, dict. de George Cârstean, şi a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan.

când dă o plóie şi acésta le spală. Dar după ce s'aŭ tuns şi s'aŭ spĕlat de ajuns, nu capĕtă maĭ mult *Chicherițe* în anul acela (1).

O sémă de Românĭ, vĕḑênd că oile aŭ multe *Chicherițe* şi nu se pot mântuì de ele, le ung cu *păcură* saŭ le spală cu zémă de *Strigóe* şi apoĭ *Chicherițele* îndată per (2).

---

(1) După spusa Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ;—a celor din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea;—şi a celor din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

PĂDUCHELE ALBINELOR.

(Braula coeca Nitzsch.)

Păduchele albinelor e un insect fórte mic, numaĭ de 1—1.5 mm. de lung, de colóre întunecat-roşie şi acoperit cu perişorĭ negri.

Acest insect parasit se lipesce de perii *albinelor*, ast-fel că albinele nu se maĭ pot curĕţì si mântuì de el.

Maĭ tare însă sunt infectaţĭ şi supĕraţĭ de el *trântorii* şi *matca*, şi acésta din urmă maĭ ales atuncĭ când are să-şĭ depue ouĕle prin chiliuţe.

El se îmmulţesce maĭ tare în aniĭ ceĭ rĕĭ, adecă maĭ puţin mănoşĭ, şi în ştubeele saŭ coşniţele cele maĭ slabe, precum şi în acelea ce sunt aşezate pe loc umed.

Prisăcariĭ, carĭ voesc a scăpà albinele de acest parasit neplăcut şi periculos, cum l-aŭ observat, frécă ştubeele pe din năuntru cu *Laptele cucului* saŭ *Alior*, lat. Euphorbia helioscopia L. saŭ cu *Cimbru sălbatic*, lat. Thymus serpyllum L., orĭ şi numaĭ punênd una saŭ alta din aceste douĕ plante în năuntrul ştubeiuluĭ, în care aŭ observat că se află păduchĭ de aceştia (1).

---

(1) Grigore Predescu, *Duşmaniĭ albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, Bucurescĭ 1898, p. 396;—I. Costin, op. cit., p. 27.

PURICELE.

(Pulex irritans L.)

Puricele e un insect, care se ţine lipcă de om, fiind-că se nutresce maĭ numaĭ din sângele acestuia. De acì vine apoĭ că el e rĕspândit preste tótă faţa pămîntuluĭ, respective pretutindenĭ unde locuesc ómenĭ. Şi tot din causă că el se nutresce maĭ numaĭ cu sânge omenesc, există la Românĭ următórea legendă despre dînsul:

«Ḑice că pe timpul potopuluĭ celuĭ mare, când *Noe* plutià cu corabia pe de-asupra valurilor apeĭ, netrebnicul de *Diavol* voì să pérdă şi pe *Noe* cu cele ce se aflaŭ în corabie. Se gândì deci puţin şi născocì numaĭ decât un fel de instrument de fier, numit aḑĭ *sfredel*, cu care puteà să găurescă păreţiĭ corabieĭ.

«Ast-fel *ucigaşul* se apucă de lucru.

«Bietul *Noe* şi cu cele ce se aflaŭ în corabie eraŭ în primejdie de a se înecà. Se apucară şi eĭ să scótă apa din corabie, dar nu puteaŭ *prididì* pe *Dracul*, căcĭ el lucrà mult maĭ iute, găurind păreţiĭ vasuluĭ, aşà că apa năvălià din ce în ce maĭ multă.

«În faţa acesteĭ primejdiĭ se credeaŭ perduţĭ.

«*Dumneḑeŭ* însă, care nu voesce mórtea păcătosuluĭ, căcĭ perdeà de tot făptura mânilor sale, dete înţelepciune *năpârceĭ*, şi póte că de atuncĭ aŭ şerpiĭ înţelepciune, căcĭ sfînta Scriptură ne poruncesce să fim înţelepţĭ ca şerpiĭ.

«Iar *năpârca* se înfăţişă înaintea luĭ *Noe* şi ḑise:

— «Ce-mĭ daĭ mie să astup eŭ găurile ce le face *Dracul* şi prin carĭ intră apă în corabie?

— «Ce cerĭ? — o întrebă *Noe* în desnădăjduire.

— «După ce va încetà potopul să-mĭ daĭ câte un om pe fie-care ḑi ca să mânânc cu seminţiile mele!

— «*Noe*, strîmtorat de primejdie, îĭ făgăduì cererea, şi aşà *năpărca* se apucă să astupe găurile, adecă îndată ce *Dracul* găurià cu sfredelul, *năpârca* rupeà câte o bucăţică din códa eĭ de astupà pe unde intrà apa.

«Cât-va timp *Diavolul*, vĕḑênd că nu ĭ-a reuşit planul, fugì, lăsând corabia şi pe ceĭ dintr'însa în pace.

«După ce trecù potopul, *Noe* aduse jertfă de mulţumire luĭ Dumneḑeŭ, că l-a scăpat de înec.

«În acéstă veselie *năpârca* îşĭ luă îndrăsnéla şi venì să-ĭ céră luĭ *Noe* ceea ce îĭ făgăduise, adecă câte un om pe fiecare ḑi de mâncare.

«*Noe*, când auḑì acésta, se supĕră grozav, fiind-că se gândià că în câte-và ḑile va isprăvì lumea dând-o la *năpârcă*, de óre ce erà puţină. Ast-fel pe cea dintâĭ, care îndrăsnì să vorbéscă, o aruncă în foc în urma jertfelor.

«Luĭ *Dumneḑeŭ* atuncĭ nu-ĭ plăcù fumul ce eşià din arderea *năpârceĭ* şi pornì un vînt, care împrăştie tótă cenuşa de la acéstă jertfă peste tótă suprafaţa pămîntuluĭ.

«Din acéstă cenuşă eşiră *Puriciĭ* carĭ, socotindu-ĭ pe toţĭ din lume, precum şi sângele ce îl sug de la toţĭ ómeniĭ, negreşìt că mănâncă un om pe fie-care ḑi ca împlinire a făgăduinţeĭ luĭ *Noe* (1).»

Româniĭ însă, nevenindu-le acéstă mâncărime la socotélă, şi maĭ ales că une-orĭ *Puriciĭ* se fac din cale afară nesuferiţĭ, caută tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar puté maĭ lesne şi maĭ de grabă mântuì de dînşiĭ.

Aşà Româniĭ şi maĭ ales Româncele din unele părţĭ ale *Bucovineĭ*, precum bună-óră cele din Mahala, districtul Sadagureĭ, voind ca să nu se ivéscă *Puricĭ* peste vară în casele lor şi să nu le supere din cale afară, aŭ datină ca în ḑiua de *Ajunul Crăciunuluĭ* să nu rostéscă nicĭ de cum cuvîntul *mac*, creḑênd că cel ce rostesce acest cuvînt, acela va fi peste vară necontenit pişcat şi supĕrat de *Puricĭ*, pe

(1) Publ. de Ioan Demetrescu, de lângă Dâmboviţa, în *Gazeta Transilvanieĭ*, an. LIV, Braşov 1891, No. 144, p. 7.

când din contră cel ce nu-l va rostì, va fi cruțat de dînșiĭ (1).

Româniĭ din Bălăceana, districtul Suceveĭ, însă spun că omul care nu dórme în ḑiua de Pascĭ, nu-l va mâncà tot anul *Puriciĭ*. Asemenea și pre omul, care mănâncă hrean în ḑiua de Pascĭ, postind diminéța înainte de a mâncà nafură, încă nu-l mănâncă tot anul *Puriciĭ* (2).

Româniĭ din unele părțĭ ale *Transilvanieĭ*, voind ca peste an să nu aibă *Puricĭ* în casă, mătură în ḑiua de *Anul Noŭ* casa cu busuioc (3).

Alțĭ Românĭ însă tot din *Transilvania*, vrênd ca să nu-ĭ mănânce *Puricii* peste an, sémĕnă în ḑiua de Anul noŭ grâŭ pe dinaintea caseĭ (4).

Româniĭ din unele părțĭ ale *Banatuluĭ*, voind asemenea ca să nu fie supĕrațĭ de *Puricĭ* peste vară, îndatinéză în ḑiua de *Buna-vestire* a-șĭ spĕlà tot corpul cu apă de nea.

În alte părțĭ însă, tot din *Banat*, înainte de spĕlarea corpuluĭ, se stropesc casele cu apă de nea topită orĭ și cu apă neîncepută de la rîŭ, și apoĭ măturându-se cu o bucată de piele de vită crăpată, muerea ce le mătură rostesce următórele cuvinte:

Heĭ, *boĭ negri!* (5)
Că eŭ m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat
Și departe v'am aruncat,
Sub brăduțĭ măruntĭ,
Sub póle de munțĭ!

Făcênd acésta se crede că *Puricii*, carĭ se află peste vară pe sub braḑĭ, sunt *Puriciĭ* mânațĭ de atare descântătóre saŭ fermecătóre, care șĭ-a măturat casa în chipul maĭ sus arătat (6).

Româniĭ din unele părțĭ ale *Țĕriĭ-Românescì*, precum bunăóră ceĭ din comuna Grozescĭ, jud. Mehedințĭ, taie în ḑiua de Pascĭ un cocoș negru, iar cuțitul mânjit de sânge îl înfig

(1) Com. de Ionică al luĭ Iordachi Isac.
(2) Com. de Ioan Boca, stud. gimn.
(3) Dat. Rom. din Fărăgăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(4) Dat. Rom. din Ercea, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(5) Sub *boĭ negri* se înțeleg acì *Puricĭ*.
(6) S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. II, p. 227.

după uşă, un timp maĭ îndelungat, în credinţa că toţĭ *Puriciĭ* se vor strînge la el (1).

În fine Româniĭ din unele părţĭ ale *Ungarieĭ*, precum bună-óră ceĭ din Ineŭ, comitatul Bihoruluĭ, spre acelaşĭ scop, când aud întâiaşĭ dată primă-vara tunând, se *durdulesc* pe pămînt, credênd că făcênd acésta *Puriciĭ* nu-ĭ vor mâncà (2).

Dacă însă mijlócele arătate până aicĭ nu ajută, atuncĭ cércă în decursul veriĭ să-ĭ depărteze prin măturarea caselor cu *mătură de pelin*, fiind-că, după credinţa şi spusa lor, amărăciunea acesteĭ plante *Puriciĭ* nu pot de fel să o sufere, şi din causa acésta fug din casă (3).

Neajutând nicĭ măturarea cu măturĭ de pelin, fiind-că Puriciĭ se ouĕ şi se îmmulţesc nu numaĭ pe jos şi printre crăpăturile podelelor, ci fórte adese-orĭ şi prin aşternut, atuncĭ ieaŭ maĭ multe rămurele de pelin şi le pun sub perină şi în aşternut (4).

(1) C. Gherghinescu, *Superstiţiĭ din Grozescĭ*, jud. Mehedinţĭ, publ. în *Şedĕtórea*, an. III, Fălticenĭ, p. 120: «Pentru a scăpà de *Puricĭ*, taie în diua de Pascĭ cocoş negru, iar cuţitul mânjit de sânge înfige-l după uşă şi lasă-l acolo că toţĭ *Puriciĭ* se vor strînge la el.»

(2) Avram Igna, *Credinţe poporale din Ineŭ în Bihor*, publ. în *Familia*, an. XXXVI, Oradea-mare 1900, No. 10, p. 115: «Când audĭ maĭ întâiŭ tunând primăvara, să te durdulescĭ pe pămînt şi nu te vor mâncà *Puriciĭ*.»

(3) Dat. Rom. din *Bucovina*, precum şi a celor din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac: «Dacă *Puriciĭ* se îmmulţesc în vre-o casă şi supĕră pe căsenĭ pişcându-ĭ prea tare, ca să-ĭ facă să înceteze cu pişcatul şi tot odată să părăsescă casa, se aduce pelin verde şi se mătură casa cu el saŭ se pune sub perină;» — a celor din Mitocul-Dragomirneĭ, distr. Suceveĭ, com. de V. Greciuc: «Ca să nu te musce *Puriciĭ*, e bine să măturĭ casa cu pelin;» — *Albina*, an. II, Bucurescĭ 1899, p. 433: «Ţĕraniĭ îngrijitorĭ şi deşteptĭ mătură cu *măturĭ de pelin* pe sub pat, căcĭ amărăciunea acesteĭ plante îĭ gonesce.»

(4) Dat. Rom. din Bucovina; — Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12: «Contra *Puricilor* se aştern în casă şi în aşternut frunze şi florĭ de pelin»; — Gh. Ghibănescu, *Rusaliile* saŭ *Ruriile*, publ. în *George Lazăr*, revistă pentru educaţiune, an. I, Bârlad, 1887, p. 144: «Întrebuinţarea pelinuluĭ e generală la Românĭ. Credinţa legată de întrebuinţarea pelinuluĭ e acésta: sunt ferițĭ de rele aceĭ carĭ pun pelin la Rusaliĭ. Sâmbătă séra, după ce sfinţesce sórele, care maĭ de care se îngrijesce ca să-şi procure pelin; care îl pune în aşternut, pe pernă, pe sub pernă, pe lângă cap, pe sub trup, la picióre. Dorm în pelin tótă nóptea, căcĭ cred că sunt ferițĭ de rele, căcĭ lor — *Rusaliilor* — nu le place mirosul

Tot așà fac și Românii din *Macedonia* (1).

Datina acésta, care e rĕspândită pretutindenĭ printre Românĭ, se póte deduce și din următórea doină poporană din *Bucovina*:

Pelin beaŭ, pelin mănânc,
Pe pelin séra mă culc.
Diminéța, când mĕ scol,
Cu pelin pe-obraz mĕ spĕl.

Precum și dintr'o variantă a acesteĭ doine din *Transilvania*, care sună ast-fel:

Pelin beaŭ, pelin mănânc,
Pe pelin nóptea mĕ culc,
Diminéța, cand mĕ scol,
Cu pelin verde mĕ spĕl;
Cat în cofă apă nu-ĭ,
Canta-ĭ cu pelin în cuiŭ!
Da-te-așĭ draculuĭ, peline,
Că secașĭ inima'n mine (2)!

Dacă însă nicĭ mijócele acestea nu ajută nimica, atuncĭ îșĭ ieaŭ refugiul la diferite descântece.

Așà când vĕd întâia óră *lună nouă*, adecă când acésta e ca o seceră, ḑic:

Craiŭ noŭ,
Craiŭ noŭ!
Cu bine aĭ venit,
Cu bine m'aĭ găsit,
Să piéră *Puricii*
Și *Șfabiĭ* și *Rușii*,
Și *Ploșnițele* din casă
Afară să ésă!

Iar cuvintele acestea le ḑic afară, arătând cu mâna la lună. În casă însă nicĭ odată, pentru că rostindu-le în casă, gujuliile amintite în versurile acestea și maĭ tare s'ar înmulțì (3).

Saŭ unul dintre căsenĭ ese afară și ḑice:

Lună nouă'n țéră
Să ésă Puriciĭ afară!

---

de pelin și așà fug; iar astăḑĭ, când credința veche începe a se clătì și a se împuținà, se crede că nu *Rusaliile*, ci *Puriciĭ*, neplăcêndu-le mirosul de pelin, fug și nu-ĭ supĕră tótă vara»; — Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 84: «Pentru *Puricĭ* să puĭ nóptea, pe sub pat, prin casă și chiar în așternut, pelin verde și toțĭ vor perì.»

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «De *Puricĭ* se întrebuințéză érbă de pelin, în care se strîng *Puriciĭ*, și care apoĭ o arḑĭ.»

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, Bucurescĭ 1900, p. 526.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean.

Iar altul, care rĕmâne în casă, întrébă:

Dar dac'ar eşì,
Cu ce s'ar nutrì

Cel dintâiŭ:

Uniĭ pe alţiĭ s'or mâncà
Şi noĭ de eĭ vom scăpà (1)!

În *Ţéra-Românéscă* este asemenea datină ca atuncĭ, când ese *lună nouă*, adecă când e numaĭ ca o seceră pe cer, şi cu deosebire în luna luĭ Mărţişor, când fac *Puriciĭ* ochişorĭ, persóna, care voesce să stârpéscă *Puriciĭ*, *Libărcile*, *Păduchiĭ de lemn* saŭ *Ploşniţele*, precum şi alte gujuliĭ de prin case şi bucătăriĭ, trebue să fie vestită, pe neaşteptate, de cĕtre o altă persónă, că a eşit luna pe cer.

Atuncĭ persóna anteinsectă alérgă într'un suflet de iea o strachină nouă, smălţuită, preparată anume şi de maĭ nainte cumpĕrată în ajunul *Moşilor* (de Rusaliĭ) saŭ căpĕtată de pomană pe la *Moşĭ*, pune apă neîncepută într'însa, luată de la treĭ fântânĭ în treĭ vase nouĕ şi care apă trebue adusă de treĭ fete marĭ, fără de a se fi uitat îndărăt, când aŭ luat-o.

Pune strachina cu apa asta pe o feréstră din spre partea de unde rĕsare luna pe cer şi aştéptă aşà până vine luna în dreptul ferestreĭ şi în direcţiunea strachineĭ. Când a ajuns de se vede luna bine în apă şi în fundul strachineĭ, persóna care-şĭ face contra *Puricilor*, începe a descântà luna din strachină cu treĭ fire de paie de la o mătură nouă cu cuvintele:

Lună nouă'n casă,
Păduchiĭ de lemn,
Puriciĭ,
Gândaciĭ
Şi tóte gângăniile
Din casă
Afară să ésă!
Să se ducă,
Să se risipéscă,
Unul cu altul
Să nu se întâlnéscă.
Când s'o întâlnì
Munte cu munte
Şi'n cap s'ar bate,
Atuncĭ să se'ntâlnéscă,
Atuncĭ şi nicĭ atuncĭ!...

Descântând ast-fel de treĭ orĭ, pune apa descântată în patru vase, aşéză vasele binişor în colţurile caseĭ pe din

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al luĭ Iordachi Isac.

năuntru şi diminéţa cu siguranţă că trebue să găséscă în apa din vase câte-và gângănii din casă.

Aflând gângăniile, le scóte frumuşel, le pune într'o cutie de chibriturĭ gólă şi care cutie trebue să fie furată, pândesce o căruţă, până a vîndut tot la târg ce a avut de vîndare şi aruncă cutia cu gângănii cu tot în căruţă, descântând în urma eĭ:

Cum voĭ *Puricĭ*, *Puriceĭ*,
Din casă eŭ vĕ scoseĭ,
În cutióră furată vĕ puseĭ,
Descântaţĭ,
Înecaţĭ,
Blestemaţĭ,
În cutie lepĕdaţĭ.
La lună nouă descântaţĭ,
Aşà să vĕ'ndrăciţĭ,
Aşà să'ncremeniţĭ
În cele nouĕ ţĕrĭ
De peste nouĕ mărĭ...
C'acolo v'aştéptă
Cu mese'ntinse,
Cu facle-aprinse,
Amin (1)!

O sémă de descântătóre însă, tot din *Ţéra-Românéscă*, luând un cuţit—probabil că acela cu care s'a tăiat un cocoş negru în ḑiua de Pascĭ,—şi înfigêndu-l în pămînt ḑic:

Am înfipt un cuţit în pămînt:
Fugiţĭ *Puricilor* după vînt.
Cum se strâng pescii la lésă,
Aşà să fugă *Puricii* din casă.
Fugiţĭ
Vĕ rĕspândiţĭ.
Fugiţĭ,
Vĕ răspândiţĭ (2).

Nu tot-deauna însă sunt *Puricii* asemenea de supĕrăcioşĭ, ci eĭ îl supĕră pe om câte odată maĭ tare, de altă dată maĭ puţin.

Maĭ îndrăsneţĭ şi maĭ nesuferiţĭ sunt eĭ înaintea uneĭ ploĭ, pentru că atuncĭ îl pişcă pe om şi-ĭ sug sângele cu maĭ mare lăcomie.

De aicĭ vine apoĭ şi credinţa Românilor de pretutindenĭ, că dacă-l supĕră şi-l mănâncă pe cine-và prea tare *Puricii*, are numaĭ decât să se schimbe timpul, are să plóie (3).

(1) *Sănĕtatea*, an. II, p. 77—78.

(2) G Dem Teodorescu, *Poesiĭ populare române,* Bucurescĭ 1885, p. 388.

(3) Cred. Rom. din Costâna, distr. Suceveĭ, dict. de George Lăcătuş, agricultor: «Când muşcă *Puricul* maĭ tare, atunci are să plouĕ»;—a ce-

Maĭ departe se crede şi se ḑice că *Puricĭ* mulţĭ însémnă sărăcie (1).

Când veḑĭ un *Purice* pe mână, aĭ să capeţĭ în curând un rĕvaş (2).

Când te pişcă un *Purice* de mână, însémnă că aŭ să vie óspeţĭ (3).

Când te pişcă un *Purice* de faţă, e semn că te aştéptă o supĕrare (4).

Când te pişcă un *Purice* în biserică, e semn că are să te mânce ruşinea (5).

În fine când sbóră *Puricele* pe mână şi-l poţĭ prinde şi omorî, primescĭ veste rea (6).

Puricele nu numaĭ că e un insect nesuferit din causa mâncărimiĭ sale, ci el e tot odată şi fórte neastîmpĕrat.

Din ce causă însă şi de când anume n'are el nicĭ un pic de stare şi alinare, ci sare necontenit ḑiua şi nóptea, în tóte părţile, ne-o spune următórea legendă din *Transilvania*, com. Făragăŭ:

«După ce a făcut *Dumneḑeŭ* lumea şi a aşezat în ea tot felul de ómenĭ şi de animale, ĭ-a venit odată un *ponoslu* (pâră), că maĭ multe animale aŭ purtare rea.

«*Dumneḑeŭ*, ca cel maĭ cu minte decât toţĭ ómeniĭ, câţĭ

---

lor din Bălăceana, com. de I. Boca: «Când te mănâncă *Puriciĭ* nóptea, va plouà»;— Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, Cernăuţĭ 1894, No. 79: «Se crede că dacă *Puriciĭ* mănâncă tare pe cine-và, va plouà»;—S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 118: «Dacă *Puriciĭ* maĭ mult decât altă dată muşcă, urméză maĭ totdeauna plóie»;—G. S. Ioneanu, *Mică colecţiune de superstiţiile poporuluĭ român*, Buzĕŭ 1888, p. 88;—S. Theodorescu-Chirilean, *Credinţe relative la prevederea timpuluĭ*, publ. în *Gazeta sătĕnuluĭ*, an. IV, p. 442:—«Când te mănâncă *Puriciĭ* ḑiua, plouă de grabă»; — a celor din Transilvania, com. Făragăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când te pişcă *Puriciĭ*, are să ploue.»

(1) Cred. din Transilvania, com. Chiciud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de I. Boca.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de V. Greciuc.

(4) Cred. Rom. din Transilvania, com. Felfalăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Reghinul-maghiar, com. de d-l Th. A Bogdan.

(6) Avram Igna, op. cit., p. 175.

eraŭ atuncĭ pe acest pămînt plin de păcate, şĭ-a luat cârja şi haid! rezĕmându-se pe ea, căcĭ dór şi pe vremea aceea maĭ tot aşà de bătrân erà ca şi acuma, se duse până la cel cu *ponoslu*. Şi găsindu-l îl întrebă că ce jalbă are?

«*Ponoslaşul*, fără multă codire, că dór ar sta în faţa luĭ Dumneḑeŭ, îĭ spune verde frumos, că are un vecin mare, puternic şi neîntrecut în frumuseţe. Acesta însă, încreḑut în tăria şi frumuseţea luĭ, nu are stare nicĭ până aĭ păşì un pas saŭ aĭ înghiţì o îmbucătură, făr' tot sare şi jócă de diminéţa până séra şi de séra până diminéţa, aşà cât nu-ĭ modru ca să o ducă multă vreme în pace şi linişte.

«*Dumneḑeŭ*, pentru ca să fie maĭ convins despre starea lucruluĭ, nu făcù alt ce-và, făr' se cerù ca să-l lase în cortel peste nópte.

«Cât ce se culcară cu toţiĭ, care la locul luĭ, şi îşì rezemă şi *Dumneḑeŭ* capul de un moşinoiŭ presurat cu frunze moĭ şi florĭ mirositóre, auḑì numaĭ un sgomot, de gândiaĭ că mere *carul cel de foc*, aşà larmă făceà vecinul căruia nu numaĭ că nu-ĭ staŭ picióreIe nicĭ un pic, făr' chiuià de sunà locul.

«Vĕḑênd *Dumneḑeŭ* că nu-ĭ modru de odihnă, îşĭ luă rĕmas bun şi se cam maĭ duse, spuindu-ĭ *ponoslitoruluĭ* că diminéţă îĭ va chemà de faţă.

«Înfăţişându-se a doua ḑi diminéţa, fără multă vorbă, îĭ spuse Dumneḑeŭ *scârbaşuluĭ*, că nicĭ maĭ mult, nicĭ maĭ puţin, fără să se mute de unde îĭ erà locul.

«Acela însă nu se învoì, spunêndu-ĭ că acolo s'a născut şi acolo trebue să şi trăéscă.

«Auḑindu-ĭ Dumneḑeŭ rĕspunsul şi vĕḑêndu-ĭ obrăznicia, nu făcù alt ce-và, fără luându-l de o mână îl asvârlì de sărì maĭ de o poştă. Apoĭ, uitându-se după el, că cum merge sărind, ḑise:

— «Pe cât aĭ fost de frumos şi de sdravĕn, pe atâta de amărît şi de negru să fiĭ, — stare să nu aĭ, fără sărind din un loc în altul, ḑiua şi nóptea să aĭ de pismaş pe vecinul tĕŭ, căruia hodină nu ĭ-aĭ dat nicĭ ḑiua, nicĭ nóptea!

«Şi de atuncĭ despre neodihnitul acela se crede că s'a prefăcut în *Puricele* de aḑĭ» (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Tot la Româniĭ din *Transilvania* se maĭ află încă şi următórele credinţe despre *originea Puriceluĭ*, precum şi despre ceĭ ce aŭ mulţĭ *Puricĭ* şi-ĭ omóră.

Puricele e *calul Draculuĭ* (1).

Puricele e armăsarul pe care a călĕtorit *Sătana*, când s'a bătut cu Dumneḑeŭ (2).

Puricele e calul alungat din ciurda *Diavolului* (3).

Puricele e făcut din lacrimele *Sataneĭ* (4).

Puricele s'a făcut din *stavariul Sataneĭ* (5).

Puriciĭ s'aŭ făcut maĭ întâiŭ pe sumanul *Draculuĭ*, şi de aceea-s negri (6).

Cine are *Puricĭ* maĭ mulţĭ, pe acela îl iubesce *Dracul* maĭ tare (7).

Cine are *Puricĭ* mulţĭ, se ţine de duşmanul *Draculuĭ*, că ĭ-a furat averea (8).

De vreĭ să scapĭ de *Dracul*, omóră toţĭ *Puriciĭ* din casă (9).

Dacă aĭ omorît *Puricĭ* mulţĭ, *Dumneḑeŭ* ţi-ĭ cel maĭ mare prieten (10).

Când omorĭ un *Purice* ḑi: «Pieĭ Satană!» că móre un drac (11).

O sută de capete de *Purec* în aţă de le veĭ înşirà, nu veĭ maĭ avé nicĭ un *Purec* la casă (12)

Afară de legendele, datinele şi credinţele, înşirate până aicĭ, maĭ aŭ Româniĭ despre *Purice* încă şi o mulţime de cimiliturĭ.

Iată vre-o câte-và şi din acestea:

(1) Cred. Rom. din Sereţel lângă Bistriţa.
(2) Cred. Rom. din Bistriţa.
(3) Cred. Rom. din Bistriţa.
(4) Cred. Rom. din Bileag.
(5) Cred. Rom. din Milaşul-mare.
(6) Cred. Rom. din Săcal.
(7) Cred. Rom. din Vuşfalăŭ.
(8) Cred. Rom. din Seplac.
(9) Cred. Rom. din Beşineŭ.
(10) Cred. Rom. din Ţaga.
(11) Cred. Rom. din Săcal.
(12) Cred. Rom. din Fărăgăŭ. — Tóte credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

un boŭ:
ɘ calcă
ɪo vede,
ɔ pasce
unósce.

un boŭ negru,
ɛgru,
ɜ sare
ă n'are,
ɜ pasce
unósce.

un boŭ:
ınde sare
ă n'are,
ɜ pasce
unósce.

un cal
un mal:
ɔ sare
ă n'are,
ɔ pasce
unósce.

un cal mare:
ɔ sare
ɪe cunósce,
ɔ pasce
unósce.

un cal mare:
ɔ sare
ă n'are,
ɔ păşesce
ɔşesce.

ɔ pasce
ınósce,
ɔ sare
ı n'are.

sare
mă n'are?

Ce sare
Şi urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce?

Am un căluşel
Mic şi sprintenel,
Negru ca corbul,
Iute ca focul:
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un căluţ
Negru ca corbul,
Iute ca focul:
Pe unde scopcesce
Urma nu i se găsesce,
Iar pe unde pasce
Urma i se cunósce

Am un mânzuleţ negru:
De unde pasce
Se cunósce,
De unde sare
Urmă n'are.

Ce e negru ca ciaunul,
Roşietic ca păunul,
Şi cu dinţĭ îngrozitorĭ,
Când te-apucă te 'nflorĭ?

Săritură de ciută,
Urmă de nimică.

Ce e mic mititel,
Se tulbură Vodă de el?

Nĭic ni escu,
Laĭ ni escu
Şam i răulu lu ursescu?

Am o vacă négră
Şi piele n'are
Nicĭ de o técă.

Ţup icĭ,
Ţup colea,
Hi hara.

Ţup de icĭ, ţup de coleà,
Popârlita popârleà.

Pe cósta luĭ Perpeleag
Se dă Iancu peste cap.

Ce-ĭ mic ca şi-un fir de mac
Şi sare 'n sus ca şi-un ţap?

Am un dobitoc ce tot mănâncă şi nicĭ nu se satură vre-odată, nicĭ nu se culcă.

Ce se nasce în luna luĭ Martie, supĕră pe tótă lumea, doĭ îl gonesc, doĭ îl prind, şi móre în cetate de óse?

În luna luĭ Martie săritura luĭ ca a căprióreĭ, umblă cincĭ ómenĭ să-l prindă şi nu-l pot prinde, îl prind apoĭ doĭ şi îl bagă în cetatea feteĭ şi acolo îl omóră.

Porc nu-ĭ şi zurnă are.

Grochĭ nu adară ş-pr-ĭu arimă
Fraţi suţ tra să zgrimă (1).

Afară de *Puricele,* despre care ne-a fost până aicĭ vorba, adecă de *Puricele comun* saŭ *Puricele de casă*, numit în unele părţĭ locuite de Românĭ şi *Condrăţel* (2), maĭ există încă şi alţĭ puricĭ, precum bună-óră *Puricele de câne,* lat. Pulex canis (3), care sémĕnă cu cel comun şi care se nutresce asemenea cu sânge.

Decĭ atât cel comun cât şi cel de câne figuréză fórte adese-orĭ într'o sémă de proverbe şi ḑicale.

Iată vre'o câte-và şi de acestea:

Cine dórme cu câniĭ, se scólă plin de puricĭ.

Saŭ:

Cine dórme cu câniĭ, se scólă cu puricĭ.

Saŭ:

Cine se culcă cu câniĭ, se scólă cu puricĭ, —

(1) Din colecţiunea mea din Bucovina. Veḑĭ şi G. Popescu-Ciocănel, *Basme, Snóve şi Ghicitorĭ,* Ploescĭ 1898, p. 40; —dar maĭ ales Art. Gorovei, *Cimiliturĭ,* p. 308-311;—Idem, *Cimiliturĭ,* publ. în *Şeḑĕtórea,* an. VII, Fălticenĭ 1902, p. 121.

(2) *Noua Revistă Română,* an. I, p. 377.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 12.

ce însemnéză atâta cât: «cine se amestecă cu ceĭ rĕĭ
ıtă rele învĕţăturĭ»; saŭ: «după rĕŭ, rĕŭ îţĭ vine.»

Purecile cât de mic, dar sare ca o căprióră, —

ıă: «voinicia nu stă în mărimea trupuluĭ.»

Puricele, când îĭ place, —
Cât un elefant îl face,

ice pentru ceĭ mincinos.

Puricele te pişcă,
Rĕŭ mare nu-ţĭ face,
Dar îl prindĭ
Şi-l ucidĭ.

ıésta ne învaţă ca rĕul să-l depărtăm până a nu se mărì.

Puriciĭ fac gonitóre,
Iar păduchiĭ vînătóre,—

ıă: «vrăşmaşiĭ ne prigonesc, iar duşmaniĭ se lipesc de noĭ.»

Şi din puric va să scótă sĕŭ —

lice despre cel cumplit şi sgârcit.

Pentru un purice îşĭ arde plapoma;
Pentru un purice svârle plapoma pe foc;
Pri un puric ardu cerga
(Pentru un puric arde cerga) —

lice pentru ceĭ iuţĭ şi mânioşĭ.

Îĭ cântă puricele în ureche;
I-a întrat un purice în ureche;
Ce purice ţĭ-a întrat în ureche? —

ıă: ĭ-aŭ întrat gândurĭ rele în cap, şi nu se póte odihnì
ıupĕrare.

I s'a făcut inima cât un purice, —

ıă: s'a băgat în tóte rĕcorile de spaimă, frică.

Nu face mulţĭ puricĭ;
Nu face puricĭ într'un loc;
Nu face prea mulţĭ puricĭ, —

ıă: nu stă mult într'un loc.

A face puricĭ, —

a fi nerăbdător, saŭ: a i se face de cértă.

A scuturà de puricĭ;
A scuturà puriciĭ cui-và, —

adecă: a bate; l-am scuturat de puricĭ, l-am bătut.

Cum te-ar pişcà un purice, —

adecă: lucru de nimic, de puţină însemnătate, mică pagubă mică durere.

Te aştéptă cu inima cât un purice,—

adecă: cu frică, cu grózā (1).

Cât un purice, —

adecă: mic de tot. Adesea se aude: «*mi se făcuse inima cât un purice de frică.*»

Albì-ţì-ar Dumnedeŭ puriciĭ şi ochiĭ! —

Se dice în mod sarcastic, când vreĭ să-ţĭ baţĭ joc de cine-và.

A puricà—

A adunà ce-và cu de-amănuntul.

A mâncà ca un purice,—

adecă: fórte puţin.

Par'că mĕ muşcă un purice, —

adecă: aşà nu-mĭ pasă.

Mâncà-te-ar puriciĭ! —

Blestem popular, ce se dice în glumă.

Mâncà-te-ar puricii din brânză! —

adecă: mâncà-te-ar viermiĭ.

Te purică nuéua luĭ Roman,—

adecă: curând aĭ să fiĭ mângâiat la spate cu vre-o sfîntă de bătae.

Mi s'aŭ cernit puriciĭ, —

adecă: habar n'am, puţin îmĭ pasă.

Cursă de puricĭ,
Şi rogojină cu mânecĭ, —

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor,* vol. I, p. 374 şi 628—630.

adecă: lucrurĭ imposibile, neaudite.

A fi bogat ca cânii de purici, —

se dice în bătae de joc celor săracĭ (1).

Fiind-că *Puricele* e sprinten, sare iute, sus şi departe, ast-fel că numaĭ de abià-l poţĭ zărì, de aceea figurézǎ el fórte adese-orĭ şi la începutul unor poveştĭ saŭ basme.

Étă şi un ast-fel de început al uneĭ poveştĭ din *Bucovina*:

A fost odată,
Ca nicĭ odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povestì.
Pe când se potcovià
Purecele la un picior
Cu 99 de oca de fier
Şi-ĭ rĕmâneà călcâiul tot gol,
Şi în slava ceruluĭ sărià
Şi din gur' aşà diceà:
— Aoleo şi vaĭ de mine,
Că nu sunt potcovit bine!

Altul din Ungaria:

A fost odată,
Ca nicĭ odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povestì,
Că io nu-s dător a minţì,
Ca un *Purice-a* plesnì,
Că-l luaĭ de spinare
Şi-l aruncaĭ pe *are* (2),
Area se crăpară
Puricele sburară;
Area se crăpă,
Puricele sbură (3).

Iar un om mic de statură, gros şi burduhos, e de regulă poreclit *Purice*, ceea ce se póte vedé şi din următórea chiuitură din *Moldova*, jud. Némţu, com. Bistricióra:

— Săĭ în sus, mĕĭ *Purice*!
— Nu maĭ pot de pântece,
C'am avut o mamă rea
Şi m'a crescut cu hârbul,
De mĭ-a crescut burduvul (4)!

În fine e de observat şi aceea că de la cuv. *Purice*, care se rostesce altmintrelea şi *Purece*, *Purec* şi *Puric*, pl. *Pureci* şi *Purici*, augm. *Purecan*, dim. *Purecaş*, *Puricaş*, *Purecel* şi *Puricel;* la Românii din Meglenia: *Puric* şi *Puriţi* (5); la

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(2) *Are* = faţa şureĭ.
(3) Com. de d-l El. Pop.
(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folklorice*, vol. I, partea II, p. 1.433.
(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*, partea II, p. 110.

ceĭ din Macedonia: *Pùric* şi *Puríc* (1); iar la ceĭ din Istria: *Purec, Purecĭŭ* şi *Puric* (2) s'a format în decursul timpuluĭ verbul *a purecà* şi *a se puricà*, adecă a prinde puricĭ de pe unele obiecte saŭ de pe sine, şi subst. *Purecare* şi *Puricare* = prinderea puricilor; şi *Purecărie* = o mulţime de puricĭ.

Puricĭ saŭ *Puriceĭ*, se numesce şi o mâncare, care se face aşà: puĭ într'o tigae untură próspĕtă de porc şi în ea dumicĭ turtă. Acéstă amestecătură se înfierbîntă pe foc şi apoĭ amestecându-se se mănâncă cu lingura (3).

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; — Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 50 şi 326.

(2) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, Bucurescĭ 1900, p. 119.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

PLOŞNIŢA DE CÂMP.

(Pentatoma baccarum L.)

Sub cuv. *Ploşniţă* saŭ *Stelniţă* înţeleg Românii, pe lângă *Ploşniţa de casă*, încă şi alte specii de insecte pe carĭ le numesc eĭ parte după locul şi plantele pe carĭ trăesc şi parte după făptura şi colórea corpuluĭ lor.

Acelea sunt:

Ploşniţa de pom, *Ploşniţa de fragĭ*, *Ploşniţa de căpşunĭ*, *Ploşniţa de smeură* (1), *Stelniţa de pom* (2) şi *Stelniţa de pere* (3), lat. Pentatoma baccarum L. saŭ Mormidea baccarum Am.

Ploşniţa de câmp, *Ploşniţa albăstrie*, *Ploşniţa verḑie*, lat. Pentatoma prasinum L. saŭ Cimex prasinus L.

Ploşniţa de scórţă, *Ploşniţa sură*, lat. Pentatoma grisea L.

Ploşniţa de grădină, *Ploşniţa de legume*, *Ploşniţa verde*, *Ploşniţa albastră*, *Ploşniţa vînĕtă*, lat. Strachia oleracea Hhn saŭ Cimex oleraceus L.

Ploşniţa de câmp, *Ploşniţa sură*, *Ploşniţa gălbióră* (4), lat. Syromastes marginatus L.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina şi a celor din Moldova, com. Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Gr. Olariŭ: «*Ploşniţa de pom* trăesce prin grădinĭ pe pomĭ roditorĭ şi zăhăroşĭ, iar la câmp saŭ pădure pe fragĭ, pe căpşunĭ şi pe smeură.»

(2) Teod. Rotariŭ, *Inimiciĭ pomilor şi mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporuluĭ*, an. I, Pesta 1867, p. 104: «*Stelniţele de pom* găuresc scórţa şi sug părţile cele dulcĭ cu cari se nutresce pomul. Din găurile făcute de *Stelniţe* capĕtă pomiĭ o arsură care se numesce *rac*. Fiind-că ele-s de o colóre cu scórţa pomilor, le descoperim fórte cu greŭ, totuşĭ trebue căutate în gemĕnările crengilor şi apĕsate cu o cârpă saŭ cu o aschie.»

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de George Galan şi Iléna Cârstean: «*Ploşniţele de câmp* sunt *verḑĭ* şi *gălbióre* şi put fórte urit»; — tot de acolo, dict. de George Cârstean: «*Ploşniţa de câmp* are putórea reà, miros

Ploşniţa de pădure, lat. Alydus calcaratus L.

Despre *Ploşniţele* saŭ *Stelniţele* acestea şi cu deosebire despre cea de pom există la Românii din unele părţi ale *Transilvaniei*, precum bună-óră a celor din com. Ţaga, următórea legendă:

«Ḑice că *Sân-Petru* s'a dus odată la un alt apostol pe omenie, bună-óră cum mergem şi noi aḑi unul la altul.

«Apostolul, la care s'a fost dus *Sân-Petru*, chiar în ḑiua aceea primise o coşarcă plină de pere, de-ţi fugiaŭ ochii pe ele şi gura-ţi slobodià apă vĕḑêndu-le, aşà de frumóse eraŭ.

«*Sân-Petru*, căruia îi plăceaŭ pómele minunat de bine, nu aşteptă mult îmbiat făr', ostenit cum erà, ca omul ce făcuse un drum lung şi ostenicios pe o vreme căldurósă, de ţi se aprindeà sufletul în trup, începù a-şi alege tot perele cele mai frumóse, dar când da să le bage în gură, spre a-şi astîmpĕrà setea, ele se prefăceaŭ în nisce gujulii mici pestriţe urîte şi greţóse.

«Numai atâta i-a trebuit lui *Sân-Petru*, care şi până atunci erà din cale afară greţos, şi de odată şi luă coşarca şi o aruncă în drum cu pere cu tot:

«N'a apucat însă bine a aruncà coşarca şi iată că tóte perele din trînsa se schimbară în nisce gujulii mici şi iuţi şi o luară la fugă care în cotro.

«Despre aceste gujulii se crede că ar fi *Stelniţele de pere*» (1).

Tóte *Ploşniţele* acestea, fără deosebire, aŭ şi rĕspândesc un miros fórte neplăcut.

De aici vine apoi şi credinţa Românilor din alte părţi, tot din *Transilvania*, că *Ploşniţele* saŭ *Stelniţele* acestea sunt făcute din ochii dracilor din iad (2), saŭ din bróscele femeilor vrăjitóre (3), saŭ sunt stropi din balele Satanei (4), şi de aceea put ele aşà de greŭ şi de urît (5).

---

straşnic urit»;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţean: «*Ploşniţa de câmp* pute fórte urît»; — a celor din Moldova, com. Oprişeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Ploşniţa de câmp* e numai de un fel, trăesce pe câmp, şi amirósă greŭ.»

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom din Cătina.

(3) Cred. Rom. din Sântu.

(4) Cred. Rom. din Şona.

(5) Cred. Rom. din Cătina, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Din causa acésta apoĭ şi fructele pe carĭ se pun ele nu e chip să le mănâncĭ, aşà de tare se infectéză de mirosul lor cel puturos şi respingĕtor (1).

Maĭ departe se dice că dacă vre-una din *Ploşniţele* acestea, carĭ sunt de regulă cu mult maĭ marĭ şi maĭ puturóse decât *Ploşniţa de casă*, te va muşcà, atuncĭ poţĭ căpĕtà *venin rĕŭ* şi nu te poţĭ altmintrelea vindecà de muşcătura lor, fără numaĭ dacă te spelĭ cu apă caldă. Iar dacă te spelĭ cu apă rece, e cu mult maĭ rĕŭ (2).

Din causa acésta apoĭ maĭ fie-care Român se feresce cât e cu putinţă de a pune mâna pe acest soiŭ de insecte, una ca nu cum-và să fie muşcat, şi al doilea ca să nu i se împuţéscă mânile (3).

Dacă are cine-và *Stelniţe de pere* între perele sale, şi voesce să scape de ele, să afume perele cu fum din frunze de *Potrócă*, şi atuncĭ tóte Stelniţele per (4).

Saŭ: se omóră o brócă de la o femee vrăjitóre, că apoĭ nu maĭ vede *Stelniţe* în viéţa sa (5).

În fine se dice că dacă se aduc saŭ se întîmplă să intre singure maĭ multe *Ploşniţe de câmp* în casă, acestea îndată omóră şi mănâncă o parte din cele de casă, iar cea-laltă parte, ce maĭ rĕmâne, simţind că se află în casă *Ploşniţe de câmp*, după *amirosul* cel urît al acestora, îndată părăsesc casa şi fug în cotro apucă (6).

---

(1) Dict. de maĭ mulţĭ Rom. din Bucovina, în special de Maria Dutcă din Budeniţ: «*Ploşniţa de câmp* cum pică pe o pómă, póma aceea nu se póte maĭ mult mâncà, pentru că e fórte puturósă.»

(2) Cred. Rom. din Pârtescĭĭ-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ.

(3) Dict. de George Cârstean din Galanescĭ: «*Ploşniţa de câmp*. dacă o prindĭ în mână, ţi se împuţesc mânile.»

(4) Dat. şi cred. Rom. din Boziaş.

(5) Dat. şi cred. Rom. din Spinĭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Dat. şi cred. Rom. din Frătăuţul vechiŭ, dict. de Andreiŭ Dascal şi Axenia Sofroni;—a celor din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ: «*Ploşniţa de câmp* e cu mult maĭ mare decât cea de casă, şi dacă se întîmplă să intre într'o casă, unde sunt *ploşniţe*, le mănâncă pe cele de casă.»

VACA DOMNULUĬ.

(Lygaeus equestris L.)

Vaca Domnuluĭ, masc. *Boul Domnuluĭ*, numită în Bucovina încă şi *Nĭeluţă*; în Moldova: *Vaca Domnuluĭ* (1); în Transilvania: *Vaca Domnuluĭ* (2), *Boul Domnuluĭ* (3) şi *Pascĭ* artcl. *Pascile* (4), iar la Româniĭ din Macedonia: *Pascaliţă* (5), e un insect frumuşel, lătăreţ şi lungăreţ, de colóre roşie şi împestriţat cu pete negre şi puĭ albĭ.

Despre acest insect, care se póte observà maĭ cu sémă pe la începutul primăveriĭ pe lângă păreţiĭ caselor şi aĭ grajdurilor, pe lângă gardurĭ şi gunóie, precum şi pe pietre şi

---

(1) Com. de mult regretatul Melchisedec, fostul Episcop al Romanuluĭ şi membru al Academieĭ Române: «Insecta lungăréţă, roşie şi cu puncte negre, care ese într'un numĕr fórte mare primăvara pe lângă gardurĭ, gunóie, precum şi în alte locurĭ, se numesce în Moldova: *Vaca Domnuluĭ*»; — com. de d-l Dimitrie Mânăstirean, institutor în Botoşanĭ: «*Vaca Domnuluĭ* e roşie cu pete negre. Ea trăesce în familie şi ese la sóre maĭ cu sémă primăvara pe lângă gardurĭ.»

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l T. Frâncu: «*Boul Domnuluĭ* se numesce în Munţiĭ apusenĭ aĭ Transilvanieĭ acel insect roşietic şi lungăreţ, care ese fórte de timpuriŭ primăvara şi se strînge une-orĭ cu sutele pe lângă păreţĭ.»

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi. — Aicĭ e de însemnat că Româniĭ din Dacia traiană confundă adese-orĭ insectul acesta cu *Buburuza* saŭ *Măriuţa* şi de aceea uniĭ le daŭ amînduror insectelor acestora numirea de *Vaca Domnuluĭ*, masc. *Boul Domnuluĭ*. Tot aşà fac cu aceste două insecte şi o sémă de Românĭ din *Macedonia*, dându-le amândurora numirea de *Pascaliţă*, fiind-că şi unul şi altul se arată cam pe atuncĭ când cad şi *Pascile*.

răchițele cele putregăióse, există la Românii de pe *Câmpia Ardélului*, com. Grebeniș, următórea legendă:

«Dice că *Maica Sfîntă*, când a născut pe Domnul Christos, nu aveà destul lapte în țâțișórele sale, și de aceea trimise ea la un vecin, care aveà o mulțime de vacĭ mulgĕtóre, ca să-ĭ deà puțin lapte, căcĭ nu aveà cu ce să-șĭ lăpteze fiul.

«Vecinu-so însă, sgârcit din fire, după cum îs de-arândul toțĭ ómeniĭ moșierĭ, n'a vrut să-ĭ deà nicĭ un picur, dicênd că el nu dă lapte la vrăjitóre ca să-ĭ ducă norocul de la vacĭ.

«*Maica sfîntă*, vĕdênd că nu ĭ-a dat nicĭ un picur de lapte și pe de-asupra a făcut-o încă și vrăjitóre, s'a supĕrat fórte tare, dar n'a dis nimic, fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care aveà numaĭ o singură vacă, și de la acela a cerut să-ĭ deà lapte de o groșiță, căcĭ îĭ erà óre-cum ca de la un om sărac să céră de pomană.

«Vecinul cel sărac îĭ dete lapte, și încă maĭ mult de cum ĭ-a trebuit, dar de luat banĭ nicĭ vorbă.

«*Maica sfîntă*, vĕdênd bunătatea luĭ cea mare, se bucură și-l alduì dicênd:

— «Când veĭ merge în grajdul tĕŭ, să te ajungă darul luĭ Dumnedeŭ ca să n'aĭ unde-țĭ pune laptele, așà de mult și de bun să fie!

«Și cum l-a alduit *Maica sfîntă*, așà s'a și întîmplat.

«Mergênd adecă vecinul cel sărac în diua următóre în grajd nu se putù destul mirà vĕdêndu-șĭ grajdul plin de vacĭ, care de care maĭ grase și maĭ frumóse.

«Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară sgârcit, *Maica sfîntă* îl blestemă dicênd că în diua următóre, pe când va merge să-șĭ mulgă vacile, nimic în ocólele luĭ să nu găséscă fără numaĭ pustietate și tot felul de *gujuliĭ*.

«Și cum a dis, chiar așà s'a și întîmplat.

«Mergênd în diua următóre vecinul cel bogat în ocólele luĭ ca să-șĭ vadă și mulgă vacile, n'a aflat nicĭ o singură vacă, fără o mulțime de *gujuliĭ* roșiĭ și cu puncte negre pe spate, carĭ se tăvăliaŭ în țĕrîna de pe lângă părețiĭ ocólelor.

«Și pe aceste gujuliĭ le-a numit apoĭ *Vaca Domnuluĭ*» (1).

După o altă legendă, și anume de pe *Câmpia Ardélului*,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Vaca Domnuluĭ e făcută din *sângele Ileneĭ Consângeneĭ*, care a fost omorîtă de *Voinic înflorit* în ajunul Pascilor.

Iată şi legenda respectivă:

«Nu sciŭ, ḑeŭ, dar totuşĭ cred că o fi hăt multă vreme de atuncĭ, de când *Ileana Consângeana* cea mândră şi frumósă, umblà cu *Voinic înflorit*, ţinêndu-se de după brâŭ şi doinind horĭ de sunaŭ munţiĭ şi ţi se făceà inima isvor de lacrămĭ la auḑul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numaĭ erĭ vremea când sfîntul *Archanghel Gavril* umblà şi el ca un moşnég rĕzimat în cârja-ĭ de oţel, dând ómenilor veste, că Dumneḑeŭ pe capul lor o să trimită potop de limbĭ străine şi nemernice, de nu se vor îngăduì cu pisma şi de nu vor încetà cu sudălmile. *Sfîntul Gavrilă*, umblând multă lume împĕrăţie, în un vârf de rîpă piezişă, de te îmbĕtaĭ uitându-te din vârful eĭ, în jos, întâlnitu-s'o şi cu *Ileana Consângeana* ce din ochĭ plângeà şi din gură doinià, şi cu *Voinic înflorit*, cu care dat-aŭ în poveştĭ, după cum daŭ toţĭ drumariĭ, când rânduesce Dumneḑeŭ ca să se întâlnéscă.

— «Până unde, moşule?» îl agrăì *Voinic înflorit*.

— «Până maĭ departe decât tine, voinice!» îĭ rĕspunde *Archanghelul Gavrilă*.

«Pe fecior îl cuprinde roşéţa până după urechĭ de ruşine, auḑindu-ĭ vorbele — căcĭ cum nu, când un moşnég ca el se laudă,— că «până maĭ departe decât el,» ca şi când el nu ar fi voinic ca să umble maĭ mult şi maĭ departe decât un moşnég gârbovit de bătrân şi alb de cărunt.

— «Heĭ moşule, că slăbănog mĕ maĭ ţiĭ, când îmĭ ḑicĭ că nu-s în stare a drumărì cât d-ta.

— «Voinice, glasul tĕŭ puternic şi dulce de aḑĭ într'un an nu se va maĭ auḑì.»

— «Şi de ce?»

— «Aşà vrea Dumneḑeŭ.»

— «Aşà ar fi de aĭ fi tu frate cu Christos»,—îĭ rĕspunse feciorul a batjocură.

— «Voinice, de nu oiŭ fi frate cu Christos, apoĭ cu *Sân-Petru* a bună-sémă,—de nu creḑĭ haĭ prindem rĕmaş, că de aḑi în un an o să ne întâlnim iară. Tu însă pe atuncĭ îĭ fi maĭ neputincios decât cum ţi se pare că îs eŭ acum.

— «Bine, fie cum ḑicĭ, dar grijĭ că de câştig rĕmaşul, apoĭ vaĭ de chica ta!» îĭ rĕspunde voinicul.

— «Fie!»

«Dorindu-şĭ drum bun, fie-care se duse cu gândul ca să-şĭ câştige rĕmaşul.

— Cine a fost acel moşnég îndrăsneţ? — îl întrebă *Ileana Consângeana*,—căcĭ mi se pare că nu e aşà de bătrân, după cum îl arătà pĕrul. Măĭ, acela a fost un voinic, orĭ scie Dumneḑeŭ cine, numaĭ om bătrân nu a fost.

— «Şi de pe ce l-aĭ cunoscut?»

— «De pe ce? Iac' când mĭ-a dat mâna, m'a strîns cu atâta foc, cât îmĭ venià să-mĭ ardă sufletul de căldura mâniĭ luĭ.

«Voinicul auḑind-o se mânie de nu maĭ semĕnà maĭ mult a om făr' a fiéră sălbatică, şi aşà mânios, cum erà, se năpustì asupra frumóseĭ copiliţe şi luând-o de cap o asvârlì pe rîpă în jos de sfărmĭ şi bucăţele se făcù. După aceea o luă la fugă, de gândiaĭ că să mănânce pămîntul şi nu alta.

«Aşà a umblat multă lume, până a sosit vremea ca să se împlinéscă anul de când s'a rĕmăşit cu moşnégul.

«Când maĭ erà o ḑi până la an, *Voinicului* ĭ-a venit în minte de rĕmaşul făcut, şi uitându-se într'o fântână, se vĕḑù maĭ slab şi maĭ petrecut ca cum erà atuncĭ moşnégul. Se supĕră rĕŭ, vĕḑênd că perde rĕmaşul, şi în necazul luĭ se aruncă în fântână, dar fântâna nu-l primì, căcĭ aşà a fost voia luĭ Dumneḑeŭ. Erà îmbătrânit rĕŭ bietul *Voinic înflorit*, căcĭ gândurile şi supĕrarea îĭ învârstă faţa cu o mulţime de sbârciturĭ, iar pĕrul, din negru ce erà, îl prefăcuse în alb ca omĕtul. Gândurile îl puseră bine, căcĭ el în o mânie, orĭ póte în un cés făr' de noroc îşĭ omorîse pe scumpa luĭ *Ileana*, aruncând-o în jos pe rîpă.

«*Archanghelul Gavrilă*, care le scià tóte cele întîmplate, înschimbându-se în un voinic frumos ca un sóre şi voinic ca un craiŭ şi vitéz ca un leŭ, se suì călare pe un armăsar negru ca nóptea şi iute ca vîntul, şi se duse la rîpa unde trebuiaŭ să se întâlnéscă. Voinicul înflorit, chiar fără voia luĭ, se trezì că şi el ajunse până la rîpa unde s'a fost rĕmăşit cu moşnégul drumeţ.

«Maĭ mare ĭ-a fost spaima, când în locul moşnéguluĭ de odinióră întâlnì un voinic, ca şi care el nu maĭ vĕḑuse.

— «Bună ḑiua, — *Voinic înflorit.*»

— «Mulțam om de omenie, dar eŭ nu-s *Voinic înflorit*, că-s un moşnég încăruntit.

— «Heĭ, heĭ, veḑĭ că aĭ ajuns aşà după cum ţĭ-am fost spus,—aşà că tu aĭ îmbătrânit şi eŭ am întinerit.»

— «Aşà-ĭ, că voia luĭ Dumneḑeŭ cine ĭ-o póte strică. El póte face cum vrea, noĭ ceştĭ ómenĭ slăbănogĭ trebue să ne lăsăm voieĭ luĭ.

— «Aşà-ĭ, aşà-ĭ, dar cum stăm cu rĕmaşul? Unde ţĭ-e fata cea frumósă, la care maĭ mult credeaĭ decât la Dumneḑeŭ.

— «O murit atuncĭ!

— «O murit că o aĭ omorît tu, netrebnicule.

— «Eŭ nu, făr' din voia luĭ Dumneḑeŭ a murit.

— «Ba nu, nemernicule, că tu o aĭ aruncat pe stâncă în jos. Eŭ sciŭ că am vĕḑut urma pe unde o lunecat.»

— «Asta nu-ĭ adevĕrat, că eŭ sciŭ, că dór eŭ o am îngropat-o cu popa din satul vecin, de nu creḑĭ, vino să-ţĭ arăt mormîntul.

— «Asta e o minciună încornorată, căcĭ tu o aĭ omorît, haĭ ca să-ţĭ arăt că unde-ĭ sângele eĭ.» Şi ducêndu-l îĭ arată o roşéţă, care nu erà alt ce-và decât o mulţime de insecte roşiĭ şi mărunte.

«Veḑĭ tu aceste gujuliĭ,—ele sunt făcute din sângele *Ileneĭ Consângene.*»

«*Voinic înflorit* auḑindu-l se înspăimîntă aşà de tare, de din om cărunt şi gârbovit ce erà se prefăcù în o insectă mică şi négră, care şi aḑĭ plânge mereŭ după mult iubita luĭ Iléna. Ómeniĭ îĭ ḑic *Grieruş;* iar la insectele făcute din sângele Ilénei le ḑic *Pascĭ*, căcĭ chiar în ajunul Pascilor a fost aruncată pe rîpă în jos» (1).

Pe lângă legendele acestea maĭ există, tot la Româniĭ din *Transilvania*, despre *Vaca Domnuluĭ* încă şi următórele credinţe:

Vaca Domnuluĭ de timpuriŭ a vedé e semn de primăvară căldurósă (2).

---

(1) Publ. de d-l Th. A. Bogdan în *Revista Bistriţeĭ*, an. I. Bistriţa 1903, No. 22.

(2) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

A aflà maĭ multe *Vacĭ de ale Domnuluĭ* la un loc mórte e semn că are să fie vara ploiósă (1).

A vedé *Vaca Domnuluĭ* pe arborĭ saŭ pe gardurĭ e semn că are să viscoléscă (2).

Vacile Domnuluĭ a le aflà ascunse e semn că are să fie ger (3).

Vaca Domnuluĭ prin casă a vedé e semn că Pascile vor fi friguróse (4).

Vaca Domnuluĭ pe lângă vatră a vedé e semn că primăvara are să fie scurtă (5).

Vaca Domnuluĭ pe la Crăciun de veĭ vedé, nu veĭ vedé-o pe la Pascĭ (6).

Vaca Domnuluĭ sub scórţă pe la Pascĭ de veĭ aflà, iea-ţĭ cojocul în spate (7).

Româncele din *Bucovina*, carĭ voesc ca vacile lor cele mulgĕtóre să deà lapte mult şi bun, caută într'o Marţĭ séra unde se află multe *Vacĭ de ale Domnuluĭ* adunate la un loc. A doua ḑi, adecă *Miercurĭ*, dis-de-diminéţă până ce nu rĕsare sórele, se duc iarăşĭ la locul respectiv, prind câte *ḑece* vacĭ de acestea, le duc acasă, le dumică mărunţel cu toporul saŭ cu barda, le pun într'o covăţică cu tărâţe, le amestecă bine cu acestea şi apoĭ le daŭ vacilor mulgĕtóre ca să le mănânce.

Făcêndu-se acésta şi fiind *Vaca Domnuluĭ* curată, se ḑice că vacile, carĭ o mănâncă amestecată cu tărâţe, daŭ apoĭ lapte mult şi bun (8).

---

(1) Cred. Rom. din Petilea.
(2) Cred. Rom. din Socol.
(3) Cred. Rom. din Balda.
(4) Cred. Rom. din Felfalăŭ.
(5) Cred. Rom. din Tonciŭ.
(6) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(7) Cred. Rom. din Patina. — Tóte credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.
(8) Dat. şi cred. Rom. din Frătăuţul-noŭ, dict. de Const. Rusu; — a celor din Galanescĭ, dict. de Ileana Cârstean: «*Vaca Domnuluĭ* e roşie şi de óre-ce e *curată*, femeile o daŭ vacilor în tărâţe ca să deà lapte.»

PLOŞNIŢA.

(Acanthia lectularia L.)

Unul dintre insectele cele maĭ neplăcute şi maĭ nesuferite este *Ploşniţa*, dim. *Ploşnicióră*, *Ploşniţa de casă*, numită altmintrelea în Bucovína încă şi *Stelniţă;* în Moldova: *Ploşniţă* (1); în Ţéra-Românéscă: *Păduche de lemn* (2) şi *Stelniţa* (3); în unele părţĭ din Transilvania, precum bună-óră în Braşov şi în împrejurimea acestuia: *Păduche de lemn* (4) şi *Păduche de părete* (5), iar în altele *Stelniţă* (6), *Stălniţă*, *Strălniţă* (7) şi *Părăscuţă* (8); în Banat: *Stelniţă* (9); în Ungaria: *Stelniţă*, *Ploscuţă* şi *Poluşcă* (10); la Româniĭ din Meglenia: *Tatabic* (11); iar la ceĭ din Macedonia: *Tahtabic* şi *Tartabic*, pl. *Tartabiţĭ* (12), lat. Cimex lectularius, Acanthia lectularia L.

Acest insect nu numaĭ că e fórte supĕrăcios, ci tot odată şi fórte viclén, pentru că el tótă ḑiua stă ascuns prin crăpătu-

---

(1) *Şeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ 1892, p. 191.
(2) Com. de d-l Dr. N. Leon.
(3) *Sănĕtatea*, an II, p. 77; — com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Păduchele de lemn* se maĭ numesce şi *Stelniţă*, pl. *Stelniţe*.»
(4) Com. de d-l T. Frâncu.
(5) *Cărţile săteanuluĭ*, an. 1886, p. 95 şi 158.
(6) Com. de d-l T. Frâncu.
(7) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXIII, p. 341 şi 344.
(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan.
(9) *Luminătoriul*, an. X, Timişóra 1889, No. 25.
(10) Com. de d-l El. Pop.
(11) Com. de d-l Per. Papahagi.
(12) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II, Bd. Leipzig 1894, p. 52 şi 332; — Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 331.

rile grindilor şi ale usciórelor, prin privazurile icónelor şi ale oglindilor, precum şi pe sub blănile ferestrelor şi prin paturĭ, şi numaĭ după ce înserézĕ, şi maĭ ales după ce s'aŭ culcat ómeniĭ, ese din ascundĕturile sale şi începe a alergà în colo şi încóce, până ce dă peste ómeniĭ ce dorm, cărora le suge apoĭ cu o ne maĭ spusă lăcomie sângele. Iar când ómeniĭ cércă să scape de el şi spre scopul acesta nu odată îşĭ mută paturile, se sue pe păreţĭ şi se slobóde de pe podelele poduluĭ drept în pat.

Locul original de vieţuire şi îmmulţire al *Ploşniţeĭ*, după credinţa şi spusa Românilor din *Bucovina*, nu sunt casele omenescĭ, ci ea de regulă se importézĕ din afară saŭ de prin alte case, în carĭ s'a pripăşit şi îmmulţit maĭ înainte. Iar importarea eĭ se întîmplă în maĭ multe chipurĭ, şi anume:

Când se aduce lut, balegă saŭ humă în di de sec, adecă: Lunia, Miercuria şi Vineria, şi maĭ ales când e *lună nouă*, şi cu lut, respective cu balegă saŭ humă de acésta se ung apoĭ casele (1); saŭ când se stinge var la lună nouă şi cu var de acesta se văruesce prin case (2); orĭ după cum cred şi spun Româniĭ din *Banat*, când se văruesc casele Marţia, Joia şi Sâmbăta (3).

Când se face foc cu lemne verdĭ saŭ ude de *răchită*, iar stăpâna de casă iea spuma de pe óle le ce se află la foc şi o aruncă unde apucă, atuncĭ din spuma acésta şi din ceea ce o slobóde răchita, amestecându-se la un loc, se nasc *ploşniţe* (4).

(1) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de Al. Piţul; — a celor din Costîna, com. de Nic. Naherniac; — a celor din Todirescĭ, com. de Nic. Rădăşan; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Ţuguiŭ; — şi a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Bahriŭ; — vedĭ şi Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, No. 99: «Lunia nu se aduce lut şi baligă de vită pentru uns în casă, căcĭ se crede că la din contră se vor ivì în casă *ploşniţe*.»

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpuluĭ, dict. de Pint. Tătărăŭ.

(3) Aurel Iana, *Din credinţele pop. rom. din Maidan* (Bănat), publ. în *Luminătoriul*, an. X, No. 25: «Se crede în popor că *Stelniţele* se fac în urma văruirií chiliilor Marţia, Joia, Sâmbăta.»

(4) Cred. Rom. din Fundul-Sadoveĭ, dict. de Gafiţa Crăciunaş, şi a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan, stud. gimn.

Când se aduce în casă *cetină*, adecă ramurĭ de brad şi molid (1) saŭ trunchiurĭ, surcele, găteje, putregaiurĭ, precum şi alte lemne de pe *agesturĭ*, cu scop ca să se facă foc dintr'însele, atuncĭ se aduc şi *ploşniţe*, căcĭ atât în cetina, cât şi în lemnele ce le aduce apa cine scie de pe unde şi le *agestresce* pe la încârniturĭ, între multe alte gujuliĭ se află şi ploşniţe. Decĭ dacă cetina şi lemnele acestea nu s'aŭ pus, îndată cum s'aŭ adus, pe foc, ci se maĭ lasă un timp óreşĭcare ca să se *sbicéscă*, atuncĭ es ploşniţele peste nópte dintr'însele şi se bagă prin tóte cotlónele şi ungherele caseĭ (2).

Când se întrebuinţéză la construirea şi ridicarea caselor *lemn rĕŭ*, adecă putregăios şi plin de umeḑélă, căcĭ în casa în care se află lemn de acesta, ploşniţele se fac cu mult maĭ de grabă şi maĭ lesne decât în acelea în care se află lemn sănătos şi uscat (3).

De aceea Româncele din *Bucovina*, cărora le e aminte ca să nu se pripăşéscă saŭ *propăşéscă*, după cum spun o sémă dintre dînsele, ploşniţele prin casele lor, se feresc de a unge şi a văruì casele în ḑi de sec, adecă Lunia, Miercuria şi Vineria şi maĭ cu sémă când e *lună nouă* (4). Asemenea se feresc ele, cât le este cu putinţă, de a face foc cu cetină, răchită verde şi cu lemne de pe agesturĭ şi cu deosebire a le lăsà peste nópte în casă ca să se usce (5).

Iar bărbaţiĭ, când voesc să construéscă vre-o casă, caută cu cea maĭ mare luare de sémă ce fel de lemn e acela ce vor să-l întrebuinţeze spre construire.

Uniĭ, şi maĭ ales ceĭ din *Ţéra-Românéscă*, aŭ datină, când dintr'o pădure se taie lemne pentru făcut casă, să lase nouĕ lemne cioplite în pădure, ca să putreḑéscă, ḑicêndu-se: «Acesta este lemnul *Păduchilor de lemn*, acesta este al *Carilor*», etc.

---

(1) Cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu; — a celor din Capul-Câmpuluĭ, dict. de Pint. Tătărăŭ; — şi a celor din Igescĭ, com. de I. Zilinschi.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de C. Ureche şi a celor din Pârtescĭĭ-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ.

(3) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

(4) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de Filaret Doboş.

(5) Dat. Rom. din maĭ multe sate din Bucovina.

ursindu-se ast-fel fie care lemn, apoĭ se ieaŭ lemne pentru casă, nu însă din cele ursite (1).

Maĭ departe, spun Româniĭ atât ceĭ din *Bucovina*, cât şi ceĭ din *Moldova*, că ploşniţele se pripăşesc prin case încă şi de prin cuiburile *Resturilor* (2), căcĭ căutând eĭ cuiburile acestora, după ce aŭ fost părăsite, să fi aflat o mulţime de ploşniţe într'însele (3).

Din causa acésta apoĭ ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ nicĭ nu suferă ca *Resturiĭ* să-şĭ facă cuiburile lipite de păreţiĭ saŭ de stréşina caseĭ, căcĭ, ḑic eĭ, că dacă vre-o femee dă cu peria de văruit pe păretele, unde se află vre-un cuib de *Restur*, atuncĭ ploşniţele îndată es din cuib şi răspândindu-se în tóte părţile intră şi în casă. Iar dacă peria cu care s'a văruit un ast-fel de părete se împrumută uneĭ vecine asemenea pentru văruit, atuncĭ se umple şi casa aceleia de ploşniţe.

Din contră, dacă nu se împrumută peria nicĭ uneĭ vecine, şi dacă se văruesce casa tot la treĭ sferturĭ de lună, calculând după luna de pe cer, atuncĭ ploşniţele nu se pripăşesc (4).

De multe orĭ însă şi cu mult maĭ repede se pripăşesc ploşniţele prin diferite obiecte vechĭ, precum: icóne, oglinḑĭ, paturĭ, ce se aduc dintr'o casă, în care se află multe ploşniţe. Apoĭ şi prin straie.

E de ajuns să aducĭ o icónă, în care se află nu maĭ multe, ci numaĭ vre-o două, treĭ ploşniţe, saŭ să mergĭ într'o casă, unde se află multe ploşniţe, şi luându-se vre-o câte-và pe straie, să le aducĭ acasă, că apoĭ aĭ gătit-o: peste vre-o câte-và

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecţiune de superstiţiile poporuluĭ român*, Buzĕŭ 1888, p. 63; — I. St. Negoescu, *Credinţe poporale din Ludescĭ*, jud. Dâmboviţa, publ. în *Lumina pentru toţĭ*, an. III, Bucurescĭ 1887-88, p. 516: «La unele case sunt fórte mulţĭ *Păduchĭ de lemn*. Iată mijlocul ce ómeniĭ din superstiţiune cred a face ca să nu se maĭ facă aceştia: Când taie lemne de casă în pădure, se lasă nouĕ lemne cioplite în pădure, ḑicênd: «ăsta e al *Păduchilor de lemn*, ăsta e al *Furnicilor*, etc., pentru nouĕ felurĭ de lighióne. Pe urmă se taie lemne de casă, iar acele nouĕ cioplite se lasă să putreḑéscă în pădure. Acésta nu o fac toţĭ.»

(2) *Restur*, pl. *Resturĭ* = lostun, lat. Chelidon urbica Bope, Hirundo urbica L.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. română*, t. II, p. 127-128.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean.

lunĭ poţĭ fi sigur că tótă casa ţĭ-e plină de acéstă podóbă nesuferită.

Afară de acésta maĭ sunt încă şi o sémă de ómenĭ rĕĭ la inimă carĭ, avênd ploşniţe în casele lor, nu se îndestuléză numaĭ cu atâta cum s'ar puté mântuì de ele, ci eĭ, în rĕutatea lor, le trimit saŭ le duc chiar şi singurĭ pe la alte case, pe aĭ căror stăpânĭ aŭ pismă şi ură (1).

Aşà uniĭ dintre aceştĭ ómenĭ rĕutăcioşĭ ieaŭ făina şi aluatul, ce pică de pe lopată când se bagă pânea în cuptor, şi ducêndu-le la casa celuĭ ce-l urĕsc saŭ pismuesc, le pun pe pragul uşiĭ, ḑicênd:

Cum dospesce
Şi cresce
Făina de grâŭ,
Când se plămădesce,
Aşà să créscă
Şi să se 'mmulţéscă
Ploşniţele 'n astă casă! (2)

Alţiĭ ieaŭ una saŭ maĭ multe ploşniţe viĭ, le pun într'o bucăţică de hârtie saŭ de mămăligă şi ducêndu-le la casa, de unde presupun eĭ c'aŭ venit la dînşiĭ, le aruncă înnăuntru (3).

Şi iarăşĭ alţiĭ prind maĭ multe ploşniţe, le pun într'o ţévă de soc, astupă ţéva la amândouĕ capetele cu mămăligă, şi apoĭ luând-o cu sine, se duc la casa celuĭ ce-l pismuesc saŭ urĕsc, şi după ce aŭ intrat în casă şi aŭ dat *bună ḑiua* saŭ *bună séra*, ḑic:

Bucuroşĭ de óspeţĭ
Próspeţĭ?

Şi dacă ceĭ din casă rĕspund: «*bucuroşĭ*», atuncĭ cel ce le-a adus merge lângă pat saŭ într'un ungher şi acolo le slobóde încet din ţeve, fără ca ceĭ din casă să observe ce face.

(1) După spusa Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga; — a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iulian Sidor;—şi a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan.

(2) După spusa Românilor din Mihovenĭ, com. de Vesp. Corvin.

(3) Idem, com. de Vas. Strachină.

Prin acéstă procedură se ḑice că cel ce a adus ploşniţele se curăţesce nu numaĭ de cele ce le-a adus, ci şi de cele de acasă, căcĭ nu mult după acésta şi acelea părăsesc casa şi se duc în urma celor-lalte ce aŭ fost duse (1).

Cu tóte însă că ploşniţele sunt o mânie a luĭ Dumneḑeŭ pentru locuitoriĭ, în a căror casă aŭ apucat odată a se încuibà şi îmmulţì, şi cu tóte că ele însémnă şi căderea acestora în sărăcie (2), Româniĭ totuşĭ nu prea îndatinéză a le omorî, una: pentru că-ĭ greŭ a le prinde pe tóte şi a le ucide, al doilea: pentru că sunt fórte greţóse şi puturóse, şi al treilea: pentru că cu cât se omóră maĭ multe, cu atâta, cred eĭ, că se îmmulţesc maĭ tare (3).

De aicia însă nu urméză că Româniĭ le-ar da pace ca să se îmmulţéscă şi să-ĭ necăjéscă şi maĭ departe. Din contră, eĭ şi maĭ cu sémă soţiile lor, întrebuinţéză tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar puté cât maĭ de grabă şi maĭ lesne curăţì de ele.

Aşà femeia, care voesce să scape de acéstă podóbă urîciósă şi nesuferită, unge tótă casa într'o Sâmbătă de la sfârşitul luniĭ, adecă când e *lună veche* (4). Iar dacă nu e în stare s'o ungă într'o singură Sâmbătă, atuncĭ o unge de treĭ orĭ în treĭ lunĭ după olaltă, şi anume tot-deauna la sfârşitul luniĭ (5).

Maĭ departe se crede că ploşniţele se depărtéză, dacă se văruesce casa pe la sfârşitul luniĭ, începênd de la mijlocul păreteluĭ ce se află în faţa uşiĭ, spre drépta şi stânga până la uşă, mâncând mălaiŭ şi ḑicênd:

— Cum mănânc eŭ mălaiul acesta, aşà să vĕ mâncaţĭ şi voĭ una pe alta, şi cum ung eŭ la sfârşitul luniĭ, aşà şi voĭ să vĕ sfârşiţĭ din casa mea (6).

(1) După spusa Rom. din Mănăstióra saŭ St. Onufreiŭ, dict. de Achilina Breabăn, şi a celor din Cireş-Opaiţ, com. de Const. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac.

(3) Cred. Rom. din Mihovenĭ, com. de Vas. Strachină; — a celor din Costîna, com. de Vas. Huţan; — şi a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Vas. Dascal: «Ómeniĭ cred că dacă se ucide vre-o ploşniţă, se fac maĭ multe şi nu le daŭ pace.»

(4) Dat. Rom. din Pârtesciĭ-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ.

(5) Dat. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Bahriŭ.

(6) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga.

Saŭ dacă femeia, care voesce să se mântuéscă de ploşniţe, se desbracă în pielea gólă, iea într'o mână o bucată de mămăligă, mălaiŭ, pâne, saŭ ce are, iar în cea-laltă peria de văruit şi începênd a mâncà şi a văruì casa cu var, în care maĭ înainte de acésta s'a turnat *gaiţă* (1), ḑice:

Cum mănânc eŭ pâne
Şi văruesc casa,
Aşà şi voĭ să vĕ mâncaţĭ
Una pe alta
Pân' nu-ţĭ maĭ rĕmâné nicĭ una! (2)

Tot aşà cred că se pot depărtà ploşniţele şi Românii din *Moldova*.

«De ploşniţe scapĭ — ḑic aceştia, — dacă îngrijescĭ casa şi o văruescĭ în *lună veche*, în ḑile de post, văruind-o îndărăt şi molfăind ce-và, ca cojĭ de pâne, mălaiŭ, ş. a.» (3).

Unele Românce din *Bucovina* îndatinéză maĭ departe de a strînge apa ce rĕmâne în cofă de Duminecă séra şi până Lunĭ diminéţa, şi anume în nouĕ lunĭ după olaltă, şi cu apă de acésta sting apoĭ varul care-l întrebuinţéză spre văruirea caselor (4).

Altele sting varul menit pentru văruit cu apa, în care s'a fiert maĭ înainte de acésta o cantitate anumită de *Stirigóe*, lat. Veratrum album, saŭ de *Piperuşcă* (5), lat. Capsicum annuum, şi cu var de acesta văruesc apoĭ casa, dând cu dînsul prin tóte crĕpăturile şi borţile, prin tóte unghiurile şi cotlónele, unde sciŭ că se află ploşniţe (6).

(1) *Gaiţă, gaiţ* şi *naftă* = petroleŭ.

(2) Dat. Rom. din Reusenĭ, com. de Vas. Pop.

(3) *Şeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ 1892, p. 191-192.

(4) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ioan Buliga.

(5) *Piperuşcă* = *piperuşă* = ardeiŭ.

(6) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Amfil. Burac; — a celor din Şcheia, com. de I. Berariŭ, şi a celor din Frătăuţul-vechiŭ, com. de Vas. Dascal: «*Ploşniţa* se maĭ scóte şi în modul următor: se iea o *piperuşă*, se móie în var şi se unge locul pe unde umblă ploşniţele. Ele eşind de prin ascunḑişul lor, amirosind var şi *piperuşă*, pică jos şi per»; — a celor din Budeniţ, dict. de Marióra Dutcă: «Dacă, când se stinge varul, se pune într'însul *ud de om* şi *chiperuşcă*, şi după ce s'a stins se dă cu dînsul casa, în care se află ploşniţe, atuncĭ tóte ploşniţele per.»

Şi iarăşĭ altele pun la sfârşitul luniĭ *Strigóe* (1) şi *Laptele câneluĭ,* lat. Euphorbia Cyparissias, într'o ólă cu apă la foc să flérbă, iar după ce a fiert de ajuns, tórnă apă de acésta într'o prósçă şi împróşcĭ cu ea prin tóte crĕpăturile unde se află ploşniţe (2).

Neputêndu-le depărtà prin ungere, văruire şi improşcare, atuncí ese unul dintre căsaşĭ pe la sfârşitul luniĭ din casă afară şi punêndu-se la feréstra de către apus ḑice către un alt căsaş, care stă la aceeaşĭ feréstră în casă şi mănâncă:

Ce cinezĭ acolo?

Iar cel din casă îĭ rĕspunde:

Mulţumesc de întrebare,
Ia cinez pâne şi sare!

Cel de afară:

Da ploşniţele ce-ţĭ fac?

Cel din casă:

Ce să facă?
Se mănâncă
Tot rudă
De rudă
Şi viţă
De viţă
Până se fac tóte tărâţe!

Ast-fel se rostesc cuvintele aceste de nouĕ orĭ după olaltă' şi anume câte de treĭ orĭ la treĭ ferestre.

Iar când ajunge cel de afară la uşă şi dă să intre înnăuntru, cel din casă îĭ ḑice:

Dacă vreĭ să intri în casă,
Ploşniţele afară să ésă!

Cel de afară:

Iată că es şi se duc
Şi maĭ mult nu-ţi fac bucluc!

---

(1) ***Strigóe*** = stirigóe.

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de Ştef. Turturean, student gimnasial.

Tóte acestea se fac de aceea la sfârşitul lunii saŭ la *lună veche*, ca, precum se sfârşesce luna, aşà să se sfârşéscă şi ploşniţele (1).

Neputêndu-se nicĭ în chipul acesta scóte, atuncĭ es unul dintre căsaşĭ afară, când e *Craiŭ noŭ*, adecă *Lună nouă*, şi punêndu-se lângă o ferésträ strigă:

Craiŭ noŭ în ţéră,
Ploşniţele să piéră
Tot una câte una
Până n'or rĕmâné nicĭ una (2)!

Saŭ:

Craiŭ noŭ în ţéră,
Ploşniţele afară
Tot una câte una
Să nu rĕmână nicĭ una;
Cele verḑĭ pe fereştĭ,
Cele roşĭ pe uşĭ (3)!

Saŭ:

Craiŭ noŭ în ţéră,
Să ésă
Din casă
Tóte ploşniţele afară:
Tot una câte una,
Până ce n'o rĕmâné nicĭ una (4)!

Tot când e *Craiŭ noŭ* saŭ *Lună nouă* se maĭ pot scóte ploşniţele din casă încă şi în următorul mod:

Dacă unul care vede maĭ întâiŭ *Luna nouă* ese afară cu o bucată de pâne saŭ de mămăligă şi cu una de sare în mână şi încunjură casa de treĭ orĭ, iar a treia óră aşezându-se lângă o feréstră şi punênd pânea pe dînsa, ḑice:

Craiŭ noŭ în ţéră!

(1) Dat. Rom. din Todirescĭ, com. de Nic. Rădăşan, şi a celor din Frătăuţul-noŭ, com. de Iulian Sidor.
(2) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ.
(3) Dat. Rom. din Şcheia, com. de I. Berariŭ.
(4) Dat. Rom. din Ilişescĭ, com. de Filaret Doboş.

Iar altul din casă strigă:

Ploşniţele din casă afară!

Cel de afară:

Eŭ mănânc pâne şi sare!

Cel din casă:

Dar ploşniţele ce-or mâncà?

Cel de afară:

Ele s'or mâncà
Una pe alta,
Până ce-or rĕmâné
Numaĭ cojile
Dintr'însele (1)!

Saŭ:

Craiŭ noŭ în ţéră!
— Ploşniţele să ésă afară!
Eŭ mănânc pâne şi sare!
— Ploşniţele să se care
Până la mare
La înnecare (2)!

Dacă un om saŭ un băiét ese din casă afară, când e *Craiŭ noŭ*, şi ducêndu-se la feréstră strigă:

Craiŭ noŭ în ţéră!

Iar altul din casă ḑice:

Ploşniţele piéră!

Cel de afară:

Ce vom mâncà în iaséră?

Cel din casă:

Vom mâncà pâne cu sare!

Cel de afară:

Dar ploşniţele ce-or mâncà?

(1) Dat. Rom. din Băieşescĭ, dict. de Casandra Rotariŭ.
(2) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Boca, şi a celor din Ilişescĭ, com. de Fil. Doboş.

Cel din casă:

Ele s'or mâncà
Una pe alta (1)!

Saŭ:

Craiŭ noŭ în astă séră!
— Ploşniţele să ésă afară!
Noĭ ce-om cinà în astă séră?
— Ce-o da Domnul Dumnedeŭ!
Dar ploşniţele ce-or cinà?
— Ele s'or mâncà
Tot una câte una
Până n'o rĕmâné niciĭ una (2)!

Saŭ:

Craiŭ noŭ afară!
— Ce-aĭ mâncat aséră?
Pâne şi cu sare!
— Dar ploşniţele ce-aŭ mâncat?
Ele s'aŭ mâncat
Una pe alta,
În cât n'aŭ maĭ rĕmas
Nicĭ cât un fir de mac
În patru despicat,
În fundul măriĭ aruncat (3)!

Dacă un om se desbracă în ḑi de sec, când e *Lună nouă*, în pielea gólă şi apoĭ, suindu-se călare pe cociorvă, încunjură casa de treĭ orĭ în préjma sórelui, iar a treia óră, când ajunge în dreptul uşiĭ, ḑice către omul care stă la feréstră în casă:

Craiŭ noŭ în ţéră!

Iar cel din casă spune:

Să ésă ploşniţele pe uş'afară
Tot una după una,
Pân'n'or rĕmâné nicĭ una! (4).

(1) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Dimitrie Vicol.
(2) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Maria Ureche.
(3) Dat. Rom. din Costîna, com. de Vas. Huţan.
(4) Dat. Rom. din Todírescĭ, com. de Nic. Rădăşan.

Saŭ:

Craiŭ noŭ în ţéră!
— Ploşniţele-afară!
Dar' ce-or mâncà ele?
— Ia s'or duce pe părae
Şi s'or mâncà
Una pe alta! (1).

Dacă unul dintre căsaşĭ ese pe la înserate afară şi vĕḑênd *Craiŭ noŭ* pe cer se opresce în locul acela, de unde l-a vĕḑut, şi întorcêndu-se cu faţa spre feréstră strigă:

Craiŭ noŭ în ţéră!

Iar unul din casă, rĕspunḑêndu-se, ḑice:

Ploşniţele tóte-afară
Să ésă
Din casă
Tot una
Câte una,
Pân'n'a rĕmâné nicĭ una!

Şi după ce a rostit cuvintele acestea de treĭ orĭ, se sue călare pe mătură, cociorvă saŭ pe lopata de băgat pânea în cuptor şi, începênd a alergà prin casă şi a măturà, ḑice:

Eşiţĭ ploşniţe afară,
Că Craiŭ noŭ se'nsóră
Şi vĕ poftesce la masă,
Că n'are cine mâncà,
Cine-a bé şi a jucà,
Eşiţĭ voĭ şi veţĭ mâncà
Şi veţĭ bé şi veţĭ jucà,
Până ce v'eţĭ săturà! (2).

Cuvintele acestea trebue să se rostéscă în treĭ serĭ după olaltă, şi anume la începutul a treĭ lunĭ.

Făcêndu-se acésta, se crede că tóte ploşniţele es din casă afară în formă de roiŭ şi se duc în alte părţĭ (3).

Românii din *Moldova* spun:

Când veḑĭ *Craiŭ noŭ*, de eştĭ afară, să ḑicĭ:

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de Alex. Pîţul.
(2) Dat. Rom. din Stroescĭ, com. de G. Bârtoiŭ.
(3) Dat. Rom. din Costîna, com. de Nic. Nahorniac.

Sănătate'n casă
Şi ploşniţele-afară!

Apoĭ de aĭ asemenea podóbă în casa ta, orĭ de eştĭ bolnav, să ḑicĭ:

Craiŭ noŭ,
Craiŭ noŭ,
Na un fedeleş gol,
Dă-mĭ unul plin
Roşu ca călina,
Gras ca slănina! (1).

Neputêndu-se nicĭ în chipul acesta mântuì de ele, atuncĭ se întrebuinţéză următórele mijlóce:

Se prind treĭ saŭ şi maĭ multe ploşniţe într'o Vinerĭ diminéţa saŭ în altă ḑi de sec de la sfârşitul luniĭ, se pun într'o ţévă astupată la amândouĕ capetele cu mămăligă, se duc în aceeaşĭ ḑi la un rîŭ şi aruncându-se în apă se ḑice:

Precum apa rîuluĭ
Nu se'ntórce înapoĭ,
Aşà, ploşniţe, şi voĭ
Să nu veniţĭ înapoĭ! (2).

Se prind vre-o câte-và ploşniţe, se pun într'o bucăţică de mămăligă, se duc apoĭ în drum şi aruncându-se pe unde trec carele, se spun următórele cuvinte:

— Atuncĭ să vĕ întórceţĭ înapoĭ, când vĕ voiŭ chemà eŭ! (3).

Se prind maĭ multe ploşniţe, se pun într'o ţévă, ţéva se astupă la ambele capete şi apoĭ aruncându-se în căruţa unuĭ om, care merge la târg, fără ca omul să scie ce-và despre acésta, şi se ḑice:

---

(1) *Şeḑĕtórea*, an. I, Fălticenĭ, p. 1©1.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, comunicată de Amfil. Burac;—a celor din Volovĕţ, comunicată de T. Vicol: «Se prind într'o Vinerĭ de diminéţă de la sfârşitul luniĭ treĭ ploşniţe într'o bucăţică de mămăligă saŭ pâne şi ducêndu-se în aceeaşĭ ḑi se aruncă în al treilea rîŭ de la casă»;—din Mihovenĭ, comunicat de Vesp. Corvin: «Dacă se pun într'o ţévă astupată la amândouĕ capetele cu mămăligă şi se duc la pârîŭ.»

(3) Dat. Rom. din Volovĕţ, comunicată de T. Vicol, şi a celor din Mihovenĭ, comunicată de Vas. Strachină.

— Du-te la târg şi le vinde, şi de le-ĭ puté vinde, bine, de nu ale tale să rĕmâe! (1).

Se bagă maĭ multe ploşniţe într'o ţévă, se astupă la amândouĕ capetele şi apoĭ se aruncă în crucile drumuluĭ. Cel ce le-a aruncat se mântuesce de ele, iar cel ce iea ţéva aceea în mână, acela nu se póte maĭ mult curăţì de ploşniţe (2).

Se prind 3—9 ploşniţe la sfârşitul luniĭ, se pun într'o ţévă, se astupă la amândouĕ capetele cu mămăligă şi apoĭ ducêndu-se peste hotar în alt sat saŭ târg, se aruncă într'o cârşmă. Făcêndu-se acésta, se crede că după ploşniţele acestea se duc şi tóte cele-lalte (3).

Dacă un om, mergênd pe drum, a găsit o bucată de *ciolan de rótă*, care a fost prăpădit, şi aducêndu-l acasă îl pune în apropierea cuiburilor de ploşnite, atuncĭ ploşniţele *se duc* de la acea casă (4).

Se iea o *trestie*, cu care se măsură grópa pentru un mort, şi când se duce mortul la grópă, se bate cu trestia aceea în grinda caseĭ şi se ḑice:

Cum se duce mortul,
Aşà şi voĭ să vĕ duceţĭ;
Şi când va învià mortul,
Atuncĭ şi voĭ să înviaţĭ! (5).

Saŭ: se pun vre-o câte-và ploşniţe într'o trestie şi se aruncă trestia într'o apă curgĕtóre, ḑicênd din gură:

— Cum fuge apa departe, ast-fel să fugă şi ele! (6).

Se ieaŭ nouĕ ploşniţe şi se aruncă într'o strachină cu apă, iar apa acésta se varsă apoĭ în urma unuĭ mort, care trece pe lângă casă, rostindu-se cuvintele:

---

(1) Dat. Rom. din Ilişescĭ, comunicată de F. Doboş.
(2) Dat. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga.
(3) Dat. Rom. din Crasna, comunicată de I. Iliuţ; — din Bilca, comunicată de G. Tofan; — din Stroescĭ, comunicată de G. Bârtoiŭ.
(4) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, comunicată de C. Dugan.
(5) Dat. Rom. din Pătrăuţ, comunicată de Ioana Grămadă.
(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 103.

— Cum se duce mortul la grópă, așà să se ducă și ploșnițele de la casa mea! (1).

Se pun maĭ multe ploșnițe în *sălașul* unuĭ mort, fără ca să scie cine-và despre acésta, și ducêndu-se la țintirim se îngrópă dimpreună cu mortul, în al căruĭ sălaș s'aŭ pus (2).

Se pun maĭ multe ploșnițe într'o țévă astupată la amândouĕ capetele cu mămăligă și când se îngrópă cine-và se aruncă și țéva aceea dimpreună cu mortul în grópă (3).

Dacă femeia, după ce a făcut pâne saŭ mălaiŭ, iea covata în care a *plămădit* pânea, lopata cu care a băgat-o în cuptor și cociorva cu care s'aŭ scos tăciuniĭ și cărbuniĭ din cuptor, și scoțêndu-le pe tóte acestea în drum, strigă:

Puĭ, puĭ, puĭ!

Iar după ce a ajuns în drum, începe a curățì covata de aluat și a o spĕlà cu apă, atât pe acésta, cât și pe cele-lalte douĕ obiecte aduse cu sine, strigând:

Puĭ, puĭ, puĭ!

Și unul din casă întrébă:

Da ce strigĭ acolo?

Iar ea rĕspunde:

Nu strig
Găinile,
Ci strig
Ploșnițele,
Să ésă
Din casă,
Să vie
Tot una
Câte una,
Pân'n'a rĕmâné nicĭ una! (4).

Dacă cel ce are ploșnițe în casă prinde vre-o câte-và și punêndu-le într'o țévă le aruncă în drum după un om, care merge în ḑiua de *Pascĭ* la *Înviere* (5), apoĭ ducêndu-se și el singur la biserică și după ce se întórce de la Înviere ḑice:

Christos a'nviat!

(1) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Zamfira Niculi.

(2) Dat. Rom. din Stroescĭ, com. de G. Bârtoiŭ.

(3) Dat. Rom. din Mihovenĭ, comunicată de Vas. Strachină și Vesp. Corvin.

(4) Dat. Rom. din Ilișescĭ, comunicată de George Berințan, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Soloneț, comunicată de Ioan Tipa, stud. gimn.

Iar unul dintre căsaşĭ, fie bărbat saŭ femee, băiét saŭ copilă, rĕspunde:

Adevĕrat c'a înviat!

Cel ce a venit:

Ce-om mâncà noĭ astădĭ?

Celă-lalt:

Pâne şi cu sare!
— Dar ploşniţele ce-or mâncà?
Ele s'or mâncà
Una câte una,
Pân'n'or rĕmâné nicĭ una! (1).

Dacă din casa în care se află ploşniţe se duc două persóne în treĭ Duminecĭ după olaltă la biserică, iar când se întorc de la biserică, una intră în casă, iar cea-laltă rĕmâne afară şi punêndu-se lângă o feréstră ḑice către cea din casă:

Ce facĭ astădĭ de mâncare?
— Pâne şi sare!
Da ploşniţele ce-or mâncà?
— Ploşniţele s'or mâncà
Una pe alta,
Pân' ce-or rĕmâné
Numaĭ cojile
Dintr'însele! (2).

Dacă omul, în casa căruia se află ploşniţe, iea o ţévă de soc şi apoĭ prinḑênd câte o ploşniţă cu mâna şi băgênd-o în ţévă ḑice:

— Acésta-ĭ mire, acésta-ĭ mirésă, acésta-ĭ druşcă, acésta-ĭ nevastă tînĕră, şi tot aşà maĭ departe.

Iar după ce a făcut-o acésta, iea ţéva cu ploşniţele şi se duce cu ea, adecă cu acéstă grămăgióră de ploşniţe, numită *nuntă*, în târg şi îngropând-o pe la încheierea târguluĭ în pămînt ḑice:

— Cum se împrăştie ómeniĭ din tîrg, aşà să se împrăştie şi ploşniţele din casa mea!

---

(1) Dat. Rom. din Pătrăuţul de pe Siret, comunicată de George Pîţul, stud. gimn;—şi din Reusenĭ, comunicată de Vas. Pop.

(2) Dat. Rom. din Securicenĭ, dict. de Gafiţa Galan.

Făcênd-o acésta, se crede că după vre-o câte-và ḑile nu se maĭ vĕd ploşniţe prin casă (1).

Dacă un băiét se desbracă până la piele, iea într'o mână pâne şi sare, iar în cea-laltă o *trişcă*, în care a băgat vre-o câte-và ploşniţe, şi apoĭ mergênd cu acéstă grămăgióră de ploşniţe, numită asemenea *nuntă*, peste hotarul liveḑiĭ şi cântând din trişcă, ḑice:

Eŭ vĕ daŭ de mâncare
Pâne şi sare,
Ba şi din trişcă vĕ cânt,
Numaĭ să vĕ măritaţĭ,
Casa să mĭ-o părăsiţĭ
Şi'napoĭ să nu maĭ veniţĭ!

Făcênd-o acésta, se ḑice că ploşniţele dispar din casă, ca şi când nicĭ n'ar maĭ fi fost (2).

Neajutând mijlócele, câte s'aŭ înşirat până aicĭ, atuncĭ se scot tóte straiele, precum şi alte lucrurĭ din casă afară, aşà ca să nu rĕmâe nimica alta, fără numaĭ păreţiĭ goĭ. După acésta se iea *balegă de porc uscată* (3), saŭ *ferică de pădure* şi *sĕminţă de cânepă* (4), orĭ numaĭ *plévă de sĕminţă de cânepă* şi cu *pusderie* (5), şi punêndu-se într'o ólă cu *jar* în mijlocul caseĭ li se dă foc să ardă. Cum s'a aprins balega, respective cele-lalte obiecte, şi a început a eşì fum dintr'însele şi a străbate prin tóte unghiurile, borţile şi crăpăturile, îndată prind a eşì şi ploşniţele de prin ascunḑişurĭ afară şi, fiind-că nu pot nicĭ de cum suferì fumul acesta, se ameţesc, se înăduşesc, pică jos şi per (6).

Saŭ: se astupă fereştile şi cahla, aşà ca să nu pótă străbate aerul. După acésta se face în mijlocul caseĭ foc şi pe foc se pune un hârb, în care se află cam la $^1/_2$ de litră de *oloiŭ de rapiţă*. Începênd oloiul a clocotì şi pe urmă a arde

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict de Andreiŭ Dascal.
(2) Dat. Rom. din Volcineţ, com. de Al. Jijie.
(3) Dat. Rom. din Bosancĭ, comunicată de Trofin Crupă.
(4) Dat. Rom. din Capul-Câmpuluĭ, dict. de P. Tătărăŭ.
(5) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan, şi a celor din Igescĭ, com. de I. Zilinschi.
(6) Cred. tuturor Rom. de maĭ sus.

se face dintr'însul un fum fórte mare şi nesuferit. De fumul acesta apoĭ es tóte ploşniţele de prin borţĭ şi per (1).

Saŭ: se pune în casa, în care se află ploşniţe, un ciubăraş cu var nestins. Lângă ciubăraşul cu var se pune o strachină saŭ un hârb cu cărbunĭ aprinşĭ. După aceea se tórnă apă pe var ca să se stingă, iar pe cărbunĭ se pune una saŭ şi maĭ multe *chipăruşe* fripte saŭ uscate. Aburiĭ, carĭ es din var, se împreună cu fumul de *chipăruşcă* şi de amestecătura acésta apoĭ per tóte ploşniţele (2).

Saŭ: se afumă în Vineria Pascilor cu colivă furată de la un om mort (3).

Saŭ: se ieaŭ frunḑe de *Érba luĭ Tatin* şi se pun séra acolo pe unde umblă maĭ tare ploşniţele. Ploşniţele, carĭ vin în atingere cu frunzele acestea, îndată se prind de ele şi maĭ mult nu se pot urnì din loc. A doua ḑi de diminéţă se ieaŭ apoĭ frunzele cu ploşniţele prinse de ele şi se aruncă pe foc, saŭ se duc unde-và departe de casă şi acolo se aruncă (4).

Saŭ: se fierb *castraveţĭ bătrânĭ* cu balegă de porc şi cu zémă se spală mobilele, şi apoĭ nu maĭ fac stelniţe.

Saŭ: să închiḑĭ uşile şi ferestrele şi să puĭ în mijlocul caseĭ un vas cu foc, iar pe foc să puĭ *posconiţă*, adecă resturĭ de frunze şi sĕmînţă de cânepă, şi fumul ce va eşì dintr'acésta va omorî tóte *Stelniţele* (5).

Cel maĭ uşor şi maĭ sigur mijloc însă, prin care se póte curăţì casa de ploşniţe este, dacă se aduc maĭ multe *ploşniţe de câmp* în casă, căcĭ acestea îndată omóră şi mănâncă o parte din cele de casă, iară cea-laltă parte ce maĭ rĕmâne, simţind că se află în casă *ploşniţe de câmp*, după amirosul cel urît al acestora, îndată părăsesc casa şi fug în cotro apucă (6).

---

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Andr. Dascal.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Ana Nimegean.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 12. — *Istoria naturală medicală*, p. 103.

(4) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(6) Dat. Rom. din Igescĭ, comunicată de I. Zilinschi; — din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Andr. Dascal şi Axenia Sofroni: «Se aduce o *ploşniţă*

Românii din *Transilvania* cred şi spun:

Cine are *Stelniţe* în casă, să le afume cu tămâe sfinţită în 9 ani, şi atuncĭ nu va maĭ avé nicĭ una (1).

Părăscuţe în ḑiua de *Rusalii* de veĭ prinde, afumă-le cu fum de tămâe, că tóte ţĭ-or fugì de la casă (2).

Părăscuţă în pâne de veĭ aflà, dă-o la cânĭ, că nicĭ una nu veĭ maĭ avé pe lângă casă (3).

Când veḑĭ *Stelniţe*, scuipă după ele, că tóte vor perì (4).

Când aĭ *Stelniţe* în casă, dă-le *Mĕrul lupuluĭ*, că tóte vor murì (5).

Când nu poţĭ dormì de *Stelniţe*, scuipă peste pat, că nicĭ una nu te va maĭ muşcà (6).

Şi în fine:

Cine vrea să nu aibă *Stelniţe*, acela să le cheme la biserică, când merge el, că atuncĭ tóte vor fugì (7).

Românii din *Macedonia* spun că e bine să se introducă maĭ multe nopţĭ de-a rândul în casa cu *Tartabiţĭ*, adecă cu *Păduchĭ de lemn*, vite (oĭ saŭ capre), carĭ să dórmă acolo, şi miroşul cel urît al bălegaruluĭ lor va stârpì toţĭ *Păduchiĭ de lemn*.

Saŭ: să se stropéscă găurile pe unde sunt *Păduchiĭ de lemn* cu fiere (hiare) de óie şi *Păduchiĭ de lemn* se vor stârpì toţĭ.

Saŭ: să se stingă var în camera unde sunt *Păduchĭ de lemn* şi închise fiind tóte ferestrele şi uşa, aburul ce se evaporéză contribue la stârpirea lor.

Saŭ: să ieĭ céră (lumînare), care se aprinde în *Grailu mare*

---

de câmp în casă şi fiind-că acésta pute fórte urît, cele de casă fug de dînsa»; — din Pătrăuţul de lângă Sucéva, dict. de M. Croitor, şi com. de Sim. Holca; — din Todirescĭ, com. de Nic. Rădăşan: «Când se aduce o *ploşniţă de câmp* în casă, atuncĭ cea de câmp mănâncă pe cele de casă şi le fugăresce.»

(1) Cred. şi dat. Rom. din Năsăud.

(2) Cred. şi dat. Rom. din Herina.

(3) Cred. şi dat. Rom. din Bistriţa.

(4) Cred. şi dat. Rom. din Sâncel.

(5) Cred. şi dat. Rom. din Fărăgăŭ.

(6) Cred. şi dat. Rom. din Spinĭ.

(7) Cred. şi dat. Rom. din Rebrişóra. — Tóte datinele şi credinţele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(la a doua înviere), şi după ce o aprindĭ, să alergĭ cu ea prin tóte colţurile caseĭ şi să ḑicĭ:

— Ţe va mâcà Tartabitlĭi?
— Capitili a lor!

Adecă:

— Ce-o să mănânce Păduchii de lemn?
— Capetele lor!

Şi să fiĭ sigur, că toţĭ *Păduchiĭ de lemn* vor perì cu desăvârşire.

Saŭ: să aducĭ furnicĭ de cele marĭ (furĭ), de prin pădure şi să le daĭ drumul prin găurile *Păduchilor de lemn*, unde îĭ prind şi le tae capetele.

Saŭ, în fine, să închiḑĭ bine tóte ferestrele, să puĭ un mangal cu cărbunĭ neaprinşĭ bine, şi aruncând vre-o sută dramurĭ de *piper roşu*, închide uşa, şi toţĭ *Păduchiĭ de lemn* se vor stârpì (1).

Afară de cele înşirate până aicia, maĭ există la Românĭ, şi cu deosebire la ceĭ din *Transilvania*, încă şi următórele credinţe despre *Ploşniţe:*

Părăscuţă saŭ *Stelniţă* în biserică de veĭ vedé, nu te vor mâncà *Părăscuţele* nicĭ odată (2).

Părăscuţă în biserică între cărţĭ de veĭ aflà, omór'o şi o pune bine că e bună de léc (3).

Părăscuţe la biserică de veĭ duce, ţi se va umplé casa stup de ele (4).

Părăscuţe în ḑiua de *Anul noŭ* de veĭ aflà, veĭ avé peste tot anul la casă (5).

Părăscuţele în *Joia-mare* de te vor mâncà, are să te ajungă o supĕrare mare (6).

Părăscuţe în zémă de veĭ aflà, e semn rĕŭ (7).

---

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 331—332.
(2) Cred. Rom. din Şomfaláŭ.
(3) Cred. Rom. din Bistriţa.
(4) Cred. Rom. din Neţ.
(5) Cred. Rom. din Neţ.
(6) Cred. Rom. din Năsăud.
(7) Cred. Rom. din Neţ.

Celuia ce omóră o sută de *Stelnițe* Dumnedeŭ îĭ értă ui păcat de mórte (1).

Cu tóte însă că *Ploșnița de casă* e atât de urîciósă și d(nesuferită, totușĭ nu odată se întrebuințéză ea de către (sémă de Românce ca léc, și anume: contra *ulciórelor*, a *al bețeĭ*, a *bateriĭ de inimă*, precum și pentru *îmbĕtărĭ de cap*

Așà îndată cum simțesce că i se face cuĭ-và vre-un *ul cior*, se prinde o ploșniță, se fréçă cu degetele și apoĭ, un gêndu-se cu dînsa *ulciorul*, acesta îndată se vindecă, adec se prăpădesce, ca și când nicĭ n'ar maĭ fi fost (2).

Ploșnița, după cum e fie-căruĭ cunoscut, trăesce maĭ mul din sânge de om. Decĭ dacă are cine-và *albață* și i se ating(cu sânge de *Ploșniță de casă albața*, îndată i se trece, ca și când ĭ-aĭ luà-o cu mâna (3).

Dacă are cine-và *batere* saŭ, maĭ bine ḑis, *bătae de inimă* și-șĭ va pune nouĕ *Părăscuțe* pe inimă, *bătaia* îndată ĭ trece (4).

Și în fine:

Dacă are cine-và *îmbĕtărĭ de cap*, și va luà 99 de *Părăscuțe* le va pune într'o cârpă nouă și va rostì următorul descântec

Părăscuță,
Nuță
Nicuță!
De multe orĭ te-am zărit,
De multe orĭ te-am pândit,
Dar nicĭ odată nu te-am găsit.
Acum te-am prins
Și te-am închis,
Și te-am încins
Cu 99 de ațe,
Că sunteţĭ 99.
Decĭ luațĭ,
Alergațĭ,
Nouĕ bóle,
Nouĕ-ḑecĭ și nouĕ de bóle,
Din cap,
De după cap,
Ca N. N. să scape
Sănătos
Și voios!

Atuncĭ *îmbĕtările de cap* îĭ încetéză (5).

(1) Cred. Rom. din Mocod. — Tóte credințele acestea mi le-a comu nicat d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măriòra Dutcă.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th A. Bogdan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FUGĂUL.

(Hydrometra paludum Fabr.)

Atât pe apele lin curgĕtóre cât şi pe *toplițe*, adecă pe apele cele calde carĭ nu înghéță érna, se póte fórte adese-orĭ vedé în decursul erniĭ, când timpul e senin şi călduros, un fel de insect subțirel în trup şi lung în picióre, alergând în colo şi încóce cu o repeḑiciune aşà de mare că nicĭ cu biciuşca nu-l poțĭ ajunge şi ucide.

Acest fel de insect, care nu trăesce în apă nicĭ nu înnótă pe ea, ci numaĭ petrece şi alérgă pe fața eĭ, ca şi când s'ar da cine-và pe ghiéță, se numesce în Bucovina: *Gonaciŭ* (1); în Transilvania: *Fugăŭ* (2); iar în unele părțĭ din Ţéra-Românéscă: *Góngă*, pl. *gónge* (3).

O altă specie de insect, care se ține tot de familia *Fugăuluĭ* saŭ a *Gonaciuluĭ* şi al căruĭ cap e îngust şi lungăreț, aripile înguste şi negre, piciórele dinainte scurte, iară cele dinapoĭ lungĭ şi crăcănate ca la un paiagăn, şi care alérgă

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Şorodoc, agricultor; — a celor din Ştiulbicanĭ, dict. de George Flocea, primar.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Fugăul* e un fel de insect. care umblă pe de-asupra apeĭ.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — S. Sa păr. T. Bălăşel însă îmĭ scrie: «Sub numele de *Góngă* se înțeleg tot felul de insecte.» —Româniĭ din *Banat*, după cum mi-a spus d-l Vasile Loichiță, stud. la Facultatea teologică din Cernăuțĭ, înțeleg sub cuv. *Góngă*, dim. *Gonguță*, orĭ şi ce insect umblător; iar Româniĭ din *Biharia* înțeleg sub acelaşĭ cuv. *o insectă mică, o gâză*. Veḑĭ despre acésta M. Pompiliŭ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbirĭ literare*, an. XX, Bucurescĭ 1887, p. 1.011.

cu aceeaşĭ iuţélă ca şi *Fugăul* saŭ *Gonaciul*, pe faţa liniştită a apelor, şi cu deosebire a mlaştinelor, se numesce în Bucovina: *Goniţariŭ* (1) şi *Gonitoriŭ* (2), iar în Ţéra-Românéscă tot *Góngă* (3), lat. Hydrometra palustris L.

Avênd aceste două speciĭ de insecte datina de a alergà pe faţa apelor, ca şi când s'ar *alungà* saŭ s'ar *gonì* una pe alta, de aceea Româniĭ şi cu deosebire Românceele din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineĭ le întrebuinţéză ca un mijloc spre *alungarea* saŭ, după cum spun uniĭ, spre *gonirea* vacilor şi cu deosebire a celor *ştire*.

Aşà Româncele din comunele Galanescĭ şi Vicovul-de-jos, distr. Rădăuţuluĭ, voind ca vacile lor să nu rĕmâe *ştire*, ci să umble după taur şi să se gonéscă cât se póte maĭ de grabă, prind maĭ mulţĭ *Gonacĭ* saŭ *Goniţarĭ* de aceştia, îĭ dumică mĕrunţel şi apoĭ, puindu-ĭ în tărâţe saŭ în *urluiturĭ* (4), îĭ daŭ vacilor *gonitóre* de mâncare (5).

Făcêndu-se acésta, cred că vacile în scurt timp *se alungă, se gonesc*.

Tot spre acest scop se întrebuinţéză acest soiŭ de insecte şi de către Româniĭ din unele părţĭ ale Românieĭ. Iată ce ne spune în privinţa acésta, d-l Dr. N. Leon:

---

(1) Dat. Rom. din Galanescĭ, distr. Rădăuţuluĭ, dict. de George Galan, agricultor: «*Goniţariul* are nisce picióre lungĭ şi crăcănate ca ale unuĭ *paingăn* de ceĭ marĭ. El fuge aşà de repede pe apă că nicĭ cu biciuşca nu-l poţĭ ucide.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 12.

(4) Sub cuv. *urluélă* saŭ *urluitură* înţeleg Româniĭ din Bucovina un fel de făină ca crupele, făcută din grăunţe de orz şi de ovĕs, care se dă de regulă vitelor de mâncare. Producerea *urluituriĭ* se exprimă prin vrb. *a urluì*.

(5) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Precup Galan: «Femeile prind maĭ mulţĭ *Goniţarì* şi-ĭ daŭ în tărâţe vacilor ca să se gonéscă maĭ de grabă»; — tot de acolo, dict. de Iléna Cuciurean: «*Goniţariul* se dă în tărâţe saŭ în *urluiturĭ* la vacĭ ca să se gonéscă»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Şorodoc: «Se prind maĭ mulţĭ *Gonacĭ*, se pun în tărâţe şi se daŭ vacilor ca să umble după buhaiŭ»; — tot de acolo, dict. de Sid. Calancea: «*Gonitoriĭ* se prind şi se daŭ în tărâţe la vacĭ ca să se gonéscă»; — a celor din Ştiulbicanĭ, dict. de George Flocea: «*Gonaciĭ* sunt bunĭ de dat în tărâţe la vacĭ, pentru că se alungă.»

«*Góngele*, carĭ se gonesc pe apă (Hydrometra), se prind cu sita, se fierb şi se daŭ la vite să beà, spuind din gură:

— «Cum se gonesc *Góngele* pe apă, aşà să se gonéscă vita!» (1)

Românii din unele părţĭ ale *Transilvaniei* însă cred şi spun că dacă cine-và, avênd săgetăturĭ prin picióre, va luà capurĭ de *Fugăŭ* ţinute batăr treĭ anĭ sub stréşina caseĭ şi, sfărămându-le bucăţele, le va mestecà cu spirt de vinars şi apoĭ se va frecà cu ele, îĭ va trece (2).

Maĭ departe, tot la Româniĭ din *Transilvania*, e datină ca ceĭ ce aŭ *mătrice* (rĕcélă) la picióre, să strîngă picióre de *Fugăŭ* şi, mestecându-le cu *usce*, să se frece cu ele (3) şi să se rostéscă următorul descântec:

Venit-o vîntu
Rĕsturnând pămîntu,
Şi-o adus vâltorile,
Vrăjile,
Deocheturile,
Săgetăturile,
Necazurile,
Amarurile,
Întristarea,
Supĕrarea,
Şi-o dat,
Şi-o aflat
Pe (cutare)
Sănătos
Şi voios.
Şi cum l-o aflat,
Cum de el o dat,
De el s'o legat
Şi l-o vrăjit
Şi l-o deochiat
Şi l-o săgetat
Şi l-o necăjit
Şi l-o amărît
Şi l-o întristat
Şi l-o supĕrat.
Audind de asta,
Drum lung am călcat,
Până l-am aflat
Pe (cutare)
Betég,
Întristat
Şi supĕrat.
Cum am venit,
C'un *Fugăŭ* m'am întâlnit,
C'un *Fugăŭ* am vorbit,
Cu el m'am împrietenit,
Cu el am venit,
Că dacă (cutare)
E betég
Şi-ĭ slab,
Am venit să-l scap.
Fugăŭ vrăjit!
De-ĭ (cutare) betég
De vrăjitură,
De deochetură,
De săgetătură,
De necaz,
De amar,

(1) Op. cit., p. 12.
(2) Dat. Rom. din Cenaş.
(3) Dat. Rom. din Lechincióra.

De întristare,
De supěrare,
Scóte-l,
Scapă-l,
De-ĭ de alţiĭ vrăjit,
Necăjit,
Amărît,
Deochiat,
Săgetat,
Întristat,
Supěrat,
Ca să nu maĭ fie
Numa tot voios
Şi frumos
Şi fără de bólă în os,
Să fie cum o fost:
Sănătos
Şi voios.
De la mine descântecu
De la îngerĭ lécu!

Rostind acest descântec câte de treĭ orĭ în nouě ḑile, c se frécă cel morbos pe picióre, apoĭ câte de douě orĭ alte nouě ḑile, şi în urmă câte odată în alte nouě ḑile, ḑice că-ĭ trece, numaĭ dacă se frécă cu *usce acre* şi cu *sărată* (slatină), până atuncia până ce numaĭ póte răbdă durere (1).

În fine *Fugăĭ* mulţĭ de veĭ vedé, e bine să-ţĭ acoperĭ gul, că are să plouě (2).

(1) Dat. Rom. din Bozed şi Sabed, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Cred. Rom. din Band, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CORNĂŢARIUL.

(Naucoris cimicoides L.)

Atât pe fundul apelor stătătóre, cât şi pe al celor lin curgătóre, se află un insect mic, scurtuţ şi lătăreţ, ale căruĭ picióre de dinainte sémĕnă cu nisce cornițe.

Acest insect mic, care înnótă cu o deosebită repejune în drépta şi în stânga printre plantele de apă şi care nu odată înghimpă fórte tare pre ceĭ ce se scaldă în apa, unde se află el, se numesce în Bucovina: *Cornăţariŭ* (1).

Un alt insect, care se ţine tot de familia *Cornăţariuluĭ*, însă care e ce-và maĭ mărişor decât acesta şi aduce întru cât-và la făptura corpuluĭ şi maĭ ales a piciórelor celor de dinainte cu cleştele unuĭ rac, se numesce *Răcuşor* (2), lat. Nepa cinerea L.

Răcuşorul, al căruĭ pântece e roşu ca racul, petrece asemenea pe fundul şi printre pietrele apelor celor stătătóre şi a celor lin curgĕtóre, precum şi pe la isvórele cele recĭ şi se nutresce cu viermişorĭ (3).

De óre ce însă şi acesta înghimpă fórte simţitor, de aceea ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ şi cu deosebire femeile se cam feresc de a se scăldà, unde sciŭ că se află prea mulţĭ *Răcuşorĭ* şi *Cornăţarĭ.*

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Mich. St. Coniac, şi a celor din Budeniţ, dict de Mar. Dutcă.

(3) După spusa luĭ Mich. St. Coniac.

CICÓRA.

(Cicada orni L.).

Unul dintre insectele cântătóre, al căruĭ cântec aduce întru cât-và cu *țârâitul Grieruluĭ*, atâta numaĭ că e ce-và maĭ sgomotos și maĭ prelungit decât al acestuia, și care cântă maĭ cu sémă pe la amiadḑĭ, când lucesce sórele maĭ tare și căldura e maĭ mare, e *Cicóra* saŭ *Cicórea* (1) saŭ *Grierele de tómnă* (2), numit ast-fel în Ţéra-Românéscă; la Românii din Meglenia însă *Ţicóri* (3) și *Țărțarcă*; la ceĭ din Macedonia: *Ḑinḑir* saŭ *Dzindzir* (4), *Ḑinḑinar* (5) și *Chincală* (6), iar la ceĭ din Epir: *Chirchir* (7).

Cicóra saŭ *Cicórea* e do colóre galbenă castanie și pe spinare négră. Corpul sĕŭ, în lungime de 28 mm. e grosuț

(1) Ananescu, op. cit., p. 233;—*Revista română politică-literară*, vol. I. Bucurescĭ 1902, p. 273»: «*Cicórea* e o insectă, care scóte un sunet asemenea *Greeruluĭ*, dar maĭ în surdină și maĭ prelung.»

(2) Nanian, op. cit., p. 139.

(3) Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*. Noua serie, vol. V, p. 292.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi, și de d-l Chr. Geagea.

(5) Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, loc. cit.

(6) L. Șăineanu, *Încercare asupra Semasiologieĭ limbiĭ române*, p. 91. Nota 1: «Numele latin al greeruluĭ *Cicada* a păstrat romănesce, sub forma *Cicala*, numaĭ semnificațiunea figurată de «*flecar, târâe-brâŭ*». Faptul că Macedo-Românii aŭ *Chincala*, cu ințelesul de *greere*, dovedesce că în dialectul daco-român vorba va fi avut la început acest sens propriŭ, și maĭ târḑiŭ numaĭ trecù la cel figurat, tocmai ca în limba italiană și spaniolă (Comp. și franțusesce «babillard en cigale», Littré)».

(7) Com de d-l Chr. Geagea.

şi indesat; aripile pielcióse, străvedlĭ şi ce-và maĭ lungĭ decât corpul; capul lat şi ochiĭ marĭ, iar botul lung.

Bărbătuşul are pe partea de desubt a pântecelui un organ deosebit pentru cântat, iar femeiuşca un ac pentru ouat.

Cicórea trăesce în ţĕrile cele maĭ călduróse din Europa, şi anume pe *Urm* saŭ *Mojdrean*, lat. Fraxinus ornus L. saŭ Ornus europaea Pers., a căruĭ scórţă o străpunge cu botul ca să-ĭ sugă sucul.

Româniĭ din *Meglenia* însă dic că *Cicórea* trăesce nu numaĭ pe *urmi*, ci şi pe alţĭ arborĭ, pe carĭ se sue în decursul veriĭ, când ìs căldurile cele maĭ marĭ, şi al căror suc îl suge apoĭ până ce plesnesc (1).

Băeţiĭ din unele părţĭ ale *Macedonieĭ*, când prind o *Cicóre*, numită de dînşiĭ *Dindir*, o îmmormîntéză în livedĭ, credênd că a doua di, desgropând-o, vor găsì în locul eĭ o parà (2).

Tot Româniĭ din *Macedonia* maĭ cred încă că *Dindirlu* e aducĕtor de noroc (3)

Un alt insect, care se ţine de familia *Cicóreĭ*, e *Greuruşul viilor*, lat. Cicada montana.

Despre acéstă specie de cicóre d-l T. Francu mĭ-a împărtăşit următórele:

«*Greuruşul viilor* e de colóre grie saŭ cenuşie şi cu mult maĭ mic decât *Greuruşul câmpuluĭ*. El ese de regulă pe la *Schimbarea la faţă*, 6 August, când se *luminéză*, adecă când încep a se cóce strugurii de vie, suindu-se pe frunza viilor, cântă până o sĕptĕmână înainte de culesul viilor, adecă până la Vineria mare, 14 Octomvrie. Atuncĭ încetéză de cântat.

«Cântecul sĕŭ are sunete cu mult maĭ dulcĭ şi maĭ melodióse decât ale *Greuruşuluĭ de câmp* şi ale celuĭ de casă. E un adevĕrat cântăreţ.

«Se dice însă că el cântă maĭ cu sémă când se pune amurgul, adecă când începe a se îngânà diua cu nóptea şi până către miedul nopţiĭ. De la miedul nopţiĭ începênd înainte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagĭ, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 182.

(3) Com de d-l Chr. Geagea.

însă nu cântă maĭ mult până a doua ḑi, asemenea când amurgesce.

«Patria sa e numaĭ via.

«În *Transilvania* provine maĭ cu sémă la pólele Munţilor apusenĭ.

«Când începe el prima óră a cântà, e semn că se *luminéză strugurii*. De aceea ómeniĭ nu-ĭ fac nicĭ odată nimica, ci-ĭ daŭ pace să steà şi să cânte pe frunzele din cercurile viţeĭ de vie, unde-şĭ are şi cuibul.»

MĂRGICA CUCULUI.

(Aphrophora spumaria L.)

Cel ce a trecut maĭ adese-orĭ în decursul veriĭ prin atare ţérină saŭ printr'un fânaţ óreşĭ-care, şi se va fi uitat cu luare de sémă în tóte părţile, acela trebue numaĭ decât să fi observat pe unele paie saŭ fire de érbă, însă maĭ cu sémă pe *Somnărósă*, lat. Lychnis flos cuculi L., şi pe *Barba capreĭ* saŭ *Ţâţa capreĭ*, lat. Tragopogon majus Jacq., un fel de spumă saŭ stupit.

Româniĭ din unele părţĭ ale *Bucovineĭ* cred şi susţin că spuma acésta s'ar face din *stupitul* ce l-ar stupì *cucul*, de cum sosesce la noĭ din ţĕrile cele calde şi prinde a cântà şi până ce încetéză de cântat. De aceea o şi numesc eĭ *Stupitul cuculuĭ* şi ḑic că ea se află pe plantele sus numite numaĭ până la *Sâm-Petru*, când încetéză cucul de cântat, iar din ḑiua acésta începênd înainte rar unde se maĭ póte vedé şi aflà.

Maĭ departe tot Româniĭ din *Bucovina* ḑic că la mijlocul stupituluĭ acestuia s'ar aflà un fel de mărgică de colóre négră, care e formată dintr'însul şi pre care, din causa acésta, o şi numesc eĭ *Mărgica* saŭ *Mărgicuţa cuculuĭ*.

Copilele şi maĭ ales fetele, cum daŭ de acéstă mărgică, care e ce-và maĭ mică decât un fir de mazĕre, şi pe douĕ laturĭ opuse puţin cam apĕsată, iar la mijloc cu o borticică, ca şi orĭ-care mărgică adevĕrată, îndată o ieaŭ şi, înşirând-o dimpreună cu cele-lalte mărgele, o pórtă la grumaz, anume ca să fie iubite şi îndrăgite de ómenĭ şi în deosebĭ de feciorĭ.

Fiind *Mărgica cuculuĭ bună de dragoste*, dar neaflându-

se în fie-care *Stupitul cucului*, de aceea este ea fórte căutată nu numaĭ de copile şi fete, ci chiar şi de către alţĭ inşĭ şi maĭ cu sémă de cosaşĭ, carĭ aflând-o o daŭ apoĭ celor ce doresc numaĭ decât s'o aibă (1).

Acésta e credinţa şi datina Românilor din Bucovina despre *Stupitul cucului* şi *Mărgica cucului!*

Însă spuma, despre care ne-a fost în şirele de maĭ sus vorba, nu e nicĭ spumă adevĕrată nicĭ *Stupitul cucului*, ci ea este spuma ce-o produce larva uneĭ micĭ cicade, numită lat. Aphrophora spumaria L., iar mărgica, despre care ḑic Româniĭ din Bucovina că e *Mărgica cucului*, e învelişul acesteĭ larve, care, după ce ese larva dintr'însul, se usucă şi capĕtă maĭ pe urmă forma uneĭ mărgele.

---

(1) Cred. şi dat. Rom din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

MUŞIŢA.

(Aphis Rocae L.)

Atât Românii din *Bucovina*, cât şi cei din *Moldova*, aŭ datină de a numì tóte insectele, cari se ţin de familia *Aphidelor*, cu un nume colectiv *Muşiţă* saŭ *Păduche de pom* şi *Păduche de frunză* (1).

Numirea din urmă însă, adecă *Păduche de frunză*, e usitată nu numai la Românii din ţĕrile sus amintite, ci şi la cei din *Transilvania* (2), *Ungaria* (3) şi *Ţéra-Românéscă* (4).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Păduche de pom*, *Păduche de frunză* şi *Muşiţă* e tot una»; — a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Păduche de pom* ori *Muşiţă* e tot una»; — a celor din Paşcani, dict. de Iord. Bran: «*Muşiţă*, aşà se numesce în Moldova *Păduchele de frunză*, care trăesce pe frunza de perj şi de curechiŭ şi o mănâncă tótă.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Braşov 1893, No. 117, p. 6: «*Păduchii de frunză*. Aceştia sunt adevĕrate plăgi pe pomii, unde se încuibă, căci se îmmulţesc de tot tare şi daŭ năvală asupra frunzelor, cu deosebire la pomii tineri.»

(3) Teod. Rotariŭ, *Inimicii pomilor şi mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, p. 104: «*Păduchii de frunză* răpesc nutrimentul mlădiţelor celor tinere şi prin aceea causéză pomului o daună fórte însemnată. Pentru aceea trebue, când se ivesc, culese frunzele pe cari se află şi călcate cu piciorul.»

(4) *Revista viticolă şi horticolă*, an. III, Bucuresci 1897, p. 292: «*Păduchii de frunze* sunt prea de ajuns cunoscuţi prin stricăciunile pe cari dînşii le pricinuesc tuturor soiurilor de plante. Unii dintre dînşii atacă numai rădăcinile, alţii numai frunzele. Cei mai stricăcioşi sunt acei cari trăesc în socotéla plantelor cultivate, cum sunt: *păduchele mĕrului*, *pĕrului*, *tutunului*, *porumbului*. Şi pe viţă se găsesce, mai arare-ori însă, un păduche de colóre verde-brună.»

Cu tóte acestea însă maĭ fie-căreĭ specii din acéstă familie de insecte i se dă şi câte o numire specială, după planta pe care se află, şi anume:

Păduche de trandafir (1), lat. Aphis rosae L.

Păduche de pom, *Păduche de prun*, *Păduche de perj*, *Muşiţă de pom* (2), lat. Aphis pruni Fabr.

Păduche de cireş, lat. Aphis cerasi Fabr.

Păduche de mĕr, *Păduchele mĕruluĭ* (3), lat. Aphis mali Fabr.

Păduche de piersec, Păduchele pierseculuĭ (4), lat. Aphis persicae Fonsc.

Păduche de soc., lat. Aphis sambuci L.

Păduche de curechiŭ, *Muşiţă de curechiŭ* (5), lat. Aphis brassicae L.

Păduche roşu (6), lat. Schizoneura lanigera Hausm.

Numirea de *Muşiţă* care, după cum am vĕḑut maĭ sus, i se dă acestuĭ soiŭ de insecte parasite şi fórte stricăcióse pomilor, precum şi altor plante, vine de acolo pentru că ele dintru început sunt fórte puţine, iar după aceea necontenit

(1) Numirea de *Lindinele trandafirilor*, care s'a dat de către uniĭ acestuĭ mic insect, nu numaĭ că nu e poporală, ci e tot odată şi necorespunḑĕtóre acestuĭ insect parasit, pentru că poporul sub cuv. *lindin*, fem. *lindină*, înţelege cu totul alt ce-và. Veḑĭ despre acésta maĭ de aprópe artcl. despre *Păduchele de cap*.

(2) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — şi a celor din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran.

(3) Cf. *Revista viticolă şi horticolă*, an. II, p. 292.

(4) Cf. Idem, an. I, Bucurescĭ 1896, p. 302.

(5) Cf. Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 339.

(6) Cf. *Fóia poporuluĭ*, an. VII, Sibiiŭ 1899, No. 14, p. 162: «*Păduchele roşu*. Acest păduche atacă numaĭ meriĭ şi maĭ rar şi periĭ şi e primejdios, fiind-că dacă nu se stârpesce la timp, se înmulţesce în mare numĕr până sus pe ramurĭ. Urmarea e că mĕrul năpădit de aceştĭ păduchĭ saŭ se usucă în câţĭ-và anĭ, saŭ apoĭ nu maĭ face póme»; — Idem de eadem, p. 173; — Numirea de *Purice lânos*, ce i s'a dat de către uniĭ acestuĭ insect (veḑĭ: *Revista viticolă şi horticolă*, an. I, p. 302-303) e greşită, pentru că tóte insectele pe carĭ poporul le numesce *puricĭ* sunt sprintene, pe când insectul acesta e trândav ca şi orĭ care alt *păduche* şi numaĭ cu anevoe se mişcă dintr'un loc într'altul.

se îmmulţesc şi lăţesc (1), apoĭ şi de aceea că *Muşiţa* e de regulă multă, măruntă şi şéde potlog pe frunze (2).

Când érna e bine îmbrăcată cu omĕt, atuncĭ spun Românii din Bucovina, că primăvara nu se face multă *Muşiţă*. Când însă e puţin omĕt, atuncĭ se face multă, şi cu cât e maĭ multă cu atâta e maĭ stricăciósă (3).

Şi de óre-ce *Muşiţa* acésta e fórte stricăciósă, de aceea şi Româniĭ caută tóte chipurile şi mijlócele cum ar puté-o maĭ de grabă stârpì până ce nu apucă a suge sucul din tóte rămurelele şi frunzele pomilor şi ale plantelor pe carĭ s'aŭ încuibat. Aşà *Muşiţa* saŭ *Păduchele de curechiŭ* caută maĭ înainte de tóte să-l stârpéscă prin stropirea cu *aghiasmă din ḑiua de Sf. Trif* (4) saŭ cu *móre de curechiŭ* păstrată de érna, în urma căreia se ḑice că piere (5).

Neajutând aceste douĕ mijlóce sémĕnă *haldanĭ* printre curechiul de pe curechişte, şi atuncĭ atât *Muşiţa* acestuia cât şi omiḑile de *Albiliţă*, neputênd suferì mirosul floriĭ haldanilor şi maĭ ales colbul de pe haldanĭ, orĭ că per, orĭ că fug (6).

Păduchiĭ de pom saŭ *de frunză* se stârpesc cu cenuşă, care se presóră pe frunzele atacate (7).

Cel maĭ bun mijloc însă spre stârpirea acestora este, după cum spun Româniĭ din Bucovina, dacă se culeg tóte frunzele atacate şi se calcă în picióre saŭ se pun pe foc să ardă (8).

---

(1) Dict. de Tóder Ionesi.
(2) Dict. de Iordachi Bran.
(3) Dict. de T. Ionesi.
(4) Dict. de Iord. Bran.
(5) Dict. de George Onciul.
(6) Idem.
(7) Idem.
(8) Dict. de T. Ionesi.

FESUŞORUL.

(Porphyrophora polonica L)

De pe la *Duminica mare* începênd înainte şi până cam către *Sân-Petru*, adecă pe timpul prăşituluĭ, se póte fórte adesea-orĭ vedé atât pe arăturĭ, cât şi pe uniĭ *buhacĭ* saŭ *târşĭ*, şi maĭ ales prin smeurişurĭ, un fel de gujulie mică ca un fir de plóie de împuşcat vrăbiĭ, umblând încetişor în colo şi în cóce şi căutându-şĭ nutreţul, care constă din sucul unor plante ca *Sincerica*, lat. Scleranthus perrenis L., şi *Ficiorica* saŭ *Érba fecióreĭ*, lat. Herniaria glabra L.

Acéstă gujulie mică, care nu póte sburà ci numaĭ umblà, din causă că aripile sale şi maĭ ales cele din dărăt sunt fórte scurte şi care e de colóre limpede roşie, se numesce în Bucovina: *Fesuşor* şi *Fesul popeĭ* (1), iar în Moldova: *Fesuşor* (2), lat. Porphyrophora polonica L.

---

(1) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean; — şi a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Fesul popeĭ* e la trup rotund ca şi *Buburuza*, e însă cu mult maĭ mic decât acésta, şi n'are *buburuze* pe de-asupra ca *Buburuza*, ci e prisne roşu şi móle în trup. El are aripĭ, dar nu sbóră, ci numaĭ umblă încet. Se află pe *buhacĭ* saŭ târşĭ, pe smeură, în de comun pe copacĭ, carĭ aŭ ghimpĭ. Când îl prindĭ, slobóde un fel de suc galben.»

(2) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Fesuşorul* e un gândăcel fórte mic şi rotund ca un fir de plóie de împuşcat vrăbiĭ. Trupul sĕŭ e móle şi de colóre limpede-roşie ca o mărgeluţă roşie, din care causă se şi numesce *Fesuşor*. El se află maĭ cu sémă pe arăturĭ şi se arată pe timpul prăşituluĭ. Piciórele sale vin jur împrejurul trupuluĭ, iar aripile sunt scurtuţe, de aceea nu póte sburà, ci numaĭ umblà încetişor.»

Maĭ de mult, pe când Româncele îşĭ pregătiaŭ singure tóte vesmintele şi-şĭ coloraŭ lânețele, aveaŭ datină de a roşì unele lânețe şi maĭ ales bumbacul şi cu gujulia acésta. Românele adecă, carĭ se ocupaŭ cu coloratul, o adunaŭ într'o cantitate cât se puteà de mare, o uscaŭ şi apoĭ, sfărâmând-o măruntel şi muind-o în apă căldicică, puneaŭ într'însa lânețul saŭ sculul galben, căruia voiaŭ să-ĭ deà colóre roşie saŭ întunecat-roşie. Iară dacă lânețul saŭ sculul galben voiaŭ să fie ce-và maĭ deschis, atuncĭ maĭ turnaŭ în apa acésta încă şi puțin *borş sălciŭ*, adecă nu de tot acru.

PĂDUCHELE.

(Pediculus capitis L.)

Precum aŭ maĭ tóte vietăţile parasiţiĭ lor, aşà aŭ şi ómeniĭ. Iar parasiţiĭ, carĭ trăesc pe corpul omenesc şi se nutresc din sângele acestuia, sunt de patru felurĭ şi anume:

Păduchele, numit şi *Păduchele de cap*, dim. *Păduchiaş*, *Păduchel* şi *Păduchieş*, iar în mod alegoric: *Gărgăun;* la, Româniĭ din Ţéra-Românéscă, pe lângă *Păduche*, în chip alegoric şi *Cărăşel* (1), *Scodac*, pl. *Scodaţĭ*, *Coscodac*, pl. *Coscodaţĭ* şi *Mişcoce*, pl. *Mişcocĭ* (2); la ceĭ din Ungaria, pe lângă *Păduche*, şi *Pădute* (3); la ceĭ din Istria: *Păduchiŭ*, pl. *Păduchĭ* (4); la ceĭ din Meglenia: *Piducliŭ* şi *Biducliŭ* (5); iar la ceĭ din Macedonia: *Biduc* (6) saŭ *Piduc* (7) şi *Piducliŭ* (8), lat. Pediculus capitis L.

Acest fel de *Păduche*, prea bine cunoscut, e de colóre surie, şi trăesce numaĭ în capul ómenilor, din care causă se numesce el apoĭ pretutindenĭ şi *Păduche de cap*.

Al doilea fel de *Păduche*, ce-và maĭ mare decât cel de cap, de colóre albă şi cu un punct negru pe spate, care pe-

---

(1) I. Aristotel, *Istorióre şi anecdote*, publ. în *Gazeta săténuluĭ*, an. II, R.-Sărat 1885—86, p. 125.
(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.
(3) Com. de d-l El. Pop.
(4) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, p. 116.
(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*. Partea II, p. 58 şi 104.
(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.
(7) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 52 şi 324.
(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

trece de regulă în straiele ce le pórtă ómeniĭ, şi cu deosebire în cămeşile cele rămţuróse şi murdare, se numesce atât în Bucovina, cât şi în Moldova şi Ţéra-Românéscă: *Păduche de straie* şi *Păduche de cămeşă* (1), iară în glumă: *Purice bătrân* (2), lat. Pediculus vestimenti Nitz.

Al treilea fel de păduche, care trăesce în părţile pĕróse inferióre ale omuluĭ, e *Păduchele lat* (3), lat. Pediculus pubis L. saŭ Phthirius inquinalis Redi.

În fine al patrulea şi ultimul fel de păduche, care ese ca puzderia pe om şi se prăsesce aşà de repede, că intră prin ochĭ, prin urechĭ şi prin nas până ce móre omul (4), e *Păduchele de piele,* lat. Pediculus tabescentium Alt.

Ouĕle tuturor păduchilor acestora şi cu deosebire ale celor doĭ dintâĭ, pe carĭ le lipesc femeiuscele de periĭ capuluĭ saŭ de firele cămeşiĭ, se numesc pretutindenĭ de către Româniĭ din Dacia-traiană: *Lindenĭ* saŭ *Lindinĭ,* fem. Lindine, dim. *Lindinele,* sing. *Linden* saŭ *Lindin,* fem. *Lindină,* dim. *Lindineà* (5); la Româniĭ din Meglenia: *Linden* (6); iar la ceĭ din Macedonia: *Aminşuşiţă* (7), *Lindine* şi *Minciuş* (8)

Un numĕr maĭ mare de păduchĭ, şi maĭ ales de ceĭ de

---

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală,* p. 100.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Păduchiĭ de cămaşă,* fiind albĭ, se numesc în glumă *Purecĭ bătrânĭ.*»

(3) În Bucovina şi Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — vedĭ şi Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 12. — În Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Se crede că *Păduchiĭ laţĭ* îĭ fac persónele slabe. Şi cine face *Păduchĭ laţĭ,* e semn de mare sărăcie saŭ bólă.»

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală,* p. 12; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt uniĭ *păduchioşĭ,* carĭ nu se pot descotorosì de păduchĭ tótă viéţa lor, devenind ómeniĭ ceĭ maĭ scârboşĭ.»

(5) Pretutindenĭ în Bucovina. — Vedĭ şi *Albina,* an. II, Bucurescĭ, p. 31: «*Păduchiĭ* nu depun ouĕle lor în cuiburĭ, ci eĭ le lipesc, sub numele de *Lindenĭ,* de periĭ capuluĭ saŭ de firele cămăşiĭ. Căldura corpuluĭ este de ajuns pentru clocirea acestor ouĕ.»

(6) P. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ.* Partea II, p. 90.

(7) G. Weigand, op. cit., p. 50 şi 292.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

straie, se numesce de către Românii din munţii Bucovinei, şi cu deosibire de către cei din ţinutul Dornei, *Până* (1), iar de către cei de la ţéră: *Podóbă*, d. ex. omul acesta e plin de *Până* saŭ *Podóbă*, adecă: e plin de *Păduchĭ;* în Ţéra-Românéscă: *Hiră* şi *Hire*, d. e. l-a umplut *hirea*, adecă: e plin de păduchĭ (2); iar în Transilvania se numesce: *Gàvet* (3).

Un om plin de *Păduchĭ* saŭ de *Lindenĭ* se numesce *Păduchios* saŭ *Lindinos*, iar uneĭ femeĭ i se ḑice *Păduchiósă*, *Păduchernițăă* şi *Lindinósă;* ca adj. *om păduchios* şi *lindinos*, fem. *păduchiósă* şi *lindinósă*.

Iar când unul saŭ altul caută păduchĭ se ḑice că: *se păduchie*, saŭ *se păduchéză*.

Locul saŭ cuibul, unde se fac maĭ mulţĭ păduchĭ: *Păducherie;* bóla de păduchĭ: *Păduchioşie;* iar prinderea şi uciderea păduchilor: *Păduchere*.

Păduchele e unul dintre insectele cele maĭ urîcióse şi maĭ greţóse.

Din causa acésta apoĭ toţĭ ómeniĭ, carĭ nu caută a se desbără de acéstă *până* saŭ *podóbă* urîtă şi greţósă, nu numaĭ că sunt urgisiţĭ de ceĭ-lalţĭ inşĭ, ci tot odată şi înconjuraţĭ ca să nu se umple şi eĭ de la dînşiĭ.

Poporul de la ţéră, după cât îmĭ este mie până acuma cunoscut, are datină de a se la cel puţin odată pe sĕptĕmână, şi anume Sâmbăta.

Cel ce nu se lă în acéstă ḑi, şi cel ce nu se piéptĕnă în fie-care ḑi de peste sĕptĕmână, acela e luat de către ceĭ-lalţĭ inşĭ peste picior, şi cu deosebire de către feciorĭ prin o mulţime de chiuiturĭ şi anecdote, una maĭ haslie şi maĭ împungĕtóre decât alta.

Iată, spre exemplu, ce ne spune o chiuitură despre o *tóntă*, care ar fi voit să se *lee* şi nu sciŭ cum să-şĭ pregătéscă lăutórea:

(1) *Până* însemnéză în Bucovina încă şi un straiŭ fórte rĕŭ, ferfeniţit şi murdar.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(3) Alesiŭ Viciŭ, *Glosariŭ*, p. 32: «*Gàvet* = păduchĭ; dór nu eştĭ plin de *gàvet*»; — *Revista critică-literară*, an. III, Iaşĭ 1895, p. 155: «*Gavet* (tonul pe a), mulţime de insecte parasite, maĭ ales *păduchĭ*.»

Puse tónta să se leà,
Şi puse de Vineria
Să se lee Sâmbăta.
Dar pustia de purceà,
Păscênd troscot lângă ea,
Se scărpină de ulceà,
Vĕrsând leşia din ea (1).

Iar o anecdotă ne istorisesce despre o femee leneşă următórele:

— «Am să mĕ laŭ! — ḑise odinióră o femee leneşă.

— «*Cărăşeiĭ*, auḑind acésta, se duseră la cel maĭ mare al lor şi-ĭ ḑiseră:

— «Auḑĭ ce ḑice puturósa: că are să se leà, ce să ne facem noĭ?

— «N'aveţĭ grijă! — le ḑise cel maĭ mare al lor. De câte orĭ a ḑis puturósa să se leà şi nu s'a maĭ lăut.

— «Am să mĕ tunḑ! — ḑise în urmă aceeaşĭ femee.

— «*Cărăşeiĭ*, auḑind aşà, se duseră iar la cel maĭ mare al lor şi-ĭ ḑiseră:

— «Auḑĭ ce ḑice puturósa: că are să se tunḑă.

— «O face, nebuna draculuĭ: la bazăr copiĭ! — le ḑise căpetenia lor (2).»

Tot aşà sunt luate în batjocură şi acele femeĭ, carĭ nu-şĭ spală cămeşile cu lunile, ci umblă cu dînsele negre şi murdare ca şi nisce cărbunăriţe saŭ păcurăriţe.

Iată ce ne spune în privinţa acésta o chiuitură din *Moldova*, jud. Iaşĭ:

Pe délul cu tufele
Spală lelea rufele
Şi le 'ntinde pe surcele,
Câniĭ hârâiaŭ la ele.
Nu sciŭ câniĭ hârâiaŭ,
Orĭ *păduchiĭ* mornăiaŭ? (3)

Iar o variantă a acesteĭ chiuiturĭ din *Bucovina*, distr. Gura Homoruluĭ, com. Ilişescĭ, sună precum urméză:

---

(1) *Şeḑĕtórea*, an. V. Fălticenĭ 1899, p. 15.
(2) I. Aristotel, *Istorióre şi anecdote*, publ. în ḑiar cit., p. 125—126.
(3) *Şeḑĕtórea*, an. V, p. 16.

Pe valea cu tufele
Spală lelea rufele
Şi le 'ntinde pe surcele,
Cânii hârâesc la ele.
Nu sciŭ cânii hârâesc,
Orĭ *păduchiĭ* se sfădesc? (1)

Maĭ departe fetele marĭ, carĭ nu se laŭ şi péptĕnă cum se cuvine, carĭ umblă ca nisce buhe, cu capul sborşit şi dupuros, când se duc la joc saŭ la vre-o altă petrecere, feciorii, carĭ nu le pot suferì, le chiuesc:

Du-te-acasă,
Fa buhósă,
Şi te lă, te fă frumósă;
Şi te-ĭ la,
Când a plouà,
Şi te-ĭ unge,
Când a ninge...
Când a fost la descâlcit
Şepte sate o sărit
Cu securĭ şi cu topóre
La *păduchĭ* ca să-ĭ omóre.
Şi-o 'mplut locu de untură
Şi s'o dus la Chişinĕŭ
Şi-o dat oca câte-un leŭ
Şi-o cumpĕrat antereŭ;
Antereu-ĭ tot cârpit,
Fata s'o împodobit (2).

Saŭ aşà:

Ce şeḑĭ, hîdă, după uşă
Cu capu plin de cenuşă?
Eşĭ afară la spĕlat,
Dă-ţĭ capu la pieptĕnat!
Ciumă buhă din pădure?
Şepte aĭ
De când te laĭ
Şi lăută nu eraĭ...
Când a fost la descâlcit
Şepte sate s'o stârnit
Cu securĭ şi cu topóre
La *păduchĭ* ca să omóre! (3)

Orĭ aşà:

Jócă, fată, ce-ĭ jucà,
Mergĭ acasă şi te-ĭ la,
Că *păduchiĭ*
'S-ca hulubiĭ
Subţiĭ ca nuelele,
Es la drum ca curcile,
Şi la drum şi la cărare
Ca boeriĭ la primblare;
Lindinele-s fir de grâŭ
Şi te-or duce la pârîŭ,
La pârîŭ ca să te 'necĭ,
Sber *păduchiĭ* ca berbecĭ! (4).

Şi aşà:

---

(1) Din colecţiunea mea.
(2) *Şeḑĕtórea*, an. V, p. 16.
(3) Din Zaharescĭ, com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.
(4) Din Mahala, com. de d-l G. Tomoiagă.

Jócă, fată, ce-ĭ jucà,
Du-te-acasă și te-ĭ la,
Și dup'aceea să viĭ,
Că te-o 'mplut *păduchiĭ*,
Mânânțeĭ ca nucile,
Sar în drum ca curcile!

Saŭ:

Jócă, fată, ce-ĭ jucà,
Du-te-acasă și te-ĭ la,
Că de când nu te-aĭ lăut,
Gărgăuniĭ te-aŭ umplut! (1)

Multe fete leneșe, în loc să se lee și să se pieptene cum se cade, să se îmbrace în haine albe și curate și apoĭ să se ducă la joc saŭ la altă petrecere, se împodobesc cu fel de fel de florĭ, cugetând că făcênd-o acésta sunt destul de curate și plăcute, și prin urmare nu trebue să se maĭ și pieptene cum se cade ca alte fete.

Unora ca acestora fecioriĭ le strigă în joc:

Lelița cu floricele
La urechĭ cu *lindinele*,
La urechĭ cu *mederan*, (2)
După cap *păduchĭ de-un an*! (3)

Saŭ:

Bucurați-vĕ, feciorĭ,
Că vĕ vin fete cu florĭ;
La urechĭ cu floricele,
După cap cu *lindinele;*
La urechĭ cu măgheran,
După cap *păduchĭ de-un an!* (4)

Alte fete, din contră, se împodobesc cu cerceĭ și cu salbe scumpe de banĭ și mărgele, și nu odată se îmbracă în hainele cele maĭ prețióse, dar să se spele și să se pieptene cum se cuvine nicĭ prin cap nu le trece.

---

(1) Din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de George Onciul.
(2) *Mederan* = maghiran = maioran.
(3) Din Bălăceana, com. de Simeon Boca, stud. gimn.
(4) Din Bălăceana, com. de Ilie Stoleriŭ, stud. gimn.

Pre unele ca acestea feciorii, cărora nu le vine la socotélă necurăţenia, le apostrofézâ în următorul chip:

La leliţa pe cercel
Doi *păduchi îs vătăjei.*
La leliţa pe mărgele
Doi *păduchi cântă de jele.*
La leliţa pe spinare
Fac *păduchii masă mare.*
La leliţa pe ciobote
Păduchii se bat cu bote.
Pe chieptarul ciobănesc
Trei păduchi se ciondănesc.
Pe saradul bunghilor
Vornicul păduchilor,
Pe crescetul capului
Stă juratul satului,
Pe cărarea capului
E ciréda satului.
Când îi colea după cap
Doi păduchi se ieŭ de cap,
Două *lindini* sémă-şi fac (1).

Tot cam aşà îl ieaŭ în batjocură şi pre un fecior, care pune mai mult preţ pe îmbrăcămintea sa decât pe grijirea capului şi a feţei.

Iată ce-i chiue unuia ca atare fecior:

Pe cojocul vornicesc
Staŭ păduchii, sfătuesc,
Pe bondiţă
Staŭ căpiţă
Şi pe cuşmă
Staŭ de 'mpuşcă (2).

O sémă de fete de un timp în cóce, luându-se după moda celor de pe la oraşe, aŭ început a-şi tăià părul în frunte şi a-l încreţì, şi ast-fel a umblà apoi nu numai în ḑile de sărbătóre, ci şi în cele de lucru.

Celor mai mulţi feciori însă nu le place acéstă schimosire a capului, şi de aceea le strigă, când le văd în joc, următórea chiuitură fórte muşcătóre:

Hai leliţă din Galaţi
Cu perciuni nechieptănaţi,
Cu păduchii crăcănaţi,
Mărunţei ca nucile,
Merg pe drum ca curcile.
Hai leliţă de la Ieşi
C'un păduche 'n sumăieş! (3)

(1) Din Mânăstirea Homorului.
(2) Din Stupca, com. de Const. Căilean, stud. gimn.
(3) Din Bălăceana, com. de Vichenti Jemna, stud. gimn.

Tot așà fac feciorii din cele mai multe părți și cu fetele, cari își schimbă portul național cu unul străin.

Iată o chiuitură cu privire și la acestea:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-i jupesc,
Și jupind păduchele
Îs julesc genunchele.
Și vînd pielea câte-un leŭ
Și-și cumpĕră antereŭ,
Antereu-i de bumbac
Și-un păduche după cap! (1)

O variantă a acestei chiuituri:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-i jupesc
Și vînd pielea câte-un leŭ
Și-și cumpĕră antereŭ,
Antereu-i de bumbac
C'un păduche după cap! (2).

Alta din *Ungaria:*

La lelița'n barta sugnii
Batu-se păduchi cu pumnii;
La lelița'n geb la roce (3)
Batu-se păduchi cu botce (4).

În cele mai multe părți locuite de Români este datină ca fetele mari să steà, în timpul unei petreceri, de o parte și să caute la cei ce jócă până ce una saŭ alta este încă chemată în joc.

Feciorii, aruncându-și privirile la dînsele și vĕdênd că unele dintre ele nu-s grijite cum ar trebuì să fie la o petrecere, nu le daŭ nici acestora pace, ci strigă:

Mĕ duceam la cârșmă'n sat
Și cătam la fete'n cap,
Păduchele cât un țap,

(1) Din Băieșesci, comunicat de Vasile Lucan, stud. gimn.
(2) Din Berchișesci, distr. Gura-Homorului.
(3) *Roce* = rochie.
(4) Din Ungaria, comunicat de d-l El. Pop.—*Botce* = bote.

Şi-o sărit păduchele
Şi s'o rupt genunchele! (1)

Saŭ:

Fetele de la Mitoc
Strîng păduchi'n poloboc,
Da celea din Pătrăuţ
Strîng păduchiĭ'n păhăruţ! (2).

Şi la urmă:

Haideţĭ, fete, la căline,
Dacă nu vĕ jócă nime!
Cine dracu v'a jucà,
Pe tot pĕrul *lindina,*
Pe cosiţă *riţina,*
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosiţă
Merg la brânză,
După cap
Nu încap,
Iar în céfă
Ca o scafă.
Fa! de ce nu te-aĭ lăut?
— Pentru că unt n'am avut,
C'am avut
O ocă şi jumătate
Şi m'am uns numaĭ pe o parte! (3)

Saŭ:

Vaĭ săraca leliţa!
Şépte anĭ de când se la
Şi lăută nu erà,
Tot pĕrul şi *lindina,*
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosiţe
Merg la brânză,
După cap
Nu maĭ încap,
Şi pe céfă
Numaĭ scafă.
Când a fost la descâlcit
Şépte sate-aŭ oblicit
Şi tus-şépte-aŭ năvălit
Cu ţepuşĭ şi cu topóre
La păduchĭ ca să-ĭ omóre,
Dar n'aŭ putut să-ĭ omóre,
Şi aŭ făcut păduchi-o şfară
Şi aŭ scos-o din ţér'afară (4).

Dar nu numaĭ fetele, ci şi fecioriĭ, carĭ nu caută să fie cât se póte de curaţĭ, încă sunt, după cum am arătat şi maĭ sus, luaţĭ în rîs şi batjocură de către ceĭ-lalţĭ inşĭ.

Iată o chiuitură despre un fecior leneş:

---

(1) Din Straja, com. de Ilie Pasailă, stud. gimn.
(2) Din Mitocul-Dragomirneĭ, comunicat de V. Greciuc.
(3) Din Băieşescĭ, comunicat de Vas. Lucan.
(4) Din Siret.

— ——

Pălăria ta, Ioane,
Tătă-ĭ fluturĭ şi *păóne* (1)
Şi părinţi-ţĭ mor de fóme! (2)

Alta despre unul cam prea închipuit:

Într'un picior mĕ 'nvârtesc
Şi galbeni-mĭ zurăesc,
Nu sciŭ bani-mĭ zurăesc.
Orĭ păduchiĭ hârâesc,
Nu sciŭ baniĭ nu încap,
Orĭ păduchi-şĭ fac de cap (3).

Când un fecior dintr'un ném de rând, aflându-se în joc, îşĭ dă un aer, ca şi când ar fi din cine-scie ce ném mare şi ales, atuncĭ ceĭ-lalţĭ inşĭ, vĕḑêndu-l cum se umflă în pene şi se îngâmfă, îl ieaŭ peste picior, chiuindu-ĭ:

Mergĭ maĭ iute,
Măĭ *Pădute,*
Că te-ajunge *Lindina*
Şi vaĭ rĕŭ te-a *scălmănà*! (4).

Afară de ceĭ amintiţĭ până aicĭ se maĭ ieaŭ în rîs şi batjocură încă şi cojocariĭ prin următórea strigătură:

Pe podul cojocăresc
Staŭ păduchiĭ, sfătuesc:
Ceĭ maĭ marĭ
La cojocarĭ,
Ceĭ maĭ micĭ
La ucenicĭ.
Pune mâna sus pe frunte,
Prinde unul cât un munte,
Bagă mâna după cap,
Scóte unul cât un ţap.

La bădiţa pe pieptar
Doĭ păduchĭ se bat cu parĭ.
Săriţĭ, ómenĭ, cu topóre,
Că păduchiĭ se omóră.
La bădiţa pe mustéţă
Doĭ păduchĭ rĕsucesc aţă.
La bădiţa subsuóră
Doĭ păduchĭ mi se însóră.
La bădiţa pe spinare
Doĭ păduchĭ fac masă mare (5).

Saŭ:

---

(1) Sub *păóne* se înţeleg penele de *păun,* ce îndatinéză feciorii a le pune în pălăriĭ când merg la joc.

(2) Din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul.

(3) Din Mahala, comunicat de d-l G. Tomoiagă.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.—*Scălmănà* = scărmănà

(5) Com. de d-l Dr. G. Mihuţă.

La cojocarĭ pe spinare
Fac păduchiĭ masă mare,
Ceĭ maĭ marĭ
La cojocarĭ,
Ceĭ maĭ micĭ
La ucenicĭ.
În casă la cojocarĭ
Sunt păduchĭ așà de marĭ
Ca și nisce armăsarĭ.
În pod în cojocărie
Fac păduchiĭ bătălie (1).

Păduchele și *Lindina* figurézĕ fórte adese-orĭ și în unele proverbe și ḑicale române, precum:

Păduchele face pe leneș harnic. —

Se ḑice celor leneșĭ.

Păduchele, când (după ce) se satură, ese în frunte.
Păduchele, când se satură, ese în frunte și se arată.
Păduchele când se îngrașă ese în frunte.—

Se ḑice de un mojic care, din causă că are óre-care avere, îșĭ iea nasul la purtare.

La Româniĭ din *Macedonia:*

Piducliul după ce s' satură ese pe
sufrucéua (sprincénă). —

Se ḑice despre ceĭ leșinațĭ carĭ, după ce se satură de jafurĭ, atuncĭ se arată în lume.

Păduchele leșinat
În frunte s'a așezat. —

Arată pre ceĭ săracĭ și mândri.

Are păduchĭ în loc de banĭ. —

Adecă: e fórte sărac.

(1) Din Sucéva.

Nu-s rarĭ,
Da-s marĭ.
Nu sciŭ acum ce să fac,
Orĭ (păduchĭ) nu maĭ încap.

Prin aceste două ḑicale se face alusiune la păduchĭ.

Vaĭ de cela ce-ĭ umblă păduchiĭ pe frunte!—

Adecă de cel murdar.

Îĭ curá păduchiĭ pe urechĭ. —

Se ḑice de cel prea murdar.

Pentru un păduche mi arde veghia.
Pentru un păduche să nu-ţĭ puĭ sărica pe foc. —

Se ḑice despre ceĭ iuţĭ şi mânioşĭ.

A fi păduche leşinat.
Ca un păduche leşinat.

Se ḑice despre ceĭ slabĭ saŭ lihniţĭ de fóme (1).

A fi păduche —

A fi un parasit; un om care stă de géba şi alţiĭ îl hrănesc.

Nu mi ciudă că trece păduchele prin barbă, da mi ciudă că face cărare (2) —

Adecă să ne păzim a nu se face obiceiŭ spre a nóstră supĕrare.

Lindina, când se satură, ese în faţă să vaḑă tótă lumea că a ros crescetul voiniculuĭ. —

Se ḑice când un om risipesce o avere moştenită.

A cătà pe cine-và de lindină—

A-ĭ căutà cértă (3).

E maĭ primejdios păduchele din lindină.—

(1) Zanne, *Proverbele Românilor,* vol. I, p. 577—578; — şi com. de S. Sa păr. Bălăşel.
(2) Idem de eadem, vol. II, p. 12.
(3) Idem de eadem, vol. I, p. 508.

Adecă: un om ajuns din nimica, din ném maĭ slab şi maĭ de jos, la mărire, maĭ de grabă te şicanéză decât unul dintr'o familie maĭ bună, crescut bine (1).

Tot despre *Păduchele de cap* există şi vre-o câte-và cimiliturĭ, şi anume:

Am o turmă de oĭ
Şi ciobanul le mână dinapoĭ.

Ce este micuţ, fórte mititel,
De-şĭ iea căciula Vodă pentru el?

Ce e mic, mititel,
De-şĭ iea Vodă chipiul pentru el?
Îşĭ iea orĭ-cine căciula de el (2).

În pădurea Chiriaculuĭ
Este cuibu liliaculuĭ (3).

Maĭ departe despre *Păduchele de cap* se află la Românĭ încă şi următórele credinţe: Când un copil mic are spume la gură, e semn că are în cap un păduche.

Ómeniĭ cu noroc sunt tot-deauna păduchioşĭ.

Când păduchiĭ *ciup* tare de carne, e semn că va ploua îndată.

În ḑiua de Pascĭ, când te piepteni şi găsescĭ păduchĭ, e păcat să-ĭ omorĭ.

E mare pomană să cureţĭ pe cine-và de păduchĭ.

Pe cea-laltă lume numaĭ atâta aĭ voie a vorbì cu cine-và, cât timp ĭ-aĭ căutat în cap păduchĭ.

Dacă veḑĭ un păduche pe cine-và şi nu îl ieĭ, pe lumea cea-laltă îl veĭ mâncà (4).

Când visezĭ că aĭ în straie (haine) orĭ pe trup păduchĭ mulţĭ, aĭ să capeţĭ parale multe de unde-và (5).

Când îţĭ caută (când te păduchesce) cine-và în cap, trebue să-ţĭ caute pe amândouĕ părţile, că de-ţĭ caută numaĭ pe o parte, te mănâncă *Cânele babeĭ* (6).

---

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Art. Goroveĭ, *Cimiliturile Românilor*, p. 284.

(3) Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 535.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(5) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, No. 99, p. 2: «Se crede că cel ce viséză *păduchĭ* va căpĕtà banĭ.»

(6) *Cânele babeĭ* e o omidă pestriţă şi fórte pĕrósă, cu perĭ castanii.

Când aĭ obiceiul să te spelĭ pe cap cu apă rece în tótă minéța, facĭ păduchĭ (1).

Când te scaldĭ și-țĭ udĭ capul, să nu-țĭ puĭ îndată cum eșĭ n apă căciula saŭ pălăria în cap, pentru că iarășĭ capețĭ iduchĭ (2).

Păduchele de cap se întrebuințéză atât de către Româniĭ n *Bucovina*, cât și de către ceĭ din *Moldova* încă și ca léc ntra *gălbinărilor*.

Așà Româniĭ din *Bucovina* ḑic că cel ce are *gălbinărì* se ndecă, dacă i se dă să înghițéscă cu ce-và *Moliĭ* saŭ *Pă-ıchĭ de om* în vre-o bĕutură dintr'un păhăruț de céră (3). Ceĭ din *Moldova* din contră ḑic că omul, care se va simțì ne că are *gălbinare*, să ieà un *păduche* al luĭ și să-l beà orĭ și ce soiŭ de bĕutură în treĭ ḑile de sec de-arândul, după acésta va scăpà de *gălbinare* (4).

Alțĭ Românĭ, tot din *Moldova*, ḑic că cel bolnav de *găl-nare* e bine să mănânce treĭ *păduchì* într'o smochină, saŭ -ĭ beà într'un pahar cu rachiŭ (5). Româniĭ din *Țéra-Ro-ânéscă* pun, tot pentru *gălbinărì*, în rachiŭ nouĕ păduchĭ, ırĭ de *crin* și *gălbinele* (Calendula), îĭ lasă 2—3 ḑile, apoĭ plămădesc și-ĭ beaŭ treĭ ḑile câte o lingurițĕ (6).

În fine merită a fi amintit și aceea că mamele române, ât cele din Bucovina, cât și cele din Moldova, când vor lee copiiĭ, carĭ de regulă nu se lasă a fi lăuțĭ, voind a-ĭ duplecà ca să se lase, îĭ amăgesc că *Păduchiĭ*, dacă nu vor la, aŭ să facă o funie și legându-ĭ cu ea, aŭ să-ĭ ıgă la rîŭ, pârîŭ, iaz, saŭ ce este în apropiere, și ĭ-or necà (7).

Româniĭ din *Macedonia*, când vreaŭ ca un copil să nu prindă *ıduchĭ*, cum găsesc primul *păduche* la dînsul, îl omóră pe

1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.
2) Cred. Rom. din Bucovina.
3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ* V, No. 12, p. 1.
4) Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 58.
5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.
6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 101.
7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

aur. Făcênd acésta, cred eĭ, că păduchiĭ aŭ să fie rarĭ ca şi aurul.

De aicĭ vine apoĭ şi expresiunea:

L' — frîmsi biduclĭul pi flurie dadă-sa. —

Adecă: «îl omorî păduchele pe galben mamă-sa», pentru a arătà iubirea şi interesul ce pórtă o mamă de fiul sĕŭ.

Saŭ: se iea *psiruvatan* = buruéna pesceluĭ, se topesce cu mercur, *ghiarghir*, şi după acésta se îmmóie o aţă care, dacă se pórtă de cine-và lipită de corp, nu va prinde nicĭ odată păduchĭ.

Acésta se întrebuinţéză maĭ cu sémă la ceĭ din închisóre (1).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

HÂRA.

(Pediculus vituli L.)

Maĭ tóte vitele cornute, când sunt rĕŭ ţinute, şi cu deosebire când sunt rĕŭ ernate, capĕtă pe la începutul primăveriĭ un fel de parasit, din causa căruia nu numaĭ că devin maĭ hitióne şi maĭ slabe de cum aŭ fost maĭ înainte, ci unele din ele, necurăţindu-se la timp, chiar şi per.

Acest parasit mâncăcios, care căşunéză grabnica slăbire şi une-orĭ chiar peirea vitelor şi care séměnă întru cât-và cu *Păduchele de cap.* atâta numaĭ că e ce-và maĭ mare, se numesce *Păduche de vită*, iar cu un cuvînt colectiv *Hâră* (1), lat. Haematopinus tenuirostris Burm., Pediculus vituli L.

Româniĭ din *Bucovina*, cărora li-ĭ aminte ca să scape vitele de acest parasit, şi maĭ cu sémă viţeiĭ, pe carĭ se face el maĭ cu deosebire, şi din care causă s'a şi numit de Linné Pediculus vituli, întrebuinţéză următorul mijloc:

Ieaŭ rădăcină de *Stirigóe*, lat. Veratrum album L., şi anume cât se póte de multă, o pun într'o ólă la foc să fiérbă, şi cu

---

(1) *Fóia poporuluĭ*, an. I, Sibiiŭ 1894, p. 561 : «De cu primăvară cum şi alte dăţĭ, multe vite se molipsesc de *Păduchĭ* (Hâră), carĭ se sporesc aşà ḑicênd în nesfârşit şi căşunéză slăbirea grabnică şi une-orĭ derăpănarea vitelor.»—În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Costîna şi în Bilca, sub cuv. *Hâră* se înţelege un fel de mătréţă, care se face pe pielea oilor slabe şi care se împrăştie apoĭ şi prin lână. Pielea şi lâna e *hârósă*, adecă plină de un fel de cojiţe saŭ tărâţe, carĭ s'aŭ luat de pe piele. În alte comune, tot din *Bucovina*, precum bună-óră în Galanescĭ, distr. Rădăuţuluĭ, se înţelege sub cuv. *hâră* pielea ce se cojesce pe vite, care e subţire şi sub care se ascund *păduchiĭ*. Când vreaŭ să omóre păduchiĭ, rădică maĭ întâiŭ *hâra* acésta şi apoĭ îĭ omóră.

zéma ce ese dintr'însa spală apoĭ vitele peste tot corpul, şi maĭ cu sémă în părţile acelea unde se află maĭ mulţĭ păduchĭ. Şi păduchiĭ nu mult după acéstă spělare per (1).

O sémă de Românĭ însă ieaŭ rădăcină de *Stirigóe*, o piséză bine cu muchia toporuluĭ, o amestecă cu slatină saŭ cu sare asemenea pisată, o pun într'o ólă şi dimpreună cu acésta o aşéză la un loc cald, bună-óră pe horn, unde o lasă apoĭ cam la 24 de ore ca să mocnéscă. După ce a mocnit, ieaŭ zéma ce a eşit din acéstă rădăcină şi frécă vita bine pe locul unde se află mulţĭ păduchĭ. Făcêndu-se acésta, se ḑice că păduchiĭ trebue numaĭ decât să piéră (2).

Se caută însă în acelaşĭ timp a se ferì vitele ca să nu se lingă, până ce nu se vor uscà cum se cade, căcĭ lingêndu-se şi fiind *Stirigóia* fórte veninósă, fórte lesne ar puté să se învenineze. Şi ca să n'o facă şi s'o păţéscă acésta, li se pune ce-và pe cap (3).

Tot cu zémă de *Stirigóe* saŭ şi cu oloiŭ vechiŭ şi rânced (4) şi cam tot în acelaşĭ chip nimicesc Româniĭ din *Bucovina* şi *Păduchele de boŭ*, lat. Haematopinus curysternus Steph., *Păduchele de porc*, lat. Haematopinus suis Leach. saŭ Pediculus suis L., precum şi:

Păduchele de câne (5) saŭ *Păduchele cânesc* (6), lat. Haematopinus piliferus Burm., carĭ se ţin asemenea de familia *Păducheluĭ de vită*.

În fine trebue să amintesc şi aceea că la Româniĭ din *Transilvania*, există cu privire la *Păduchele de câne* încă şi următórele credinţe:

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Buzilă; — a celor din Calafindescĭ, dict. de Catrina Racolţa: «*Stirigóia* e bună de *Păduchĭ la vite*. Se fierbe şi cu zéma eĭ se spală vitele»; — a celor din Ilişescĭ: «Rădăcina de *Stirigóe* e bună pentru *Păduchĭ la vite*»; — a celor din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean: «*Păduchele de vită* se vindecă cu zémă de *Strigóe*.»

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(3) Dat Rom din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Ilinca Buzilă; — şi a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(4) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean.

(5) Veḑĭ şi Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

De veĭ da la o fată *Păduchĭ cânescĭ* sfărâmaţĭ în vinars, nicĭ odată nu te va uità (1).

Nouĕ-ḑecĭ şi nouĕ de *Păduchĭ cânescĭ* în o vară o fată de va prinde, îĭ va murì duşmanca cea maĭ mare (2).

Păduchĭ cânescì de faţă de te vor muşcà, veĭ urlà ca cânii (3).

Şépte *Păduchĭ cânescĭ* cu palma de odată de veĭ omorî, veĭ avé şépte feciorĭ credincioşĭ (4).

(1) Cred. Rom. din Sereţel, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Cred. Rom. din Chiraleş, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(3) Cred. Rom. din Ş.-Măgeruş, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(4) Cred. Rom. din Ş.-Cristur, com. de d-l Th. A. Bogdan.

URECHELNIŢA.

(Forficula auricularia L.)

Cine a asistat vre-odată la desfăcatul păpuşoilor saŭ la alesul acestora şi aşezarea lor prin coşere saŭ sisiecĭ, acela trebue numaĭ decât să fi observat un fel de gujulie subţirică şi lungăréţă, de colóre cafenie, cu aripĭ scurte şi pielcióse, iar la capĕtul abdomenuluĭ cu doĭ crăcuşorĭ în forma unuĭ forfecaş, care cum dă cu ochiĭ de lumina ḑileĭ, îndată începe a fugì în colo şi încóce şi a se ascunde într'un loc óreşĭcare îndosit şi întunecat.

Acéstă gujulie de nópte, care nu póte suferì lumina sórelui, şi din causa acésta petrece ḑiua maĭ mult ascunsă prin crăpăturile zidurilor şi pe sub scórţa pomilor, pe sub pietre şi pe sub frunze, însă maĭ cu sémă printre florile de trandafirĭ şi garófe, precum şi prin pănuşele de păpuşoiŭ saŭ porumb, se numesce în Bucovina: *Urechelniţă, Urichelniţă* şi *Urnichelniţă* (1); în Moldova şi în Ţéra-Românéscă: *Urechelniţă* (2); în Transilvania, şi anume în Ţéra-Haţeguluĭ: *Licrénţă* (3), în Munţiĭ apusenĭ saŭ Munţiĭ Abruduluĭ: *Urechelniţă, Urechiţă* şi *Cotósă* (4), iar în cele-lalte părţĭ: *Urechel-*

---

(1) Numirea acésta e usitată maĭ ales în com. Putna, distr. Rădăuţuluĭ, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dict. de Iord. Bran, pălmaş în Paşcanĭ, şi com. de S. Sa păr. T. Bălăşel; — veḑĭ şi Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(3) *Revista critică-literară*, an. III, p. 159.

(4) T. Frâncu şi G. Candrea, *Românii din Munţiĭ Apusenĭ (Moţiĭ)*, Bucurescĭ 1888, p. 99.

niță (1); în Ungaria: *Urechelniță* și *Urechiușă* (2); în Banat: *Urichelniță* (3); la Românii din Meglenia: *Jegaviță* (4); iar la cei din Macedonia: *Gugiufórtică*, pl. *Gugiufórtițe* și *Fórtică* (5).

Poporul român de la țéră are contra acestei gujulii o deosebită antipatie saŭ chiar ură din causă că, după credința sa, dacă o prindĭ și n'o ucidĭ de tot, ea țĭ se bagă în urechĭ.

Ba poporul român de pretutindenĭ crede și spune că *Urechelnița*, chiar și când nu-ĭ facĭ nimica, dacă nu ieĭ bine séma, încă țĭ se bagă în urechĭ. Și dacă a apucat odată a i se băgà cuĭ-và într'o ureche, atuncĭ numaĭ fórte cu greŭ se scóte afară, pentru că ea nicĭ de cum nu se dă scósă. Iar omul, în urechia cuĭ s'a băgat, nu numaĭ că asurdesce, ci fórte lesne póte și altă neplăcere saŭ nenorocire să i se întîmple. Ba chiar și mórtea póte să i se tragă din acésta (6).

Prin urmare ceĭ maĭ mulțĭ românĭ se feresc atât diua, cât și nóptea, de a se culcà vara în érbă, iar tómna în pănușĭ saŭ în pănușerele de pănușĭ, ca nu cum-và, culcându-se și

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*, Partea II, p. 87.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi: «Despre *Gugiufórtică*, pl. *Gugiufórtițe* se crede că sunt veninóse, când te mușcă»;—com. de d-l Chr. Geagea: Cuvîntul *Gugiufórtică* e compus din *gugiu* și *fórtecă*. *Gugiu* nu sciŭ ce însemnéză, *fórtecă* însă însemnéză *fórfece*. Ea se numesce ast-fel din causă că are un fel de codiță desfăcută în două părțĭ în forma unuĭ fórfece. Poporul crede că ea este veninósă, și dacă ar împunge pe cine-và, respectivul ar puté să móră,

(6) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — a celor din Iliescĭ, dict. de Vas. Ungurean; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ; — și a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariŭ: «*Urechelnița* se numesce ast-fel pentru că, dacă dórme cine-và pe érbă, ea îĭ intră în ureche și apoĭ nu se póte scóte afară»; — a celor din *Ungaria*, com de d-l El. Pop: «*Urechiușa* saŭ *Urechelnița* se găsesce maĭ ales tómna prin pănușele de pe ciucălăŭ-cucuruz. Poporul se feresce fórte de ea, ca nu cum-và să se bage în urechile omuluĭ, căcĭ intrând nu maĭ este léc a se scăpà de mórte»; — T. Francu și G. Candrea, op. cit., p. 99: «*Cotósă*=*Urechiță*=*Urechelniță*, insectă, despre care se dice că intră în urechĭ;» — a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariŭ: «Copiiĭ se tem de *Urechelniță*, că li se bagă în urechĭ.»

dormind fórte greŭ, să vie vre-o *Urechelniță* și să li se bage în urechĭ.

De la acéstă credință fórte rĕspândită prin tóte țĕrile locuite de Românĭ, se vede că i se trage și numirea de *Urechelniță* saŭ *Urechiță* și *Urechiușă* a acesteĭ gujuliĭ.

Urechelnița însă are obiceiŭ de a se băgà și a se ascunde nu numaĭ prin locurile amintite maĭ sus, ci prin óle, și maĭ ales prin ólele și ulcelele, cu carĭ se duce mâncare lucrătorilor în câmp. Decĭ ómeniĭ ieaŭ tot-deauna fórte bine séma, când beaŭ saŭ mănâncă în câmp, ca nu cum-và din greșélă să beà saŭ să mănânce și vre-o *Urechelniță*, căcĭ făcênd-o acésta, cred că *Urechelnița* se înmulțesce în om și, nedându-se scósă dintr'însul, pe un ast-fel de om numaĭ mórtea îl vindecă (1).

O sémă de Românĭ din *Moldova*, la carĭ există asemenea credința că *Urechelnița* se bagă în urechĭ (2) aŭ datină ca, când se despóie urechile la copiĭ, să prindă o *Urechelniță*, s'o ardă, s'o piseze, și apoĭ amestecând-o cu unt próspĕt, să facă dintr'însa un fel de alifie, care se pune la bubă. Iar uscată și pusă în rachiŭ, o beaŭ pentru durere de pântece (3).

Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* însă, când are cine-và *urechelniță*, adecă un fel de bube la urechĭ saŭ în dosul acestora, aŭ datină de a prinde *Urechelnițe*, de a le omorî, de a le arde pe vatra foculuĭ, și apoĭ, prefăcêndu-le în scrum, pisându-le și amestecându-le cu unt, de a unge cu amestecătura acésta *urechelnița* saŭ bubele de la urechĭ.

Tot în *Ţéra-Românéscă* maĭ există încă și credința că o femee, când este însărcinată, nu e bine să omóre *Urechelnița*, căcĭ făcênd-o acésta, copilul ce-l va nasce va face *urechelniță*, adecă bube în dosul urechilor (4).

Româniĭ din unele părțĭ ale *Transilvanieĭ* cred că:

Urechelnița e slujnica cea blestemată a luĭ Dumnedeŭ (5), și dușmanca cea neîmpĕcată a *Maiceĭ Preacurate* (6).

---

(1) După cred. și spusa Rom. din Carapciŭ, dict. de Vasile Cârciŭ.
(2) Dict. de Const. S. Bucan din Pașcanĭ.
(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 10; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 109.
(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.
(5) Cred. Rom. din Sermașelul de Câmpie.
(6) Cred. Rom. din Ghinda.

De aceea:

Dacă veĭ omorî o *Urechelniță*, veĭ avé bucurie (1), iar de vreĭ să-țĭ erte Dumnedeŭ un păcat, atuncĭ omóră 9 *Urechelnițĭ* (2).

În fine merită a fi amintit și aceea că la Româniĭ din *Ungaria* se află o satiră poporană, în care, pe lângă alte numirĭ de insecte, figuréză și cea de *Urechiușă*.

Iată și versurile din acéstă satiră, care ne intereséză maĭ de aprópe:

Urechiușă
Stă la ușă;
Doĭ *țințarĭ*
Lăutarĭ;
Un *cosaș*
Ceteraș;
Două *musce*
Fac halusce;
Un cocoș
Tórnă 'n coș;
O găină
Strînge fárină (3).

O variantă a acesteĭ satire, și anume din *Bucovina* în care, afară de *Urechiușă* și *Cosaș*, figuréză asemenea maĭ multe numirĭ de insecte sună, în întreg cuprinsul eĭ, precum urméză:

Mĕĭ bădiță, Constantine!
Pune casa lângă mine,
Că vom trăĭ fórte bine;
Și dă fata după mine,
C'oiŭ ținé-o fórte bine,
Că mi-ĭ móra lângă casă
Cu piscóia pe feréstă
Și curge făina 'n casă:
Două cióre
Duc la móră,
Un cocoș
Tórnă 'n coș,
Doĭ gânsacĭ
Tórnă 'n sacĭ,
O găină
Cerne făină,
Un boboc
Suflă 'n foc,
Doĭ *țințarĭ*
Bucătarĭ
Fac vărdarĭ,
Două *musce*
Fac gălusce,
Două *musce încălțate*
Fac găluşce chipărate,
Doĭ *gândacĭ*
Fac colacĭ,
Două curcĭ
Torc în furcĭ,
O cucóră

(1) Cred. Rom. din Sermașul de Câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgăŭ. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l El. Pop.

Mătură 'n móră,
Doï răţoï
Strìng gunoiŭ,
Cărăbuşĭ
Deschide uşĭ,
Prepeliţa
Cu bărdiţa
Şi-un guzan
C'un ciocan,
Rìndunica
Cu ulcica

Staŭ în loc
Pe lătoc
Şi un cuc
Pe-un butuc,
Iar morarul
Unge carul,
Morăriţa
Tigăiţa,
Moraru-ĭ câne ponihos
Şi dă untura pe jos! (1)

(1) S. Fl. Marian, *Satire pop. rom.*, Bucurescĭ 1893, p. 49.

ŞFABUL.

(Periplaneta orientalis L.)

Nu e maĭ nicĭ o singură bucătărie maĭ mare în timpul de faţă, în care să nu se afle un insect lat, móle şi de colóre négră-cafenie care, de cum înseréză şi anume îndată după ce s'a stins lumina şi până de către ḑiuă, alérgă încolo şi în cóce atât pe jos cât şi pe păreţĭ, căutând unde ar aflà ce-và demâncare.

Acest insect de nópte, care stă tótă ḑiua ascuns prin crăpăturile şi borticelele cele maĭ înguste şi maĭ micĭ ale păreţilor, pe după blănile uşilor, şi maĭ ales în apropierea vetrelor şi a cuptórelor, unde căldura e maĭ mare, se numesce în Bucovina: *Şfab*, pl. *Şfabĭ* (1), *Gândac de casă* (2), *Gâzóbă* (3); în Ţéra-Românéscă: *Şvab, Gândac negru* (4), *Gândac de bucătărie, Libarcă*, pl. *Libarce* şi *Libărcĭ* (5) şi *Libarcă négră* (6); iar în Transilvania, Banat şi Ungaria: *Şfab* saŭ *Şvab* (7).

---

(1) Numirea acésta e cea maĭ rĕspândită în Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 17, p. 2.

(3) Sub cuv. *Gâzóbă* înţeleg Româniĭ din Bucovina maĭ multe felurĭ de gândacĭ, în deosebĭ însă *Şvabiĭ* şi *Ruşiĭ*.

(4) Dr. Urechiă, *Şăinisme*, Bucurescĭ 1898, p. 32: «*Şfabul*, musafir al bucătăriilor murdare, deşĭ nu e coleopter, e totuşĭ incontestabilmente un gândac, atât de gândac, în cât mulţĭ îĭ ḑic *Gândac negru*.»

(5) Dr. N. Leon, *Şfabiĭ*, publ. în *Calendarul Minerveĭ* pe an. 1899, Bucurescĭ, p. 122;—*Sănătatea*, an. II, p. 77: «*Libarcă*, pl. *Libărcĭ*, insectă ortopteră, originară din America din *Şvab*.»

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Libărcile negre*, când se prăsesc la casa omuluĭ, e semn de bogăţie.»

(7) *Fóia poporuluĭ*, an. IX, Sibiiŭ 1901, No. 9, p. 104. «*Şvabiĭ*, insecte marĭ negre, ce se fac prin odăĭ»; — comunicat de d-l Dr. At. M. Marienescu: «În Sibiiŭ din Transilvania, Lipova din Banat şi Oradea-mare din Ungaria, se numesce insectul cel negru, care trăesce prin bucătăriĭ, *Şvab*, iar cel roşu, care trăesce asemenea prin bucătăriĭ, *Rus*.»

Un alt-fel de insect, care trăesce asemenea prin bucătăriĭ la un loc cu *Şfabiĭ* şi care aduce la făptură cu *Şfabul*, dară e cu mult maĭ mic decât acesta şi de colóre gălbie-roşiétică, se numesce în Bucovina: *Prus*, pl. *Pruşĭ* (1), *Rus*, pl. *Ruşĭ*, *Colţan*, pl. *Colţanĭ* (2), *Cărhan* (3), *Corhan* (4), fem. *Corhană* şi *Corhancă* (5), *Corhan de casă* (6), *Tarhan* (7), *Tărhan* (8), *Tarhon* (9), *Torhan* (10) şi *Turhan* (11); în Transilvania, Banat şi Ungaria: *Rus* (12); în Ţéra-Românéscă: *Libarcă* şi *Libarcă galbenă* (13), lat. Blatta germanica L.

---

(1) Dat. Rom. din Budeniţ, dict. de Marióra Dutcă: «*Pruşiĭ* sunt roşiĭ şi maĭ micĭ decât *Şfabiĭ*».

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, comunicat de Const. Jescu.

(3) Numirea acésta e usitată în oraşul Storojineţ, dict de Nic. Haraga: «*Cărhanul*, pl. *Cărhanĭ* saŭ *Corhanul* e gălbiŭ-roşiétic.»

(4) Numirea acésta e usitată în maĭ multe comune din Bucovina, în deosebĭ însă în Ilişescĭ, comunicat de Fil. Doboş;—în Galanescĭ, dictat de G. Cârstean;—în Bilca, dict. de Chir. Horodnic;—în Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ: «*Şvabul* e maĭ mare şi negru, iar *Corhanul* e maĭ mic şi gălbiŭ-roşiétic»;— în Vicovul-de-sus, dict de T. Ionesi: «*Şvab* se numesce la noĭ cel maĭ mare şi negru, iar cel maĭ mic şi roşiétic se numesce *Corhan*, fem. *Corhană* şi *Corhancă*, şi *Rus;* iar în Pătrăuţ, pe Siret, *Turhan*, pl. *Turhanĭ*.»

(5) Sub *Corhană* şi *Ţurană* se înţelege în munţiĭ Bucovineĭ şi cu deosebire în ţinutul Câmpulunguluĭ şi al Dorneĭ o cóstă fórte priporie, care e maĭ cu totul sterilă. Ea se nasce, dacă se scóte piétra dintr'însa şi se rostogolesce la vale, ast-fel că ducênd cu sine tot ce-ĭ vine în cale, nu rĕmân decât numaĭ pietrele góle printre carĭ cresc icĭ, colea nisce copăceĭ micĭ, precum mestecenĭ şi arţarĭ. Pe-o *Corhană* numaĭ cu anevoie póte să mérgă cine-và la dél saŭ la vale, şi rar când se află vre-o cărare de-acurmezişul eĭ. În comuna Crasna, distr. Storojineţuluĭ, se înţelege sub cuv. *Corhană* şi un copac rămuros, a căruĭ trupină e putredă şi scorburósă. Probabil decĭ că de la acéstă numire să vie şi numele *Corhan*, fem. *Corhană* saŭ *Corhancă* a insectuluĭ din cestiune.

(6) Dat Rom. din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean.

(7) Usitat în Bosancĭ, comunicat de Octav. Bărgăuan, stud. gimn.: «La noĭ în Bosancĭ, gândaciĭ ceĭ galbenĭ roşieticĭ de casă se numesc *Tarhanĭ*.»

(8) Usitat în Straja şi Storojineţ.

(9) Usitat în Mahala, distr. Sadaguréĭ.

(10) Usitat în Boian, distr. Sadaguréĭ.

(11) Usitat în Pătrăuţ pe Siret, distr. Storojineţuluĭ.

(12) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(13) Com. de d-l Vartolomeŭ Stănescu, stud. la Facultatea teologică din Bucurescĭ, şi de S. Sa păr. T. Bălăşel: «*Libărcile galbene*, când se prăsesc la casa omuluĭ, e semn de sărăcie.»

De óre-ce însă *Şfabiĭ* şi *Ruşiĭ* trăesc. după cum am amintit maĭ sus, de regulă la un loc, amestecaţĭ uniĭ cu alţiĭ, atât Româniĭ din *Bucovina*, cât şi ceĭ din cele-lalte ţĕrĭ, îĭ confundă uniĭ cu alţiĭ, numindu-ĭ pe toţĭ la un loc când *Şfabĭ* saŭ *Corhanĭ*, când *Libarce*.

Cu tóte acestea însă, privindu-ĭ maĭ de aprópe, orĭ-şi-cine póte fórte uşor să-ĭ cunóscă şi să-ĭ distingă uniĭ de alţiĭ, pentru că *Şfabiĭ* sunt cu mult maĭ marĭ, maĭ greţoşĭ şi negri, pe când *Ruşiĭ* sunt ce-và maĭ micĭ, maĭ roşieticĭ şi cu mult maĭ sprintenĭ.

Afară de acésta, *Rusul* saŭ *Corhanul*, deşì e maĭ mic, e cu mult maĭ stricăcios decât *Şfabul*, pentru că el se bagă peste tot locul, se îmmulţesce straşnic şi strică tare, căcĭ nu se mulţumesce numaĭ cu pâne, mălaiŭ, mămăligă şi zahăr, ci se apucă şi de alte obiecte, precum : haine, pieĭ, hârtie, maĭ pe scurt de tot ce-ĭ vine din demână şi le róde şi pe acestea (1).

Româniĭ Bucovinenĭ istorisesc că înainte de încorporarea Bucovineĭ la Austria, nu se aflà nicĭ un *Şfab* în acéstă ţéră, ci eĭ aŭ venit abià maĭ pe urmă dimpreună cu *coloniile şfăbescĭ*, şi de atuncĭ s'aŭ înmulţit şi rĕspândit apoĭ în tóte părţile ţĕriĭ. Şi de óre-ce aŭ venit cu coloniile şfăbescĭ, se şi numesc eĭ *Şfabĭ*.

Iar ce se atinge de *Ruşĭ*, se ḑice că aceştia aŭ venit, nu se scie anume când, cu *Ruşiĭ*, şi de aceea se numesc eĭ *Ruşĭ*.

Atât *Şfabiĭ*, cât şi *Ruşiĭ* sunt nu numaĭ fórte stricăcioşĭ, ci tot-odată şi fórte greţoşĭ şi supĕrăcioşĭ. Din causa acésta apoĭ Româniĭ din Bucovina caută tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar puté maĭ uşor şi maĭ de grabă mântuì de dînşiĭ.

Drept aceea, spun uniĭ, că de *Gândacĭ de casă* te poţĭ cotorosì, dacă îĭ ieĭ Vineria cu dosul mĕturiĭ şi-ĭ daĭ peste drum (2).

Alţiĭ spun iarăşĭ că spre a puté scăpà de *Gândaciĭ de casă*, trebue a luà nouĕ din eĭ şi a-ĭ duce la o *răspântie* de

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. V, No. 17, p. 2.

drum saŭ într'o crâşmă saŭ móră, şi acolo să li se deà apoĭ drumul, însă aşà ca să nu vadă nimenĭ (1).

Şi iarăşĭ alţiĭ sunt de părere că spre a se puté cotorosì de *Gândacĭ*, trebue a afumà în casă cu piele găsită (2).

Româniĭ din com. Bosancĭ, distr. Suceveĭ, spun că unde se află *Tarhanĭ* e bine să se pue în cornul despre rĕsărit al caseĭ o mătură părăsită unsă cu *funingine*. Adunându-se *Tarhaniĭ* pe mătura acésta, să se ieà cu mătură cu tot, să se ducă în câmp la o tufă de nalbă şi să se arunce acolo. Făcêndu-se acésta, se ḑice că toţĭ Tarhaniĭ fug apoĭ din casa respectivă (3).

Româniĭ din com. Tişeuţ, tot din distr. Suceveĭ, ieaŭ o rămurică de soc, scot măduva dintr'însa, o astupă la un capĕt, iar prin cel lalt bagă în năuntru pe rând câte doĭ *Şfabĭ*, rostind de odată cuvintele:

Aceştia-s mirele şi mirésa;
Aceştia-s socru şi cu sócra;
Aceştia-s socri ceĭ marĭ;
Aceştia-s nuniĭ ceĭ marĭ;
Aceştia-s vĕtăjeĭ şi drusce,
Aceştia-s ceĭ ce aŭ să'mpusce;
Aceştia-s lăutarĭ;
Aceştia-s bucătarĭ...

Şi tot aşà maĭ departe până ce se compune o nuntă întrégă. Apoĭ astupându-se şi cel-lalt capĕt, duc rămurica ast-fel astupată şi o aşéză în crucile drumuluĭ.

Acésta însă se face numaĭ séra şi numaĭ când e *Lună nouă* (4).

Româniĭ din com. Stupca, distr. Gureĭ-Homoruluĭ, scot şi aduc apă neîncepută dintr'o *fântână* saŭ şi din alt loc în 3 saŭ 9 Duminecĭ deminéţă, o pun într'un vas óreşĭ-care la foc, o lasă să fiérbă bine şi apoĭ, când clocotesce maĭ tare, stropesc *Şfabiĭ* cu ea.

---

(1) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovineĭ*, an. IV, No. 79.
(2) Idem de eadem, No. 70.
(3) Com. de Octav. Bărgăuan.
(4) Com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.

Nedesbărându-se bucătăria de *Şfabĭ* prin prima stropire cu acéstă apă de Duminecă, se face stropirea acésta de treĭ orĭ, şi apoĭ de sigur că se stârpesc cu desăvârşire.

Tot aşà se pot stârpì *Şfabiĭ* şi cu bero.

Spun adecă Româniĭ că, după cum se bat ómeniĭ numițĭ *Şfabĭ* după acéstă bĕutură, tot aşà de tare se bat şi insectele numite *Şfabĭ* după ea. Drept aceea ca să se pótă stârpì *Şfabiĭ*, se pune peste nópte un taler cu bere pe masă saŭ în alt loc, unde se observă că umblă maĭ mulțĭ *Şfabĭ;* şi aşà, bênd eĭ din berea acésta, se îmbată, cad în taler şi se înécă, şi apoĭ, perind cu toțiĭ, se stârpesc fórte iute (1).

Tot cu bere îndatinéză a-ĭ stârpì şi o sémă de Românĭ din *Transilvania* (2).

Româniĭ din com. Budeniț din Bucovina, precum şi ceĭ din vecinătatea acesteĭ comune, ḑic că dacă se află o rótă stricată în drum şi dacă se ieaŭ *ciolaniĭ* de la róta aceea, se ard, şi cenuşa ce ese dintr'înşiĭ se presură pe unde se află *Corhaniĭ* saŭ *Pruşiĭ*, atuncĭ aceştia se perd.

Saŭ dacă se iea o *copită de cal mort,* se arde, şi cenuşa ce ese dintr'însa se presară pe unde se află *Corhanĭ* saŭ *Pruşĭ*, atuncĭ încă se perd. Dar eĭ se perd şi atuncĭ când se pune şi câte o copită nearsă pe unde umblă eĭ maĭ tare (3).

În fine Româniĭ din oraşul Storojineț, carĭ voesc să depărteze *Corhaniĭ* de prin casele lor, ieaŭ un otgon şi încolăcindu-l, îl pun pe cuptor unde-l lasă să steà maĭ multe ḑile după olaltă. În acelaşĭ timp ieaŭ spuma de pe óle şi o aruncă în foc. Făcênd acésta, spun că toțĭ *Cărhaniĭ* saŭ *Corhaniĭ* fug apoĭ din casă (4).

Ceĭ maĭ mulțĭ Românĭ însă, în loc de mijlócele înşirate până aicĭ, întrebuințéză un fel de descântec, în urma căruia, după credința lor, toțĭ *Şfabiĭ* şi *Ruşiĭ* trebue numaĭ decât să părăséscă casele, în carĭ s'aŭ încuibat.

Aşà Româniĭ şi cu deosebire Româncele din comunele

(1) Com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.

(2) *Foaea poporuluĭ*, an. IX, No. 9, p. 104: «*Şvabiĭ* sunt pătimaşĭ bĕutorĭ de bere şi patima acésta se póte folosì uşor spre stârpirea lor.»

(3) Dict. de Marióra Dutcă.

(4) Dict. de Nic. Haraga.

Tereblecea și Oprișenĭ, distr. Siretuluĭ, voind a scóte *Șfabiĭ* din casele lor, aștéptă până când se arată *Lună nouă*. Atuncĭ una dintre femeĭ ese afară, iar alta rĕmâne în casă. Cea de afară, apropiindu-se de o feréstră pe care o lasă anume deschisă și, strigând prin acésta către femeia cea din casă, ḑice:

Craiŭ noŭ în ţéră!

Cea din casă rĕspunde:

Să ésă Șfabiĭ afară!

Cea de afară:

Dar ce-or mâncà eĭ deséră?

Cea din casă:

S'or mâncà unul pe altul,
Pân' s'a curăţì tot satul!

Rostind cuvintele acestea, se ḑice că toţĭ *Șfabiĭ* fug din casă afară. Iar aceia, carĭ nu nimeresc ușa să ésă afară, se mănâncă între olaltă, până nu rĕmâne nicĭ unul în casă (1).

O sémă de femeĭ însă, urmând aceeașĭ procedură și tot la *Lună nouă*, întrebuinţéză, în locul versurilor de maĭ sus, pe acestea:

Craiŭ noŭ în ţéră!
— Ce-om mâncà deséră?
Pâne și cu sare!
— Dar Șfabiĭ ce-or mâncà?
Eĭ vor alergà
Și se vor mâncà
Unul câte pe unul
Pân' n'a rĕmâné nicĭ unul!

În urma acestor cuvinte, carĭ se rostesc câte de treĭ orĭ după olaltă, *Șfabiĭ* și *Rușiĭ* trebue să fugă din casă (2).

Românìĭ din Brașca, distr. Gureĭ-Homoruluĭ, însă deschid,

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure, com. de Paul Scripcariŭ, și a celor din Oprișenĭ saŭ Panţirĭ, com. de Ioan Bileţchi, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Pârtescíĭ-de-sus, com. de Artemie Andronic, stud. gimn.

ıd e *Lună nouă*, uşile locuinţelor precum şi pórta de la ım şi apoĭ, punêndu-se unul la uşa deschisă a caseĭ, iar ul la pórtă, ḑice cel dintâiŭ:

— Craiŭ noŭ în ţéră!

Cel de la pórtă:

Să ésă toţi Şfabiĭ pe pórtă afară
Şi'ndată să mérgă la iezit la móră!

Aceste versurĭ se rostesc de treĭ orĭ după olaltă, atât de re cel de la uşa caseĭ, cât şi de cel de la pórtă (1).

În fine la Româniĭ din com. Tişéut, afară de cele arătate ĭ sus, maĭ e încă datină ca unul dintre căsenĭ să ésă în- ɔ séră, când e *Lună nouă* afară, şi aicĭ apoĭ să se apro- ı de o feréstră, care trebue să fie deschisă şi să ḑică:

Craiŭ noŭ în ţéră!

Îndată după rostirea acestor cuvinte, unul din casă iea 9 *ıbĭ*, pe carĭ ĭ-a prins maĭ dinainte şi, aruncând 3 dintre ışiĭ pe feréstră afară, rĕspunde:

Să ésă afară
Toţĭ Şfabiĭ din ţéră!

Cel de afară:

Dar' dac'ar eşì
Cu ce s'or hrănì?

Cel din casă:

De asta nu-mĭ pasă
Din ţéră să ésă!

Şi tot aşà se rostesc aceste cuvinte a doua şi a treia óră, ecă până ce aruncă şi ceĭ-lalţĭ şése Şfabĭ din urmă.

Făcênd acestea, cred că de bună-sémă *Şfabiĭ* părăsesc ıa şi ast-fel se mântue de eĭ (2).

Ca încheiere maĭ amintim încă şi aceea că, afară de *Cor-*

1) Com. de Zaharia Roşca, stud. gimn.
2) Com. de Olv. Sorocean.

hănii de casă, despre carĭ am vorbit până aicĭ, se maĭ află încă un fel de Corhan, pe care-l cunosc Româniĭ după nume, şi care trăesce numaĭ la câmp.

Acest soiŭ de Corhan, de colóre roşie şi cu mult maĭ mic decât ceĭ de casă, se numesce *Torhan* şi *Corhan de câmp* (1), lat. Ectobia lapponica L.

---

(1) Dat. Rom. din Galanescĭ, dict. de Ioan Ungurean.

CÁLUGĂRIȚA.

(Mantis religiosa L.)

Pe fânațele din *Moldova* și din *Țéra-Românéscă*, însă maĭ sémă pe cele de pe *Câmpia Ardêluluĭ*, se póte fórte a-se-orĭ vedé în decursul lunilor Septemvrie și Octomvrie nsectă mică, numaĭ de vre-o 5—6 cm. de lungă, și cu nisce ioruțe lungĭ și subțirele, care, cum o atingĭ cu mâna saŭ un bețișor, îndată îșĭ împreună cele două lăbuțe de dinte la un loc, ast-fel ca și când s'ar rugà.

Acéstă insectă se numesce de Româniĭ din țĕrile sus nute pentru obiceiul eĭ cel curios ce-l are, de a-șĭ împreunà ciórele de dinainte ca și când ar voì să se închine, *Căgărită* (1).

Despre acéstă insectă există la Româniĭ din *Transilvania*, m. Fărăgăŭ, comit. Clujuluĭ, următórea legendă:

«În vremile pe când trăiaŭ *Sf. Apostoli*, se făcuse mare ajbă în *țéra Jidovilor*, nesciind că pe cine să pună de pĕrat.

---

(1) Com. de d-l Dim. Mănăstirean, învĕțător în Botoșanĭ: «*Călugărița* un fel de lăcustă»; — Fred. Damé, *Nouveau Dict.* vol. I, p. 185; — Th. A. dan, *Călugărița*, publ. în *Revista ilustrată*, an. V, Bistrița 1902. p. ; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 679; — N. Sulică, *Antropomorfisme*, 11: «*Călugărița* e o insectă ortopteră, ce sémĕnă întru cât-và cu *lăta*.» — O sémă de Românĭ din *Bucovina*, după cum mĭ-aŭ spus El. u și Ioan Bîcu, agricultorĭ în Putna, ḑic că *Călugărița* ar fi o intă, care se află tómna prin pădure și care strică la lemn. Sémĕnă ă că *Călugărița* Românilor Bucovinenĭ e una cu *Călugărița* celor-lalțĭ mânĭ.

«*Păgânii* umblaŭ rótă, rótă pe lângă casele creştinilor, cerêndu-le *votumul* (votrumul). Umblară uniĭ chiar şi la *Sân-Petru*, care pe atuncĭ erà vătaful Apostolilor.

«*Sân-Petru,* înţelegênd însemnătatea alegeriĭ aceleia, se sfătuì cu ceĭ-lalţĭ fraţĭ apostolĭ, căcĭ aşà se numiaŭ eĭ între eĭ, şi plănuiră să facă o mare strînsură de popor creştin pentru a se sfătuì că cu cine să ţie. Şi se strînseră maĭ mulţĭ. Dar după ce pe vremea aceea creştiniĭ eraŭ tare împrăştiaţĭ şi îndepărtaţĭ unul de altul, apoĭ şi de frica de păgânĭ, rĕmaseră ceĭ maĭ mulţĭ pe la casele lor, căcĭ dór în vreme vrăjbită cine dintre ceĭ cu copiĭ mulţĭ şĭ-ar fi lăsat copiiĭ şi nevasta singurĭ în cap de nópte, — apoĭ de óre-ce pe vremea aceea creştinilor nu le erà ertat ca să se întâlnéscă doĭ saŭ maĭ mulţĭ la o laltă, că de-ĭ vedeaŭ îĭ prindeaŭ păgâniĭ şi-ĭ udaŭ cu *fotogen* (1) şi le da foc să ardă pe uliţĭ în loc de opaiţ.

«Destul că după ce *St. Petru* îşĭ strînse vre-o câţĭ-và sfetnicĭ de aĭ luĭ, se puseră pe sfat, că cum ar fi maĭ cu cale a face.

«Uniĭ ḑiceaŭ una, alţiĭ alta, ca abună-óră cum ḑic şi aḑĭ ómeniĭ pe la strînsurĭ, dar ca să ésă la ce-và sfătuélă maĭ de trébă, ferit-a-ĭ Dómne!

«*St. Petru,* ca maĭ învĕţat, vĕḑênd că nu-ĭ modru a o scóte la cale, sculându-se de pe scaunul luĭ de vătaf, cu glas blând şi tremurător le ḑise:

«Fraţilor! scim că pentru a puté merge în bătae, trebue să aĭ bărbaţĭ bravĭ şi isteţĭ, — asemenea şi la noĭ. Pentru a puté *desmânta* şi înţelepţì poporul nostru creştinesc, trebue maĭ întâiŭ să avem bărbaţĭ şi încă ómenĭ pricepuţĭ şi înţelepţĭ. Noĭ însă, cu durere trebue să v'o spun, că încă atâţia bărbaţĭ nu avem, apoĭ scim bine, dragiĭ meĭ, că dacă poporul păgânesc ar vedé că unul saŭ altul dintre noĭ ar umblà pe la casele creştinilor noştri, nu sciŭ zĕŭ dacă nu ne-ar luà la ochĭ. Trebue decĭ ca să ne îngrijim alt cum, ca aşà pizmaşilor noştri nicĭ prin minte să nu le vină de cele ce noĭ le ursim. Eŭ ca maĭ bătrân m'am gândit ḑi şi nópte despre tréba asta, şi am ajuns la socotéla, că numaĭ dacă ne vom câştigà femeĭ iscusite şi învĕţate, vom ajunge la ispravă. Ce

(1) *Fotegen*=naftă, petroleŭ.

ḑiceţĭ la asta? Óre n'ar fi bine ca noĭ ceĭ maĭ bătrânĭ, ca maĭ cuminţĭ, să facem un răvaş peste tóte femeile creştine maĭ iscusite şi maĭ înţelepte, şi învĕţându-le să le dăm drumul pe la casele ómenilor noştri ca să le spună gândul nostru şi dorinţele nóstre.

— «Bine! — iĭ ḑiseră ceĭ-lalţĭ învĕţaţĭ.

«Nu mult după aceea, strigând după răvaşul făcut tóte femeile maĭ deştepte, le explicară ḑi de ḑi, nópte de nópte, până le înţelepţiră, după cum erà de lipsă, şi apoĭ, dorindu-le *drum bun* şi *ispravă bună*, le trimiseră pe la ceĭ creştinĭ. Înainte însă de a le trimite, le spuseră că lor nu le e ertat ca să se uite la urmă în ochĭ, căcĭ ochiĭ altor ómenĭ îs scuipaţĭ din ochiĭ draculuĭ, şi nicĭ ca să grăéscă cu nimenĭ, căcĭ limba multora varsă venin în sufletul creştinesc.

«Tóte după învĕţătura primită îşĭ înveliseră faţa, de numaĭ ochiĭ li se vedeaŭ, apoĭ luându-şĭ merinde, o luară la drum, rugându-se luĭ Dumneḑeŭ şi ţinênd *postul luĭ Isus*, nemâncând, numaĭ tot a treia ḑi odată.

«Una însă, şi anume *Călugăriţa*, căcĭ aşà o chemà, umblând prin maĭ multe oraşe, unde domniĭ îs maĭ cinaşĭ îmbrăcaţĭ şi maĭ drăcoşĭ ca alţĭ ómenĭ, a dat de un domnişor colea înalt ca o trestie, alb ca spuma, cu mustaţa rĕsucită şi créţă, apoĭ cu ochiĭ ca de şérpe şi cu gura mică şi potrivită de-ţĭ sloboḑià gura apă după el, nicĭ una alta.

«Domnişorul, viclén ca toţĭ domnişoriĭ de aḑĭ, se puse cu buna şi vorbindu-ĭ câte în lună şi stele, o făcù de *Călugăriţa* îşĭ uită învĕţătura primită şi poruncile ce i s'aŭ dat, şi îşĭ destupă faţa şi a început a grăì de câte numaĭ iĭ puteà eşì pe gură, până maĭ pe urmă iĭ spuse domnişoruluĭ şi gândul creştinilor şi despre învĕţătura ce o primise de la *St. Petru*.

«Auḑindu-le tóte acestea domnişorul cel drăcos, se făcù nevĕḑut; căcĭ dór nicĭ nu erà altul, fără *feciorul Sataneĭ*.

«*St. Petru*, care despre tóte acestea aveà cunoscinţă, căcĭ îngerul luĭ Isus tóte i le spuneà, a luat-o şi el la drum pe urma *Călugăriţeĭ* celeĭ păcătóse, ca să o ajungă şi să o opréscă de a umblà maĭ departe, fiindu-ĭ frică că învĕţătura asta o va maĭ descoperì şi la alţĭ domnişorĭ. În urmă, gă-

sind-o pe un câmp verde şi înflorit unde se jucà cu nisce *copiĭ de ţînţarĭ*, a oprit-o în loc şi ĭ-a ḑis:

— «*Călugăriţă* te-aĭ chemat, *Călugăriţă* să te cheme şi de acum înainte, dar maĭ mult formă de om să nu maĭ aĭ, căcĭ vĕlul de pe faţă ţi l-aĭ ţipat şi faţa cea frumósă şi creştinéscă ţĭ-aĭ spurcat!

«*Călugăriţa*, vĕḑênd pe *St. Petru*, în spaimă dă să-şĭ acopere faţa, care îĭ erà descoperită (desvelită), dar nu putù, căcĭ Dumneḑeŭ o schimbase într'o gujulie mică şi verde, care şi acum împreunându-şĭ piciórele dinainte face ca şi cum ar voì să-şĭ astupe faţa.»

O altă legendă a acesteĭ insecte, tot din *Transilvania*, şi anume de pe valea Mageruşuluĭ, sună precum urméză:

«Ḑice că pe vremea *Tătarilor* erà mare vrajbă în întréga lume. Şi nicĭ n'aveà cum să nu fie, după ce acéstă limbă străină nu erà de fel pe placul ómenilor, căcĭ *Tătariĭ* eraŭ afurisiţĭ de rĕĭ şi de blestemaţĭ, pentru că eĭ pe unde găsiaŭ vre-un creştin, nu-l întrebaŭ de sănătate, ci-ĭ săriaŭ în spate şi-l ucideaŭ ca pe o vită saŭ alt animal netrebnic.

«*Creştiniĭ*, vĕḑêndu-le inima, s'aŭ înţeles cu toţiĭ ca să-ĭ alunge afară din ţéră. Dar cu tóte că eĭ îşĭ strînseră tóte puterile, le-a fost peste putinţă ca să-ĭ biruéscă şi să-ĭ alunge din ţéră, căcĭ... mĕ rog, eraŭ atâţia cât frunza codruluĭ şi cât nisipul măriĭ, încă de nu şi maĭ mulţĭ, şi apoĭ aşà de sălbatecĭ de te înfricaĭ şi numaĭ uitându-te la eĭ.

«Vĕḑênd ómeniĭ că nu-ĭ modru de a-ĭ scóte cu puterea, s'aŭ dat cu rugăciunea să-ĭ alunge, puindu-şĭ nădejdea în Dumneḑeŭ, care a mântuit întréga lume de necaz.

«Necazul cel maĭ mare al creştinilor însă erà, că nu aveaŭ preoţĭ destuĭ, carĭ ḑiua şi nóptea să facă rugăciunĭ pentru mântuirea lor de némul cel păgân şi netrebnic.

«La urmă, după ce ţinură vre-o câte-và sfătuirĭ, se învoiră ca, pre lângă învoéla luĭ Dumneḑeŭ, să-şĭ alégă maĭ multe *fete vergure*, şi acelea să se închine apoĭ luĭ Dumneḑeŭ ḑi de ḑi şi nópte de nópte.

«Aşà şi făcură. Şi Dumneḑeŭ se învoì, căcĭ cum să nu-ĭ placă, când vedeà cu câtă inimă şi cu câtă căldură se sciaŭ rugà.

«*Fetele fecióre* însă, carĭ se prindeaŭ că vor trăì numaĭ în

post și rugăciunĭ, înainte de ce intraŭ în biserică, ca *maicĭ bisericescĭ*, orĭ după cum le maĭ ḑicem aḑĭ *Călugărițe*, trebuiaŭ să facă legămînt, jurându-se ca de vor uità de cele sfinte, orĭ vor batjocorì pre Dumneḑeŭ, orĭ se vor mărità vre-odată, să fie prefăcute de Dumneḑeŭ în *mirozeniĭ* (minunățiĭ) și alte lucrurĭ de rîs.

«Una dintre fetele vergure însă, frumósă cum erà, îĭ pică dragă unuĭ fecior de tătar, și acela, cât cu voia eĭ, cât peste voia eĭ, o luă și o duse în cortul cel domnesc, și o făcù crăiésă, cununându-se cu dînsa.

«Dumneḑeŭ însă, căruia nu-ĭ plăcù acéstă faptă, nu o lăsă nepedepsită, ci pe când se jurà înaintea altaruluĭ că va fi soție dréptă și credinciósă, a prefăcut-o într'o gujulie mică și scârbósă, căreia ĭ-a ḑis pe dată: *Călugăriță*, pentru că s'a încumetat a se mărità, călcând jurămîntul călugărieĭ, și *Călugăriță* îĭ ḑic și în ḑiua de aḑĭ.»

A treia legendă, asemenea din *Transilvania*, orașul Bistrița, sună așà:

«Un împĕrat a avut o fată care, orĭ și câțĭ pețitorĭ ĭ-aŭ venit, ea nicĭ după unul n'a vrut să se mărite.

«Tată-so, vĕḑênd de la o vreme că nu voesce nicĭ după un fecior să se mărite, s'a supĕrat și luând-o cu nepusă în masă a dus-o la o mânăstire ca s'o facă *Călugăriță*.

«Fata dintru început nu voià de loc să mérgă, dar la urma urmeĭ cât de voie bună, cât de silă, s'a dus.

«După ce a intrat în mânăstire, cele-lalte maicĭ se puseră cu vorbă bună pe lângă dînsa, ca să o mângâe.

«Fata însă nicĭ nu le băgà în sémă, nevoind a ascultà cuvintele lor.

«Și așà șĭ-a petrecut ea viéța vreme de vre-o câte-và lunĭ.

«După ce aŭ trecut însă vre-o câte-và lunĭ la mijloc, aflară cele-lalte maicĭ că ea de aceea nu vorbesce cu dînsele, fiind-că se iubesce cu *Dracul*, care în tótă nóptea venià la dînsa și o ținеà în poveștĭ.

«Aflând cele-lalte maicĭ de fapta eĭ cea nerușinată și păcătósă, aŭ ținut *Postul cel negru* nouĕ-ḑecĭ și nouĕ de ḑile, ast-fel că s'a ales din ea numaĭ o gujulie ciudată, căreia ĭ-aŭ pus apoĭ numele *Călugăriță*.»

În fine a patra și tot odată ultima legendă a *Călugăriței*

aşişderea din *Transilvania*, com. Buduş de lângă Bistriţa, sună precum urméză:

«Ḑice că *Dracul*, ducă-se pe pustiĭ şi mâné-o-ar acolo unde a înserat, a avut o fată fórte reà, aşà de reà, că nu maĭ aveà părechе în lume.

«Vĕḑênd de la o vreme *Dracul* că el, măcar că e *Drac*, nu póte s'o scótă la capĕt cu fiica sa, a hotărît s'o ducă la mânăstire şi acolo s'o facă *Călugăriţă*, cugetând în mintea sa că prin acésta i se va pocăì fata şi se va maĭ îmblânḑì din zeludă ce erà.

«Însă fata tot zeludă şi reà a rĕmas, după cum a fost şi maĭ înainte, şi atâtea mirozeniĭ ce făceà, de nu maĭ erà modru să ajungă la vre-un bine.

«Dumneḑeŭ, care nu puteà suferì pe de o parte ca o fată de drac să petrécă în mânăstire, iar pe de altă parte, vĕḑênd că póma cea reà a *Necuratuluĭ* îşĭ face de cap cu mirozeniile eĭ cele nesuferite, a prefăcut-o într'o gujulie.

«Şi acesteĭ gujuliĭ ĭ-aŭ pus apoĭ cele-lalte surorĭ numele *Călugăriţă*, şi de atuncĭ *Călugăriţă* se chémă ea şi până în ḑiua de astăḑĭ.

Afară de legendele înşirate până aicĭ, maĭ există, tot la Româniĭ din *Transilvania*, încă şi următórele credinţe despre *Călugăriţă*:

Călugăriţa e fata Sataneĭ (1).

Călugăriţă a călcà nu e bine (2).

Călugăriţă mórtă a aflà e semn rĕŭ (3).

Călugăriţe multe a vedé e semn de un an bun (4).

Călugăriţe printre grâie a vedé e semn de vreme căldurósă (5).

Călugăriţă pe drumurĭ a vedé e semn de vremĭ rele (6).

Călugăriţă mórtă de veĭ aflà, îngróp-o, că veĭ avé un bine (7).

---

(1) Cred. Rom. din Buduş de lângă Bistriţa.
(2) Cred. Rom. din Socol.
(3) Cred. Rom. din Ercea.
(4) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(5) Cred. Rom. din Milaş.
(6) Cred. Rom. din Ormeniş.
(7) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

Călugăriță mórtă de veĭ află, iea țĕrînă de sub dînsa, că e bună de léc (1).

Călugărițe în muşinóie de veĭ află, e semn de vreme frumósă (2).

Călugăriță mâncată de furnicĭ de veĭ află, e semn că are să fie tómnă lungă (3).

Călugăriță tómna târḑiŭ de veĭ află, e semn că are să fie érna móle (4).

De aĭ batere de inimă, strînge capete de *Călugăriță* şi le pune la piciorul patuluĭ, că e bine (5).

De vreĭ să împacĭ pe cine-và, dă-i picióre de *Călugăriță* în vinars, că are să-țĭ deà pace (6).

Când cine-và nu încape de tine, pune-ĭ capete de *Călugăriță* în vinars, că maĭ mult nu țĭ-a ḑice nicĭ o vorbă trăgănată (7).

Când cine-và țĭ-a furat ce-và şi nu vrea să-țĭ spună, dă-ĭ vinars de pe capete de *Călugărițe*, că-țĭ va spune tot (8).

Când e cine-và în necaz mare, dă-ĭ treĭ *Călugărițe* la casă, şi pune-l să şi le alunge el, că ducêndu-se ĭ-or duce şi supĕrarea (9).

Dacă aĭ o femee reà, pune-ĭ treĭ *Călugărițe* nóptea supt cap, că se va pocăì, numaĭ trebue să ḑicĭ séra de treĭ orĭ în treĭ ḑile după olaltă următórea descântecă:

Călugăriță
Cu necredință,
St. Petru te-o 'nvĕțat,
St. Petru te-o mânat
Să facĭ bine
La creştine,
Să daĭ învĕțătură
La ceĭ fără 'nvĕțătură,
Învĕțătură aĭ dat,
Dar' rĕŭ te-aĭ purtat,
Că aĭ spus
Şi la pismaşiĭ luĭ Isus,
Că te-aĭ arătat
Şi te-aĭ desvălit,

(1) Cred. Rom. din Socol.
(2) Cred. Rom. din Băla.
(3) Cred. Rom. din Țag.
(4) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(5) Cred. Rom. din Țag.
(6) Cred. Rom. din Mociŭ.
(7) Cred. Rom. din Țag.
(8) Cred. Rom. din Mociŭ
(9) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

Până Dumnedeŭ te-o pedepsit.
Iată şi eŭ am
O femee
Ca o scântee,
Rea de gură
Şi fără 'nvĕţătură,
Rea de tóte
De nu maĭ póte.
Rea
Pismătăreà,
Celuitóre,
Pismuitóre,
Făr' de stare,
Făr' de hodină,
Făr' de splină,
Cu inima de rĕŭ plină.
Tu *Călugăriţă*
Fără credinţă,
De Dumnedeŭ bătută,
De ómenĭ hulită
Şi huiduită,
Fă-mĭ bună
Astă nevastă,
Şi din rea şi necredinciósă
Fă-o bună şi credinciósă,
Din înşelătóre
Şi pismuitóre
Fă-o bună şi iubitóre,
Că de nu
Vaĭ de capul tĕŭ,
Vaĭ de némul tĕŭ,
Că pe el m'oiŭ suì
Şi tot l-oiŭ sdrobì,
Pe el m'oiŭ aruncà
Şi tot l-oiŭ sfarmà!

Descânteca acésta însă numaĭ atuncĭ se prinde, când nevasta e maĭ tînĕră decât bărbatul (1).

Dacă aĭ copiĭ blestemaţĭ, *trup de Călugăriţă* uscat şi sfărâmat ca făina şi mestecat cu zahăr în apă de le veĭ da, se vor canonì pentru păcatele ispăşite (2).

Fată blestemată şi ne ascultătóre dacă la casă veĭ avé, pune-ĭ *trup de Călugăriţă* în sîn când dórme, că se va îndreptà, şi maĭ ales dacă veĭ rostì următórea descântecă:

Rea aĭ fost *Călugăriţă*,
Cu necredinţă,
Şi te-aĭ făcut bună.
Rea mi-ĭ fata,
Că n'ascultă de tată-so
De mamă-sa,
De fraţiĭ eĭ,
De surorile eĭ,
De némurile eĭ;
Fă din ea bună,
Ascultătóre,
Învoitóre,
De părinţĭ iubitóre,
De némurĭ înruşinătóre.
Ptiŭ Călugăriţă,
Fără credinţă,
Fă-o,
Prefă-o,
Îndréptă-o,
Deştéptă-o,
Să fie mintósă
Şi credinciósă!

Când se rostesce descânteca acésta, atuncĭ i se bagă în

(1) Dat. şi cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(2) Dat. şi cred. Rom. din Băla.

ĕlugărița, și dacă fata se mișcă, e semn că se va în-
ǎ, de nu se va mișcà, e semn că nu se va îndreptà (1).
d aĭ *pusceà* saŭ *pușcheà* pe limbă, svârle-țĭ o *Călu-*
ĭ peste cap, că-țĭ va trece (2).
ine când aĭ bubóie, călăresce le cu atâtea *Călugărițe*,
ubóie aĭ, că ți se vor trece și maĭ ales dacă veĭ ḑice
nătórea descânteca :

ŭ, buboiŭ.
ca un moșinoiŭ,
are ce eștĭ
cĭ,
petrecĭ,
facĭ mic,

n fir de mac,
n vârf de ac,
maĭ mic,
nu

Iată astă *Călugăriță*
Te va mâncà,
De nicĭ urmă nu ți-a remâné,
Nicĭ viță
Nicĭ porodiță,
Nicĭ sĕmînță,
Numa vestea
Și povestea
C'aĭ fost
Tare prost.

pă ce în chipul acesta se descântă de treĭ orĭ fie-care
ŭ, *Călugărița* se îngrópă sub talpa caseĭ, că numaĭ așà
léc (3).

)at. și cred. Rom. din Băla.
)red. Rom. din Socol.
)at. și cred. Rom. din Milaș. — Tóte legendele, datinele și credin-
uprinse în acest articol, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, în-
r în Bistrița.

LĂCUSTA.

(Pachytylus migratorius L.)

Unul dintre insectele cele maĭ lacome, maĭ mâncăciósе şi tot-odată maĭ stricăciósе, câte li-s cunoscute Românilor după nume, e *Lăcusta* saŭ *Locusta*, numită de Româniĭ din Banat şi *Alacustă* saŭ *Halacustă* (1); de ceĭ din Meglenia: *Scăculeti;* iar de către ceĭ din Macedonia: *Lăcustă*, *Lâcustă*, *Carcaleţ*, *Scarcaleţ*, *Scucaleţ* şi *Acridă* (2), lat. Pachytylus migratorius L., Oedipoda migratoria şi Acridium migratorium.

Lăcusta însă nu e un insect stătător în ţĕrile locuite de Românĭ, ci ea este un insect călĕtor, care se ivesce în ţĕrile locuite de aceştia numaĭ din când în când, une-orĭ chiar după trecerea de maĭ multe ḑecimĭ de anĭ. Dar şi când se arată e vaĭ şi amar, căcĭ, venind norĭ de dînsele, unde se lasă ea, fie semĕnăturĭ saŭ fîneţe, pomete saŭ luncĭ, codri saŭ pădurĭ, fie ce va fi, nu cruţă nimic, ci mănâncă tot ce-ĭ stă în cale, ast-fel că nu rĕmâne după dînsa numaĭ pămîntul gol, ca şi când ar fi ars tótă vegetaţiunea de pe dînsul, iar arboriĭ şi pomiĭ rĕmân despoiaţĭ de frunze ca în dricul erniĭ.

De aicĭ vine apoĭ că, deşĭ partea cea maĭ mare de Ro-

---

(1) B. P. Hasdeŭ, *Etim. Magn.*, t. I, p. 669: «*Alacùstă* saŭ *Halacustă*». Formă bănăţénă pentru *Lăcustă* (lat. locusta), pe care o cunóscem prin următorul exemplu: «Între metafore, figurĭ saŭ asemĕnărĭ luate din lumea animală, poporul de pe acì întrebuinţéză: merge ca melciul, adecă fără sporiŭ; îĭ uşor ca un fluture; ca şi *Halacùsta*, «aşà mâncă». (L. Iancu, Caraş-Severin, com. Vişag)».

(2) Com. de d-l Per. Papahagi. — Veḑĭ de acelaşĭ: *Din literatura poporană a Aromânilor*, Bucurescĭ 1900, p. 182. Nota 2.

mânĭ n'o cunosc din vedere, maĭ toțĭ însă o cunosc fórte bine după nume.

Lăcusta, după cum ne spun cronicele, s'a arătat pentru prima óră într'un numĕr maĭ mare în țĕrile locuite de Românĭ, şi îndeosebĭ în *Moldova*, pe timpul luĭ *Ştefan* VI, care a domnit de la 1538—1540.

Din causa acésta apoĭ a şi fost Domnul acesta poreclit de către supuşiĭ sĕĭ *Lăcustă Vodă*.

Iată ce ne spune în privința acésta cronicarul *Grigore Ureche:*

«În ḑilele acestuĭ Domn, Ştefan Vodă, aŭ fost fómete mare, şi în țéra Moldoveĭ şi la țéra Ungurésca, că aŭ venit *Lăcuste* multe de aŭ mâncat tótă róda ; şi pentru aceea l-aŭ poreclit şi ĭ-aŭ ḑis *Lăcustă Vodă* (1).

Cele maĭ multe neajunsurĭ, nevoĭ şi rĕutățĭ, precum şi cele maĭ rele, maĭ urîte şi maĭ cumplite bóle, ca *holera* şi *ciuma*, aŭ venit în țĕrile locuite de Românĭ, după credința şi spusa acestora, parte de peste Dunăre şi parte de peste Prut, iar înainte de luarea Basarabieĭ de către Ruşĭ, de peste Nistru, adecă din țéra ruséscă. Decĭ tot din țéra de pe urmă a venit pentru prima óră, după spusa poporuluĭ, şi *Lăcusta.*

Drept dovadă despre acéstă credință şi afirmațiune ne póte servì întru cât-và şi următórea doină poporană din *Moldova :*

Prutule, rîŭ blestemat (2),
Face-te-aĭ adânc şi lat,
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zăréscă,
Glas cu glas nu se lovéscă,
Ochĭ cu ochĭ nu se ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se înece!

Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nece!
Duşmaniĭ țĕriĭ de-or trece
La cel mal să se înece.
Iar tu 'n valurile tale
Să-ĭ tot ducĭ, să-ĭ ducĭ la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Până 'n Dunăre şi 'n mare! (3)

---

(1) M. Kogălniceanu, *Cronicile Românieĭ*, t. I, ed. II. Bucurescĭ 1872, p. 200.

(2) Înainte de luarea Basarabieĭ de Muscalĭ, cântecul ḑiceà: «*Nistrule rîŭ blestemat*», fiind-că tóte relele veniaŭ de peste Nistru. Nota culegĕtoruluĭ.

(3) Vas. Alecsandri, *Poesiĭ populare ale Românilor*, Bucurescĭ 1866, p. 233.

Ce se atinge de timpul când şi cum s'aŭ ivit întâia óră *Lăcustele,* precum şi de locul unde s'aŭ ivit ele, o legendă din *Transilvania,* com, Fărăgăŭ, ne spune următórele:

«Dice că *Por impĕrat,* măritându-şĭ fata cea maĭ mare, a făcut un ospĕţ, ca şi care nicĭ nu se maĭ pomenise până atuncĭ, căcĭ chemase pe toţĭ împĕraţiĭ din lume şi pe tóte tistiile de maĭ daĭ Dómne.

«Şi se strînseră la ospĕţul acela atâţia, de cugetaĭ că şi urechile aŭ să i le mănânce. Şi *Por impĕrat* tóte le făcuse, a pregătit mâncărĭ pest mâncărĭ, şi a destupat buţĭ ce de o mie de anĭ n'aŭ fost destupate, şi a întins mese pe un şes cât o *varmeghie* (1), şi a adus ceteraşĭ de să-ĭ tot ascultĭ.

«Şi, cum dic, tóte le-a pus la cale cum sciuse maĭ bine, numaĭ de una îşĭ uitase, şi adecă îşĭ uitase de popĭ şi de maicele bisericĭ.

«Pe popĭ nu-ĭ chemase nicĭ ca'n batjocură, iar ca să facă vre-o slujbă în sfintele bisericĭ, nicĭ aminte nu-şĭ adusese. La ce, îşĭ dicea el, că doar lucrurile aceste se pot face şi fără sfinţenie; apoĭ tot cu popĭ să fiĭ pe lângă casă, dĕŭ nicĭ nu-ĭ lucru cu noroc, că sciut este destul de bine din credinţa poporuluĭ, că «popă de veĭ întâlnì în cale, nu veĭ avé noroc, că te aĭ întâlnit cu dracul.»

«Popiĭ înţelegênd de batjocura ce-şĭ făcuse de eĭ şi de maicele bisericĭ, se necăjiră rĕŭ, şi trăgênd tóte clopotele se puseră pe rugă, şi se rugară treĭ dile şi treĭ nopţĭ, fără de a mâncà şi fără de a bé ce-và, cu gândul că dacă bunul Dumnedeŭ le-a ascultà rugăciunea lor, atuncĭ *Por impèrat* va fi pedepsit aşà cum numaĭ înţelepciunea luĭ Dumnedeŭ scie să creéscă pedepse.

«Dumnedeŭ, aşà se vede, le ascultă ruga lor fierbinte şi dréptă, că pe când tóte mesele eraŭ aşternute şi încărcate cu ale mâncăriĭ, iar óspeţiĭ se aşezară pentru a gustà din ele ce le îmbià înălţatul împĕrat, — spre spaima lor vĕdură că cerul senin se întunecă şi sórele fierbinte se ascunde la spatele unuĭ nor gros şi întunecat. Şi un vînt mare începuse a bate şi a aduce cu sine o mare mulţime de musce marĭ şi late de flămânde, carĭ aşezându-se pe mese cu o lăcomie

(1) *Varmeghie* = judeţ, comitat.

neînchipuită, mâncară tot până la cea de pe urmă bucăţică de pâne, şi bĕură tot până la cel de pe urmă strop de vin.

«*Óspeţiĭ*, vĕḑênd acésta, ĭ-a luat o gréţă de care îmbolnăvindu-se cu toţiĭ periră acolo şeḑênd în jurul meselor, aşà cât din un ospĕţ mare şi strălucit, s'a schimbat într'o îmmormîntare de i se duse vestea şi povestea.

«Şi nimenĭ nu scià că de ce se întîmplase acéstă mare nenorocire. Numaĭ *Por împĕrat* îşĭ aduse aminte, căcĭ înainte de a-şĭ fi dat sufletul ḑise:

—«Nimic în lume nu se póte face, fără a cere darul, ajutorul şi binecuvîntarea luĭ Dumneḑeŭ, — iată-mĕ acuma pedepsit!

«De atuncĭ se crede că sunt *Lăcustele*, carĭ şi în ḑiua de aḑĭ vin asupra nóstră, când ómeniĭ uită de Dumneḑeul cel adevĕrat!» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania* şi anume din com. Mădăraşul de Câmpie, care ne arată de când şi de ce sunt *Lăcustele* aşà de lacome şi nesăţióse, sună precum urméză:

«În vremea pe când sórele şi luna umblaŭ la preumblare, ţinêndu-se de mână, şi bunătatea cu rĕutatea eraŭ surorĭ de cruce, iar pisma cu iubirea eraŭ un trup şi un suflet, se ḑice că *Dumneḑeŭ* şi cu *Sân-Petru* umblaŭ a cerşì milă de la ómeniĭ săracĭ pentru copiiĭ ómenilor maĭ cu dare de mână. Aşà umblând pe la ómeniĭ săracĭ

Multă lume 'mpărăţie,
Ca Dumneḑeŭ să ne ţie,
Ca cuvîntul din poveste,
Că 'nainte mult maĭ este
Şi frumos se povestesce.
Dumneḑeŭ la noĭ sosesce
Şi se pune jos pe prag
Şi stă şi-ascultă cu drag.

de la o vreme îl ajunse pe Sân-Petru fómea.

—«Dómne! — ḑise el după aceea, agrăind pe *Dumneḑeŭ* — eŭ nu numaĭ că-s trudit, făr' îs şi maĭ mort de fóme după atâta umblare grea şi anevoiósă!

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, care a auḑit-o de la moşu-sĕŭ, ce a murit în etate de 76 anĭ.

«Căcĭ de, mĕ rog, pe vremile acelea nu eraŭ drumurĭ aşà de bune, ca acuma:

— «Bine — ḑise Dumneḑeŭ,—haid colea la marginea satuluĭ, că sciŭ că trebue sa fie o crâşmuţă, ne vem băga într'însa ca să îmbucăm şi să bem ce-và!

«Aşà şi făcură. Intrară într'o crâşmuţă, şi după aceea li se aduse şi puse dinainte de ale mâncăriĭ şi câte-và picurĭ de vin.

«Când erà însă să se apuce de mâncat, vĕḑură o mulţime de *Musce late* şi flămânde, carĭ cu neînchipuită neruşinare se năpădiră asupra mâncăriĭ lor, aşà în cât numaĭ cu mare greŭ apucară a îmbucà de câte-và orĭ, iar' când se puseră ca să înghită şi câte o duşcă de vin, ele se năpustiră şi asupra ulcelelor cu vin, şi cât aĭ clipì din ochĭ nicĭ picur nu maĭ rĕmase din el.

«*Dumneḑeŭ* şi *Sân-Petru*, vĕḑênd obrăznicia cea mare a acestor musce, se mâniară foc, şi sculându-se de pe scaune s'aŭ depărtat blestemându-le, că orĭ cât vor mâncà nicĭ odată sătule să nu fie!

«Aceste musce se crede că nu ar fi fost altele decât *Lăcustele*, carĭ şi în ḑilele nóstre orĭ cât de mult ar mâncà, nicĭ când nu-s sătule (1)».

Fiind *Lăcusta* fórte lacomă şi mâncăciósă, de-aceea Româniĭ atât pre vitele cât şi pre galiţele nesăţióse, însă maĭ ales pre ómeniĭ, ce nu se maĭ pot săturà, carĭ umblă morţĭ după mâncare, îĭ asémĕnă cu *Lăcustele*.

Aşà nu odată auḑim ḑicêndu-se:

«Uită-te la el, pare că-ĭ o *Lăcustă*, mănâncă tot ce-ĭ puĭ dinainte şi tot nu se maĭ satură!»

Saŭ:

«Caută la dînsul: *mănâncă ca o lăcustă*!» (2)

Iar cu privire la vre-o invasiune din partea străinilor saŭ a duşmanilor, se ḑice:

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) B. P. Hasdeŭ, *Etym. Magn.*, t. I, p. 669; — Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 497.

Vin străinii ca Lăcustele!» (1)

Tot din causa lăcomieĭ precum şi a mareĭ stricăciunĭ ce o face *Lăcusta*, s'aŭ născut la Românĭ şi următórele proverbe:

Lăcusta îndurare
De bucate nicĭ cum are.

Lăcusta puţin trăesce,
Dar' pagubă mare face,—

adecă ceĭ lacomĭ şi cumpliţĭ în scurtă vreme marĭ rele săvârşesc (2).

Lungă-ĭ ţéra şi îngustă
Ca şi tine, mĕĭ Lăcustă!—

se ḑice despre un om lung, subţire, şi fórte lacom (3).

A fi ca lăcustele

adecă mulţĭ şi fórte mâncăcioşĭ.

Precum şi următórele cimiliturĭ:

Am o vacă,
Unde zace
Strat îmĭ face (4).

Săritură de ciută,
Urmă de nimic (5).

Tot de aicia apoĭ şi următórele datine şi credinţe:

Trup de Lăcustă la porciĭ nemâncăcioşĭ de îl veĭ da, se vor face mâncăcioşĭ ca *Lăcusta* (6).

Când n'aĭ poftă de mâncare, împrejură-ţĭ grumaziĭ cu o *Lăcustă* şi ḑi de treĭ orĭ:

---

(1) Laurian şi Massim, *Dicţ.*, t. I, p. 182: «*Locusta* s. f lat. locusta, insect aripat care ajutat de cele două picióre posterióre, mult maĭ lungĭ decât cele-lalte, merge sâltând saŭ sărind, de unde se ḑice şi *săltătóre* saŭ *săritóre*. Locustele sunt insecte fórte stricăcióse; locustele sbóră în cete de multe milióne preste ţĕrĭ şi mărĭ; nor de locuste; entomologiĭ numĕră *locustele* între *greerĭ*; aceştĭ copiĭ mâncă ca locustele; «aŭ venit preste noĭ străiniĭ ca locustele.»

(2) Zanne, op. cit., p. 497.

(3) Usitat în Bucovina.

(4) Ciocănel, *Basme*, p. 104.

(5) Art. Goroveĭ, *Cimiliturile Românilor*, p. 197.

(6) Dat. şi cred. Rom din Transilvania, com. Fărăgăŭ.

Lăcustă!
Dă-mĭ pofta ta,
Pofta popiĭ,
A preotesiĭ,
A diaculuĭ,
A diecesiĭ!

Saŭ:

Lăcustă săracă
Fă-mĭ să-mĭ placă
Tóte mâncările,
Tóte zămurile,
Tóte cărnurile.
Lăcustă, draga mea,
Dă-mĭ pofta ta,
Că bine ţi-oĭ plătì
Când ne-om întâlnì! (1

Făcênd şi ḑicênd aceste cuvinte, capeţĭ de bună sémă p
de mâncare ca şi o *Lăcustă* (2).

Gunoiŭ de Lăcustă cui-và în mâncare de veĭ pune, a
nicĭ odată nu se va îngrăşà (3).

Lăcustă cu soţie de veĭ vedé, e semn că are să te aju
o sărăcie mare (4).

Lăcustă cu soţie de veĭ vedé, e semn că nicĭ când n
veĭ îngăzdăcì (5).

Lăcustă fără soţie de veĭ vedé, e semn că te veĭ
bogat (6).

Lăcustă în faţă de ţi se va lovì, e semn că aŭ să te aju
neajunsurĭ marĭ (7).

Aripĭ de Lăcustă de veĭ aflà, e semn că aĭ să trăescĭ m
verĭ (8).

Lăcustă mórtă în marginĭ de părae de veĭ vedé, e s
de secetă mare (9).

Trupurĭ mórte de *Lăcustă* de veĭ aflà, e semn de
grea (10).

---

(1) Dat. şi cred. Rom. din Transilvania. com. Chiraleş.
(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.
(3) Dat. şi cred. Rom. din Transilvania, com. Bârgăŭ, com. de d. A. Bogdan.
(4) Cred. Rom. din Borgo-Suseni.
(5) Cred. Rom. din Buduş.
(6) Cred. Rom. din Buduş.
(7) Cred. Rom. din Bistriţa.
(8) Cred. Rom. din Bistriţa.
(9) Cred. Rom. din Herina.
(10) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

Lăcustă mórtă în pămînt şi prin boltiturile lemnelor a aflà, e semn de frig mare (1).

Tineretul român din *Transilvania* întrebuinţéză fórte adesea orĭ *Lăcusta*, dacă se întîmplă s'o afle, şi la o sémă de vrăjĭ.

Aşà se ḑice că cel ce va pune *gunoiŭ de Lăcustă* între drumurĭ, acela se va însurà cu cine gândesce, numaĭ dacă respectiva va trece în ḑiua aceea peste dînsul (2).

Dacă o fată va purtà *cap de Lăcustă* în sîn nouĕ ḑile şi nouĕ ore, apoĭ îl va pune în vinars şi-l va da la acela pe care doresce ea să-l aibă de bărbat, acela va luà-o dacă va închinà cu el de 9 orĭ şi va beà de 9 orĭ. Fata respectivă însă, înainte de a-şĭ îmbià drăguţul cu vinars de acesta, trebue să ésă afară în târnaţ şi să ḑică de 9 orĭ:

Lăcustă,
Lăcustă,
Mare balabustă
Pe mine mĕ ascultă.
Fă-l,
Prefă-l
Pe ăst voinic
Să bee
Să mĕ iee,
Că de m'a luà
Ţie ţĭ-oiŭ da
O mie de spice
Voinice,
O mie de tuleĭ
De-aĭ meĭ,
Să te saturĭ cu eĭ.
Lăcusta
Balabustă!
Pe mine mĕ ascultă,
Că ţi-oiŭ da pită
Prăjită
Să fie sorocită!

Fata care în chipul acesta *îşĭ face pe ursită*, când ese în târnaţ are o bucată de pâne prăjită, din care la tótă descântătura aruncă câte o bucătură, în credinţă că o dă *Lăcusteĭ*, până o aruncă tótă (3).

Iar după ce a eşit în târnaţ ḑice de 3 orĭ:

Tu *gujulea*
Mitutulea,
Gujulie
Din pustie
Fă-l pe N.
Ca 'n ast' séră

(1) Cred. Rom. din Herina.

(2) Cred. Rom. din Cevaşul-de-Câmpie. — Tóte acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. şi cred. Rom. din Iad de lângă Bistriţa, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Să mĕ céră.
Gujulie,
Lăcustie
Din pustie
Şi de pe luncă,
Fă-l ca mâne să mĕ ducă,
Că de l-eĭ face,
De l-eĭ preface
Ţie ţi-oiŭ da
Grăunţe de grâŭ
Şi de mălaiŭ
Şi foĭ de aiŭ
Şi sĕmînţă de bostan,
Ca să maĭ trăescĭ un an.
Amin,
Amin,
Lăcustă
De pe pustă!

Rostind aceste cuvinte de vrajă, fata aruncă câte treĭ fire de grâŭ, de mălaiŭ, de aiŭ, şi de sĕmînţă de bostan (1).

Din tóte celea câte s'aŭ înşirat până aicĭ, resultă că *Lăcusta*, orĭ cum şi orĭ în ce chip s'ar arătà, nu ne aduce nicĭ un bine, ci numaĭ rĕŭ.

De aicia apoĭ şi credinţa Românilor din *Transilvania*, că *cine va omorî o sută de Lăcuste, aceluia îĭ va ertà Dumneḑeŭ păcatele* (2).

Saŭ: o sută de capete de *Lăcustă* în foc de le veĭ arde şi cenuşa lor în vînt de veĭ aruncà-o, nicĭ când *Lăcustele* într'acolo nu vor maĭ venì (3).

Iar cel ce vrea să-şĭ scape satul de *Lăcuste*, acela trebue ca într'o Lunĭ, Mercurĭ orĭ Vinerĭ să prinḑă patru *Lăcuste* şi, desbrăcându-se, să se deà de 12 orĭ peste cap, şi anume către rĕsărit de treĭ şi să ḑică:

— De aţĭ intrat pe aicĭ, pe aicĭ să vĕ duceţĭ!

Apoĭ să facă tot aşà şi când se întórce către sfinţit, către miéḑă-ḑi şi către miéḑă-nópte, şi la sfârşit să ḑică:

Lăcustă!
Fata draculuĭ,
Fata diavoluluĭ,
Fata luĭ Faraon,
Fata Satanii,
A Mamiĭ-pădurii,
A pajuriĭ,
A ciumiĭ,
A primejdiĭ,
A bólelor,
A nevoilor,
De aĭ venit cu rĕŭ
Du rĕu în părăŭ,
De-aĭ venit cu bólă
Du bóla înapoĭ,
N'o lăsà la noĭ,
Du bóla în pustiĭ,
N'o lăsà pe-acì

(1) Dat. şi cred. Rom. din Borgo-Bistriţa, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(2) Cred. Rom. din Uifalăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.
(3) Dat. şi cred. Rom. din Sântu, com. de d-l Th. A. Bogdan.

ıstă,
ışă flămândă
ıul mi te prindă,
ţât,
flămând,
ıap,
fără minte,
fără buneţe,

Că-ĭ fără blândeţe,
Că-ĭ fără bunătate
Şi-ĭ plin de rĕutate.
Fugĭ în munţĭ,
În pietrile recĭ,
În pietrile secĭ,
Că din găzdacĭ
Ne facĭ săracĭ! (1)

ıâniĭ din unele părţĭ ale *Ţĕriĭ-Românescĭ* cred că *St.* ı saŭ *Trif*, care cade tot-deauna în ajunul *Intimpi-Domnuluĭ*, adecă la 1 Faur, *e rĕŭ de Lăcuste*, adecă ă el *ar umblà cu lăcustele.*

aicĭ vine apoĭ şi datina că uniĭ dintre aceştĭ Românĭ maĭ că serbéză ḑiua acestuĭ sfînt, ci tot-odată chémă a sa pe preotul local spre a face aghiasmă, cu care sc apoĭ pomiĭ şi semĕnăturile, precum şi grânele, ór- altele, anume ca să nu vie şi să nu le mănânce *Lă-*

Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* serbéză pe *St.* ı de aceea, pentru că acesta, după credinţa lor, e maĭ peste *yadine*, că el dacă i se serbéză ḑiua, légă ace- gura, ca să nu mănânce legumele (2).

ıne trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că de familia *eĭ*, despre care ne-a fost până aicĭ vorba, se maĭ ţine alt fel de lăcustă, şi anume: *Lăcusta vînĕtă*, lat. Pa- us cinerascens Fabr.

ıre lăcusta acésta spun Româniĭ din *Transilvania* că va vedé-o, acela va fi om bogat (3).

ıt. Rom. din Şieŭ-Cristur lângă Bistriţa, com. de d-l Th. A. Bogdan.
Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 245—246.
ed. Rom. din Sereţel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

PÂRÂITÓREA.

(Psophus stridulus Fieb.)

Pe fânețele apătóse de pe sub pólele munților, dar maĭ cu sémă pe cele de prin munțĭ, unde se află pădurĭ întinse de bradĭ și de molidĭ, trăesce un fel de lăcustă ce-vă maĭ mică decât lăcusta adevěrată și de colóre cafenie saŭ négră, ale căreĭ aripĭ de dinainte sunt înguste și negre, iar cele din dărăt maĭ marĭ și roșii ca sângele, care, când sbóră, produce un fel de sunet pârâitor.

Acest fel de lăcustă se numesce în Bucovina: ***Pârâitóre*** (1), ***Căluț negru*** (2), ***Cosaș roșu*** (3) și ***Arap*** saŭ ***Harap*** (4); iar în Transilvania: ***Lăcustă roșie*** saŭ ***Lăcustă roșietică*** (5), lat. Psophus stridulus Fieb.

Numele de ***Pârâitóre*** al acestuĭ fel de lăcustă îĭ vine de acolo, pentru că ea, după cum am spus, când sbóră ***pârâesce*** cel de ***Căluț-negru***, pentru că corpul sěŭ precum și aripile

---

(1) Dat. Rom. din Bunințĭ, dict. de G. Dârja: «Cosașul cel mic, cu aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșiĭ, se numesce ***Pârâitóre***; pentru că când sbóră ***pârâesce.***»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «Cosașiĭ, carĭ aŭ aripĭ negre și rosiĭ și cariĭ când sbóră ***pârâesc***, se numesc ***Cosașĭ roșĭ.***»

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «***Căluțiĭ micuți***, carĭ se fac la munțĭ, maĭ ales la loc pietriș, și carĭ aŭ aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșiĭ se numesc ***Arapĭ***, sing. ***Arap*** saŭ ***Harapĭ***, sing. ***Harap.***»

(5) Dat. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cele de dinainte îĭ sunt negre; cel de *Lăcustă roşie* saŭ *Coşaş roşu*, pentru că aripile sale cele din dărăt sunt roşiĭ ca sângele; iar cel de *Arap* saŭ *Harap*, pentru că el, după cum se crede şi se dice, se află prin părţile nóstre tocmaĭ de pe când aŭ fost *Arapiĭ* pe la noĭ, atuncĭ a venit şi el cu dînşiĭ şi de atuncĭ i se trage sĕmînţa prin părţile acestea (1).

În fine Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* cred şi spun că atuncĭ, când se arată multe *Lăcuste roşietice*, e semn că va fi puţină ródă (2).

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.
(2) Cred. Rom. din Sereţel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CĂLUŢUL.

(Locusta viridissima L.)

Căluţul e de douĕ felurĭ: unul maĭ mare, iar altul maĭ mic.

Cel maĭ mare se numesce în Bucovina: *Căluţ*, *Căluţ mare*, *Căluţ verde*, *Căluţ de érbă*, *Căluţ de câmp* (1), *Cosaş*, *Cosaş verde*, *Cosaş mare* (2), *Cosariŭ* (3), *Cobiliţă* (4) şi *Cobiliţariŭ* (5); în Moldova: *Cosaş*, *Cosaş mare* şi *Cosaş verde* (6); în Ţéra-Românéscă: *Lăcustă verde* (7); în Transilvania:

---

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan; — a celor din Ilişescĭ; — a celor din Pătrăuţ-pe-Siret; — a celor din Ropcea şi Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Oprişenĭ, dict. de Iacob Popovicĭ; — şi a celor din Mahalà, com. de Ionică al luĭ Iordache Isac.

(2) Dat. Rom. din Ilişescĭ; — a celor din Buninţĭ, dict. de G. Dârja; — a celor din Stupca, com. de D. Logigan; — a celor din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — şi a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ, Ioan Pusdrea şi Vas. Văcărean.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-jos, Vicovul-de-sus şi Straja, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanescĭ, dict. de Precup Galan; — şi a celor din Ropcea şi Carapciŭ, dict de Vas. Cârciŭ.

(5) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(6) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran şi Const. S. Bucan; — a celor din Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Olariŭ; — şi a celor din Oprişenĭ, jud. Sucéva, dict. de G. Iacob.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138.

Căluţ (1), *Căluţ de érbă* (2), *Cosaciŭ* (3), *Cosaş* (4) şi *Lăcustă verde* (5); în Bănat: *Scăluş* (6); iar în Ungaria: *Cosaş* şi *Cosaş verde* (7), lat. Locusta viridissima L.

Cel maĭ mic se numesce în Bucovina: *Căluţ*, pl. *Căluţĭ* şi *Căiuţĭ*, *Căluţ mic*, *Căluţ cenuşiŭ*, *Căluţ de câmp* (8), *Căluţ de pămînt* (9), *Cosaş* şi *Cosaş mic* (10); în Moldova: *Căluţ*, *Căluţ mic* şi *Cosaş mic* (11); iar în Unga-

(1) Sextil Puşcariu, *Deminuţia în limba românéscă*, publ. în *Nouă Revistă română*, Vol. I, p. 376.

(2) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680: «*Căluţ de érbă* saŭ *Lăcustă verde* (Locusta viridissima). Un insect din ordinea ortopterelor. Antenele sunt maĭ lungĭ ca corpul... Se nutresce cu musce şi omide. Produce un sgomot particular, ciripire, prin frecarea aripilor. Se află prin câmpiĭ şi holde»

(3) Sext. Puşcariu, op. cit., p. 376.

(4) *Enciclopedia română*, t. II, p. 376; — Ar. Densuşian în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 48: «Curiósă este susţinerea d-luĭ Mayer că *Lăcusta* ar fi un împrumut, pe când cronicele nóstre ne vorbesc încă în aniĭ 1534—1540 de un Domn al Moldoveĭ batjocorit *Lăcustă Vodă*, fiind că sub el *lăcustele* aŭ prădat ţéra, iar *Căluţ* şi *Cosaş* sunt numaĭ nisce speciĭ de lăcuste, iar o lăcustă numită *Înşelătorie* nu există în în limba română, ci este o traducere a germanuluĭ *Satteltröger*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I., p. 680. — După cât îmĭ este mie până acuma cunoscut, poporul înţelege sub cuv. *Lăcustă* numaĭ insectul numit lat. Pachytylus migratorius L. saŭ Acridium migratorium, germ. Zug-Heuschrecke, Wander-Heuschrecke. Prin urmare eŭ cred că *Lăcusta verde* este numaĭ o simplă traducere din lat. *Locusta viridissima*.

(6) Com. de d-l Ioan Pâşlea, învĕţător la şcóla de lemnărit din Câmpulung: «În Bănat cosaşul cel mare şi verde, care se află prin érbă, se numesce *Scăluş*.»

(7) Com. de d-l El. Pop: «Cosaşiĭ sunt de maĭ multe felurĭ, între carĭ cel maĭ frumos e *Cosaşul verde*, care e şi maĭ mare. Eĭ trăesc vara prin erburĭ şi sbóră făcênd marĭ săriturĭ în forma *puriceluĭ*. Poporul îĭ numesce cu numele colectiv de *Cosaş*.»

(8) Dat. Rom. din cele maĭ multe comune din Bucovina, precum: din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ; — din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul; — şi din Ilişescĭ, audit singur încă pe când eram mic.

(9) Dat. Rom. din Oprişenĭ, dict. de Iacob Popovicĭ.

(10) Dat. Rom. din Buninţĭ, dict. de George Dârja; — a celor din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — a celor din Putna, dict. de Vas. Ungurean; — şi a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan.

(11) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran şi de Cost. S. Bucan; — a celor din Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Olariŭ; — şi a celor din Oprişenĭ, jud. Sucéva, dict. de George Iacob.

ria: *Cosaș* și *Cosaș mic* (1), lat. Locusta cantans Charp.

Căluțul saŭ *Cosașul mare* e cam de 26 mm. de lung și pe spate de colóre verde ca érba, din care causă se numesce el și *Căluț* saŭ *Cosaș verde*, iar pe de desupt adecă pe pântece e alb. El petrece de regulă prin érbă, de aceea se numesce și *Căluț* saŭ *Cosaș de érbă* (2).

Căluțul saŭ *Cosașul mic* e numaĭ de 22 mm. de lung și pe spate în genere cafeniŭ-întunecat, iar laturile pântecelui verdĭ (3).

Căluțul mic trăesce de regulă, ca și cel mare, pe fînețe și, fiind scorțos la picióre, *țirâesce*, adecă cântă într'însele ca 'ntr'o scripcă (4).

Numirea de *Căluțĭ* saŭ *Căiuțĭ* a acestor două speciĭ de insecte le vine de acolo, după cum spun o sémă de Românĭ din *Bucovina*, pentru că aŭ ochĭ marĭ boldițĭ, și cap ca la caĭ, și pentru că sar prin érbă ca și caiĭ ceĭ împiedicațĭ de piciórele dinainte (5).

Numirea de *Cosaș* le vine de-acolo, pentru că, după cum spun o sémă de Românĭ din Bucovina, *țirăesc*, adecă produc un fel de *țirăit* saŭ sunet din picióre și din aripĭ ca și când ar così cine-và érbă, saŭ ca și când ar bate cine-và cósa (6).

---

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean și Sam. Lucaciŭ.

(3) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — și a celor din Oprișenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ: «*Căluțul mic* saŭ *Căluțul de pămînt* vine ca arama întunecat».

(4) Dicț. de Iac. Popovicĭ.

(5) După spusa Rom. din Oprișenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — a celor din Igescĭ, dict. de I. Danilescu: «Se numesc *Căluțĭ* pentru că sar prin érbă ca caiĭ»; — și a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă: «*Căluțul de érbă* saŭ *Căluțul mic* se numesce de aceea ast-fel, fiind-că sare ca un *căluț*.»

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — a celor din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Cântecul Căluțuluĭ* e ca și când cine-và ar bate cósa»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59: «De altă parte sute și miĭ de *Căluțĭ* saŭ *Căiuțĭ* și *Călușeĭ* sar în colo și'n cóce prin érbă, producênd prin

Maĭ departe se numesc eĭ *Cosașĭ* și de aceea, pentru că taie érba ca și când ar cosi-o (1), precum și pentru că petrec nu numaĭ prin érbă, ci și pe *cosirĭ*, adecă pe fânețe cosite (2).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din comuna Fărăgăŭ, *Căluțul mare* se numesce de aceea și *Cosaș*, pentru că el dintru început întru adevĕr a fost cosaș.

Iată și legenda respectivă:

«Pe vremea când *Sfîntul Iosif* și cu *Domnul Christos* eraŭ ascunșĭ de frica păgânilor în nisce erburĭ înalte până în brâŭ, se ḑice că ar fi venit un *cosaș mare*, mare, care aveà o cósă cât treĭ, ca să coséscă érba în care eraŭ ascunșĭ *Iosif* și cu *Christos*.

«*Domnul Christos*, vĕḑêndu-l că a venit să cosécă și temêndu-se ca nu cum-và prin cosirea erbiĭ să fie descoperit de păgânĭ, l-a rugat să nu cosécă.

«Cosașul însă, pe lângă tótă rugămintea Domnuluĭ Christos, a început să cosécă câmpia în ciudă, că dór și el erà păgân, și apoĭ de vrut ar fi vrut și el cu tot sufletul ca să-l prindă.

«*Domnul Christos*, vĕḑênd acésta, se rugă luĭ Dumneḑeŭ ca să-ĭ facă piedicĭ cât de marĭ, căcĭ nu sosise încă séra și erà cât pe aicĭ să se gate câmpul.

«Dumneḑeŭ îl ascultă și a dat o căldură de ți se uscà și limba în gură de înfierbințélă.

«Cosașul însă îșĭ aruncă tóte hainele de pe el de se lăsă numaĭ în cămașe și cosià din greŭ, fără de a luà în sémă căldura și năduful cel mare.

«Dumneḑeŭ, vĕḑênd că nu e modru de împiedicare, a dat o vreme rea și urîtă, de să nu-țĭ scoțĭ nicĭ cânele din casă.

«*Cosașul* însă îșĭ îmbrăcă tóte hainele și haida iarășĭ «*ciors, ciors*» maĭ departe, tăind nisce brazde cât drumul de late.

«*Domnul Christos*, vĕḑênd sporul cosașuluĭ, tremurà ca

săriturile lor un fel de sunet, ce sémĕnă fórte mult cu sunetul ce-l produc cosașiĭ când cosesc, din care causă în unele locurĭ se maĭ numesc aceste micĭ vietățĭ încă și *Cosașĭ*.»

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Vacărean și I. Pusdrea.

(2) După spusa Rom. din Moldova, com. Pașcanĭ, dict. de Iord. Bran: «*Cosașul* se numesce ast-fel pentru că tráesce pe *cosire*.»

varga de frică că l-or aflà păgânii, şi aşà necăjit cum erà, îngenunchiă şi începù a-l blestemà dicênd:

«Afurisit să fiĭ tu, cosaşule blestemat şi neascultător! şi cât timp veĭ maĭ trăì de acuma înainte, alta nimic să nu facĭ, ci mereŭ să tot cosescĭ, şi nicĭ când nicĭ un spor să nu aĭ! Până va fi lumea să trăescĭ tot printre ómenĭ cosaşĭ, printre carĭ alergênd, să-ţĭ taie piciórele ca pedépsă că nu m'aĭ ascultat!

«Omul-cosaş, cum a audit acest blestem, îndată s'a şi schimbat într'o gujulie mică şi verde ca érba şi lungă în picióre, care şi astădĭ se maĭ vede prin fîneţe şi rîturĭ alergând şi sărind printre firele de érbă şi alergând pe dinaintea cóselor ómenilor muncitorĭ.

«Şi acéstă gujulie se chémă *Cosaş*» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Budac, care ne arată de unde şi de când i se trage *Căluţuluĭ mare* numirea de *Cosaş*, sună precum urméză:

«Când s'a născut *Domnul Christos*, tóte vitele, câte se aflaŭ în staulul unde s'a născut el, eraŭ late de flămânde, iar ca să vină cine-và şi să le arunce în iesle măcar o mână de fân, nicĭ vorbă.

«*Maica Domnuluì* l-a rugat pe stăpânul de casă ca să le arunce măcar vre-o furcă de fân, că îĭ erà milă de bietele vite, vĕdêndu-le cu pĕrul întors pe spate de flămândite şi slăbite ce eraŭ.

«Jupânul gazda însă îĭ rĕspunse, dând din umere, că el nu are nicĭ o mână de fân, fiind-că totul s'a gătat şi de aceea, măcar să vreà, n'are ce să le deà.

— «Apoĭ de ce n'aĭ făcut maĭ mult fân astă vară? — îĭ întrebă Maica Preacurată.

— «De ce?... de aceea, că mi-a fost lene să cosesc: — fu rĕspunsul gazdeĭ.

— «Noa! dacă stă tréba aşà,—îĭ dise *Maica sfîntă* maĭ departe supĕrată, — în *Cosaş* aĭ să te prefacĭ şi viéţa-ţĭ întrégă nimic n'o să lucri alt ce-và decât ca din zori de diminéţă şi până în umbra nopţiĭ necontenit să tot cosescĭ şi cu tóte acestea nicĭ un spor să n'aĭ!

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Şi cum a rostit *Maica preacurată* cuvintele acestea, jupânul gazdă, cel nepĕsător de vitele sale, s'a prefăcut într'un *Cosaş*, şi *Cosaş* a rĕmas şi până în ḑiua de aḑĭ!» (1).

Căluţiĭ, atât ceĭ marĭ cât şi ceĭ micĭ, se arată maĭ tare în timpul veriĭ, şi anume când e căldura maĭ mare (2).

Eĭ încep de regulă *a ţirăĭ*, adică a cântà cam de pe la mijlocul luĭ Iulie, cântă tótă luna luĭ August, precum şi o bucată din Septemvrie, şi apoĭ încétă de *ţirăit* (3).

Iar când ţirăesc saŭ cântă tare e un semn că va fi vreme bună, (4) pentru că eĭ *ţirăesc* în genere numaĭ atuncĭ când e saŭ când are să fie secetă, iar când e plóie atuncĭ nu ţirăesc (5).

Când prind nemijlocit după o plóie iară-şĭ *a ţirăĭ*, atuncĭ asemenea e semn de vreme bună (6).

În aniĭ, în carĭ se arată mulţĭ *Căluţĭ* saŭ *Cosaşĭ*, spun Româniĭ din *Bucovina*, că va fi fómete mare de fân, pentru că eĭ mănâncă atuncĭ fórte tare érba (7).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* însă cred şi spun că atuncĭ când se arată mulţĭ *Cosaşĭ* e semn de un an bun, iar când se arată puţinĭ e semn de an sărac (8).

Tot la Româniĭ din *Transilvania* maĭ există, pe lângă aeéstă credinţă, încă şi cea următóre şi anume:

Cel ce va vedé de timpuriŭ *Cosaşĭ*, acela va avé vite grase (9).

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) După spusa Rom. din Ilişescĭ, com. de cumnatul meŭ Ermolaiŭ Ghiuţă, şi a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(3) După spusa Rom. din Oprişenĭ, dict de Iac. Popovicĭ.

(4) Dto.

(5) După spusa Rom. din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ; — a celor din Putna, dict. de Văs. Văcărean şi I. Pusdrea: «*Cosaşul* se arată numaĭ la secetă, iar la plóie nu se arată nicĭ odată.»

(6) După spusa Rom. din Carapciŭ, dict. de Vas. Cârciŭ.

(7) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea; — şi a celor din Galanescĭ, dict. de Precup Galan: «Când sunt mulţĭ *Cosaşĭ* saŭ *Cobiliţe*, după cum le maĭ spun uniĭ, şi e mare secetă, atuncĭ pasc maĭ tótă érba şi maĭ ales pe cea maĭ mică.»

(8) Cred. Rom. din Fărăgăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Vaĭ de anul în care sunt *furnicĭ* multe şi *cosaşĭ* puţinĭ»; — şi a celor din Bistriţa: «*Cosaşĭ* mulţi a fi, e semn de an bun, iar când nu sunt Cosaşĭ mulţì, cruţă ce aĭ.»

(9) Cred. Rom. din Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Când sunt mulţĭ *Căluţĭ*, atuncĭ pĕscariĭ din *Bucovina* îĭ întrebuinţéză, cu deosebire pe ceĭ micĭ, la prins pesce. Îĭ culeg de pe fâneţe şi-ĭ pun în undiţă. *Căluţiĭ* se mişcă, şi aşà prind apoĭ pescĭ cu dînşiĭ, şi maĭ cu sémă *păstrăvĭ* precum şi un fel de pescĭ micĭ, numiţĭ în unele părţĭ ale Bucovineĭ, precum bună-óră în Vicovul-de-sus, *porşorĭ*, saŭ *procşorĭ*, sing. *porşor* şi *procşor* şi *coblicĭ*, sing. *coblic*, iar în altele *porcuşorĭ*, sing. *porcuşor* (1).

O sémă de Românĭ însă nu numaĭ că-ĭ întrebuinţéză la prinsul pescilor, ci atât pe ceĭ marĭ, cât şi pe ceĭ micĭ, îĭ strîng şi-ĭ daŭ la găinĭ de mâncat (2).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Buninţi, dict. de G. Dârja; — şi a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan: «*Cosaşiĭ* vérḑĭ ca érba sunt marĭ şi muşcă, dar muşcătura lor nu strică, pentru că nu e veninósă. *Cosaşiĭ micĭ* saŭ *Căluţiĭ* se întrebuinţéză la prins pescĭ şi maĭ cu sémă *păstrăvĭ*.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, com. de George Chifan, stud. gimn.

CĂLUŞELUL.

(Decticus verrucivorus L.)

Afară de *căluţiĭ*, despre care ne-a fost vorba în articolul premergĕtor, maĭ cunosc Româniĭ încă şi un alt fel de căluţ după nume. Acela e *Căluşelul* (1) numit altmintrelea în Bucovina şi *Căluţ pestriţ*, *Căluţ roşietic*, *Căluţ gălbiŭ* (2) şi *Cosaş pestriţ* (3); în Moldova: *Cosaş roşietec* şi *Cosaş gălbiŭ* (4); în Transilvania: *Căluşel* (5); iară în Ţéra-Românéscă *Căluşel* şi *Lăcustă de érbă* (6), lat. Decticus verrucivorus L.

Căluşelul e cam de aceeaşĭ mărime ca şi *Căluţul mare* saŭ *Cosaşul*. Se deosibesce însă de acesta atât prin colórea corpuluĭ, cât şi prin a aripilor sale. Pe când cel dintâiŭ e prisne verde, pe atuncĭ corpul acestuia e maĭ mult roşietic saŭ cărămiḑiŭ şi împestriţat icĭ-colea cu puiuţĭ cafeniĭ şi maĭ cu sémă pe aripile cele dinainte saŭ de-asupra, iar pân-

---

(1) Dat. Rom. din Ilişescĭ şi Ştiulbicanĭ, precum şi din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Igescĭ, dict. de I. Danilescu: «*Căluţiĭ* sunt de maĭ multe felurĭ şi se deosibesc uniĭ de alţiĭ nu numaĭ după mărime, ci şi după colóre. Aşà uniĭ sunt *verḑĭ*, alţiĭ *gălbiĭ*, şi iarăşĭ alţiĭ roşieticĭ şi cu puiuţĭ pe dînşii.»

(3) Dat. Rom. din Buninţĭ, dict. de G. Dârja;—a celor din Şcheia, dict. de Gavr. Berariŭ;—şi a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean.

(4) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict de Iord. Bran şi Const. S. Bucan.

(5) Com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Braşov: «Sub *Căluşeĭ* se înţeleg în Drăguş, com. Făgăraşuluĭ, după comunicarea d-luĭ prof. Dim. Făgărăşan, un soiŭ de lăcuste.»

(6) V. S. Moga, *Lăcusta călătóre*, publ. în *Albina*, an. II, Bucurescĭ 1899, p. 1 265.

tecele îĭ este maĭ mult gălbiŭ, din care causă se şi numesce el apoĭ în cele maĭ multe părţĭ *Căluţ* saŭ *Cosaş pestriţ* şi *Căluţ* saŭ *Cosaş gălbiŭ*.

Afară de acésta, *Căluşelul* are încă şi o gură fórte puternică, din care causă o sémă de Românĭ din Ţéra-Românésce îl întrebuinţéză la scóterea *negilor* saŭ *negeilor* de pe mânĭ saŭ de pe corp. Când *Căluşelul* este apropiat cu gura de un *neg* saŭ *negel*, acesta este smuls de pe corpul omuluĭ cu rădăcina cu tot cu o iuţélă de necreḑut (1).

(1) V. S. Moga, op. cit., p. 1265.

GRIERUL.

(Gryllus campestris L.)

Grierul se maĭ numesce în Bucovina încă şi *Grieruş* şi *Greluş;* în Moldova: *Grier* (1), *Greuruş* şi *Griuruş* (2); în Ţéra-Românéscă: *Greer* (3), *Greere, Greeruş* (4); în Transilvania: *Grier* şi *Grieruş* (5); în Banat: *Greeruş* şi *Greluş* (6); în Ţéra Ungurésca: *Greluş* şi *Greuruş* (7); iar la Româniĭ din Macedonia: *Ţinḑiră* şi *Ţiripuliŭ* (8).

Grierul e de două felurĭ şi anume: unul de câmp şi altul de casă.

Grierul de câmp, numit altmintrelea în Bucovina încă şi *Căluşel, Căluţ de câmp* (9) şi *Scripcăraş* (10), lat. Gryllus

---

(1) *Rîndunica,* revistă literară, sciinţifică şi folcloristică, an. I., Iaşĭ 1893, p. 105.

(2) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de Iord. Bran: «*Greuruşul* e de două felurĭ: *de câmp* şi *de casă,* şi aceştia în privinţa coloriĭ corpuluĭ sunt de maĭ multe felurĭ.»

(3) B. Nanian, *Zoologia,* p. 138;—D. Ananescu, *Zoologia,* p. 219.

(4) L. Şăinean, *Încercare asupra semasiologieĭ limbiĭ române,* Bucurescĭ 1887, p. 91.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) *Familia,* an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479; — G. Cătană, *Poveştile Banatuluĭ,* t. III, Gherla 1895, p. 35.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Greluşul* e de două felurĭ: *de câmp* şi *de casă.*»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Ţinḑiră* (Epir) şi *Ţiripuliŭ* e un fel de greere, care trăesce lângă cuptóre şi în câmpie; îşĭ face gaură în mod curb şi cântă într'una.»

(9) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, sat în distr. Suceveĭ, şi în Frătăuţul-vechiŭ.

(10) Dat. Rom. din Tereblecea, sat. în distr. Siretuluĭ.

campestris L. se deosebesce de *Grierul de casă*, lat. Gryllus domesticus L. atât prin mărime cât şi prin colóre.

Grierul de câmp e negru, are cap mare, bolocănos şi corp scurtuţ, iar *Grierul de casă* e ce-và maĭ subţirel şi maĭ lungăreţ, are cap maĭ mic şi colóre gălbinie.

Despre aceştĭ doĭ *Grierĭ* şi cu deosebire despre cel de casă, Românii din *Transilvania*, şi anume ceĭ din Abafaia lângă Reghin, aŭ următórea legendă:

«Se ḑice şi se povestesce, că pe vremea *Nascerii Domnuluĭ Christos* erà o păsĕruică frumósă ca şi care nicĭ una nu erà aşà de frumósă, căcĭ doar, cum o şi fi, când ea aveà pene galbene ca aurul, clonţ frumos ca argintul, şi apoĭ un trupşor subţirel şi drăguţ, de să te tot uiţĭ la ea. Dar pe cât erà de frumósă, pe atâta erà şi de sburdalnică, neastîmpĕrată şi neascultătóre.

«Păsĕruica acésta erà prietenă bună cu *Maica sfîntă*, căcĭ doar şi eĭ îĭ plăceaŭ cântările păsĕruicilor cu glasul mândru.

«Când erà *Maica sfîntă* supĕrată, ea venià şi o mângâià cântându-ĭ cântece de-ţĭ storceà lacrămĭ din ochĭ şi te înveselià, de aĭ fi fost şi pe patul morţiĭ.

«*Maica sfîntă* încă o ajutà pe frumósa eĭ păsĕruică, când o ajungeà ce-và necazurĭ, aşà când i se stricà cuibul, ea îĭ ajutà să şi-l clădéscă.

«După ce însă *Maica sfîntă* a avut pe *Domnul Christos*, prietenia între dînsa şi păsĕruica cea frumósă s'a stricat, că păsĕruicii nu-ĭ plăceaŭ copiiĭ şi maĭ cu sémă când îĭ auḑià plângênd, gândind că-ĭ batjocoresc cântecul. Pentru aceea de câte orĭ îl vedeà pe *Domnul Christos* tót-deauna îl batjocorià scâncindu-se şi schimosindu-se: *gri, gri, gri; — gri, gri, gri.*

«*Domnul Christos*, auḑind-o se sperià de ea şi plângeà de te lovià mila.

«*Maica sfîntă*, vĕḑênd obrăznicia păsĕruiciĭ, a alungat-o de la casă, blestemând-o ca din frumósă, cum e, să se facă una dintre cele maĭ urîte gujuliĭ, şi trăind numaĭ în *scâncelĭ* să cânte ḑiua şi nóptea numaĭ tot *grigri, gri; grigri, gri*, în semn de pedépsă, că şĭ-a bătut joc de copilul luĭ Dumneḑeŭ.

«De atuncĭ paserea aceea nu maĭ trăesce, ba nicĭ pomană

nu mai este din viţa şi parodiţa eĭ, căcĭ câte trăiaŭ pe atuncĭ din felul eĭ, tóte s'aŭ schimbat în *Grieruşĭ* cântând şi până în ḑiua de aḑĭ pe la vatra foculuĭ, batjocorind şi acum copiiĭ ómenilor cu *gri, gri; grigri, gri* (1).

O altă legendă a *Grieruluĭ*, tot din *Transilvania*, com. Ţagşor pe Câmpie, sună precum urméză:

«Pe vremea luĭ *Alexandru împĕrat* trăià un fecior frumos ca o fată de 16 anĭ şi harnic de n'aveà soţie, dar posnaş de-ĭ merse vestea şi povestea peste tóte ţĕrile.

«Fetele de împĕraţĭ se mustraŭ aruncându-şĭ câte în lună şi în sóre, povestindu-se şi hulindu-se de eraŭ de mirare la tóte némurile. Fie-care se ţineà că numaĭ a eĭ trebue să fie, că numaĭ ea e vrednică de un bărbăţel ca el.

«Erà şi frumos feciorul acela de n'aveà soţie. Dar apoĭ când îl auḑiaĭ cântând, te făceà de-ţĭ sta mintea în loc, aşà glas mândru şi plăcut aveà.

«Nu-ĭ vorbă chiar şi mamele fetelor se îndrăgiseră în el, ba şi împĕraţiĭ moşnegĭ cu barba până la genunche încă îşĭ dădeaŭ genele şi sprincenele lor stufóse în lăturĭ ca să vadă pe fĕtul cel frumos ca o minune şi scump ca un boţ de aur.

«Tótă lumea îl plăceà, numaĭ *Alexandru împĕrat* nu-l puteà vedé în ochĭ, atât de urît îĭ erà. Căcĭ cum, Dómne, nu l-a avé urît, când el erà împĕratul cel maĭ mare şi maĭ vestit din lume, şi tot nu erà băgat în sémă nicĭ pe departe de fetele celor-lalţĭ împĕraţĭ. Din pricina acésta s'a şi început apoĭ o ură între eĭ, de nicĭ *Sórele*, care pe atuncĭ umblà pe pămînt, nu ĭ-a putut împăcà.

«*Alexandru împĕrat* s'ar fi împăcat bucuros cu cel Fĕt-frumos, pe lângă învoiéla, ca el nicĭ când să nu mérgă în poveştĭ la drăguţa sa.

«*Fĕt-frumos* însă îşĭ băteà joc de învoiéla luĭ *Alexandru împĕrat*, şi în ciuda luĭ tot maĭ des se duceà la drăguţa luĭ, şi-ĭ cântà câte numaĭ le sciă.

«*Sórele*, vĕḑênd batjocura ce o făceà *Fĕt-frumos*, l-a luat odată la fugă şi l-a alungat aşà de mult că, din alb şi frumos cum erà, s'a făcut negru ca cărbunele, şi din mare şi voinic ce erà, s'a făcut numaĭ cât o alună, ascunḑêndu-se la

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

o femee săracă sub vatra foculuĭ, de unde strigând femeiĭ: «*grijĭ, grijĭ, grijĭ; grijĭ, grijĭ, grijĭ!* ca să nu mĕ găséscă *Sórele!*» s'a prefăcut în *Grieruș*.

«*Sórele*, audindu-l, ĭ-a dis:

— «No! tot acolo să ședĭ, și flămând și însetat diua și nóptea să tot strigĭ numaĭ tot: *grijĭ, grijĭ, grijĭ! grijĭ, grijĭ, grijĭ!*

«Fetele cele frumóse, audind de întîmplarea aceea, s'au supĕrat rĕŭ, și, prefăcêndu-se și ele în *Furnicĭ*, i-aŭ cărat de mâncare bietuluĭ *Grieruș*, și îĭ cară încă și în diua de adĭ, ca să nu móră de fóme (1)».

Grierul de câmp, după credința Românilor din *Bucovina*, e *năsdrăvan* și cu mult maĭ tare de fire decât *Cocoșul*, pentru că el cântă nu numaĭ diua, ci și după ce înseréză până la miedul nopțiĭ. El cântă adecă și asupra *Puteriĭ nopțiĭ*.

Și fiind-că *Grierul* are o fire atât de tare, de aceea cântă el pretutindenĭ nu numaĭ în locurile cele fórte adese orĭ cercetate de ómenĭ, ci chiar până și în cele maĭ singuratice și pustiĭ, fără ca *Puterea nopțiĭ* să aibă vre-o înrîurire óreșicare asupra luĭ.

Din potrivă, dacă s'ar încumetà și ar cântà vre-un cocoș în ast-fel de locurĭ singuratice și pustiĭ, atuncĭ *Puterea-nopțiĭ* cu mult maĭ ușor ar înrîurì asupra luĭ și fórte lesne ar puté să slăbéscă de fire.

Prin urmare un om, care e nevoit să petrécă nóptea într'un loc singuratic, într'o pustietate, cum aude un *Grieruș* cântând în apropierea sa, îndată se maĭ liniștesce.

Fiind Grierul năsdrăvan și ca atare putênd el cântà până la miedul nopțiĭ, de aceea se maĭ numesce el de către uniĭ din Românĭ încă și *Cocoșel de nópte* saŭ *Cocoșel de miezul nopțiĭ*.

În sfârșit, tot pentru că Grierul e năsdrăvan, cunósce el îndată atât pe omul pe al căruĭ câmp saŭ în a căruĭ casă petrece, cât și pe cel străin. De aceea el nicĭ când nu face celuĭ de casă saŭ celuĭ cu câmpul vre-un rĕŭ saŭ daună, afară dór numaĭ atuncĭ când e zidărît. Celuĭ străin însă nu

---

(1) Com. de d-l Th. A Bogdan.

odată îĭ face câte o stricăciune, care n'o póte aşà de lesne uità, adecă saŭ îĭ róde straiele, saŭ i se bagă în urechĭ, saŭ altele de asemenea îĭ face (1).

Sunetele, ce le produce *Grierul de câmp* cât şi *cel de casă* prin frecarea aripilor una de alta şi prin mişcarea piciórelor din dărăt, se exprimă în genere de către toţĭ Româniĭ din Bucovina prin verbele *a ţîrâì* şi *a cântà*, pentru că Grierul, după cum am amintit maĭ sus, e încă un fel de *cocoşel*.

Grierul *ţîrâesce* saŭ cântă de cum se desprimăvăréză şi până către sfârşitul tómneĭ, când începe a se rĕcì.

Ţîrâitul luĭ însă însemnéză nu numaĭ desfătare, ci el prevestesce adesea-orĭ şi schimbarea timpuluĭ. Din causa acésta apoĭ Grierul se şi consideră de către toţĭ Româniĭ şi maĭ ales de către ceĭ din Bucovina de un *vestitor al vremiĭ*.

Aşà ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina cred şi spun că atuncĭ când cântă *Grierul-de-câmp* cu capul afară, adecă spre gura borţiĭ în care locuesce, e un semn, că are să fie vreme bună, frumósă, senină, călduróső, iar când cântă cu capul în bortă şi cu abdomenul întors spre gura acesteia, are să fie vreme rea, posomorîtă, vînturósă, ploiósă şi friguróső, căcĭ precum s'a întors el în borta sa, aşà se vor întórce şi noriĭ şi va plouà (2).

Alţiĭ însă spun că atuncĭ, când cântă *Grieriĭ de câmp* maĭ des, are să fie *moloşag*, adecă vreme móle, iar când cântă maĭ rar, are să fie vreme bună, senină (3).

Alţiĭ iarăşĭ ḑic că dacă *Grierul de câmp* cântă tare, are să se facă vreme bună, iar dacă cântă maĭ încet are să se facă vreme rea (4).

(1) Cred. Rom. din Volcineţ, sat în distr. Siretuluĭ, dict. de Ioan Morariŭ, şi com. de Al. Jijie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Mihovenĭ, Mitocul-Dragomirneĭ şi Costîna, sate în distr. Suceveĭ; — a celor din Volovĕţ, sat în distr. Rădăuţuluĭ; — a celor din Pătrăuţĭ-pe-Siret, sat în distr. Storojineţuluĭ, com. de maĭ mulţĭ stud. gimn.;—şi a celor din Pârtesciĭ-de-sus, sat în distr. Homoruluĭ, dict. de Domnica Bărănaiŭ.

(3) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuţuluĭ, com. de G. Teléga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Catrina Crăsnean.

În sfârşit ḑic uniĭ că dacă *Grierul de câmp* cântă, va urmà vreme bună, iar dacă nu cântă va urmà vreme reà (1).

De regulă însă se crede că atuncĭ, când cântă *Grierul de câmp* şi maĭ ales pe timpul cosituluĭ, are să plouĕ cât de curând, iar când nu cântă, atuncĭ are să fie vreme bună (2).

Pe când *Grierul de câmp* prevestesce, după cum am vĕḑut, numaĭ schimbarea timpuluĭ, pe atuncĭ *Grierul de casă* prevestesce nu numaĭ schimbarea timpuluĭ, ci şi alte întîmplărĭ.

Aşà, când cântă grierul acesta cu capul în bortă, se crede că stăpânuluĭ de casă îĭ va merge rĕŭ, iar când cântă cu capul afară, îĭ va merge bine (3).

Când cântă tare e veste de bucurie, iar când cântă maĭ încet e veste reà de supĕrare; orĭ când cântă tare, se va face afară vreme móle saŭ are să plouĕ, iar când cântă încet va fi secetă (4).

Când cântă séra va fi vreme bună, iar când cântă diminéţa vor venì óspeţĭ (5).

Când cântă înainte de ce are să călĕtoréscă unde-và stăpânul caseĭ, saŭ şi altul cine-và dintre căsenĭ, e semn rĕŭ, căcĭ atuncĭ respectivuluĭ trebue numaĭ decât să i se întîmple vre-o nenorocire saŭ o altă neplăcere în călĕtoria sa, saŭ se va întórce cu o pagubă acasă (6).

În fine se maĭ crede că dacă unuĭ om are să i se întîmple vre-o nenorocire, atuncĭ *Grierul-de-casă* vine cu vre-o douĕ saŭ treĭ ḑile înainte de acésta şi cântă vre-o douĕ saŭ treĭ serĭ în casa omuluĭ aceluia, iar după ce a suferit omul nefericirea, se duce iarăşĭ de la casa luĭ (7).

După credinţa Românilor din *Moldova*, cântatul saŭ ţîrâi-

---

(1) Cred. Rom. din Buninţĭ, com. de Vas. Strachină, stud. gimn.

(2) Credinţă fórte lăţită în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Volovĕţ, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure;—S. Fl. Marian, *Sĕrbătorile la Românĭ*, vol. I, p. 121.

(5) Cred. Rom. din Cireş, sat în distr. Storojineţuluĭ, dict. de Domnica Burla.

(6) Cred. Rom. din Fundul-Sadoveĭ, sat în distr. Câmpulunguluĭ, dict. de Catrina Latiş.

(7) Cred. Rom. din Bosancĭ, sat în distr. Suceveĭ, com de Sim. Şutu, stud. gimn.

tul *Grierilor de casă* prevestesce *noroc* (1), iar după a celor din *Banat* şi *Transilvania* nenorocire saŭ chiar mórte.

Iată ce scrie d-l A Iana în privinţa credinţeĭ Românilor din Banat:

«Se întîmplă cu deosebire în zidurile vechĭ, că îndată ce sórele apune şi începe a înserà, *Grieruşiĭ* încep a cântà. Acéstă cântare, în felul eĭ, se consideră de popor de óre-care semn pentru respectiva casă orĭ familie, credêndu-se că dacă cântă *Grieruşul* de-asupra de căpĕtâiul capuluĭ familieĭ, atuncĭ móre unul din familie, iar din contră la picióre, móre orĭ se întîmplă altă nenorocire mare în casă, orĭ unuĭ prietin saŭ rudenie» (2).

Iar d-l Th. A. Bogdan îmĭ scrie, cu privire la cele ce cred Româniĭ din Transilvania, următórele:

«Când îţĭ cântă *Grieruşiĭ* la casă, însémnă a pustiŭ (3).

«*Grieruşiĭ* când îţĭ cântă sub pat, e semn că o să-ţĭ cânte şi popa, adecă aĭ să morĭ (4).

«Cine are *Grieruşĭ* la casă să-şĭ facă sfeştanie» (5).

Grierul de câmp petrece de regulă pe locurĭ uscate, şi anume pe fânaţe, pe cóstele délurilor, unde bate sórele, şi pe arăturĭ nisipóse, în borţĭ pe carĭ şi le face singur în pămînt şi carĭ sunt cu puţin ce-và maĭ largĭ de cum e grosimea corpuluĭ sĕŭ. Şi nicĭ când nu se depărtéză de borta sa. De aceea nicĭ nu se póte lesne prinde.

Cu tóte însă că *Grierul de câmp* e aşà de precaut, totuşĭ băeţiĭ, voind a se jucà cu dînsul, sciŭ să-l scótă fără nicĭ o greutate. Şi iată cum!

Iaŭ un paiŭ saŭ un beţişor subţirel, îl bagă pe încetişorul până în fundul borţiĭ, care e făcută de obiceiŭ sub faţa pămîntuluĭ şi numaĭ spre fund ce-và maĭ adâncă, şi după ce l-aŭ băgat, îl strigă să ésă afară.

Grierul, zidărît fiind, se prinde cu picióreле dinainte

(1) *Rîndunica*, an. I, p. 105: «Pe cât e de noroc, când cântă *Grierul* a casă, pe atâta e semn reŭ, când năvălesc peste tine alte animale.»

(2) *Din credinţele poporuluĭ român din Maidan lângă Oraviţa*, publ. în *Familia*, an. XXVI, p. 497.

(3) Cred. Rom. din Rebra.

(4) Cred. Rom. din Coşna, Bistriţa.

(5) Cred. Rom. din Fărăgăŭ, Romuli şi Telciŭ.

de paiŭ şi nu se lasă de el, până ce nu e scos cu totul afară.

Acésta însă se întîmplă maĭ cu sémă în timpul veriĭ, când e fórte cald (1).

Băeţiĭ românĭ din *Macedonia* îl scot cu apă fiértă, şi după ce l-aŭ scos, îl pun într'un pahar cu verdeţurĭ numite *sălată*, unde tótă nóptea o duce apoĭ într'un *ţir*, *ţir* (2).

Grierul de casă petrece în genere prin casele ómenilor şi prin apropierea acestora.

Pripăşirea şi immulţirea grieruluĭ acestuia prin casele ómenilor se întîmplă, după credinţa şi spusa Românilor din Bucovina, în următorul mod:

Când se face o casă nouă şi proprietarul eĭ nu scóte tóte surcelele dintr'însa afară, ci le lasă înnăuntru, din *surcelele* saŭ *ciurcelele* acelea, după cum le maĭ numesc uniĭ, es apoĭ *grieriĭ* (3).

În genere însă se crede că la fie-care casă nouă vin grierĭ şi maĭ cu sémă de la cele părăsite, iar când cele nouĕ încep a se învechì, atuncĭ şi grieriĭ încep a le părăsì şi a se duce în alte părţĭ (4).

Când se face un cuptor, o sobă saŭ un horn noŭ, saŭ când se preface unul dintre acestea, şi stăpânul caseĭ nu se intereséză ca locul unde se face să fie cât se póte de curat, ci-l începe şi-l face pe surcele mărunţele saŭ alte gunóie, din surcelele saŭ gunóiele acelea es apoĭ *Grieriĭ* (5); orĭ dimpreună cu lutul trebuincios spre facerea acestora, aduce şi vre-un cuib de grierĭ şi soba, cuptorul, hornul saŭ ce este se zidesce pe capul grierilor (6).

---

(1) Datina băeţilor românĭ din cele maĭ multe sate din Bucovina.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cred. Rom. din Frătăuţul-noŭ, Frătăuţul-vechiŭ, Horodnicul-de-sus şi Cupca, com. de maĭ mulţĭ stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Catrina Dascal.

(5) Cred. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, sat în distr. Storojineţuluĭ;—din Todirescĭ, sat în distr. Suceveĭ, şi Horodnicul-de-jos, com. de maĭ mulţĭ stud. gimn.

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict de C. Epure;—a celor din Bilca, dict. de C. Crăsnean;—şi a celor din Cireş, com. de Vas. Burla, stud. gimn.

Când se aduce lutul din *lutărie* Lunia, adecă la începutul sĕptĕmânei saŭ când e *lună nouă*, saŭ într'o ḑi de sec, precum Miercurĭ orĭ Vinerĭ, şi cu lut de acela se unge apoĭ casa saŭ pe jos (1).

Dacă femeile sunt une-orĭ constrînse să aducă numaĭ decât lut din lutărie, când e lună nouă saŭ într'o ḑi de sec, atuncĭ când îl sapă, trebue să ḑică:

Eŭ lutul acesta-l ieŭ,
Dar *grieruşiĭ* nu-ĭ ieŭ!

Iar rostind cuvintele acestea, trebue să ieà de treĭ orĭ câte puţin lut în mână şi tot de atâtea orĭ să-l arunce în grópa din care l-aŭ săpat (2).

Maĭ departe se crede că *Grierul de casă* se pripăşesce la casa omuluĭ atuncĭ, când se mătură în casă Sâmbătă séra după ce a apus sórele (3), saŭ când scóte plugarul întâia óră plugul, şi după ce a arat, venind acasă, îĭ pică ţĕrînă din opincĭ (4).

În fine, când ómeniĭ nu ţin pe *Trif cel nebun*, care e stăpânul tuturor *gândacilor*, *gujuliilor*, *gâzelor* şi al *omiḑilor* şi a căruĭ ḑi pică tot-deauna la 1 Faur, atuncĭ se îmmulţesc şi grieriĭ prin casele ómenilor (5).

Grierul de casă atât după credinţa Românilor din Bucovina, cât şi a celor din România, e un insect cu inimă bună spre casa omuluĭ (6).

Casele, în carĭ se află mulţĭ *grierĭ*, se crede că sunt

(1) Credinţa tuturor Românilor din Bucovina.

(2) Cred. şi dat. Rom. din Mihovenĭ, com. de Vas. Strachină.

(3) Cred. Rom. din Fundul-Sadoveĭ, dict. de Catr. Latiş.

(4) Cred. Rom. din Todirescĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de Nic. Rădăşan, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Şcheia, com. de d-l Pancraţiŭ Prelipcean.

(6) T. G. Djuvara, *Superstiţiunĭ populare la Românĭ şi la diferite popóre*, publ. în *Ţéra nouă*, an. II, Bucurescĭ 1886, p. 262: «Dacă ţĕranul român, ca şi cel frances, iubesce cântecul monoton, dar vesel al *greeruluĭ*, pe care îl consideră ca protectorul vetreĭ sale, apoĭ acéstă dragoste superstiţiósă nu trebue să ne surprindă, căcĭ o găsim până la aborigeniĭ Europeĭ saŭ Arianiĭ, cariĭ pe malurile Induluĭ credeaŭ că *greerul* este veselia şi prosperarea caseĭ.»

făcute pe loc curat şi prin urmare că sunt norocóse (1).

Iar când se îmmulţesc tare, atuncĭ e un semn că anul ce urméză are să fie un an ploios, dar tot odată şi roditor (2).

Fiind *Grieriĭ* cu inimă bună către casa ómenilor, Româniĭ nicĭ când nu-ĭ prigonesc nicĭ nu-ĭ omóră, ci le daŭ pace să trăéscă, întâiŭ pentru că eĭ, după credinţa lor, şed numaĭ treĭ saŭ cel mult şépte anĭ la casa omenéscă, şi apoĭ se depărtéză singurĭ; al doilea pentru că nedându-le pace şi prigonindu-ĭ, se îmmulţesc cu mult maĭ tare (3), şi al treilea pentru ca nu cum-và prigonindu-ĭ şi omorîndu-ĭ ceĭ-lalţĭ ce rĕmân să li se bage în urechĭ. Căcĭ se crede că dacă ĭ-a intrat cuĭ-và vre-un grier în ureche, numaĭ din causa aceea ĭ-a intrat, pentru că maĭ înainte de acésta ar fi ucis vre un alt grier de casă (4).

Iar aceia cărora li s'a băgat vre-un grier în ureche, şi nu caută să-l scótă cât maĭ de grabă afară, se bolnăvesc de urechea respectivă şi maĭ pe urmă asurḑesc (5).

Ba, ce este încă şi maĭ periculos şi maĭ rĕŭ, adese-orĭ se întîmplă că neputêndu-l de grabă saŭ de fel scóte, respectivuluĭ i se umflă tot capul, nebunesce de durere şi trebue să móră, pentru că *grierul îĭ róde crieriĭ* (6).

Mâncându-ĭ crieriĭ şi murind respectivul, atuncĭ dacă din întîmplare grierul ce ĭ-a intrat în ureche a fost femeiuşcă, îĭ es pe nas în loc de unul ḑece saŭ şi maĭ mulţĭ grierĭ, pentru că neputêndu-se omorî femeiuşca, se ouă în ureche şi se îmmulţesc în cap ca şi în alt loc (7).

---

(1) Cred. Rom. din Costina, com. de Vas. Huţan, stud. gimn.; — şi a celor din Volcineţ, dict. de I. Morariŭ.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Cireş, com. de Vas. Burla; — şi a celor din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Iléna Bahriŭ.

(4) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos; — şi a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean: «Dacă omorĭ un *grier*, soţul luĭ intră în ureche.»

(5) Cred. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Axenia Sofroni; — a celor din Reusenĭ, sat în distr. Suceveĭ, com. de V. Pop; — a celor din Bălăceana şi Stupca, com. de G. Jemna şi Onufreiŭ Căilean.

(6) Cred. Rom. din Capul-Câmpuluĭ, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, dict. de Pant. Tatarăŭ; — şi a celor din Bălăceana, Reusenĭ, Frătăuţul-vechiŭ şi Todirescĭ.

(7) Cred. Rom. din Şcheia, com. de d-l P. Prelipcean.

Maĭ departe se crede că grierul, care a intrat în ureche şi nu s'a putut scóte afară, nu odată ese până la gura urechiĭ, cântă un timp, şi după aceea iar se bagă înapoĭ (1). De aicĭ apoĭ durerea cea crâncenă şi la urmă nebunélă.

Acéstă nenorocită întîmplare se vede că a dat maĭ pe urmă nascere ḑicaleĭ: «*pare că are grierĭ în cap*», care e fórte usitată în Bucovina şi care se aplică de regulă unuĭ om, ce umblă încolo şi încóce buimac de cap, ca şi când n'ar fi cu tótă mintea.

Însă vorba Românuluĭ: *bóle de-ar fi, că lécurĭ se găsesc destule.*

De s'a întîmplat să-ĭ intre cuĭ-và un grier într'o ureche, n'aştéptă până ce i s'ar întîmplà atare nenorocire din causa acésta, ci cum s'a băgat înnăuntru, caută tóte chipurile şi mijlócele ca să-l scótă cât maĭ de grabă afară viŭ orĭ mort.

Iar mijlócele cele maĭ usitate spre scopul acesta sunt următórele.

Iaŭ frunze de *Ciumăfae,* le ung cât se póte de gros cu miere frămîntată cu *Mac alb* şi le pun la ureche. Grierul în urma acésta ese afară (2).

Tórnă în ureche apă călduţă (3), saŭ unt-de-lemn sfinţit (4), saŭ móre de pepenĭ (5), saŭ rachiŭ orĭ oţet (6), saŭ slatină curată cu *sare mare* (7).

Cum s'a turnat una dintre aceste fluidităţĭ în ureche şi s'a plecat cu ea în jos, grierul îndată ese afară, saŭ se înnécă şi piere şi după ce putreḑesce îl scot apoĭ pe înceti-

(1) Cred. Rom. din Bosancĭ, com. de Trufin Crupă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Capul-Câmpuluĭ, dict. de P. Tatarăŭ.

(3) Dat. Rom. din Mihovenĭ şi Todirescĭ.

(4) Dat. Rom. din Cireş, com. de Vas. Burla.

(5) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ.

(6) Dat. Rom. din Bosancĭ, com. de Sim. Şutu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94: «Când omul dórme, *Greeriĭ* intră une-orĭ în urechĭ, eĭ es dacă se tórnă în urechĭ oţet tare (com. Măscureĭ, jud. Tutova).

(7) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de Axenia Sofroni şi Catrina Dascăl.

şorul cu *gormariul* (1) saŭ cu alt instrument afară, căcĭ de odată şi întreg rar se póte scóte (2).

Nescoţêndu-l la timp, ci lăsându-l să putredéscă, atuncĭ grierul maĭ pe urmă se desface şi ese câte o bucăţică afară. Dar atuncĭ urechia se umflă, cóce şi o materie urîtă începe a curge dintr'însa (3).

Ung o petecuţă curată cu céră galbenă asemenea cât se póte de curată. Ieaŭ apoĭ un fus şi învĕlind peticuţa pe lângă el, fac din ea un fel de bucium, care se numesce *fofază.* Bagă după acésta capĕtul cel îngust al fofezeĭ în urechia cu grierul, iar pe cel maĭ larg îl aprind. Prindênd fofaza a arde şi fumul dintr'însa a intrà în ureche, grierul, neputênd răbdà fumul, orĭ ese afară, orĭ se înăduşă.

Neajutând mijlócele câte s'aŭ înşirat până aicĭ, cel ce ĭ-a intrat grierul în urechĭ trebue să postéscă nouĕ ḑile, şi atuncĭ ese singur de bună voie saŭ se dă maĭ lesne scos (4).

Deşì *Grierul de casă,* după cum am arătat maĭ sus, e priincios caseĭ în care trăesce şi, dacă nu e zidărit, nu face nimĕruĭ nimica, şi deşì el după vre-o câţĭ-và anĭ părăsesce singur casa, în care s'a încuibat, totuşĭ ómeniĭ caută tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar puté cât maĭ de grabă şi maĭ lesne cotorosì de dînsul, parte pentru că el cu cât se îmmulţesce maĭ tare, cu atâta se face maĭ supĕrăcios şi maĭ nesuferit, parte din causa ţîrâituluĭ sĕŭ în timp de nópte, când ar voì ceĭ din casă să dórmă şi să se odihnéscă maĭ bine, şi parte pentru că, fiind zidăriţĭ saŭ unul dintre dînşiĭ omorît, nu numaĭ că ceĭ-lalţĭ revoltându-se se fac şi maĭ nesuferiţĭ, ci li se bagă şi prin urechĭ, şi prin acésta devin chiar periculoşĭ.

Mijlócele, pe carĭ le întrebuinţéză Româniĭ din Bucovina spre scóterea şi depărtarea grierilor din casă sunt felurite. Iată vre-o câte và şi dintre acestea:

Dacă se rade lut din vatra foculuĭ şi scoţêndu-se afară se

(1) Sub *gormariŭ* se înţelege un fel de şurub.

(2) Dat. şi cred. Rom. din Reusenĭ.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(4) Cred. şi dat. din Securicenĭ, sat în distr. Suceveĭ, dict. de Sofronia Guşet.

duce şi se aruncă în lutăria din care se crede că s'a scos şi adus, rostindu-se cuvintele:

Eŭ n'aduc lutu 'napoĭ,
Ci grieriĭ de la noĭ,

atuncĭ toţĭ *Grieruşiĭ* părăsesc casa şi se întorc înapoĭ în lutăria de unde aŭ venit saŭ aŭ fost aduşĭ (1).

Dacă se stropesce casa Lunĭ diminéţa înainte de ce rĕsare sórele cu apa ce a rĕmas de Duminecă şi se mătură îndărăt, iar stropirea şi măturarea acésta se repeţesce de treí orĭ, adecă la începutul celor-lalte două sĕptĕmânĭ ce urméză (2); saŭ dacă se stropesce casa, şi maĭ ales părţile acelea unde se ţin maĭ cu sémă, atuncĭ toţĭ grieriĭ fug afară şi se duc pe la alte case (3).

Dacă se aduce o copită de cal mort şi se pune în locul acela, unde se scie că sunt maĭ mulţĭ grierĭ şi unde cântă maĭ tare, ḑicêndu-se: «Cum fuge calul de repede, aşà să fugiţĭ şi voĭ de casă!»

Dacă îĭ scot de unde sunt şi-ĭ mătură, când e luna spre sfârşit, cu o mătură părăsită, rostind cuvintele:

Cum s'a părăsit mătura,
Aşà părăsiţi-vĕ şi voĭ;
Şi cum s'a sfârşit luna,
Aşà sfârşiţi-vĕ şi voĭ!

Apoĭ luându-ĭ şi ducêndu-ĭ în drum, îĭ aruncă dimpreună cu mătura cea părăsită ḑicênd:

— Duceţi-vĕ de aicĭ într'acolo de unde aţĭ venit! (4)

Dacă se prinde un *Grier de câmp* şi aducêndu-se viŭ acasă i se dă drumul între ceĭ de casă, atuncĭ ceĭ de casă, cum îl vĕd, fug de dînsul care în cotro apucă, pentru că cel de câmp îĭ omóră şi-ĭ mănâncă pre toţĭ, ast-fel că după vre-o 2—4 ḑile nu se maĭ vede, nu se maĭ aude nicĭ unul. Iar după ce *Grie-*

(1) Dat. Rom. din Mihovenĭ, dict. de Pelaghia Strachină.

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Marghióla Cimpoeş.

(3) Dat. Rom. din Băncescĭ, sat în distr. Siretuluĭ, com. de Ioan Băncescu, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuţul pe Sucéva, dict. de Ioana Grămadă şi Maria Turturean.

rul de câmp i-a omorît şi mâncat pre toţi până ce a rĕmas numaĭ singur, atuncĭ fuge şi el din casă (1).

Dacă se pun séra în mijlocul caseĭ paie de mazăre, peste nópte toţi grieriĭ se strîng pe paie, şi paiele acestea se adună apoĭ şi se aruncă saŭ se ard.

Dacă se pune o potcóvă în locul unde cântă *grierul* în casă.

Dacă Lunĭ diminéţa, înainte de a rĕsărì sórele, stupescĭ în locul unde cântă *grierul* în casă (2).

Dacă gospodina de casă saŭ şi altul cine-và iea o bucăţică de mămăligă şi împlântând maĭ mulţĭ *grierĭ de casă* într'însa o duce în drum şi svârlind-o acolo dimpreună cu grieriĭ ḑice:

Duceţi-vĕ la Sucéva
La iarmaroc,
Orĭ în alt loc,
Unde este iarmaroc! (3)

Dacă femeia de casă iea Sâmbăta diminéţa înainte de rĕsăritul sóreluĭ *melesteul* (culeşeriul) cu care se mestecă mămăliga şi ducêndu-se cu dînsul la *lemnar* saŭ *trunchiŭ*, adecă locul unde se taie lemnele, şi acolo îl rade de mămăligă (4).

Dacă femeia de casă, care a copt pâne, mălaiŭ saŭ plăcinte în cuptor, lasă covata, strachina, lopata şi cociorva, maĭ pe scurt tóte lucrurile, pe carĭ le-a întrebuinţat la frĕmîntarea şi cócerea pâneĭ, nespĕlate. Iar după aceea, puindu-le pe tóte în covată şi târâindu-le pe jos, aşà ca nimenĭ să n'o vadă, până în mijlocul drumuluĭ, rostesce cuvintele următóre de maĭ multe orĭ după olaltă:

Puiĭ mameĭ roşiorĭ,
Toţĭ pe uşă ducĕtorĭ,
Veniţĭ unul câte unul,
Să nu rĕmâneţĭ nicĭ unul;
Veniţĭ în ruptul capuluĭ
Până 'n mijlocul drumuluĭ,
Acolo să locuiţĭ,
Acolo să trăiţĭ,
Înapoĭ să nu veniţĭ.
Acolo să staţĭ,

---

(1) Dat. şi cred. maĭ tuturor Românilor din Bucovina;—cf. şi Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94.

(2) Dr. N. Leon: *Istoria naturală medicală*, p. 94.

(3) Dat. Rom. din Pătrăuţul-pe-Sucéva, dict. de M. Turturean.

(4) Dat. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ, dict. de Il. Bahriŭ.

Acolo să cântaţĭ,
Înapoĭ să nu vĕ înturnaţĭ,
Că eŭ acolo vĕ duc
De bĕut şi de mâncat! (1)

Dacă se vede, din întîmplare, un grier alergând ḑiua prin casă şi stupindu-se i se ḑice:

Nu ţĭ-e ruşine obrazuluĭ
S'alergĭ ḑiua mare prin casă!
Amù te-am vĕḑut aicĭ,
Amù să mi te şi ducĭ,
Ca maĭ mult să nu te vĕd!

Atuncĭ nu numaĭ Grierul cel stupit, ci şi ceĭ-alţĭ, se ruşinéză şi se depărtéză din casă (2).

Dacă unul dintre căsenĭ se pune într'o ḑi de sec, şi anume când e *lună nouă* saŭ *Craiŭ noŭ*, la feréstră în casă, iar altul eşind afară îl întrébă:

— Ce faceţĭ voĭ în casă?

Şi el rĕspunde:

— Ce să facem,
Ia şedem!

Cel de afară:

— Da grieriĭ ce fac?

Cel din casă:

— Ce să facă?
S'aŭ dus unul câte unul,
Până n'a rĕmas nicĭ unul! (3)

Saŭ aşà:

Craiŭ noŭ în astă séră!
— Să ésă grieriĭ afară!
Noĭ ce-om cinà 'n astă séră?
— Ce-a da Domnul Dumneḑeŭ?
Dar grieriĭ ce-or cinà?

---

(1) Dat. Rom. din Şcheia, com. de Ioan Berariŭ, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Broscăuţul-vechiŭ; — şi a celor din Măzănăescĭ, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ.

(3) Dat. Rom. din Poenĭ, sat în distr. Siretuluĭ, com. de Dim Furtună.

— Ia s'or mâncà
Tot unul câte unul,
Pân' n'a rĕmâné nicĭ unul! (1)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în ţéră! ·
— Grieriĭ din cas' afară!
Dac'or eşì ce-or mâncà?
— S'or mâncà
Tot unul câte unul
Pân' n'a rĕmâné nicĭ unul! (2)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în ţéră!
Eşiţĭ grieruşĭ afară,
Că pâne şi sare
Voiŭ da de mâncare,
Dacă'n casa mea
Maĭ mult nu-ţĭ călcà
Şi 'ntr'însa nu veţĭ cântà! (3)

Dacă se iea apă fierbinte saŭ *uncrop* şi turnându-se în borta saŭ în locul acela, unde se află maĭ mulţĭ grierĭ, se rostesc următórele cuvinte:

Grieruş ameţitor,
Eşĭ afară din cuptor,
C'afară de nu-ĭ eşì,
Cu uncrop că te-oiŭ stropì
Şi de ḑile te-oiŭ gătì! (4)

Dacă se prinde un grier şi se orbesce, adecă dacă i se presură cenuşă în ochĭ ca să nu pótă maĭ mult vedé, atuncĭ vĕḑêndu-l ceĭ lalţĭ grierĭ, se sperie de dînsul şi fug carĭ în cotro din casă (5).

Dacă se tórnă slatină saŭ oţet de treĭ anĭ sfinţit în borta

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Iléna Ureche.
(2) Dat. Rom. din Şcheia, com. de Petru Moldovan, stud. gimn.
(3) Dat. Rom. din Securicenĭ, dict. de Sofr. Guşet.
(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.
(5) Dat. Rom. din Pătrăuţul-pe-Siret, com. de G. Piţul.

unde petrec eĭ atuncĭ, adunându-se toţĭ grieriĭ *ţirâind* la un loc, cad în slatină saŭ oţet şi înnecându-se pier (1).

Dacă proprietarul caseĭ, pornindu-se într'o Duminecă saŭ sĕrbătóre la biserică, se întórce de pe drum îndărăt şi chémă pre grierĭ ca să mérgă şi eĭ împreună cu dînsul la biserică (2).

Dacă colbul, unde şed eĭ, se mătură, se scóte afară şi se duce în treĭ Miercurĭ după olaltă şi se aruncă în crucile drumuluĭ. Iar după ce s'a aruncat colbul, cel ce l-a aruncat nu se întórce pe unde a mers, ci prin alt loc, pentru că întorcêndu-se pe aceeaşĭ cale grieriĭ nu se rătăcesc nicĭ când de la casă.

Dacă se iea într'o Duminecă, când sunt preoţiĭ în biserică, lut de pe róta unuĭ car de boĭ, care trece pe drum aşà, ca nimenĭ să nu vadă, şi apoĭ ungêndu-se cu lut de acela borţile pe unde se află grieriĭ, se ḑice:

Să vĕ duceţĭ unde-a dus
Mutul róta
Şi prostul épa,
Că de nu ve-ţĭ duce
Veţĭ păţì
Ce a păţit
Cel ce s'a încumetat
Şi a 'njugat
Boiĭ Dumineca! (3)

Dacă o femee se desbracă pe la sfârşitul luniĭ de tóte vestmintele în carĭ e îmbrăcată, până chiar şi de cămaşă, şi apoĭ despletindu-şĭ pĕrul capuluĭ şi punêndu-şĭ o cuşmă bărbătéscă pe cap, iea o cociorvă şi trăgênd cu dînsa spre uşa din odaia, în care sunt mulţĭ *grierĭ*, *ploşniţe*, *şfabĭ*, *ruşĭ*, *lătăuşĭ*, *moliĭ*, precum şi alte *gâze* şi *gujuliĭ*, ca şi când ar trage cu sapa, rostesce de treĭ orĭ după o laltă următórele cuvinte:

Voĭ *grieruşĭ*,
Ploşniţe şi *ruşì*,
Şfabì şi *lătăuşĭ*,
Şi alte gujuliĭ
Câte maĭ sunteţĭ
Şi aicĭ petreceţĭ
Prin borţĭ şi păreţĭ
În acéstă casă

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirneĭ, com. de Alex. Romaş.

(2) Dat. Rom. din Mânăstirea-Homoruluĭ, sat în distr. Gureĭ-Homoruluĭ, com. de d-l Petru Colesniuc, învĕţător; — şi a celor din *Transilvania*, com. Făgărăŭ, com. d-l Th. A. Bogdan: «Când vreĭ să nu-ţĭ cânte grieriĭ, Dumineca, când mergĭ la biserică, ḑi: «*haideţĭ la biserică!*» şi veĭ scăpà de eĭ.»

(3) Dat. Rom. din Capul-Câmpuluĭ, dict. de Pant. Tatarăŭ.

Mare şi frumósă
Şi îndemânósă,
Haideţĭ după mine,
C'aicĭ nu-mĭ convine
Să vĕ ţin maĭ mult
Haĭ, că eŭ vĕ duc,
Într'un loc maĭ bun
Peste păree cu malurĭ,
Peste văĭ şi peste délurĭ
Într'un loc mult maĭ frumos,
Maĭ curat şi'ndemânos!....

După ce a ajuns în tindă, se pune călare pe cociorvă şi ast-fel se duce apoĭ până dincolo de pórtă. Iar după ce a trecut pórta, svârle cociorva, lépĕdă cuşma din cap, se duce la fântână, scóte o ciutură de apă, iea o gură de apă, se întórce în casă şi stropesce de treĭ orĭ pe unde scie că petrec gujuliile, carĭ s'aŭ amintit maĭ sus (1).

Tot cam aşà fac şi alte femeĭ, când vor să depărteze grieriĭ din casele lor, cu acea deosebire numaĭ că în locul descânteculuĭ citat maĭ sus, rostesc alt descântec, şi anume:

Grier negru,
Grier roşu,
Grier gălbiniŭ,
Grier narangiŭ,
Aicĭ să nu viĭ,
Aicĭ să nu fiĭ,
Nicĭ în casă
Nicĭ în masă;
Că tu de la Dumneḑeŭ
Nu eştĭ dat,
Nicĭ de Maica Domnuluĭ
Nu eştĭ lăsat
Să staĭ în acéstă casă
Mare şi îndemânósă.
Eşĭ din mia
De închieturĭ
Şi din suta
De cotiturĭ
Şi te grăbesce
La câmp de pornesce,
La câmp locuesce,
La câmp ţîrâesce,
La câmp te hrănesce,
Că acolo aĭ unde şedé,
Aĭ apă de unde bé,
Aĭ destul ce mâncà
Şi cu ce te săturà...
Şi de aḑĭ la casa mea
Nu mi te maĭ înturnà,
Că maĭ mult n'aĭ ce cătà! (2)

Dacă femeia de casă iea într'o Marţĭ séra *fundul de mămăligă* dimpreună cu fărmăturile de mămăligă ce rĕmân pe el, se duce cu el în drum şi acolo, măturând fărmăturile de pe fund şi aruncându-le în mijlocul drumuluĭ, rostesce următórele cuvinte:

Puĭ, puĭ, puĭ, grierilor,
Puĭ, puĭ, puĭ, puiuţilor!

(1) Dat. Rom. din Şcheia, com. de d-l Pancraţiŭ Prelipcean.
(2) Dat. Rom. din Costîna, com. de Nic. Nahorniac, stud. gimn.

Veniţĭ fuga după mine,
Că v'am adus masă'n drum
Şi aicĭ veţĭ mâncà de acum;
Veniţĭ unul câte unul,
Pân' nu-ţĭ rĕmâné nicĭ unul! (1).

Dacă se prind vre-o treĭ saŭ maĭ mulţĭ grierĭ, se pun într'o ţeve, şi ţevea se astupă bine la amândouĕ capetele, astfel ca să nu póta nicĭ unul eşì afară, şi aşà se duc apoĭ la o movilă de pietre de pe un hotar, unde se despărţesc două moşiĭ una de alta şi acolo punêndu-se jos se ḑice:

— «Cum se despărţesc moşiile acestea una de alta, aşà vĕ despărţiţĭ şi voĭ de casa mea, că aicĭ vi-ĭ casa, aicĭ să rĕmâneţĭ!

Dacă se prind maĭ mulţĭ grierĭ, însă fără pereche, adecă 3, 5, 7, 9, etc., se pun într'un sac cu pâne, precum: grâŭ, secară, orz, ovĕz, păpuşoiŭ, şi apoĭ, ducêndu-se pânea la târg şi vînḑênd-o, se ḑice în gând, când se deşértă sacul:

— «Eŭ nu vînd grâul, etc., saŭ grăunţele acestea, ci vînd grieriĭ din casa mea! (2).

Făcêndu-se acestea, precum şi cele ce s'aŭ amintit în şirele de maĭ sus, se crede că *Grieriĭ de casă*, în scurt timp după acésta, părăsesc casa şi se duc, nesciindu-se când, cum şi în cotro aŭ apucat, şi te trezescĭ numaĭ de odată că nu maĭ auḑĭ nicĭ pe unul maĭ mult cântând.

Maĭ departe se face una saŭ şi maĭ multe *furcuţe* mititele de tors, se pune pe dînsele câte un căerel de câlţĭ saŭ de bucĭ şi câte un fus, şi după acésta se aşéză într'o Duminecă diminéţa în fie-care ungher de casă saŭ la gura borţiĭ unde sunt mulţĭ grierĭ şi, dându-li-se prin acésta de lucru, adecă de tors, li se ḑice:

Na-vĕ grieruşĭ
Furcuţă şi fus,
Şi orĭ tórceţĭ
Orĭ mergeţĭ,

(1) Dat Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiŭ.
(2) Dat. Rom. din Bosancĭ, com. de Trufin Crupă.

Da aicĭ nu rĕmânețĭ
Şi cu mine nu şedețĭ! (1).

Saŭ:

Na-vĕ grieruşĭ
Furcuță şi fus
Şi orĭ tórcețĭ
Orĭ vĕ ducețĭ!
Dacă-țĭ puteà tórce
Vĕ vețĭ maĭ întórce,
Dacă nu vețĭ puté tórce
Nu vĕ vețĭ maĭ întórce! (2).

Saŭ:

Na-vĕ grieruşĭ
Furcuță şi fus
Şi-orĭ caerul să-mĭ tórcețĭ
Şi tot fusul să-mĭ umplețĭ,
Orĭ de-aicĭ să vĕ ducețĭ
Şi să nu vĕ maĭ întórcețĭ.
Şi eşițĭ tot unul câte unul,
Să nu vĕ vĕd nicĭ pe unul! (3).

Saŭ:

Orĭ să tórcețĭ
Orĭ să vĕ ducețĭ,
Că de nu-țĭ tórce,
Orĭ de nu vĕ vețĭ duce,
Va stà capul
În locul aripilor,
Iar aripile
În locul capuluĭ! (4).

Saŭ aşà:

Dacă'n casă mĭ-ațĭ venit
Trebue să şi lucrațĭ,
Nu numaĭ să alergațĭ,
Să mâncațĭ şi să cântațĭ!
Decĭ orĭ tórcețĭ
Orĭ vĕ'ntórcețĭ
De unde-ațĭ venit! (5).

Saŭ în fine aşà:

A lucrà de nu voițĭ
Casa să mĭ-o părăsițĭ
Şi'n spre câmp să vĕ pornițĭ! (6).

Puindu-se furcuțele în locurile şi în chipurile cum s'a arătat şi rostindu-se cuvintele reproduse în şirele de maĭ sus,

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Ileana Ureche.
(2) Dat. Rom. din Securicenĭ, dict. de Sofronia Guşet.
(3) Dat. Rom. din Poienĭ, com. de Dim. Furtună.
(4) Dat. Rom. din Băieşescĭ, com. de Oct. Seretean, stud. gimn.
(5) Dat. Rom. din Bălăceana, comunicată de Alex Pițul.
(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catr. Epure.

se crede că grieriĭ având de lucru, adecă de tors, încétă de-a cântà. Dar fiind-că nu le prea vine la socotélă a lucrà, şi maĭ ales a tórce, de aceea cum daŭ cu ochiĭ de vre-o furcă cu caer pe dînsa, îndată părăsesc casa şi fug în cotro îĭ duc ochiĭ şi picióreie, numaĭ ca să nu tórcă (1).

Şi nicĭ nu e de mirare de ce se feresc eĭ aşà de tare de furcă şi fug de dînsa, pentru că nu unul încercându-se a tórce, se încâlcesce în caer şi neputêndu-se de grabă desface dintr'însul, vin ceĭ-lalţĭ asupra luĭ şi, în loc să-l scótă din cursa în care a cădut, încep maĭ întâiŭ a-l scărmĕnà din tóte părţile şi pe urmă îl mănâncă, şi tot aşà

Tot un ul câte unul
Pân'nu rĕmâne nicĭ unul.

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* cred şi dic că dacă-ţĭ cântă *Grieruşiĭ* la casă, e bine să ungĭ uşa cu slănină, că apoĭ toţĭ vor fugì (2).

Saŭ: cine aude prima óră un *Grier* cântând în casă, se scrie pe uşă: «Grier merĭ afară», şi atuncĭ nicĭ un *grier* nu va cântà maĭ mult (3).

Tot Româniĭ din *Transilvania* maĭ cred şi dic că: *Grierul* e ceteraşul draculuĭ (4).

Prin urmare: cel ce are *Grieruş* la casă, e semn că e prieten cu dracul (5).

Drep aceea: Cine va omorî o mie de *Grieruşĭ*, pe acela Sf. Petru îl lasă în raiŭ, fără a-l întrebà de a păcătuit orĭ nu (6).

Iar când aĭ şépte capete de *Grieruş* şi le ţiĭ sub pragu caseĭ, atuncĭ e bine (7).

În fine trebue să maĭ amintesc încă şi aceea că cuvîntu *Greluş* se întrebuinţéză în unele părţĭ ca nume de batjo-

---

(1) Dat. Rom. din Ilişescĭ, comunicată de Filaret Doboş.
(2) Cred. Rom. din Coşna şi Salva.
(3) Cred. Rom. din Selagiŭ, com. Cizeriŭ.
(4) Cred. Rom. din Romuli şi Bichoşul românesc.
(5) Cred. Rom. din Măgeruş şi Parva.
(6) Cred. Rom. din Rebra.
(7) Cred. Rom. din Parva.

cură saŭ poreclă, care se dă în genere ómenilor micĭ de statură şi cam bolocănoşĭ la cap (1).

Iar un proverb din *Ţéra-Românéscă*, care se ḑice despre ceĭ neprevĕḑĕtorĭ, sună:

> *Greerele în vremea agoniselei cântă, şi érna cere să se împrumute* (2).

(1) *Şeḑĕtórea*, fóiea poporuluĭ român, an. I, Buda-Pesta 1875, p. 78;– Catană, op. cit., p. 35.

(2) Anton Paun, *Proverbe*, I, p. 150.

CONOCHIFTERIȚA.

(Gryllotalpa vulgaris Latr.)

Pe locurile cele grase, nisipóse și băhnóse, prin grădinĭ și ogrădĭ saŭ curțĭ, în apropierea gunoiuluĭ de vite precum și a altor movile de gunóie, ce aŭ trecut saŭ prind a trece în putrejune, se află o gujulie, care se ține de familia *Gri-erilor* și care petrece tótă ḑiua în pămînt și numaĭ nóptea ese afară.

Acéstă gujulie, care aduce fórte mult în privința făpturiĭ piciórelor sale de dinainte cu labele de dinainte ale *Cârtițeĭ*, se numesce în Bucovina: *Cucóna Chifteriță, Cucóna Chif-tiriță, Cucóna Tifteriță, Cóna Chifteriță, Conochifteriță, Conochiftiriță, Conotifteriță, Conosciriță, Coroșpiniță, Chif-teriță, Chiftiriță, Tifteriță, Tiftiriță, Pișteriță* și *Coroiŭ.*

În Moldova: *Conochifteriță, Cucóna Chifteriță, Chifteriță, Coropeșniță, Conopișteriță* și *Pișteriță* (1).

În Țéra-Românéscă: *Cucóna Chifteriță, Cucóna Chiftiriță, Conochifteriță, Coropișteriță, Coropeșniță, Coropijniță, Co-ropișniță* masc. *Coropișnițoiŭ, Coropișteriță, Coropleșniță* și *Goropiștniță* (2);

În Transilvania: *Colopiștiriță, Coropișniță, Coropișteriță,*

---

(1) *Șeḑétórea*, an. I, Fălticenĭ, p. 120;—Cihac, *Dicț.*, t. II, p. 71;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(2) Sava Ștefănescu, *Zoologia*, p. 191; — St. St Tuțescu, *Paginĭ din metafisica poporuluĭ român*, publ. în revista «*Tinerimea Română*», noua serie, vol. III, p. 450;—Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, vol. I, Partea II, p. 1.133; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Conopiştiriţă, *Câniepchişchiriţă*, *Cânopisceriţă*, *Chifteriţă* şi *Păduche de cal* (1).

în Ungaria, şi anume în Biharia: *Conopisteriţă* (2), iar în Chior, comitatul Sătmaruluĭ: *Conopiştiniţă*, şi *Coropiştiniţă* (3).

La Româniĭ din Meglenia: *Racĭcă* (4) şi *Sracĭcă* (5), iar la ceĭ din Macedonia: *Şcracu*: (6);

Despre acéstă gujulie există la Româniĭ din *Moldova* următórea legendă:

«Cică erà odată o *Cucónă* fórte bogată, însă rea, rea, de să te feréscă Dumneḑeŭ.

«Îmbătrânind Cucóna acésta, se duse la o mânăstire, veḑĭ Dómne, ca să se pocăéscă şi să se căéscă de păcatele şi nedreptăţile ce le-a făcut în tinereţele sale.

«Dar ea, în loc să se pocăéscă şi să se căéscă, ispitindu-o *Necuratul*, începù a face petrecerĭ şi chef cu ómenĭ mirenĭ.

«Prin banĭ şi hatîr *cucóna* ajunsese a fi chiar şi *stariţă*. Însă cu tóte că ajunse ea acéstă mărire şi cinste, ea totuşĭ nu se lăsà de blestemăţiĭ.

«Iată însă că într'o vreme vin la mânăstirea, unde erà cucóna nóstră stariţă, doĭ moşnegĭ. Se vede că eraŭ *Dumneḑeŭ* şi *Sf. Petre.*

«Intrând moşnegiĭ în mânăstire şi găsind pe maica stariţă cu chef şi petrecênd ca o *femee* ticălósă, aŭ început s'o

---

(1) Com. de d-niĭ I. Pop-Reteganul, Paul Beşa şi Th. A. Bogdan; — *Fóia poporuluĭ*, an. I, Sibiŭ 1893, p. 284;—Idem, an VII, Sibiiŭ 1899, No. 33, p. 390.—Numirea de *Păduche de cal* e usitată, după cum îmĭ scrie d-l Th. A. Bogdan, în Deda, Rîpa, Bistriţa, Sereţel, Ardan, Friş, Bârla, Şieŭ-Cristur, Nimigea, iar cele-lalte numirĭ sunt usitate în cele-lalte părţĭ ale Transilvanieĭ.

(2) M. Pompiliŭ, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbirĭ literare*, an. XX, Bucurescĭ 1887, p. 1008.

(3) Com. de d-l El. Pop: «*Conopistiniţa* saŭ *Coropistiniţa*, despre care se ḑice că e fórte veninósă, trăesce în pămînt maĭ ales în straturile din grădinĭ, puhóse şi bine lucrate, pe unde îşĭ sapă nisce găurĭ în faţa pămîntuluĭ şi róde plantele ce-ĭ vin în cale.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniĭ*, Partea II, p. 111.

(5) Com. de d-l P. Papahagi.

(6) Com. de d-l Chr. Geagea.

ojenéscă, ḑicêndu-ĭ că nu-ĭ frumos ca fiicele Domnuluĭ să acă așà și să ajungă de rîs în lume.

«Starița, supĕrându-se pentru dojana ce moșnegiĭ ĭ-aŭ făut, îĭ luă de spate și-ĭ dete pe ușă afară, *interindu-ĭ* din uprinsul mânăstiriĭ.

«Moșnegiĭ, vĕḑênd acésta, aŭ blestemat-o să se facă gujulie, ă se ascundă de fața lumiĭ în pămînt, și numaĭ atuncĭ să să din pămînt afară, când va fi vreme urîtă și ploiósă, ând n'o maĭ vede nimenĭ.

«Și blestemul moșnegilor se împlinì, căcĭ mânăstirea se refăcù în pămînt și cucóna stariță, care făceà chef, se preîcù într'o gujulie urîtă, care umblă pe sub pămînt, de-șĭ roesce pe acolo chiliĭ, și se hrănesce cu rădăcinile legumeor și ale buruenelor, adecă făcênd și acolo rĕutățĭ cum făeà și pe pămînt.

«Iar din rasa eĭ cea cafenie i s'aŭ făcut aripĭ» (1).

O altă legendă despre *Conochifteriță* și anume din *Transilvania,* com. Fecheteiele Mădărașuluĭ-de-Câmpie, sună preum urméză:

«În vremile de demult erà un om vestit peste nouĕ țĕrĭ i nouĕ mărĭ de mare păsĕrar.

«E drept că nu erà nicĭ un fel de pasĕre pe fața pămînuluĭ, care din grădina luĭ să fi lipsit, căcĭ aveà o deosebită lăcere a le vedé sărind din crengă în crengă, și a le auḑì ànd cântă de-țĭ țiuiaŭ urechile.

«Dintre tóte însă îĭ maĭ plăceaŭ pasĕrile așà numite *Conoisterițe,* carĭ aveaŭ un glas minunat de frumos, și nisce ene ca *Pasĕrea raiuluĭ,* dar pe lângă cele bune maĭ aveaŭ un obiceiŭ rĕŭ, că în tótă diminéța, sburând peste gard grădina *Sfîntuluĭ Ioan* care ședeà numaĭ în vecinĭ, îĭ râiaŭ tóte straturile de nu erà modru ca să se vadă cu ce-và erdețurĭ în grădină.

«Îĭ spuse *Sf. Ioan* omuluĭ păsĕrar ca să-șĭ oprésca pasĕrile e a maĭ venì în grădina luĭ, dar păsĕrarul nicĭ că-ĭ venià gând grădina nicĭ paguba ce ĭ-o făceà vecinuluĭ sĕŭ ḑi upă ḑi.

(1) Dict. d-luĭ M. Lupescu de Zancu din satul Crucea și com. de d-l rt. Gorovei.

«De la o vreme *Sf. Ioan*, urândui-se cu atâta polojenie de pasĕre şi de sfadă, se puse pe rugăciune, aşezându-se în genunchĭ lângă o masă ce o aveà în mijlocul grădiniĭ.

«Pasĕrile, vĕḑêndu-l, se pricepură că *Sf. Ioan* numaĭ în contra lor póte ca să facă plânsóre la Dumneḑeŭ, şi începură a ciripì, sburând jur împrejur pe lângă capul sfîntuluĭ, ca să nu-şĭ pótă face rugăciunea.

«*Sf. Ioan*, ne maĭ avênd nicĭ o răbdare, a luat o prăjină lungă, şi cu învoirea luĭ Dumneḑeŭ începù a aruncà după ele. Şi fie-care pasĕre, cum o lovià, nu se maĭ ridicà către cerul luĭ Dumneḑeŭ, fără se ascundeà în pămîntul întunecat, până ce le-a lovit pe tóte, ne maĭ rĕmânênd nicĭ un fel din némul acela de pasĕrĭ.

«Şi se ḑice şi se crede, că tóte pasĕrile acelea s'aŭ schimbat în gujuliile, cărora noĭ aḑĭ le ḑicem *Conopistiriţe*, după numele ce l-aŭ fost avut pe când eraŭ pasĕrĭ» (1).

Conochifteriţa petrece de regulă în pămînt într'o afunḑime de 30—60 cm. Aicia face ea maĭ multe galeriĭ, iar la mijlocul acestora cuibul sĕŭ. În acest cuib, care are forma şi mărimea unuĭ oŭ de găină saŭ de gâscă şi care e pe dinnăutru uns cu bale şi tare, ca şi când ar fi tencuit, se óuă ea o mulţime de óuĕ de mărimea meiuluĭ (mălaiuluĭ măruntel) şi de colóre gălbinie.

Uniĭ Românĭ din *Bucovina* spun că s'ar ouà 99 de óuĕ şi că puiĭ ce es dintr'însele n'ar trăì maĭ mult de un an. Numaĭ unul dintre dînşiĭ trăesce maĭ mult, şi acela, cum trece de un an, cresce maĭ mare decât un şórece; capĕtă aripĭ, începe a sburà şi pe cine îl muşcă, trebue să móră (2).

Ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ însă cred şi spun că nu numaĭ puiul cel ce a trecut de un an, ci fie-care Conochifteriţă muşcă şi că muşcătura eĭ n'are léc, că cel ce a fost muşcat de dînsa trebue numaĭ decât să móră (3). Şi numaĭ atuncĭ póte cel muşcat să se vindece, când va găsì pe aceeaşĭ Conochifte-

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpuluĭ, dict. de Panteleimon Tataraŭ, com. de G. Banilevicĭ, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Reusenĭ, com. de Vas Pop: «Ómeniĭ cred că dacă te ar muşcà *Cucóna Tifteriţă* aĭ murì»; — a celor din Bălăceana, com.

riță, care l-a mușcat, va prinde-o, va pune-o în apă și se va spělà cu apă de aceea (1), saŭ va numěrà o baniță de mălaiŭ měrunțel (2), orĭ o baniță, o dimerlie saŭ o ocà de mac (3).

Tot așà cred despre mușcătura *Conochifterițeĭ* și Româniĭ din *Moldova* precum și ceĭ din *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l M. Lupescu:

«*Conochifterița* e o gujulie ce trăesce pe la locurĭ băhnóse și grase; ea e fórte primejdiósă. Pe lângă stricăciunea fórte mare ce face în grădinĭ, ea póte să musce și pe om. Vaĭ de omul mușcat de ea, că léc nu maĭ are; îndată se umflă ca o bute și móre în durerĭ nesuferite.

«Dacă ar fi cu putință, ca omul să trécă prin borta prin care intră osia caruluĭ în butucul roțiĭ, saŭ să numerĭ un stambol (baniță) de mac orĭ de nisip, numaĭ atuncĭ aĭ avé léc pentru mușcătura de *Conochifterițăa*» (4).

Iar d-l Dr. N. Leon scrie:

«Poporul crede că *Cucóna Chifteriță* mușcă; pentru ca să nu te umfli, e bine ca îndată ce te-a mușcat să-ĭ cauțĭ gaura și să-ĭ numerĭ ouĕle» (5).

---

de G. Jemna: «Spune poporul că dacă te ar mușcà nouě *Cucóne Chifterițe* de odată, apoĭ poțĭ să și morĭ. După mușcătura eĭ se umflă locul mușcat.»

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubăŭ și com. de Pavel Scripcariŭ.

(2) Cred. Rom. din Reusenĭ, com. de V. Pop; — a celor din Șcheia, com. de Sim. Pop: «Cel mușcat de *Conochifteriță*, până nu va numěrà o baniță de mălaiŭ, měrunțel nu se póte vindecà»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «Spun ómeniĭ că dacă mușcă pe cine-và o *Conotifteriță*, cel mușcat n'are léc, dóră numaĭ atuncĭ când va numěrà o strachină de *mălaiŭ mânânțel*.»

(3) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de Ilie Istrătóe: «Ómeniĭ de la noĭ ḑic, că dacă ar mușcà *Chifterița* pe cine-và, n'are léc, numaĭ dacă ar numěrà o pătrare de mac»; —a celor din Părhăuț, com. de Const. Bădăluță: «Se crede că dacă ar mușcà *Cucóna Chifteriță* pre cine-và, alt léc nu ar găsì, decât să numere o baniță saŭ o ocà de mac, atuncĭ s'ar vindecà; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos: «Se crede că dacă mușcà o *Cucóna Chifteriță* pe un om, omul acela nu s'ar puté lecuì până ce n'ar numěrà un sac de mac și o códă de cal.»

(4) *Șeḑětórea*, Fălticenĭ 1892, p. 120; — tot d-l M. Lupescu scrie: «Mușcătura de Conochifteriță e fórte rea. Pe cine l-a mușcat nu maĭ calcă érbă verde.»

(5) *Zoologia medicală*, p. 10.

În fine d-l P. Beşa cu privire la Românii din *Transilvania* îmi scrie:

«Poporul de pe la noi crede că *Cânopiscerița* e atât de veninósă, în cât dacă ar muşcà pe un om, acela numai decât ar muri.»

Din causa acésta apoi Românii se feresc fórte tare de ori şi care Conochifteriță, ca nu cum-và să fie muşcați de dînsa.

Însă Chifterița nu numai că este fórte periculósă, ci tot odată e şi stricăciósă.

Nutrețul Chifteriței sunt diferite larve de insecte şi viermi. Ba, fiind o gujulie fórte mâncăciósă, de multe ori nu cruță nici chiar propriele sale ouě, ci şi pe acestea le mănâncă.

Însă fiind-că ea nu-şi póte aflà nutrețul trebuincios numai într'un singur loc, ci trebue să şi-l caute în tóte părțile, de aceea găunăşesce ea cu piciórele sale cele puternice pămîntul în lungiş şi curmeziş ca şi cârtița.

Prin acéstă găunăşire însă se face fórte stricăciósă, pentru că ea nu se mulțumesce numai cu rěscolirea pămîntului, ci adese-ori e nevoită să ródă şi rădăcinile cele tinere ale plantelor, cari îi staŭ în cale.

Prin acésta procedură din partea ei cele mai multe plante încep apoi a se veştejì, a cădé la pămînt şi a se uscà.

Mai cu sémă este ea fórte stricăciósă pentru straturile de legume.

Dacă se pripăşesce într'o grădină, unde sunt multe legume seměnate, şi mai ales printre straturile cu cépă, atunci nu se alege mai nimica de grădina aceea (1).

Din causa acésta apoi, precum şi din causa muşcăturii sale, Românii şi cu deosebire Româncele nu numai că aŭ mare ciudă, ci cum o zăresc pe loc o şi urmăresc şi o omóră.

Dar fiind-că Conochifterița, după cum am amintit şi mai sus, trăesce mai mult pe sub pămînt, şi prin urmare nu se póte aşà de lesne da peste dînsa, pentru că ese afară numai nóptea şi la timpuri anumite (2), saŭ când e vreme ploiósă şi urîtă, precum şi din causă că, neomorîndu-se de tot

(1) După spusa Românilor din Bucovina şi a celor din Moldova, com. de d-l M. Lupescu

(2) După spusa Rom din Capul-Câmpului, dict. de G. Tatarăŭ şi com. de G. Banilevici.

ci tăindu-se numaĭ în două, saŭ numaĭ capul, ea nu pere, ci cresce iar la loc (1), nu numaĭ c'o urmăresc şi o omóră, ci caută şi alte mijlóce spre depărtarea şi stârpirea eĭ.

Aşà Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* stropesc grădinile în tóte părţile cu aghiasmă de la *St. Trif* (1 Februarie), care se ḑice că are fórte mare putere de istovire a unor asemenea gujuliĭ.

Se chémă adecă preotul de face aghiasmă în ḑiua de Sf. Trif şi cetesce rugăciunile de stârpirea gujuliilor ce vatămă ródele pămîntuluĭ.

Afară de acésta se fac nisce furcuţe, în carĭ se pune lână — caer — şi fus, se începe un fir de tort, şi se înfig în grădină într'o Vinere la sfârşitul luniĭ, adecă când e luna pe sfârşit şi se menesce aşà:

— Cucónelor Chifteriţe! orĭ să vĕ apucaţĭ de tors, ce v'am dat, orĭ de nu, să fugiţĭ, că Sf. Vinere vĕ va omorî!

Şi în urma acestor mijlóce gujuliile fug (2).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieì* spun că:

Conopistiriţa e *copilul draculuĭ*, că ce face Dumneḑeŭ ea strică, adecă legumele ce Dumneḑeŭ le cresce, ea le nimicesce roḑêndu-le rădăcina (3).

Drept aceea:

De *Păduchele de cal*, adecă de *Conopistiriţă*, numaĭ aşà îţĭ poţĭ scăpà grădina, dacă înainte de a săpà în acésta, aĭ spânzurat un *Păduche de cal* de un lemn (4).

Saŭ: când vreĭ ca să nu-ţĭ strice *Conopistiriţele* cépa, prinde una şi o spânzură cu un fir de aţă de un lemn împlântat în mijlocul stratuluĭ de cépă (5).

Cu tóte însă că *Chifteriţa*, după cum am vĕḑut, este fórte periculósă şi stricăciósă, cu tóte acestea este ea şi de folos.

Vorba Românuluĭ: «Nu e nicĭ un rĕŭ în lume să nu aibă şi o parte bună.»

Aşà se ḑice că dacă un om meḑin ucide (omóră) o *Cu-*

---

(1) Cred. Rom. din Bréza, com. de Eus. Prelicĭ, stud. gimn.
(2) Com. de d-l M Lupescu.
(3) Dat. şi cred. Rom. din Fărăgăŭ.
(4) Dat. şi cred. Rom. din Bistriţa.
(5) Dat. şi cred. Rom. din Felfalăŭ lângă Reghin, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cóna Chifteriță dintr'o singură lovitură cu dosul mânii, atunci respectivul om póte vindecà la ori și ce ocasiune și la ori și ce timp pe o vacă, care a mâncat trifoiŭ și din causa acésta s'a umflat, și anume dacă vaca respectivă se pălesce cu dosul mânii la deșert, adecă unde e umflată (1).

O sémă de Români însă, când vĕd primăvara o *Conochifteriță*, suflă de trei ori pe dosul mânii și apoi omorînd-o tot cu dosul mânii, o păstréză și când se umflă vre o vită de trifoiŭ o vindecă cu dînsa (2).

Dacă omori o Chifteriță, spun iarăși alții, și voesci ca să fie de léc, s'o ucidi tot-deauna cu dosul mânii, căci dacă o ucidi cu dosul mânii, mâna aceea se face vindecătóre pentru tóte bólele vitelor (3), și mai ales pentru cele mușcate de acéstă gujulie (4), pentru cele sângerate (5), precum și pentru cele ce se umflă de trifoiŭ. Cum pui dosul mânii pe vita bolnavă și o freci un pic saŭ dai numai cu mâna în dărăt pe spinarea aceleia, vita îndată se însănătoșéză (6). Însă mâna respectivă póte fi de léc numai până ce omori altă Chifteriță. Cum ai omorît altă Chifteriță nu póte să fie mai mult de léc (7).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* folosesc *Câno-*

---

(1) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de Dumitru Covașă, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubăŭ, și com. de P. Scripcariŭ;—a celor din Volovĕț, com. de Ilie Buliga: «Dacă omori o *Conochiftiriță* cu dosul mânii, atunci poți vindecà cu ea ori-ce vită de ori și ce bólă»; — a celor din Igesci, com. de d-l Iancu Grigorovici: «*Conochifterița* se usucă și apoi se afumă cu dînsa *umflăturile* la vite, mai ales însă pe vaci când li se umflă pulpa.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noŭ, com de Vesp. Reuț, stud. gimn: «Dacă atingi *Cucóna Chifteriță* cu dosul palmei, atunci mâna aceea se face vindecătóre pentru tóte bólele vitelor.»

(4) Dat. Rom. din Bălăceana, com de G. Jemna: «Dacă *Chifterița* mușcă pe o vacă, se frécă cu dosul mânii, și apoi îi trece.»

(5) Cred. Rom. din Stupca, com. de Tóder Bocăneț, stud gimn.: «Când îți ese o Chifteriță înainte, atunci, spun ómenii, că e bine s'o omori cu dosul mânii și de va fi o vită bolnavă de sânger să dai cu mâna îndărăt pe spinare și se însănătoșéză.»

(6) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna;—a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin;—și a celor din Stupca, com. de T. Bocăneț.

(7) Cred. Rom. din Buninți, com. de Vesp. Corvin.

piscerița ca léc la vitele lovite de *durere de splină*. Proprietarul uneĭ ast-fel de vite prinde *adecă o Cânopiscerița*, îĭ taie capul și-l aruncă, iar cu corpul eĭ frécă vita bolnavă în dreptul splineĭ, și apoĭ, după ce a frecat-o de ajuns, îl îngrópă în pămînt. Prin acéstă frecare se ḑice că cele maĭ multe vite lovite de splină se vindecă (1).

Dacă o femee nu face copiĭ, să beà ouĕ de *Cucóna Chifterița* cu apă saŭ cu rachiŭ și se vindecă.

Când pe cine-và îl róde la picior încălțămintea și se rănesce, să strivéscă o Cucónă Chifterița și să o aplice la rană.

Pentru reumatism se iea un litru de unt-de-lemn, se pune în el treĭ Cucóne Chifterițe și se lasă să steà la sóre și apoĭ se frécă cu el la închieturĭ când îl prind durerile (2).

Când veĭ găsì o *Coropleșniță* saŭ *Coropișniță* s'o omorĭ cu călcâiul și să-ĭ maĭ daĭ și cu tótă talpa de la amândouĕ piciórele, și atuncĭ nu veĭ face *trântitură* (3).

Când cântă *Cucóna Chifterița*, e un semn că are să plouă (4).

Când sbóră *Conochifterița*, atuncĭ însemnéza că are să fie secetă (5).

În fine maĭ e de observat încă și aceea, că ómeniĭ, după părerea și spusa unora, îĭ ḑic acesteĭ gujuliĭ *Cucónă* de aceea, pentru ca să nu-ĭ musce (6).

După legenda din *Moldova* însă se numesce *Cucónă* pentru că ea dintru început a fost întru adevĕr cucónă.

---

(1) Dat. Rom. din Bârgăŭ, com. de d-l P. Beșa.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10. — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 86.

(3) St. St. Tuțescu, op. cit., p. 450.

(4) Cred. Rom. din Reuseni, com. de V. Pop;— com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când cântă *coropijnița*, e semn că va plouà».

(5) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiŭ, dict. de M. St. Coniac.

(6) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

CALUL DRACULUI.

(Libellula depressa L.)

De pe la începutul luniĭ luĭ Iunie şi până după *Sântă-Măria-mare* saŭ, maĭ bine ḑis, până ce dă bruma, se póte nu odată vedé, şi maĭ cu sémă în decursul lunilor Iulie şi August, când arde sórele maĭ tare, sburând ca o săgétă prin aer un fel de insect, al căruĭ corp, de colóre galbenă închisă, e lung şi turtit, iar aripile, asemenea lungĭ şi late, sunt străveḑiĭ ca o păióră.

Acest insect fórte sprinten, care în sborul sĕŭ caută să prindă felurite musce precum şi alte gâze şi pre carĭ apoĭ le mănâncă, se numesce în Bucovina: *Calul draculuĭ* (1), *Calul popiĭ* (2), şi *Cal turtit* (3); în Moldova: *Calul draculuĭ* şi *Calul popiĭ* (4); în Ţéra-Românéscă: *Calul draculuĭ* (5),

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan.

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de Daniil Hogea, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Bogdănescĭ, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp; — a celor din Oprişenĭ, jud. Sucéva, dict. de George Iacob.

(5) Dat. Rom. din Bucurescĭ, com. de d-l profesor Grigorie Creţu: «*Calul draculuĭ* e o insectă lungă şi subţire, de colóre négră-galbenă»;— a celor din Zorlenĭ, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Calul draculuĭ*, ḑis şi *Calul popiĭ*, e mórtea *Sclepţilor* şi a *Tăunilor*»; — a celor din jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Libellula în graiul poporuluĭ se numesce *Calul draculuĭ*»; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 139; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 220.

Calul popii (1), şi *Cobiliţă* (2); în Transilvania: *Calul dracului* (3), iar la Românii din Macedonia: *Calu al Dumnedeŭ* (4) şi *Calul Sf. George* (5), lat. Libellula depressa L.

Afară de acest insect maĭ sunt încă două insecte, carĭ se ţin de aceeaşĭ familie şi carĭ li-s Românilor asemenea cunoscute după nume. Iar acelea sunt:

Drumeţul (6) saŭ *Ţĕrăncuţa* (7), lat. Libellula virgo L. saŭ Colopteryx virgo, şi:

Calul de apă (8), *Căluţ de apă* (9), *Calul draculuĭ* (10), *Ca-*

---

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — dat. Rom din jud. Ialomiţa, adun. de Petre I. Dimitriŭ, şi com. de d-l Gr. Creţu: «*Calul draculuĭ* e o insectă roşiétică pe spinare, corpul lungăreţ şi capul ca la o albină. La noĭ pórtă numele de *Calul popiĭ*»; — Fr. Damé, *Noveau Dict*, vol. I, p. 185.

(2) Fr. Damé, op. cit., p. 265; — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română latină*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXIII, p. 329 şi 332; — *Enciclopedia română*, tom. I, p. 679.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Com. de d-l Chr. Geagea.

(6) Dat. Rom. din Oprişenĭ, distr. Siretuluĭ, dict. de Iacob Popovicĭ: «*Drumeţul* sémĕnă la trup cu *Ţinţariul de apă*, e tot atât de mare ca şi acesta, însă de colóre întunecat-albastră saŭ cafenie. El sbóră — de multe orĭ cu miile la un loc — necontenit, de aceea se şi numesce *Drumeţ*. Iar când se pune pe vre-o érbă, cu greŭ să steà vre-un minut, şi apoĭ iar sbóră maĭ departe. Începe a sburà din luna luĭ Maiŭ până ce-l apucă bruma, apoĭ se opresce, dar unde, nu se scie. Nu e de fel stricător.»

(7) Dat. Rom. din Fundul-Sadoveĭ, com. de L. Latiş.

(8) *Gazeta Săténuluĭ*, an. IV, R-Sărat, p. 46.

(9) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «Este un *Căluţ de apă*, care petrece în apă şi după ce face aripĭ sbóră ca şi *Căluţul de câmp*»; — a celor din Igescĭ, dict. de I. Danilescu.

(10) Dat. Rom. din Călţuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea-Mihăilescu şi com. de d-l Gr. Creţu: «*Calul draculuĭ* e o insectă ce sbóră pe deasupra apelor. Are aripile galbene-verḑuĭ şi albastre. Se opresce numaĭ pe plantele de pe marginea rîurilor»; — Idem: «*Calul draculuĭ*, e lungăreţ şi subţire, are 4 aripĭ şi 6 picióre. Códa luĭ e albastră şi capul luĭ maĭ cât o alună şi verde. Trăesce pe lângă apă şi sbóră din loc în loc ca să mănânce *Râia bróscei*. Bróscele-l pândesc şi-l mănâncă.»

lul popiĭ (1), *Căluş* (2), *Păuniţă* (3), *Piţingăul Draculuĭ* (4), *Scăluş de apă* (5), şi *Ţînţariŭ de apă* (6), lat. Calopteryx splendens Harr.

Despre insectele acestea, şi cu deosebire despre cel dintâĭ şi cel de pe urmă, există la Româniĭ din *Ţéra-Românéscă* următórea legendă:

«Într'o ḑi *Dracul* vĕḑù cum un ţĕran mergeà cu barca pe un lac mare. Vrênd să trécă şi el lacul şi neputênd, chemà pre ţĕran să vie cu barca ca să-l ieà.

«*Ţĕranul* însă, cum îl vĕḑù, începù să scâncéscă (7).

«*Dracul*, neputênd suferì *muca* (8) şi vĕḑênd o *albină*, s'a prefăcut într'însa. Dar pentru că códa luĭ erà cam lungă, făcù ca şi corpul luĭ să fie maĭ lung decât al albineĭ; iar córnele luĭ dădură aripile cele lungĭ ce le are *Calul draculuĭ*.

«Şi ast-fel *Dracul* putù trece lacul.

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Gr. Olariŭ: «*Calul popiĭ* e de colóre albastră, verde şi roşietică. El se numesce *Calul popiĭ* de aceea pentru că rĕsare dintr'un loc într'altul fără de veste»; a celor din Piatra, jud. Neamţ, adun. de I. Cocea, şi com. de d-l Gr. Creţu: «*Calul draculuĭ* se numesce şi *Calul popiĭ*. E maĭ lung ca o albină, de colóre închis-albastră. Sbóră pe de-asupra apelor»;—a celor din Dorotea, distr. Câmpulungulu̦ĭ, dict. de Ilie Brădăţan.

(2) Dat. Rom. din România, com. de d-l Andr. Bârsan: «Numirea de *Scăluş* n'am putut-o aflà, ci numaĭ numele de *Căluş*, sub care se înţelege în Petroşiţa (România sub munte) libela saŭ *Calul draculuĭ*.»

(3) Dat. Rom. din Valea-sécă, distr. Gura-Homoruluĭ, com. de Isidor Paşcan, stud. gimn. «Libela albastră se numesce pe la noĭ *Păuniţă*, pentru că aripile eĭ sémĕnă cu ale păunuluĭ».

(4) Dat. Rom. din Oltenia, com. Săpata-de-jos, jud. Argeş, com. de d-l Gr. Creţu.

(5) Dat. Rom. din Maidan, în Banat, com. de d-l Ios. Olariŭ: «*Scaluşul de apă*, e de colóre brunetă şi vînétă-verḑie. El curăţesce muscele de pe faţa apeĭ.»

(6) Dat. Rom. din Braşca, dict. de Ger. Roşca;—a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul;—şi a celor din Oprişenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ: «*Ţînţariul de apă*, are ochiĭ verḑĭ şi marĭ ca la *Bonzariul de vite*. Trăesce pe lângă ape, jócă de-asupra acestora şi se nutresce cu musce maĭ slabe decât dînsul, carĭ es pe de-asupra apelor ca să jóce. Nu trage la nicĭ un animal ca să-l musce.»

(7) În notiţă se ḑice «*să câncéscă*».

(8) Probabil că în loc de *musică*.

«Şi de atuncĭ a rĕmas *Calul draculuĭ* pe pămînt» (1).

După o legendă din *Transilvania* însă, şi anume din com. Jabeniţa, *Calul draculuĭ* să fi fost dintru început într'adevĕr *Cal*, iar maĭ pe urmă, blestemat fiind de *Sf. George*, stăpânul sĕŭ, pentru că s'a nărăvit când merse acesta la o luptă contra *Sataneĭ*, s'a prefăcut într'o gânganie sburătóre, după cum îl vedem şi astăḑĭ.

Iată şi legenda respectivă:

«Maĭ de mult *Dumneḑeŭ* şi *Satana* eraŭ în necontenită sfadă.

«*Dumneḑeŭ*, pacĭnic de felul sĕŭ, îl lăsă pe *Satana* ca să-şĭ jóce mendrele, până va avé voie, căcĭ gândià el că de la o vreme o să se maĭ móie.

«Dar *Dracul*, tot drac e, orĭ le-ĭ luà cu buna orĭ cu rĕul. Aşà păţì şi *Dumneḑeŭ*. L-a fost aşteptat o vreme hăt destul de lunguţă cu nădejdea că l-a vedé mulţumit şi împăciuit, dar în zadar. După ce-ĭ da una, el aşteptà alta, şi tot aşà din pofte în pofte.

«Vĕḑênd *Dumneḑeŭ* de la un timp că nu-ĭ nicĭ un mod de a maĭ trăì în pace cu *Satana*, şĭ-a înarmat toţĭ slujbaşiĭ, punêndu-le la îndemână fie-căruĭ înger câte un cal frumos, de să te tot uiţĭ la eĭ.

«*Îngeriĭ*, încălicând care-şĭ de care pe calul sĕŭ, într'o ḑi pe când se revĕrsà de ḑiuă, o porniră în frunte cu *Sf. George* în potriva *Sataneì* şi a slugilor luĭ.

«*Sf. George*, care aveà un cal cât treĭ şi frumos ca o minune, de la o vreme simţì că calul luĭ nu numaĭ că nu merge înainte, fără încă *heicnià*, adecă da înapoĭ ca racul.

«Aşà îl făcù pe *Sf. George* de a ajuns în vălmăşélă, ba maĭ făcù cu calul luĭ smintélă şi altor îngerĭ, aĭ căror caĭ începuseră asemenea a se nărăvì ca şi calul luĭ.

«Atuncĭ numaĭ decât auḑì *Sf. George* un glas dumneḑeesc, care-ĭ spuneà ca să se scobóre de pe cal, că e fermecat pe séma *Sataneĭ*.

«Noa! dacă-ĭ aşà tréba, *al draculuĭ să fie de acuma înainte!* îĭ ḑise *Sf. George*, când îl lăsă din căpĕstru.

---

(1) Auḑită de Alexandru Marin Iliescu, în Bucurescĭ, şi com. de d-l Gr. Creţu.

«Şi aşà a şi fost, căcĭ din voinţa luĭ *Dumneḑeŭ* nu a putut merge nicĭ treĭ paşĭ, şi s'a şi schimbat într'o gânganie sburătóre, căreia noĭ pămîntenií şi până în ḑiua de aḑĭ, unde o vedem, îĭ ḑicem *Calul draculuĭ*» (1).

Ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din *Ţéra-Românéscă* însă cred nu numaĭ că *Calul draculuĭ* e făcut, după cum spune legenda primă, dintr'un *drac*, ci cum că el într'adevĕr e *Calul draculuĭ* (2), că dracul încălicând pe dînsul şi preumblându-se cu el, face ómenilor rĕŭ (3). De aceea uniĭ copiĭ de la ţéră se feresc de a pune mâna pe dînsul, ca nu cum-và să li se întîmple vre-o nenorocire (4); alţiĭ însă, când îl vĕd vara, alérgă după el strigând:

—«*Calul draculuĭ*, stăĭ să te prinḑ, ca să nu maĭ aibă *Dracul* pe ce încălică!

Şi apoĭ, prinḑêndu-l, îl chinuesc şi omóră, creḑênd că e trimis de *Dracul* saŭ *Satanail* ca să lase excremente pe pariĭ saŭ pe araciĭ împlântaţĭ în pămînt, din carĭ se nasc apoĭ *Cariĭ* (5), ce mânâncă acel *pom* (6), şi ast-fel omul să nu aibă noroc de el, ci să-l arunce saŭ să-l deà luĭ (7).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Olteniei*, precum bună-óră ceĭ din Săpata-de-jos, jud. Argeş, cred asemenea că insecta acésta ar fi întru adevĕr *Calul draculuĭ* şi cum că séra, *ve-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Adun. de Michail Pascalopol, şi com. de d-l Gr. Creţu.

(3) Cred. Rom. din Slănic, jud. Prahova, adun. de I. M. Teoharescu, şi com. de d-l Gr. Creţu: «Se crede că pe insecta acésta (adecă pe *Calul draculuĭ*) călăresce *Dracul* şi face reŭ ómenilor;»—a celor din Bolintinul-de-vale, jud. Ilfov, adun. de Ştefan Oprescu şi com. de d-l Gr. Creţu: «Se spune că *Dracul* încalecă pe *Calul draculuĭ* şi se primblă cu el;» —a celor din Cloşanĭ, jud. Mehedinţĭ, adun. de I. Mich. Popescu, com. de d-l Gr. Creţu: «*Calul draculuĭ* e o insectă albastră, ce ḑice poporul că umblă Dracul pe ea. Umblă pe la rădăcinile arborilor din ape. De aceea şi poporul ḑice că acolo e Dracul.»

(4) Cred. Rom. din Bucurescĭ, adun. de Mich. Pascalopol, şi com. de d-l Gr. Creţu.

(5) *Cariĭ* sunt nisce insecte ca viermiĭ, carĭ rod pomiĭ uscaţĭ. Not culeg.

(6) În Ţéra-Românéscă cuv. *pom* însemnéză şi *copac neroditor*.

(7) Cred. Rom. din Bucurescĭ, adun. de I. Zlătescu, şi com. de d-l Gr. Creţu;—a celor din Călţuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea Michăilescu, şi com. de d-l Gr. Creţu.

nind Dracul, el se preface în deosebite forme după porunca *Cornuratuluĭ* şi aşà îl duce apoĭ de icĭ, colo după fapte rele (1).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Moldoveĭ* însă cred şi spun că *Caiĭ draculuĭ* ar fi *draciĭ* aceia ce nu pot face rĕŭ unor ómenĭ, şi ca pedépsă sunt puşĭ apoĭ de către maĭ marele lor să umble 9 ḑile aşà. Pe urmă merg iarăşĭ la locul lor (2).

Pe lângă producerea *Carilor*, despre carĭ am amintit maĭ sus, *Calul draculuĭ*, după credinţa şi spusa Românilor din *Ţéra-Românéscă*, maĭ face încă şi multe alte rele, precum:

Dacă se pune pe vre-o vită, boŭ saŭ vacă, vita respectivă strechie. Iar dacă vre-o vită o mănâncă cu érbă şi maĭ ales cu *Susaiŭ*, sub foile căruia se póte ascunde, vita aceea se umflă şi *se sângeră*, adecă se îndréptă, numaĭ dacă i se slobóde sânge dintr'o vînă grósă de sub ochĭ (3).

Dacă se pune lângă saŭ pe undiţa cuĭ-và, proprietarul undiţeĭ respective nu maĭ prinde nicĭ un singur pesce (4).

Maĭ departe *Calul draculuì* servesce Românilor şi ca un fel de profet, şi anume:

Când se întîmplă ca el să intre în vre-o casă, ómeniĭ din casa aceea aŭ să facă o călătorie (5).

Când se arată mulţĭ *Caiĭ draculuĭ* pe apă, e *un semn* că are să plouĕ; (6)

---

(1) Com. de d-l Gr. Creţu.

(2) Idem.

(3) Cred. Rom. din Vieşanĭ, jud. Gorj, adun. de Dumitru Udrea, şi com. de d-l Gr. Creţu.

(4) Cred. Rom. din Liţa, jud. Teleorman, adun. de T. Mândroceiŭ, şi com. de d-l Gr. Creţu: «*Calul draculuĭ* e o insectă ce umblă pe suprafaţa apeĭ, şi dacă se pune lângă undiţă, nu maĭ prind ómeniĭ pesce;» — a celor din jud. Ialomiţa, adun. de Petre I. Dumitriu, şi com de d-l Gr. Creţu: «*Calul popeĭ* e vĕḑut rĕŭ de popor, care crede că dacă se pune pe undiţa cuĭ-và (căcĭ sbóră pe suprafaţa apeĭ), nu va maĭ prinde nicĭ un pesce.»

(5) Cred. Rom. din Vârtej, jud. Ilfov, adun. de I. Dumitriu Grigorescu, şi com. de d-l Gr. Creţu.

(6) Cred. Rom. din Valea-cu-apă, jud. Gorj, adun. de V. D. Popescu, com. de d-l Gr. Creţu: «*Calul draculuĭ* este o insectă lungă şi pătată cu colorĭ care, când *plóe* (ad. plouă), se strîng multe pe apă. De aceea ómeniĭ, când véd de acestea pe apă, cred că are să plóe;» — a celor din Braşca, în Bucovina, dict. de Ger. Roşca: «*Calul draculuĭ* se arată când are să fie plóe.»

Iar când se arată puţinĭ, e semn de vreme bună saŭ de secetă (1).

De cum nu se vede *Calul popeĭ*, se începe tómna (2).

Româniĭ din unele părţĭ ale *Transilvanieĭ* însă cred şi ḑic: Unde veḑĭ *Calul draculuĭ*, acolo îl lasă, că de nu, te împrietinescĭ cu stăpânu-so (3).

Calul draculuĭ, când îl veḑĭ, fă treĭ crucĭ cu mâna pe pămînt, că aĭ scăpat de *Satana* (4).

Când te întâlnescĭ de maĭ multe orĭ cu *Calul draculuĭ*, prinde-l şi-ĭ rupe capul, că numaĭ aşà scapĭ de leşuirea *Sataneĭ* (5).

Dacă vreĭ să-ţĭ scapĭ satul de *Jidovĭ*, prinde şépte *Caĭ de aĭ draculuĭ* şi-ĭ pune în marginea satuluĭ sub o grindă de pod, că atuncĭ toţĭ Jidoviĭ vor fugì din sat, numaĭ dacă în acelaşĭ timp veĭ ḑice de şépte orĭ:

A fost un rît
Verde, înflorit,
De nime ciufulit,
Dar multe ciuperce-o venit,
Multe *gónge* mĭ-o venit,
Şi rîtu mi l-o scobit,
Şi rîtu mi l-o găurit,
Până am aflat,
Că eştı în sat,
Până am sciut,
C'aicĭ te-aĭ născut.
Tu sprinten,
Nesprinten,
Aicĭ te pun
Să păzescĭ,
Să silescĭ
Pe toţĭ străiniĭ,
Pe toţĭ nemerniciĭ,
Pe toţĭ tragăiĭ
Din sat a-ĭ alungà
Cu capu gol,
Cu sacu gol,
Cu mintea gólă,
Gólă
Ca o ólă.
Ptuĭ! n'ar maĭ fi
Jidoviĭ pe-acì!
Paz, păzesce,

(1) Cred. Rom. din Stiulbicanĭ, dict. de Vasile Mureşan, agricultor: «Când es mulţĭ *Caĭ* de aceştia, atuncĭ încétă *Scleptiĭ*, pentru că eĭ ĭĭ alungă pe *Sclepţĭ*. Iar când se arată puţinĭ, atuncĭ e semn de vreme bună, n'are să plóe, şi óameniĭ se bucură şi prind a così;»—a celor din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Gr. Olariŭ.

(2) După spusa Românilor din Zorlenĭ, comunicat de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(3) Cred. Rom. din Ibănescĭ, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Caşva, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Hodac, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

De Jidovĭ ne mântuesce,
Tu *Cal de drac,*
Mare la cap! (1)

În fine unele ţigăncĭ din *Ţéra-Românéscă* întrebuinţéză aripile de la *Calul draculuĭ* la facerea de dragoste (2).

Iar:

A fi *Calul draculuĭ.* —

se ḑice, tot în Ţéra-Românéscă, de un om neastîmpĕrat, care umblă din loc în loc fără astîmpĕr (3).

(1) Dat. şi cred. Rom. din Glăjárie, comunicată de d-l Th. A Bogdan
(2) Dat. Rom. din Fundeniĭ-Dómneĭ, jud. Ilfov, com. de d-l Gr. Creţu.
(3) Com. de S Sa păr. T. Bălăşel.

VETRIGA.

(Ephemera vulgata L.)

Ceĭ ce locuesc în apropierea apelor curgĕtóre, cred că nu odată vor fi observat, maĭ ales în ḑilele cele senine şi călduróse din luna luĭ Iulie şi August, sburând şi jucându-se pe de-asupra acestora şi cu deosebire pe la apusul sóreluĭ un fel de musculiţă lungărétă şi subţirică, care, după vre-o câte-và ore de sburare şi legănare în aer, cade apoĭ jos la pămînt şi piere.

Acéstă musculiţă care, după cum spun o sémă de naturaliştĭ, trăesce numaĭ câte o singură ḑi, se numesce în unele părţĭ din Moldova: *Vetrigă* (1), iar în unele părţĭ din Bucovina: *Ţânţar de apă* (2).

Partea de dinainte a corpuluĭ acesteĭ musculiţe e întunecat-cafenie, iar cea de dinapoĭ galbenă. Mustăţile eĭ sunt scurte şi subţirele ca nisce perişorĭ, iar aripile, dintre carĭ cele de dinainte sunt cu mult maĭ marĭ decât cele dindărăt, sunt subţirele ca o peliţă, străveḑiĭ şi cu pete cafeniĭ pe ele. La capĕtul abdomenuluĭ are treĭ perişorĭ, carĭ sunt cu mult maĭ lungĭ decât întreg corpul. Asemenea şi piciórele cele de dinainte sunt cu mult maĭ lungĭ decât cele-laltedouĕ perechĭ.

Larva *Vetrigeĭ*, care se numesce asemenea *Vetrigă*, trăesce de regulă în lut humos şi mâlos, în care-şi sapă o mul-

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, jud. Botoşanĭ, dict. de Grigore Ţărcuş, agricultor.

(2) Dat. Rom. din Oprişenĭ, dict. de Iac. Popovicĭ.

ţime de borticele. Iar după ce se preface în insectă, adecă după ce capĕtă aripĭ, prinde a sburà ca un fel de roiŭ pe de-asupra apelor. Însă ea, ca insect, nu trăesce maĭ mult de-cât o ḑi orĭ douĕ şi apoĭ pică saŭ în apă şi se înécă saŭ pe uscat şi piere, pentru că, lipsindu-ĭ organele gureĭ, n'are cu ce mâncà şi de aceea trebue să piéră.

Atuncĭ când pică ea în apă, se ḑice că e timpul cel maĭ bun şi maĭ potrivit de prins pesce, pentru că acesta se bate fórte tare după dînsa şi din causa acésta este fórte lesne de prins.

Tot din causa acésta, că pesciĭ se bat fórte tare după acéstă musculiţă, o sémă de Românĭ caută anume *Vetrige* prin malul apelor şi, puindu-le în unghiţă, prind pescĭ cu dînsele (1).

În fine, aducĕnd *Vetriga* în privinţa făpturiĭ corpuluĭ sĕŭ întru cât-và cu *Ţânţarul* şi petrecĕnd partea cea maĭ mare a vieţiĭ sale ca larvă şi ca nimfă în apă, de aceea se vede că Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ o numesc: *Ţân-ţar de apă.*

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăvenĭ, dict. de Gr. Ţărcuş.

PURICAŞUL.

(Podura saŭ Degeeria nivalis L.)

Cel ce va trece maĭ adese-orĭ în decursul erniĭ prin atare pădure saŭ pădurice, orĭ printr'o dumbravă saŭ luncă, şi-şĭ va aruncà privirile sale cu luare aminte în drépta şi stânga, acela va trebuì numaĭ decât să observe un fel de insect mititel de culóre négră-verḑie sărind încolo şi incóce pe omĕtul de sub tufişe saŭ stând pe sub lemnele cele cópte şi putregăióse de sub omĕt, unde se adună cu sutele la izul cel acru ce-l daŭ lemnele respective.

Acest insect mititel, care e numaĭ de 1.5 mm. de lung, şi care aduce întru cât-và cu *Puricele de casă*, se numesce în Bucovina: *Puricaş* (1) şi *Purice de omĕt* (2), iar în Moldova şi Ţéra-Românéscă: *Purice de omĕt* (3).

Atât Româniĭ din Bucovina cât şi ceĭ din Moldova şi Ţéra-

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dat. Rom. din Udescĭ, dict. de Lazăr Rotariŭ, şi com. de Darie Cosmiuc: «*Purecele de omĕt* e negru-verḑiŭ. El se află pe sub lemnele ce sunt cam cópte şi carĭ staŭ sub omĕt. Se strîng la izul cel acru, ce-l daŭ acestea»;— a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi;— a celor din Igescĭ, dict. de Pinteleiŭ al luĭ Tóder Socolovschi;— a celor din Frătăuţul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Puricele de omĕt* se află maĭ ales la pădure pe omĕt şi sare ca şi *Puricele de casă.*»

(3) Dat. Rom. din Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de omĕt* e puţin ce-và maĭ mare decât *Puricele de casă;* e negru şi sare ca şi acesta»; — a celor din Zorlenĭ, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt două felurĭ de puricĭ: puricele care trăesce pe om şi pe animale, şi *Puricele de omĕt*, care se găsesce érna pâlcurĭ pe omĕt»; — Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbirĭ lit.*, an. XXIII, p. 342.

Românéscă cred şi spun că atuncĭ când se arată puricele acesta întâia óră, şi maĭ ales spre primăvară, pe omĕt, atuncĭ e un semn că în curând are să se ieà omĕtul, pentru că el rar când se arată maĭ înainte de ce se móie omĕtul, ci maĭ tot-deauna pe la luatul acestuia (1).

Puricele de omĕt e decĭ, după credinţa şi spusa Românilor Bucovinenĭ şi Moldovenĭ, un insect care mănâncă omĕtul şi prin acésta anunţă nemijlocita sosire a primăveriĭ (2).

După ce s'a luat însă omĕtul şi după ce a sosit mult dorita şi aşteptata primăvară, nu se scie unde se duce şi ce se face (3).

---

(1) Cred. Rom. din Bucovina, com. Igescĭ, dict. de Pint. al luĭ T. Socolovschi; -- a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Puricele de omĕt* e negru, şi când se arată pe omĕt, atuncĭ omĕtul acela îndată se topesce, se iea»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Puriciĭ de omĕt* se arată a moloşag, şi cum se arată, îndată se şi iea omĕtul»;— a celor din Galanescĭ, dict. de George Cârstean: «Când se vĕd *Puriciĭ de omĕt*, atuncĭ a doua saŭ a treia ḑi se iea omĕtul, să fie orĭ şi cât de frig; să crape chiar şi draniţa pe casă de ger, că omĕtul tot se móie şi se iea»;—a celor din Frătăuţul-noŭ, dict. de Nic. Rusu: «*Puricele de omĕt* pică spre luarea omĕtuluĭ. El pică într'un numĕr fórte mare şi când pică, de bună-sémă se iea omĕtul»; — a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Ţéra-Românéscă, com. de S. Sa păr. T. Bălăşel: «Când zăpada face *puricĭ*, e semn că are să se topéscă.»

(2) Dict. de Sam. Lucaciŭ şi C. S. Bucan.

(3) Cred. Rom. din Galanescĭ, dict. de Iléna Cârstean: «Când se arată *Puriciĭ de omĕt*, atuncĭ se subţie omĕtul, căcĭ se apropie primăvara; arătarea lor e semn de primăvară»;—tot de acolo, dict. de George Galan: «Când se arată *Puricele de omĕt*, trebue să se lase sania şi să se caute carul, căcĭ în curând sosesce primăvara»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăţan: «*Puricele de omĕt* se arată a căldură, şi când se arată el, atuncĭ e plin omĕtul de dînsul»; — şi a celor din Moldova, com. Paşcanĭ, dict. de C. S. Bucan.

ÎNDREPTĂRĬ ȘI ADAUSURĬ.

ILÉNA.

Pag. 11, şirul 3 şi 4, în loc de: prin gădinĭ, să se cetéscă: prin grădinĭ.

Pag. 12, Nota 6, în loc de: cf. Dr. Gust. Weigand, ***Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig***, Leipzig 1896, p. 316 şi 317, să se cetéscă: cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänisches Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 312. — Idem, *Dritter Jahresbericht*, Leipzig 1896, p. 316 şi 317.

CĂRĂBUŞUL.

Pag. 26, şirul 5, în loc de: ca aripa să nu póte scăpà, să se cetéscă: ca aripa să nu pótă scăpà. Iar în şirul 12 de pe aceeaşĭ pag., în loc de: cotoiuluĭ, să se cetéscă: cotoruluĭ.

LICURICIUL.

Pag. 49, după şirul 7, să se adauge următórea legendă din *Transilvania*, com. Şieul-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan:

«Cât de rea e lumea şi câte nemerniciĭ se maĭ săvârşesc din partea ómenilor, nime în lume nu le scie, decât numaĭ Dumnedeŭ, care le scie tóte.

«Odată erà un om vestit de mare vrăjitor, căruia, de meş-

r şi prefăcut ce erà, i se duse vestea până în a şéptea
ră. Cine îl vedeà şi-l audià nu-l maĭ puteà uità, căcĭ gura
umblà ca meliţa şi mânile ca sucala. El tóte le scià şi le
tcià. Cum, cum nu, asta numaĭ Dumnedeŭ singur o scià de
ıde puteà el ca să *aivă* atâta meşteşug şi o aşà de mare
vĕţătură.

«Uniĭ credeaŭ că el e trimis de Dumnedeŭ ca să lumineze
mea, alţiĭ însă îl credeaŭ de unélta *Satanei*, care anume
›nise ca să înveţe ómeniĭ a nu maĭ crede în bunătatea luĭ
umnedeŭ.

«Dumnedeŭ însă, care e cel maĭ mare binevoitor al făp-
rilor sale, le scià tóte: cum şi ce face el printre ómeniĭ
ımînteni. Îl cunoscù că nu e altul decât *Tata dracilor*, că-
ıia i se împuţinară slugile şi de aceea a luat-o prin lume
să-şĭ caute vre-o două.

«Ómeniĭ, vedĭ bine, închinaţĭ spre rele, maĭ bucuroşĭ pri-
iaŭ învĕţăturile *vrăjitoruluĭ* decât vorbele şi poveţele cele
ţelepte ale preoţilor luĭ Dumnedeŭ.

«De aceea nu erà o di în care să nu se întîmple ce-và
irozeniĭ ne maĭ pomenite. Adĭ erà vrajbă între prietinĭ,
ânĭ se gâtuiaŭ, apoĭ se întâlniaŭ şi de li se nimerià ce-và
cru de pricină ajungeaŭ până la străpungere şi omor.

«Nu erà pomană până atuncĭ ca tata cu fiul să se fi sfă-
t vre-o dată. Acuma însă din pricina averiĭ, orĭ scie *Ma-
onu* din câte nemicurì, ajungeaŭ până la sfadă, de acolo
judecată şi maĭ pe urmă la aprinderĭ şi omor.

«Până atuncĭ femeile trăiaŭ ca surorile, acum se sfădiaŭ
se încăeraŭ de păr chiar şi în mijlocul uliţeĭ.

« *Vrăjitorul* acesta cu *învĕţăturile* luĭ aduse lumea în corn
› capră, spuindu-le că fie-care trebue să aibă drepturĭ în-
'o formă. După învĕţăturile luĭ nimenĭ nu era ertat ca să
bă maĭ mult ca altu. Nimenĭ nu erà vrednic de o cinste
aĭ mare ca cel-lalt. Fiul trebue să fie alăturea cu tată-sĕŭ
fata alăturea cu mama sa, că dór toţĭ sunt ómenĭ, şi nicĭ
ıul nu e maĭ sfînt ca cel-lalt.

«De aceea vrăjbile şi neînţelegerile nu maĭ aveaŭ capĕt.
ànd se sfârşià o vrajbă, se începeaŭ dece, — de se îngro-
seră toţĭ popiĭ de atâta rĕutate, câtă se făcuse.

«Se trudiră preoţiĭ ca să-ĭ abată de la rătăcire, dar tótă

truda le-a fost în zadar, căcî meşter erà *Dracu* în ale rěuluĭ.

«Dumneḑeŭ vĕḑênd că nu-ĭ modru ca preoţiĭ să maĭ pótă îndreptà ómeniĭ la calea cea adevĕrată, luatu-şĭ-a cârja şi încălţând o pereche de opincĭ de fier, pornit-a la drum, dând poveţe înţelepte pămîntenilor.

«Ómeniĭ îl ascultaŭ şi nicĭ preà, căcĭ maĭ uşor li se păreà a face rĕŭ decât bine.

«Aşà umblând Dumneḑeŭ pe pămînt multă vreme, la urma urmeĭ a vĕḑut că nu-ĭ lucru de şagă, şi de aceea suindu-se pe un armăsar alb ca spuma şi iute ca fulgerul, suitu-s'o la cer şi scoborînd tóte trăsnetele început-a a da din săgeţĭ după *Sàtana*, care aḑĭ se ascundeà în o stâncă, mâne în o apă, în cât numaĭ cu greŭ ĭ-a putut ajunge un cap din cele 99 de capete.

«Din capul acela s'aŭ făcut apoĭ o mulţime de sfărmĭ, carĭ schimbându-se în scânteĭ şi aḑĭ le maĭ vedem pe pămînt, şi maĭ cu sémă pe marginea drumurilor leşuind şi acum după ómenĭ.

«Şi scânteile acelea se crede că ar fi *Licuricii* de aḑĭ.

«*Tatu dracilor* însă, vĕḑênd puterea luĭ Dumneḑeŭ, s'a ascuns în stâncĭ şi bolovanĭ şi aḑĭ e acolo, de unde şi acum leşuesce după ómenĭ, iar pe care cum îl întâlnesce, îl pune să facă lucrurĭ grele şi păcătóse.

«Şi ómeniĭ, aşà se vede, că şi aḑĭ îĭ maĭ ascultă poveţele şi învĕţăturile luĭ, căcĭ din ḑi în ḑi se fac tot maĭ rĕĭ.»

BORZA.

Pag. 64, şirul 1, după cuvintele: încă şi, să se adauge: *Borzóe*; iară în notă: Dat. Rom. din Pârtescil-de-sus, dict. de Domnica Juga: «*Borzóea* e vârtósă la aripĭ, merge încet şi pute fórte urît. Adese-orĭ se strîng câte maĭ multe *Borzóie* la un loc.»

Pag. 64, Nota 2, şi pag. 65, Nota 1, şir 2, în loc de: Bălăcénca, să se cetéscă: Bălăcéna.

MORARIUL.

Pag. 67, şirul 1 de jos, după cuv. *Surdomaş* să se adauge şi *Surdumaciŭ*, iar în notă, Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, vol. I, Partea I, p. 644.

Iar la pag. 72, Nota 1, să se adauge : cf. şi Gr. G. Tocilescu, *Materialurĭ folkloristice*, cit., p. 644, unde se află şi două descântece despre *Surdumacĭ* din Ţéra-Românéscă, jud. Gorj; şi p. 645, unde se află două descântece despre *Moleţĭ*, asemenea din Ţéra-Românéscă, jud. Teleorman. — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 112: «Cu *Moleţĭ* se vindecă *năduşéla* la copiĭ, dacă se descântă *Moleţiĭ*, se piséză şi se beaŭ cu apă (Romanaţĭ).»

«*Sfoegiĭ* din făină puşĭ în rachiŭ se beaŭ pentru *frigurĭ* (Ialomiţa).

GĂRGĂRIŢA.

Pag. 94, şirul 11 de jos, în loc de: fă ţĭ cuce, cetesce: fă-ţĭ cruce.

BUBURUZA.

Pag. 116, după şirul ultim să se adaoge:

O altă legendă din *Transilvania*, com. Sângiorzul de Mureş, com. de d-l Th. A. Bogdan, care ne spune asemenea că *Buburuza* e făcută dintr'o fată mare, sună ast-fel:

«Maĭ de mult, pe când nu eraŭ ómeniĭ aşà de rĕĭ şi de păcătoşĭ, nu erà *iad*, făr' numaĭ *raiŭ*, căcĭ bunul Dumneḑeŭ, vĕḑut-o că şi aşà numaĭ pustiŭ o să steà, neavênd cine să-l stăpânéscă, după ce ómeniĭ, în nepriceperea lor, eraŭ aşà de îndestuliţĭ cu tóte câte le-o rânduit Dumneḑeŭ, de nicĭ prin minte nu le venià ca să se plângă în protiva înţelepciuniĭ şi a bunătăţiĭ luĭ. De la o vreme însă ómeniĭ s'aŭ îmmulţit, de nimică nu le maĭ ajungeà. Pentru aceea început-aŭ a se învrăjbì uniĭ între alţiĭ, după ce ceĭ lipsiţĭ, creḑênd că

așà e bine, luaŭ cele trebuinciόse de la ceĭ îmbuibațĭ, fără a maĭ întrebà că e ertat orĭ nu.

«Nu sciaŭ bieţiĭ lipsiţĭ, că nu le erà ertat să ieà ce-ĭ al altuia, căcĭ până atuncia nimenĭ nu cunosceà ce e păcatul.

«Înduratul Dumnedeŭ, care tόte le scie și le vede, la urmă vĕdênd că vrăjbile între όmenĭ, în loc să se împuţineze, se tot îmmulţesc, a trimis pe harnica luĭ sluguţă, pe *archanghelul Mihailă*, ca să-ĭ deștepte și să-ĭ îndemne la lucrurĭ bune.

«*Arch. Mihailă*, ducêndu-se, le-a spus όmenilor și le-a luminat minţile, învĕţându-ĭ că ce e păcatul și ce trebue să facă ca să se ferέscă de păcat.

«Numaĭ atâta le-a trebuit όmenilor! După ce aŭ sciut și priceput ce e păcatul, pare că erà lucru pocit, numaĭ tot lucrurĭ rele și netrebnice făceaŭ. S'a născut între eĭ *lăcomia, pisma, rĕutatea, batjocura, sfada, bătăile* și *uciderile*.

«Vĕdênd Dumnedeŭ îndărătnicia όmenilor, lăsatu-ĭ-a ca fie-care să facă după voia luĭ, după ce eĭ făceaŭ chiar în potriva voinţeĭ sale. Ca pedέpsă însă și-a pus în gând ca să nu-ĭ maĭ lase în *raiŭ*, fără în marginea raiuluĭ făcut-a o gârlă afundată, de erà întuneric beznă în ea, de adâncă ce erà. A luat apoĭ un lucéfĕr și așà înfocat, cum erà, l-a aruncat în fundul gârleĭ, de tόtă s'a umplut de jar, apoĭ pe fiecare om, cum îl vedeà netrebnic, îl luà și-l asvârlià acolo pe foc ca să se pocăέscă.

«Și locul acela l-a numit *iad* și *iad* e și adĭ.

«Dar ca să vadă όmeniĭ că Dumnedeŭ scie cum să-ĭ pedepsέscă, a lăsat odată porţile *raiuluĭ* deschise, ca la care ĭ-o plăcé să intre să vadă cât e de bine în el, apoĭ a deschis și porţile *iaduluĭ* ca să vadă și necazurile și plângerile din el.

A mers multă lume și s'a uitat, și câţĭ se uitaŭ în *raiŭ* le cresceà inima și li se înveselià sufletul, iar după ce mergeaŭ și vedeaŭ *iadul*, inima de spaimă li se făceà numaĭ cât un purice și de frică le furnică sângele prin όse.

«Vĕdênd όmeniĭ cum scie Dumnedeŭ să pedepsέscă pe ceĭ rĕĭ, îndreptatu-s'aŭ cu mic cu mare până la unul.

«Cel din urmă însă nu vrea să se îndrepte odată cu capul. Și acest îndărătnic erà o *fată frumόsă* ca un înger și istéţă, de nu i se găsià soţie. Erà sdravĕnă, după cum

ḑicem noĭ, căcĭ aveà un trup înalt, rotund şi grăsuliŭ, ca şi care nu maĭ veḑĭ alta, dar maĭ aveà apoĭ şi un cap, de gândiaĭ că-ĭ de pe icónă. Şi cum nu, căcĭ pĕrul eĭ mare, frumos şi creţ, negru şi sclipicios ca pana corbuluĭ şi móle ca mătasa, îĭ da o formă frumósă. Ochiĭ eĭ negri şi scăpĕrătorĭ, de gândiaĭ c'o să te sórbă cu eĭ dintr'o vedere, gura eĭ cu buzele roşiĭ ca fragele câmpuluĭ şi obrajiĭ eĭ albĭ şi curaţĭ ca omĕtul, apoĭ împodobiţĭ cu două rujĭ roşiĭ ca sângele, nu sciŭ ḑĕŭ cuĭ nu i-ar fi plăcut.

«Dumneḑeŭ, trimiţĕndu-l pre *arch. Mihailă* ca să o ieà de pe lume şi s'o ducă în *iad*, ca să-şĭ ispăşéscă păcatele pentru *dâca* şi îndărătnicia eĭ, s'a dus, dar când o vĕḑù, nu putù să-ĭ ḑică nicĭ un cuvînt. Pare că i se puse un nod în grumaz, când erà să-ĭ ḑică ca să se gate de drum. Şi i se făcù milă *arch. Mihailă* de biéta fată, căcĭ el scià cât e de rĕŭ în iad. De aceea s'a întors iar la cer, fără a fi dus şi fata ca să o arunce în fundul întunericuluĭ.

«Dumneḑeŭ, vĕḑêndu-l supĕrat, întrebatu-l-a că de ce-ĭ aşà de mâhnit.

— «Dómne — îĭ ḑise *arch. Mihailă* — tóte poruncile tale ţi le-am împlinit, una însă n'am putut-o, căcĭ mĭ-a fost milă de frumuseţea sărmaneĭ fete. E aşà de frumósă, cât te cuprinde un fior dulce şi o milă fără sémĕn când te uiţĭ la ea. Dómne! de este cu putinţă, maĭ las'o că dóră se va îndreptà!

— «Heĭ, fiule Mihailă, de aĭ sci că mila ta mĕ costéză pe mine multă trudă şi supĕrare. Ian veḑĭ, ea de atuncĭ a îmmulţit numĕrul păcătoşilor, căcĭ câţĭ o vĕd, toţĭ îs cuprinşĭ de lăcomie. Fie-care gândesce la ochiĭ eĭ, la faţa eĭ. Veḑĭ, veḑĭ, când aĭ mers să o ieĭ şi s'o aducĭ, numaĭ ea singură erà păcătósă, căcĭ numaĭ ea scià ce e fudulia, *dâca* şi îndărĕtnicia, acuma însă numĕrul lor s'a îmmulţit.

— «Dómne! de e cu puţinţă, nu stârpì acel fel de om, căcĭ e frumósă, de nu e modru ca să se maĭ nască una ca ea!

— «Bine o să o maĭ las dór se va maĭ pocăì şi îndreptà. Dacă însă în vreme de un an nu se va îndreptà, iar o să te trimet, ca să o aducĭ şi să o aruncĭ în fundul iaduluĭ.

— «Bine! fie voia ta!

«Şi cu acésta se despărţiră, ducêndu-se Dumneḑeŭ ca să maĭ îndrepte şuruburile de la maşina lumiĭ, iar archanghe-

Mihailă se duse ca să maĭ înțelepțéscă și încumințéscă pe ceĭ muritorĭ.

«Archanghelul *Mihailă*, după ce umblă multă lume-împĕrăție cât pe jos cât în căruță, ajunse și la casa feteĭ celeĭ frumóse, unde de mulțimea ómenilor nicĭ de casă nu se putù apropia. Curios se vârî și el printre ómenĭ ca să vadă la ce se sgâiaŭ curioșiĭ. Insă când colo, ce vĕḑù?.. Fata cea frumósă îndemnà ómeniĭ la plăcerĭ și mândrie.

—Nu e bine ca să credem numaĭ în cele ce ni le spune Dumneḑeŭ și sfetniciĭ sĕĭ, făr' haĭ să maĭ facem și de capul nostru, că a bună-sémă rĕŭ nu ne va fi!

«Așà ḑiceà fata.

«Archanghelul *Mihailă*, auḑindu-ĭ cuvintele, se mâniă foc pe dînsa, și haid, făcù o *istanță,* ca să-l lase să apuce pe fata cea păcătósă și să o arunce în iad.

— «Nu veĭ duce-o'n iad! — ḑise atuncĭ Dumneḑeŭ, căcĭ ea și acolo póte să născocéscă vre-o rĕutate și vre-o nemernicie, prin care să pricinuéscă neînțelegerĭ, făr' maĭ bine să o prefacĭ în cea neînsemnată gujulie din lume!

«Archanghelul *Mihailă*, auḑindu-ĭ porunca, se repeḑì printre ómenĭ la fata cea frumósă și luând-o de pĕr, o învârtì de atâtea orĭ până se făcù mică cât o scîntee, apoĭ așà mică, cum erà, o asvârlì, de se prefăcù într'o gujulie mică și roșie cu puncte negre pe aripĭ.

«Acéstă gujulie aŭ botezat-o apoĭ *Buburuză*, și *Buburuză* ĭ-a rĕmas numele.

«Și ea și aḑĭ, când o puĭ pe deget, îțĭ arată în cătrăŭ să te ducĭ. Dar e bine ca omul chiar în contră să facă, căcĭ ea numaĭ la rĕŭ te îndréptă.»

ALBINA.

Pag. 174, șirul 9, în loc de: *Albinișă*, să se cetéscă: *albinușă.*

Pag. 190, șirul 21, după cuv. *alghină*, să se adauge: și *aldgină.*

BONZARIUL.

Pag. 193, şirul 1, după: *Bondariŭ de câmp*, să se adauge: şi *Bondăroiŭ*, iar în notă : Dat. Rom. din Pârtescil-de-sus.
Pag. 197, şirul 16, în loc de: *ovezele*, să se cetéscă : ovesele.

VIESPELE.

Pag. 216, şirul 7, după cuv. *Gespuşor*, să se adauge : fem. *Gespuşóră*, iară în notă : Dat. Rom. din Pârtescil-de-sus.

VIESPOIUL.

Pag. 256, şirul 8, în loc de: *Ghiespĕróică*, să se cetéscă : *Giespĕróică*.

ALBILIŢA.

Pag. 258, şirul 11, după cuv. *omiḑĭ* să se adauge : *omñidă*, pl. *omñiḑĭ*.

OCHIUL PĂUNULUĬ.

Pag. 276, şirul 3, în loc de: Euphorbia Gyparissias, să se cetéscă: Euphorbia Cyparissias.

FLUTURUL DE MĂTASE.

Pag. 283, şirul 1 şi 4, precum şi în Nota 1, şirul 3, în loc de : *dióiche*, să se cetéscă : *dióche*.

STRECHIA.

Pag. 361, în loc de versurile:

Strechia,
Urechia.

să se cetéscă:

Strechea,
Urechea.

MUSCA CALULUĬ.

Pag. 364, şirul 4, în loc de: Aestrus equi, să se cetéscă: Oestrus equi.

Iar în şirul 13, în loc de: gâdilătură, să se cetéscă: gâdilitură.

MUSCA.

Pag. 371, şirul 7, în loc de cuvintele: mě nun de o parte, să se cetéscă: mě pun de o parte.

PĂDUCHELE.

Pag. 468, după şirul 16, să se adauge:

O legendă din Transilvania, com. Ruşiĭ Beclénuluĭ, com. de d-l Th. A. Bogdan, ne spune despre originea *Păducheluĭ de cămaşă* următórele:

«Restignind Jidoviĭ pe Domnul nostru Is. Chr., toţĭ creştiniĭ se cântaŭ morţesce, sfârşindu-li-se inima de necaz şi supěrare. Chiar şi dobitócele şi gujuliile pămîntuluĭ încă věrsaŭ lacrimĭ de durere, numaĭ némul cel afurisit şi păcătos al luĭ Iuda rîdeà şi se veselià de acéstă faptă nemernică.

«Creştiniĭ se ascundeaŭ prin inima pădurilor unde, făcênd slujbe creştinescĭ, se rugaŭ la Dumneḑeŭ, cerênd pedépsă asupra acestuĭ ném netrebnic.

Dumneḑeŭ îĭ ascultă, dar ḑise:

— «Nu e bine să baţĭ pe nimenĭ cu bota, făr' fie-căruia să-ĭ daĭ pace ca să drumărĕscă pe căile apucate, până se va bate el pe sine. Căcĭ ómeniĭ aceştia nu-s vrednicĭ ca Dumneḑeul tuturor făpturilor să-şĭ arunce privirea asupra lor, nu-s vrednicĭ ca Dumneḑeŭ să-şĭ atingă mânile luĭ cele sfinte şi drepte de păcătosul lor trup. Voiŭ lăsà însă ca toţĭ ómeniĭ şi tóte dobitócele pămîntuluĭ să judece asupra fapteĭ lor, şi pe carĭ le vor judecà fapta lor, face-ĭ-oiŭ nedespărţiţĭ; pe ceĭ ce însă îĭ vor judecà maĭ mult, înzestrà-i-oiŭ cu ce vor dorì!»

«Şi cum ḑise Dumneḑeŭ, aşà şi făcù.

«Când colo ce să veḑĭ? Tóte dobitócele fugiaŭ de eĭ, cum fuge Satana de puterea rugăciuniĭ; şi fugiaŭ şi ómeniĭ de alt ném, de nicĭ urmă să nu le rĕmână, numaĭ vecinul luĭ *Iuda*, care l-a vîndut pe Is., bătêndu-l cu palma peste umerĭ, îl lăudà, ḑicênd că dór un maĭ mare bine ca acesta nimenĭ în lume nu ar fi putut face.

«Pe vecinul acesta Dumneḑeŭ îl pedepsì, că îl lipì de haina vînḑĕtoruluĭ Iuda, dar pe când îl atinse el de haina luĭ Iuda, îl schimbă într'o gujulie mică, căreia ómeniĭ îĭ ḑic *Păduche*.

«Şi de atuncĭ *Păduchele* tot legat e de haina némuluĭ jidovesc, şi Jidoviĭ nicĭ că vor scăpà de el, până nu se vor face cu toţiĭ creştinĭ bunĭ, dreptĭ şi adevĕraţĭ!»

CUPRINSUL.

INDICE LATIN.

INDICE ALFABETIC.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 03147 4219